

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2016

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

VI köide

27. vihik

muskama – mütsakas

Toimetanud
Mari-Liis Kalvik
Mari Kendla
Tiina Laansalu

Raamatu väljaandmist on toetanud
Eesti Kultuurkapital

ISBN 978-9985-79-690-0

muskama `muskama Kse Koe, `muškama Trm suskama, müksama eit `muskas `mulle `kül'ge Kse; üks luom `muskab teist Koe; `muškasin `talle `kül'gi Trm

muskel¹ `muskel Jür/-ll/, g `musk|li Kuu Jõh Vai Jäm Khk Pöi Mar JMd Sim Iis Trm Ksi Ran, -le Tor Plt KJn Trv Hls Ran, `musli Tõs(n `mustel); n, g `muskli VNg Nõo Krl Rõu Se, `mušli Plv; pl `musk|id Lüg Mus Plt, -ed Käi Aud Kei Ksi, `muslid Lüg, `muskmed PJg, `munsled, `muntsred Kõp; `must|er g -ri Ans lihas `Musklid ku `konna`reied Kuu; mul `nuoremald õlid üvad `musklid, õlid mäed kõhe käsi `varres Lüg; poisid - - `musklid arjutavad Jäm; `kõrged repid, kei üles-ala, sääre `musklid said arjutamest, vanas eas annab tunda Mus; Tugev mees oli, `musklid olid kut levad, kui `tõstis, siis liikusid Pöi; Harjuta muskleid, ehk saab sust jõumees Mar; ta oli naa `muskles mees, `muskled nagu põmmid Aud; kõbad `muskmed, piab olema paelu `jõudu PJg; jõumees on jämeda `muskletega Kei; `raskest tüöst vahel `musklid valutavad Sim; `tõmma `muskel kõvast Trm; siruta `musklid `ästi kõvasti `väl'la Ksi; `muskle ja soone valutave Trv; kui tõstad, siss om `muskle trammin Ran; Kellel on suure muskli, tollel om ka kõva jõud Nõo; käe `muskli omma väega `aigõ Krl; lassi tasso² (mudida) mušlit Plv **Vrd** muskul

muskel² `musk|el g -li Kuu Hlj Emm puuhaamer `muskel - - puutüö `juures `peitli `pääle `löömise jauks puu `haamer Kuu; tema tagus `muskliga Hlj; Muskli otste pael on roudvõrud, et see löömaga luhki äi leheks Emm

muskel³ `musk|el g -li räbu, kivisõejäätmed – Khk **Vrd** musser

muskeldama muskeldama Kad, `muskeldama Kuu Hlj lunima, manguma Poiss `muskeld `hendäst merele `kaasa Kuu; `muskeldas `kallal, nii `kaua kui `aätsin Hlj; eks tema ikke sua, tema jo `kange klanima ja muskeldama Kad **Vrd** musteldama

muskelemma → musklema

***musklane** pl `musklased (sipelgas) `musklased ehk mudilased on `mustad `siibadega sipelgad Kad

musklema `musklema Jäm JMd Sim Ksi; `muskelemma Vai pusklema, müksima `muskelivad `toinetoist Vai; poisid `musklevad, käsipidi `joudu `katsuvad Jäm; luomad `musklevad karja `laskmise pääval JMd; ärjad `musklevad muđu Sim; elajad `musklevad nõnna et Ksi

muskliin, musklin → musliin

muskmed → muskel¹

musku mušku väike pudel mušku on veike viinapudel, `veiksem kui nel'landik Plt **Vrd** muska¹

muskul `muskul g -i muskel isa `ütles [lihaste kohta] `muskulid Lai

muslei → musliin

musli → muskel¹

musliin `muslii|n Khk Tor Hää Juu Koe VJg Trm KJn Krl Rõu, `musklii|n Trv, `musklii|n Pst Krk, `muskli|n Trv Krk, `mustli|n Vas, g -ni n, g `musliini VNg, `muslei Plv

1. riidesort `nuoremanna oli `musliini, `kanti ikka pühä`päeti VNg; `musliini riie õhuke - - ilus Tor; `musliin on `riide nimi Juu; `musliin on `neske peenikene riie Trm; vanast olive `muskliini räti Trv; õhuke sikke rõõvass om `musklin Krk; õhukõni, õrrõ rõivass om `musliin Krl; ošti üte `küündre `muslei rõivast Plv

2. õhuke pearätt naise rätigud `üiti `musliiniks, villased, `sitmet `karva Khk; mõnel oli koguni kolm rätti, `musklin all, siidi rätt vahepääl ja kiirm kige pääl Trv; `muskliin olli seande eige õrn ehuke, sellel `panti ka piits `viiri Pst

muss *muśs* g *muśsi* JMd JJn Koe VMr Kad; *muss* Kad, g *mussi* JMd pops ega `mussidel kuipail'u muad ole JMd; kolmepävamehed või *muśsid*, `lähkre ja leevakotiga käisid mõisas kolm `pääva nädalas JJn; *muśsid* olid mõisa kuuendikul Kad

mussar → musser

***mussel** pl `muslid teokarp `muslid, mere ääres pisikesed tiu karbid Kad

musser `musser g -i VNg/`muu-/ Lüg Jõh IisR(`mussa-) Hää Trm, -e Khk, `musri Emm; *musser* Rid praht **a.** rämps, sodi *on puhas leib, ei õle õdra jahu ega midagi `musseri sies* Lüg; *Kui `küünealused `musseri täis, võttab aav `küüneviha `sisse; `korjasivad `musseri kokku ja - - siis panivad põlema Jõh; Oi seda `mussarit ja träni, mis sial oli IisR; muda ja parts, nisuke musser* Rid; *ära aja `musserit `silma* Trm **b.** räbu, kivisöejäätmed *see `musser oo söuke must kivisöö puru või söuke sepa süsi* Khk; *Musserd kogub ega vahi lõpuks suur unik tuleruumi nurka; Vintsiga veeda musser üles* Emm; *Läbipõlenud süsi on `musser* Hää **Vrd** muskel³

musserdama `musserdama Kuu VNg Jõh IisR

1. manguma, peale ajama *Vana eit `tüütab ärä oma `musserdamisega* Kuu **Vrd** musterdama¹

2. kokku kraapima *Kraabib omale `miski, siis `musserdab omale Jõh; Sina aga `musserdad veel risu ja rämu `juurde* IisR

mussi `muśsi Saa, `mussi Trv mossi(s) *laps tõmmas mokad `muśsi Saa; kõnd moka `mussi pähän* Trv **Vrd** murssi

mussidsa → mossitsa

mussis `muśsis Hää Saa mossis *Sii põle ka midagi väärt, ku laps nii tuurakas on. Ikki temal mokad `muśsis pääs* Hää; *kui kellekil mokad on `muśsis, sis si inimene on kuri või valu on `kuskil Saa* **Vrd** murssis

mussõ → muste²

must¹ *must* g *musta* eP eL, `musta R; n, g `musta Hlj VNg Vai; *most* g *mosta* Käi Phl; *muss* g *mussa* Kod; (loomanimedes:) *muśt* Hls Puh Har Rõu Se, g *musti* (-ś-) Nõo San Krl Plv Vas

1. **a.** *musta värvi; tume, tõmmu ei mina `muste obusi ei taha; mida `musta `juustega oli, siis `üeldi, sie on `musta verega* VNg; *ilm viab tõist `karva, vesi lähäb `mustast; meil `musta kesä ei õle, kõik maa on `vilja all* Lüg; *`Silמידe ies läks `mustast Jõh; `Juuksed `mustad kui pigi `teisel IisR; `mustiged tekköd suu `mustast Vai; ahi on pailu äre, tõmmab levad saidad mustaks peelt Jäm; suur must pili `tõuskis vesigare poolt üles; punased `antspärid ning mustad `antspärid olid Khk; mustad linnud (musträstad) söövad kurgid ära Mus; *Kukkusi nii õnnetult, et jala luu läks katti, oli valus, vettis silmad mustaks* Pha; *Kui piiberlehe ein `vihma sai, siis `tõmmas mustaks kut va karu sitt oli; Rehetuba oli - - sihest nii must kut õõ; Oli omikuid, kus rand oli must (kala ei olnud) Põi; paakspu marjad `lähtvad mustaks* Muh; *Mustlase juuksed on nii mustad kui süsi* Rei; *`lämmab nii `mosta `suitsu `välja* Phl; *need mustad `rõuged olid mustad `vesked naha peal, nagu suured kobarad* Mar; *ike mustad olid meste `riided* Vig; *tä `sohkse musta veregä inimene, mustad `juused ja mustad silmäd* Tõs; *Ühe musta `lamba piäks kua `lauta panõma* Khn; *Must kaas vahelt läbi `juuşnu (on tülis) Hää; musta kaśsi nahk ol'i kurgu rohus, kuivatadi ära ja sellega mäśsiti kurk `kiñni Saa; [leeripühal] keik olid musta `kleitis ja mustad rätikud pias* HMD; *nad on mustad kui**

kerikuakid Kos; must üstku `erne irmutes tene JMd; `rõuge `aigusesse suri mul omal laps ära, mustad `rõuged olid Tür; nüid ei taha `saiagi `süia, kui `musta jahust on Pee; mure mustaks tieb ja tõbi tieb tõmmumaks inimese Kad; sie lamma oli ise must kui siifikas Sim; `ernid on `muste, `al`lisid, sinisid, ja mõned [on] päris `valged; pärast sõda tulnud must surm (katk) Trm; sügävus võtab vede mussass; pada naarab katelt, ühed mussad mõlemad vns Kod; isa `vaatas `ahju, `naeris ja `ütles, et nääh poiss, must siga sul ahjus juba (tuli on kustunud) Lai; kel mustad `juussed, see on kõva verega; must kesa, see jäi `puutumata (sinna ei külvatud) Plt; ku `musta liblikut näed edimelt keväde, saad muret; ää sööjä, temä süüp maa mustass puha Krk; ma `värmsi villa mustass Hel; vašk näru säräsi kah nigu kuld jälle, ku ärä õõruti pääl tu must Ran; ku `kartolipäälisse musta om, siss om joba vaja `kartold `võtma nakata; lehm olna `õkva must `parmest Nõo; `väega suur must pil`v õdagust `tul`le ja läts ommogule Võn; meil omma oa<sup>?</sup> mustass `lännü[?] nigu `lamba sita<sup>?</sup>; ku sa paan tsia kardulid keedät ja - - siss pudru tuu `paaga keedät, tuu om must nigu üü Har; musta[?] `herne<sup>?</sup> umma<sup>?</sup> `surma viia[?] `herne<sup>?</sup> (mustadest rōugetest) Rõu; kaara<sup>?</sup> rooviti kivi man ar<sup>?</sup>, siss sai puhass `valgõ `kiisla, ruuymalla jahvõst sai `kiisla mustõb; must pik`särk ol`l, kel sinine ol`l, tuu ol`l `uhkõ Vas; musta<sup>?</sup> tsia<sup>?</sup> Lut; musta lehma piim (veest) `kaivost saab `musta `lehma `piimä, `selle iest raha ei õle `nõutu Lüg; kui `piima põle, eks me söö musta lehma `piima Lai || (piimata, rammuta toidust) `piimä es panna kedägi manu, rüä jahust ike tetti `musta rokka Hls; jumalest must süük` keedets, päälis sääl pääl kübent ei ole Krk **b.** (lumeta maapinnast) jädan sene tüö `musta `maale VNg; `katso, ku nied lina `västrikkud `laulavad, kui jo `musta maad akkas nägemaie Lüg; Sie `aasta tulivad `mustad `jõulud IisR; ega see `musta maad ep nää änam (ei ela kevadeni) Khk; Sellepärast on ka `õhta nii püme, et must maa on, lumi maas on, kohe tüki `valgem; `Muutlik aeg - - täna on lumi maas, oome must maa Põi; Ega `mustade `jõuludega pole seda `rõömu, mis siiss, kui maa on `valge Rei; kui talve mõni `aige oo, siis ütleb isi: tiä, kas ma näe veel `musta maad või Tõs; ehk ta no `viskass raasikse viil lume manu, kos sa selle mustage läät Krk; meil omma timahalt keväjelt eläje ni kõhna[?], ei tiä, kas `musta maad nägevä vai ei näe<sup>?</sup> Har **c.** valguseta, pime kige mustepe ja pimepe aa, kate ämärakse vahe Krk; miä küll ei `julgess ütsindä läbi mõtsa minnä, ta_m `üüsi `pimme ja must Ran

2. a. määrdunud; pesemata, kasimata vai ne `lapsed siis `tiesid `hoidada, nie `läksid `vastu `seina ja `nühkisid `hendäs `jälle `mustaks, ku `pestud said Kuu; pesovied on `mustad, `tarvis maha `viskada Lüg; Käed `mustad kui sia jalad IisR; tämä suust `musta (roppu) sana ei kuuld Vai; nägu nõnda must, koes sa keind oled Khk; Särk must kui söö koft `selgas Kaa; Nende maja on ikka nii must, et õsna irm `sisse `minna Põi; riie oo mustaks läin Muh; ee vaada, mo padjapiir na must Käi; pang oo musta vee jaoks Kul; viska see must vesi siit riistast maha; ihu pesu ja aseme pesu koa oo juba must Mär; Vanamehe kael must nagu käristi võll Han; laps enese mustas tein - - mine ari `puhtas Tõs; musta `veega `peßsin `sil`mi, aga `puhtas läksid Tor; põll läind<sub>ni</sub> mustaks Juu; ega ei ole kauat `aega vaja, et [tööd tehes] mustaks `saada JIn; ei mina taha su `muste käsa näha VMr; sa oled just nagu kerikse topp, must ja nõgine VJg; tule `õhta kodu, õled must kui siga, kui obusega `äästad Trm; jakk on mussass lähnud Kod; põrandad pesemata, mustad Lai; ära musta pluusega küll mine, nigu rehelene Plt; [lüpsiku] tiba süst must ja piimäne alle Vil; ihu om nõnda mustas lännü, vaja mõsta või `vihtu Hls; nägu olli nõnda must ku paa põhi Krk; siia `tarre ma eedä küll, aga `sinna `musta `komkade ma<sub>i</sub> eedä Ran; ma mõssi ubina ärä, et vaßt tolmuga om vai musta Puh; pliit `muste `mõskmada anumit täis, ja `kärbläse man `õkva kuhjan; ku ma laits olli, siss `olli `väega must

ja ropp kõik tuu `süümine ja elu Nõo; meil om prõlla ka mõni tõlu alali, om ää meeste jalarätte vai `muste `kartuli koite `mõske Ote; kusnu `musta `pañgi, mes iust sa `puhta pangi ärä `tsolkset Rõn; lats om tennü sängü mustass Krl; mul musta_käe?, naa_m ar_`pařkunu? Rõu; sul umma\_kül\_naa\_kaadsa\_`väega musta_`kerkohe minnä? Vas; tä ol'l must ku hüdsi, kui tä reht `pesmäst tul'l Röp **b.** kasimatu, puhtust mittepidav mõni inimene nõnda must, pole `puhtust üht Khk; Va must inimene, ta äi pese ka ennast Põi; `Siokõst `musta inimest [on] vähä nagu tämä ond Khn; kõik said mukid ja kõik said kekid, ma sain musta ja rumala PJg; sie on must ja ropp inime Koe; loderik on laisk ja must Sim; must inimene - - ei korista `endä Ran; küll ta mõnit miu kõigess - - et mia olna laisk, ei `viisnä tüüd tetä, nii must ja ropp olna Nõo; üteldäss küll, et tsiga om kõgõ mustõmb luum, aga ega ta tarrõ ei roojasta Võn **c.** määriv, määrdunuks tegev `Sõnniku vedu, rehepeks ja `kartuli`võtmine on `mustad tüöd keik IisR; Lina lougudamine on üks va must ja tolmune töö Rei; sepäl om must tüü, aga `valge leib Hel; `rõiva sällän läävä mustass, mõne mustemba tüü jaoss `kõlbava küll Ran **d.** erilisi oskusi mittenõudev Ju kohegile musta töö peele ikka saab Kaa; ega amet meest ei riku, olgu ta või kõige mustem töö Lai; musta tüü tekij, nii `tiijve odavembe palgake Hel

3. piltl **a.** rõõmutu, raske, sünge (ka negatiivse emotsiooni tugevust rõhutavana) `musta `päivade jaust ikke `oia ka - - ära `vällä `raiska Lüg; Minu süda on küll `musta muret täis `selle `asja pärast IisR; katsu `kaugele sa seanduse musta eluga saad Khk; Tuulingud olnd sii juba vanal mustal orjaajal Põi; mina ei ole `ühthe kopiked musta pääva jäoks korjand Juu; mustad päävad on mul `paerga Lai; ka kõege mustemb mure kaob `valge liiva all Ran; Küll ol'l süä `musta murõt täüs, ku\_poig är\_`kuuli Rõu; sis tulõ viil tu sinine paast ja must murõ, olõ ei sügüse kedä tappa?, keväjä kedä `nüssä? Vas **b.** süüga koormatud ärä `viska tõese pääle kiviga, kui sul `endäl südä must Ran **c.** Tema tiij su nõnda mustass (laimab) Trv

4. a. mustus suu `nurgad on `praakas, on keik `mustaga kuos Jõe; Poiss `rääkis, et tämäl on obose jalas preid, sie `aitab, ku `küinealuse `musta `päälä `panna Lüg; ärge ajage `musta tuppa Mär; tuha `leelsega keedeti kangast, siis kees `musta `väl'la HMD; `musta ja `kõntsa ja `prahki on kõik kohad nii täis Juu; `enne olid pesud lios, sialt liost `võeti ära, siis oli must `lahti Plt; lehmä lüpsi must [haava] `sisse lähäb - - aab kohe umsi ülesse Vil; rahvass olli musta ja pimedus_sehen `el'lev Krk; kui [pesule] must `sisse kasunu, tahab `rohkemb tõlvatada; ku jalg om ärä `suskeni, siss kaste ja must lääb jo `sisse Ran; olõss `sanna kütet, sõss olõss lännu_taa must säläst `maaha Plv; `valgõ tund `musta `väega?, nigu midä `sälilgahhass pääle, nii om nätä? Vas **b.** väljaheide kanad on `talvel sies, et ei tie `musta igale `puole Jõe; laps tahab `mennä `mustale Lüg; allid pasknärid - - mutkui tema must jääb maha VJg; Kes teda ei sal'li, siis ta - - tiij kõhe `musta `sulle `sängi (kassist) Kod; Tema nal'lalt muale musta es tiij, kui pallalt sinna tole koti pääle Nõo

5. must värv Mustalepa koorega naised `värvisid `ruuni riidet, vanad `musta `pandi ka meni kord sega Kaa; seeliku `musta oli enne küll Mär; silmakibi oli ja `vaiku - - pandi pata ja sai `musta Vig; Eks `musta saand vana mustaga värvitud, apteegist sai `tuudud KJn || (nõiast) Sel inimesel\_o must `kiele all Kuu

6. musta värvi olend **a.** (hobusest) `vuorib vana `mustaga igä päiv vedädä Lüg; Vana must juba teist `päeva aiste vahel Põi; koes sa tuu musta olt `pandnu?, ar olt mõönü? vaih Se **b.** (veisest) pailu must `piima annab Jäm; mõni must ärög õigats must Hls **c.** (koerast) mine minema, sa suur must Puh; ega\_s must `muudu ei jätä, ei arinu eläjäss ametit Nõo; Ega_must ei jäta_`muudu, innembi aja karva är? Urv; Jätä õi\_must `muudu Rõu **d.** euf kurat `kiuslik inimene - - sie on `jusku vana must ise Lüg; vana must um suur miijss Lut || (vandesõnadest) no

mis sa sest va mustast siis nii palju üiad Khk; paneb paar `musta ää Ris; siss akasiv musta tuleme Krk

7. (püsiühendites, väljendites) **a.** mitte sõnagi, mitte midagi en mälestand `musta ega `valget Lüg; Tämalt ei `kuule vahel `terve päev `musta ega `valget IisR; ta_s lousu moole mitte midad selle `peele, `musta ehk `valged Jäm; läks `mööda, äi es `inga `musta ega `valged Khk; Muistnd mette musta äga valged ütelda Emm; oli üsna vihane, `lausund must_ega `valged Mär; Ei sellest pole änam musta ega valged kuulda Han; Ei see tia `musta ega `valged, ää tema kääst küsigi Jür; koer vagane, üks muss ei laasu; ei laasu `mussa ei piäss ei `persess, vahib ku tumm Kod; ei räägi mehele `mustagi Ksi; es lausu mitte üits must Trv; ma_j ole `lausnu tälle mitte üits must ei `valge Nõo; esä `õikab: ko\_sa läät, es laosu `mustagi Rõn; ma_kõneli pikkä pulga, timä is lausu? `musta is `valgõt Har **b.** (kirjutatust, paberile kirja panemisest) panema nüüd `musta `valge `pääle Lüg; nēed sa kohes must `valge peel seisab, pole valeks aida midad Khk; Äi saa ta sest änam lahti, sii seisab must valgel Pha; `musta pannasse `valge `peale Mar; mõni tahab teist pettä, teesel `konraht, `ütleb: loe, sii oo must `valge piäl Tõs; Mis ikka must `valgel kirjas, ei seda valeks aa Jür; kõik ärä sel`jetanud (seletanud), seesäb muss `valge piäl Kod; oss ma mõistass `musta `valge piäl panna, siss ma kirjutes kik`k üless Krk; Inne ma? õi usu, ku? must om valgõl Se **c.** (vandumisest vm erilisest ägedusest, rohkusest) ajab `musta `kurja suust `vällä Lüg; mõni mees vannub `musta pümed `kurja; vannub `musta ning `valged kogu Khk; Mees vihastas ning kirus `musta `kuiva Kaa; mere `ääres neid `kaaku `musta `kuiva VII; Siis akkasid `musta `kuiva kjõruma ning `vandma Khn; oh sa must issand oma valega Hää; vanamis `põhjas sind, et mua must Sim; Mees `vandus, nii et ilm õli must Trm; sõemass nigu ilm must Ran; esä vañd, nii et maailm mustass läits, aga ratta olliva iki virilä Nõo

must² → muist¹

musta|hamba pl tungalterad *musta`hamba<sup>2</sup>, mõni `aasta um noid pal`lu rüä seen; musta`hamba² ei_tij nii halvass ku_kahrukaara² Rõu*

mustakas *mustak|as* hajusalt Sa, Muh Mär Tõs Hää Ris Jür Koe VMr Kad Iis Trm Äks KJn, *mustak|ass* Trv Nõo Krl Rõu, `mustak|as Jõe VNg Lüg Jõh IisR, *mussak|as* Kod, g -a; `musta|gas Lüg, g -ka Kuu, -ga Vai mustjas, mustapoolne ema kosel on `mustakas all Jõe; kui `nõnda `tõisi `ilmu akkab tulemaie, siis lüüb mets `nõnda `mustakast; nied `mündid - - mina ühe `kõrra `pruovisin tied tehä, jumal ku paha tie ja `niske `mustagas Lüg; madaripunane oli mustaka `näuga Jäm; tule kivi, see on nõnda mustakas al`l Khk; Udu sihest `paestsid mustakad kogud Kaa; musträästas oo tõmmu mustakas Muh; mustakad silmäd, põle päris mustad `ühti Tõs; aeva mustakad `juuksed Koe; piilu on ilus kollane, tiiva vañdid on väha mustakad VMr; kogri on kulla `karva ja linaskid on nagu mustakad Trm; mussakas pruun koer õli Kod; rukki prääks - - mustakas lind Äks; kui om käre ahi ja `leevä serätse mustaka `pääl, siss tõmmatass lapiga ligedass pääl ja katetass rõövastega `kiinni; kas säääl `vihma satap vai, aga om küll taevass sinine, `õkva nigu paa põhi serände mustakass Nõo; tal umma mustaka? `hiusõ<sup>2</sup> Rõu || määrdunud Ole sel `kleidil äda kedagi, kui `ongi vähe `mustakas IisR

mustake(ne) 1. (pisut) määrdunud *mussakene, `palge sarn `natke muss* Kod; *sij räätt om joba kaunis mustake* Trv; *sul om taa särgikene mustakõnõ* Har; *mustakõsõss ol`l är² lännü, es olõ² inämb puhass* Plv

2. väike must sipelgas *`väikese musta\_kusi`kuklasõ_kutsuti mustakõsõ²; mustakõsõ² olõ õs nii ku`a², nuu_purõ õs* Vas

musta|kirju (värvusest) *ku on `vilja `ulgas pali kulitsaid, tieb `leiva `musta `kirjust; tämäl õli kaks `lüpsi `lehmä, õlivad `musta `kirjud Lüg; suur `mustakiri ärg õli Vai; üks rähn on ka mustakiri, punane tuít lagi_pel Khk; kirjul on mustad ja `valged lapid, mis mustakiri on, ja punased ja `valged lapid, kui `ruske kiri on Krj; Taal on ega kevade pale tedre`tähti täis - - kohe musta kiri Pöi; ainult mõis pidas `musta `kirju `karja, taludes ei old, olid punast `kirju Juu Vrd mustekirju -kiut = mustaküüt luom võib `õlla kas punase kiut vai `musta kiut Lüg; se `lehmä on `musta `kiuto ja `toine taas punane `kiuto Vai; musta kiut on must, aga selja `roodu `mööda käib `valge joen ännast kunni `peani Krj*

musta|kuse|haigus (hobuse haigus) *Mustakuse `aigus, ei mina pole muud nime kuuld, obuste `aigus Jür; musta kuse `aiguss, siis sori otsa aavet paisteteme ja kusi om punane, ku seisnu nuur obene om ja pal`lu sõidat, siis akkavet Krk Vrd mustakuse|tõbi*

musta|kuse|tõbi = mustakuse|haigus *Mustakuse tõbi, obene `naksi musta kusõma Urv*

musta|kuue|mees (vaimulikust) *Musta kuue mehed akkavad ää kaduma Pöi; kirikärrä või kiriku õpeteje, seesama musta kuvve mees ike om Krk*

musta|kõle|mees vaene inimene *musta kõle mehel pole midad `süia ka Khk*

musta|kõrb punakasmust *Nendel oli vana musta kõrb määra; Taal olid ikka musta kõrvid obused Pöi; üits ilus mustakõrb obene sõits `müüda Hel -küüt valge triibuga must veis Kүүdul `veisel on `valge riips sel`la peel, seal oli `ruske `küütusi ning musta `küütusi Kaa; must loom ja `valge juga üle sel`ja, sis`ta on mustaküüt Hag; kaks musta `küiti `lehma Sim Vrd musta|kiut, muste|küüt*

musta|lauk lauguga must loom *musta laugul karu must, aga `valge märk tal otsa ees Krj; Musta lauk [lehm] oli Pöi*

mustalik *mustalik* adj < must *miÿss sääne mustalik* (tumedavereline) Lut

mustalt *musta|lt* Ksi Krk Hel Võn Vas, -ld Nõo Rõn räpaselt, ropult küll na eläve mustalt ja ropult, ei taha nende tuppa minnägi Hel; pada `olli puhass ja pööriss `olli ka puhass, söögitegemise man piap jo kõik puhass olema, sääl mustald ei saa; ku sil`m ei näe, siss kõtt ei põe. ku ei tiia, et süük mustald tettu, süüd ärä Nõo; ku mõni `ol`li `väega mustald `rõivil, siss `ütlivä, et temä käip nigu trüpiss Rõn; miÿss mustalt muialõ lätt, naanõ kodo naardass vns Vas || piltl otse, ilustamata nüid `üeldasse peenemalt, nüid nii mustalt `väl`la ei räägita Ksi Vrd mustastõ

mustama *mustama* Khk Võn Ote Plv, da-inf *mustata* hajusalt Lä, Tõs Hää Saa hajusalt K, IPõ Pal Trv TLä, `mustada R; `mustamma Urv Har Rõu; `mustame M, da-inf *mustade* Krk(ma-inf -m); `mustamõ, da-inf *musta|dõ* Krl, -tõ^p Har; `mussama, da-inf *mussata* Kod

1. tumedana paistma, musta värvi olema *s`akkas `korge `metsä müür `paistama, `mustama siel läbi udu Kuu; lihavaste `kasvand vili, `mustab kõhe Lüg; taevas `mustab põha poolt Khk; ühnä `mustasid ruki akkjalad Mar; maa `mustab alles, põle oras `tõusutki veel Vig; suur vihma pili tuleb, taevas `mustab puha; maa ol`li `marju täis, nõnda kui `mustas Saa; laud `mustab kohe, `kärpsid täis Nis; sie (tattninalamp) oli aga aseme `samba `otsas, nõnna et ta nina augud kõik `mustasid Jür; vorstid `pañdi `pal`la kerise `piale, söö naa, et suu `mustab Ann; mõni jõgi on kohe sügav, `mustab aga põhjast Kad; eile `küñdis, täna on teise karva tõmmand, nigu `mustama tõmmand Sim; küll sie õrass `mustab Iis; sarapud `mussasid, `valge ei `paisnud läbi, näväd one lehen Kod; suu oli must - - `mustas kui karu perse Lai; ojas on sihuke sügab koht, `mustab kohe Pil; nurme `mustav puha, ei ole ütte al`last `otsagi viil `kunnigil Krk; lõuna puult `mustab kui kole, nüid tuleb küll üits ränk sadu Hel; mõnel om nägu tedre `tähti täis, et nägu `mustab Ran; ku nuu varesse lassiva sinna nurme pääle maha,*

siss terve nurm mustass Nõo; Sa mee_kae[?], mis tu `mustas säl tii_päl, kas mõni maka vai om är_koolnu[?] Urv

2. mustaks värvima kübara mustaga keik mustati Ris; `mustan uuesti, ta jo alliks läind Juu; ma `mustasin villad ärä KJn; särgi `musta `tuudi liinast ja emälepä koore keedeti, sinna must värv `sisse, sedäviisi mustati särgi rõõvas Trv; villa tahav är mustade Krk; ärge rõivast mustake, `värmge paremb sinitsess vae verevass Puh; `kiindrusega mustatas `nahka Ote; `tahtse rõõvast mustadõ Krl **Vrd** mustatamma

3. määrima, mustaks tegema `mustavad kõik kohad ää Mär; Sa `mustad oma seeliku siin mulla sees ää Jür; `mustas kerikse `puistamisega kõik põranda ää Koe; laps `mustab kõik kohad ära Trm || määrduma laud põrand `mustab `kangesti Var

Vrd mustõtam(m)a

4. piltl laimama Küll - - moni inimine on `aeva `kange toist `mustama Kuu; Mõnele `mielidib tõist `mustada Jõh; `mustab teist inimest nii paelu, mis ta tast tahab Juu; akkavad korra üht inimest `mustama Koe; mis ta `ilma `aegu `mustab teist inimest VJg; Sa är_nii mustaku tõist Urv; ta `mustass umma `sõpra Rõu

musta|natu mustjas mõni lammas_o koa rebu, musta natu Muh

mustane musta|ne g -se Kse; musta|nõ g -dsõ Vas määrdunud, mustavõitu sa oled na mustane Kse; na_kaadsa[?] omma_ `säantse mustadsõ[?] Vas

mustanesa palju Ei ole labulistega `mahku, neid on `oues kohe `mustanesa Kuu

musta|perra määrdunud esä - - kiit peri, et omma_kül[?] musta`perrä na\_kaadsa<sup>?</sup> Vas **-peräline** mustavõitu näil ol' tuu elämine sääne mustaperäline, näil ol' kirpa Rõu **-pugu** valgete kubemetega must veis `mustapugu lehm, must lehm, `valged kubed Jäm; Mustapugud `tahtvad paramad süüa ning on ellikumad kut `rusked Kaa; musta pugu\_o kubede juurest ähk puusa juurest `valge, aga mujalt nahk_o must Jaa; musta pugu härg Phl **-päits** valge peaga must veis musta päitsul ots ehk pea `valge, muidu on ta must Krj; musta päitsul\_o pea kaelast soadik `valge, muu kere_o must puhas Jaa; Musta päits oli rasvase piimaga lehm, pailu võid sai Põi; musta päits - - must loom ja `valge pea Hag **Vrd** musta|päitsik, muste|päits **-päitsik** = mustapäits mõni [lehm] oli musta päitsik, mõni punase päitsik Tõs

musta|soole|räim sinaka nahaga lahja räim Mustasooleräim sinine ja lahja, keha esimene ots nagu_t tursal Khk

mustastõ mustalt mustastõ eläse[?] Vas

mustatamma mustatamma Rõu Plv mustaks värvima tiä musta[?] jo eelä[?] är[?] Plv **Vrd** mustama, mustitama

musta|tööline `musta `tüülisel on must tüö Vai; põllu`tööline on musta`tööline Jäm; ega ma üks ametnik põle, ma ole üks musta`tööline; musta`töölised oo kõik, kes `seokest `lihtsat tööd tegavad Aud; olid iast `riides, mustatüülised nad ei old Rak; musta`tööline oli see, kes kemmelguid vedas `väl'la Lai; vabrikude pääl om musta`tüülise ja `puhta`tüülise Hel; musta`tüüline om `korstna`pühkjä Har; kes `prahti `väl'lä kasiva<sup>?</sup> ja ma'ssinit puhastasõ<sup>?</sup>, nuu ommava<sup>?</sup> musta\_`tüülise[?] Röp **Vrd** mustatöö|mees

musta|töö|mees **1.** mustatööline Üks mustatöömees oo, miski peenema tööga_b saa ta üht - - akkama Kaa; Oli `linnas oma elu päevad va musta töö mees, ää elas Põi

2. kontvõoras pulma nugijad [ehk] musta töö mehed Phl

musta|tümpä `musta`tümpä, -`tümbä tume, mustjashall na langa<sup>?</sup> omma saanu `musta`tümpä verevä; rõõvass ka `musta`tümbä - - ei olõ<sup>?</sup> koguni must; ta hopõn om sääräne `musta`tümpä hiir Har

musta|verd tõmmu, tumedavereline `Mustaverd, `jusku juut Kuu; *Mustad juused, must abe, päris mustaverd mees Pha; Ta on änam ikka `sõuke `mustaverd inimene koa, pole ta ikka pärisest pesemata `õhti Pöi; need oo `musta verd inimesed, põle puna `palges olemaski Tõs; `Mustaverd on sij, sil`makulmud, `juuksed, kõik on mustad, tumeda jumega Hää; üks `mustaverd meesteraavas `mõtleb sinu `pääle Saa; `Luetakse inimese `karvade ja `juuste järgi `kahte sorti, `mustaverd ja `valgedverd Jür; tõene laits om `valgetverd, tõene om `mustaverd Nõo; `mustaverd inemine ei `pel`gä medägi, rao vai `kirvõga kõrvalt Har **Vrd** musta|verine, -vuhti **-vereline** mustaverd `toine on `üsna `musta, `toine aga ei ole täis `mustavereline ka VNg; *mustaverelene tüdrik Tõs; `mustlased on mustaverelised VJg; mustaverelised on `julged KJn; tuu om tinne `näoge, ei olõ? nii klaar, ei illuss, kes om mustavereline Har **Vrd** mustaverine **-verine** mustaverd `musta verine mies Lüg **Vrd** mustavereline **-vuhti** mustaverd sääl `Rääsas õli pali `musta `vuhti inimesi; Minul õli `nuoreld `musta `vuhti `peigmes, mina ei mend senele Lüg**

muste¹ *muste must värv Pane mustel `erku punast `juure, saad ilusa pruuni; Tahaks paki mustet võtta Hää*

muste² *pääl muste Ran, mussõ Kan Rõu (heast, mugavast elust) kui eläb nüid `jõukald, `kõiki külläld käen, siss üteldäss, et eläb nigu parun muste pääl Ran; elä kui `mõisnik mussõ pääl Rõu*

muste³ → muiste¹

mustegi → muistegi

muste|kirju *mustakirju mustekirjosid `loomi ja `musti ää mette pia Mar; mustekirju jakk, `valged roosid sees, see oli uiest peäst ike üsnä ilos Vig; rästikud ja nästikud, teene oli ikke mustekirju seilast ja teene ei old Amb; [kanad] kõik olivad `valge ja mustekirjud, kollase ja `valge `kirjud Plt; mul - - oli `muste `kirju siga, aga se oli väga ia siga Pil **-kiudik** = musteküüt ilosad muste kiudikud Vig **-küüt** valge triibuga must veis musteküüt, ise must loom, `valge selg akkab saba juurest `peale Mar **Vrd** musta|küüt, muste|kiudik*

mustel → muskel¹

musteldama *musteldama Kuu/`m-/ Mar Vig Han Pä JMd Trm Kod Lai VIPõ Trv TLä, mustõldam(m)a Võn Kan Urv VId; mustel|dem Hls, -tem(e) Krk (mustlase moodi) manguma, peale käima neid (mustlasi) oli `ühtelugu siin - - `päiviell `käüdi siis külädes `ringi `jälle siis `musteldamass ja `kerjamass ja kätt `vahtimass Kuu; musteldab aga `peale ja keib külä kaada, aab `peale justkui `mustlane Mar; kis tahab saada, se küssib ja musteldab Vig; Tema kange musteldaja, küll ta `väl`la võtab Hää; võid ja kuurd on ta `kange musteldama Saa; küll ma musteldasin, `ennekui kätte sain ta kääst JMd; musteldab, `väl`ja ei lähä, asjaski ei tij, et `ütled: ma ei anna Kod; kui ei taht `anda, pidi tükk `aega `enne musteldama Plt; meie oleme `mustlast, aga me ei käi musteldamas SJn; `mustline musteldab, `järgi ei jätä Hls; mustelts `ju`stku igävene `mustline Krk; `nuiab ja musteldab, aab `pääle kui uni Ran; ma pia musteldama, kes mulle poodist `leibä tuub; täl om `endäl `kõiki - - aga ta\_i täi `säl`gä panna, mes tä tõste käest musteldap, toda kannab Nõo; ta mustõl `indäle liha ja `rasva - - ku peremijõss ol`l viihaga `eldess saanu Võn; käve siin mustõldõn, mul `ol`gi, a\_ma es anna es Urv; üks `vaenõ käve tah mustõldamah Plv **Vrd** muskeldama, musterdama¹, mustõndama*

mustendama *mustendama Kuu/`m-/ Hää VJg Sim IPõ Plt KJn Trv Nõo, mustõndam(m)a Urv Rõu Lut, mussendama Kod; musten|deme Hel, -tem Krk*

1. *mustana, tumedana paistma, musta värvi olema (ka midagi rohkelt olema) kui mets mustendab, siis sula tuleb VJg; mustikaid on pal`ju, mätas kõik mustendab Lai; vili on nii*

`veike, et maa kõik mustendab KJn; tal tulliv niij sarvigu ku mustents `vällä (vandus palju) Krk; meil `olli üits vana `tütrik, ta `lli nii `kirpe täis, et jala seere periss mustendiva `kirpest Nõo; Pümmega om perädu ta `käämine, mõts mustõndas joba `kaugõlt, `kuigi ei `julgu `mõtsavahelõ käända? Urv; rüä? mustõndasõ? Lut Vrd musendama

2. mustaks värvima Mina mustendasin villad ära, lõng jääb `rohkem `kergesti juütiliseks Hää

3. määrima, mustaks tegema mes sa mussendad sess `valgess paberiss, tiiid mussass Kod; mustendas oma `riided ära, puha ära plekkind Lai

Vrd mustõtam(m)a

mustene → muistene

muste|päits = mustapäits *muste päits ärg Ris; oli ta mustepäits või punane päits, pia oli eest `valge (härjast) Nis*

muster¹ *`muster g `mustru VNg Jõh IisR hajusalt Sa, Muh Noa Var Mih Kos KuuK JJn Sim I Plt Puh, `mustre Mar Aud Vän Saa Hag Juu KJn Trv Hls Krk; n muster Trv; n, g `mustru Krl Rõu, `mustre Plv/-s-/ Räp; pl `musserid Amb, `mustru? Se; p `muütrit Kan (korduv) joon, kujund, ornament; mustri- või lõikeleht kui `lapsed olivad, sis `laste käest oppisin `mustru päld `omblema VNg; `muster on ies, `mustru järele tied Jõh; `mustru `järke õmmeldi Jäm; neid (villaseid alusseelikuid) sai siis `tehtud `mütmed `moodi, `mütmes `mustris Kär; riide `sisse kujutakse `mütmesugused `mustrid VII; [veskikivid] said otsitud kaksipidi, kus selle `mustriga kivi oli, [kus] ammas sees on Põi; riie lõegatse `mustru järele; `muster ies, tehasse roosid selle järele Muh; üks ring mustert ja teine ring labast Var; kannevaa - - selle läbi oli õtte ia `jälle täda teha - - seda `mustert Aud; käterätiku `mustrid ol'li eige pal'lu Saa; `väl'la õmlusel on `mustred ette `tehtud, siss teab selle järel teha Hag; kangastel'lega soab `mustris kangast kududa Kos; jüst niitest tulivad nied `mustrid kuda KuuK; üks ole kõik suguseid `kirjasi ja `musserid Amb; kangast tallati talla `laudadega - - `mustrisse JJn; se kalasaba on sies `mustriks Sim; igate `karva teki `mustru lõngad Trm; `mustru piält paad `niide Kod; sõedutekil tegin suured õied kess `paika - - `muster oli ees - - kos sa `umbes `oskad tiha Pal; pliiätsiga `aeti `mustrid ette, kust tuli õmmelda Plt; mis parema `kinda, neil om ika muster Trv; kangru mõistav kudade mustertege Krk; piiritsega `tsusatass nii nigu `muütrit tahetass Kan; `mustride piält ummeldõss `lil'lõ Krl; säksa `aigo `koieva `kängä `rihmo, es tulõ `tuü `mustre `vällä, sõss aänniva puuda `jauhha `seto naaäle, sõss `tuü näädäss är?, sõss tul'l tuü `mustre `vällä Räp Vrd muntser*

muster² → muskel¹

*musterdama¹ tn *musterdamine VJg; mustõrdam(m)a Rõu; muusterteme Krk, muustõrdama Krl*

1. musteldama *musterdamise käik, kui teise kääst tahab midagi VJg; mustlasõ? muustõrdasõ? Krl; mustõrdas man, seni_ku piät `andma Rõu Vrd musserdama*

2. omaette pusima *mis sa sääl muustertet Krk*

musterdama² *musterdama mustrit joonistama musterdama - - `tehti kujutuusi või `mustrid - - paberille ja `riide `piale Plt*

mustik¹ *muüti|k Aud Pär Tor HaLo Tür VMr Urv Lei/-š-/ , g -ku Mär Hää Saa Hag JMd hajusalt I VIPõ, Krl, -ke Võn, -kõ San Plv, -gõ Rõu Se, -gu Lut, -ga Har; musti|k Muh Mar Mih Trv Ote/-ke/ Rõn San, g -ku Kse Tõs Hls Krk Hel, -ke TLä, -gu Jäm; `musti|k Lüg, g -ku IisR, -gu Kuu; muüsi|k g -ku, -ke Kod; muütk g `muütk Kam must lehm; musta lehma nimi `Mustik õli `jälle must lehm Lüg; nende lehmad oo mustikud Kse; parmud `tahtsid muütku*

ära `süia; läksin mustikud `nüisma Saa; meie mustik on küll ia lehm JMd; kui mitu `musta [lehma oli], siis ühele `pañdi Mustik, teisele `jälle mõni teine nimi Lai; võta ärä niij einä säält mustiku nõna alt Hel; Mustike nime `ol'li vähä, `muste `lehmi, näid väegä `arva Ran; ma lätsi mustiket ärä ajama Vön; koe sa<sub>1</sub>mustigõolt `jätnü[?] Rõu; mustik kää kõgõ inämb kiinih Plv; mustik, sääne must lihm Lut || piltl (kaevuveest) täna `õhta saab mustiku `piima pudru kõrva Mär

mustik² → mustikas

mustika- mustika- siin samas on `mustikesuo VNg; Mustiga `marju on ea siis `süüa, kui kõht `lahti on Rei; söövad mustika suppi, suud mustad peas Mär; `eitsimme mustika varredess magama Hää; keetsin mustika suppi, ei `keegi taha, nüid söö üksipääni Juu; `mustke ruug om makus söögikõni Krl; kõtu `haigusõ `vasta om mustika saht Har

mustikas mustik|as Kul Mär Vän Hää Ris Juu Jür KuuK Kad/-k|es g -e/ VJg IPõ(g -e Trm), mustik|as VII Põi Rei/-g|as/ Rid Mar Lälõ Mih Tõs PJg Tor Juu, `mustik|as IisR, g -a; `musti|gas g -ka, -ga Kuu; musti|k IisK Rõu Röp, g -ka JMd Pal KJn Vil Har, -ga Lei(-š-), -ku Saa Plt, -kõ San Krl Plv, -gõ Plv Se; `mustik g `mustikõ, `mustkõ Röp; mustk Röp Kra, g `mustk|a Vas Se, -e Vön; muksi|k g -ke Kod; musti|k Kär Vön, g -ka Ris Trv Ote, -ke TLä, -ku Hls Krk(-gu) Hel, -ga, -gu Jäm Khk Käi Rei; `musti|k Kuu, g -ke Lüg, -go Vai; n, g `mustika VNg; `musti|ke g -ge Vai; g `musti|ke, -ge VNg; pl mustik|ad Tür VMr, -ed TMr, `mustikad Hlj Jõh, mustiga<sup>?</sup> Lut, mustigõ<sup>?</sup> Kan, `mustke San; ppl mustik|id Muh/-s-/ Äks, -ud Aud; seesü `musti|kas Jõe, -gas VNg; alalü mustikel Sim, alaleü musti|kelle Rak, -kille Sim(-kille) IisK, `mustikal|le Lüg **a.** mustikapõõsas; mustikapõõsa vili sinist [värvi] saab `mustigattega, `korja `mustikaid ja `kieda Kuu; `Lapsed `tehned `tuoli `mustikalle (mustikatega kokku); `mustiked `kasvavad `suodes, kus on `niiskesed maad; ku `mustiki `kõrjad, siis tied näppid `ninda punerdavast Lüg; `mustiged on jo `küpsed Vai; `Siplase soos kasus pailu mustiguid Jäm; läksid mustigid `korjama Khk; mustik - - kasvab nõmme sihes Kär; Kui kõht `lahti on, sene `vastu on ea rohi kuivadat mustigad; Mustigud `õitsevad, seaste tuleb vist `palju mustiguid Rei; suu mustikadega must ku karo perse Rid; kas siin `metsas kasvab ka mustikaid Kul; mustikad kasvavad üksaavalt varre `kül'gis, `nopmene_o vägä igab Vig; Mustiku sai `keeta ja pudelise `panna Var; Mustikatest saab ea supi Mih; `metsas kasvab paelu mustiku Tõs; mustikid on tämmudi nii natike `metses Vän; mustikast pudru kaste oo ea Tor; kardule korvid pañnin mustikid täis Saa; mustikad teeväd suu mustaks Juu; tänavu `üelda üsna vähä mustikid olema KuuK; `metsas on ike iga suvi mustikaid JMd; seal kasvab neid mustikid `priskeste Kad; kui mustikid süö, siis tievad suu mustast IisK; lõpevad niij muksiked ärä siit, näväd lagedal ei kasva; muksikitegä värvitässe, suab ilos sinikäsmuss Kod; mustikid oli pal'lu Äks; tämmu mustikid ei ole, külm võttis ära Vil; mis ülearu raba om, säält ei ole mustikit Krk; piimäge `süüdi kige enne mustikit ja maasikit Hel; vabarna ja maasike tahava pal'lu `suhkrut, ega mustik kah `suhkruta ei `kõlba Ran; mustike äedsevä joba Puh; ku me latsen palu pääl marjul käesime - - säält olliva `väega ilusa `mustke Vön; Mustikit mõnikõrd `pañti piimä `sisse, sõss serväti leevä pääle<sup>?</sup> Rõu; ku `mustka `häitsäse, siss häiermä omma<sup>?</sup> ilosa roosa<sup>?</sup> Vas; kuivato `mustikõ[?] pruugitas kõtu rohost; `jooõko ma<sup>?</sup> `kaussõ `mustkede man pedäjä mõtsa all Röp; Mi mõtsah muud olõ<sub>i</sub> ku<sup>?</sup> mustigit Se **b.** (sise- ja väliskohakäändeis adverbiaalselt mustikakorjamise kohta) Täna `täüdüb - - `mustikasse hakkada menemä Kuu; `käisimme `mustigas VNg; `läksiväd `mustike jah `sinne sama Virume tie `ääre Lüg; ma tule mustigult Jäm; Mineva nädali käisid mustikal Põi; Sügise sai kolm tretti mustigul käidut Käi; Mustikal ma ei ole käind Mih; lähme mustikalle Tür; meie pere

nuoremad on *muštikel* Sim; *mõni om nii ahne, kui mustikil om, siss kate`käega roobib`marju kokku* Nõo; *leki muštikallõ* Har

mustil|aiga *muštil-* Vas, *mustõl-* Vas Se ennemuiste *tuü ol' jo muštil`aiga, kiä no_tuüd inäp mälehtäss* Vas

mustine¹ *muštil|ne*, hrv *muštil|s* g -se must hüljes *mõned mustised* Mus

mustine² → *muistine*

mustinesä *mustalt`valge lina,`kuidas ma`julgesin`mustinesä`mennä`sinne* [peale] Kuu

mustis → *mustine*¹

mustisine → *muistisine*

mustitama *mustitama* Jäm Krj *Rei/-da-/ mustaks värvima`enne sai ikka nahk ära mustitud, siis`saapa`peeltsed`valmis`tehtud* Jäm; *mustitas riiet* Krj; *mustidan - - kinga`nahku* Rei **Vrd** *mustatamma*

mustjanõ *muštja|nõ* Se, g -*tsõ* Plv; pl *muštjadse* Plv *mustjas sai`muštjast`karva, õigõ must es saa?*; *tsiavabõrna?* - - *umma säändse`muštjadse verevä* Plv

mustjas *muštj|as* Kuu Jäm Khk(*mušte|as*) Pha VII Käi/*mo-* hajusalt L, Juu JMd Iis Trm Hls Hel Puh, *muštj|ass* Trv TLä Krl Vas, *muštj|as* Ris Jür Koe VJg Trm Kod Äks Lai Plt KJn, *muštj|ass* Plv, *mušj|as* Kod, g -*a*; *muštja|ss* Ráp, g -*se* Krk, -*sõ* Krl Har; *muštja|ss* Rõu, g -*sõ* Se; *muštjas-* VNg Lüg Jaa Pöi Muh Rei JJn KJn San, *muštjass-* Ote Urv Rõu Plv, *muštjas-* Juu Sim Vil, *mušjas-* Kod *mustapoolne, tume pajutikk,`mustjas lind, punane nokk* Jäm; *nõnda`mustea pilve aeab üles* Khk; *Tugevate mustjate toonidega* [riie] Pha; *pole päris most - - püsot vehe`mostjas* Käi; *nõelussid\_o`kahte`kirja, sarabu kirjod oo eledamad, paksibu kirjod oo tumedamad,`mustjamad* Mar; *leek punane, mis põle na`mustjas mete* Vig; *lagled, need oo - -`mustjamad kui aned* Var; *sanglepa koor on`mustjam, krobelesem ka* PJg; *üks`mustja`näoga mees tull'i, vist`mustline ol'li* Saa; *muštjas riie* Ris; *mušjas rätt;`muštjad kaharad`juuksed* Kod; [lepaseened] *päält on`muštjad pruunid, isi on kollane alt* Äks; *metsäiired, mõned on`muštjad ja õete tilliksed* KJn; *kui`mustja pil've`vastu tuult tuleve, siss om`varsti müristemist kuulda* Hel; *suüde pääl`ommegi serände`mustjass mesi* (soode pealt korjatud meest) Ran; *taivasikk lennäss`kõrgõn`taiva all,`väike`mustjass sirguke* Nõo; *tuül ol'li`säärtse`mustjasõ`juusõ?* Har; *säärtse`muštjadsõ?* kui kohvi jahu Se **Vrd** *mustjanõ*

mustjas- (värvustest) *ku on`mustjasall`rohkeb, siis on`mustjasiir* Lüg; *rumm on`sõuke`mustjas punane viin; see pole`õige roheline üht, nõnda`musteas roheline oli; lahi oma kuue`riide`musteas siniseks`värvida* Khk; *must`varblane oo kaila`ümbert`mustjas sinikas* Pöi; *meil`olli`mustjas kõrb obu* Muh; *neoksed`mustjas lillad, kui ää keedäd* (lepaseentest) Mar; *tehässe paraegustki kusega`mustjassinisid`villu* Vig; *karusammal [on]`mustjas pruun* Tõs; *Vana`aegne kõvasi oli`muštjasal'l, aga`praegune luisk on`val'kjasal'l* Jür; *värvis nõnna\_t tuli`muštjas kollane riie* Sim; *mušjaskõrv obene, tumepruun* Kod; *Vähju`ol'li mede jões`kolme`sel'tsi, [ühed olid]`veiksed`muštjaspruunid* Vil; *temäl`mustjass ruuni silmä, ta om kuri inimene* Krk; *raudkiiss om serände`väike kala - -`mustjassal'l* Ran; *liha`kärbläne om`sände`mustjass sinine* Nõo; *mia mehidse\_sügüsededen jaon toova?, tuüd üteldäss kuusõmesi, kuusõmesi om sääne`mustjass pruun* Urv; *ma_näi ääsä ütte`mustjass`hal'li hobõst, tuü ol'l`korgõidõ`jalgu ja pikä kihäga?*; *mustjass verevä`pääga lehmä* Har; *üts rõivass ol'l`mustjass sinine, tõõnõ ol'l rohikanõ* Rõu

must|juur (taim) *mussjuur õlema sia`aiguse`vassa; mussjuurel oo laiad lehed, kole mõru, juur koevatata ärä ja selle`tuhka`pañti süägi`ulka, kui siga ei süänud* Kod

must|kull piirpääsuke *On `räästa pojad [pesakastist] `välja läind, siis must kul'l tuleb `jälle oma `poegi `auduma Pöi*

must|kuub 1. *must kurrutatud seelik mostkuub `selgas, karbus pæes Phl*

2. *ülerõivas vellane kuub kutsuti mustkuub, mis tese `riide pääl käis Rid*

mustlane¹ `mustla|ne Kuu Lüg Jõh IisR eP/-le|ne Emm/ Trv Pst Hel T Krl/-lä|ne/, `mustlai|ne Hlj VNg Vai Rak Iis, `musla|ne Kse Aud Juu Kod, g -se; `mustla|nõ g -sõ Kan Urv Har Vld; `muslan Lei; p `mustlõst San

1. *mustlasrahvusest isik, romi `mustlaised -- `naiste käsi `katsusivad -- `laadal olivad `kanged peetama Hlj; `mustlased on `kanged `mangumaie -- eks neid `mustlasi `uita ja käi `praigagi Lüg; On `teine äkkiline nigu `mustlase püss; `Niisuke segadus `jusku `mustlaste `laagris IisR; poiss musta `näuga kut `mustlane Khk; [heinaajal] elasime `justku `mustlased `metsas Kär; `mustlased tulad aga laua `ääre, äi küsi midad, muudkut akkavad `sööma Vll; `Mustlased olid sii ka, laste koorm oli peal, reinetasid õhest kohast `teise Pöi; `mustlest käivad `ringi, sii neid vahel mütuküment perekonda Emm; va `mustlased oo ned käetargad Mar; sii Uruste kiriku juures oo `muslasi iga sui Aud; ei tää, kas lähab `pulma või, `jusku `mustlase obene särab ebemetes (ehetes) Saa; mu nõör läks nii pikaks nagu `mustlase eluaeg Ris; `muslased tulevad, tahvad pahuraid `lapsi, panevad koõti, eks ermutakse sedäsi Juu; nüid pole enam `mustlasi nähä, ennem olid `laagrid `tiede `ääres Kos; Juused nii elepunased nagu mustlase tulekahju Jür; ära mangu nagu `mustlane JMd; oli sidund ühe `riidetohtlaka pähä nagu `mustlane Kad; `muslane käe piält kõneleb -- kõik tämä tiäb ärä, ma en näe kedägi Kod; nigu vana `mustlane aab `piale Ksi; `enne vanast, kui `mustlasi `nähti, siis `ööldi, et ilm lähäb sulale, juba `mustlased väl'jas Lai; läks `järsku vihaseks nigu `mustlase püss Plt; lapsele `üeldas [kui piimahammast on eest ära tulnud], et `mustlane sõniku `koormaga läbi läind, mulgu maha jätnud SJn; ta `nuiass kui `mustlane kunagi Hel; `mustlase obesel `olli andruuds nõrk -- pal't tühjä `vankri iijn käis; `mustlane `võtnu leti pääl `rõiva ja `pühknu lävest `väl'lä, es tii `masmisega tegugi Nõo; `mustlase talusit piti `kõndseva, `tahtseva kätt `kaeda Ote; ma säääl `tsankli tuu `mustlasõga?, et tüü iijst tulõ õks ar_tasso? Rõu; tul'l `mustlasi täüs tuu tarõ Vas; Ku jo mustlasõga hobõst vaehtama läät, sõs olõt hobõsõst ilma kah Röp; mõnõ? `mustlasõ? vega `lauulva? `häste Se || (mustlasmaadlusest) olid mustlast võideld jõulu`õhtal JJn; `mustlase `maeluss, kaits miijst eidäve maha, pää `vastamisi, võtave käe `sanga ja aave jala `vastamisi `konksi ja `kaeve siss tõine tõist jala konksige üless liivvä Pst Vrd mustlin(e)*

2. *menstruatsioon sellel on mitu nime, kuu`aigus, `riide`pialsed, `mustlased, mõni `ütleb jälle `sakslased JõeK; mul on täna `mustlased ehk kuu kord Amb; kuu`haiguss, `mustlasõ? Plv*

3. *kurat `mustlasõl umma? sarvõkõsõ? ka? Lut*

4. *pilti vurrkann niidirul'list sai `mustlast `tehtud, pulk läbi ja `mustlane `val'mis Sim*

*mustlane² pl `mustlased Kuu Kad väike must sipelgas ühed on `mustad, nied on `mustlased ja `teised on `jälle siis `niuked punakad, nied `jälle `rusklased. `mustlased, nied ei `ammusta Kuu Vrd mustokõnõ

mustlema `mustlema määrduma; määrdunuks tegema *eks see riie ole `pleekind ja `mustlend; jätdad [riide] kapist `väl'la `mustlema; mõni sittaa riiet, et ei saa kuõniks, `prõökab ruttu ära, `mustleb ära; mis sa tast iga pääv `selga paned, `mustled ära Lai Vrd mustnema*

must|lepp sanglepp *must lepp vai sanglepp, sie `kasvab `suurest, `sellest saab `palki; `mustal leppäl on `tõrvased lehed Lüg; musta lepa koorega kahjati Khk; mustast lepast olid ned kausid `tehtud Vll; musta lepa koorega värmiti `riided mustaks Muh; `valgel lepal oo*

urvad, aga musta lepal oo kobarad; musta lepa `võtsi maha, tegi või masina Var; must lepp kasvab suuress palgipuuss Mih; musta lepäst tehäse katuse `sindrasi Tõs; must lepp on tugev puu, al'l lepp on malts Kad; emä lepp ja must lepp, [neist] tetti ummikid `lasse Hls; must lepp kasvab madala maa pääl, kus `siante igine must muld Krk

mustlin¹ → musliin

mustlin² → mustline

mustline `mustli|ne g -se Saa Hls Krk; `mustlin Krk mustlane `mustlised ol'lid `kanged `sööki nuruma; ätt vahetas `mustlise käest noore obese Saa; `mustline `nuias: anna mulle sedä ja anna mulle sedä Hls; ta kiru ku `mustlin Krk

must|mats kuldnook mostmats, see nago nalja `ütlemene Käi; Mustmatsid juba platsis Rid -**miljon** suur, arvamatu hulk Mere`randas oli pisiksi kivisi must `miljon Kaa; Ku\_noist ma`rust kõigist kala_kasunu, sõss saanu_neid jo_must`miljon Rõu -**muld** toitaînerikas muld (ka täiendsõna võib käänduda) mustmuld, sie on `kõikse paremb `viljamaa. siin `tõisepuol küla `õtsas on mõnes kõhas puol `mietri `musta `mulda Lüg; `Sõuke moa, kus on jalg `musta `mulda ja sinine sau all, see on juba rammus Põi; sedä `musta `mulda sii põlegi, ikke mustamulla maaks tettä ei `peeta Mar; lodu maa on ise musta mulla maa Sim; must muld olli tasatse pääl, ega mägede otsan `musta `mulda ei ole Kam; mustamulla maa kasvatass kõrt hääd Plv

mustne → muistne

mustnema `mustnema, `musnema Kod, `mustnõmõ Krl; `mustnõm(m)a Rõu Plv Vas, da-inf mustõda? Har määrduma kruami paad kappi, siis ta ei õle `musneman Kod; `valgist villust tett pihtsärk `mustnõss är? Krl; tõnõ nuur miis ol'l nii är mustõnu nigu maa Har; `valgõ rätt, pik`ält taal siss `mustnõda? Vas **Vrd** mustlema

mustokõnõ mustokõ|nõ g -sõ väike must sipelgas mustokõsõ? omma? väläh, nakass sadama; Mustokõisi kõik kotusõ? täüs Vas **Vrd** mustlane?

must|part must part tõmmuvaeras – Noa

must|pea¹ must- Muh Mar Kir Vän Jür Amb Ksi Plt KJn Ran, muss- Kod, musta- HJn, `musta- IisR (ka täiendsõna võib käänduda) (taim) `mustapia on `valge `villase `piaga, `kasvab suos; sääl (soos) oli seda `mustapiad, `lehmad väga iast kevade `seivad IisR; mustpeal\_o mustad tutid ja `valged `narmad `otsas Muh; mustpiä, mes kevade kõege `enne akkab `õitsma Mar; Mustpia, pisike madal einataim, nagu mustad `juused laiali teisel otsas Jür; mustapea kasvab raba moas HJn; mustapiad `üitakse, üks varane rohi - - lumi mõnes kohas maas viel, juba must pia on akkamas Amb; musspiä ku vanass lähäb, lähäb mussass Kod; mustalpial on sihukesed piad `otsas, vars kasvab kolme kandilene Ksi; eläjäd sööväd rabas `mustapiäd KJn; `mustapääd periss aenamaade pääl ei kasvagi, suun `sambla pääl. ta om iki alamb ain Ran

must|pea² must- Jaa Muh Rid Krk Ran, musta- Sim (ka täiendsõna võib käänduda) nõgipea mustpea, teeb leva mustaks Muh; odradel on musta piad Sim; nisul om musta pää üleni sehen - - ei saa `valge `püügel Krk; mustpää om kesväl, pitsitä kokku nigu puss, lääb lak'ka; sel katetahilisel [odral] ei ole `mustapääd, aga nellä tahilisel tuleb `va`sti Ran

must|pea|rohi lubikas Pisike madal `vaksa poolteist `kõrge kõrs, pisike must pea `otsas, sellepärast on mustapea rohi; Kui musta pea rohud `õitsevad, siis on `loomadel `väljas `süüa küll Põi; need mustpea rohod kasvavad einamaade sees, need niidetasse einaks, elos sile kõrs Mar

must|päästlik, -pääsuke (ka täiendsõna võib käänduda) piirpääsuke *Mustad`piästlikud, nied tegid abaja`ruõgõssõ pesi Khn; mustad pääsukesed tegad [pesa] alt sauvest, pealt`lahti Aud*

mustre → muster

mustri|line `mustri|ne Lüg Jõh KuuK Ote, `mustreli|ne Hls, g -se; g `mustreli|ne Se, p `mustreli|ne Röp, ppl `mustrilitsi Kan teat mustriga [teki] keskpaik on küll noh üht`värvi -- aga siis -- õts, sie on üleni kõhe`niisukene`mustri|line Lüg; Peo`kinda (labakindad) olliv puha kirivese, `mustreli|ne, sinikasmustast ja`valgest lõngast Hls; mina`mustrilist kangast es kua, väikeste telletega ei saa`mustrilist kangast kudada Ote; piiritsidega\_`koetass`põrmandu`rõivit ja`mustrilitsi`kañgit Kan

must|rõõt musträhn *Mustrõõt -- on must ja laulab rõõt-rõõt, sellest on nime tal, ega tema puu pääl ei ole, tema on puu kül`les Hää -rähn (lind) Musträhn -- suur must lind, punane ari, laulab rõõt-rõõt-rõõt-kõll Hää; musträhn on must ja punane tuft pääs Saa Vrd mustjähn, -rõõt -rästas (ka täiendsõna võib käänduda) hrl kuldnokk; hrv musträstas rand`tüllid on must`raasta`suurused Jõe; kuldnokkad`kutsuda`mustad`rästad VNg; `Terve perekond õli`musta`rästä`silma|dega, tume`pruunid`silma|d pääs Lüg; Nägin`eile`mustaid`rästaid`aia`teiba`õtsas Jõh; Mustad`räästad, nee elavad ikka`õõnete puude sihes ja`puurides pesitsevad Krj; musträästas oo tõmmu mustakas Muh; Täna umigu situdas (pettis) must räästas mind ää Rei; ma nägi must`reesta ära, akkab suveks minema Phl; musträästas ei lähä vil`la põllale (ei söö vilja) Kul; mustad`räästad`laulvad ilusti Tõs; musträstas vilistab, augub koera`moodu, näub kañsi`moodu, siss laseb`laulu kah Saa; juba mustad`raastad`väl`las Ris; musta`roasta pesa Nis; mustad`reastad, nemad lähvad puust`kongi ja teevad pojad`sinna`sisse Kos; mustad`rästad -- ajasivad rähni [pesakastist]`väl`la JJn; must räästas`korjab`aedades põrnikaid ja putukaid -- laulab kevadel toredasti Sim; must räästas pesitseb toa juures`karpides, kuldnokk`üeldasse koa IisK; mustad`rästad väl`lās, `tarvis pesäd üless`panna KJn; musta`rästä kikk`sõstre ärä söönu Trv; musta`rästse ei lää enne ärä, ku na pihlapu`marja ärä sööve Krk; musta`rästä laolava kõege keelde pääl Puh; kae, kui musta`rästä varestega ja aki segi om parven, siss om`luu|ta, et tulõ rätsu satu ja nii`irmuss alva ilma Ote; mustal`rästäl kah om`hal`li`karva räätt kaalan, laul`uhkõdõ uma kulladsõ vasarõga Har; no mustõlõ`räästle, noilõ no teiti mudõgi [pesakaste] Plv; musta`rästä? ilosahe`laulva?,`laskva mitund äält Se*

must|sitik must sõstar *Ma_keedi`mustõ sitikiid Rõu; `Musti sitigit mul olõ_i Se -soostar* must sõstar *Nendest soostardest ma söö ainult`musti`soostrud Rei; vanal ajal oli sii ikke koa`musti`soostrud Mar; [kurkide hapendamisel] pannatse musta`sootra`lehti Kse; musta`sootra`marjadest keedetse`moosi Tõs;`aedas neid`musti`suostred on sugo (natuke) Ris -sõstar* musta sõstra põõsas; musta sõstra mari`musta`sestra on kõhu`aigusse`vasta Lüg; must`sestrost`keideda`muosi Vai; selles mustas`sõstras on ivasid (marju) JJn; nüid om punase`sõstra ja musta`sõstra, vanast olliva õraku ja`sitke Ote; ma pañni [kurkidele] visnapuu`lehti, mõnõ vabõrna lehekese ka, ku illoõs ol`l ja sõõs -- musta`sõstra`lehti Plv Vrd must|sitik, must|soostar

must|tikas musträhn *Must tikkas --`ühte`puhku`kuuled, kui`tillub IisR -till* musträhn *must lind ja punane pea,`üiti must till. must till on teiste`lindude puusepp Mus -tuhat* väga palju *Esimäse valuga`vannund [mees] mittu musttuhat kurati Kuu;`kärblasi tuli`pliita`ümber`õtsegu musttuhat Lüg; midagid putugid kedass lugeda ep jöõva, neid oo must tuhat Khk;`Musti`varblasi oli kirsi`õtsas oort must tuhat, kohe puu [marjadest] tühi Põi; kui roets*

`varblased ja `päästlased akkavad minema, siis oo kõik traet ajad täis, et ühnä must tuhat Mar; sügise kui vili kärbistis, siis on `teisi (vareseid) nagu must tuhat väljal Kad; pasknäärid - - vaeusivad `aeda nigu üks must tuhat ja tegid `puhta töö (sõid marjad ära) Ksi; neid (täisid) olli periss must tuhat `amme sehen Krk; tol om musttuhat rahha, tol om `väega pal'lo rahha Plv

mustu¹ *mustu* Jäm Khk Mus Krj Khn

1. viiGERhüljes *mustud on targad juba `väiksest peast Jäm; paar mustud sai talve `kohta käde. mustu `nahkadest `tehti ju kõiksugu `asju Mus; `Veebruari kuuss `sündüväd mustudõl pojad Khn*

2. (kala) *Mustu ogarul'li `muõdi, aga vähäm ning must; Mustu kerge `pioga `kindi võtta Khn*

mustu² → **muiste¹**

mustu|hall pl *mustual'lid* hüljes – Khn

mustukene *mustuke|ne* Iis Plt(-ke) Puh, `mustuke|ne IisR, `mustukai|ne Vai, g -se *mustakene* (loomast) *`Mustukese jättan üle`talve, `jõudsast on `kasvand ka IisR; kui mustukene `Alvine eli kuulep, siss röögip Puh*

mustuma *`mustuma* Trm KJn Trv TLä Krl/-mõ/ Rõu Plv Vas, nud-kesks *`mustenu* Nõo Krl *määrsuma `laua linad `mustuvad* Trm; *palit saesab tolmu käen, `mustub ärä* Ran; *egäpäevitse `rõiva, ni_m ärä `mustenuva* Nõo; *laud ol'l är\_`mustunu, ma nühe taad `lauda* Rõu; *`valgõ rõivass `mustuss ruttu* Plv

-mustunõ Ls *ennemustunõ*

mustus *`mustu|s* Jõh, g -se IisR Vai SaLä VII Muh hajusalt Lä, Tõs Tor Ris HMd Juu Amb JMd Koe VJg Iis Trm Pal Plt Hls Puh Nõo San, -sse Lüg, -kse Kuu; *`mustu|s* g -se Trv Krk Nõo Ote, -sõ Krl Har Rõu Plv Vas; *`mussus* g -e Kod; p *`mustust* Jõe Ran

1. miski *mustaks* tegev, saastav; *kasimatus, räpasus* *paat on nii lõgane - - `palju `prahti ja `mustust sies* Jõe; *`mustusses eläb, kasimatta* Lüg; *`Oitku kui must `süömalaud, säel akka jo labidaga `mustust maha lükkama; On üks luhakas, `sahvris ja tuas `teisel `mustust `uñnikus kuhe* IisR; *seda `mustust ep jõua `ükskid `rookida* Khk; *kihelus peab `mustusest tulema* Muh; *vesi lopotab ise, `mustus lähäb kos sedä ja teist* Mar; *mitte ei tulnd piim `mustuse pärast [meiereist] tagasi* Vig; *`mustust keik kohad täis - - lapsed uppusid `mustuse `sisse ää* Tor; *saastane vill on pesemata vill, `mustust teis ja libe* Ris; [kangaid] *sai `kieta ja virutada, vie ääres nõnna et kurikad `laksusid, et tuli `väl'la sie `mustus* Amb; *ma ei sal'li omas majas `mustust* JMd; *`mussus `sisse lähnud, uav `mussuse läbi ukka lähnud* Kod; *kuum ja `mustuss `sissi lännu - - mädäni jalg* Krk; *vaik ei lase `mustust `sisse minnä; ma\_Le `töotanu [jalgu] `mõske, aga ei ole saanu, ega `mustuss ärä ei kooleta* Nõo; *väegä `mustusen elässe* Ote; *ku ics haavalõ `mustuss `sisse um lännü?, siss ei avida viin ei\_`juuda sitt ei_`kupõruss* Rõu; *sääl ol'l `väega suur `mustuss, mine vai nuiaga üle* Plv

2. väljaheide, *roe korik `pandi lapsele ala `mustuse pärast* Mus; *mis sa `kortsad `kassi, kaß vilets, akkab `mustust tegema* Han; *rohode naeal saan `väl'las `käia, kui `mustus tuleb* HMd; *`mustus on käbis, kui `mustus on kõva ja kõht on terve* VJg; *arst `annud `rohtu, aanud ussi `mustusega tüki `viisi `väl'ja* Pal

mustutama *mustuta|ma* Kod/mussu-/ Trv Puh, -mma Kam Plv **mustama** **a.** *mustaks tegema mes mina tijn näie räbälitegä, mes sina õled ärä mussutanud* Kod; [ta] *mustutap oma `vastse `rõiva kõik ärä* Puh; *küll veli mustu¹ ruttu [riided] är², es saa² tälle kavvõss* Plv **b.** *piltl laimama mis sa minust mustutat, kõnõlat nii alvaste* Kam

must|vaeras (lind) *Must vaerõs sii ei pesitle Khn -varblane* kuldnohk *Must`varblane ka juba ää tulnd, nüid pole ikka änam kevade `kaugel Põi; mustad `varblast on need, mis puuride `sisse pesad tegevad LNg; must`varlane ehk kuldnohk ehk rootsud, üks loom ja mitu nime Kir; mustad `varblased, kuldnokas üidatse neid ko Kse -vares künnivares Must varõs, nied põlõgid Kihnu ljõnnud, `karjõs läbi `käääd küll Khn; Mustvares - - on must, pärisvares on must ja al'l Hää; üks musta varese pesa oli ekis, ommiku `säuksusid nied pojad, nisuke `säuksumise kisa oli JJn; Sügüsel om nurmõ pääl pal'lo mustvarõsit Se*

mustõhavva *mustõhavva* muiste no om jo ütstõisskümme `aastakka tagase, ko miiss `kuule, olõ jo läsk mustõhavva Se

mustõhavvanõ *mustõhavvanõ* muistne tuu jo mustõhavvanõ asi Se

mustõndama *mustõndama* musteldama Ni_ka käve mustõndõn, ku Iida tuu põllõ õks är[?] ummõl' Rõu

mustõtam(m)a *mustõt|am(m)a* Har VIId, -õmõ San

1. *mustendama pil'v tulõ üless mustõtõn; vili mustõtass, ni_kõvastõ kasuss Har; Jumalast tul'l jäl_`vihma ja vilä\_`kasvi_ku_mustõti õnnõ Rõu; ku'rgi[?] lavva_päl mustõtiva_nnõ, `säantse musta rohilise<sup>?</sup> Plv; [kärbspapier] mustõtass õnõ, niipal'lo om jo küleh `kärpsit Se*

2. *määrima ta_m jo är mustõtõt, `taagõ ei `tihka `võõradõ `paika minnä San; viij mullõ siiä_`patja vaja nõrdsütädä ja mustõtada Plv*

Vrd *mustama*

must|ähn *musträhn* pajol olliva serätse `valge vagla, aga musta ähnä teevä `puhta tüü, korjassiva pajo `vaklust `puhtass Nõo

musu *mušu* IisR L Kei Juu Jür JMd Tür Koe Iis Trm Kod Ksi Plt KJn Trv Krk Puh Nõo San Krl Rõu, *mušo* LNg Mar Kul Ris Plv Vas; *musu* Kuu Lüg Vai Jäm Khk Kaa VII Põi Muh Emm Rei, *muso* Käi

1. *musi, suudlus emä `ütleb `lapsele, et `anna nüüd musu ka. laps `annab siis `kärrest musu emale Lüg; Kui pappu `jõulust kodu tuleb, siis `annab mušu ja `kompvekki IisR; lepime ee, ma anna `soole musu Khk; `peimes `andis ruudile laulatamese `aegaski musu Muh; Poisid tahtvad ikka tüdrugate kæest musu vetta Emm; anna `moole mušo Mar; mušu oo see kõege parem asi, mis üks laps anda veib Tor; ta tegi mul mušo Ris; ega teiste nähes mušu `anta JMd; magus kui mušu Iis; kas tüdruk mušu `andis ka Trm; ku sa mušu tahat, siis tahat muud kah Krk; and mulle mušu ku `lopsi; ku nakassiva siss sääil mušutama, mulle ka iks mušu ja mušu Nõo; `ümbre kaala võtt kinni ja tük'üss mušu `andma, jälede kena laiõs San; täl ummaki huulõ[?] mušo `anma `valmiss Plv || lapse hellitusnimi oh sa mu mušu, terete külätätät kah Krk*

2. *lastek suu pista mususe VII; lapsel pestaks muso `puhtaks Käi; lapse mušu saan `aiget Var; mušu must kõik PJg; pane sai mususse Kei; mõse latse mušu kukuss Trv*

musutama *mušut|ama* hajusalt L, Kei Koe Trm Kod Plt KJn Trv TLä Kam, -amma Iis Har Rõu, -eme San, -õmmõ Krl; *mušotama* Ris Plv/-mma/ Vas; *musutama* Kuu RIId(-mma) hajusalt Sa, Muh Rei/-dama/ Ris VJg, *muso-* Käi

1. *musitama, suudlema sie musuti toist, tuli ja ans suud kohe VNg; `joonud `peega musutas vanu `naisi ning kes käde `juhtus Ans; sai mool karvist `kinni ja nõnda musutab mo otsa `konti et Jaa; tüdrikud, poisid jo ikke mušutavad, mis muud, las `kää Tõs; meil ol'li ikki suu `anmine, nüid mušutse Saa; mušotas mu läbi Ris; pruut ja `peimes mušutasid Kei; ei lase ennast mušutata Iis; mušutasse ja lakutasse `enne küll, aga pärast nagu kaas ja koer Plt; võtab tõesel kaalast `kinni ja - - mušutama Ran; sääil [nad] mušutiva tõne tõist Kam; tere ja*

jumalagõ, sääl tulõ kats kõrd musutõmine Krl; ku_ta nakass taad last mušutamma, ega siss ei taha ta maha jättä Har

2. *muisutama mušutas noort oost, ei tahtnd `minna teene Mär; kui ma olen `leiba `ahju pand, siss ike `suuga mušutan kolm `korda, siss lebad `kerkvad paksus Vig; `ärgi ika musutadi `enni Ris; [ta] alate mušutas obsess Kod Vrd muusutama*

muža *muža, muža vist, võib-olla `lätvä\_päävä, muža jo `katski; muža ma_tulõ a muža `saaki ei ma tulda?, muža lää ma `tõistõ `paika Lut*

mužõndama *mužõndama määrima; kokku segama – Lei*

mutakas¹ *mutak|as g -a Jäm Rid Mar*

1. *tomp, pundar; mügar suured muákad jäävad järele. paneb kohe `vanduma, kui sa kala `lahti saad [võrgust] Rid; mädä mutakas ninä peal Mar*

2. *väike laps – Jäm*

mutakas² *mutak|as g -a üleannetu nii mutakat last põle ma `enne näin Aud*

mutakille *deskr koer vahib mutakille. ku süüd, `irmsass vahib `sulle `õtsa; ku `tõmmab naaru `näole, vahib kua mutakille. inimene nagu tükib `naarma, vahib mutakille Kod*

mutan(õ) → *mudane*

mutatama *mutatama lutsima tämäl leeväruas suun, mutatab imedä; `palged liiguvad, ise mutatab Kod*

muterdama *muterdama mudima; nätserdama Taal `meeldib ennast muterda; Mis sa sest rätigust muterdad Rei*

mutermull *mutermul'l Hls Krk marli mutermul'l om õige õhuke rõõvas Hls; mutermul'l õmmelts puumvilla `pääle ja pannass periss rõõvast `vastu Krk Vrd putermull*

muti|ahunas *mutiga püütud ahven Jõulu ies püüdässe mutiahunihuni Khn*

mutih *rikkis, korrast ära mašsin ollõv mutih, saa_i rehe `pešmisest jäl midägi? Vas*

mutik → *mutikas¹*

muti|kala *mutiga püütud (peen)kala `veiksed mutikalad õlid, kartuliga `kiitä; suvel ku mutikalad tuavad ärä, siis lipotavad neid sabasid siäl ja eläväd Kod*

mutikas¹ *mutik|as Mus Põi Tõs(g mutiku) Hää, mutik|as Tor Iis Trm Plt KJn SJn, mutik|as IisR, g -a; mutigas Rei; muti|k g -ka Kse Pst Puh Rõu(-t-), -ga Rei, -ku M Nõo Ote San Urv Krl, -gu Krk Urv, -ko Plv Röp; muti|k g -ku Krl, -gu, -kõ Plv, -ga Har; muík g `mutke Kam; pl muti|kad Aud Vän Saa Lai/-t-/, -kud Äks, -ka Rõn San, -ka?, -ke? Har, -gõ? Urv; pl muti|ked Ran, -ke Ote, -ke? Röp, -ka? Krl Röp, -kõ? Kan Har; ppl mutiku Khn*

1. *putukas pornigas on pisine mutigas; Ma tää küll, see oli kronks, pisine pruuun mutik Rei; mutiku na paelu kohe et, neid oo vees koa Tõs; Sui - - mutiku kõik kohad `täüde Khn; mutikid oo igade sugu ja igade nägu; mutikad söövad õunapuu õied ää Tor; `veeksed mutikud läksivad vähi kül`lest ära vette Äks; Mutikate `vasta sai `tehtud koirohu ja kaelu vett, sijj `ol`li `kange ja ävitäs mutikad [taimedelt] ärä KJn; mutikit aiass `sul`gi sijst `vällä Krk; mõnikõrd om õhk täis mutikit ja kihulisi; mutiku - - `kangest sööve `luyme ja inimese näo `pääle tükive Hel; `turba avva olliva egäsugutsit mutikit ja siputajit ja `kaane täis Nõo; `mutke - - nigu kibenä õhun liiguva, aga na nii valuste pureva et Kam; ku mutike söövä, siss suur kubel tule üless Ote; mutigõ? - - mõnikõrd omma\_pa`rdin, [lendavad] iks üless ja `alla, üless ja `alla Urv; mutikõ? nuu `lammõsõ? inemisele nii pääle, mis irmuss Har; Viij päält ja õhust püvve\_nimä\_kihula`isi ja_ `tõisi mutikit, a? eherüss süüj pääle mutikidõ viij `tõisi kallu kah Rõu; vahest suve õdago om nii pal`lo mutiket, et kuige ei saa neist jako Röp*

2. mullikas *Tahi küll, et võtta täma muttikas `sööma `piale, aga kus sa ta paned, põle ju `ruumi IisR; kahessa `tõistku nüssi `lehmä oli ja `tõisi mutikit oli, `seantse õhvakseda, kate `aastase Trv; edimetsel suvel vašk, tõsel mutik Hel*

3. (muud väikesed olendid) *`Kuerapojad sibavad juba `ringi, keik ühesugused muttikad IisR; ku näd (kajakad) `siia põllule kõivad, siiss põle meres `süia, `võtvad iga mutiku, olgu tä konn või sõsalik Tõs; konna mutiku ja mis puha säääl vii sehen om, vesi om mutikid täüis Hls; mutigu om alli uisikse, musta pää otsan Krk; Kui poja vällä? tulõva, sis kutsutasõ konna mutika?. Kui mutikel jo hanna? är? kaossõ, sis kutsutasõ konna poja? Röp*

mutikas² *mutik|as* Han JõeK Koe, *mutik|as* LNg Mär Hag Kos, g -a

1. mutter *Sellel masinal oo neid mutikud ühna pailu; Nende mutikatega põle kedagi tiha, `pißsed Han; kruu `otsas on mutikas Hag; `kiera mutikas ette Koe*

2. adrasõlg – LNg

muti|kiisk *mutiga püütud kiisk muti kiissad on vekesemad kui võrgu kiissad Trm; mutikiissad on `veikesed Kod*

mutilene *mutile|ne* g -se Mar Vig Han kühmuline *mutilene ja konarane maa, põle ea `keiä üht mette Mar; Looma nahal - - nupud peal - - on mutilene Vig*

muti|muld *muti ülesaetud muld; mutimullahunnik kui muti `mulda saab, siis roosid kasuvad Rid; Kevade oli muti `muldi `terve einamaa täis, naised aasid rehadega laiali Jür; aasime muti `mulda laiali Plt*

muti|mulla|hunnik *mutimulla unikuid kõik kohad täis Juu; need on kõik muti mulla unnikud JMd; muti mulla unnikud on muti pahandus VMr*

mutin *mutin* Krk Hel

1. mossis *latsel moka mutin* Hel

2. punnis, pruntis [tal] *Om `sääte paks ümārik mutin nägu ja kongun nina Krk*

muting¹ *muting* (-t) Kan, g -u Vön Har Vas Se, -o Plv Vas Röp, -õ Rõu viga, rike; äpardus; segadus *üts muting tul'l ette, es saa? ärä minnä? Kan; timä tul'l ja tek'k mul mutingu `sisse, no `jäiegi tuu tüü tegemäldä Har; sedä mutingõt olnu_us vaja Rõu; timä es kuulõ_kõrvust, ni_võrd ol'l mutingut; `säantse pahandusõ ja mutingu tei\_ `mustlase?; mul iks om `tervise man muting suur; ei\_tulõ\_ `pußsi, olgõ_muting mia taht, kas läts maßsin hukka vai mia om Vas; tütar kudasi imäle `kindet - - säääl tul'l muting `sisse ja pidigi hulk üles arotamma Röp; kuna saa eljä `kaihho, kuna õnnistu_i? vili - - jäät ja jäät nõrgõmbast. om üts elo muting; es saa?, muting tul'l vahelõ Se*

muting² *muting* g -u äärestatud ümarauk purjes, lüüvers *Miol juba esimese `purju mutingud `val'mis Khn Vrd mutt⁹*

mutitama *mutitam(m)a* (-t) Vön Kan Vld

1. segama, eksitama *ärä mutitiva mu aßa, tahi tetä toda, a ärä mutitiva Vön; ta segäsi är? - - mutit är?, et enämb `arvo õs saa? Rõu; midägi es avita tuu, et ta - - minno mutit Plv; mi\_sa mutitat meid, lase ei tüüd tetä?; tä jo mitu `tütrikku ar mutitanu? Se*

2. musteldama *`mustlasõ? käünü? mutitaman; nä mutitasõ `mustlasõ `viisi, tä aja `kartolt `pääle ja kõkkõ Kan*

muti|võrk (kalapüügivahend) *Muti `võrkudega `püiti `mundreid; Ma ole ka muti võrguga kalal käind Jäm; pisikesed võrgud üedasse muti võrgud Muh*

mutjuma → mudjuma

mutk *mutk, `mutka keerd, kõverus Puu `kasvand `mutkasse Kuu*

mutkas *mutka|s, mudga|s g -kse Kad; `mutk|as g -a Jõh; pl `mutkad IisR vigur, riugas Nied `mutkad on tal eluaeg sies old; `Meie obune on `mutkasi täis ja kõva `piaga, läheb `sinna, kuhu tahab IisR; sie poiss, küll sie on mudgast täis; vanast pulmas, seal ikke vast tehti mudgakseid Kad*

mutkistama `mutkistama väänutama – Kuu

mutku → muudkui

mutlane `mutla|ne g -se Rid Mar(pl `mutlased) putukas (hrl kihulane) `mutlased<sub>o</sub> vähiksed, `lindavad `karjas nagu tuuleõha; [ämblik] teeb võrgud ja sööb `mutlasi Rid; `mutlased oo üsnä tilloksed, näd oo `kanged `söömä, lähväd möödä `reisa ülesse Mar

***mutlik** pl `mutligud muhklik mõnel on jalaseered `herpsad `mutligud, aga mool on siled Phl

mutri|müts (naistemüts) *olid laiad mütsid ja mes laiad ei olnud, need olid `mutri mütsid Mar; Ümmargused mutre mütsid Vig*

muts¹ *muts g mutsu Kse Var Aud Pär Saa Trv Plv, mudsu Hel Kan; n, g mutsu Puh Ote/-t-/ Har, mudsu Hel San Urv Krl Har Rõu Röp/-o/, mudsu Urv Rõu mõistus, taip sel tüdrikul oli `mutsu vähe Kse; ega see ika naa täielik ole, see oo poole mutsuga Var; poole mudsuge, tal ei ole `õiget `taipu Hel; sul ei ole üits raas `mutsu pään Ote; konnes sa[?] pidit sõss küll olema, kui `tõistõlõ `mutsu `jaotõdi Kan; Mudsust olõt är`joba, ei olõ`meelen inäp midägina Urv; `ambavalu ja `varbavalu `võtva mehel mudsu pääst är[?] Krl; tal ei olõ `õigõt mutsu, tal om mudsu manh `puuduss; timä om jo peenükese mudsuga inemine, mis ta ette võtt, tuu tal `kõrda lätt Har; kohn su<sup>?</sup> mudsu siss ol'l, kui tõõsil päähn ol'l Rõu; hae<sup>?</sup> taad `mutsu ummõht (võta ometi aru pähe) Plv*

muts² *muts Muh Kse Khn, g mutsu Han Var Tõs Tor Hää Trm; n, g mutsu Han Tor Trm rumal, loll Ta põlengi naa muts, kui täda peeti; Küll oo `mutsusi `nähtud, aga `neukest `mutsu põle veel näha oln, ta räägib ju ühna segast juttu Han; päris muts ta_j oln Var; ma jäe jo päris mutsus Tõs; kes sind `mutsu kardab Tor; mi`sa mutsuga teed Trm*

muts³ *muts g mutsu Plt Pil Kan Plv; n, g mutsu Rõu vanaeit see muts käis meil Pil; kae[?] vanna `mutsu, kui ei olõ viijl rahul Plv*

muts⁴ *muts g mutsu|u Jäm Vig Kse Han Tõs, -o Mar müks; hoop et ma kuri ole, sellepärast ma annaks talle mõne mutso Mar; Mart `andis `Mihklile mutsu - - küllle `kontide vahel, et see na pailu ei jookse Han; `andis `moole iä mutsu `selgä Tõs Vrd müts²*

muts⁵ *muts g mutsu Põi Muh Han PJg Saa Äks KJn Trv*

1. komps, pamp *Pisike muts oli käe `otsas ja läks siit kauda `mõisa `poole Põi; Tõi tädil jahu, `pisike muts oli õlma all; Võttis mutsu `kainlu ja läks `karja Han; tii`päl `olli üks `rõõva muts maas Saa; vana Jaäsi tuli, suur muts oli käes KJn*

2. tükk kui [hein] *on karsis, ta on `kindel muts, ta on ühes mutsus, ühes koos Äks; ta aänd mulle ää mutsu liha Trv*

Vrd müts³

3. muhk, mügar *kurgu `alla aavad `sõuksed mutsud; löi pea `vastu ust ää, muts peas; obu kibab na `parmude käe, kõht ühna `mutsus Muh*

muts⁶ *muts g mutsu Juu Koe Sim kaste kardule kaste `tehti rasvast ja jahust ja piimast, `üiti - - muts Juu; suolase mutsu teind Koe; Võib teha `ükstaskõik mis `mutsu - - aga `enne `tehti ikka muna `mutsu Sim Vrd müts⁴*

muts⁷ *muts* g *mutsu* Jäm Khk Hää Saa tünn; vaat võid, `rasva `toodi `mutsudega Khk; *õlu on ära käinu, piab `mutsu panema; jõulust jäi viil üks muts õlut üle Hää; esimees `istus kaksiraási mutsu otsas ja jõi õlut Saa*

mutsak → mutsakas², mutsakas³

mutsakas¹ *mutsak|as* g -a Muh Mär Lälõ Pä Jür JõeK poole aruga, lollakas *mutsakam ep või üks inimene änam `olla mitte Muh; mutsakas inime - - põle na teräb mete Vig; `mõistlik inime oo ergu `tunmesega, põle mutsakas mette Var; mutsakas inime ei soa aru `närmesest; mis mutsakas täna tein, `oome unun `jälle Tõs; Mutsakal on jutt ja kõik `seuke imelik, tal põle täit `tolku Hää; Ta ikka natuke mutsakas on küll Jür; mutsakas - - sie on natuke napakas JõeK*

mutsakas² *mutsak|as* g -a Tõs VJg; *mutsa|k* g -ku Kse, -gu Rõu hoop, löök sai tubli *mutsaku `vastu `sel`ga Kse; sai omale iä mutsaka `selgä Tõs; ta löi mullõ `õigõ hää mutsagu Rõu Vrd mütsak(as)*²

mutsakas³ *mutsak|as* g -a Põi Han PJg Pst San; *mutsa|k* Har, g -ku Puh Võn San Urv, -gu Krl, -ko Ráp pamp, mütsakas *Ma pani isal `pisse mutsaka leiba Han; vanaineme tulep `vasta, mutsak käen Puh; üts leevä mutsak `anti kah Võn; inemise `paotõsivõ ennäst ütte mutsakudõ, `ollivõ kõik üten mutsakun (tihedalt koos) San; `rõiva² omma_mutsakun Urv || `lühkene ja jämme inemine nigu mutsak Ráp Vrd mütsak(as)*¹

mutsakas⁴ *mutsakas* Vai; *mutsa|gas* g -ka Kuu priske, jõudsa kasvuga `oige `mutsakas laps; `tallekene - - on `mutsakas, `suure `luoma `kohta küll ei `üelda Vai

mutsama *mutsama*, da-inf *mutsata* Muh Han müksama *teine siis mutsan `jälle teist eest äe Muh; Ema `mutsas mind salaja `vasta `põlve, et [ma] vakka jääks Han*

mutsatama *mutsatama* Kse Tõs Nõo, *mudsatõm(m)õ* Krl *matsatama asi kukkus maha, mutsatas kohe Tõs; tiä ahd mullõ suud ku mudsati Krl*

mutsima¹ *mutsima*, (ma) *mutsi(n)* S Mar Kse Han Trm, *mutsin* Kuu Lüg(-maie); *mútsima*, (ma) *mútsin* Mär Kei Kad VJg Sim; nud-kesks *mútsin* HMD

1. toppima, suruma, pressima; muljuma *`aeva `mutsis `silku `tunnisse Kuu; mutsib einad kõvali kotti; `kange tuul mutsib puid üle kaela küll Khk; Ta mutsis mind tükkis nurga sisse Kaa; Mutsis augu kinni Pha; mutsib ribi kondid `katki VII; `Õhtati lasi ennast ikka seljast `mutsida Põi; ma lähe mutsi `einu `murde Muh; Mutsi ja mulju natust mo õlanukkisid, nee valudavad nii kangesti Rei; Looma karvadest kui palli mutsiti teha, siis veeretati käte vahel, kasteti vahel märjast ja pandi uusi karvu kõrrast juure ja sedasi käte vahel - - mutsimisega saigi karva pall missugune Trm || oli ise kiva `kaasa toon ja oli `mútsin tal pliidi `korda HMD*

2. müksima, müksama; peksma *`mutsib tõist, rusikaga taob Jäm; ta sai seal nõnda `mutsida Jaa; `põrsad `mutsivad nisade `pihta, siis akkavad imema Muh; Ema `mutsis mind küinasnukiga, et ma võerusil na pailu ei räägiks Han; mis ta `mútsigu sellest obusest, `süetku `rohkem, küll siis viab, ega se `mútsimine `aita kedagi Kad Vrd mütsima*

3. õgima, vohmima *Nõnda `mutsisid kõhud täis Põi; mine aga mutsi kõht täis Muh; sai mutsitud `süüä Mar; Loomad söövad teist`moodi, nääd ei mutsi sedasi, `mutsimesel oo kua oma piir Han; vanames mútsib igapäe liha `süia Kei; `mútsis kere täis Kad*

mutsima² *mutsima*, (ta) *mutsib* Khk Rei Han; (ta) *mudsib* Ran mukkima, vuntsima *Ta ööd läbi `mutsis seda (autot) Khk; See va kerlane tüdruk, mutsib ennast nii üles, kui teiste inimeste sega läheb Rei; Kui eit enese üles mutsis, oli nagu noorik kohe; Mutsi see maja üles, siis oo nagu äärbär kohe Han; mes sä niipal`lu vuhvid - - mudsib ja säeb Ran*

mutsin *Mutsin* õllevaat – Hls

mutsis *mutsis* Muh Han

1. prink [ta] *On ilusa `mutsis `näuga tüdrik, paled oo ümmargused ja nina nagu saiasari pisike ümmargune* Han

2. pahur, tusane *nõnna `mutsis nägu et Muh*

mutsitama¹ *mu`sitama* Lut, *mutsitama* Mar, *`mutsitama* Jõh IisR(-t-)

1. muljuma, mudima *Ärä `mutsita `kassi Jõh; Ei mina last `poistel `ennast `mutsitada* IisR; *mu`sitago_ji- sa taad `tütreklast* Lut

2. kortsutama, käkerdama *Mõni on `niisuke, et oma `riideid ei `oia, nigu kedagi `selga saab, `mu`sitab ära `ninda et* IisR

mutsitama² *`mutsitama* sööma *Mihed juba `mutsitavad, ega viel `louna ole* Kuu

mutsjas *mu`sjas* matsakas [ta] *one `mu`sjas, madal* Kod

mutsku *mu`sku* Juu Hls

1. põikrihmake *pane [rihma] ots mu`skust läbi, mu`du_jäb ripakil* Juu **Vrd** *motsku*

2. raudaas *mu`sku om rangi puust läbi nagu suur aas, sõidu rangidel om raud mu`sku. mu`sku pannas rangi puiest läbi ja needits ravva `pääle `kinni* Hls

mutsu → *muts*¹, *muts*², *muts*³

mutsumõ *mutsumõ* Krl *kortsuma siidi räit om `irmsalõ är\_`mutsunu* Krl

mutsutama¹ *mutsut|ama* Jäm Ran Puh Vas, *-amma Rõu Vas/mutsö-/*, *-eme* San; *mu`sotama* Kod

1. musutama *Maalil ilosa pijnü moka, õkva kutsva mutsõtamma* Vas

2. muisutama *Mutsutas korra `suuga Jäm; obsess piäd alate `suñma ja mu`sotama* Kod **Vrd** *muksutama*

mutsutama² *mutsutama* Nõo Krl(-õmmõ)

1. toppima, mässima *Mutsutap latse nii kõvaste rõivile, et_to ädä vaevalt liiku saab; Mes sä mutsutat last - - ta ei jõvva nendega kõndigi* Nõo

2. kortsutama *är_mutsutugu siidiräiti* Krl

Vrd *mütsutama*²

mutt¹ *mu`tt* g *mu`ti* Mär Lih Ris Hag Juu JMd Pai Koe VMr Kad VJg Iis Trm Plt, *muti* Khk Krj Põi Muh Kse Tõs; *mutt* g *mutti* VNg(n *mutti*) Lüg IisR(-tt-), *mudi* Kuu; pl *mutid* LNg Vig Hls; *mu`ti-* Jür Tür, *muti-* Rid (loom) *`kassi vist ei `murra mutti* VNg; *Ku muttid üless ajavad, sis viel talv ei tule* Lüg; *muttid `tievad `tiesi maa `sisse* IisR; *mutid elad maa all ja kivesaide sihes* Khk; *käristi pannasse kapsastesse, et mu`tid `kapsud ää ei aea* Mär; *tuule`vesked irmotavad mutid `eemäle* Vig; *mu`tid, oli ühü pääva sii tiipial selite maas, maa all lähäb `umpses, tuleb `ingama* Lih; *mutid - - kõik kohad läbi uuristatud, suured pahategijad oo* Tõs; *päris mu`ti pesä* Juu; *mu`tid kergitavad mulla üless* JMd; *kui vašk uss aeas on, siiss ei tule `ühtki mu`ti. vašk uss käib mu`ti `aukudest läbi* VMr; *vihmase suvega ei õle muttisid `ühtisi näha* Iis; *tuhrib üstku mu`tt mua all* Plt; *mutid ollid, aga täo (tänavu) ei ole* Hls **Vrd** *mütt*¹

mutt² *mu`tt* Jõe Võn, g *mu`ti* Rid Var hajasalt Pä, Kos Pee I KJn Röp, *muti* Jäm Khk Pha Põi Phl Var Tõs Khn Hää Trv Hls Ran Ote (kalapüügivahend) *Panime mutid mere* Jäm; *väiksed aņņera mõrrad saab kutsutud muttideks* Pha; *Mutti `lastakse vaikse ilmaga madalikkude peale, seal on kala madalas* Põi; *mutid oo suurte `silmega, võrgu `moodi, aga suured silmäd* Var; *mu`tt, `sirge püis, muud `ühti, põle kotti taga; muttega `püiti ahuni, `räimi `püiti `võrkega* Tõs; *mutiga püüdässe iä alt ahuni, `siigu, `kohasi, mis mutissõ `lähtväd; Lähäb vist tormaks, ei tohe mu`tta `sisse jättä* Khn; *üks sulane `olle `pandud mu`tti kuduma; mehed läksid mu`tale* Aud; *mu`tidel õmmeldaks kivid kohe alumeste paelte `kül`gi* Hää; *lähme `mutti vedama* Iis; *sügise kui jää `pääle paneb, siis akkavad mu`tis `käima* Trm; *nuadaga ei sua nõnna `mängä* ku

mutiga (mutt on kerge) Kod; *me lähme mutile, ole sa kodu* Trv; *muti ja riisi om`väikse kalade püügi jaos* Hls; *vene iki`olli egäl kala`püidjäl ja mutt kah*; *mutil`käidi kate mehega* Ran; *tuuf ol`l kõigil nooda perädel, kes muti nimme`kandva?* Röp

mutt^e *mutt* Jõh Põi Tor Kei Amb, g *muti* Mär Vig Khn Rap HJn JõeK JMd Pee VMr Kad Sim Trm, *mutti* Hlj IisR; *mutt g mutti* R(n *mutti* VNg) *muttader muttil_o kahel puol`helmad,`muidu ei saa vagu* Kuu; [külasepp tegi] *vau aeamise muttisi ja, sie oli`kõige`suuremb tüö* Hlj; *kurg`atru enämb ei õle, nüüd on`linnast`tuodud muttid, kahe`siivega`kartuli`atra* Lüg; *See on ka mutt, missega`tuhlid`vautakse, teine õlm teiss`kül`ges naagu saha tiiv* Põi; *tämä seda mutti ei taha, arksahaga ajab kardule vagusid* Vig; *Mutiga kündakse kua, aga kui [kartuli] varrõd suurõd ond, siis ei sua, kol`k lõhub varrõd ää* Khn; *karduli`muldamiseks on nüüd mutt* JõeK; *mutiga nooremad ajavad vagusi ja`küntakse ka Pee; mutil on talla laud all, seda pole vaea`oida* VMr; *mutt on sellepärast ia, et ega tema ei ummista* Trm

mutt^t *mutt* JJn, g *muti* Saa Kos Kod Pal Ksi Plt, *muti* M Puh Nõo Ote San; *mutt g mutti* Lüg; *Mutt Kan* (vanem) naine, eit; *abikaasa; ema noh mutt, mida`keidad ka täna;`naabri muttidel õliväd kabatanu - - ja pitstanu, a minu emä neid ei`kandand* Lüg; *miu mutt läks külapääle Saa; mutt* (sünnitamisel abiks olev vanem naine) *oli üeld: kui jo kõrvad kätte saaks* JJn; *mutt [on] kodo, küsi muti käess* Kod; *vanad mutid mõlemad, nemad ei käi töös* Plt; *Jaagul olevet mutt`aiges jäänu* Krk; *küll om mutt,`varsti saab saa (saja)`aastane ja tahab viil ilusat laalu eli; otsi pähle, seräst mutti sa_j`levvä; juudi mutile tõmmati korv`kraami täis, juudi mutt üteli, et me avitame üits-ütte* Nõo; *maa mutt opip, mis liina elu om* Ote || *lähän mutti* (ehale) Ksi

mutt^s *mutt g muti* LNg Rid Aud Nis, *muti* Põi Muh Vig Han Mih; *mutt g muti* Hi; g *muti* Rid Mar Var

1. *tuhar ma anna sole muti`pihta* Põi; *paise just`perse muti peal* Muh; *iäd paksud mutid* Var; *puus oo sii ülal, mutide pial* Mih || *püksitagumik püksi muti sehes [on] auk* Muh

2. *kühm, muhk ajab muti naha`pæele õles* Emm; *aav äi taha paraneda - - ajab leha muti õles* Käi; *Lehmal suur mutt jala pääl - - külap uss`pistis* Rei; *sääsk on ammustand, aab muti üles* Rid

3. väike heinahunnik *Ein na toorakas, piab mutti panema, muðu ei kuiva ää. Mutist paneme`saadu, siis võib seista* Han

mutt⁶ *mutt g muti* Kod Äks TMr Plv, *muti* Ote; *mutt g mut|u, -o* Kod (millestki väikesest) **a.** *peenkala; kalapoeg neid mutta meie tahama - - näväd* (kaupmehed) *mutta ei tõhi`linna tuada, siis`müüda külä kääväd tõessegä; muti kalu kiädetässe sügise kartuliga;`veiksed ahamne mutod; kiissa mutod one tibitil`lokesed nõnnagu suure kala silm* Kod **b.** *konnapoeg muti? umma_vij siseh, umma_musta?, säärtse_lühkese ja_laja?* *muttõl um hand ka takah* Plv **c.** *putukas [pardid] mutku söövad aga muttisid roho ladvast. mutt on roho kül`les. mutku kos näävad selle muti, mutku lõmps ära* Äks **d.** *väike laps meie õlima`niiskesed mutid, muud ei õllud kui piijg* Kod **e.** *alamõõduline kartul Mutid paneme rehe`tarre, säält keedame siadele* TMr **f.** (teat väikesemõõduline kartulisort) *muti om väikse vereva`kartuli. nuy om ää`kartuli, noide`vastu ei ole tõisi lõida* Ote

mutt⁷ *mutt g muti* Jäm Khk *merivarblane mutid, lühised jämed kalad; neid sai kevade`aega`kangest, kui oli lounat tuul, siis oli`kange muti püi aeg* Jäm

mutt⁸ *mutt g muti* põldvutt *mutt,`veiklane muss lind,`lendäb ja juakseb* Kod

mutt⁰ *mutt* Pöi, *mutt* Emm Phl, g *muti*; n, g *mutti* VNg äärestatud ümarauk purjes, lüüvers iga `seili `nurgas `onvad *muttid* VNg; *soodi ähk als* *nukkades tehakse mutid* Pöi; *mutt on rauast, purju soot pleissidakse* `senna `külge `kinni Phl **Vrd** muting²

muttama¹ *muttama*, da-inf *mutata* Pal Ote

1. *muttama*, *rassima olen ju vana, ei saa enam mutata põllul* Pal

2. *ammutama*, tõstma `kühvliga *mutatas* `vil`la kotti ja vakka Ote

muttama² *muttama* osatama, järele ahvima *muttass tõõsõ* `sõnno; *ta nakass jäl*⁰ *jo*⁰ *muttama minno, tohi*⁰ *j* *muttada*⁰ Se

mutter¹ *mutter* Kuu VJg, g `mutri VNg(*mutteri*) Lüg Jõh hajusalt Sa, Muh Rei LNg Mar Kse Mih Tõs Saa Iis Trm Kod Plt Puh, `mutre Rei LÄPõ Tõs Tor Hää Saa Ris Juu VIPõ Trv Krk; *muter* g `mutri Iis Hel/n -r/, `mutre Trv Hls San/-t-; n, g `mutri (-t-) Nõo Krl Har Rõu Vas Se, `mutre (-t-) Nõo Plv RÄp Se; pl *mutterid* Vai (kinnitusdetail) *punn üövli `kruuvidel `käiväd `puised `mutrid `õtsas* Lüg; *raud `assidel on `mutrid `assi `õtsas, et rattas ei tule alt `vällä Jõh; las `panna mutterid ka tele `otsa* Vai; *ige `otsa `keerdasse mutter* Khk; *Mutter on läind, paljas tühi koht veel* Pöi; *keera mutter `otsa, muedu tuleb ratas alt ää* Muh; *kõik kruuvid ja `mutred on `kinni `keerdod* Kul; *kus mutter raua `piale tuleb, `sinna ei tule `seibi. kus mutter puu `piale tuleb, sinna tuleb seib* Mih; *mutterd käändass `lahti kruvi `võtmega* Hää; `vankre rattad -- *igäl neli aassi* `otsa, *igäl on mutter `otses* Juu; `mutrid on kadund, *kuhu sa `mutri panid* Iis; `mutrid *kõik one* `lahti Kod; *Vankre `mutrid keerutasse `kiinni ja `lahti `vankre `võtmega* SJn; *aisa peräl om ruvi läbi ja muter om otsan* Hls; *muter katte ärä* Hel; `mutre `olli nelläkandiline *ravva tükike, kendi olli täl `sisse lõegatu* Nõo; *sul tulõ ratass tele otsast maha*<sup>0</sup>, `mutri om *iist vällä lännü*⁰ Har; *tuud `mutret ei saa*<sup>0</sup> *seo `võtmega är*⁰ *käändä*⁰ Plv; *tele otsa `mutre om, et ratast otsan `hoita. tä `mutre -- käänetäss otsast ärä*<sup>0</sup>, *sõss saasõ ratast `määri* RÄp || (kiirest hoost) *isa ikki ütles, kui `kangesti kiire olli: pane nii et tuli `mutres* Saa; *Kihuf hobõsõga*⁰, *nii et tuli `mutrist `vällä käve* Rõu; *ma sõidi nigu tuli `mutrist `vällä kei* Vas

mutter² *mutter* Kuu Lüg Khk VII Kul Pal, g `mutri Vai VJg Trm Ksi, `mutre Phl Juu Hls; *muter* Tor, g `mutri Mar; n, g `mutri Har, `mutre Võn Plv naisterahvas **a.** *ema; eit; abikaasa Mies ikke `naisele, et minu mutter, `naine `vasta, et kas sina õled minu kruuv sis vai* Lüg; *mõni ütleb moo eit ähk mutter* VII; *lauva `pühkimeise raha läks `mutrele ka, kes suppi `keetis [pulmas]* Phl; *teene oli turo mutter* Kul; *nää, meie mutter tuleb* VJg; *Mea kässe Venetare muttert miule kaitskümmend toopi paluksid korjate. Mutter lubas kah* Hls; *vana `mutri, jää sa no kodu `perrä `kaejass, ma_lähä karjaga `mõtsa* Har **b.** *ämmaemand enne `toodi `mutrid, nüid neid enam ei `usta* Ksi; *vanast kutsuti ämmä`muure* `mutress Plv

mutti¹ *mutti* Jaa Mar Trv Krk

1. *prunti Ärä aa mokke ninda mutti, sij ei ole ilus* Krk || *mutti minema* (priskeks muutuma) Jaa

2. *mossis, torssis ta kõhd, moka mutti pähän* Trv; *moka kurdav mutti iki ütte `puhku, või sa temäl kunagi lahet nägu näet* Krk

mutti² rikki, *hukka mõni tera nakkass rüä seeh minemä, minemä. suurõss, kõvõrass, sinitsess, kasuss soe`hambass -- rügä esi*⁰ *lätt nigu mutti* Vas

muttima *muttima*, tud-kesks *mutitud* mütsakusse ajama *takod oo ühnä ää mutitud, ei need ole änäm kedägist* Mar

muttis *muttis* VII Jaa Käi Vig Han Krk

1. pruntis suu on kenasti muttis VII; `vaata kui muttis põsed tal on Jaa; Lapse suu oli muttis (pungil) täis Han

2. mossis moka muttis pähen, mis sul `kennigi tennu om Krk

3. priske lehava ja muttis `näoga, suured lõtid lõua all Vig Vrd müttis

muttoor, muttur → mootor

muttuma *muttuma* Vas Se eksima, (peast) segi minema Meelest *muttunu*[?] Vas; *langa lugõmine, lätsivä segi, ma muttu är*[?]; *ma muttu sõnnoga*[?] ar[?], *sa_s ni üldä, ku `tahtsõ; sa olt `veitkese muttunu meelest; ar muttu tuu `tüirik ka uma eloga*[?] Se

mutt|võrk (kalapüügivahend) äärkalade võrgud [ehk] *muttvõrgud* Ans; *mutt `võrkudel oo peal `laoste asemel kase tohud Muh; muttvõrk on arvem ja madalam. muttvõrguga sai soomkala `püütud, ahvenast, `vimma ja koha Var*

mutu → muetu

mutuk → mutukas

mutukas *mutuk|as* Kse Hää Iis Trm Kod KJn SJn Kõp, *muttuk|as* Lüg Jõh IisR, g -a; *mudu|gas* g -ka Kuu; n, g *muduka* g *muduga* Vai; *mutu|k* Kod, g -ka Trv Krl; pl *mutu|kad* Aud Saa Ran, -ka Nõo, -ka[?] Kan, -ku Krk, *mutokad* LNg Kod; ppl *mutukut* Mar, *mutuki* Khn *putukas neid muttukasi on pali, mene nüüd tia, kuda neid `keiki `kutsutasse; nied kõva `kuorikuga muttukad eväd süö `kapsaid, mida `kapsaid `süövad, nied `onvad `kirjud Lüg; `Enne `vihma on muttukad maa ligi IisR; vies on pali muduko Vai; mutukut pal`lu, obo ei seesä Mar; kui õitseb, siss on mutukid täis need õied, vist on `meesed Saa; mõnel õlid ämrikod, mõnel kusilased, mõnel muud mutokad [rukkivihu all] Kod; üks vihin `olli mutukate parve taga KJn; kis neid mutukid `kõiki tiab SJn; mutuka lääve lehe `pääle Trv; uisiksit ja mutukit olli rüä sehen Krk; Vaablaste pesä ligidäلت niitä ei saa, nemä om väega kurja mutuka Nõo; mutuka `lindase puid `müüüdä Krl Vrd matukas*

mutuke(ne) *mutu|ke* Kod, g -kse Krk; *mutuke|ne* Trm Kod, *muttuke|ne* Lüg, *mudukai|ne* Vai, g -se; *mutukõ|ni* g -sõ Krl *putukas muttukesi on jo mõne `laajalisi - - `mustad on nied, mida siin kabustatte `küljes `onvad; `nõksutaja on `jälle üks muttukene Lüg; mudukaised on pikkaraised (väikesed), roho sies `elläd Vai; vesi kroavis mutukeida täis Trm; mõni mutukene `lendäb, mõni `kargab nagu rohoriitsik, mõni one vede piäl; üks mutuke on põrnik Kod; siibugõ eläjägõni, mutukõni Krl*

mutul → mudur¹

mutur¹ → mootor

mutur² → mudur¹

mutur³ → mudur²

mutuskad pl *mutuskad* kartulid – Trm

muu¹ *muu* üld; gpl *muine* Põi Muh, *munde* Jõe/`m-/ HMd Hald Amb Ann Kad MMg Äks Lai Plt KJn Trv Krk TLä(-h-), *muie* Kod Lai Krk, `muie Kuu Lüg Vai

1. substantiivselt osutab millelegi või kellelegi kõnealuselt erinevale a. (tähistab midagi ebamäärast ja abstraktset, elutut) *mis muud kui sie on mu amet Lüg; midä nüüd muud tehä, kui ottasin krabu `sorgad `kinni Vai; mis sa veel muust räägid; pole seel muud näha olnd kut kaks pisist `lamba `talle; kui lehma udar oli `aige, siis es mõisteta muuks arvata, kui uss oli osand Khk; me\_p ela muinest kui kala püüst Muh; mis neil muud teha oo, mutku `vahtivad üksteese `silmi Mär; muud ei tohe `kaasa võtta, kui oo lubatud Tõs; easte elada tahan, ei muud kedagi änam Tor; siin muu ei `aita, kui pane matakug päha; muu pärast ära muretse Saa; ei saa muud tehä, mutku vahi teist taga Juu; külap vist parandab `aeda, mis muud seal kõnnib JJn;*

eks_{se} vist sammeti riie old, mis ta muu ikke oli Kad; mes siis muud kui minema Trm; värnitsägä tõmmatasse `este `akna ruamid üle, kellegä muiegä; ma ei `suagi muud ku tii `süümiss Kod; mina olen `kuulnu, et pulma ja matussega mitte üle järve ei `minta, `sisse lähäb, mis muud Äks; kanarbikud `kojjasin metsast, panin patta ja `kietsin ära - - ma muiega küll ei `värvinud Lai; muud mul sulle `anda ei ole KJn; muud ei saa tetä, `vaata ani `poigi Hls; mikess ta mundess õigats ku üits raam Krk; kiisa liim om `väegä ää, salvat `leibä manu ja muud ei tahakina Ran; `pal'lalt käsi koti sai lavva päält kätte, kõik muu `olli kadunu Puh; `nuuruse rumaluss ja vallatuss, mes tä muud Nõo; mul ei olõ põrra muud ku kaiits kanna San; ei olõ päält särgi midägi sällän, muud pääl ei olõ Har; Ega siin naid põllu `pandmise `riistu moid es olõ_{ku} vikat, tsirp ja riha Rõu; maka suurõ pümme mõtsa seeh, muud näe_i ku mõts ja taivass Se **b.** (tähistab elusolendit peale mainitu, kedagi teist) `muidu nad küll ei varasta, on ju ko<sub>e</sub> `tiada, et `nende tüö, `kelle `munde Jõe; `Muiel on `kaigil `kardulid üleväl, aga `Oñjal on veil ottada Kuu; `kelle `muule tien `eina ku oma `naaburille; `muiega ei õle kuos õld Lüg; pole sel muud olnd mette kut me kahekesti Khk; muine kää neid `võtmid äi ole Põi; `Meitel põlõ muudõlõ `ühti anda, omadõlõ üksi `jatkub Khn; kellele `muule sa veel annad, kui oma lapsale ei anna JMd; eks sie tema käte tüö ole, kesse viel muud VMr; kelle munde ta ikke on kui minu Kad; ta muid ei taha kui mind Trm; jumal võtt minu lapsed ärä, muie lapsed alles Kod; `andis ehk mõnele `muule Plt; muiel ei oole `valget `koera Krk; meil `olli varb `aidu, mundel siin es olegi Ran; minä jäi kodu, muu lätsivä `kerkude; võta esä emä oppust, ärä muinde oppust kae Puh; sul illuss `uñdrik, sa<sub>let</sub> nüid üle muede; kidsi süüb kirstust, `elde muede mulgust vns Nõo; peremijs jää iks `kõrdapitti `vaesembass, lüü muile käemehess, kes `laine taht, aga nüit massa Ote; muudku muidõ `kraami varasti ja salavusi möivä San; ma ei ole tuud tennü?, tek'k keäki muu Krl; opõtaja om `eslik inemine niisama ku `muukina Har; kõigil umma ütesugutsõ ku'rgi?, mul ku muil Rõu; pühäbä hummogu lašk muil `maada?, nüiss lehmä? ja läts `karja Vas; nägo om muide nätä?, tervüss olgu `hiinda tiidä? Se

2. adjektiivselt osutab terviku täpsustamata osale: ülejäänud, teistsugune, teine **a.** (tähistab midagi elutut) mul on muid `asju teha Lüg; muud muret en tiä kui `leiva mure Vai; mee ta sest `siia toob, viiga `muuse `kohta Khk; Ju see mõni muu asi oli kut nael Põi; neid ep `panda muunel aal mitte `jalga Muh; pole mul muud `asja midagi Rei; ei muul ajal `aega ei ole kui pühäbä Mär; põle mool muud muret kui söögi mure Tõs; Muud `muuði ma küll ei tää, ikki on `lambarauad olnu Hää; muude tööde pärast ma muret es tunne Saa; süldil pannaks mõlemid, pia liha ja jala liha, kisse muu lihast `keetis Ris; muud `palka ta siis ei saand Kei; pulgad on tamme puust, pulk mundest puudest ei pia JõeK; ma ei `tiagi, kas kellegist mundest puudest `mahla saab kui kasest Ann; muud uudist ei ole VJg; pane muu `paika, ärä pane vana kõha `piäle; muie (teiste inimeste) kiilt mina ei tiä, muku sedäsamma muakiilt Kod; muud pastalt es oole - - ku karva `pastlad ol'lid Vil; kui muu tallituse rahu olive - - `võeti tuli ülesse ja sõss kedrati ega `õhtu Trv; muud muret ei oole, ku ma ärä lää, et mu maak (maake) maha jää Krk; temä munde `luskidega es süü ku tolle `luskaga Puh; niij muu tii, n_{olli} külävahe tii Nõo; ma muust söögist ei ooli kui `leibä saap Kam; temä mõstap venekiild ja sagsakiild ja muid `kiili kah Rõn; muid küüsümiisi ol' kah Rõu; vilä? nakkasõ `val'miss `saama, muu `tüüga vaia ruttada? Vas; keedeto seene? pandas `puultõ `vaate vai `kirno vai `mõntõ `muuhtõ puuanomahe Röp; `võtmin om (tuleb võtta) muu aži ette Lei **b.** (tähistab elusolendit) `mundest kalast ei saa nii iad `sousti kui `ahvenast Jõe; siin on `muidki `lapsi, kedä `tarvis `risti; muud `kalla ei `saagi kui vaid `äññeri Vai; minga mõni muu inimene, mis ma pee minema Khk; tükule `anti `rohkem rokka kut muede `oosteale Muh; siis `anti `neile (sõduritele) suured

auristid `kaela, muudel inimestel põle au`ristä Mar; sie põle munde inimeste asi Jür; muu inimestele es `anta [paremat toitu] Vil; latikal om põi, särjel om kah põi, muul kalal `põie ei olegi Trv; sa piat abe ärä `aama, siss olet sa ka munde inimeste `muudu Puh; ma arvassi, et muist `rahvist olet sa suur lugu `peetu mijs Nõo; tõrvass uús - - nii must nigu üüsi, muedu nigu `muuki uús Kam; mul ol'l tuline kuri ämm, muu rahvass kikk `naardsivõ San

3. teistre muidõ `rahva lihm ol'l põrnast läbi lüüd, selle ta `kuuļi äkki vällä?; muidõ rahvass lubasi kah meile abiss tulla?; leki_`pijrdu `laskma, muide poišs pañd piirulaua üless Har

muu² muu Kuu Lüg IisR Khn Kad hajusalt I, Krk, g muua Jäm

1. lastek lehm muu `andab `mimmi Kuu; Vaada, kui paelu muuasid sääl on Jäm; `vaata, muu sial Pal; muu toob `piima Lai; panem nüid jala `kinni, siis laits lää muu `karja Krk

2. (lehma häälitsus) lehm ku `ammub, tieb muu-muu Lüg

Vrd moo²

muu³ → moo¹

muu⁴ → mu

muual `muual Jõe Kuu Hlj, mual Jõe KuuK Nõo, mu,al Kad mujal meil sii on monigi asi teist `muodi kui `muual `ilmass; `kuskil mual voib ta `olla Jõe; `enne `muual `käämist ei old ku kabeliss, `rahvamajasi ei old ega; eks nad `sündind ole `muual, aga siel eläsid Kuu; msilased sügise `puole mual ei ole kui nõmmes KuuK; ehk on mu,al paremb elada kui siin Kad

muuale `muuale Kuu, `muualle Jõe; muale Kad Nõo(`muale) mujale puukallikad on niisugused lühikesed puu `otsad, `muualle `tarvitada ei `kolba kui pliida all poletada Jõe; Ega ole old `mennä `aiga kuhugi `muuale Kuu; nemad läksid siit muale elama Kad; tule sa tarepääd `alla magama, ma `eitä `koeki `muale Nõo

muualt `muualt Jõe, `muuald Jõe Kuu, `muvvald Vai; mualt Kad, mu,alt Kad Rõn, muald Nõo, mu,ald Rõn mujalt nad olid `tulned kusagilt `muualt Jõe; vai minagi neid metssigu näht olen `muuald ku `pildi pääd Kuu; tema on mualt seie tulnud Kad; käte tüüst om elämine, ega muald ei ole saada Nõo; susi om `kavval, mu,alt ta ei võta ku lõõrist (kõrist) Rõn

muudama `muudama Rei Sim; tn `muudmine Muh moondama see oo ühna silma `muudmine Muh; `muudab ennast kassiks Rei

muuda|põline vanaaegne mis sa sellest veel `vaatad, see üks muudapõline raamat PJg

muudatama muudatama Iis Puh, `muudatamma Vai muutma tääd `muudati `ümber Vai; mes sa muudatat oma rõivit Puh

muudatus muudatus Jäm Khk VII Kse Tõs Tor Hää Kei Kos JMd Koe Kad I Plt KJn Puh Nõo San, `muudatus VNg Lüg, g -e; muudatu|ss Har, g -se Trv Krk Nõo, -sõ Krl Plv Vas; `muudadu|s g -kse Kuu; pl muudatuse Võn muutmine; muutumine vahetasin oma elokõha - - sie õli üks `muudatus Lüg; mee muudatust sa änam loodad Khk; tuleb üks uus muudatus `jälle, tiä, mis tegäväd Tõs; muudatus tuleb ühe päevaga, `püüjrdass teine lehekül'g Hää; ennem olid põllud triibudes igaihele, aga siis tuli muudatus ja igaihele `aanti jagu oma kodu juurest Kei; viiendast `aastast tuli muudatus, see võttis `mõisnikude suure `õigused maha Kos; mu elus põle `mingid muudatust old JMd; vanal aeal õlid samasugused aunad kui `nüüdki, põle siin muudatust kedagi Kad; nüüd nii ruttu muudatust ei tule Iis; `mitmed muudatused jo õllud rahava ulgan Kod; tuleb ilma muudatust Lai; teeb aga `jälle muudatuisi Plt; elä nõndasama iki edesi, ei ole esieränist muudatust ollu Krk; elun tulep višt jälle midägi

muudatus, elu käänap üsnä tõese poole Nõo; vaest no mõni muudatus tulõ Har Vrd muudetus

muude muude Kär Rid Ran, g `muute Kod San; pl muuded Hää muutus toidu muude, vahel loom tahab sega `toitu `saaja Kär; Oராஜா rahvast `ütlevad `kinne, Ädemešte rahvast `ütlevad `kiinni, `Tahkuranna `rahval ja igaõhel on oma muuded Hää; üks muude tuleb sel asjal Kod; ilm - - nakass nigu tõist muudet tegemä Ran

muudetus muudetus Rei/-dus/ Kod, `muudetus Vai, g -e muudatus muudetused tulevad, uus val'tsus Kod

muud|kui muudkui Jõe Kuu Lüg Rei Mar Kul Tõs Aud JõeK KuuK Pee Koe VMr VJg Äks KJn Ran Nõo, muudku R(-o Vai) Põi Noa Rid Mär hajusalt Pä, Pee Kad Sim Trm Pal KLõ hajusalt eL(mud'gu Se), `mutku LNg/-o/ Kul Saa Puh Nõo Ote Vas Röp, `muuku, muuku Vig Saa, muugu Kod Krk; mutkui Mar Aud Amb JJn Pee Plt, mutku Muh Mar Mär LäEd Vän Tor K Trm MMg Trv Hls Vas Röp Se, `mutku Jõh IisR Vai Vig Han JJn hajusalt T(-í- Ran), Rõu/-í-/ Vas Se/-o/, muku Lüg PJg Nõo Kam Kan, muku Vig Var Aud Ris/-o/ Kod(-o) Äks KJn Hls Hel T Urv Vas, mugu HMd Kod Ksi Krk T V

1. aina, üha, ühtelugu ta muudku kuttistab `naeru Jõe; muudkui pian aga `pilpaid tegema; mehed muudku `katsuvad oma ramu Lüg; tämä `mutku plädiso Vai; `vardad olid käe, muudku kodusid Rid; kõik<sub>se</sub> päeva muudku plagistab `vihma sadada; mutku `vahtivad üksteese `silmi Mär; piitsames oli `keskel ja `muuku `sähmis `pihta Vig; Lapse uni oli kua rikutud, `mutku nuttis Han; aesa kellad ja rõksud olid obuste `külgis, mutkui läksid larinaga Aud; mugu `aksid tulema uksest `sisse - - tuba oli `poissa täis HMd; ku toobi kätte soab, mutku `kallab kõrresse (joo palju) Juu; ega tal ei old üed ega `päeva, mutkui `laskis järest (kodus kogu aeg); `mutku sai sõtkutud teinepõle ja teinepõle, kui lina `varssi masindasid JJn; mutku `mangub ja `mangub nigu ull Koe; mutku vedelevad muidu VMr; tema muud kui tõriseb VJg; nevad muudku magavad Trm; tämä muku liha rehib süädä Kod; metsas on al'likas - - muudku võta vett, vähämalle ei jää Pal; jänesid oli mets_s küll, mutkui `käidi neid `lasmas Plt; Ei nüid põle `aega `ringi `vahti, mutku vehi aga `loogu võtta SJn; akkas mutku kodu `tahtma, olema igav Vil; `õige ätsakas om sij, muudku norib tülü Pst; No `kassel om nüid põli, kõtu om täis ja muugu makkave siruli Krk; Mõne mihe tükisse muku viina manu Hel; käis mugu ossele enne Ran; temä `mutku irvitäb, `amba ireveli; kae muku aegu tuleva, magada tahass; ku ta `kõnse, siss `perse tuhara mugu värisivä Nõo; va rabeda lina - - mugu läävä enne `kaitski Kam; muku ojass `enne ja es ole midägi `rohtu ka `tälle `anda Rõn; lehmä_{tänitäse} mugu, mitte ei süü? Kan; tiä mugu kõnõlõss õnnõ? Krl; `mutku<sub>pagõsi</sub>? inne Rõu; mitu `päivä ol'l varsakõnõ rehe all nulgah, `mutku värisi inne Vas; klaasi? tilisivä `muutku korvih Röp; `mutko kirmašket pite õnnõ lašk kui hüä laadohobõnõ; timä mud'gu tege, mis tä taht Se

2. üksnes, ainult (ka mõõnva sidesõnana) piad jäid [räimedele] `otsa, muudkui `kurgu alt nied `suoled `vueti `väl'ja Jõe; mida nie `nuored tegivad muudku `nalja VNg; läbi `vilja ei saa `menna, muudkui mene `ümber; õleks õld `nuores ias nii ia elo ku `präigu, et mukku `kiigutad `põlvi `vaide Lüg; Ega mul kedagi viga ole, `mutku et jalad on vanad IisR; muud es ole - - muudku et kodu `käiatest, `painajatest ned jutud olid Põi; meitel ei olnud tarvis mette `riisuda, muudku kaare `tõmba ilusti ärä Noa; `seltsis `mängisime, muudkui mina olen [veel elus] Kul; jahud `ahtsin ää, muudku koti sain tagasi; ei ma näind kedagi `teisa, mutku see oli üksi Mär; eluaeg koha `peälne, `mutku `metsäs vahepeäl olen kõind Vig; põle muudkui kondid Tõs; `mõistlikud `lapsi on ää oida, ul'akid muuku `vaata ja keela Saa; ei ta (uss) oln külm `ühti, muko va tüma oli Ris; muud tema ei tee mutku `riidleb alati; mutku apud silgud, muud

`maiust põle Juu; nüüd ei ole midagid `murdjad `luoma, muudkui kul`lid `lennavad JõeK; sie [kivi oli] nisuke lage sile pialt - - mutku natuke kallakille KuuK; mõnel üks oli õppind kuer, mutku kuer `vuataski `karja VMr; vend on `ammugi jo surnd jo ja mutku ma üksi pääine olen veel järel Kad; emä õli muku luu ja nahk Kod; anid ei tea kos pesitavad, muudku nääd, et läbi lähavad; `valge lepp on muku põletuse puu Äks; egä<sub>se</sub> ole muudkui õled `ol`lid sāngi `põhja `pantud; mina ei käind muudku valla koolis KJn; ega `unda pal`lu tõise kala ei võta muku avi Hls; `õiget `viisi `niitä ei saa, mugu koobitse nii_{sa}-ma Ran; mul om langa ärä kõik `tuudu ja tettu, muku vaja kudada Puh; piimä `süüki suguki ei söönä, `mutku liha ja `vorsti; mugu `kakleb ja kisub `enne, muud ei mõesta tetä Nõo; nüüd muku ooda enne, konass tulõ tuu perämäne peigmüiss Ote; tiä ei tii midägi, muudku `aigu viit õnnõ<sup>o</sup> Krl; Tuu kirst teti säänä nigu<sub>no</sub><sup>o</sup> um lehmä ruih, mugu<sub>kaas</sub> `pañti ka_{pääle}^o Rõu; toolõ vanalõ perremele `üttese<sup>o</sup>, õt midägi näe õs, mugu tammõ ja kañs `tsirku tammõ ladvah Se

3. (rõhumäärsõna:) aga, vaid muudkui sie - - `karja maa on `puudu mul Jõe; `saima vähäkene vanemast, muudku akka `karjas `käima VNg; kas `tahtsid või ei tahnd, sellest ei küsitud, `muutko tulid kokko LNg; mutku lähäb pimedäks Mar; meil si eenämä liki, muuku võta vikat käte ja anna valo Vig; Oli väsin, `mutku võta jalad `sel`ga ja mine Kause `soose `loole Han; lapsed koa, no kus sa paned - - muudku võta `metsa ligi Aud; pane `rõõvad `sel`ga ja `muutku mine Saa; toit oli seks aeaks `val`mis, kui kirikust sai `tuldud, põle mutku akka `sööma HMD; Kui `kuñkil `vasta tuli, siis mutku `naeris Amb; muud kui katsume oma `jõudu Koe; egä `koski ei õle, et laud on eden, muku süü; muku_t (muudkui et) teen, et tämäl kerem Kod; kevädi muku temä lähäb Vil`ländi KJn; tema tiib mutku oma `tahtmist Trv; inimestel pikä vitsa käen - - a eläjä `mutku lähvä; obese olliva kõhna, es jõvva `päädegi `tõsta, `añti mugu `muuti Ran; karjuss lañk `luumel tõese vil`lä ärä sõkku ja peremiis muku massa `trahvi; `kärbläsi nii pal`lu, et `kartuli puder mugu mustass Nõo; joba [rukkitera] kõva - - mugu tsirp `sisse, ei tohi enämp `uuta Kam; mukku me esi olõmi `lambapää, olõmi är unetanu^o Kan; muudku minge `maadlõmma, siss näet, kuass kõvõmb om Har; ku kanapuja<sup>o</sup> ol`li_{siss} - - `sul`gi inne lõüse, haugass muku sei Vas

4. (sidesõna:) aga, kuid [põldpüü on] tedrest aga pisem, mutkui ikke põllu lind Amb; `riideañt one ja vil`jääñt, muku üks uane; mul õlesi vaja vedeldä ja elädä, muku kohe sa lähäd Kod; meil oli ka nõnna tühi ruum rehetua taga, muku meie tegime `kiñni Äks

muud|kut muudkui epildud (hellitatud) kañs, kes muudkut asemel ja ahju `aukus magab Mus; Muudkut sajab aga järjest `vihma Kaa; poiss oli `kosjas käind ja siis - - muudkut läksid kohe viisid kiriku `juure nimed üles Põi; ei tee muudkut makab Muh

muudogi → muidugi

muudsitama muudsitama; nud-kesks muu`stannu; tud-kesks mutsitõt vaevama, piinama är<sup>o</sup> muu`stannu; hiir jo ar mutsitõt täl, ei jovva minnä inämp Se

muudu → muidu

muuduki → muidugi

muudutamma muudutamma muutma ta muudu^t värmiga oma^o `rõiva^o Rõu

muuga|aegne ennemuistne, ammune üks va muuga `aegne asi, kes sedä teab, kui vana see oo Mar; se<sub>jo</sub> muuga `aegne, kui `pekse `añti Koe; sie kuub teisel ei tia mis muuga `aegne juba Kad; need ju muuga `aeksed aśsad Pil **-põline** ennemuistne, vana muugapõline sahk või äke, mida enam ei tarvitata Pee **Vrd** mungapõlinõ

muugats muuga^ts nõid, posija – Hää

muugerdama muugerdama muukima – Kul

muugima `muugima, (ta) muugib VJg, `muugib Jõe Lüg IisR Vai ammuma *Lehm* - - on juo `kauva `muugind Lüg; *Lehm juba* `muugib, tahab `lüpsa IisR; *ei tiä, midä sie* `lehmä `ninda `muugi Vai **Vrd** muukima²

muugij|raud muukraud `vargadel õle küll `muugi`raud, `miska tieb `ukse `lahti Lüg
muugistama `muugistama Kuu, -mma Vai pigistama tämä `muugisti toist korist Vai
muugu → muudkui

muuhava muuhava Vas Se; moohavva Vas ammu muuhava, ku nimä viil olli² latsõdsõ²; moohavva, jo² mito aast`aiga Vas

muuk¹ muuk Mar Aud Hag Röp Lei, g muuga Pöi Mär Vig Tor Häa Ris Krk Rõu Plv Se, `muuga Kuu, muugi Häa Kod Plt; muuk' Krl, g muugi Se; pl `muuga² Lei munk seesab vakka kui muuk, mis temast seal kasu oo Mär; iesti `rahvas on `ehni obose `piima joon, muugad õpetan õlut tegema Ris; vanast olliv nunnese ja muuga. `muukel musta `rõõva om sellän Krk; ta kui vana muuk istuss inne, ei lausu<sup>2</sup> sõnnagi Plv; `muuga² omma² püä mie² Lei || (vaikijast) *Ei pakata pääst ega* `persest - - muuk, päevad läbi vagusi; Tään küll `seuksi `muukasi kah, osta sõna suust Häa

muuk² muuk VII Emm Rid Khn Pär, g muug|a Khk Mus Pha Mar Mär Vig Kse Tor, -i Khk Krj Pöi Vig, -u Var Tõs Aud PJg nudi (loom) neid `muukisid on - - nee oo ilma sarvita; Meitel oli ka muuk lehm ükskord Khk; ühevahe oli `muuki `lehmi pal'ju Mus; muuk sõnni tõi omale Krj; meie vasikas tuleb muugaks Mar; muuk `lammud oo `rohkem Mär; mõni `loodud ilma `sarbata, `loodud muugid Vig; muugu `piäga ärg Tõs; *Sie ei põlõ mede oenas, meil muuk oenas* Khn; mõni oo muuk, `sarvesi ei olegi peas Pär; toond omale ühe muuga laadalt Tor || sulgedeta kanad tiivil - - `muukide persetega Khk **Vrd** munk²

***muuk**³ pl muugad muulukas muugad oo maasikatest suuremad, paramad Mus

***muuk**⁴ pl muugid Nis, `muugid Lüg (võtme osa) igäl `võtmel `onvad `muugid ise `muodi Lüg; `võtme muugid jo `keeravad luku `lahti. muugid lähvad luku pesasse, teevad luku `lahti Nis

muukas → moekas

muuker → mooker

muukima¹ `muukima, (ma) muugi(n) Khk VII Pöi Mar Mär Kse Tõs Tor Häa Juu/-mä/ Jür Koe VJg Iis, `muugin Kuu(-uo-) VNg/-uo-/ Lüg(-maie) Vai; `muuk'ma Trv Krk/-mel/, (ma) muugin Kod KJn (lukku) avama või avada püüdma ühe`kerra - - oligi [toavõti] üle `parda meress. noh siis ei old `jälle kui tuo külä sepp, kes `jälle `ukse `lahti `muukis Kuu; `tarvis lukku `lahti `muuki Vai; varas muugib ukse `lahti, leheb `vargile Khk; `öösa muugitud aida uks `lahti VII; `vargad - - `muukisid `tal'li `sisse ja viisid obuse ää Mär; muugin kapi ust `lahti Tor; *ei tea, kis* `muukimas käind ust Jür; muuk `lahti luku ilma `võtmeta Kod; *ta om nõnda ilust* `valla `muukin Krk **Vrd** munkima

muukima² `muukima, (ta) `muugib Lüg, `muuki Vai; `muukma, (ta) muugib Khn ammuma lehm `muugib värävä taga Lüg; `lehmäd `muukid Vai; nüüd jäeb `muukma mustik `lehmä, nüüd jäeb `ambma `al'li `ärgä rhvl Khn **Vrd** muugima

muuklane `muukla|ne Lüg Jõh IisR Jür Kad VJg Plt KJn, `muuklai|ne VNg Vai, g -se

1. isekas inimene sie inimine ei leppi kenegagi kokko, on üks kuradi `muuklane Lüg; sie jo on üks paganama `muuklane, sellega või `kiegi elada; ega nisukese `muuklasega siis `asju sua ajada Kad

2. vähe kõnelev, eraklik inimene On üks `muuklane, ei ta käi `kellegagi läbi Jõh; tämä `istu kui `muuklaine, ei `lausu üht sanagi Vai; jusku `muuklane, ei mõstagi kõnelda KJn

muukme `muuk'me, (sa) muugid Hls, tud-kesks muugit Krk vuukima *siist puult ei muugite, vällätse puult muugits, ku maja undermenti tetäs* Hls; müür om ärä muugit Krk

muuk|raud muuk- Lüg Vai Khk VII Pöi Rei hajusalt L, Ris Juu Koe VJg Iis Trm Kod Plt KJn Trv Hls Krk Nõo San hajusalt V(muk- Har Rõu), muok- Kuu VNg (muukimisvahend) muuk`rauaga `muugita lukkud `lahti Lüg; muukraud on `varga võti Khk; Muuk `raudadega `muukis kasti `lahti ja viis vana raha ää Pöi; `vargad tegevad `eñtele muuk`raudu Mär; muukraud võtab kõik lukud `lahti Tõs; eks neil `kelmidel ole ikke muukraud koasas Koe; muukravvaga `võetasse lukud `lahti ilma `võimeta Kod; lukk oli muukravvaga `valla tett Trv; vanast ol' `vargõil `säärtse mukraua tettü, nuu võti kõik' taba vallalõ Har **Vrd** munk-, muugi|raud

muuku → muudkui

muul¹ muul g muul|a Käi Rei Phl, -u Jäm Emm veise moka veise muulud - - obusel [on] mokad Jäm; ärjal, lehmäl ja vasigal on muulud Emm; mine too nee lehma muulad `paargust ää Rei

muul² muul' uus Kuu, g muuli Mär Hää; muul g muuli Var Tõs Khn Tor HMD; n, g `muuli VNg merre ulatuv tamm siin on pikk `muuli meres; `lained `lõivatta juo üli sadama `muuli VNg; muul oo sadamas - - teine äär oo sügäv, kust võid `silda `minna, teine äär oo `kõrge Var; Kihnlasõd vädän `Pärnü `muulõlõ kua kivä Khn; laev juba muuli vahel Hää; tä vist üks kolm `aastad, kui muul `merde on `viatud HMD

muul³ muul g muula kohitsetud loom – Mar

muulagas → mulgas¹

muulane `muula|ne g -se Trm KJn Vil Trv Kam muust rahvusest isik see on venelane või mõni `muulane KJn; Perenaene arvand, et külämis on `lätläne või mõni muu `muulane ja ei mõesta eesti kiilt Vil; siij om ikki mõni `muulane Trv; `eestlane olli maa arija, tei maa tüüid, ega `muulane es tii Kam

muulgas → mulgas¹

muulik → muulikas

muulikas muulik|as g -a Pöi Muh Kse Han Var; muuli|k g -ka Kse, -ga Käi muulukas Muulikaid ikka sii on, aga vähe Pöi; muulikad kasvavad `kõrgete mägede peal, kadaga põesaste all ja Muh; muulikad oo maasika `moodi, aga teist `moodi lehed natuke. muulikas oo suurem ja magusam Kse; Sel oastal oo pailu muulikud Han **Vrd** mullikas²

muuling muuling g -u muulukas – Jäm

muulis|pakk muulispakk murispuu – Mih

muulukas¹ muuluk|as Muh Lälõ(muulo- Mar) Var Ris Hag Rap Juu, muulug|as Mar, g -a (metsamari) muulokad - - suured ümar`kortsed ja magosad marjad, maasika `moodi Mar; muulukad kasvavad `kõrgema `kohtade peal Rap **Vrd** moolukas, mullukas

muulukas² muuluk|as, muulo- g -a hoop, löök annan_sole öhö muuloka Mar

muunama `muunama Jäm Ran, nud-kesks muunand Mar moondama üks `köster muunand tä oboeks; `enni mõned äiapapad `muunast nee poisid `tiigriks, kis nende tütärt ä\_ei võtnd Mar; siin tetti kõege paremba peelid, ni peeli es muuna; [udu] `muunab mõtsa üless järve kottale Ran **Vrd** muundama

muunass|jutt → muinasjutt

muunatus muunatus moonutus see oli üks muunatus Mar

muundama `muundama Jäm Jaa Pöi LNg Kul Han Mih Kad Sim Trm

1. moondama vanast noiad `muundasid inimesed oort ää, tegid mungaks inimesed Jaa; `muundab ennast undist Trm Vrd muunama

2. muutma orass `muundab `karva, kui lume alt tuleb, siis on kollane, pärast läb rohelistest Sim

3. muutuma nüüd on kõik pailu `muundand Kad

muunutem(e) → moonutama¹

muunuts muunuts Mih; munu|ts, -tsi g -tsi Mih; muunutse- Mar leibade küpsemise soodustamiseks ahjusuule tehtav tuli paneme munutsi ette, siiss `tõmmab koorukse `peale; kui ahi põnd naa pala mette, sai munuts ette `pandud; muunuts oiab selle eest, et lebad pakata `lõhki mette Mih Vrd moonots, moonutis²

muunutse → moonuts

muunutse|kakk ahjusuule tehtava tule abil küpsetatud kakk kui leiväd `ahju `pandi, siss `pandi üks vähike kakuke `sõnna ette `ahju, võeti `õlga ehk `laasta, siss akatadi põlema - - see oli siss see - - muunutse kakk Mar

***muurakas** pl `muura|kad, -gad murakas – Kuu

muuram¹ `muuram g -e Kuu(g -i) Vai a. murakas `muuramed `kasvasid `kraavis; `kuidass neid `marju tänävuon on, `muurami ja `karbalu ja Kuu; `muuramed - - `kasvad suo pääl Vai b. (sise- või väliskohakäändeis murakate korjamise kohta) `Täüdüb `menna `suosse `muuramise; `Mengä tänä `muuramille Kuu; `lähmo `muurame Vai

muuram² `muuram g -e kubel `Sääsed söid - - nüüd on `muuramed üleväl Kuu

muuramil(le) kupla(s) Kaik käädo sul `muuramil kohe `neie nogulaste `poltamisegä; `Sääsked söid kaik `sääred `muuramille Kuu

muurgama `muurgama Mar, des-vorm muurates Rid möirgama pul'l läks muurates Rid; mõisa pul'l `muurgab `kangeste. pullid ikke `muurgavad Mar

muurima → moorima

muuruss|pesa → muruspesa

muusid → muusu

muusigas → muusik¹

muusik¹ muusi|k g -ga, -gu, -ka; muusigas muulukas muusigud ja maasigud Phl

muusik² → muusikas

muusikant muusikan|t Rei, musikañ|t Iis Har, musekan|t Phl, g -di; musika|ñt Muh, g -ndi VII M; musi|kant Lüg Jõh IisR/-ñ-/ Vai, musi|kanti VNg, g -kañdi; muuseka|ñt Põi Aud Trv, g -ñdi Mär Tor Hää Koe VJg, -ndi Khk Kse; museka|ñt Hää, g -ndi Khk Tõs; pl musikandid Jäm Mar, muusekandid Amb, ppl muusikañta Vil pillimees, moosekant neid musikantisi on jo külades küll, mida `mänñivad Lüg; Vai sie igast ühest musikañti tuleb IisR; `kissad pittad `pulmi, `laulavad sis `kümmeñel `ääñel, nigu `Voidokülä musikañdid Vai; [ta] oo ka sääñ muusekandiks Khk; muusekañdid käevad `mängimas Mär; muusekañdid viivad `surnuid maha ja tantsutavad rahvast Tor; Musekañt kukkus kummuli, suu jäi pähe ammuli (õeld jonnivale lapsele) Hää; Mõnikord käis [kõrtsis] ka muusikañta - - üks `mängis mitut `pil'i korraga Vil; temä om ää musikañt Trv; undi uluve nagu musikandi kunagi Hls; kõik' saajarahvass omma jo `tullu, mia omma_kutsudu, musikañti ei olõ viij Har

muusikas muusik|as g -a Kaa Krj VII Muh Mär Kse Var Tõs Nis; muusi|k Emm Kul, g -ku Hls, -gu Krk

1. endasse tõmbunud inimene, erak se_o nagu muusikas, lausu mitte sõnagid Muh; elad nagu va muusik Kul; kõñnib nagu va muusikas üksi päeni, ega temal teestest kedagi põle Mär;

seisab vakka kui muusikas Var; elab jüst kui muusikas `metsas, ükski\_päni elab, põle `teisi `ühti Nis; teine om sihane muusik - - ei taha kõnelte Hls

2. (halvustavalt lapsele) *oh sina muusikas Muh; Sina muusik, kuidas sa `tohtist `ombu pæeld `ouna vetta Emm*

muusing *muusing* g -u kerakujuline punutis trossil *muusing jääb kleedungi `alla Hää*

muusser → musser

muusterteme, muustõrdama → musterdama¹

muusu *muusu* Khk; pl *muusid* Muh hiir *muusu närib lae vahel* Khk; *vanad inimesed `üidsid muusid* Muh

muusutama *muusu|tama* Ans Khk Kaa Krj LNg/*muuso*-, -dama Hi *muusutama ärg jäi `seisma, kui aga muusutamine kuulda oli* Ans; *muusudab oma `suuga, sunnib oost minema* Khk; *Kui sa koera muusutad - - tuleb juure* Kaa; *muusuda, siis ta (hobune) lääb* Emm; *ärge sai muusudat* Käi; *härg jäi `seisma ja hobune hakkas `sõitma, kui muusudadi* Phl; *leiba muusotadi, et ta pidi `easte `kerkima* LNg **Vrd** *musutama*

muut *muut* Lüg, g *muudu* Plv; n, g *muut|u* Kuu VNg Lüg, -o Vai *muutus tuleb `ilmu, e `muutu* Kuu; *kontraht `tehti, kui tuleb `miski valitsuse `muutu, siis `vasta akkada et saa* VNg; *tied siis `karva `muutu* (kas lähed mehele) piltl Lüg; *sääl majah ol'l suur muut* Plv

***muutama**¹ (ta) *muutab ammuma lehem `muutab, et anna `süümiss* Kod

muutama² → muutma

muutlik *muutli|k* Lüg Mar/*-lek/* Nõo, g *-ku* Jäm Khk VII Pöi Muh Rid Mär Kse Tõs Tor Hää Saa Kei Juu JMd Koe VMr VJg IPõ Kod Plt KJn Hls Krk Vas, -gu Kuu Trv Ran Puh San Krl Har Rõu; n, g *muutlikku* VNg; n *muutli|kko* g -go Vai; *muudli|k* g -ku Pal, -gu Rei muutuv, vahelduv, heitlik *muutligud ajad* Kuu; *sügisene üö on `muutlik, vanad `rahvas `ütlevad, et sügisesele üöl on üheksa `poiga* Lüg; *Muutliku meelega inimest äi tee `uskuda* Jäm; *ilm nõnda `muutlik, saeab ning `jälle kui* Khk; *Muutlik aeg, pole sügise, pole tali* Pöi; *poissme elu oo `muutlik* Mär; *ilmad na `muutlikud, ei seesä ilusad `ühti* Tõs; *täo ol'li `muutlik kevadi, sääl ta kül`metas, sääl `jälle sadas* Saa; *inimese elu [on] nii `muutlik* Juu; *ta on ühe `muutliku meelega inimene* JMd; *muutlikud ajad, vahel one `kaupa, vahel ei õle* Kod; *eks nooremad ole `rohkem `muutliku meelega* Lai; *küll on mu elu `muutlik* KJn; *einä aig om `muutlik - - satass mõne uuj ja siss tulep päe `vällä* Krk; *mineval talvel olliva `muutligu ilma* Puh; *inemõni om `muutlikõ mõttidegõ* Krl; *täämbä om tuul' `muutlik, ütškõrd puhk säält, tõnõkõrd täält* Har

muutma *muutma* Jäm Khk VII Pöi Muh L HaLo Juu HJn JMd VJg Sim Iis Trm Kod Plt KJn Trv T V, *muutme* M, *muudma* Rei Trm Kod Pal, (ma) *muuda(n)*; *muutama* Khk Se, (ma) *muudan* R; (ta) *muutab* Mus, nud-kesks *muutand* Kär Pha Amb

1. teistsuguseks tegema; vahetama *akkasima sääl `luovima ja mina olin ies `seilisi `muutamaks* VNg; *paneb ühed `riided `selgä ja `tõised võttab `vällä, `mitmed `riided `muudab `päiväs* Lüg; *Täma `ennast `lahkemast `muutada ei saa, nigu on, `ninda jäeb* IisR; *mado `muudab oma `nahka, jättä `nahka maha, `itse `lähto `vällä* Vai; *tä oo ennast - - `ümber `muutand, ep joo änam, äi suitseda, äi vannu ka* Khk; *muuti nimed ära* Pha; *levad kui - - kerstust ehk `riide alt ää on, siis muudab kohe `ümbert koorukse ää* Pöi; *inimene `olli ennast undiks `muutn* Muh; *ma tahan koa ikke oma elu `muuta* Mär; *il'lem muudeti need jälle `ümmer, `paändi uied eesti nimed* Mih; *ilma `korda ei soa `keegi `muuta, põle `kerge `ühti* Tõs; *paendja vaim `muutand enese sõnniku argiks* Amb; *küll tema on selle kahe `uastaga ennast muutnd* JMd; *nääd sügise poole enam kägu ei kuku, ta muudab ennast kul'list* Trm; *riie on*

`muutnud `karva, pääv võtab `väl'jä; one puhas tõsesse `muutnud ennäss, näoss ei tunne, jutuss suab `arvo Kod; vanast `ööldi sua ja mua, noorem aeg on `muudnud keele Pal; `eitlik ilm, muudab ennast ütelugu Pst; kes tääd, kuda pidi ta ennast muut; uisk (uss) om `nahka aanu siin, temäl om naha `muutmine; temä oma tegusit iki ei muuda Krk; kui muur kuu tuleb, siss ta muudab küll `ilma Hel; luteri usk ike om luteri usk, sedä\_j ole muudetu Ran; abe kah muudab pal'lu inimest; oh sa ime, kudass aig elu om `muutnu, nüid süvväss `saia, vanast `süüdi aganast `leibä Nõo; kos vanatoht `kõndvet, siss kui sinnä `jäl'gi `pääle johut, siss muudetass sil'mä ärä Kam; muudi ommi mõttid `ümbre Krl; ta muut hennest ega tuñni takast Har; ku minno puvvass vai palotadass tulõriida pääl, ma umma `usku ei_muuda? Rõu; siss `muutsõ poig `hindä `väikus kusõss (kiisaks), a vanapakañ muut `hindä suurõss havvõss ja püüü tedä jälle kinni võtta? Vas; `muutass su silmä? är?, siss sä tiia\_j midägi Se || ehtima küll ned tüdrukud muudavad `endid JMd

2. muutuma kaik ajad `muutuvad, eks ne `muuda igel puol, maal ja Kuu; küll tämä on `muutand ja `otsa loppend Vai; rugi orass `muutab, teise karva saab Mus; taivas ning maa on teiseks `muutand (elu on muutunud teistsuguseks) Pha; külä nimi, see ei muuda Var; nüid oo uiemad ašjad, ilm ju muudab Aud; vaest inimegi muut teist `moodi Juu; kui keeretised käivad, siis ilm muudab Sim; vast akab ilm `muudma; ehä muudab koedoss Kod; varessed vaaguvad, siis ilmad muudavad teesess KJn; üte ainukse `aastage olli `muuten Hls; ilm muuts ka tõisess, kuu sai täüs Krk; ess (eks) vanavusega kõik muuda Ran; nüid ole vana, nüid om kõik' sil'mä `muutnuva, nägu om `muutnu Nõo

3. asukohta muutma a. teise kohta asetama panen nie kerikselle `kuivama ja `muudan nie `ahju Kuu; kes tahi [räimi] kaks kord `suolada, siis pani esimesel `korral `kergema `suola ja siis `muutas `teisest `tunnist `teise ja siis pani `juure Hlj; ma `praiga `käisingi `lehmä `muutamas Lüg; siit kohald `muudan `vergod `toise `kohta Vai b. kolima, rändama sel ajal kilu ei `oltki `meie meres, aga nüid on igal puol. kilu on `muutand `siie Hlj; pidima akkama `muutama vanust `uonidest Jõh; tämä elä alaldi `muutamises, oma elo aig, ei `tahto `paika pida Vai

muutsak muutsa|k g -ku suur tükk, paks viil võttis suure muutsaku `leiba Iis

muutsakas muutsakas (vaikijast) vagusi on, suur muutsakas - - kes ep räägi Jäm

muutsutama muutsutama Tõs Hää Koe Trv, muutsutama Saa, muudsutem(e), -d- Krk muisutama muutsutab obust, et obune minemä akkas Tõs; Igal pätsil, mis ahju läks, muutsutadi järgi Hää; `ärgä, obust muutsudatse Saa; muudsuts mokke, añds `märki; temä (hobune) saa mokke muudsutemisest aru Krk || suud andma muud ta_j tij, ku last muudsuts; venelise muudsuts, ku leväl `risti teeve Krk

muutu → muut

muutuma `muutu|ma Kuu Lüg(-maie) Jäm Khk Muh Kul Kse Tõs Tor Saa JIn Tür Koe Rak VJg IPõ KJn Trv TLä San Plv Vas, -mma Har, -mõ Krl; (ta) `muudub Kod, nud-kesks `muudunud Pal, `muutonu? Röp teistsuguseks saada `ilmad `onvad `muutuned, nüid akkavad `jälle `kuivale Lüg; riie `muutus rabadaks Khk; küll aad `muutuvad Muh; madal maa `muutub vihmaga päris sooks Kul; olen moonakade seas `muutund Tor; rohiline rõõvas `muutub päeva käes `valges Saa; kägu pidi ka kul'liks `muutuma - - siis pidi akkama ka `linde `murdma JIn; tuul on täna nii `val'juks `muutund; kõik lapsed `muutusid virgaks Tür; pruu' `muutund kivi`sambaks Rak; ku one ele pääv, ilm `muudub Kod; mõni koht - - kui ta `enne oli kõvem - - `muutus sooks Lai; värm nakas `muutuma Puh; mõnikõrd `muutuss ilm, ku vastanõ

kuu luuass Har; koh pal'lo verd oll maah ja `haisas ja tuu `muutu tõbõss Vas; viimäte käve sääil, ol' kõik' `häste, nüüd oma? kõik' aša? `muutonu? Räp Vrd muutunema

*muutunema (ta) `muutuneb muutuma ilm `muutuneb ja `eitleb Kod

muutus `muutus g -e Lüg Vai Jäm Khk VII Pöi( `muudus) Muh Mar Tõs Tor Koe Kod KJn San; `muutu|ss g -sõ Krl Har Plv Vas uus muutumine *tæeb, koest see `muutus `taaga tuli Khk; `Ilmade `muutust tuleb, öla valutab Pöi; küll tuleb äkist aga `muutus Muh; `muutus `olla tal olnd, ta leidnd `issanda Tor; ei ole siin kedägi `muutust KJn; mu elun om pal'lu `muutuisi ollu?, kõrd hüüvi, kõrd `halvu Har; `sagsa? ollõv iks `ülnü, et kül_tulõ jäl? `muutuss Vas*

mõale `mõale Muh, `mõa- Khk päri poat läheb `mõale tuult ehk takka tuult Muh Vrd meüäle

mõda → mööda

*mõdak p mõdakud müks, hoop `ańsin käe `katsess kua puar mõdakud tõene tõesele puale `külge Kod

mõdse(m) mõdse; mõdsem g -e (tüse) tüdruk `vaade, meant paks ja ilus ta om, ku mõdse; ää mõdsem tüdrukut, mis ää ruńak om oma ihu laani poolest Krk

mõdu¹ mõdu Lüg Muh Mar Mär Kse Vän Tor Hää Saa Juu JMd Ann Koe VMr VJg Iis Trm Kod Äks Plt KJn Vil Trv Hls Hel hajasalt T, V(p mõtu), mõdu Jäm Khk VII Rei Ris, modu VNg, medu Kuu Vai/-o/ meejook kui täna õled pali `viina võttand, siis `tõisel `päiväl on üva mõdu `piale `võttada Lüg; mõdu `öotakse, linnast ikka ostetavad VII; kui lastel olid `leetrid, siis `toodi mõdu, `anti lastele, et see pidi `leetrid `vällä `aama Mar; laadal müevad mõdu koa, siis poisid ikke seal `ostvad Mär; mõdu ol'li ää `juua, kipitas ninas Saa; `enne oli iga `kõrtsus oli õlut ja mõdu koa Ris; mõdu on ia joomaaeg Koe; `aigele `anta mõdu VJg; ku tiid kal'ja `leibä, pańni servän one nagu mõdu magus Kod; mõdu - - seda olen mina ka joonud Äks; naestel ol'li mõdu pääjuuk Vil; nisudest ja miijst tetti mõdu - - seppa (pärimi) sellele ei ole tarvitet Hls; õlu `olli ütsindä `väega mõrru, mõdu `olli makuss Nõo; si peremis - - `ostís mulle sis mõdu ja saia `krińglisid KodT; mõtu õks tõiva?, kes `kaema tull'li Plv; iin sepa `šišše `panmist om mõdu, kui sepp `šišše pandas, siss kutsutas olu Lei

mõdu² mõdu suits – Muh

mõdus mõdus g -a Kod Pal mõnus nõtkega äll õli mõdusam kui vedruga; ae mõdusad juttu Kod; mõdusa sõnaga (maheda kõnega) õpetaja Pal

mõedugi muidugi isä [on] mõedugi siin `sündin Tõs

*mõeduma imperf (ta) `mõedus mõjuma nõel uşsid - - siin `mitmet ikka `nõelasid. ku `pal'la jalu - - sis se `mõedus ju Hag

mõedus `mõedus Trm; `moedu|s g -kse VNg mõjus üva `mõedus liem (rammusast toidust) Trm

mõegas¹ mõegas g `mõeka Mih Tõs vorst mine eit too mõegast ka; kaua koeral `mõekast saab Tõs Vrd moigas

mõegas² → meigas¹

mõegus mõegu|s g -sse (taim) mõnes `paikes kasub kraavi `põhjes ja `lohmides mõegussid pal'lu Mär

mõerame → mõirama

mõerima `mõerima, (ta) mõerib torisema päris riid ei old - - `mõeris nii_sama; jäi sinna `mõerima Jn

mõgeldamma mõgeldamma hambutult mäluma, nämmutama mõgeldab vähä `aaval `ammaste `otsidega Lüg Vrd mõgeldama

mõgelma mõgelma Nõo, (ta) mõglub Ran peksma ma su viil mõglu; meil nakati Miirast obest oppema, siss mõgluti tedä siin_sa-man ussaian Ran; serände alb eläjäss, es saesa karjan, siss mia mõgelsi tedä; pannit linapeo puki `pääle ja nakassit rabajaga mõgelma Nõo
Vrd mõglima

mõglima mõglima Nõo Vas peksma Ta_m kuri ema, mõglib latsi ilma süita Nõo; Laadu_päl sai mõglida?, ka_no vidä `jalga peräh Vas **Vrd** mõgelma

mõngu mõngu kaldale uhutud kõrkjalasu mõgude `piale muneb [koovitaja] Var

mõhakas mõhak|as g -a Pöi Mär Vig Aud PJg Tor Hää Tür suure mõhaga, maokas ia mõhakas kuhi Mär; õige mõhakas nõu; kuhe on alt peenem, `keskelt mõhakas PJg; Mõhaka kuhja sijs mädanevad einad ära, mõhaki `kuhjasi ei vöi tiha, ilusad püstkuhjad on `õige Hää

mõhe mõhe Trm Kod

1. õõs [kaevu] `samba `sisse one mõhe raiutud, siält käib raud pulk läbi Kod

2. vigastus puul – Trm **Vrd** mõim

mõhed pl mõhed kääruud mõhed pannasse `püsti ja sealt pealt kääritse; see väga `ammu põln, kui akati mõhede `peale ajama Aud

mõhe|kaabe Ku leib `ahjo är? om `panto?, sõss kaabitas ka mõhk är? - - nuu mõhe `kaapõ? hõörätetässe\_peo vahel pääsis ja jätetäs `mõhkõ juurõtusõs Röp || (perekonna viimasest lapsest) si_j_m si_j mõhekaabe, si_j viimäne, ega mul enäb `latsi ei ole Nõo; mõhekaabet iks oietas Ote; Perämist last kutsuti mõhekaabõ? Urv

mõhik mõhi|k g -ku paks inimene mõhik om äste paks nigu pütt jälle Nõo

mõhistaja mõhistaja tikutaja üks lind_o mõhistaja - - see mõmiseb ka ullu ealega Muh

mõhisõmma mõhisõmma mõmisema Mis sa mõhisõt, sa kõnõlõ õks nii et `arvo saias; Timä om nii süänd täüs, et ei saa? inämb kõnõlda, muud ku mõhisõs õnnõ `vasta Röp

mõhk¹ mõhk Kõp, g mõhe Hää Saa Vil M T, mõhõ Kan Har/-õ-/ Lei, mõhu Tor; mõhk g mõhe hajusalt M T, V(mõhõ); mõhk, -hk g mõhi Krl; mõih g mõhõ Lut leivaküna, -astja ära lükka `mõhke `ümmer Saa; juurepäts, si_j `pahti `mõhke ja `seisis sääil Vil; `kuursi suur pangitäs `kartuli, `kiitsi ärä, kallassi `mõhke, sõss juuretiss manu ja jahu `sisse, küll sai ää leib Trv; leib om alle mõhen Krk; mõhk tetti lavvust, olli kaas pääl, kõrvad küllen ja vitsad `ümbre, kolm `jalga all; ku leib viil mõhen `ol'li ja leeväst `tul'li `puuduss, siss teiti tule `paistel pätsikut Ran; tuu tahass, mes mõhe küll'lest kaabiti, tuu `jäeti juuretuses; mõni es kaabigina `mõhke, jätt mõhe küll'le `kaapmada, et siss ei kuju mõhk ärä Nõo; meil `ol'le lavva kõru ää laga leevä mõhk, kolm `jalga ol' all Võn; ku mina `kasvi, siss `olliva mõhe, jämme puu `olli tühäss kaevetu Kam; ku `leibä tetti, siss `tuudi mõhk `vüürüsest `sisse Ote; Kõrdsi imändä ol'li_kõik' vanast pagsu_nigu mõhe? Urv; mul läts vana mõhk `lahki - - mul om üts nellä jalaline puu tümi, ma\_kaava tuust `vahtse mõhõ Har; leib hapaás mõheh Vas; Ku mõhk talvõl' väläst külmä käest `tuude, sõss `laste mõhk tarõh är? `oigoda? Röp || Juur on `mõhke `pantu (naine on rase) Hää

mõhk² mõhk JJn VJg, g mõha Mär Lälõ Mih Aud PJg Juu Koe Lai Pil Plv(n -hk) Röp, mõhu Tor HaLo Tür Plt Hel Ran; mõhk VII, g mõh|a Phl, -u Khk, -o Ris; p `mõhku Kod

1. jämedam koht, kumerus; kühm mõhk jähi kuhjale `külge VII; see [kuhi] nii ühetasane, ei sel põle `mõhka `õhkagi; ilosa mõhaga kuhi `tehtud Mär; eenä kuhi, lastasse koa mõhk sesse; Elma ei passi mete - - täl põle `mõhka mete Vig; mõhast saadik oli `piimä Var; alt on [kuhi] peenem, siis aab mõha `väl'la, ülalt on vahe Aud; kui\_se mõhk `liiga laiasse läks, võttis vee `sisse PJg; vanad seinad `vaovad `mõhku (kumeraks) Ris; mis `keskelt jämedam on, `ööldakse mõhk `külgis. kannul on mõhk Nis; kui kõik eenad `küini ei läind `ühtigi, `tehti küinile mõhk

ette, se oli nisamate nagu kuhigi, muist `einu kohe `vasta küini suud Juu; küünel `praega mõhk sies, jäi ukse vahele JN; se mõhk sai kõvasti tallatud (kuhjal) TÜR; jämeda mõhuga kuhi Plt; poti mõhk Hel; kuhal sai - - illoss mõhk Plv **Vrd** mükh¹

2. magu lehmä mõhk ol' `väega täüs, ku karuss ta kodo ai RÄP

mõhk³ mõhk Trm Trv, mõhk Emm; p `mõhku Hlj Jõh IisR Põi Muh Mär Jür VJg Sim Plt Vil Ran Ote RÄP, `mõhko Käi, `mõhkü Kuu natuke, põrmuke, raas (ainult eitavalt ainsuse nom ja part) Mitte `mõhkü ei saand sest aru Kuu; Oli nii täis, et ei `märkand `mõhkugi IisR; See on `sõuke kana püme, `õhta äi näind mitte `mõhku Põi; Kuiama (kuiva maa) mees äi tee mere asjadest mette üks mõhk Emm; sõi ää, `mõhkugi ei jäänd järäle Mär; Ei tee mitte `mõhkugi, muudkui istub Jür; kellest ma seda `leiba_s tien, kui ole jahu `mõhkugi Sim; Ühekõrra õli see Kotlep nii kui tina `tuhka kadunud - - mitte üks mõhk ei õlnud kuulda Trm; mõni joob, aga pärast mitte `mõhkugi ei tia Plt; Must ruun es seisä mitte üits mõhk paigal Trv; mitte `mõhkugi ei ole maetset Ran; mul ei olõ `mõhkugi? meeleh, mis ta nimi ol' RÄP

mõhk⁴ mõhk g mõhu (vaikijast) vahib nigu mõhk. teised `rääkisid, aga tema ei `ütlend sõnagi - - mis juttu sa selle mõhuga aead Plt

mõhkama `mõhkama Lüg, da-inf mõhata Lai

1. vihkama kadeda kari ei `kasva `ilmaski, kie `tõise `luoma `mõhkab Lüg

2. laimama, halvustama tema `mõhkas minu; sai `jälle teist mõhata; neil põld läbi `saamist, üks `mõhkas üht ja teine teist Lai

mõhkas `mõhkas LNg Mär Var Mih Aud PJg Juu kühmus; keskelt laiem kivi oli `mõhkas ka, pealt `kuhjas natuke, äär madalam LNg; kuhi oli nii `mõhkas, `keskelt lai Mär; luisk on niuke valatud, teene ots on teräv ja kesspaegalt on `mõhkas Juu **Vrd** mõhkus

mõhkeltem mõhkeltem süüa vitsutama ma mõhkelte aput `piimä; ma mõhkelti ommuku `räimi Krk

***mõhkima** des-vorm `mõhkides mihaklikult vaikima üks lähäb `mõhkides mööda, teene ajab jutu maha Tõs **Vrd** mükhima

mõhkjas `mõhkjas mõhaga, keskelt lai tee `mõhkjas kuhe, siiss ei lähä mette na pikasse. kui pudeli muudi teed, lähäb väga pikasse Mih

mõhkus `mõhkus Kse Nis VJg keskelt laiem kuhi oo natuke `mõhkus, riisu maha Kse; `mõhkus kõik, mis `keskelt jämedam on Nis **Vrd** mõhkas

mõhn¹ mõhn g mõhna Kod Hel T V(mõhõn RÄP) kõrgem koht peopesas või talla all, kühm labajala all om iijn mõhn ja taga konds Ran; väits läits kogemada käe `sisse, nüid om suur aab päkä mõhna sehen Nõo; käe mõhn om lahenu `kartuli `võtmisega Võn; suure `varba mõhna lei ärä Kam; oi, nüid lõigasid peo mõhna kõik maha Ote; mul kondsa man ei olõ valli, mõhna man Krl; jala olõ är[?] mõhna alt lahasnu Rõu; mõhna `sisse ai toona<sup>?</sup> pinnu Plv; kui mõhna umma<sup>?</sup> villih, sõss om kah nätä, et inemine ka midägi tennü om RÄP || (muust kühmust) [adraninale] `pañti jakku kah, `ol'li alumane mõhn ärä kulunu, es saa jakku `panna, siss `pañti `vastne nõna Ran; niidu mõhn Urv

mõhn² mõhn g mõhna esimene jääsulg jões mõhna pühad (päevad, mil jääsulu tõttu ei saa töötada) Tor

mõhuke mõhuke Muh; mõhuk|e Khk, g -se Jaa; `mõuk|e Tor, `mouk|e Kär, g -se missugune mõhuke se mees oli, kes sind lei Khk; mõhuksid `tuhlid sa töid Jaa; ma easte ei mäleta, `mõuke ta `ol'li Tor **Vrd** mihuke, mohke, mõuke

mõidu mõidu Kse, mõedu Vig Tõs muidu mõedu ta (linamasin) ei purusta, kui kartsass oo ja siia saab kibid `peäle `pandud Vig; mis sa mõidu ennast ülendad Kse; [heinad] olid mõedu

`nurkas nena ees [loomadel]; ju tä pidigi [loomi] `võtma, tä põles (poleks) ju mõedu, mõedu `süia koa saan mette; kue sa mõedu ei ann, siis tä (laps) akkas `lõugama Tõs

mõiduma `mõiduma Pöi Muh Lä PJg, `mõido- Kul Vig Mih, `mõedu- Hlj Lüg IisR PJg Ris(`mõedo-) HMd Kos Jür HJn Koe VMr VJg hajusalt I, `moedu- Jõe Ris, `muedu- VNg mõjuma ku juod `külmä vett, sie `mõedub kõhe `tervise `pääle Lüg; Mis sie `piale `vitsa viel piab `mõeduma IisR; ju se käte `sisse `mõidus koa se `kaarimine Pöi; ega see vihm `mõidu midagid, nii napist saab Muh; `ändis `rohtu `sisse, aga ei see `mõidund kedagi Mär; see oo `tõhtus söök küll, kohe `mõidub Kse; sõnik `mõidus rohu `piale ka, ilust pikka `rohtu oli [õu] täis Var; täl pidi sõnad olema - - need sõnad pidid_s kohe `mõiduma PJg; nii väike vesi ei `mõedo maa `pinda Ris; karduletele sie küll`m ei `mõedund Kos; ise kasta ja kasta, ei `mõedu, `looja `kaste all kõik kohe `kerkib HJn; panin küll `suola, aga ei `mõedund; pane lehmad vääälale, `mõedub kohe, soab `rohkem `piima Koe; ei enamb `mõedund `ükski rohi VJg; ei sie vihm `mõedu kedagi, moa on koa kuiv nägo tuhk Trm; suu oli `talve pehme, ega sij`käre külm ei `mõedund, lumi oli pial Pal

mõieldama mõieldama peksma, nüpeldama na olli noide `nuutega nii mõieldanu; näid ol`l nii mõieldõt ja ammutõt, et nä? küll saanuva? Urv

mõigas mõigas, möi- g `mõika, `mõi- Han; `mõiga|s g -sse Jõh IisR(g `mõika)

1. vaikiv inimene See oo mõigas, ei lausu `musta ega `valged; nigu mõigas seisab vakka, mette üks sõna ei räägi; vahib kui mõigas, ei `üttele sõnagi Han

2. ebasõbralik, tige (inimene) Va `mõigas on `teine, alati `torris, mina `selle `mõigasega `rääkima lähe; `Mõigas mies, `longutab `ühte `puhku `jusku tige obune IisR

mõigitamma `mõigitamma vastu tahtmist sööma mis sa `mõigitad sest `süömist, ku ei `kõlba Jõh

mõik mõik g `mõigi endast palju pidav Sie õli oma `nuores `põlves ilus ja mõik Lüg

mõikama `mõikama SJn Vil Trv Rõn Urv, da-inf mõigata Hää Saa KJn Rõu/-da/, mõe- Khn Kod Nõo Kam; `mõikam(e) Pst, da-inf mõigate Hls Krk, mõegade Hel

1. mõjuma; piisama Anna sedäsi kere `piäle, et ühekorra `mõikama akkab Khn; Siin on `sulle kümme rubla, kas `mõikab SJn; tija ninda pal`lu ku sa tahat, ega temäl iki ei `mõika Krk; ei ole sij`rohi mõeganu Hel; sa pessä niipal`lu ku sa tahad, aga midägi ei `mõika, ta oppust ei võta Nõo; Jämme lang om `laapsa kota? (jõudus kududa), ku iks paar `kõrda `ümbre_kuat, `õkva `mõikas Urv || `mõikab `vassa, ei lähä üväss si süük (toit hakkab vastu) Kod

2. taipama Üks `mõikab kohe - - teine ei `mõika Hää; Es saa kessegi aru ja temä esi kah es mõika toda Nõo

mõikima `mõikima Lüg(-maie) Jõh IisR, `moiki- Vai toitu valima või ära põlgama küll nälg `mõikimise minema kihutab; Lehm ka `mõigib, ku paned `solgo `pange ette Lüg; mis sa `mõigid `süegi `juures; Vahi, kus on `saksik kuer, `mõigib, ei lähä toit `nahka Jõh; Süö kui süöd, aga ärä `mõigi IisR; tamäl ei `passi sie `süömine, siis tamä `moiki Vai Vrd mõiklema

mõiklema `mõiklema toitu valima `raske`jalgne naesterahvas `mõikleb, ei taha keike toitusi süia JõeK Vrd mõikima

mõikur `mõikur Lüg Jõh toitu valiv, ära põlgav `mõikur inimine, ei süö sedä `asja egä tõist Lüg

mõim mõim g mõim|e Trv San(-õ), -u Ote vigastus puul ku asja vai nõu pääle `võetas laud või puu, siss vaadats, et mitte mõim ei tohi sihen olla Trv; mõimu om tsombu puu sihen Ote; kõo sisen omma mõimõ; `tõrva aja `vällä mõimõ sijst San Vrd mõhe

mõirama, mõirgama `mõirama Pöi, da-inf mõirata Kse Trv; `mõerame Trv Hel; `mõirgama Kse, da-inf `mõirgada Tor Juu mõirgama See (pull) läks nendel juba `talve kurjaks, akkas - - `mõirama Pöi; sõnn `mõirgab Juu; mõirap ku lõukoer ümmer; tuul `mõeras vällän Trv; nakass `juume ja `mõerame Hel Vrd mõurama

mõis mõis g mõisa (mõesa) Rid Mar Kul Mär Vig Kir Vän Tor KPõ Plt Pil, `mõisa Lüg Jõh IisR Vai Pöi Saa Trm Kod Lai M TLä Rõn; mõisi g mõisa Amb JMd ViK; `mõisi g `mõisa Hlj Lüg Jõh Iis; mõis Kaa Pha Noa HMd, g mõisa Jäm Hi Ris, `mõisa VII Phl; mõisa g `mõisa Khk; n, g mõisa (mõesa) Lälö LälEd Mih(g `mõisa) Aud Pär Tor, `mõisa Hlj Lüg Pöi Muh Kse Tõs Khn Hää I(n mõisa Iis) KLõ eL(`mõise Krk), mõisa Jäm, `mõisa Khk Kaa Pha VII Jaa, `moisa Kuu Hlj VNg(n mois) Vai; g mõesa PJg SJn, moisa Ris, `mõisa Krj, `meisa Kär VII feodaalne maavaldu; härrastemaja; mõisa majapidamine üks vanames, sie oli teht `ilma `moisa `tiedämättä omale `metsässe ühe `pellutügü. noh `enne ei `tohtind juo midägi `ilma `moisa lubata tehä Kuu; Tänavu on `kardulid nii kui mones `moisas Hlj; valitseja on all `mõisas, `errä maja õligi ikke peris `mõisi Lüg; suvel tegima seda `mõisatüäd, `mõisast `meie `saima ikka `rohkemb `tiensima kui mõjald Jõh; mõisnikud mõisate sihes tegid `viina Jäm; koes oli `mõisa, sääli oli kõrts värava ees Khk; vanast `mindi omingu vara `mõisa tõhe VII; kõik `muistesed asjad jähid `mõisate `sesse jälle Pöi; keege param obu pidi ikka `mõisas olema Muh; mõis on se, kus vanad parunid elapid Emm; mõisad olid orjapiitsa kohad Rei; keisid `mõisas linu lõugutamas Phl; kus oli üks küla, seal oli üks mõis koa Noa; ta ei saand änam mõisat pidada, pidi maa ää `müüma; kis olid mõisa moonamed, neil maad ei olnd Rid; `niuke suur kell, see [oli] mõesa söömakell Kul; enni olid püügi tüdrukud, käisid `mõises püügil Mär; akas mõesade põletamine, kõik mõesad põletati maha Vig; maad olid ju `mõisade kää ja mered ja Lih; tämä oli `mõisa `teumes Kse; Kõie ots vissati ikka üles, aga mõisa kõit ei sidun `kiski `kinni, las lohiseb Han; mõisate sees olid `voodid vanaste, taludes olid sängid Mih; ei sii `Audru `mõisas oln kedagi paha `olla, sii oli ea parun Aud; olin mõesa `lamrene PJg; `kaotati seitse talu ää ja `tehti mõis Vän; `Suuga tiib suure linna, kätega mitte kärnast `mõisagi Hää; ega miul `mõisad käes ei ole, `piindra maa pal'lalt Saa; mõis ikke alles - - saksad [on] kadon; siin oli neid `mõisusi pal'lu Ris; nüid sial Seli `mõisas on `tiiskuse `aiged Rap; mõesa lubja ahi lagunes ää Kos; `üösse `leikasid rukki ää, `pääva pidid mõesa põllul olema Jür; kodune leib oli, aga mõisa tüö, olin mõisas `kehruses HJn; nüid on mõisad kõik suuremalt jäult asunikkude käe; Mõisa peretuas `toodi tangusupp koe pütiga lauale Amb; niikaua sai `mõisa `teenida, kui mõis `väl'la `jäotati Ann; kui mõisi tegi jaanituld, siis `tuodi suur vaat õlut ja jagati mõisa `tüelistele VMr; mõisa tiik, mõjal neid põle kui mõisates Kad; meie ärral oli üks ainuke mõisi VJg; `mõisan õli ait ja kõik Kod; `mõttele nende kruunid, mis olid `mõisatel kääs Äks; eks si `mõisa nende suurte `töödega suanud kahju vahel küll Ksi; tal suur talu kääs nigu `mõisa kohe Lai; käis mõises `lehmi `lüpsmas Plt; mis `mõisa ruundi vai laisi pääl `ol'li, sij `ol'li `mõisa oma Vil; nevä viisiv [vähke] `mõiside `sissi Hls; `mõisa nurme pääl lõigati sirbige `kaara kah Krk; kos mägi, sääli mõis, kos kõngäss, sääli kõrts, talu om suu ja mõtsa veeren; ku tüdär saa `mõisa kajost vett juvva, sis ta oma esä enämb ei tunne Hel; koradi poolemeelise - - mes te joosite `õkva `mõisde (mõisasse) ärräle `ütlemä Ran; mõlembil `poigel om `mõisa `ärbäli `muudu maja Puh; talul `olli naene ja miis, aga `mõisan `olli ärra ja provva Nõo; kubijass `võtsõ `lapju ärä, viis `mõisdõ Ote; `Mõisten `peeti agijit ja `urte Rõn; ku ao pääle `mõisallõ es saa õs, sõss ol'li teedä, et nahk ol'li kuum; Mine\_vijl `mõisahe `õigust `otsma, saat `pessä Urv; perishärräl ol'li mitu `mõisat, reñdi `mõisa ja karja `mõisa ja peris `mõisa Har; olõ õs `mõisahki vijl pööri `atra, kõik `maa `küñti

harkadraga? Rõu; pañd tõõsõlõ mehele üte väl'gi vasta `vahtmist ar? ja `ol'gi rahu `mõisah (asjad korras); `vanno ei taha?, siss `ütlet: oi kurjasunnütämise `mõisa Röp; `mõtlõss sääł `mõisa veereh `poiskõnõ: l'ää `mõisahe ja `ütte herräle, õt võta? minnu `karja Se; mõni mõis (millestki, millel pole tähtsust, millele pole vaja tähelepanu pöörata) Lüks `luhta, siis läks, mõni mõis nüüd IisR; Lüks mokka, äga mõni mõis Emm; Mõni `mõisa või ahjutäüs `vorsta Khn

mõisa- mõisa- `moisasaks oli akkand `silmä `viskama -- tämä oli old ädäss kohe `moisa`saksaga Kuu; `mõisa `preili `sõrmes õld kuld `sõrmus Lüg; mu -- isa oli neliteisend `aastad vana olnd, kui ta `mõisa `teuline oli Kaa; `mõisa ärral oli suur voli. `ükskid es tohi ehitada, kui `mõisa ärra es luba, es tohi naist võtta ka; nad `tahtsid `mõisa valitsejad ja saksad maha tappa Pha; `enni olid mõesa `teenijatel saterkuued `sel'ges Mär; Mõisaprouad olid `uhkeste `riidis Han; `tahtsin mõesa `orjusest `lahti `soada ja akkasin kuuendiku meheks Kos; mõisa`aegus se `muandı oli nii ilus, et kohe_t viereta või muna pial Koe; siin ei olnd mitte taluperemestel `ärgi, aga mõisaparunil juba oli VJg; vanass õli `mõisa `orjus, panid tõutükkä ja rükkitükkä Kod; mõisaärra se `mõisnik oligi, aga ärrasid oli `teisi ka Lai; ku näit jo `kaugeld, et `mõisaärrä tulli, siss pidi müts maha `võtma; ku mina nakassi [tööl] `käime, siss es ole `mõisa`orjust enamb talu`rahval sällän Hel; `mõisaprovval ollu kõögin papagoi, ku `tütrigu kõögin midägi parembat tennu vai söönu, siss papagoi kaevanu provvale ärä Nõo; kae, `mõisa`aigu `ol'li vabrigu, siss ol' viina ajamine; `mõisaaidast `anti moonakõisilõ kõigilõ vili Har; määnest `saisvat raha es olõ, `mõisamassu? ol'li suurõ?; `mõisatuü tegijäss ol' egahn pereh naasõmijs sulanõ Rõu; mõni `valtsejanäräk kañt kah `mõisasaksa nimme, a `mõisaherr ol', kes iks ol' `mõisa herr; tuu ol' `mõisa maa, peräst inamb es lasta tetä\_ `vil'ja Röp

mõisa → mõis

mõisaline `mõisali|ne Amb, `mõisale|ne Koe Plt, `mõisali|ne Jõh Trm Kod Trv, `moisali|ne Kuu VNg Vai, g -se; `mõisalinõ Krl Rõu; `mõisalõ|ni g -sõ Krl teoline kaks `mõisalist õli, tiopoiss ja `vaimu`tütruk, kes `vaimust `käisivad Jõh; Eks pääva tõusust `tõustud ülesse. kui mõisalised olivad, siis kella kolmest Amb; mõisalised soand `õite vara `õhtale Koe; `mõisalõsõ omma tüüj Krl

mõisi → mõis

mõisli pl `mõisli? vigurid täl ommava? kõik' `mõisli? seeh; sul kõik' `mõisli? `sel'ge? Se

mõisnik `mõisni|k Ote, g -ku Põi Muh L Ris Juu Kos HJn JMd Pee Koe Kad VJg TaPõ Plt KJn Vil Hls Krk Hel Nõo Kam Plv Vas, -gu Trv TLä San Urv Krl Har(g -ka) Rõu Röp Lei/-ž-/,-kku Hlj Lüg Vai; `mõisni|k' g -ki Rõu Plv, -gi Rõu Vas; `mõisne|k Rid, g -ku, -ko Mar; `mõisni|k g -ku Jäm(mõi-) Khk(g -gu) Pha VII Rei Ris; `moisni|k Jõe, g -gu Kuu VNg(n `moisni|kku), -ga Vai(n `moisni|kka); g mõisniku Rak, `mõisni|ga, -ki Se, pl `moisnikk|ud, -od Vai mõisaomanik laev tuli `siie `randa, `moisnik sai tasu `selle iest Jõe; Lobeda jo [see söömine], ega sie `moisnigu vara pole Kuu; talumies, ke jo muretses `endale `suured maad ja `suurema talu, seda `üeldi siis talupoja `mõisnikkust ehk `allist parunist Lüg; `moisnikkud olid `kanged `peksama; rikkad `moisnigad Vai; niid oo `mõisnikud keik kadund, `mõisad kääst ää `vöötud Khk; see mees elab küll kut `mõisnik, kõik asjad kää VII; `mõisnikude lapsed [olid] `riides, kut nüüd kõik käivad Põi; `mõisnekkodel `enni pal'lo `rista põlnd, need `maeti kõik `sõnna kabeli `alla Mar; elab kui `mõisnik Mär; se\_o vana `mõisnike keller Vig; `Mõisnik rohelise kuuõga (leivahallitus) pittl Khn; isiennast täis inimene `olla, [mõtleb endast] mina ja `mõisnikud Aud; `mõisnikke ol'li kihelkonnas ikki mitu Saa;

`mõisnikud läksid aga voerusel `jälle, kellad ja krapid peal keik Ris; `mõisnikud kadusid küll, aga või see elu paremaks läks Juu; [viina] vabrik oli ju suureks kasuks `mõisnikudele Kos; sõda siis võttis kõik - - ära need `mõisnikud või parunid, nende mõesad ja Pee; `mõisnikudel olid oma vapid Koe; mis sie `mõisnikusse mõjus, kuda ori elab VJg; sul kõht ees kui `mõisnikul Trm; tuli `seie, õli üks lehem ühe sarvegä, viimäte läks siin `mõisnikuss (sai rikkaks) Kod; meil oli sin nisuke kroonu elu - - meil ei olnud `mõisnikudega tegemest Äks; kel suur talu kääs, see oli ka juba pool `mõisnik Lai; enne pidid `mõisnikul `marju `korjama, sis said pileti, sis `tohtisid `endal korjata Vil; `mõisnigide valitsuse aig Trv; talurahvass tahive `kuuli asute, `mõisniku es taha luba `anda Hel; küll om ää, et nüüd ei ole `mõisniga Ran; `mõisnigidel olliva urda peni, nuu - - aeva jahi pääl jähessit ja `kõiki Nõo; Vanast ol' jo `mõisalõ `massa_maiõ iist, sõss ol' jo `mõisnikõl suur võim Urv; eläse\_kõik' `hirmsa rikkadõ, niu `mõisnika? Har; mis taloinemine uma maa päält sai, tuu pidi `mõisnikile ar? `andma Rõu; mis `mõisnikel viga ellä? ol', kõik ol' nääde käsü all Plv; vool`atsura (priimees) ku võtt `mõisniga alt naist, siss maäss herralõ katskümmed viis `ruublit Se **Vrd** mõisnik

mõisnik `mõisni|nk g -ngi mõisnik – Vas

mõist mõist Hlj(moist) Vai Kse Han Var Ris muist Kõik ei mahu marja `maale, mõist piab `jääma karjas `maale Han; mõist vidävad teinepoolt ja mõist teinepoolt ja siis väd kokku [nooda]; mõist mehi oln obustega ja mõist `ärgega Var; mõist oli lühike ohr, kisoti käsil [üles] Ris

mõista mõista Urv Rõu Se arukas, taibukas; mõistlik om vana mõista miis õige, a kae, mia tege; Tiä om sääne `väega mõista inemine, sõnaga\_ja\_teoga? Urv; `tuuga ajat hüä meelega_juttu, kiä mõista um Rõu; ol' üts mõista inemine, jutu? targa? kõik' Se **Vrd** mõistakas

mõistakas mõistak|as(s) g -a arukas; mõistlik tuu om tark mõistakass inemine; ta_m `väega mõistakas inemine, ega\_ta tõsõlõ `vasta ei `ütlä Har **Vrd** mõista, mõistaline

mõistaline mõistali|ne g -se mõistlik tuu om üts mõistaline poiss, kiä `viina ei_juu?; tuu ol' kah hää lais ja mõistaline Har **Vrd** mõistakas

mõistamisi `mõistamisi Mär Kse Kos VJg Plt/-mesi/ Trv mõistu otse ta suhu ei ütelnud, aga `mõistamisi `rääkis Mär; mõestujutt käib `mõistamisi Kos; kõnel' nõnda `mõistamisi Trv **Vrd** muistamisi, mõistmisi

mõista|mööda mõistu ei räägita avalikult `väl'la, räägitasse `mõista `mööda KJn **Vrd** muistamööda

mõistandus mõistandus g -e mõistatus annan sulle ühe mõistanduse Iis

mõistatama mõista|tama Põi Mär/mõiste-/ Kse Var Tor JMd Koe VJg Iis Trm Ksi Plt, mõista- Jäm Khk VII, mõesta- Muh Kul Tõs Juu, mõessa- Kod, mõsta- KJn Trv Nõo; mõistat|amma Rõu Plv Vas, -eme Krk San; `moistatamma Vai

1. mõistatusi lahendama; ära arvama, ära seletama `laupa `õhta sai tina valatud - - siis mõni oli nii tark mõistatama, et mis pidi ikke tulema Põi; lapsed mõestatavad iga `õhta, kui nad koolist tulavad Muh; mõistata see mõistatus üles, `vintlik, `väntlik, üle metsa `eitlik Var; mine mõistata `kõiki ilma `asju JMd; minu isa oli `kange mõistatama VJg; nel'jäbä `õhtate käesid kokko, mõessatasid Kod; akkam nüüd mõistatsit mõistateme; sina_j mõistaki sedä är mõistate Krk; vanast mõstatedi: ark all, paun pääl, paona pääl riist, risti pääl nuþp, nupi pääl mõts = jala, kõtt, käe, pää, `juusse Nõo; [ta] mõistat' Potivaari unenäo är? Plv **Vrd** muistatama

2. mõista andma; mõistu rääkima *tahab mõistada, et ta üks ee inimene on, teised `aita` kuskilegid Khk; ega ma ei mõistata, ma räägin `õigest Ksi*

Vrd mõisteldama, mõistutama

mõistats(e) *mõistats* g -e; n, g *mõistatse*

1. mõistatus *mõista ärä, viist lukk, puust võti, lind läits läbi. kütt uppusi ärä, sij om jumalik mõistats; ei ole kunagi neid mõistatsit kõnelnu Krk*

2. (kirumissõna) *ossa mõistatse küll, sa_j saa aru Krk*

mõistatus *mõistatus* Mar Kse Var Tor JMd Koe VJg Trm Trv Puh, *mõista-* Jäm Khk/-dus/ VII Ris, *mõesta-* Muh Tõs PJg Juu Nõo/-s|s/, *mõessa-* Kod, *mõiste-* Mär Hää, *mõeste-* Mar Mär, g -e; *mõistatu|s(s)* Urv Krl Rõu Röp, g -se Ote San, -sõ Har Plv Vas; *mõstatu|s* Hää Saa Plt KJn, *mõstatu|ss* Trv Nõo, g -se; *mõestõtus* g -õ Khn; g *mõistatuse* Hel, p *mõistatust* Hls

1. kujundlik kirjeldus, mille järgi tuleb ära arvata, kelle või millega on tegu *sigä viijub, sitt suus, see oo ka üks mõistadus Khk; see oo mõestetus, all ärg seisäb `nurkas, auk `selges Mar; `arvas ülesse mõistetuse; `andis teesele mõestetus mõista Mär; mis se mõestatus tähendäb, kõva ja `kange, tümä ja `valge, `püksis kasvab, perss juurikas, jo see `pähhel oo Tõs; `õhtu, kui mamma kedras, siss oll'i mõstatuste küsimine Saa; kas sa `oskad seda mõistatust ära seletada JMd; ma `ütlen `sulle ühe mõistatuse Trm; vanass nel`jäbä `õhtate käesid kokko, `mõtlesid mõestatusi Kod; mõsta see mõstatust ärä KJn; ma anni talle üte mõistatuse ja temä es mõista sedä ärä Hel; mõnel om mõistatusi pal`lu pään Puh; `üüse ületsid, `päivä perätsid, kate karva vastatsid. tuu om kraasi mõstatust Nõo; ma teesi ka vanaajotsit mõistatusi Ote; ma `ütlä sullõ üte mõistatusõ Har; ku lais oll'i, tul`liva_küläst mehe?, `istõva? `ümbre lavva, mõistõti mõistatusi ja jutta Röp **Vrd** muistatus, mõistandus, mõistats(e), mõisteldus*

2. miski seletamatu *see oo üks mõistatus, kohes see jäi VII; See oli küll üks mõestatus, kus mu vana rätik ära kadus PJg; Ta ei olõ_määnegi miiss, ta_m nigu mehe mõistatus Urv*

mõistatuselik *mõistatuseli|k* g -gu mõistatuslik – San

mõistatuslik *mõistatusli|k* g -ku Plt, -gu Nõo Rõu; *mõistatusli|k* g -ku Jäm Khk/-dus-/ arusaamatu *Üits mõistatuslik asi* Nõo **Vrd** muistatuslikku, mõistatuselik

mõisteldama *mõisteldama* Mar Hää Rõu/-mma/, *mõi-* Rei

1. mõistatama *laps mõisteldab mõistatust Rei; ma mõistelda mõistetusi Hää*

2. mõistu kõnelema *kõneles mõisteldes Rei **Vrd** muisteldama*

***mõisteldamine** *mõisteldämene; ppl mõisteldamesi mõistatus sa ei tea `õhkugi, see oo kraasid, see oo mõisteldämene; kui mõisteldamesi mõisteldand, `öötud, et `arba üks asi `vällä Mar*

mõisteldus *mõisteldus* Mar, *mõi-* Rei, g -e mõistatus *mõisteldus: neli `andvad ja neli `kandvad, üks on parmu piits Rei; põle see mõisteldus Mar*

mõistlik *`mõistli|k* Hel San Kan Röp, g -ku Põi Muh Mar/-le|k/ Mär Kse Var hajusalt Pä, Kei Juu JMd JJn Tür Pai HljK I/`mõisli|k Kod/ Ksi Plt KJn Hls(*`mõstli|k*) Krk Ran Nõo Vön Har Plv, -gu Trv TLä Rõn Urv Krl Rõu Vas, -kku Jõh; *`mõistli|k* Mus Phl Ris, g -ku Jäm Khk(-gu) VII Rei; *`moistli|k* Kuu, g -kku Hlj; *`moistli|kko* g -go Vai; pl *`mõistliko?* Röp

1. talitsetud; korralik, viisakas; arukas, asjalik *Moistlik inimene eläb `liiva`künkä `otsas paremine kui rumal `kulla`hunnigu `otsas Kuu; käü läbi `moistlikko inimesiga Vai; sehandust `mõistlikku `looma oo `arva Khk; `Mõistlik inimene poleks ilma peel sõduse tembuga akkama saand Mus; Päris mõistlikule mehele sai Põi; ole\_na `mõistlik laps Muh; kis `mõistlik, see mõistab, kis rumal, see katsub `kæga Phl; ta oo pealt näha üsna `mõistlik inimene Mär; üks_o*

`mõistlik, teine oo `mõistmata Var; *Ei saa temast `mõistlikku tüümiist* Hää; `mõistlikud `lapsi on ää oida, ul`akid `muuku `vaata ja keela Saa; `mõistlik inime, aab nii `mõistlikku juttu Juu; *se pidi olema `mõistlik obune, perutisega ei saa rabast läbi `minna* JJn; *suab mõne inimesega vai `mõisliku `sõnagi kõnelda* Kod; `mõistlik mees, tuli appi Lai; *joonud küll, aga reagib `mõistlikku juttu* Plt; *sa piat iki `mõistlikup oleme, võta `mõistust pähä* Krk; `mõistlik näge silmäge, rummal kaess `käege Hel; *kui latse kasvava, nakava tüüid tegemä, ku_na om `mõistligu, saame kõik `leibä; rahvass niij `kitnävä kõik, et `väegä `mõistlik ja osav inimene* Ran; *temä `ol`li nii `mõistlik, es ole täl mitte üits `uhkuse põrm, ja kos jutt, ta `õkva nigu `ernit valass; targa `pääga om `mõistlik, aga joonust pääst tiijb `ulle tük`ke* Nõo; *ol`l no vana `mõistlik pois, aga nüüd om nii üle pää uppa lännü?* Kan; *Tiä tegi edimält nigu `nal`la inne, a peränpoole nakaß peris `mõistlikku juttu ajama* Urv; `mõistlik inemine, minnogi näge, siss kavvõst jo_teretäss Vas **Vrd** muistlik

2. paslik, sobiv; *hea Pööra [palgil] teine külg, ehk on see vähe `mõistlikum, pole nii `suuri `oksi* Põi; *kui `paarima akkavad, siis peab `rohkem `süia `andma, ani tahab jo `mõistlikku `süetamist* HljK; *Uuemad lauad õlid - - sahtlid õlid kua mõistlikumad* Trm; *mis sa tah hebotat, panõ ummõtegi `mõistliko `rõiva? `sälgä* Räp

mõistlikult `mõistlikult Pal Nõo(-ld) Rõn Rõu Räp(-s-), `mõislikult KJn tasakaalukalt; arukalt; ettevaatlikult *ole sa targu ja `mõislikult* KJn; *üüise piab `mõistlikult magama, muidu lüüüb krambi `sisse* [jalgadesse]; *kui ike `mõistlikuld jakutada - - jakkub kõigile* Nõo; *ma `mõistlikult kõnõli tälle, nigu rahußti tedä* Rõu; *Ku nahk hapatusõst `vällä `võete, sõss `mõste tedä `väega `mõistlikult jüväst `puhtass* Räp **Vrd** muistlikult

mõistma `mõistma Amb, (ma) *mõista(n)* Põi Muh/mõe-/ L(mõe-) Kei Juu(mõe-) JõeK JMd JJn Koe HljK VJg hajusalt TaPõ(mõe-), Plt Vil T(mõe-) V(mõe- Lei Lut), *mõsta-* Mär Vig Khn Aud Jür Sim Trm Ksi Plt KJn Kõp Trv T; `mõistme, (ma) *mõista* Hls Krk Hel; *mõisma,* (ma) *mõessan* Kod; `mõistma, (ma) *mõista(n)* hajusalt Sa(`mõistama Khk Kär), Rei Phl Ris; `mõistama, (ma) `mõistan Hlj Jõh IisR; *moistama,* (ma) `moistan Hlj Vai; (ma) *mõõstan* PJg

1. aru saama, taipama; märkama; selgusele jõudma või selgusel olema *kut kõneled midad, ta_p saa mitte seda `mõistma* Jäm; *see\_p mõista jutust ega midagid* Khk; *Korra kenast naha `peale soand on, küll siis `mõistma akkab* Põi; *laps akab juba `mõistma asju* Rei; *ei sedä mõista, mes ta otsib `sõnna* Mar; *`andis sõnadega nii `mõista* (vihjas); *see nii tohm, ega see `nal`la mõistagi* Mär; *`mõislik mõistab isi, pime katsub käpuga; tä olaks pidan seda isigi `mõistma* Var; *ma mõesta tä juttu küll; `aigus ei mõesta rohost `ühti, rohe ei `aita piltl* Tõs; *küll laps akkas aga ruttu `mõistma* JMd; *ei mõista täna sinu juttu* Trm; *ime sedä mõessab* (see on arusaamatu) Kod; *koer mõstab vemmalt* Plt; *kõru valuts, jumal mõist, mis sääl sehen om; no sij om jo esigi meelege är `mõista* Krk; *a `suuplane `mõistse mu keele ärä* Hel; *ta mõist `nal`la kah, temä sai aru kõigest* Ran; *miä jäi sinna viijl koñutama, es mõsta ärä tulla ennembide; noore ei mõsta, aga mina joba saa`aastane vanamuur mõsta tolle ärä, et `aknamulgule om vaja laud ette panna; kaß Miina manu ei lähä, `õkva nigu mõstap jälle, et Miina tedä ei salll* Nõo; *pruudile - - `tervist nä_s mõestagi üteldä* TMr; *`väikene Tiiu nakass jo miijlt `mõistma, ei_saa_taad enämb pettä?* Har; *ma `mõistsõ unõ ar?, et mu elokäük ei olõ\_hüä* Rõu; *süä mõist är?, et lõpp tulõ, et ar\_koolõss* Vas; *ta - - mõista\_i-? `tõstega ütäh `süümä tulla?* Räp; *tiia\_j, kas süä midä pahanduist mõist* (aimas) Se || mäletama mia `moistan küll, kui `suitsu tuba oli Vai

2. oskama *Onu majas `tislari tüöd teha ei `mõistetud* IisR; [jõulupoisid] *nii pisiksed olid `jälle\_s mõista teritigid* (teretadagi) Jäm; *`võrku kududa nink paigata nink keik nee asjad ma*

möista teha, võrgutööd ma möista teha küll Ans; kui lehma udar oli `aige, siis es möisteta muuks arvata, kui uús oli osand Khk; püksi `perse paiga panemine ning - - nee olid ikka ühed `sõuksed asjad, et sa pidid seda keik `möistama Kär; sitt mõestagid laulda Muh; nad pole möistn, aga nad `niitsid Phl; ei möistnd `loogu võtta, altkäe oli `riisund Mar; ta `möistis üsna sorinal lugeda Mär; obune ei möista muidu `minna, kui pole `ohju pial Han; naa rumal, möista `kolmegi lugeda Var; `varta ei `möisnud ilma õppimata lüia Mih; tä mõestab kõik keeled, `oskab `rääkida Tõs; ma möistagit oma nime tehä (kirjutada); ma ei `möistõ (möistvat) lugõda; Selle `piäle mõesta\_s enam `kiegid kedägid `lausu Khn; eesti `keeli lugeda ehk `möistvad Aud; kaks vana `iigla puud, tamm ja niinepuu, kui nied möistaks `rääkida Kei; meie tüdruk möistab õmmelda JMd; kuer möistab ilusast `siisida VJg; te möistite üvast `reaki Trm; ärä mõessid sinä niid tiid käedä Kod; eesti keelt ei `möistnud Ksi; ta_i mösta lugeda KJn; põles möistnd sij inime tedä `arsti Vil; kes `kirju möist tetä, sij tegi punatsega Trv; mea ei möista neid joonen ütelte Krk; `nüidse aja rahvass ei mõstava enämb nii ilusat tüüd tetä; vahi kui suureke esi, aga temä ka mõstap `pik`set pel`läta (kanapojast) Ran; mia `tahtse, et miu mijs iki `kirvega kah mõstass midägi tetä; kõneldass, et kes ussi `sõnnu `möistna, tollele ei tennä uús midägi Puh; küläp vanast ka oless mõni rikkass saanu, aga vanast es mõestava nii varastada; ma olli siss `väikene, miä ei tiitä, kas ma mõsti joba naarda vai es mõsta; ma sõõmassi toda `Jaani nii kudass ma `möistse; sa\_lit iks tark endä sõnadega, et sa mõestit `endä ärä `pästä Nõo; ku `marju `ol`legi, na_s möista jo marjust midägi tetä Ote; ku sukka ja kinnast mõsttat kududa, siss olet omajagu tark külländ Rõn; ma `möistsõ ka `tsuugõ kablutada? Urv; taa lais ei_möista sukugi raamatut ei? (ei oska lugeda) Har; vannuss um är_`võtnu võimu, ei möista inämp seletä? Rõu; kas sa torrõ möistat ka olla? Plv; tõõsõ? `möistsõ oiü?, timä möista as; susi möist `sorti\_kah, ol`l võõt kõgõ suurõb lammass Vas; noorõ? ei möista? kaasikõlla?, `kaaskõlõmine ol`l vanast `väega `tähtsä asi Röp; timä om sääne `tiidjä, möist `arsti ja Se || reageerima, alluma Uõbi vahe`aegas `võisimõ purjut vähä `juurõ `jälle, et lae `rooli `möistis; Lae mõesta_s enam `rooli_mte Khn

3. a. otsust langetama, hinnangut andma; (kohtu)otsusega määrama sie tappas, sie `möisseti `surma Jõh; Kohus `möistas `teise `viiest `aastast `kinni IisR; oled sa ise `õige, et sa teisele süid möistad; vale `kaeptus möistetase tühaks; jumal äi möista kedagid ukka; vanasti oli jo rahviks möistetud sada `oopi `vitsu ka Khk; see `olli `kohtus `õigeks mõestet Muh; kohus möistn, et [peremees] peab `andma [koerale] leha, `leiba ja võid `süia Phl; ei saa ma lastele `miskid süid `möista Rid; mis ma nende vahel mõestan `õigust `möista Mär; maea `olle poolese mõestetud Aud; ära tule teist `õiges `möistma Tor; `kohtumes on see `õiguse `möistja Juu; poiss möisteti süist `lahti JMd; mõni on `kiire teiste `piale kohut `möistma VJg; küll jumal möistab `õigust Trm; kohos mõiis `väl`jä [trahvi], maksad ärä Kod; ta `ol`li maailma sulii tükä teend, möisteti temä `mitmes ajass `kiinni Vil; kes `keisri vastalise ollive, niij möisteti `surma; kohuss olli ärä `möisten, et sij ei ole muudku joni asi Krk; temä ei ole `süidi `tolle asjaga, tedä piab `õigess `möistma; odo-t konnakene, küll pardsipoja `sulle `varsti kohut mõestava piltl Nõo; tuu hiing vastutass, kes tõist hukka möist Kan; viimäte möistõti maja õks mullõ, es saa\_mehe veli es Urv; ku sa\_`kuhtumihess olõt lõönü?, siss piat sa_ka_kõigilõ `õigust `möistma; minevä `riidi möistõti nail kuhuss tõhjäss, `täambä läts jälle mi_perremiis `kaibamma Har; `õiguss nigu_tetäss, kohuss nigu möistõtass vns Vas; säääl sõss olõvat kahrulõ kohuss ärä? möistõtu, kahr tapõti säääl ärä? Röp; ku teol `käüdi, ega\_s siss `kohtit es olõki, siss egä herr `möist uma vallalõ `kohtu Se **b.** määrama, otsustama mis te isi mõestate selle asja eest (mis hinna määrate) Tõs; möisteti minu ka sinna kometi `sel`tsi HljK; ega mul es olõ

`ulkmist joht, mullõ ol'l mõistõtu Kaurule `kortina asõ Ote; Mõistõti sõss mõtsapinile kohuss Rõu c. hüvitust, tasu andma Nägid puol `päeva `vaeva, kas ta `mõistas ka `sulle kedagi IisR; läksin arsti `juure, ise ikke tuli `mõista JJn; teine tieb temale iad ja ta ei mõista selle iest `miski VJg

4. mõistatama ma `mõistsi selle kohe üles Khk; mõista, mõista mis\_si on: tamm `Tartu raea pääl, juured kokku `juurduvad ja ladvad kokku `langevad Hää; mõista ärä sij mõistatse Krk; ma anni talle üte mõistatuse ja temä es mõista sedä ärä Hel; mõsta, mõsta `mõõlu, kassiand `kaalu, kaalup kana pesä, üits muna sehen = laits ällin Nõo; ma `ütlä sullõ üte mõistatusõ, näüss, kas sa saad tuud mullõ `õigõdõ `mõista Har; mõista\_mõista\_ `mõistust, `valgõ kivi aida all = lehmä utar Vas

Vrd muistma

mõistmalda `mõistmalda mõistmatu – Se **Vrd** mõistmata

mõistmata `mõist|mata Põi Muh Mär Var Tõs Vän Tor Juu JMd VJg IPõ Plt KJn Plv, -mada Trv Puh, -mada? Har Röp, -made San, -madõ Krl, -med Hls, -mede Krk; `mõistmata Khk Kaa VII Rei Ris

1. taipamatu, rumal, mittemõistev kudas üks inimese laps võib nii `mõistmata `olla Khk; tä oo `sohke `mõistmata - - ei soa kohe aru Tõs; ta va `mõistmata, tieb otsekohe üks tükk `valmis Ris; on ike üks `mõistmata loom Juu; pudrupia - - aeab segamine, eks ta üks `mõistmata ole Lai; `mõistmata inime, ei sua kellestki aru Plt; oled sia küll `mõistmed luum Hls; `mõistmada inimesega ei massa kõneldagi Puh; ta\_m üts `mõistmada luum, ei_saa_ta medägi arru oppamisest Har **Vrd** muistmata, mõistmalda, mõistmatu

2. arusaamatu, mõistetamatu on `mõistmata, kuidas see loom on aigut saanud Rei; `kohtu otsus om `mõistmade San; tuu um üts `mõistmata asi, kuis ta tälle [mehele] läts Plv

mõistmatu `mõistmatu Mar Kse Kei Pil Rõu, `mõistmatu Kod, `mõistmatu Jäm, `moistamatto Vai taipamatu sest tuleb üks `mõistlek laps ja teisest tuleb üks va `mõistmatu Mar; tämä one `niske `mõistmatu ja kiisi Kod **Vrd** muistmatu, mõistmata

mõistmisi `mõistmisi Juu Krk mõistamisi kui sa `mõistmisi teesele tahad `reakidä, siis `ütled mõestu sõnu Juu; ta üt'el nõnda `mõistmisi; temä kõnel' `mõistmisi Krk

mõistu mõistu Mar Hää Koe IPõ Plt Krk Puh Ote, mõestu Juu, mõess|u, -o Kod, mõstu KJn Trv, mõistu Jäm Kaa Ris

1. kaudselt, vihjamisi Rääkis nõnda mõistu Kaa; Orgi `otsa `juuõnu - - `öeldi `jälle nõnda mõistu (rasedast) Hää; mõni `ütleb `mõnda `asja nii mõestu Juu; tämä mõessu küll targutas, mina saen aru Kod; reagib aga mõistu, `üttele otse `väl'la Plt; mõistu üt'eluss, mea ei saa aru sellest Krk; tuu naine - - mulle nigu mõistu mõne sõna iks üt'el Ote **Vrd** muistu, mõistuisi

2. mõistlikult sa piäd siäl mõesso elämä Kod; piap iki mõistu tegeme Krk

mõistu- mõistu- Mar Mär Var Tor Hag Koe VJg IPõ Plt Krk San Har Rõu Plv Vas Röp/-o/, `mõistu- Jõh, mõestu- Muh Mar Tõs Juu Kos KJn Puh, mõessu- Kod, mõstu- Mar KJn Trv Nõo, mõistu- Jäm Khk Pha mõistu- sie on `mõistukõne vai nagu tähendamise jutt Jõh; küll see on `amba mees, räägib mõistu kõnesid Khk; jüst otse ta suhu ei üt'elnd, aga nii mõistu sõnadega `rääkis Mär; räägib `sohkest mõestu juttu, ei soa aru kedägi Tõs; sie on üks - - mõistukõne, piad ise rehkendama, mis sialt `väl'la tuleb Hag; teeñe sua arugi, aab mõestu kõnet Juu; Ennemalt õli neskeste majade kõhta neske mõistu üt'eluss, kos ehalised käisid; Nüid üeldasse õtsekõhe `väl'ja - - enam ei veeretata neid juttusid `ümber nuka, mõistukõnes Trm; pool nagu `varjamise `viisi riagib, see on mõistu jutt, `arva omast piast `juure; mõistukõne - - `jääri `veeri `mööda riagitasse Lai; mõstu sõnadega `rääkis, sain aru küll KJn;

kõneless iki mõistu juttu, sa piat esi aru `saame Krk; sa kõnelat mõštu juttu, sa kõnela iks nii, et aru saab Nõo; `Jeesus ütél` enämbüsi kõik` tähendüse mõistu`kõnnõn Har; [ta] küsüss - - mis tähendäse? nii mõistosõna? Räp || mõistu asi (arusaamatu), kuidas ta saab [seal] `töötada Pha

mõistuisi mõistu `mõistuisi kõnõlass, ei kõnela `sel`gest `väl`lä Kam

mõistus `mõistu|s g -se IisR Põi Muh hajusalt L(-o|s Mar), Kei Juu JõeK Jä hajusalt ViK TaPõ(`mõissu|s Kod), Plt Hls, -sse Lüg, -sõ Khn; `mõistu|ss g -se M T, -sõ V; `mõistus hajusalt Sa, Rei Ris, `moistus Jõe Vai Ris, g -e

1. aru, taip, intellekt *ma pian jumala tänama, et ta on `mulle `tarkuse ja `moistuse `andand. siin on külas mittu inimest - - minust `nuoremad, aga nad ei ole änamb `moistuses Jõe; Ta_j saa jo aru, pane sa sõgedalle `mõistus pähe IisR; siis küll kukkus keigil `mõistus `lahti (saadi aru); kääd nii `mõistusesta, käte `mõistus ära (käed on külmast kanged) piltl Jäm; poeg on muidu mees küll, aga nonni `mõistus; söö ning pia `mõistust, et vaatsale `vaeva ep tee Khk; lammaas oo `sõuke, millel pole `mõistust mette VII; Korra kenast läbi aaderda, küll siis `mõistus peha tuleb Põi; mul\_o `mõistus `selge, kõrva `kuulmene oo naþp Muh; võta omedi `mõistus pähe Rei; täl ikke oo lühõm `mõistos kui `teistel Mar; pärast mo `mõistus läks küll `lahti, aga mis se änamb `aitas Mär; see oo nagu ike `väiksema `mõistusega koa Kse; laps_o `mõistuse poolest nõrk veel Var; loomal ikke looma `mõistus, ei loom `kuula paelu `ühti Tõs; Karul ollõ üheksä mehe jõud ning ühe mehe `mõistus Khn; muðu oma `mõistuse `järgi teeb - - aga tä tia mette, et et kudas tä just teha tuleb (rätsepast) Aud; ku `mõistust põle, põle elu kah Hää; kas siul peab vitsaga `mõistust `persest päha `lööma Saa; anna mul juhatus, kudas ma seda teen, mu `moistus ei vetta Ris; `sel`ge `mõistusega inimene, ega neid väga `pal`ju pole Kei; võta ehk kõik `mõistused kokku, aga minä sest aru ei sua Juu; sa oled küll üks ilma `mõistusesta inimene JMd; eks igaihel ole omakohast `luodud seda `mõistust ka JJn; pueg oli mul `lahtise `mõistusega, tüdrukud ei old VJg; ega ilma `mõistusesta elada saa Iis; sij käib jo üle minu `mõissuse, ei sedä mina mõessa sel`jetätä Kod; kui inimene täie `mõistuse juures on, ei lähe ta nisukest luule juttu kõnelema Ksi; aga et `mõistust täitsa on, seda ei `oska `öölda Lai; täismees, aga `mõistust ei ole peas Plt; olli `viimse otsani `sel`ge `mõistuse man Hls; `mõistust `müüüdä ma tii ärä küll, aga mul käsi värisess Krk; ma ole ninda pal`lu vastanu, ku miu `mõistuss om `küindin Hel; väegä teräne laits - - tõene om `rohkemb nüri vai tõmbi `mõistusega Ran; ike piab olema `mõistuss iijn ja taka, et latsele õnnetust ei johu Nõo; ärgu ütélgu suku, et luum om rummal, täl om ka miil vai `mõistuss Rõn; sa_piat õks `mõistust `võtma, sa_lõt jo suur` pois, sa\_saat arru Har; laís võtte ruttu `mõistust Plv; ega tõist `mõistust mullõ pähä `panda ei saa? Räp Vrd muistus*

2. meelemärkus, teadvus *`ninda `kanje ving õli, et `jäimä kõik - - kõhe `mõistussetta Lüg; `toktor - - `ol`li `nõkla `sušknu ja rohi mulle `annu, sis tullin `mõistuse manu Ran; tuu hüidse karm ai mu hoimussehe, võtt `mõistusõ ar? Rõu*

3. mõistatus *hummogu esi_viiil mõistadi, a näet ku läts tuu `mõistuss meelest är?; mõista\_mõista\_`mõistust, pere_süü ja laud laul; na_`mõistusõ olõ õi\_vanaajolidse? Vas; `naakõ `mõistuisi mõistutamma Se; and `mullõ `mõistuisi Lut*

4. (kohtu)otsus *`kohtunikud teevad `mõistust Tor; Sai sie kohtu mõistus täidetud, õli selleks kõrraks rahu Iis*

mõistutama mõistuta|ma Puh(mõštu-), -mma Har Se; mõessutama Kod; nud-kesks mõistutanu Lei

1. mõistatama vanast `anti mõistutada, põgsin kasvap, juurikass taga, noorele mekib, vanale ei meki, to<sub>m</sub> pähel Puh; latsõ õks vanast mõistuti Har; talvõl mõistudi kõõ õdagult; ma<sub>u</sub> mõistsõ küll mõistatuisi `väegä pal'lo, a olõ_i mõistutanu⁹ inäp Se Vrd mõistutõllõma, mõisutamma

2. mõistu ütlema mes sa mõessutad, ma suan `arvu küll Kod

mõistutõllõma mõistutõllõma mõistatama mi `naksi mõistutõllõma Har

mõisutamma mõisutamma mõistatama – Se

mõja mõja Kul Vig Mih, mõea Vig Var Tõs maja mo mõja lagunes na ää, et ei saand seäl änäm elädä; enni vanadel mõeadel olid aribud peäl Vig; kui kukulind `ümmer mõea väga laulab, see ei ole iä asi; isa oli kõva puutõõ mees -- kümme suid käis Lätimaal mõeasi tegemäs Var; kõueke lõi mõja põlema Mih; `mõisa `andis maad siit -- ja siis `siia `piäle tegime mõea Tõs

mõjal mõjal hajusalt R, Muh Lälõ Aud Saa Juu Jür Tür ViK TaPõ Pil, mõeal Vän Sim Lai SJn; mõal Jäm Kaa mujal mõjal ei old seda `käigu`kohta kui Viru-Nigula VNg; kus ta (metssiga) `talve ikke on mõjal ku mets (metsas) Lüg; koi rohi mõjal ei `kasva, kie `kasvatab omale Jõh; mõal kohal pole kuulda pelgu`paika Kaa; siis ole `värmi `kuskil mõjal, kui mene `jälle -- Lihulast `ostma Muh; `sul'pi tien `tuobris, kus ikke mõjal Kad; mõjal kuolis ma põle `käindki kui vallakuolis HljK; ma<sub>i</sub> tia kudamodi mõjal küll, aga meie õleme nimetand küll kresla Iis; tämä ise on siin, aga mõtted on mõjal Kod; rehetuas keedeti, sul mõjal ei olnud `kohta Pal; ma neid mõjal ei ole nähnud Äks; tera ei kesane mõeal kui aanas Lai || mujale kui einaaeg tuli, siis `toodi noodad mere äärest ää ja siis inimesed läksid `jälle mõjal `tõöse Kse Vrd majal¹, mojal

mõjale mõjale Lüg Jõh Muh Mar Amb Tür Kad Rak TaPõ Hel, mõeale Var Mih SJn; `mõale Kaa mujale kas sul mõjale ei õld `ruumi `mennä Jõh; pole `kohta `mõale `minna Kaa; ega_s täna `õhta enam mõjale<sub>p</sub> lähe Muh; võib `olle lähäb mõjale `kuskisse Mar; mis rehepeksumasinaga `pekstud, need [õled] ei `kõlba mõeale, kui loomadele `alla `panna Mih; eks ta lähä oma koju, kuhu ikke mõjale Kad; rukki jagu on see sõnik, seda ei tõhi mõjale raisata Trm; ei tiä `minnägi mõjale Kod; tema läks mõjale, ei ole enam sial Ksi; kos takust riiet oli `panna mõjale Lai; Lapsed, ärge olge siin ees, minge mõeale SJn; [võõrasema] `olli temäl pal'lu tüüüd `andan, et temä `kuskil minnä es ole saanu, pidul ega mõjale kah Hel Vrd majale¹, mojale

mõjalt mõjalt Hlj Lüg(-ld) Jõh(-ld) Muh Kad Kod MMg Ksi Lai, mõealt Kul Var Tõs Kos Lai SJn mujalt `räimi püük oli -- juba mõjalt, sie ei old enamb lahe siest Hlj; sie mies tuli mõjalt `seie Lüg; `mõisast `meie `saima ikke `rohkemb `tienisima kui mõjald Jõh; lee peal oo madalam, kut mõjalt vesi oo Muh; `kosnast, kus nad (sädemed) mõealt tulevad Kul; mõealt saan siis sedä abi mete, kui sai `mõisas töös `kõia ja `mõisa `tõõga sai `toita ennäst Tõs; mõealt rahvas käisid koos sial Kos; ega mina mõjalt seda tia, aga tema uudistas sedasi `mulle Kad; no mesilaesed kõik lilled sidess `korjavad mede, näil mõjalt võtta ei õle Kod; lodu koht on madalam ja `pehmem, ta on märjem ja vesisem kui mõjalt Lai; Mis omal on, see on, mine sa mõealt `saama SJn Vrd majalt, mojal

mõjandusline mõjandusli^{ne} g -se majanduslik mehele saab ike `mindud mõjanduslisel `nõudel, ma põle kedägi saand armastada Vig

mõjokass mõjokass Hel, `mõokass Rõu; `mõo|kõss g -kõ Krl mõjukas sij^u olli mõjokass kõne Hel; opetaja jutuss ol' `äste `mõokõss Krl

mõju *mõju* Pöi Mär JMd VJg I Plt San Krl Rõu, *mõeu* Saa, *mõjo* Lüg Vig Kir Tõs Juu Koe KJn Trv Puh San, *moju* Kuu VNg Vai, *mõju* Jäm VII Rei, *mõu* Jäm Khk Kaa

1. (füüsilisest, füsioloogilisest toimest) *senel rohol ei õld mõjo sene`aiguse`kohta* Lüg; *vihma sao mõju oo kuivale`maale ea* VII; *Nii pailu rohul ikka mõju oli, et magama pani* Pöi; *põle änäm mõjo`märkigi, vana pärm* Tõs; *ku pääv (päike) par`gib suda (sind), one üvä, täl ike üks mõju one, mes läbi käib* Kod

2. (muust toimest) *tämal one suur moju`toise inimise`pääle* VNg; *Kui mees ikka korra - - kõva sõna ütleb, siis oo sellel oort mõu ka* Kaa; *Vanamate mõju ikka nii pailu oli, et poiss läks`kooli tagasi* Pöi; *vaata kus tema ikke räägib, tema sõnadel oo ikke mõju järel* Mär; *temal ei ole oma laste pääle mõeu Saa; tal oli suur mõjo, et teesed pidid kõik temä sõna`kuulma* Juu; *see on ia mõjuga inime* JMd; *musta`silmade`kohta`ööldi, et need olema suure mõjuga* Plt; *sel inimesel om õige`kange mõjo tõste`pääle* Trv; *opetaja jutussõl ei ole suguki mõju* Krl

mõjuma *mõjuma* Lüg Pöi Kul/*mõiu-* Var Tor Hää Tür VJg Sim I Plt, *mõeuma* Vän Saa, *mõuma* Pöi Var; *mõjo|ma* Lüg LNg Tõs Aud Juu Tür KJn Trv TLä Ote Rõn, *-me* Hls Krk Hel, *-mõ* San, *mõeoma* Mar, *mõoma* Pöi Muh LNg Koe Võn San V/*-mõ* Krl/; *mõjuma* Jäm Khk VII Rei, *mõuma* SaLä (*mõo-* Khk) Kaa VII Emm; *mojuma* Kuu VNg Vai mõju, toimet avaldama **a.** (hrl füüsiliselt, füsioloogiliselt) *kahe kuu vaheajal, kui kuud`kumbagi ei ole, sie piab`kaikse mojuvamb olema - - pidi`saama`arstida`kaikisugu pahu`asju ärä* Kuu; *purje ei jäänd - - sie viin ei mõjond`ühta* Lüg; *söüb küll`ühte`jooni, aga äi se`p möo`kuskile* Khk; *vihma tuli ühna iga pääv, aga`maale es mõu* Mus; *See ega päine`püsti`seismine, see mõjub`viimaks`jalgadele; Ää moole änäm õlut paku, ma juba tunne, akkab mõoma* Pöi; *ehk ta (vihm)`tuhli pesa`alla ikka mõob* Muh; *see rohi ikke mõeos, oo tätt`terbeks teind* Mar; *sõnnik ei mõjo`maale sugugi, vesine, alv maa* Tõs; *mis sa väsitad ennast, iga liigutus ju mõjob* Aud; *seente`söömine on tema kõhu pääle väga alvasti mõeunud* Saa; *lõin ühe eä matsu teist, nii et kohe mõjos* Juu; *panin küll suure`vaotise piale, aga ei mõo, ikke`kerkib ülesse* Koe; *vihm ikke sohu mõjub, arumaa pial ei tunne* Pal; *ei see tilgake [vihma] mõju kedagi* Plt; *ku ma rohi võti, kohe`mõie* Krk; *kui kõtust`valla olet, võta`liikvat, egä tälle ei mõjo naline, olgu iki kõva nigu tuli* Ran; *teene päiv`olli al`l jälle siin, tuu`tuuyri puu es mõjo midägi (rotist)* Puh; *ku kangega põrutat, siss`õkva mõjob* Nõo; *mina ole käinü? sääal (arsti juures) ka, midägi ei mõo* San; *veidü? sitta ei mõo seele`maalõ medägi* Har; *kaehtamine mõoss ka lastõ`pääle halvaste* Röp **b.** (muudel juhtudel, hrl moraalselt, psüühiliselt) *tämä juttu mojus minu`pääle* VNg; *nuored`nauravad küll, aga midä sie minule mõjub* Lüg; *Jutt pole mõund midagid* Kaa; *jumala sõna mõjus minuse* Rei; *tä jutt ei mõjo kedägi* Tõs; *tema`piale ei mõju`ükski asi, ta on`kurja täis* VJg; *vaata ku minu jutt mõjus* MMg; *ma`le tedä külländ urjanu,`urja niipa`lu ku sa tahat, aga tu`i mõjo* Nõo; *rikka jutt õks mõuss, kas`vaesõ jutt medä mass; timäle`ütlämine ei mõo?* Har

Vrd mõiduma, mõöduma

mõjus *mõjus* Ksi Lai, *mõjos* Trv Nõo, g *-a*; *mõeos* Mar; *mõoss* Rõu, g *mõosa* Plv, *mõosõ* Krl; *mojuss* g *mojusa* Vai mõjuv, tõhus; *tähtis mojudi sanoga rahosti tämä meid* Vai; *ikka õpetaja juures käiasse [laulatusel], siis on mõjusam* Ksi; *sij om ää mõjos rohi* Trv; *Kui toda ühis pilti teiti, siss ol`le kõigil mõjosa näo iin* Nõo; *opõtajal ol`l hää mõoss sõna, ta`väega`müldü`rahvalõ* Plv **Vrd** mõdedus

mõjutama *mõju|tama* JMd Kod, *mõjo-* Nõo, *moju-* VNg; *mõu|tama* Han, *mõo-* Nõo Kam Urv Rõu/*-mma/* mõju avaldama *Mina sind küll ei`mõuta, tee mis tahad* Han; *Ta mõjotab ja*

nurub nii kavva, kui ta tõese käest asja omale saab; Ärä mõota vähämbit suurte inimestega aukma Nõo; Ol'li iks suurõ? [pajad], nii et ku_`keeti, sõss mõot ka_midägi? (toitu jätkus) Urv

mõkeldama mõkeldama, -eme nüpeldama ma mõkeldi tal naha täis Trv **Vrd** mõõgeldama
mõks¹ mõks g mõksu Muh JJn müks, hoop lammas `andis külje `pihta `sõukse mõksu, et ma kukkusi külitati Muh; eks ma neid `mõksusi olen saand küll JJn **Vrd** muks¹

mõks² mõk's g mõksi härjavärss `väike ärjä mõk's Krk **Vrd** moks¹

mõksis `mõksis Lüg Mih

1. traksis ma pean `mõksis olema Mih

2. iseäralik täma `ninda imelikkuld tegi mokedega, siis `üeldi `mõksis mies Lüg

***mõkutama** pr (ta) mõkutass mõkitama Kuulõt, ku taivasikk mõkutass, saa naaruline aasta Vas **Vrd** mõkutama

mõkutis mõkutis mõku See on muidu pisike mõkutis, kas `sõuke oma `tööga `toime tuleb Pöi **Vrd** mõkutis

mõla mõla Hlj Lüg Jõh IisR Pöi Muh L K I eL(p mõlla V), mõla Kuu/-ä/ Hlj(mä-) Jäm/-ll-/ Jaa Emm, mela Kuu VNg Vai, mola Hlj Vai; pl `mölläd Vai

1. sõudmis- või tüürimisvahend (ka pikem aer paadi tõukamiseks) `pargal one melad VNg; pikkad mõlad, `nieega `aerutatakse vie pääl, `aetasse vene edesi Jõh; Mõni üüiab paadi `airu ka mõlaks Pöi; pikk mõla, kellega lükätässe, sellega sõuda ei saa; `istudes `sõutasse `aerudega ja `püsti mõladega Mar; sõudasse jo mõlaga, kui naa üks läeb üksipäni, sis oo üks mõla Vig; venel oli teine pikk mõla ja teine oli lai lühike mõla; pika mõlaga `sõuti, kus `põhja ulatas Kir; pisikesed käsilootsikud on ike ühe mõlaga Vän; mõlad, kellega `poati mäda vett soab ajada edasi Kos; lootsikus on mõlaga `sõuamine Ann; mõla suur pikk ja ots tehakse laia labida `muodi, sellega lüüb vett taha `puole Kad; viis mõlada on suures `vennes, luotsikus on kolm Trm; venet lükäb mõlaga Kod; ajori, kellege sõuvave, mõlage tõugates Trv; enne `võeti mõlad `vennede, siss `lasti kale `sisse Ran; noodal ollu mitu inimest, nuu nakanuva mõladega sägäle pähä `pesmä Puh; loodsikul `olli tõene mõla tõesel puul, mõladega sõvveti Nõo; mõla om mõla `raude sisen Ote; ma\_taha loodsiguga üle ij `sõita?, kas mõla omma_ka loodsikun Har; aarõ?, kellega sõvvõtass, mõla om, kellega toogatass; `tõmbasõ? nelä mõlaga Röp

2. laia labaga segamisriist Kuhu sa minu `siebi `keitämise mela oled viend; Pesu vajutamiseks `kiemise ajal oli puust `tehtud mela Kuu; kui siep lüüb `katla `küllest `lahti ja mela `küllest `langeb `lahti - - siis on siep `valmis VNg; `leiba segan `leiva mõlaga, `käega `sõtkun `vaide Lüg; `Värvimise jaust õli mõla Jõh; enne oli õlle mõla, sellega liigutati Jaa; õlle meškit aetasse koa ikke mõlaga `seita Mär; puust `seoke mõla oli - - mis käe oli, see oli ümmarguses `tehtud, mis segas, see oli lai Tõs; leva juurt `pahti mõlaga ja roka juurt; igal õhel ol'li mõla - - teine mõla ol'li seebi `keetmise jaoks, teine leva ja roka tegemises, meil ol'li mitu mõla Saa; mõlaga segatakse leiba taenast, õlle `meškid koa Kei; [leivataina] Kloppimise jäuks oli nii pikk nisuke puu mõla, kahe `käega kõvast said ikke `kiinni võtta Amb; mõla on kui `sulpi kiedetakse `uostele, vett liigutada JJn; magusapu `leiba `tehti kolm `pääva, teesel pääval klopiti ää taenas mõlaga Ann; mõlaga jo naised liigutavad sia `süemist ja `siepi ja Kad; mõla, kellegä künän obessele rokka tehässe Kod; siuke puu mõla oli, sellega `esti segasime leiva tainast Ksi; mõlage lopitse `leibä, tetäs säänte lai lapi, sellege pessetse Hls; `tütrik `iste mollin, `olli - - pudrusegämise mõla käen ja sõud nigu suure viij pääl Nõo; seebi `kiitmise manh om mõlla vaia Har; leevä mõlaga klopitass leevä kohetust Plv || Vana `aegased või `maassinad olivad kahe mõlaga (tiivaga) IisR

mõlak *mõla|k g -ku tükk `leibä kua and üvä mõlaku Kod*

mõlakas *mõlakas hoop, lõök meie lehmäl ei ole saba`jõhpi, oo ainult kõnts, pani nagu `kaikaga `ümmer pea, küll oli mõlakas Mih*

mõlama *mõlama Kse, mela- VNg aerutama melades `lähtä `parka edesi VNg*

mõlder → mölder

mõlemad *mõle|mad g -mate, -mite, mõlemi Lüg Jõh Muh L/mõlõmatõ Khn/ hajusalt KPõ, TaPõ VIPõ TMr; mõlema|d g -te hajusalt Sa, Hi, -de Ris; molemad g molembi(e) Jõe Kuu VNg Vai; mõlemba Nõo TMr Võn(mõlõ-) Rõn, g mõlembide Trv Ran Puh; mõlõm|ba[?] Urv Vas Ráp Kra, g -bidõ Rõu Plv, -bõidõ Har; mõlema Trv Pst, mõlepa Kam, mõlebe Krk, mõlembe Hel, mõle(m)pe Hls, mõlõba San, mõlõba[?] Rõu Vas Se Lei, mõlõmbõ San Krl (märgib kaht eset, olendit, nähtust ühe kokkukuuluva paarina) molembie `otsast `laskesid `pohja `vergud; eks seda [kala tehtud] molemi pidi, `pannuga `kiedeta ja, pottiga `panna ja Jõe; `siie `saadik oli `peldu ja `einämaad molembi Kuu; `kumma `puole aga vahid - - mõlemiss puol on mets; meil õlid mõlemil `ühte `muodi `rüided Lüg; molembil `silmil on kaed pääl Vai; mõlemad kēed tööd täis Khk; `lasti uherdiga jalasele mõlemise `otsa auk ja `pandi pörk `peepe Kaa; mõlemad pojad said vene vääs `otsa VII; oleme `eksijad mõlemad Muh; mõlematel on süüid Rei; `õisisin mõlemid obost, aga ei leind `kumpkitki LNg; `kanga `sisse `pañdi lõimeks ja koeks mõlemaks, üks kirju [lõng] keis `seltsis Rid; need old mõlemad ühõ enna all (ühes hinnas) Mar; kael `aige mõlemilt poolt Mär; [ree] jalasid tehasse mõlemid `moodi, paenutatse ja koolutatse Mih; kõib mõlemad pidi, etetsi ja takatsi Tõs; Mõlõmi tüdrikä taheti `tienmä; Mõlõmatõlõ taris kehä `piäle anda Khn; mõlemil pool jõge `olli paks mets Tor; süldil pannaks mõlemid, pia liha ja jala liha Ris; istu mõlemi põlve pial HMD; kaks `ärge olid ies, ja ike on pias, mõlematel on ike pias Kei; kohus `mõistis siis ika `trahvi koa mõlemille Hag; mõlemitel olite pambud sel`jas, mies ja naine JõeK; nad on mõlemad riiakad JMD; kus kruav läheb, mõlema pool on `pehme Tür; `lüõndki välk mõlemite `pihta Rak; mõlemitel on iad añnid, `ernel ja ual Trm; konn tiäb, mes elo kueval mual, ja tiäb, mes veden elo, aga mõlemil eläb Kod; pahema `kääga sõi, aga rukkid `lõikas mõlemitega, õppis mõlemite kätega `lõikama Pal; mõlemil on sooned sehes, alumesel ja `päälmesel [veskikivil] Äks; temale sai ikka raha `palka ja vil`ja `palka mõlemid Lai; [pulmad peeti] mõlemil puul, `peigme puul ja pruudi puul KJn; lääme `täembe mõlema kirikuse Trv; mõlepil ~ mõlempil om ütesuguse `rõõva sel`län Hls; kaiis `poiga om mõlebe är surenu mul Krk; esä irm ja emä arm, mõlembit om latsele vaja Ran; ega_s me läbi `võõra es ole, me ollime ike `tutva inimese mõlemba; võta emb kumb, kas lammass vai oenass, mõlembit ei saa Nõo; [isa ja poeg] lännü `mõisade, `lastu mõlõmbõ maha San; mõlõmbõ peni olli karjan Krl; sul om maja mõlõmbõilt puult vällä oodõrdõt, sisest ja väl`läst Har; koira\_ `poiskõsõ olli[?], `pessä `añti mõlõmbillõ Rõu; noorõ[?] inemise olli_ mõlõmba[?], miijs nii naañõ; siss `istõ<sup>?</sup> mõlõba\_`raatillõ Vas; Mõlõmbel muudõge hobõst es olõ[?], lätsivä üte hobõsõga[?] Ráp; üte arvo pääl om mõlõba, `ütsegi olõ õi targõp Se*

mõlemiti *mõlemiti Muh(-mitti), mõle- Ans Khk(-te) Kaa Jaa mõlemat viisi, mõlemati ma ole mõlemiti saand, ma ole seitse [vakka vilja] saand ning ma ole kaheksa saand (suvilise palgast) Ans; siia ning `seie ka, seda `eetasse mõlemiti Khk; Seda asja veiks ju mõlemiti teha Kaa; äkist läks `valgeks, `järsku läks `valgeks, see `olli mõlemiti vana `rahval; seda `öötse mõlemitti Muh*

mõlgas¹ *mõlgas Mär, g `mõlka Kse Hää HMD tülgas mõlgas magu suus Mär; `siuke sañt mõlgas suus Hää; mõlgas piim HMD || see va inimese mõlgas Kse*

mõlgas² *mõlgas korts, volt, mis puu painutamisel koore sisse lööb mõlgas lõi ülesse Iis*

mõlgastama *mõlgastama* nikastama *jalg nõnna mõlgastas kõhe et Iis*

***mõlgiline** *mõlgilene* Vig, *`mõlgiline* Kuu

1. mõlke täis *Eks ne plekk neud `saaned `toisina `tarve pääl `mõlgilisiks* Kuu

2. laiguline, sopiline [*looma*] *kirjukott [on]- - mõlgilene* Vig

mõlgistama *mõlgi|stama* Muh Kse Var Tõs PJg, *mõl'gi-* Mar Juu, *mõlgi-* Jäm Khk Käi mõlgiliseks tegema; mõlki minema *see on mõlgistud, see p `aita* Jäm; *keha mõlgistand, suur mõl'k sees* Khk; *mis sa sest lekist niipalju mõlgistad - - `viimaks annab tükki järele* Muh; *lekk nõud mõlgistavad ää, mõlgid `lähtvad `sisse* Kse; *mõlgistud piimänõu* Var; *mõl'gistab plekki* Juu

mõlgitem *mõlgitem* peksma *sääl ta sai mõlgite* Krk **Vrd** mõlgutama²

mõlgutama¹ *mõlgutama* Pöi Muh Mär PJg Hää JMd VJg Ksi Plt KJn Rõu/-mma/; *`molgutama* Hlj, *`melgu-* Kuu

1. meelisklema; mõtisklema *mes siin `melgudad* Kuu; *ei tia, mida sie mottes `molgutab* Hlj; *Jähi `sõnna `endisi mõttid mõlgutama `jälle* Pöi; *mõlgutab mõtteid ja piab aru* VJg; *miilt mõlgutab, ei kuule teese juttu* Ksi || *laps akkas mõlgutama `peale nisa `otsas* (uniselt imes) Muh

2. eksitama, mõjustama *akkas teese meelt mõlgutama* Mär; *mis ta meelt mõlgutad, las lähäb* PJg; *poiss on tüdriku meele ära mõlgutanu* Hää

mõlgutama² *mõlgutama* Sim Trm Nõo peksma, malgutama; kloppima *`võtsin poisi `kiinni, mõlgutasin naha täis; mõni mõlgutab obust* Sim; *`riideid mõlgutatasse keppidega vai `vitsadega* Trm; *Mes tost piimä mañnelgust nii ärä oled mõlgutanu* Nõo **Vrd** mõlgitem

mõli → möll²

mõlima *mõlima* segama – KJn

mõlisema *mõlisema* mõlisema *mis sa muidu mõlised, ole vakka; äe mõliseg seal `ühtid* Muh

mõlk¹ *mõl'k* Pöi Muh, *g mõl'gi* Mar Mär Kse Juu Jür KuuK JJn Koe VJg Plt, *mõlgi* Kse Tõs; *mõlk Jõe* Var, *g `mõlgi* Jõh IisR, *mõlgu* Kad Lai, *`mõlgu* Lüg Jõh; *mõl'k* Ris, *g mõlgi* Jäm Khk Krj VII; *mõlk Jõe* Kuu, *g mõlgi* Käi Phl; ppl *`mõl'ka* Tor

1. lohkjast muljumis- või löögijälg, sissemuljutud koht *kui plekk noul on midagi `vasta käind, siis on mõlk sies* Jõe; *plekk noutel lööb mõlgid `sisse, tahab tinutamist saaja* Jäm; *raadil mõlgid sihes* (traat on loogeline) Khk; *kihad `mõlkisi täis* VII; *`Ämber on `muljuda saand, suur mõl'k külje peal* Pöi; *plekknõul on mõlgid sees* Phl; *puunõu koa vahest `tõmbab `eesele mõl'gi `sesse* Mar; *kuhjal mõlk sees* Var; *lõi toobile mõlgi `sisse* Tõs; *ilus uus sõrmus oli, aga pisike mõl'k oli sies* Jür; *munale läks mõl'k `sisse* JJn; *mõl'giga pang* Plt

2. korts, volt **a.** (puul) *mõlk puul sies, `tarvis puuks ei `kolba* Jõe; *sie puu ei `painu, tämal on `mõlgud sies* Jõh; *vitsal on mõlk sees, leheb `katki sœelt* (painutamise) kohald *`varsti* Käi; *look ei saanud ilus, mõlk sees* Lai **b.** (kangal) *siidi rätik läks `mõlkide kohjast `katki* Muh; *mõl'gi kohast - - lähäb [kangas] kohe `apraks, lähäb `katki* KuuK

3. sälk, süvend *`Seinä sies oli niisugune mõlk `jusku ja `vuode ots oli siel sies; `parraspuul olid igä `kaare `otsa jauks niisugune mõlk sise `leigatud, kuhu `parraspuu `kinnidetti* Kuu

mõlk² *mõl'k* Kse, *g mõl'gi* Lih, *mõlgi* Muh; *mõlk g mõlgi* Emm lauluviis; *toon so laulul põle `õiged `mõlki `ühtid; nee `laulvad `sõukse kena mõlgiga* Muh; *ilusa mõlgiga loul* Emm; *sa oled ilusa jutu mõl'giga, ilus ääl* Lih; *ma seda [laulu] `mõlki ei mõista* Kse **Vrd** molk

mõlk³ *mõlk g mõlgu* tilgastanud piim piim om nõnda ärä vanunu, justku mõlk kunagi Trv **Vrd** mõlk

***mõlkama** imperf (ta) `mõlka mõtlemä, mõlkuma mul olid `lapsed kodus, süda `mõtles ühtelugu ja `mõlka nende `piale Lai

mõlki `mõl'ki Mar Kse Juu Jür KuuK Amb Koe VJg Sim Plt Vil, `mõlki Muh Var Tõs, `mõl'ki Ris, `mõlki Kuu Khk Krj

1. lohku, lömmi `Piimäriist mend `mõlki Kuu; *toop kukkund maha, leind `mõlki Khk; nõu oo kõik `mõl'ki läind Mar; pangel mõlgid sees, läin `mõlki `kangeste Tõs; `manner on teesest küllest `mõl'ki läind Juu; Ka vikat võib `mõl'ki `minna, kui `vasta kivi lüed Jür; Nuar vasikas on ju lol'l, puksib, plekk `ämbri löeb koe `mõl'ki Amb; kes ei `oska `piinnida, see piinnib vikati tera nii `mõl'ki ja soppi Sim*

2. kortsu, volti riie - - `mõlki läin, kägru, ei sünni `selga aada Muh; *aga riiet ei pia juo mitte `võima `mõl'ki jätta, ta piab [pleegitamisel] nii `sirge olema, et ta pingul täieste on KuuK*

mõlkima `mõlkima, (ta) mõlgib Põi Kse Lai/-l-/-; `mõlkima, (ma) mõlgi Jäm Khk VII; `mõl'kma Krk/-me/ Har Vas, (ma) mõl'gi Rõu

1. mõlki lööma; mõlgiliseks minema *kis selle toru sedasi ää `mõlkind on Khk; lekk nõud `mõlkivad, `lähtvad `mõlkisi täis VII; Kajus kivide `vastu [ämber] mõlgib ää Põi*

2. peksma, vemmeldama `tõmbas `teiba ja kukkus obust `mõl'kima Lai; *nüid om ta `mõlki saanu Krk; Poiss nii hukah, es saa muido, ku? pidi täl kere kuumass `mõl'kma; kae\_tuud olõss olnu\_ `mõl'ki_vaiä Vas || vitsutama Mu `siga mõl'k uma mao täüs ku_helisäss Rõu*

mõlkis `mõl'kis Jür Kad, `mõlkis Muh, `mõlkis Jõe Khk

1. lohkus *kui plekk noul on midagi `vasta käind, siis - - on `mõlkis Jõe; ruus oo `mõlkis Khk; plekk riistal mõlk sies, `mõl'kis Kad Vrd* mõlkus

2. kortsus riie oo `mõlkis - - ei sünni `selga aada Muh

mõlkjas¹ `mõl'kjas puu oo *krobelene ja kõver Kse*

mõlkjas² `mõlkj|as Han Mih, g -a Trm Trv/n -ss/ tilgastanud, hapuks läinud *piim om vähä `mõlkjase minnu Trv Vrd* mõlkjas

mõlkma `mõl'kma, (ta) mõlgib tilgastama, hapuks minema *piim om kokku `mõlkin Trv*

mõlku mõlki *lõpsik on kivi `vasta - - `mõlku `lüödu Lüg*

mõlkuma `mõlkuma Muh Kse JMd Trm Rõu((ta) mõlk), `mõlkma Kod KJn Trv, (ta) mõlgub; `mõlkuma, (ta) mõlgub Jäm Khk; `mõlkuma, (ta) `mõlku Vai; (ta) mõlgub Pal, `mõlgub Lüg

1. meeles, mõttes esinema, seal liikvel olema (ka igatsemisest, millegi soovimisest) *sie jutt juo `kuulus `ammugi ja `mõlgub `rahva suus Lüg; see möte `mõlkus tal juba `ammu pæes Khk; selle mõtted `mõlkuvad küll `kaugelt läbi (mõtleb laialt) Muh; see pole mul `meeles `mõlkundki Kse; meel mõlgub ja kiel `nilpab JMd; nõnnakava mõlgub südäme piäl, kuñni suab ärä kõnelda Kod; süda mõlgub ike `sinna `puu Pal || iiveldama süda on alb, tükib õksele, süda mõlgub Kod Vrd* mõlkama

2. liikuma *pesu `mõlkus `tuules Vai*

mõlkus lohkus *kuhi oo `mõlkus ja `loikus, lopergune Kse Vrd* mõlkis

mõll → möll²

mõllama `mõllama Põi Vig Var Röp, da-inf mõllata Juu mõllama Meri - - `mõllab, äi `sõuksega saa täna `väl'ja `õhti `minna; *See `mõllab nüid ega päe (joodikust) Põi; `jalge `sisse, kae `sisse, `rindu, kõrva `sisse lõi valud, ju tä sii rõima sii sehes `mõllab Var; alati üks `mõllamine ja `kargamine Juu; mi_sä taah mõllat Röp*

mõllima → möllima¹

mõltsas¹ *mõltsas* Kse Var, g -e Hää, `mõltsa Saa(n mõltsas); *mõltsas* Vän lind (hrl roherähn) *mõltsas on `koltse kirju rähn, rebulene, kirju või rähmilene* Var; *Mõltsas, sij on roheline rähn, maja lõhkuja lind*; *Mõltsased `rohkem suure metsa linnud* Hää; *mõltsas on rohiline lind, tiib pesä aava kannu `sisäsi*; *`mõltsal on punane tütt pääs, laulab pi\_bī, pi\_bī, ta süüib kusiraudsigu `peäsi* Saa **Vrd** *melts(as), mõltsas*

mõltsas² *mõltsas* g -e Kse, `mõltsa Hää(n mõltsas) Saa

1. *püdel supp oo mõltsas* Kse

2. (lobisejast) *Mõltsas - - suu vahutab pääs* Hää

3. *puu toimedest võib lugeda, ku vana ta on, `mõltsal puul toimed on arvemad* Saa

mõmama *mõmama* KJn Trv Rõu mõmisema *mõmab, räägib pobinal* KJn; *mõmab sääl man* Trv

mõmin *mõmin* IisR Muh Mar, g -a Juu Iis Plt KJn Trv, -e Krk; *mõmmīn* Rõu, g *mõmin|a* Puh Plv, -õ Krl madal ebaselge heli, häälightsus või kõne *Taat `juuva täis, kobis asemelle magama mõmin taga* IisR; *`seuke mõmin oo `kõrvades* Muh; *`kange mõmin olnd maa sees* Mar; *jutu mõmin tuli seält poolt* Juu; *kuulen üht mõminad* Iis; *võtāb ku mõmin ütsinda* Trv; *pal't kuuli karu mõmint* Krk; *jutu mõmmīn ol'l kuulda?* Krl **Vrd** *mõmin*

mõmisama *mõmisama* mõmisema ärg *mõmisab* Saa

mõmisema *mõmis|ema* Muh Mar Kse Tor Hää Juu(-mä) JMd Koe Sim IPõ Plt KJn Trv Puh, -eme Krk, -emma Plv, -õmmõ Krl; (ta) *mõmiseb* Lüg Kod mõminat kuuldavale tooma, mõminal häälitsema või rääkima *mõmiseb `purjes `pääga* Lüg; *lahelēhm (lind) mõmiseb na ullu ealega* Muh; *karu pidade mõmisema* Tor; *mõmiseb nurgas* Juu; *lehmād koa mõmisevad* JMd; *mõmises siin ära, läks `tüele* Sim; *laps alate tühk ja mõmisi, puhas lol'l õli* Kod; *ta sial mõmises `vasta, ma ei saand aru kedagi*; *karu piab talveunes une pialt mõmisema* Lai; *mõmiseb aga abemesse* Plt; *ärā mõmiste, kõnele ilust* Krk; *melle sa nii `tassa mõmiset* Puh; *mis sa mõmisõt, ku ei kõnõlõ ilusalõ* Krl; *karu mõmises, ega hääd ei tulõ?* Plv **Vrd** *mõmisama, mõnisema, mõmisema*

mõmistama *mõmist|ama* Kse Hää KJn, -amma Rõu, -õmmõ Krl; *mõmissama* Kod mõmisema *mes sa mõmissad, ku ei kõnele `selgess* Kod; *mis ta mõmistab* KJn; *mis sa mõmistõt* Krl || *kurjustama naene tuli tuppa, mõmissas, vañd, et juba jälle süädik tullud* Kod **Vrd** *mõmistam(m)a*

mõna *mõna* kära suur *mõna oli sial* Sim

mõnama *mõnama* LNg Mär Jür JMd Pee Koe Plt, `mõõna- Pee Koe kiruma, põhjama, manama *mõnab `peale `teisi inimesi, see oo üks taga `rääkimine* Mär; *kui miel `aige, siis akkab teist mõnama* JMd; *seal ta `kuuldi mõnama* Pee; *Mõõnasin sind jo, et lubasid tulla ja ei tule* Koe

mõnekane *mõneka|ne* Kod, *moneka|ne* Jõe, g -se mõningane sis `jälle *monekased olite, kes `ostsite [kartuleid] ja `viisite `Suome* Jõe **Vrd** *mõnikane*

mõnekas *mõnek|as* g -a Khk/mõ-/ Muh LāLo Kir Kse Var PJg; pl *mõnõkad* Khn mõni no kirjuda *mõnekad asjad üles, mis sii meitel oo* Khk; *mõnekad piisad oo (natuke sajab)*; *mõnekal oo nüid muhvid (kinnaste asemel)* Muh; *mõnekal on see mood, ku ta (lastud tedrekukk) maha jääb, ta jooseb kohe `väl'la ta järel (koerast)* Noa; *mõnekad tammed kasvavad ka seal*; [kooli] *pengid olid, mõnekal kuus `jalga all ja* LNg; *mõnekal oli suuremad rehetoad, meitel olid vähämad* Rid; *need oo mõnekast ääremaa inimesed või* Mar; *elas siis veel mõnekad `aastad `aigemajas* Kse; *mõnekad - - on näost kahvatan, mõnekad `juhtuvad*

olema; mõnekad lapsed olid, pal'lut põln [koolis] Var; kirik võiks ikke mõnekast `assa ligi aidata PJg Vrd mõnikas

mõnekene dem < mõni mõnekene `kartul om sääl, mine tuu ärä Puh; mõnõkõne inne seäst (see aasta) idänes San; Tuud `liimi ol'l kül_meheste, a `kartold ol'l mõnõkõnõ inne Urv; mõtsal es ole pal'lu `marju, mõnõkõni õnnõ? Kr1; olõ ni_hää, anna mullõ `kapsta `luumõ, mul esi mõnõkõnõ om Har; tuud mõnõkõist `maime ma\_i lää? joht `püüdmä Plv

mõne|laajaline, -laeline mitmesugune eks `lillesi õle mõne `laajalisi; siin on mõne `laelisi [kangaid], `kirjusi ja `ruutulisi; inimisi on `ilmas mõne `laelisi Lüg

***mõnengane** p mõnengast mõningane arutavad mõnengast `asja Hag

***mõnengas** pl mõnengad mõningas kui lähvad mõnengad `aastad edasi, missugused aead siis on ehk tulevad Lai

mõne|sugune mitmesugune neid `lambaid ole ka monesugusi VNg; eks `päivi õle `jälle oma elos õld mõne sugusi; sial taheti minu väimehest `saada, `tehti minule `süöki mõne sugust Lüg; eks ma teind siin mõnesuguseid `asju, `siegi laud on siin oma `tehtud ja KuuK

mõnete, mõneti mõnete, mõneti moodi mitmeti, mitmet moodi kui [pargitud nahk] õli `kaunis tahe, siis `pressiti, press õli mõnel mõnete `muodi; `tuisupää ehk `tuulepää, mõni `ütles mõneti `muodi Lüg Vrd mõnite

***mõngima** (ta) mõngib manguma küll mõngiväd, inub ja mõngib Kod

mõni mõni g mõne, p mõnd, `mõnda Hlj Lüg IisR Pöi Muh L/g mõnõ Khn/ K I M T(g mõnõ Rõn San); mõ|ni g mõ|ne, p `mõn|da hajusalt Sa, Emm Rei Vig Ris, mo-, mo-, `mon- Jõe Kuu Hlj VNg Vai, me-, me-, `men- Kär Kaa Krj Pha Phl; mõni g mõnõ, p mõnd (`mõnda, mõnt) Võn Ote V(-õ-); n, g mõni, möni Ris HMd, mõne KJn; n mõne, mõne Noa Ris HMd

1. umbmäärane asesõna **a.** (substantiivselt) märgib määratlemata isikut või eset: keegi, miski; keegi, miski samalaadsete hulgast vahel moni tõdiseb, kes ei saa `oieti `räägitud Jõe; moned `oldi nii `suured just ku `suured nahk `kindad (vähkide) Vai; mõnel oli laiem esi, kuidas `kengid `jõudas [niita] Khk; meni `saatas kirja ka Kär; mõni oli naa laisk Pha; mõnel\_o viis kuus tükki (nisa), aga nee\_p lüpsa, neli on ika lüpsinisa (lehmadest) Jaa; mõnel\_o mitu `paati, kes suured mõrramehed oo; mõnel `olli puu aid, mõnel kivi aid Muh; mõne oli nii edev, ta `tahtis ikka keige `eñni `lasta (jahipidamisest) Noa; kõik `tahtvad raha `saada, mõni peab ikki ilma `jääma LNg; mõni kujob kahessa tallapuuga ja mõni kahega Mar; mõnel oli vana ämmer käe Vig; mõni `lasnudki leba ikka kõbass `menna, pehme lämmeleib nagu ei sünnigi süia Mih; `Muuga tüed küll, kui tahad tast `mõnda `suaja Khn; mõned `purssist ikke eesti keelt ka Aud; mõni ehk teab Tor; nõiasõnad olid mõne `aitan; seda `plaani toolid mena olen suur jagu näin, no muidugi mõne natuke teist `moodi; mõnil on ike pikem kannatus kui mõnil Ris; mõnid `lasکید tiha [vörke] HMd; mõni üiab soni ja mõni üiab lätumüts Hag; mõni võttis `tööle vabadiku Pee; mõni `ütles ennast: ma olen täna nagu kalsu kubu, siit kak'ki ja sealt kak'ki VMr; nüüd viel mõni teevad `eina HljK; kui kõht valutab, siis mõni `ütleb, et vajutta kivi südamega Sim; mõni pani `piima [toidule] `sisse, mõni koort Pal; mõni jääb palavasse või `lämbub ää Ksi; `mõnda ma tunnen neist Plt; mõni võttis `vil'lä, mõni võttis raha KJn; `viina `viiti, aga mette igale `poole, noh mõnele jah SJn; Siin tossu sehen mõni olla saab; mõni, kes\_si mõist, tegi `kirju kah õlapõõna `pääle Trv; sellest ei `vaade kedägi, ka tõine `mõnda taht; mõni teive [pange] päält `ahtebe Krk; koolivanemb kulluss, kui mõni `süidi `olli tennu, siss temä jälle karist Ran; ku mõnele `aiget teevä, siss om pil'l taka Nõo; mõni `tüisegi vahel `leibä, a ei ole anomat Võn; mõni ütlet, et tüülehe, mõni ütlet, et tüjaina Ote; mõni

om, ta_{ap} `enne, et päevä `müüda saap `saata Rõn; mõnõl om kuri silm ollu San; tu<sub>om</sub>, kuiss `kuagi inemise lais om, mõni om suurt `tõugu, mõni om väikut `tõugu Har; vana regi - - tuu `jäeti `maaha, mõni paloi ar[?]; Mõnõ pand `laulma, mõnõ magama, mõnõ `kaktõma (viinast) Rõu; alati umma_{nimä} lävel, ku `kuuldva õnnõ, et mõni tulõ Plv; mõni `säädless ummi `huuli, et kuiss iks ilosap om Vas; ku mõni tõõsõ pääle vihalane ol'l, siss kaivas inne Räp; mõni teab kes teab mõni teab, mis sest sai Trm; mõni tiäb, kelle õmad one Kod **b.** (adjektiivselt) osutab, et kõne all olev isik, ese või olukord on lähemalt määratlemata: keegi, mingi moni hobune kart `autusi; jahud `olled `oige viletsäd, moni terä ige `puulik, moni `terve Kuu; moni inimine `tahto pali `rääki VNg; tule mõne teise korra Khk; Menel toidul oo ee minek Kaa; Mõni suur iluasi see - - pole, va tööriie Põi; oo sul `mõnda jämet `paela Muh; `mõnda inimest ei või usaldada Rei; suur ja pikk, justku mõni `iidlane (hiiglane) Rid; mõni sügise uss sööb ruki `kangeste ää Mar; Mõni naenõ paelu kangõm kui mõni mies Khn; aga nad `rääkivad ikke koa - - mõnesi vana `aeksi `asju sii `raadju sees Aud; mõned kalad tõusuvad, sis ajavad (lähevad) `mõrda Vän; üks ta ikka mõne asi räägib; unustan mõni inimese nimi ää Ris; vahest `arva, mis seasi `rätsep käis siis `õmblemas `mõnda riidet, siis sellel oli linna`niiti Kos; kas sa oled `mõnda `ullu `koera näind siin JMd; pailu podelisi ja `kluasisi, kohe nagu mõni `aaptiek Koe; mõnd `toitu nõnna üväss ei taha kui mõnd; mõni puu ei kannata `külmä Kod; `mõnda sood söövad loomad küll Plt; vaat kudas mõni inime on edasi lähnud Vil; `mõnda sukka, ku pik'k sukk om, sõss koad kikk üvipidi silmä poha Trv; Ku mõnes kottal `saiki võid `roh Kemp, egä selleperäst tad süvvä iki es anda Hls; mis sa kurvastad, egä sul mõni mõis maha põlenu Krk; mõni rohi om edimäld vastik `sisse võtta Ran; oppe temäle ka `mõnda tüüd Puh; näeb ike mõni inime küll nägulit; ega ma onde mõni eeläne ei ole, et ma_i tiä Nõo; serände `väikene ümbrigukene, kos saab panna `mõnda `asja Rõn; `tämbä `väega hel'getäss, ei tiä<sub>kas</sub> mõni `pik'se vihm tulõ vai Kan; süä älk mõnt `süüki Urv; mõni `nekruutõ tõmmaäs kauõdõ loosi `numri Har; ta meil mõnikõrd mõrostass, ku ma mõnd säänest sõnna `ütte Rõu; ma mõni rikass olõ õs, ma ol'li illoõ Vas; keedeto seene[?] pandas `puultõ `vaate vai `kirno vai `mõntõ `muuhtõ puuanomahe; vanast ol'l `kaaskõlõmine `väega moodoh, mõnt `pruuti kiteti, mõnt laidõti Räp

2. umbmäärane asesõna, mis märgib umbmäärast arvu või hulka **a.** (substantiivselt) tedre kanu näeb `arva mõne Muh; panime, kuda `kellegil peremel laud (turbaküünid) suured olid, mõnele kuus kuppikud, mõnele `kümme, mõnele neli Rak; mõni on veel järele jäänd KJn; mõni oli joba veeren, mõni oli `alla keset [põldu] viil (rukkiõikusest) Trv; mõni magasive ja mõni aive joru Hel; ma_{küdsi} hää leevä, pañni `kartolit ka `sissõ mõnõ Plv **b.** (adjektiivselt) `Ruhnu mihi enamb ei ole käind nüüd `ülgepüüs, nüüd `oite `monda `aasta juo Jõe; `Monda `kerda olen jo merel käünd Kuu; külas on moned ühe tugevused `poisid VNg; pole inimesi midagid olnd, mõned `kümned ehk olid Khk; Mened `seiksed pisiksed `pöösad [olid]; Meni kilumeeter oli veel `minna Kaa; viis ühe looma ära, selle eest - - ta mened kopikad ikke sai Pha; Mool `jätkub sellest [lihast] mõneks ajaks Põi; vahel pikuta `mõnda `aega, see `oasta saavad aga küll kuivaga eina ää teha; said sa koa mõne kala Muh; seesab juba `mõnda `aastad seda `viisi pooleli; ahi ja `leerid põle mõnel ajal puhastada saand änam Mär; kuuse pinnad `seisvad ikke `mõnda `aastad Tõs; tä oli mõne aja `aige Aud; küislauk piab mõnis `asjas ia arsti rohi olema; vahest mõnid piisad tulevad, aga nii vähä Ris; meil minev`aasta oli mõni natuke [linu maas] Juu; üks see (riidega kasuka õmblemine) ehk võind siis `mõnda kopikast `kal'lim `olla Ann; ta põdend mõni aeg Pee; küll ta käib mõne aa VMr; siit kiriku juurest võeme `astuda mõni samm KJn; ma tahan sinuga mõne sõna `rääkida Vil; mõni

raasike suka `villu `kaastega kaastiti Trv; mõni inimene olli, pa'lu es ole Hls; punnass nu vana põksi ärä, käevä viil mõni aig Ran; miu silmist - - nigu mõni kana oless `kõnnu Nõo; suurõn mõtsan saat no\_vil mõnõ jahi teta San; hää iks, et mul tütar om, saa mõnõ sõna kõnõldõgi? Krl; ma või sullõ taad `hüülit mõnõss aoss, a periss igävess ma sullõ anda_i saa?; kikkapüksi_kasusõ_nurmõn ja mõnõn kottan hainamaa pääl kah Har; Mõni lehm vai pul'likõnõ `lüüdi maha? Rõu; mõnõ seenekese ka sai korada? Plv; um õks mõni `varblanõ kah nätä? Vas

3. umbmäärane asesõna, mis rõhutab kõnesoleva ligikaudse hulga suurust: mitte vähem kui, oma moni `kümme kord vottasin ikke `mütsi piast ärä Hlj; söda põletas keik majad ära, mõni viis `suitsu jähi sii veel `järke Ans; vahest oli ikka suured pulmad, mõni kakskümmend obust ühüs `järges Lih; mõesa kari oli mõni sada kakskümmend pead suur Mih; `Meiti oli mõni kümme Kihnu `laeva Khn; sääl `olli neid `kamsatiki mõni mitu-setu Hää; mõni kolmsada `sammu kivi`aeda `tehti Ris; kümme peret, igas peres oli mõni kolm elajast Ann; sial oli mõni viisteisskümme meest VMr; mõni seetse vakka õli linu maas, terve väli Trm; minu isälgi oli, mõni kuuskümmend `mõrda ol'li Äks; mõni viiskümmend `kitse oli talus Ksi; kaas toob `aastas mõned kolmed pojad Lai; siis `seisis mõni nädäl aega või `rohkem üle aia lumi maas; Mõni kaks `vaksa `ol'li vanal siäl sel`läpekki KJn; mõni kai's nädält levä tegu vana Hls; mõni tuhandt `kõrda ole käänü sääl Krk; `pääle külimist mõni neli nädälit vihma `piiska es tule, no mis `vil'lä sa siss pidid `saama Hel; `pulme `peeti mõni kolm `päivä Puh; pesesime sedä last_s mõne kahe kolme `viija TMr; mõni paar `võtjat iks piat olõmõ [kartulivõtul] San; mõni neli viis vakamaad om otsast otsani_kivve täüs Kan; tiä ol'l mõni katõsõkümmand joba vana Krl; kesvä sal'v esi?, kaara sal'v, rüä sal'v, mõni kolm neli `salvõ Har; ol'l vaest mõni kolm neli lavvatäüt tuud rahvast Plv; ar\_`kuu'li, sõss mõni säidse vai katõsa opetajat ol'l `puhtil Vas; mõni kümme harro ol'l lutsu õngõl Röp

4. umbmäärane asesõna, esinedes (koos gi-liitega) tähenduses: see ja teine; üsna mitu `torres `pieda `mondagi; kes `kaiki `katsub, sie `monda nägeb Kuu; siin tehässe tükkisi `mõnda Lüg; Tegijal `juhtub `mõndagi, magajal ei midagi IisR; Pitka tee keibijal juhtub tee peel mõnda Kaa; sii on `mõnda, `mõnda, ma ei tea kui `pa'lu perekõndi [sakslasi] Rid; se oli `siuke segäne aeg ja tiipeäl võis ju `mõnda `juhtuda Vig; `mõnda `korda olen nutn Var; seal ond metu `mõnda neid (lilli) `akna all kasumas Mih; `Kuulis - - kiker `pil'lisi `ol'li ikki, ulga sias ju `mõnda Hää; kuus talu oli ennem siin, nüid on siin mitu `mõnda `suitsu juba Kei; mõnigi mies tõi oma obuse ühis `tal'li Rak; sai `mõndagi kuulda Trm; kes iki vanembass elävä, nuu om joba `mõndagi nannuva Ran; `käimise pääl tulep `mõndagi ärä nättä, tulep `tühjä kõttu kannatada ja `kõiki Nõo; no vahest mõnigi tüümiis `täambä tulõ Har; nii `mõntagi `tiüssi viil meelega? (meeleldi), aga jõud om otsah Röp

5. hrl halv esineb kedagi või midagi vähendava sõnana: mingi, mingisugune kas sina ka moni obetaja oled VNg; kas sina mõni rukki `lõikaja (noor alles) Lüg; pead sa ennast ka mõneks meheks Khk; Kaks mädand kaigast, sij mõni aid; meni asi see siit `Kaali `minna (pole raske) Pha; see mõni einama - - `kända täis ja Kse; särjed ka mõned kalad, luu puru täis Vän; sinä kua mol mõni aśsames Juu; ega tema mõni toit ole HljK; kas nied on nüid mõned inimese tiud VMr; mõni põld või kedagi - - madal saue maa Sim; sa mõni mees Trm; sinä mõni `kiil'jä õled Kod; paar inimese `inge `ongi, mis nüid veel teevad, mõne tüü vah Ksi; see mõne puu, muðu kõber jugarik Pil; sedäsi elätse, sij siss on mõne elu Vil; ka (kas) sij mõne tegu olli Krk; kõttalutse, niij mõne villa, niij putsaku Hel; näe minulegi siin uдемigud, niij mõne `juusse enämb Ran; sij mõne lina, nigu karvak jälle Puh; kas sij mõni kõrd om, aiamulgu om kõik

maan ja sia `põrsa songiva aian Nõo; tuul no mõni tallituss San; kas tiä mõni inemõni vai asi om Krl; kas tuu mõni ravitsuss sul om, ku hobõsal retel alasi tühi Har; tuust häüsalõvvast kah mõni kosilanõ vai asi; taast no mõni saiakütsäi vai leeväkütsäi Rõu; nüüt tege sul kiä mõnõ tüü Plv; taa mõni hopõn, taa nigu_puu tük'k, taa lää ei? Vas

Vrd muni

mõnik mõnik närb, toitu valiv ära ole `ommeti niisugune mõnik Hlj

mõnikane mõnika|ne Hlj Lüg Kod(-ga|ne), mõnikai|ne Iis, monika|ne Jõe Kuu VNg, monikai|ne VNg Vai, g -se; p monigast Hlj

1. keegi (substantiivselt); keegi, mingi (adjektiivselt) Mes sa minust nüid `laabid, ega ma sis monikane kass ole; emä üttel monikast (kellestki), et sie\_o niisugune pigiving; Monikast `luoma ei saa `kuidagi `süömä Kuu; võib`olla et mõnikane ei `raatsind `suola nii`pal`ju `panna ja [kalad] `läksid appuks Hlj; monikaine on `kange toist inimest `pilkama Vai

2. mõni (vähene) `toine maa on puha must, ei ole mitte `ühte tütti, ja `toises on viel monikane Jõe; `musta `sestre `piesas ei `kasva, `marju ei `kasva, monikane on; neid on `palju siit ärä ävind neid majasi, siin ei ole ku monikane Kuu; siin on mõnikane, kes tieb [rehavarsi] Hlj; siin ei olegi peresid enamb, monikane pere viel on VNg; oda säält monikaised puud Vai; sij mõnikane klimp õjub supi siden Kod **Vrd** mõnekane

3. mitmesugune neid `noiduse `kunsti, eks neid ole juo monikast kuuld, aga ei tule `kaiki `miele; eks neid siis monikast `seltsi `värvi `enne olnd; Suvel `korjati vahest monikasi `rohtusi vai `heisi tie jauks Kuu

4. halv mingi sij mõnigane `tiädja Kod

mõnikas mõnik|as LNg(pl mõnigad) Rid Mar Kir Tor, monik|as VNg, mõnig|as Kod, mõnig|as Khk, g -a; moni|kas g -ga Vai mõni mõnigas oo teiste seas päris mäda (kartulist) Khk; ehk nääd mõnikast võerast `lindu LNg; ku oli kange to`rm, siis võttis mõnikad oimatses koa Rid; mõnikal ei sühni (sobi) see, ei see Tor **Vrd** mõnekas

mõnikord mõnikõrd tieb usina tüöd Lüg; inimene nõnda muial mõnikord Khk; Eks ma menikord sääll ikka keind ole ka Kaa; pea kihaleb mõnikord nõnna `irmsast Muh; sügisetti tihustab moni kord `terve peeva Rei; mõnikord oo mõõgad vahedad, rikub [lina] kiu ärä Vig; mõnikord nõiad `saatvad välist `aigust Kir; abid kasuvad mõnikord kümme viisteist `naela Aud; mõnikord `süia, kui `õhta magama `minna, mõnikord ei `süia Juu; emäkõda tuleb mõnikõrd lehmäl `väl`jä Kod; eks ta ole mõnikord ka `aige Pal; mõnikõrd on, `vihma sadab pääv `otsa Äks; läksin `talle mõnikord appi, kui `rohkem `aega oli Lai; mõnikõrd kardula leemi `sisse ja mõnikõrd kesvatangu supi `sisse tetti käki Pst; mea ole ike mõnikõrd tükäti taga kokku saanu kah Krk; serätse suure lumeange olli, et mõnikõrd es saa obesega ka läbi Puh; mõnikõrd `õkva nigu kiil oless `kihni keedetü, ei saa `kosta Nõo; mõnikõrd `kargass tütar ka `sisse, emmä `kaema Võn; mõnikõrd `viskass `väl`ki, mõnikõrd ei `viska kah, müristäp niisamadõ Ote; lätsivä küll mõnikõrd puu? palama kui robisi Urv; mõnikõrd oll`nii, et siinpuul tetti `haina, tõõsõlpuul sattõ `vihma Rõu; mõnikõrd um vihem ka nigu tuisk Plv **Vrd** munikõrd

mõningane mõninga|ne Juu HJn JMd VJg Kod Plt, moningai|ne VNg, g -se; pl monin|gased, -gaised Kuu mõni (vähene) Moningased siin kohe tahid `keitä sidä tuhalehelise `siepi Kuu; mõningane riie on ane silmaline HJn; tänavu on ainult mõningased ku`gid vartel küll`les JMd; mõningane kardul mul ongi viel, siis on otsas VJg; mõningase pabula `leidsin Plt **Vrd** moningu(i)ne, mõnengane

***mõningas** *mõning|as* g -a Khk Noa; pl *mõ|ningad* Lüg Lih KJn, *mõ-* VII, *mo-* VNg *mõni moningad tegevatta tüöd* VNg; *mõningad olid seel* Khk; *mõningad marjad* Noa; *mõningad on viel* KJn **Vrd** *mõnengas*

***mõnisema** (ta) *mõniseb* mõmisema *ku karu tieb `niiskest tasast äält, siis mõniseb, ku tieb suurt äält, siis `mõurab* Lüg

mõnistlema *mõnistlema* (toidu kallal) *virisema, nurisema* – Vig **Vrd** *mõnitlema*

mõnitama *mõnit|ama* Mar Mär Tor Hää Saa Juu Amb JMd Koe VJg Sim Iis Trm Kod Äks KJn Trv TLä, *-amma Rõu* Plv, *-eme M(-em)* San, *-õmmõ* Krl; *mõnitam(m)a* Urv Har(*mõ-*); *mõñnitama* Juu Trm Kod Ksi Plt KJn; *mõni|tama* Jäm(*mõnni-*), *-dama* Rei; *monita|ma* VNg, *-mma* Vai

1. *håbistama, solvavalt pilkama, laimama; naeruväärastama mis sa mõnitad teist* Iis; *mõñnitab teist inimest* KJn; *kül_ña - - seda inimest - - mõnitave* Trv; *see om iki pulma `rahval tääda, et na vastastiku pulma rahvast mõniteme akkave* Hls; *nätä, ka\_ta saa rikkass nüid sellest, mis ta `kehvå inimest mõnits* Krk; *eså `olli siss kuul`meistret mõnitanu ja `nuumnu, et vai sina `tohtsit minu tütärd nukka panna; ega mina ei mõnita sinu, su teo mõnitava sinu; esi om pää kel'm, aga `tõisi om `kange mõnitama* Nõo; *mõnitass minno, nigu esi targõmb olõss* Plv

2. *narrima a. åra rikkuma, lohakalt tegema, solkima `rätsep om `rõõva årä mõnitanu* Trv; *vesi årä mõnidet - - no kust ma söõgi vett saa nüid* Krk; *kui sa `põldu ütskõrd mõnitet, põld mõnitess sinnu ütesse `kõrda* Hel; *kångsepp om `saapa naha årä - - mõnitanu* Ran; *`kalli `rõiva om årä mõnitanu; om küll mõni inimene kåpärð - - mõnitab tüü årä; maa ei lase `endå mõnitada, maa taap väge ja maa taap ka arimist* Nõo || (välimusest) *ta mõnits ennåst nõnda åräde, ei mõista ennåst `rõõviss `sääda* Krk; *vanemba inimese iki pahandiva, et `tüütrigu `endit `värmmuva ja mõnitanuva* Ran **b.** *rüvetama, teotama sijj år `lasken ennåst mõnite (rasedast tüdrukust)* Krk; *årä mõnita jumalat, ega sa oma viimåtsit `päivi ette ei tiia* Ran; *årä mõnit tüdrukese, ja pääkoolin `ol'li viijl kåemåtå* Nõo **c.** *kiusama; tüssama mugu mõñnitab tõiss, ei anna [asjast] `selguss* Kod; *mis sa latsesest mõnidet, anna [rind] kåtte; `kehvå inimest mõnidets ümmer - - annav alampet `vil'lå [teenijale palgaks]* Krk

3. *valivalt söõma, süüa tõrkuma mes sa muðu mõnitad toidu juures, söõ, kui sa ei taha, mine laua juurest åå* Mär; *åra mõnita söõgi kallal Saa; mõñnitab teene, ei tule `söõmä egå* Juu; *mõnitavad ni\_sa-ma, ega nad midagi süe* JMd; *luom mõnitab selle süõma juures, ei taha easte* Koe; *ei taha `süia - - se jo toidu mõñnitamene* Plt; *norib ja mõnitab, ei taha sedå egå teist* KJn; *Mi_sa_söõgiga_mõnitat, ku `hambist edesi ei\_låhå? , sõss mine\_lavva mant* Urv; *niå ei taha süvvå, mõnitõsõ enne söõgi man* Krl; *ei naka `süüjmå, nakass mõnitamma ennedå; lihm mõnitap, ei süü? , saisap, vahib `nakride (naereid)* Har **Vrd** *mõnitlema*

4. *hellitama mis sa nüid mõnitad last, anna laks `persse, küll ta siss teab* Tor

mõnite *mõnite* moodi mitmeti, mitmet moodi *õppedetti minu isada mõnite `muodi* Lüg **Vrd** *mõnete*

mõnitlema *mõnitlema* Mär, *mõnni-* LNg; (ta) *mõnitleb* Rei *valivalt söõma, süüa tõrkuma mis sa mõñnitled selle [toidu] juures, et ei taha* LNg; *mis sa mõnitled seal toedu kallal* Mär **Vrd** *mõnistlema, mõnitama, mõnitõllõma*

mõnitus *mõnitus* Tor JMd VJg Iis Trm, *mõñnitus* Plt KJn, *mõnitus (-nn-)* Jäm, g -e; *mõnitu|s(s)* Urv Råp, g -se Trv Hel TLä San, -sõ Krl Rõu Plv; *monidu|s* g -kse VNg

1. mõnitamine *ma ei pand teiste mõnitusi tähele, kui muanamehele läksin VJg; tühü mõnitus Iis; elläi olli ike arilik, nuu (tõbras, lojus) olli mõnituse sõna Hel; kuuli küll neid mõnituisi, mis sa mu latsõ kotalõ ütelnü olet Krl; tiä mõnitust ei naka[?] joht `kullõma Plv*

2. kaltsakas *temä on ku mõnituss tõiste seltsin Trv; käib alati nigu närmenduss, ärä lagunu ja kakenu, nigu vana mõnituss Ran; Sa käid kah nigu mõnitus, sukaseere alla livatedu Nõo*

mõnitõllõma *mõnitõllõma Har Rõu*

1. häbistama, teotama *mullõ näüdüti tuud `paika, kohe timä ol' `viidü mõnitõlla[?] (mahalaskmisele viidust); siss `tiotõdi ja mõnitõllõdi Rõu*

2. valivalt sööma, süüa tõrkuma *naka ilustõ `süüjä, ala nakadu mõnitõllõma; ala mõnitõllõgu, söögi ilustõ Har Vrd mõnitõlema*

mõnnetu *mõnnetu Sim I Võn mannetu ta on nii mõnnetu, et ei jõua kohe mette `jalga teise ette `tõsta Sim; kohe niesuke mõnnetu `peigmes oli Iis; Mis väga mõnnetust jäivad suve tööga, siis need müüdi - - naha raha eest ära (hobustest) Trm; mõnnetu õhva poeg, õige veeke võevane vasik Kod; minev`aastased rukkid õlid mõnnetud Pal; ta on mõnnetust jäänd; mõnnetud taimed Lai; ta ol' `väega mõnnetu - - `ol'le nigu laits Võn*

mõnt|kõrra *mõnikord mõntkõrra om `väega padi iä Se Vrd muntkõrra*

mõnts¹ *mõnts g mõntsa Põi Muh(mõnsa) LÄEd; mõnts g mõntsa VII Jaa mõhk a. jämedam koht, kumerus Teil jo kõik küünid `einu täis ja ühel oli veel mõnts koa ies (vastu küüniseina tehtud hunnikust) Jaa; Aami mõnts on nõnda `välja `pundund kut suur `tiine sisalik Põi; piim on mõntsast soadik; pudel `olli mõnsa kohjast `katki läin Muh; nüid lase kuhi `mõntsa, siis lähäb `rohkem `einu, kui suur mõnts sial sehes oo Lih; Tee aga kuhale ilus mõnts, siis ei vau vilta ega lase vihma sisse Han; ia jäme mõnts [kuhjal] Var b. kühm ekka jähid [palke tahudes] sõhuksed mõntsa kuhad - - `sisse Jaa*

mõnts² *mõnts g `mõntsu (teat heli) a. mats kui `tütrik sai `peksa, siis aga `mõntsud `kuuldusid Lüg b. kõmakas ku käis üks kõva pauk, siis `üeldi, et üks mõnts käis Lüg*

mõntsakas *mõntsak|as Jaa/mõ-/ Põi Han, mõnsak|as Muh, g -a mõhakas a. (suure) mõhaga teind nõnda mõnsaka kuhja Põi; luup põle nii mõnsakas nagu paet, ta oo `ühtlane Muh; See kuhi oo paras mõntsakas, ei võta vett `sisse ega kedagi Han b. mõhklik Pole see pal'k veel `sirge üht - - tä jo mõnest kuhast üsna mõntsakas veel Jaa*

mõnu *mõnu Lüg Põi Muh hajusalt L, Hag Juu JMd Pai Koe Kad VJg Iis Trm Kod Plt KJn Trv Hls Krk Puh Nõo San Har Rõu Röp, mõnu Jäm/mõu/ Khk Krj Pha VII Rei Phl Ris(-o), monu Kuu VNg Vai, menu VII Var; p mõnnu Har Rõu Röp*

1. heaolu-, lõbutunne, nauding; rõõm *ku `veski täiest iast tegi, siis õli ia mõnu tüö `juures Lüg; mis mõnu see `soole teeb, et sa teist sedasi `narrida saad Khk; mõni reagib nii ea mõnuga et Muh; inimene on ilma mõnuta; Ta teeb paljast mõnu (nalja) Rei; nüid nad sogasid ned pühäd ää, nüid põle sedä - - pühäde mõnu Mär; tema tegi ikke mõnu oma toreda laulodega Ris; mis mõnu seäl üksi on `olla Juu; tieb kohe mõnuga Koe; Temä loeb mõnuga noid nal'lakit jutu raamatit Nõo || mõju teisel teine mõnu ikka, teine `aige ja kibem, teine lööb `väl'ja ja kuivab `jälle ää (rõugetest ja leetritest) Pha; mõnel inimesel olevet kuri sil'm, mõnu man Hls*

2. meeldivat, rõõmu, rahuldust pakkuv asjaolu või omadus; meeldivus, mõnus *kes õli ia juttumies, sõnad õlid kõik rias ja `riimis, siis õli kõnel ia mõnu Lüg; sobib selle jutu nõnda ää, sellel pole menu midagid änam VII; ma vähä jutuga elu aa olnd, pole seda mõnu `ühti Rid; mõni vili oo et inimesed või loomad `sööväd, ei ole mõnu sees Mar; iä kõne mees, iä kõne mõnu teisel kohe Tõs; Ega ilu pane mehele, vaid mõnu paneb mehele PJg; Tõllaobune on*

`seuke, jooseb pää `sel'gas, midagi mõnu tüül ei ole Hää; kui süda rahulik, siis on elul teene mõnu juures JMd; ega see jutt põle kedagi, kui tal mõnu põle Pai; toidul põle mõnu, kui inime on `aige VJg; suu jooseb `ühte `puhku, aga jutul põle mõnu Plt; sji jutt om seande ilma mõnuta Trv; mõni kõnelep, täl ei ole nigu midägi mõnu tol jutul Puh; mõnõ opõtaja jutust, kel sõna mõnnu ei olõ?, tuud ei taha kullõldagi ei? Har

3. toon, meloodia mõnel põle laulu mõnu koa mette Muh; tääl oo iä iäle mõnu, laalab `iästi Tõs; nendel nüid ise laulod ja mõnod keik; ta nõnna `ilma mõnota (laulab halvasti), teesel `jälle nõnna ilos mõno joon seal `juures Ris; temä äälel om ää mõnu Trv

***mõnu dlõma** imperf (me) mõnu dlõsimõ mõnulema Mõnu dlõsimõ mjõtu `päävä `laidus soja päävä käe Khn

mõnukas mõnuk|as Kse Tõs Koe Trm Kod Rõu/-a|ss/, mõnok|as Ris, g -a; monu|kas g -ka VNg, -ga Vai; komp mõnuk|am JJn Ann, -amb Kad mõnus, meeldiv ta va mõnokas inime Ris; eks ta kõige mõnukam olekski, nii et rabistad (rabad tööd) ja oledki läind JJn; seena `ääres oleks nagu mõnukam (soojem ja tuulevaiksem) olema Ann; mõnukas mees Trm; mõnukas jutt täl, mõessab kõnelda Kod

mõnus mõnus Hlj Lüg Jõh Põi Muh hajusalt L(-os Kir), HMd Juu JMd Ann Koe VJg I Plt SJn Vil Trv Hls TLä, mõnus Jäm(mõus g `mõusa) Khk VII Hi Ris/-os/, monus VNg Vai, menus Kuu Khk VII Mih, g -a; mõnu|ss Hel San Rõu, g -se Krk

1. a. mõnu valmistav, mõnu pakkuv; meeldiv Sai peris hüä menus reis Kuu; Rehe `ahju ees oli `õhta mõnus `istuda Põi; see `olle üsna mõnus töö, see `lamba `niitmene Phl; olass ikke poeg eland, olass ikke menusam ond Mih; mõnus toit Kod; reegi juuk - - sehake mõnus juuk, änäm ku õlled ja kikk muu asi kokku Vil; pal'lu mõnusit `asju om ilman, ka sa egät mõnu oma kätte tahat saia Krk; mõnus ilm om inimesele meele `järgi, ku `ta väegä ele ega kuum ei ole Ran; opetajal om mõnus lugemine Puh; Kui laalab, siis õkva mõnus om kullelda Nõo
b. mugav iad mõnusad `suapad JMd; ea mõnus ase mul Plt

2. lahe, muhe, sõbralik `irmus mõnus mies oli Hlj; Vahi kus õli mõnus `naine, `õskas `rääkida, `lahke ja ia igaihä `vasta Lüg; see oli ka sehande mõnus `reilna Khk; vana aeas täna nõnda menusad juttu, pole `poolistkid änäm vihane olnd VII; see põle mõnusad `moodi poiss mette Muh; jutul oli mõnus toen taga Rid; ütles nii mõnusad sõnad kohe et Mär; tä iä mõnus inimene, aab kenä, mõnust juttu Tõs; `kõrtsmik oli nõnna mõnus mies oln HMd; ned_on üsnä mõnusad inimesed, `sinnä või küll `minna Juu; mõnus mees, ia laheda jutuga Ann; reagib kohe nii mõnusad juttu, põle `uhke ega kedagi VJg; `ammamees oli see, kes nal'la juttusid `rääkis - - mis `ästi mõnusad olid Plt; sji om üiis ää mõnusa mooduge inimene, tal om ää `kombe kah Trv

Vrd mõnukas

3. sobiv, kohane, hea `otra one `oige monus `küps VNg; ilosad mõnosad kal'gid (piibud) kodomaa puust Kir; tegin mõnusa kauba Trm; kui seda sõda ei tules, rahu õless ike mõnusam MMg; leib on ea mõnus küps Plt; ommukune päe om mõnuss `li'le kasvateme Krk

Vrd mõdus

mõnusast(e) mõnu|sast Jõh JõeK, -saste Aud PJg Hag; mõnusasti VII mõnusalt ta `õskab `rääkida, pali `räägib, ja mõnusast Jõh; see läks üsna mõnusaste PJg; sel jutt läheb naa mõnusaste Hag; ku'ni `viskamine - - kui `oskasid mõnusast visata, kahe rinna `alla, `plartsti kohe `väl'la JõeK **Vrd** mõnuste

mõnustama mõnu|stama Mär Var Sim, mõno- Kul Vig; monustamma Vai õnnestuma, edenema asi mõnustas - - kui asi `ästi akkab minema Mär; see töö mõnostab `easte mo käe Vig || himustama tämä monusti `viera vara Vai **Vrd** mõnutama

mõnuste mõnusasti s^{ij} kõneless `äste mõnuste Hel **Vrd** mõnusast(e)

***mõnusus** mõnusu|ss Rõu, g -se Trv; mõnusus Khk, `mõusus Jäm, g -e; monusu|s g -se Vai, -kse VNg mugavus, hubasus `uues majas one pali monusust VNg; pole maal sehandust mõnusust `saaja Khk; kost mea seast mõnusust saa Trv

mõnutama mõnutama Mär Kod Rõu/-mma/, mõno- LNg Mar

1. edenema see töö mõnotab mo kää nii `easte LNg **Vrd** mõnustama

2. seadma, sättima mes sa nii kaua säärid ja mõnotad ennäst, teised `ootavad Mar

3. tühja lubama mõnutab muðu, ega ta sellepärast tee Mär

4. ise oiab ja mõnutab `lapsi Kod

mõnutu mõnutu Kod Rõu, monutu VNg, monotu Vai mõttetu; rumal monutu juttu VNg; monotu, `tuhma `piiga, ei `oska `rääki, ei mida Vai; mõnutu one, et võtad puuda kala, t^{ij}d kolm kõrd ja õtsan Kod

mõnutõlõma mõnutõlõma jokitama, kokutama tuu ei olõ nii sõnakas juht, tuu jääss mõnutõlõma vai `mõõtlõma Har

mõnõsta mõnõsta mõnesse kohta – Khn

mõnõstas, **mõnõstõs** mõnõst|as, -õs mõnes kohas `Arva, mõnõstas peksetätte viel `rihte käsitsi, kui `õl'ga tahetattõ `suaja; Eenämal põõsastõss kasvab mõnõstas uar `marju Khn

mõnõ|voori mõnikord a mõnõvoori `piisü (sattus hoogu) jutussit ajama, ai hummogu kellä viieni? Se; mõnõ `vuori saa abi Lut

mõoss → mõjus

mõotama → mõjutama

mõpsi prunti tüdrik seadn oma suu `mõpsi Muh

mõpsima `mõpsima, (ta) mõpsib popsima torgati värre ots suhu ja mõpsiti `peale seda `piipu; nõnna `mõpsis `piipu et Muh **Vrd** mopsima

mõpsis pruntis; mossis vanaeidel mokad naa `mõpsis et Muh **Vrd** mopsis

mõra mõra Pee Kod Lai SJn Trv/-r-/ Nõo Võn Ote Har(mõrra) Vas lõhe, pragu kaasil (kaasil) one mõra siden, rõõsk piim on kõege rutem mõrass läbi minemä Kod; tassil om mõra sehen Trv; [kaasil] mitu mõra sehen, `kuiva `süüki võib `sisse panna, aga leeme joosep kõik maha Nõo; potil iki mõra sehen, ega ta enämb `kinni es pia Ote; pañd podõli taha kumma truuba pääle, no_m mõrra `sisse tõmmanu Har; Saina mõra om suurõss lännü Vas **Vrd** mara, mõre, mõri, mõru²

mõrahamma¹ mõrahamma mõruks muutuma kesvä karašk mõrahuss, ku vanass jääss; ta om jo vana piim, siss mõrahuss Har

***mõrahamma**² nud-kesks mõrahunnu mõranema Klaaspurk om ar² mõrahunnu Vas

mõrakass mõrak|ass g -a mürakas igävene mõrakass, suur Krk

mõraline mõrali|ne Võn, g -se Kod mõrane raud one mõraline, ei õle üväss karasset, lähäb `katki Kod; jää om mõraline keväjä Võn **Vrd** mõruline¹

mõrane mõra|ne g -se Kod, -tse Ote pragunenud, mõraga mõrane kauß `rõõska `piimä ei pidä Kod; kui mõrane poit `olli, siss suvel `kange `lämmäga `vaiu rasu mõrast `väl'lä Ote **Vrd** mõraline

***mõranema** nud-kesks *mõranend* SJn, *mõranu* Nõo prangunema [nõu] *on katti ja mõranend* SJn; *Kui savianumal joba kildukene küllest om ärä, siss om ta mõranu* Nõo **Vrd** *mõravuma, mõrenema*

mõraski *mõraski* Kul Nis *marraski mõraski nahk* Nis

mõraskil *mõraskil* LNg Kul Nis *marraskil nahk on mõraskil* Kul **Vrd** *mõraskis*

mõraskis *mõraskis* Kul Nis *marraskil nahk on mõraskis* Nis **Vrd** *marraskis*

mõraskõlõma *mõraskõlõma* *pahutsema mi_sa mõraskõlõt nii pal'lo, naara² ka vahel; tuu miis kōgō mõraskõlõss* Se

mõras|nahk *marrasknahk mõrasnahk tuli pealt ää, kui käsi vähä 'katki* Mär **Vrd** *marrasnahk*

mõrastama¹ *mõrastama* Mär JJn *tilgastama, hapuks minema ei mina saa aru, jüsku oleks mõrastand mekk [piimil] sees olema* Mär; *supp oli mõrastand* JJn **Vrd** *mõrateme*

***mõrastama**² *mõrastama* Emm, *mõresteme* San *mõranema, prangunema Akna kruut aa mõrastand* Emm; *klaas - - mõrestess* San **Vrd** *mõratamma*

mõratamma *mõratamma* *mõranema putel om ärä mõratanu* Võn **Vrd** *mõrastama*²

mõrateme *mõrateme* *tilgastama, hapuks minema – Hel* **Vrd** *mõrastama*¹

mõratus *mõratus* subst < *mõrateme* – Hel

mõravuma *mõravuma* *mõranema sij kaus om mõravenu* Nõo

mõrd *mõrd* g *mõrra* Jõe Põi Muh L HaLo Juu Kos Amb JMd Pai Koe VJg TaPõ Plt KJn Vil eL(g *mõrro* Võn, *mõra* Lei), *'mõrra* Lüg; *mõrd* g *mõrra* SaLä Pha VII Jaa Hi Ris; *mord* g *morra* Jõe, *'morra* VNg; *merd* Kuu VNg, *'merda* VNg Vai(*'merdo* g *'merro*), g *'merra*; pl *'mõrrad* Jõe Kuu, *'mo-* Vai

1. (kalapüümis) *ennemalt olid joes morrad, mis olid 'tehtud 'vitstest nii ku pudelid, 'teine ots oli 'kitsamb Jõe; kui kalad 'onvatta 'nielu 'august 'merda mend, siis perä (pärest) ei saa enamb peräst 'ällä VNg; meil tehä kase 'tohtost 'silmu 'merto; nie 'piergused 'kutsume 'morrad, nie 'niitised 'kutsume rüsad Vai; Mõrra perse oli katti ning kalad pääsid mere tagasi Jäm; ma käisi nendel 'mõrdu parandamas nink kodusime ka 'seie neid 'mõrdu Ans; mõrral on tiivad ning sees poeused Khk; muist 'mõrdu käivad 'ankru_pel; 'ankru mõrrad_o tükki suuremad Mus; need mis äärkalad on, neid 'püütakse 'mõrradega; Juhan oli küll vana kala, aga nää, läks mõrda (abiellus) piltl Pha; Kõik mõrrad kala äi püüdnd, ega mehe 'mõrda kala äi läind, missest see tuli, äi tea; Kui ea kala 'saamine oli, siis 'käidi ega päe 'mõrda 'nõudmas Põi; kui noodad ää kadusid, siis akati 'mõrdu muretsema Muh; kolm 'kurku 'olle sees 'mõrdel Phl; 'mõrdega 'püütakse 'kõiki kalu; ainult mõrral (mõrraga kalastamas) ei ole ma keind Rid; mo isä 'püidis 'mõrdu (mõrdadega) Mar; 'enne me 'ketrasime kõik mõrra lõnga linadest, tiivad 'tehti takkudest 'jälle ja, linadest 'tehti mõrrad Kir; 'Mõrdasid 'tehti ise kodus Var; angera mõrrad oo tihidad, kala mõrrad olid isi, seukst arvemad Tõs; Piäks 'mõrdõ 'juurõ minemä, mjõtu 'päävä juba käömätä Khn; mõrrad on jugade peal ja, kus karedamad vett on, ega temal pole tõket ega kedagi Vän; sopid on mõrra 'moodi, a ei ole 'tiibasi Tor; enne vanast 'ol'id vitsa mõrrad jões, ku lõnga 'mõrdu põlnu Hää; vaist 'ol'id mõrra pulgade vahed kikk kalu täis Saa; kebadi kala mängu aeg, siis 'võetakse 'augid 'kinni mõrradega Ris; mõrradega 'püiti 'silku, 'vimmasi ja iga 'sorti kalu HMD; vähk läks 'mõrda JMD; lähme katsume mõrrad ära, kas on sees vai ei õle Trm; vedän mõrra kere 'sirgess Kod; minu isälgi oli, mõni kuuskümmend 'mõrda ol'i Äks; sij on piirits, kellegä 'mõrda 'kuu'tasse KJn; (kui) jää 'pääle tulliv, panni Õhne jõkke suure mõrra 'sisse, 'väikse mõrra olli järven, suure olli jõen Trv; mõrra 'püidmine om 'roh Kemp keväde avi kudu aig Hls; purika ja latika, mes ta*

`mõrduga tõi Ran; kes järve veeren eläp, tol om mitu `mõrda Nõo; tost `aastast `pääle ole ma kalamijs `mõrduga, `võrkega ja noodaga Võn; mõrra suu tetäss kikkõ enne, siss koedass mõrra poig ja hand; kala? `olli mõrra kurgust läbi `lännü `mõrda ja is mõista enämb tagasi tulla? Har; `poiskõnõ olõ õs mõrra kutaj; pujal `olli vagi `vahtsõ mõrra? `järve `jäedü?, minevä `suvvõ võtt Ossi nuu, mõrra luu? järvest `vällä, kõik' `olli är, `määnü? Vas; mõrra `püüdmine taht tuulõkõist, `vaikiga ei lää? [kala] nii `mõrda; `haugõ tahat, siss piät `väega `vastõnõ mõrd olõma Se || kärbsepuünis `kärmsõ püüdmese mõrd Aud

2. võrgupaat Kas tede mõrd kua Tibrikä lähäb Khn

3. halv a. liiderlik naisterahvas Võttis selle igavese vana mõrra omale naiseks Pöi; Mis naine sõhune ka on, see on jo igavene mõrd Käi; Ei niisugust mõrda ma küll omale poleks naiseks võtnud Mar; [ta] Oli ljõnnast ühe vana mõrra käde suan Khn; Selle vana mõrraga ära õienda Trm || söim va kassi mõrd ai kausi katik Trv; kuradi vanatüdrugu mõrd, aa pääle `ulle jutte Krk b. vana või lohmakas riietusese No see [kleit] on ikka `sõuke mõrd, äi see b sünni `selga `õhti Pöi; vana kasugu mõrd, ärä paigat; miul olli vana kõrdi mõrd ümmer Krk

mõrdama `mõrdama Hää, da-inf mõrrata Kse JMd; `merdama, da-inf `merda VNg, `merrata Vai mõrraga kalastama kala `miehed `merdavad Vai; mehed läksid merele `mõrdama (mõrdu välja tooma) Kse; nad `mõrdasid kahekesi `vähka JMd || kokku kraapima Ei mina j taha sedavisi `mõrdamas `käia Hää

mõrdlane `mõrdla|ne g -se (ulakast poisist) Mart on igavene `mõrdlane, põletas meite kadakapinu ää Pöi

mõrdsik mõrdsi|k Har Rõu, g -gõ Vas; mõrtsik Krl mõrtsukas mõrtsik käkiäst är? mihe Krl; inemise `tapja? üteldi mõrdsik Har; kuningas - - lašk nu mõrdsigõ? kinni `võtta Vas

mõrdsuk → mõrtsuk(as)

mõrduma `mõrduma Rõu(-mma) Vas mõranema külänaasõl ol' eederiputõl `mõrdunu?, läts `võtma, putõl tühi Rõu

mõre n, g mõre Jõh Mar Var Sim Lai Plt Ote Rõn San; mõrõ? g `mõrrõ Urv Krl, mõr(r)õ Rõu; mõrrõ? g mõrrõ Kan Vas, `mõrdõ Rõu Vas; pl `mõrrõ San mõra, lõhe, pragu Mõrega kaus, `sinne `miski vedela ei saa `sisse `panna Jõh; puu kasub `kinni, jääb mõre `sisse Var; klaas asjal läks `veega mõre `sisse, kui paras jagu tuline, aga kui väga tuline, lõi kohe puru Lai; Põvvane maa om mõresid täis Rõn; mina ei taha rielde, kae ihu `sisse `jäässe `säantse `mõrrõ, siss nakat `üüße ka kõnõlõmõ ja `jahtma piltl San; klaas ol' kõik `mõrrit täüs Kan; Taal kausil om mõrõ, seen, taa ei pia vedelät kiñni inäp Urv; `tal'drigul läts mõrrõ? `sisse - - pal'lo `mõrdit Rõu; ijä um `mõrdit täüs Vas || lohk, vagu olen näind `lõhkise lõuaga inimesi, lõug kohe `kasvand `lõhki, mõre sies Sim Vrd mõri

mõrenema mõrenema mõranema Maea sain om ära mõrenu; Kui vett `pääle `viskat, lätt telliskivi `kaški, pae `kivvest ei pala ärä, ei mõrene `kaški Rõn

mõrgass mõrgass g `mõrkja Puh, `mõrka Ran mõrkjas siin rõik`ainu `kasvi pal'lu, kui na leivä sehen om, siss om nii mõrgass Ran; piimäl om mõrgass magu man Puh

mõrglene `mõrglene vähe hapu leib on `mõrglene, kui ta `ästi apu ei ole, siis ta ei ole tahe ega tal ei ole iad mekki Äks

mõri mõri g mõrja Ran Puh Ote Rõn, mõrõ Kan; n, g mõri Plv Röp Se, mori Kuu

1. mõra, lõhe tuule ja ligedaga om käed nigu krobi, mõrjad sehen; mõnel kaosil `olli mitu `mõrja sehen Ran; taa om jo `mõrjuga klaas Puh; nigu kuuma vii `purki kallassi, `olli `plõksti, ja mõri sisen Rõn; `tundse, et üt's `nühksäüs ol' ja `ol'gi [klaasil] mõri seeh; mito mõrri om `aknal Röp; pada kõik `mõrri täüs Se Vrd mõre

2. haav `Sormele `leikasin `nuaga `suure mori sise Kuu

mõrihuma → mõriuma

mõrilane mõrila|ne g -se (putukas) Siin on nii `palju igasugu mõrilasi, ei tohi `palja jalu `käia IisR

mõri|mõrrõv mõrimõrrõv väga mõru – Lei

mõrin mõrin g -a Muh Var Tõs

1. sumin mesilasel ilus sume mõrin, vahel oo vali ja tige mõrin Var

2. mürin `ühte `järke kõisid ikka mõrinad, mõrr ja mõrr Muh

mõrinal vesi jooseb `sel`ge mõrinal Juu

mõriomma → mõriuma

mõrisamma mõrisamma mõirgama – Rõu

mõrisema mõrisema IisR Kse Var Tõs Aud sumisema Üks `aablane mõrises mesi `puude `juures IisR; mõrisemene oo mesilaste `kohta, teeväd oma äält Var; Kui sa väljast sisse tulid, siis kõik mõrises, küll oli vanasti neid (kärbeid) palju Tõs; mesilased pere `eitmise `aegas `ästi paelu mõrisevad Aud || mõmisema `Meie laps on mõriseja, muudkui mõriseb `teine IisR

mõristama mõristama Vas(-rr-), -mma Plv mõrastama mõrišt kausi är[?] Plv

mõristumma mõrist|umma Plv, -omma Röp; nud-kesks mõristunu Rõu mõranema kabja veere mant um är[?] mõristunu Rõu; taa kruus um jo pal'lo är[?] mõristunnu[?] Plv; ku mijs puu `kuurmagaga üle jää läts, mõristo jää är[?] Röp **Vrd** mõrõstuma

mõriuma mõri|uma Urv, -omma Röp, -huma Se mõranema ta (aknaruut) ka `katski ei olõ lännü, om mõrionnu õnnõ Röp; liud om mõrihun Se

mõrka mõrka Krk, mõrka Hls mõrkjas `säante mõrka nagu na puhastiv sedä `viinä, puhastemise aig see mõrru maik ol'l man Hls; mõrka marja Krk

mõrkama¹ `mõrkama Trm Äks, da-inf mõrgata TLä/-r- Ran/ Kam/-r-; `mõrkam(m)a Rõu Plv, da-inf mõrgada[?] Vas Se mõru olema; mõruks muutuma Mõrkab, mis mõrkab, mis on vaevaga suadud, tuleb nahka panna (riknema hakanud toidust) Trm; kül'maga vahest apu piim akkab `mõrkama Äks; kui lehmä nakava `kinni `jäämä, siss piim nakab nigu vähä `mõrkama; muidu ää supp, aga veedi nigu `mõrkab Ran; `suude pääl kasvava serätse `valge seene, aga nuu `mõrkava Puh; nigu vähät serände `mõrkaja maadse `olli Nõo; puder om joba `mõrkama nakanu Kam; `Kiisla `mõrkass selle et jahu<sup>?</sup> umma<sup>?</sup> vana<sup>?</sup> Vas; piim jo `mõrkass Se **Vrd** mõrrama¹

mõrkama² `mõrkama Kan Se, da-inf mõrgada<sup>?</sup> Rõu, nud-kesks mõrganu<sup>?</sup> Vas(ma-inf -mma) mõjuma `Mõrka õi_toolõ poisilõ ütiski `ütlemine Rõu; Ma panni ruvvalõ `suula kolm kõrd, siss nakaás `mõrkamma Vas; mõrkass jo veido, panõ viil Se

mõrkjanõ `mõrkja|nõ g -dsõ mõrkjas taa lehehain um `mõrkjanõ, taad elläi `tuurult taha ai[?] Rõu

mõrkjas `mõrkj|as Vig Saa MMg Pal Äks KJn Vil, `mõrkj|as Lai Trv(g -ase), `mõrkj|ass hajusalt T(-r- Ote), g -a; `mõrkj|ass Rõu Vas Röp, g -a Trv, -atsõ Plv; `mõrkass Plv Se

1. mõruvõitu, veidi mõru Vana õlu oo mõrkjas maiguline Vig; mia `mõrkjad kohvi ei taha; sügise lähhab lehmadel piim `mõrkjas, kui `kiinni akkavad `jääma Saa; võiseened on nagu `mõrkjad Pal; mõnel asjal on `mõrkjas ais, nigu puu koore alt nuusutad, on `mõrkja aisuline Lai; sel leväl on `mõrkjas maik juures Vil; piim om vähä nagu `mõrkjass Trv; `ol'liva alva `kartuli, ihu `ol'li `mõrkjamb Ran; mõni kaal om `pindline ja täl om serände `mõrkjass maedse Ran; ei ole ää leib, `maole om nigu `mõrkjass Nõo; [kiisel] ol'l ülearvi apu, `mõrkjass apu, pidit vett manu panema Kam; palukest keedetass `sahvti - - mõtsan süvvä na

om puul `mõrkja Ote; ku'gi? umma `mõrkjatsõ Plv; kirsi kivi siseh om `mõrkjass terä Ráp; `mõrkass hõng Se **Vrd** mõrgass, mõrka, mõrkjanõ, mõrkxa

2. kalapoeg (hrl särg) `mõrkjase saþp om suuremb ku ta esi; kutsutse `mõrkja üte sõnaga ku na kõik segi om, särjepoja, ahunapoja ja Trv

mõrkxa `mõrkxa Urv Har(-õ), `mõrkxa San Ráp mõrkjas námma joba vañõmbõss `lännüve - - námma `mõrkxa (kapsalehtedest) San; Ei olõ? hää upin, mõrkxa maik om man Urv; mõni süük' om `mõrkxa; taa sügüsene mesi om `väega `mõrksõ Har; `mõrkxa piim Ráp

mõrnik → mernik

***mõrolik** komp mõrolikum mõrkjas mõni mesi um mõrolikum Lut

mõro|lill võilill Mõrolil'l - - ku `häätsess, om õgal puul kõllane Se

mõro|peni marukoer mõropini, kea är lätt miile päält Lut **Vrd** marupeni

mõro|ritk mõroritk Vas Se, mõrarõtk Lei

1. mädarõigas; must rõigas Vanast mul ol'liva? aiah ka? mõrorida?, nüüd olõ_i mõro`ritku Se

2. (tusasest, pahurast inimesest) Oi mõroritk - - ei kuulõ? su käest hääd sõnna Vas

mõroskõllõma mõroskõllõma vihastama Mis sa? harõtat hindä mõroskõllõma, nägogi lätt vihatsõss Vas

mõrostama mõrostama Rõu Vas, -mma Rõu Vas Se

1. kurjustama Vanaesä vahel mõrostass lastõ pääle Vas; ko esä õks mõrošt, sis `Andre `õkva vereväst läts Se

2. mõru nägu tegema ta meil mõnikõrd mõrostass, ku ma mõnd säänest sõnna `ütte Rõu

3. halvaks, mõruks pidama timä mõrostass umma ello Rõu **Vrd** mõrostõllõma

mõrostõ mõrostõ Rõu Se kurjalt inemist hürmüsted, kui mõrostõ vai kurastõ `ül'ti Rõu

mõrostõllõma mõrostõllõma halvaks, mõruks pidama kui halv supp ol'li, mõrostõli, es süü? Rõu **Vrd** mõrostama

mõrra- mõrra- `merra pukkid `pandi jue `ääre vede, sene `müöde `mendi `merda `katsuma VNg; Mõrrapaadiga `pandi `mõrdu Khk; mõrra vaiad\_o ikka paar `jalga pitkemad, kut mõrd `kõrge oo Mus; Vanad mõrra kohad, kus elu aja `püütud on, aga nüüd on tühad; Enne said kõik mõrra linad kodu käsitsi kojutud; Naine just kui mõrra vai (pikk ja peenike) Põi; mõnel oo mitu `paati, kes suured mõrramehed oo; mõrra uid\_o suuremad, nee oo ühna suured uid Muh; mo isa ema kedras meil puhas nee mõrralõhjad; mõrramehed saavad `mütmed kalad, haavid, latigad, hookakud Phl; `mõisnikud `antsid mõrra kohad Rid; kui ruki `õitseb, siis siit `ääres tulevad mõrrameestele suured latikad; mõrra `vaie `külgis on mõrrad, `keppide ja võrodega `siotasse `kinni, muidu ei seisa meres otse mette Mar; nüüd ostetse mõrra linad, aga `enne me `ketrasime kõik mõrra lõnga linadest Kir; mõrra jada, mõrrad pannasse `ühte `sihti `mööda Tõs; suurest mõrra lõnga `ketramesest mu jalad `aiged `ongi; ku kalad kahest pueust läbi lähvad, siis lähvad mõrra pära `sisse Hää; Kanempest teive mehe `köüsi ja `kaplu, naise teive mõrra `niiti Hls; mõrra `vehnit nakati [siin] tegemä vašt üle kolme `kümne `aasta tagasi Ran

mõrra|aed tiibadega piiratud ala mõrra suu ees suured mõrra aead olid, mitukümmend `sülda oli `võrku Tõs; mõrrade ees [on] mõrra aid, kalad `lähtvad `müöda tiivast `aida Ris **-ahunas** mõrraga püütud ahven Mõrrahunas, sie ahunas, mis mõrraga suab Khn **-angõrjas** mõrraga püütud angerjas Mõrraangõrjad eläväd kavõmini, nämäd jääväd ju `terveks Khn **-hang** mõrrahark suur aralene mõrra ang Mar **-hark** võrguhark

Mõrraark - - saab juba täis, lase muist mõrda parandale Pöi; Mõrraark oli laiem laud, teises otsas puu püsti - - sinna mässiti valmis võrk ümber Tõs Vrd mõrrahang

mõrrama¹ `mõrrama Äks, da-inf mõrrata Kod mõru olema; mõruks muutuma *ku kartul viha on, siis `mõrrab suun kõik Kod; piim akkab `mõrrama Äks Vrd mõrkama*¹

***mõrrama**² nud-kesks mõrranu mõranema *Pott om mõrranu Võn*

mõrra|räim mõrraga püütud räim võrgu `räimed oo paramad *kut mõrra `räimed Khk; Suur mõrra räime, pisiksi purusi seas ka - - nõnda kudas `mõrda läksid Pöi; `Ljõugus `püüti ennemä mõrra `räimi Khn*

mõrrastama mõrrastama marrastama *vähä on [katki], siis `õeldasse mõrrastanu Äks*

mõrruv mõrruv g mõrruva Har(mõruva) Rõu; g mõruvõ Krl

1. mõru *suu kikka?* omma? *irmuss mõruvõ luhtigõ Krl; Eläje `tahtsõ külh nuid piimä `hainu, a piim sai mõrruv; ma hiidi `kumba vett `kapsta `lihti pääle - - siss tuu võtt mõruva ärä, siss ei olõ mõrruv Har || piltl inemine pahanõ, um mõrruva `näoga; mis sa nii mõrruv olõt, olõ rõõmuss Rõu Vrd mõrrõv*

2. vingune *`täämbä ol'l hää sann, is olõ mõrruv Har*

mõrrõ → mõre

mõrrõv mõrrõv g mõr(r)õva; n `mõrrõv, `mõrrev mõru muštiga *varreksist tsaja (tee) om mõrrõv; mõrõvist marjust nakas süä mäda; ku [õllele humalaid] pal'lu panõdõ, sõss saa `mõrrev Lei Vrd mõrruv*

mõrrõv|hain kirburohi mõrrõv *ain om ää `kirpõ rohi Lei Vrd mõruhain*

mõrsja `mõrsja Lüg Muh Tõs PJg Saa Tür Koe Iis Ksi KJn Trv T Kan Urv Krl, `mõrsja Kir VJg Hls hajusalt V, `mõrsa San V(-ä Rõu Se; `mõrža Lei), `mõrsi Lüg Jõh, `mõrsja Hlj VNg, `mõrsija Kuu pruut `mõrsi käis `kaasikega `müödä külä `viina `andamas, `kõsja `viina `andamas Lüg; `mõrsja oo siis, kui alles mehele menemata oo Kir; tä oli na ilus `mõrsja Tõs; mia nägin tema `mõrsjad kah Saa; vanasti `üeldi `mõrsja - - nüid ei kuule seda `viisi, et `mõrsja, nüid - - on pruut Ksi; temäl om õge nuur `mõrsja Trv; `mõrsja viis kosja `viina, siss viina iüst `anti `tälle `andit, sukke ja `kindit ja, void `anti Nõo; kui `mõrsja `majja `tuudu, siss naese kaasitanuva Kam; ku juba `altri ette läävä, siss om `mõrsja Rõn; ku pääkoolin är\_käve, ol'l `mõrsja (leeritatud tüdruk); *Mõrsja sais mõtsa takan, peotäüs pirdõ peon = päikesetõus Urv; `mõrsallõ `pahti müts pähä, ku jo? laulatõt, siss ol'l noorik Har; ku `mõrsa edimäst kõrd kao mano läis, kao salvõ pääle `pahti `kinda? Rõu; lina kõnõlnu, et hot kül\_minno liibitäss ja laabitass, a ma iks istu `mõrsa pää_päl (tanu on linane) Vas; tulõ? hummogult jal?, siss nuu naka sullõ `mõrsat `näütämä naist võtta?; narmõtass mäne `mõrsa (palju ehteid peal) Se; `mõržal om suur vakk Lei; `valgõ `mõrsa, illos `mõrsa, maka lätte perä all (teat arstimissõnad) Lut*

mõrsja- mõrsja-, pruudi- `mõrsa imä `pahti ahu otsa pääle, siss `pahti kängä? `tuulõ `jalga (teat pulmakomme); `mõrsa müts, `mõrsalõ `pahti pulma edemitse päävä õdagult müts pähä?, tuu ol'l naasõ `tundõmärk Har; innevanast ol'l sajahh suur `mõrsa `andidõ jagamine Rõu; tuu ollõv timä vanaimä vanaimä `mõrsa hamõ? Vas; `mõrsa ikku `naksiva `tütrigu `ütlemä; pruudil es olõ vanikut, ol'l laga siid takah ja `mõrsa küpär pääh; `mõrsa küpär om verrev, `mõrsa kübäriid `kandva? iks kõik' setu `mõrsa? Se

mõrsja|pisar (taim) `mõrsjapisara kasvasse ainamaal Ote **-sõsar** pruutneitsi vanast `pahti `mõrsa kroon `mõrsa sõsara pähä Har

mõrssi `mõrssi (kala) mõrssi olli jõen, olli sügävä vij all - - om `väikseid `mõrssi ja om `suuri Trv

mörss² → mörts¹

mörts¹ *mörts* g *mörtsi* Kse Aud Hää; *mörts* Pär, g *mörtsi* Aud Tor, *mörtsi* Pöi Vig Kse Var Tõs Vän Trv, *mörtsi* Muh Tõs Khn; *mörss* g *mörtsi* Mär, *mörssi* Mar/n *mörts*/ Aud PJg; *mörss* Pöi Kul Lih Rap, g *mörtsi* Kse Nis Krk/-r-/; *mörssi* PJg; *mörts* Pha VII, *mörts* SaLä Kaa Krj VII, g *mörtsi*; *mörss* g *mörtsi* Emm Käi Phl; *mörss* g *mörssi* Krj; *mörds* Hel; g *mörtsi* HJn

1. võrkkott, märss *mörts* kujutase pärnabu koordest, seant koti `moodi; sibulid võib `kuivama `panna mörtsiga Khk; võttas mörssiga `einu `seltsi Krj; Mörss - - sellega saab annerid koju `toodud Pöi; mörts kojotse kanepisest lõngast Muh; se on mörss, kus sees kalu möödedags Käi; mörssiga ja kessiga tõstetakse paadist kalu `väl'lä Mar; obusel olid suurema auguga mörtsid Kse; mörts oo `jälle lõngast kuetud, mörra lõngast, `kartult ja kala `sisse `panna Tõs; Täna saemõ kolm `mörtsi `räimi; `Mörtsõga paelu param `õuni väädä kui koitõga Khn; mörts, see oo `piske tihhi eena võrk, nüid `lähtvad sellega ikke kana `linna `viima, küsivad mo käest `mörtsi Aud; võtad lootsikust kalad ää ja paned `mörtsi, mörtsiga tood koeo Vän; Mörts oo võrgust koit, suu `ääre `aetase korrulõng `sisse ja sellega tõmmatase suu `kiinni Tor; Enne ju kõik mörtsidega `veeti, `kartuli ja `räimi ja, enne `koitisi nõnda põlnu Hää; vana `aegne mörss `tehti kuuse ladvast - - oksad paenutati üles, võru `kül'gi `kinni, mörss `val'mis Nis

2. vana ese või olend va ere kõrdi mörts Trv; `seante ere räti mörss Krk; vana obese mörds Hel

mörts² *mörts* mürts kui äkkiste kukkub põranda `piale, siis mörts käis Lüg

mörtslik `mörtsli|k, -ku mörtsukalik küll ol'l `mörtslik tego, säänest ei olõ? joht nännü Plv

mörtsuk → mörtsukas

mörtsuk(as) *mörtsu|k* San Plv Se, g -ka Muh Mar Mär Khn KJn Puh Krl, -kse Trv Hls Krk; *mörtsu|ke* g -kse Trv Hls; *mördsu|k* Saa, g -ka Nõo Vön Ote Rõu Plv Röp, -ga Har Rõu Vas; *mörtsu|k* g -ka Trm Kod; *mörtsu|k* Jäm Khk, g -ga Emm Rei; `mörtsu|k g -ga Kuu; *mörtsuk|as* Pöi hajusalt L/-gas Saa/, Kei Jür JMd VJg Sim IPõ, `mörtsuk|as Lüg, *mörtsuk|as* Pöi/mõ-/ Mär Tõs Aud Kei Juu JMd JJn Koe Kad Trm Plt, *mörtsuk|as* Jäm hajusalt SaId, Ris, g -a; *mörtsug|as* g -a, -u Khk; *mörsto|k(as)* g -ka Käi; `mörtsu|kas, `mörtsu|ka g -ga VNg; `mörtsu|gas, -ka Vai; pl *mörtsugud* Jäm

1. inimesetapja; ka röövel, riisuja `mörtsukas - - tappas `tõise inimese `välla Lüg; pole sii mörtsugid, kis sedasi `teisi `tapvad; kut mörtsuk metsa `pardas (koleda välimusega inimesest); neid mörtsuguid `üiti vanasti veel `kargajateks (väejooksikust) Khk; Mörtsukas mis mörtsukas, ta on ikka teise inimese ää tapnd; See on kohe `loodud `sõukse mörtsuka `näuga Pöi; mörtsukad `ollid kõin Muh; mörtsok toleb kallale ja tapab εε teise inimese Käi; paelu kõind `rööblid ja mörtsukid Vig; aavad taga mörtsukast Tõs; Mis tä mörtsuk mio kallalõ pidi `ot'sma Khn; `kaapsa supp oo pulma mörtsukas (viimane pulmatoit) piltl Aud; mörtsukas lähäb tapa `riistaga teese kallale Tor; mörtsukad pannakse `vangi JMd; mõned mörtsukad soadasse ike kätte Koe; õled irmol, kas mörtsuk või one `mu'ja Kod; ühed mörtsukad `püitsid inimesi, mis nad kätte said, `tapsid ärä KJn; siin mõtsan om alati mörtsuksit ollu; mörtsukse kähn olli, är `pääsi viil poole engege Krk; ega mördsuk vaest `santi `tapma ei naka, temä otsip rikkimbit Nõo; [tema] raha `ol'le `veški müüri sisen, aga mördsuka es `saava toda raha kätte Vön; mörtsukid püünetõss ja pandass `vaangi Krl; ma olõ nüüd mördsuka nime all, ma ollõv `tahtnu_sugulaist ar_ `laska\_tappa? Rõu; mördsuk tapp imä nii latsõ Vas; park mörtsukit lõönü\_kokko, ku'ra tüü tegijä? Se || piltl ahvenas võtab ka `rulli ja `ussi ja - - tema on nisamasugune mörtsukas kui abi Vän; haug - - tuu um vana mördsuk Rõu

2. toores, jõhker inimene; söimusõna *ma ole so elmale toond ja vat mis mõrtsuk sa oled* Mar; *oh sa mõrtsukas küll* JMd; *üks igavene mõrtsukas on teene* Trm

3. piltl (kangest joogist) *Kes kurat tuld `loopind vee `sisse, vana mõrtsuk (piiritus) isi* Jäm; *See märg oo sõhuke mõrtsukas, et see vetab salaja jala peelt maha (õllest) Kaa || leiva supp, me kutsume seda mõrtsukas* Kei

mõru¹ n, g *mõru* Lüg Pöi Khn Hää VJg Trm Kod Pal Äks Plt Pil KJn Trv Pst Urv Krl Rõu, *mõro* VId, *mõrru* Hls Krk Hel Ote Rõn, *mõru* Khk VII, *mõrö* Vai, *moru* VNg; *mõru* VNg/mo-/ Vig Kul/-o/ Tõs Tor JMd Tür Trm Ran Nõo Võn Kam Ote, *mõrru* TLä Ote, g *mõruda*; *mõru* g *mõruve* Hel; *mõrru* g *mõruva* Har; n *mõru* Saa VMr Iis San, *mõro* VMr Võn, *mõrru* Kam San, *mõrru* Vas; komp *mõrõmb* San/-r-/ Vas

1. a. *mõru* maitsega; kibe, viha *ku on puol `tuores - - siis on mõru õun* Lüg; *aab kuor on mõrö* Vai; *kui easte viha asi on, siis `öotakse mõro* Kul; *õlut oo mõru, naa mõruda maeguga kohe* Tõs; *lepa koored on mõrud* Hää; *laps ei taha mõrudad kohvi* JMd; *mõru mekk süögil* Iis; *tuul on `kartuli mõrust tehnd* Trm; [särje] *lõkuksid oo mõrud, piäb ärä `võtma* Kod; *siis oli neid kaera `lillesid - - pal`lu rukki ulgas ja leib oli mõru* Pal; *umala õitest keedetasse tiid ja pannasse õllele juurde, sij tiib õlle mõrust* Äks; *ma ei taha `siuksid mõru `söökisi* KJn; *piim mõrusse löönu* Trv; *Koieinä vesi om mõrru ku tubak; siga mõrrud ei taha, siga taab magust `asja* Hls; *mis te neist mõrru `marjest sööde; vöi seene om suure kõllatse, mõrrut `piimä om täüs* Krk; *taar om mõruvess lännu* Hel; *sibul om `vinge ja mõrru, aga ku ta kötun om, siss om ta ää küll* Ran; *miul `olli ka oma keerutedu sigar suun, ta`lli mõrru kui kurat; ka_kos om nar_r, ubina om magusa, piip om mõrru, a temä tahap `piipu* Nõo; *ku rohi `väega mõrudass `läitse, siss pañni jälle `tsukrutük`i `suvve* Võn; *ku ma olli talu `tiindre, siss `olli kõik` ää, mis ette `anti, aga nüid om kõik` `suule mõrru* Ote; *siss oss iks mõrõmb ollu, ku tuda kupatõmise `ljiimi är ei olõss valanu* San; *mädärõigass om mõru külp, a\_liha manu om õigõ\_kinä* Urv; *ma ei taha mõrudid `marju süvvä?* Krl; *sij kaal` om mõrru nigu taabak, tege suu mõruvass* Har; *lakk pääle mõrru `viina* Plv; *mul om magusit `süük`e, mul ol`l mõrõmbat* Vas; *`lambatatte ei süvvä?, mõro om Räp* b. kirbe, vingune sann om mõrru, suitsust om jäänü mõrru maik `sanna Ote; *Kae? inne um sann mõru ja\_kuum, mehe\_`kandva tuu `vällä* Rõu; *sannah mõro lõhõn - - siseh Räp || kipitav ku sannan om `vingu, siss om silmil mõrru* Ote

2. kuri, range; kange, vali üks mõru mies õli `neie isä, tahi, et poiss `kõrralikkult `karjas käib; on vihane, siis `räägib mõru `äälega Lüg; *vana kaas on ikka nii mõru, ta võtnd käde ning süõnd põlle `sisse augu* Pöi; *`täambä om mõro külm; kül\_sai mullõ minijäkene, kuri ku kurusslauk, mõro ku ritk* Vas; *mõro `süämega; `väiga mõro inemine om* Se

3. pahur, viril, tige (ilmest) *ära ole nii mõruda `näuga* JMd; *tegi mõruda näu pähä* Trm; *mikkeperäst sa seantse mõrru `näoge vaadit miu `pääle* Krk; *Mis sul nii mõro nägo pääh, olõ? no? lahhemb* Vas

4. subst a. lõhn; maitse; mõrudus *`Siokõst piibu mõru `vaotas tua täüs et; Igävene pasa mõru lei ninässe* Khn; *toidul paha mõru juures* Koe; *kilgastand mõro [piimal] juures* VMr; *aava koore mõrru om uisa kihtist üle* Krk; *humala - - nää `andva mõrru* Se b. viin ta käip selle va kipe mõrruge ümmer (armastab viina) Krk; *ma osti üte pudeli mõrru* Plv; *ma võti toda vanna mõrru* Räp

mõru² *mõru* LNg Kse HMd Kei Amb VMr Kad Iis, g *mõru* Jõh Mar Nis Juu Sim Trm; n, g *mör|u, -o* Ris mõra, pragu, lõhe *Mõru on [nõul] sies, ega vett ei pia, `miski `kuiva `asja `sisse `panna* Jõh; *klaasil oo - - mõrud `sesse tulnd* Mar; *kui puu riket on saan, siis kasvab*

mõru `sisse Ris; puul on mõru sees, ei sünni `panna `sõnna, kus `tarbis iad puud Nis; kausil ia mõru sies Sim; kes seda `aknad\_o pörutand, mõru `sisse lähnd Trm **Vrd** maru²

mõru³ mõru Hlj(moru) Lüg Pöi Muh Vig Var Kei Juu Pai, mõro Lut

1. möll, lärm; lõbu, nali läin suure loulu ja mõruga Var; `lauba `õhta käisid mõru tegemäs Juu; üks `mähgis viiulid, teene kannelt, siis oli mõru küll Pai || lõbus, tore `niuke mõru vanames oli ka, ta `oskas nii `iasti `kangeste `rääkida ja `laulusi `tiadis Pai

2. säru tegi `sellele `õige mõru Hlj; kie `vaivane tüömies, `selle tehässe mõru taga Lüg

3. torm, maru Ta on ikka `väljas `sõuke ilma mõru Pöi; eile olli `sõuke mõru et, `õhta jähi tasasemaks Muh || marune moru ilm Hlj

Vrd mõru

4. marutaud pini lätt mõrost Lut

mõrudane mõrudane mõru, kibestunud sellel [poisil] oli jo tuas mõrudane nagu ies JJn

mõrudus mõrudus Hls, g -e Jäm/mö-/ Puh; mõrudu|ss Rõu, g -se Nõo, -sõ Krl; morudu|s g -kse VNg mõrkjus, kibedus `juogil one pali morudust VNg; puul' `tunni keedets umalid, nõnda et `vällä keenu om umalist sij mõrudus Hls; kannu seene om `väege ää ja magusa, noil ei ole mõrudust Nõo; mõrudusõ magu om suul Krl **Vrd** mõruhus

mõru|hain kirburohi ta läits `pimmesi küliss tolle vil`lälapi ärä, peräst es ole muud ku malts ja mõrru ain Puh; mõruaena ja `ruskme kasvava kraavi `pervi pääl ja serätsen ligedan paegan Nõo; kurõpõlv [ehk] mõrohain Röp; Mõrohain om `väega mõro hain, selle sääne nimi Se **Vrd** mõrrõvhain

mõru|hein "taim lina sees" mõruein om kibe kah Trv

mõruhus mõruhus mõrudus enne ol' leevä kuhetuss mõrru hapu, no ei_tunnõ enämb mõruhus Har

mõrukas mõruk|as g -a Iis Kod Äks mõruvõitu mõned õõnad oo mõrukad Kod; leib on mõrukas Äks

mõruline¹ mõruline Ris; mõrule|ne Ris(mõro-), g -se Juu mõraline, praguline mõruline leib, änamiste ikka pialt võttab praod `piaie; mörolene puu, ta\_j kolva Ris; ei selle mõrusele `puuga `tehtä kedägist Juu

mõruline² mõruli|ne g -se marune ilm on mõruline Jõh **Vrd** maruline, meruline, mõruline

mõruma mõruma Lüg Muh Juu

1. tormama, tuiskama aga nüüd täna `jälle mõrub Lüg; lumi mõrub tänä `jälle Juu

2. kõva häälega rääkima mis te mõrute nii Juu

Vrd maruma, meruma, mõruma

mõrune mõru|ne g -se marune ilm on `nõnda mõrune Jõh

mõruvakõnõ mõruvakõ|nõ g -sõ mõrkjas Taa piim um sul jo_sääne mõruvakõnõ Rõu

mõrõstuma mõrõstuma Vas; nud-kesks mõrõstunu[?] Har pragunema, mõranema ärä mõrõstunu[?], mõrrõ[?] sisen Har; lambi tsilendri um mõrõstunu Vas **Vrd** mõristumma

mõsa mõsa mõlk, lohk nabral oo mõsa sehes; labu oo mõsas Muh

mõse|vesi pesuvesi ku sa edimest `kõrda latsel mõsevett tuut ja säält maha loputat, siis laits eit suust Krk

mõsikun pesus palaje om mõsikun Krk

mõsil|laud kolme- või neljajalgne pink pesu pesemiseks ka_teil ka mõstas kurikuge ja mõsilavvage Hls; mõsilavva otsan egä `räästä all ei tohi [rase] kuseda, siis laits kusess ala Krk; Ku `rõivõid `mõsti, siss `mõsti -- mõsilaua pääl, mõsilaud ol' kolmjalan Har **Vrd** mõsulaud

mõsim *mõsim* Hls Krk, g -e Saa

1. pesuküna *mõsim ol'li säänte kui suur kahe kõrvaga `toori Saa; naine olli säänte ku mõsim, paks Krk*

2. korraga pestav pesuhulk; pesemiskord *täna ol'li nõnda suur mõsim, et käed `vässid ära; omme on mõsim Saa*

mõsi|pakk pesupink *tõlvaga mõsipaku pääl `mõsti Nõo; Egan talon ol'l mõsipakk - - tõnõ `tütrik ol'l tõsõn paku otsan, siss `tõlvuga\_muidugu\_lahuti inne Kan; Mõsipakk ol'l paksust plangist tett, tuuļ ol'l uma neli `jalga alh; `naksi `vil'la rabahamma, mõni lei `vasta `saina, mõni `vasta mõsipaku Har; `Rõiva ol'_kon `tuuřan vai kolmjalahn, säält mugu\_`võeti uma tükk ja_`naati mõsipaku pääl `mõskma Rõu; mul naa_jala? omma? all niu mõsipaku?, mugu värisät `jalgu pääl Vas -pink pesupink mõsu teite lipõga? likõss, sõss tõlvaga\_peßsite inne tuuđ rõõvast mõsipingi pääl Ráp Vrd mõsupink -ruhi pesuküna Temä mõseb `rõõvit sääļ, näe, mõsi `ruhve pääl Trv*

mõsiskõllõma *mõsiskõllõma* pesema *Ega päiv tä naid latsõ `nartsõ mõsiskõllõs Rõu*

mõsk¹ *mõsk* Trv Puh, g *mõsu Nõo Võn Ote San V(-o Plv Ráp) pesu a. pesemine vaja `rõiva mõsk ette võtta Puh; tal jäi eelä mõsk pooleli, pidi lehmä `lauta minemä Nõo; Peräst `mõsku hõõruti viiļ `uñdrikkõ tuu mõsu perä seen Kan; siss `pañti sinnä [tõrde] siss `ammõ ja kõik' `rõiva?, mis `mõsku tul'liva? Ráp b. pestavad või pestud riideesemed ega es tohiki `tütrik `endä `mõsku talu mõsuga ütte panna Nõo; `mõsku plaaniti `tõlvuga, siss jälle `ojja, loputidi sääļ vett piti Ote; ommõñ om mul mõsk `mõskõ San; mõsk aia pääl kuioss Kan; keväjä om hää oja veeren `mõsku `mõskõ? Rõu; jämmembäle mõsolõ pañnit `peoga_tuuđ seebiperrä, mõsk sai illoss puhass Plv; värskit vett `peetäss mõsu `tarbiss, `tuuga lätt mõsk `puhtass Se*

Vrd *mõsu*

mõsk² → meski¹

mõske → meski¹

mõski → meski¹

mõskma¹ *`mõskma, (ma) mõsen Saa, mõse M(ma-inf -me) T, mõsõ hajusalt T, V*

1. pesema *ommuku `mõssin suu `puhtas; käed `vässid ära, linsed `rõõvad on ju `rasked `mõske Saa; `lamba `mõsti enne pügämist Trv; külälän tuleb, ku kaßs mõsk Pst; mõsk küll üteli poole ja tõisel poole, aga paa `pihta es lää Krk; ku varesse `mõskve, siis tule `vihma Hel; anumide `mõske `ol'li `tuuđu `valge liiv, liivatüñn iki nukkan; naese es võta `üüsi ka tanu pääst, ku_ña `sanna lätsivä, siss võtiva ärä, muidu oless tanu pääd `mõsken ligedass saanu Ran; na_ļliva ilma `mõskmada, `siipi näil es ole; mõsnu mõsu ärä, mes sa mõsust nukkõ `müüüdä vedeldät Puh; ma mõssi siss suud ja kässi ja `tahtsi pääd ka `mõske; miä ei ole ka `endäl `jalgu mõsnu - - ega `mustuss ärä ei kooleta; ku tulna tuu lähmätuss, siss olna `rõiva säļlän nigu `mõstu, `õkva nii ligeda Nõo; noh, tarel `ol'li maa põrmand, ega toda `mõske\_s saa TMr; pühäbä ommogu `ol'le noode piimä pütte `mõskmine Võn; lammass viiäss `lompi ehk jõkke, sääļ mõstass ta ärä Kam; sääļ om periss `mõskja, kes kõik asja mõsep ärä, et solgi vii manu ei ole `kääsi `aamist Rõn; ma mõsõ `endäl suud (nägu), mul om silmä `väegõ udutsõ San; inämbüsi iks tõlvaga mõstass Urv; mi\_`mõski ja puhasti kül?, a iks `leie täi\_`säļgä; paremb om õdagunõ `uhtmene, ku ummugunõ `mõskmene Krl; tõnõ käsi mõsk tõist, noh tu üldäss nii kiä tõsõlõ taht medägi hüvvä tetä? Har; mul ol'l üis traadinõ tuust paa `mõska?, tuu läts `mõskõn kokko; ma `huhtsõ inne, ega ma\_s mõsõ? Rõu; mu imä `pañti võiu `mõskjass ja pütüü `pandjass; ku nätäl ol'l hamõ? mul sälah, siss kişk säläst är?, et `mõska vaia Vas; sul om `täämbä suu `mõskmalda?, mi\_sa säänest pori jutto ajat (õeld häbitule); ma ol'li `mõskja,*

minno kutsuti `mõskma\_tud `kuuljat Se; `lambit mõstass, pal'lo um `virtsa, vill nakass `haisma virdsaga Lut || piltl ma\_mõsõ uma käe `puhtass tuust halvast teost Har

2. intensiivselt midagi tegema Küll nüüd mõseb jämmet vihma maha Hls; sa mõset miul `pihta ku vana obesel, mats matsu `järgi; ma mõssi (niitsin) küll - - kaari pääl, aga es saa tal `järgi; kos ta nüüd mõsk, lasep pikä sammudege Krk; mõse kurjalvaimul nahk kuumasse Hel; Obene nakas perutama, aga küll ta siss sai mõske Nõo; küll sai naise esä käest `mõskõ? (sõimata) Rõu

mõskma³ pl `mõsk|ma (-s-) San, -ma<sup>2</sup> Kan Urv Har(g -mõidõ) Rõu Plv, -me Ran Nõo Kam, -mõ<sup>2</sup> V(`mõsmõ² Lei), g -mide, -midõ

1. solk; (toidujätmetega) pesuvesi `mõskme om kõik supi ja söögi perä, mes kokku korjatu - - `mõskme viiäss loomele Ran; ivätse tünni `mõskme piab sia söögi `sisse panema, t_om jo puhass ivä Nõo; `mõskmideka muud es tetä, kui `aanti penile vai `tsiale Kam; `mõskma² omma_no `hõlpsa\_saia<sup>2</sup>, mõsõ\_kausi<sup>2</sup> ja `luitsa är², omma_`mõskma\_käen Kan; ku\_`pernanõ kah `hõela söögi kiit, sõss pere `ütless, ne_mma_ku_`mõskma<sup>2</sup> Urv; mõssi mõsu är ja visaasi `mõskmõ maha² Krl; [mee] vaha `mõskmõ<sup>2</sup> `paanti vii `sisse, tuu ol'l makuss juuva<sup>2</sup> Har; ku nõvva mõsõt, sõss jäävä\_nuu\_`mõskmõ² Plv; `mõskmõ<sup>2</sup> umma\_`minka tõbrast juodõtass, `lihmi, `lambit Lut

2. sulp `mõskma - - tetäss suvõl hainust, talvõl `hainu ei olõ, aganõist, pandass patta, aiass `kiimä, omma `mõskma val'mi²; latsõ rõibõ lask eläje² `kumbi `mõskmõidõ manu Har; `Mõskmiid tetti ka üts kõrd pääväl, vesi `aeti paa sisehn kuumass, sinnä² `aeti aganõ\_`sisse ja_`lasti är\_`haududa² Rõu; no om ar `kaonu<sup>2</sup>, anda\_ai<sup>2</sup> inäp vaest `kohki `mõskmit, tiia\_äi<sup>2</sup> mis `täambä taha_ai² eläjä² `mõskmit juuva² Se

mõskuma `mõskuma Ran Ote Kan Urv Rõu Vas; pr (ta) `mõskuss Krk Se pestud saama ku midägi `mähki `olli, `võeti puhass linane `rõivalapp, kas vai vana `mõskunu `amme säl'g Ran; Jalgräti kangass `koeti ka\_`paklinõ, ku är_`mõsku<sup>2</sup>, siss ol'li ilusa\_`valgõ² Kan; mul ol'l vana är_`mõskunu rät pääh; `paklanõ ku `mõskuss, sõss lätt `pehmess Vas

mõss mõss paks (inimene) küll see mõss oo Muh

mõssi, mõssih mossi(s) jäi `mõssi; ta_m alati mõssih Plv

mõst- → mõist-

mõstam `mõstam g -e miski suur ja raske olli ku üits igäven `mõstam (suurest jänesest) Krk Vrd mastam

mõstav `mõstav Krk Lei pesu-, pesemis- suu `mõstav siip; `kalda sii `lõnge `mõstav sol'k säält maha Krk; `mõstav tõlu Lei

mõsu mõsu Trv Hel T V(-o Plv) pesu **a.** pesemine ta (kangas) letits ärä, siss lää mõsus ja siss tule ta `liikmise ala Trv **b.** pestavad või pestud riided Laits `olli mõsu kik `tuurjast maha `kiskan, seni ku ma laada man käve tsikku `süütman Hel; `endäl pidi olema säng ja mõsu [magamiseks] Ran; mõsnu mõsu ärä, mes sa mõsust nukkõ `müüjä vedeldät Puh; üitskõrd sai kol'mjalg täis - - ütetõiss `kümne inimese mõsu `olli; Kile talu `olli nii rikass, et kaits kõrd `aastan `mõsti mõsu, keväde ja sügise; kae ku Miina mul õõrub vahel `kässi ja `säl'gä, siss `õkva nigu mõsu õõrub Nõo; mõsu taap `mõske, palaja ja `amme likku `panda Kam; `siipi vanast oieti, enämbide tetti iks lipe mõsu `mõske Ote; Ku mõsu alvastõ `mõstu ol'l, siss poisi naariva, et pini hauk mõsunõõri all hamõ<sup>2</sup>, hamõ<sup>2</sup> Urv; mul om mõsu jo kokku korjat, vaia likku panda<sup>2</sup> Har; vaunikõnõ ol'l mõsu `pungu täüss, timä nii litsahuí, kai et ku pal'lo tuud mõsu um Rõu; `oigõ `viija lää ei² mõsu `puhtass Ráp **c.** ihupesu mõsu käib `tõisi kappi ja sällä`rõiva käevä jälle `tõisi; esi teenib ja naene teenib, aga ei saa mõsu `endäle `säl'gä Nõo

Vrd mõsk¹

mõsu|laud pesulaud *mõsu laud om neli `vassa pik'k Kan; Ämmeti õks rõõvas likõss, kääneti kokku ja `pañti mõsulauva pääle, sääl siss nakati tõlvagõ valu `andmõ Har*
Vrd mõsilaud -pink pesupink *mõsupenği olliva siin, kešk-paegan `olli kaevetu `vällä, tsol'k `juuške sinna `tsompu Kam; `rõivit `mõsti mõsu pengi pääl tõlvaga Ote; Pääle `kiitmise `mõste `lango viij tõlvaga mõsupinği pääl Röp*
Vrd mõsipink -tõrdu pesuküna *mõsu `tõrdu - - siss `pañti sinnä siss `ammõ ja kõik `rõiva² Röp; mõsu `tõrdu [on] kolmõ jalaga² Se*
mõte *mõte g mõtte Põi Muh L hajusalt K, I M TLä Kam San; mõtõ Khn Vön San, mõtõ² V, g mõttõ; mõte g mõtte Jäm Khk Kaa VII Ris; n, g mõte Rei Phl, mõtte Hlj Lüg Jõh IisR, motte Jõe Hlj VNg, mette Kuu; mode g motte Vai*

1. a. mõtlemise üksikakt või tulemus *motted on `toisial Hlj; Mul tuli ia mõtte Jõh; inimese mõtted nõnda laiali, ta\_p tee isegid, mis ta `ütleb; ise vana obu, aga varsa mõtted, pole `küpsed mõtted mettend Khk; kes teise mõttid teab Muh; äi mina avalda oma mõtet Rei; mõtted `lindavad möda `ilma-maad Mär; vaev ja mure ajas ta mõtted segases Tor; inimese mõte on ku oki ratas, `lendab ühest äärest `teise Hää; pää on mõttid täis nõnda kui ratta rumm kodarid Saa; mõtted on laiali, ei `märka midagi Kei; mitu mõtet piäs Koe; pailu mõtteid surub piäs, nii et ei tule uni `silma VJg; tea, mis mõtteid see audub Trm; koba aga näid mõttid piä ajode sidess ja `üttele sulle Kod; mõtted `vaevavad, ei saa magadagi - - ei saa neist mõtetest `lahti Lai; kurjad mõtted käivad `peale Plt; `mõtleb kõiksugu mõttid KJn; inimen ei saa mitte tõise mõtet är mõtelte; esi `vaevat ennast oma mõtedege Krk; mõtte ilman, ei pane tähelegi, mis ta tege Hel; temä oman mõtten pallelnu `kangede jumalat; pää ajo om mõtte kotuss, kes mõtet annab inimesele Ran; tüüj tegijäl, und magajal, laesal `pal'lu mõttit Puh; tüü tahap tetä ja sina istut tooli pääl ja võtat mõttit kokku; miä `rühkse iks toda kaara `niitmist, es tule säräst mõtetki, et varass võip taren olla Nõo; kas ma mõttõtark olõ, et ma su mõttõid või vällä arvada Har; Täl oma² kurä² mõttõ pääh Röp; mõttõ² omma² hajovalla² Se*
b. arvamus, seisukoht, käsitus; nägemus, kujutlus olen `selle vana pappaga ikke ühes mõttes Hlj; minu mõtte järele piaks tüö nüüid iast menemaie; `kaua sa `lonkad kahes mõttes (oled kahevahel) Lüg; sene töö ma teeks oma mõttes veel ära Phl; nende mõtet `peale andn peremele `sel'ga Lih; kus sa siis nüid koa omast mõttest lähäd Tõs; meel, mõte tees, aga ei saa, - - ei jõua Aud; õma arvuga ja mõttega `tüisin küll viij, aga enämb en näe kudoda Kod; meelega ja mõttege `süüsse kikke Hel; jumalat ei ole, tuu om tühi mõte `pal'lald; lašk ennäst `nühki egäl puul, temä `kiñdla mõttega inimene ei ole ollu Ran; sa `mõõli külh, et ma `rahva naaruss jää, su mõtõ² läts vett `juuma; ma olõss länü\_ka mõttõn kerikudõ, aga ei joua, jala omma `lühkü² Har

2. a. mõtlemine, mõttetegevus, kaalumine *ei tia, mida sie mottes `molgutab Hlj; sa õled sügaval oma mõttedes Lüg; Tia, mis ta tieb - - `paistab `ninda mõttes olema IisR; oma mõttes inimene tahab küll pailu Khk; Et inimesel `sõuksed asjad mõttesse tulevad (teise vili ära varastada) Põi; ei tea, mis selle mõttes oo (võist, mis kokku ei lähe) pilti Muh; omas mõttes saan sest aru, aga mis ma sest `ütlen Mär; sul oo ikka alles lapselik mõte Var; tä oo alati mõttes Tõs; Mis sä nda mõttõs seesäd Khn; kõik, mis mõttesse tuleb, aab suust `väl'la Nis; ma `vaatasin omas mõttes, et\_se isa jäi päris kurvaks kohe Amb; mina `mõtlen õmass mõttest, et mes tegijä minä enäm õlen Kod; seda `asja piab mõttes `kandma, siiss saab täielikult ära tiha Ksi; mõte om kogundi tõise asja pääl Trv; siij inimene om lühikse mõttege Hls; `siantie kurb ja mõtten, nagu kivi kuurm `süäme pääl Krk; aa mu mõttile Hel; ma esi `endä mõtten ka `kaalse toda `asja, et kuda ta parembide om Nõo; ta ol' mõttõ sisen, ta is kuulõ medägi, mia*

sa_kõnõli Har; ma `mõli uman mõttõhn tuud, et las tä ar<sup>?</sup> avaldass, kos tä tuud juttu kuul'd Rõu; tiä jäi nigu mõttihe Plv; jääss mõtõhtõ `sisse Se b. piltl (sombusest, vihmaeelsest ilmast) Ilm täna nii mõttes, tia, mis ta võttab teha IisR; Täna oo seike vindund ilm, nõnda mõtete sehes Kaa; ta oo täna omingu nii `pilves ja mõtete sehes\_se ilm Muh; täna akkab `pilve patakad kasvatama, ilm na mõttes Lih; ilm seesab mõttes PJg; nüüd tuul vuhib, kui oleks `vaikne, siis `ütleks, et ilm on mõttes Kad

3. mälu; mälestus pian seda omas mõttes, seda `kellelegi ei `räagi Lüg; vana `rahva mõtte on jäänd, [et] siis uus vill `kasvab ruttemine [kui noorel kuul pügada] Jõh; ta oma mõtte `järge joonistab VII; ega `kõiki maksa `rääkima ega õiendama akata, pea seda muðu mõttes Mär; see seesab ikke mo mõttes Tõs; minu mõttes `tehti need paiu ja lepa kooredaga (lambanahkade värvimisest) HMD; pimedispidi lahen muko mõtte järele Kod; koolimaja seesab mul mõttes Plt; miu mõtest lääss ta igävess Krk; ma oia sedä `asja mõtten Hel

4. soov; kavatsus, plaan ei õle viel [naisevõtu] mõttet Lüg; mool oli ikka mõttes korra veel `kerku `minna Khk; mool polegid sööma mõtet; Mool tuli äkist nii `kange kala mõte `peale (soov kala süüa), suu akkas vett `joosma; Mõte on `õige küll, et seda `viiti teha, aga kes see teeb Põi; nüid [on] ühna mõtet `mõnda (mitu mõtet), mis sa teed Muh; täl ei ole seda mõtetki, et `sõnna lähäks Mar; Ning siis oli `meitel mõtõ `Kihnu `minnä Khn; neil oli mõte seda `silda `saare (Pakri saarele) tiha HMD; võisid - - tallata igate `sel'tsi `kirjasi `sinna [kangale], mis sa `tahtsid siis oma mõtte järel KuuK; laps muku tuarotab `minnä, aga täl on õma mõte Kod; mõte ei avide midägi, tegu piap `saama tett Krk; ta es saa oma mõtet täis `viia, siss sai pik'ä nõna Ran; no miä küll viil ikki kua sukka ja kinnast, ja mõte viil `olli kangast tettä Puh; kui täl mõte `liina minnä, siss võit tapp `lamba ärä kah; latsel om nigu mõte kapi manu minnä, kaeb alt ja päald Nõo; kõik' laiva ei saa `randa, kõik' mõttõ ei lähä `täüde vns Har; sõss mul tul'l perähn viil mõtõ[?], et os ma_tuu naasõ käest küsünü[?], kuis_tu asi ol'l Rõu; poel tulliva naase `võtmise mõttõ<sup>?</sup> Plv; jema (ema) mõttõ\_päl (rase) Lei || piltl [ta] Putkestat küll sääl kivi kallal, aga äi kivil olnd mette teist mõtet ka, jähi sõnna samase paika Kaa; Vähe `nuhka ikka käib, aga see_p tee tuulingule teist mõtetki Põi

5. tähendus, sisu; asjaolu, suhe kaapjalg, sie on `vaimu mottes, sie kolab `üösel Jõe; Kuusk oli `kerguse mõttes väga ea puu Põi; sõnal oo teene mõte kohe, põle `sohke kui meitil, tähendäb teist `asja Tõs; palga mõttõs ond `meitel ette vähä `palka Khn; vänderdamine ja kooberdamine ja komberdamine, kõik ühe mõtte pial need sõnad PJg; tõsises mõttes `pekse ma ei saand, aga eks ta äsand vähä JJn; tuu om iki vašt asjanda mõte, kes_tu viil peräst `kuulmist kodu tulep `käimä Ran; mõni mijs om `väega `komblik - - ei pane kättegi `kül'ge, tollen mõtten, et ta su `kiskma nakap Nõo

6. eesmärk, otstarve; olulisus, tähtsus plaravad sedasi `pæele, pole üh\_mõttega jutt Jäm; Egäl tüel piäb oma mõtõ kua olõma Khn; ajab niisugust läma `väl'ja, mil `mingisugust mõtet pole Kei; mes mõttega si vanamijs nisuke si sõnu tuleb ajama Kod; mis mõte sel asjal on Lai; meil kui [heinamaad] mano ei anda, ei ole mõtõtki `lehmä pitä Võn; ma võti tuu (talutütre) henele naasõss tuun `mõttõn, et ma\_saa sulasõ `orjusest vahest vallalõ Har; `kambre külel ol'l muldhijr - - muldhijr om `lämmäpidämise mõttõh Röp

Vrd mõõdõ

mõtessin mõtlevas olekus `endämiisi mõtessin lätsi, tassakeisi `aste Nõo

mõtiskõllõma mõtiskõllõma Har Se mõtisklema `naksi mõtiskõllõma, konõss ma ta maha_kisi Har

mõtlemä `mõtlemä Jõe Hlj, da-inf mõtelda Pöi Muh L Ha JJn Tür VMr Kad TaPõ VIPõ Trv T, `mõelda Lüg(`mõella) Jõh(`mõtleda) IisR hajusalt Pä Jä ViK, IPõ Plt; `mõtlemä, da-inf mõtel|de, -te Hls Krk(ma-inf -m) Hel San; `mõtlemä, da-inf mõtõl|da Khn Ote Rõn, -da[?] V(-mma); `mõtlemõ, da-inf mõtõldõ San Krl(-mmõ, -dõ<sup>?</sup>); `mõtlem(m)a, `mõtõtlõ-, da-inf mõõdõlda<sup>?</sup> Har Lut Lei Kra; `mõtlemä, da-inf mõtelda Sa(`mõtleda VII) Hi(`mõõlda Phl; mõdli|ma, -da Emm) Ris; `mõtlemä Jõe Hlj, da-inf `moella VNg(`mue-) Vai; `metlemä (-mä), da-inf medella (-lä) Kuu; nud-kesks `metlend Kaa

1. ajutegevuse abil seoseid leidma, järeldusi ja otsustusi tegema; mõttes arutama, kaaluma; kellelegi või millelegi oma mõtteid suunama *eks mul ole siin `aiga medellä `seljällä asemell* Kuu; `motleb `ninda `kangest, et pää `kärnas Hlj; seda `kõike ära tie, mis miel `mõtleb; lüõb `mõtlemä (kahtleb), et kas on ikke `ninda Lüg; Peigmies ei õld viel `pulmade `pääle `mõtlend Jõh; Mis sa siin `aigussega muud tied, `mutku `mõtlemä `ilmast ja elust IisR; mie `motlin, midä nüüd pojäl viga on Vai; mis sa veel `mõtled, kut `soole pakutasse; enne `mõtlemä `järke, kui sa midad teed Khk; seda ikka oo mõteldud ka Krj; See raha asi pani juba mehe `mõtlemä, kust sa nee tuhanded võtad Pöi; ma põle selle `peale mõtelngid Muh; oma laste peel mõteldaks ikka Käi; jo sa annad moole `aega mõtelda Phl; see asi tahab veel läbi mõtelda Kul; ma `mõtlesin mitu `korda Vig; Äga `mõtlematta või `rääki Han; pead järele `mõtlemä, mis sa teha võid ja mis sa mette teha ei või Var; `mõtlesin, `jeldene aeg, kudas see sõna mul tuli suust `väl'la Mih; ää tee `ühti, muðu `mõtlemä, et ma ole tein Tõs; `mõtles õõd ja päävad läbi Tor; Ku ma nüüd `mõtlemä, sis ma tää küll Hää; enne `mõtlemä, siis `ütlemä; `mõtlen `seia ja `sõnna, oma `sõprasi ja neid, kes `muldas on Kei; kis `sulle `aega `andis pidule `minna - - sie oli `mõtlematta (mõeldamatu) kohe Hag; ma olen ikke mõteld seda mõtet, et ükskord ikke tahaks `minna Juu; seda meie kohe `mõtlesime, mispärasst `ennemušte nihuke mood küll `ilmas oli Kos; Tema mõeld: mis `moodi ma suan niidetud Amb; olen seda `assa igate `muodi mõeld Koe; `naabrumehed mõeld, et mis temaga teha Kad; üks kõik mis suust `väl'la aeab, ei `mõtlemä, mis ta `ütlemä Sim; kõik tii läksin ja `mõtlesin õma mõttid Kod; see pidi üks nesuke `mõtlemä inimene olema, kes täitsa aru sai ja `mõistis siis `asja korraldada; `andis mõtelda kohe, kudas seda teha Lai; kui neid `aastit paelu ka on, sis paneb päris `mõtlemä, kudas sa oled või elad Vil; miul ei ole pääd, ei saa enäp mõtelde kedägi (mõistus on tõntsiks jäänud) Hls; ma ole kik'k mõte ärä mõtelnu; ma ole sedä `asja kigipidi läbi mõtelnu Krk; ilma `mõtlemäde kõnelemine om ku ilma `sihkmede püssi `laskmine Hel; ei ole nii, et mes suhu `solkap, selle `väl'lä `volkat, enne `mõtlemä, siss `ütlemä Ran; sääl jo ütledi särätse `älve oleva, et sa nakat vajoma ja ei ole enämb mõteldagi `väl'lä `saamise pääle Puh; mõtli toda `asja üle ja `ümbre, edesi ja tagasi, aga midägi targembass es saa; ta `mõtlemä katsiti, kas nüüd minnä vai jättä minemädä; ega ma koolu pääle ei `mõtlemä, ma `mõtlemä elu pääle Nõo; ei või mõtelda, siss nakass pää ka valutama, kui `mõtlet Kam; küll sii ilma elu om ukan, `õkva pää lätt kiriväss mõtelden Rõn; ma pia enne `mõtlemõ, sis `ma `ütlemä San; ala `mõtõldu medägi, siss om hää ellä[?]; külh `mõtõltõ ütõilde ja külh `mõtõltõ tõisildõ; mõtõlgõ `perrä, et peräst `ütlemä ei tulõ[?] Har; esi[?] um `süüdü, mille tiä nii `mõtõlmada `kõnõli, no uma `vitsa `pesvä<sup>?</sup> hinnäst Rõu; ku pää tsõõrik um, siss inemine ei `mõtõlõ[?] (purjus inimesest); tek'k ilma meelee `mõtõlmalla<sup>?</sup> Vas; Sääl timä lesat ja mõtõl' kõik'sugutset viguret `väl'lä Röp; sõna `ütlemä mõõdõlden, samm astu `kaien Lei; timä taht iibä pal'lo mõõdõlda[?]; nakass `mõtõlmä, miä tetä<sup>?</sup> Lut; väl'ja mõtlemä leiutama, mõtlemisega väl'ja nuputama; mõttes looma nää, mida sie mies on `väl'ja mueld Hlj; mõni omast pääst `arvotab, `mõtlemä üvast `väl'lä mõne tüõ'riista; oma tubaka `lõikamise nua ehk `massina õlen ise `väl'lä mõeld Lüg; siis nad

akkasid `välja `mõtlemä, `mõtlesid ja `seatsid tuulinga sõdamodi kogu; Kõik nee laulud on täma `välja `mõtlen Pöi; siss temä mõtelnu ää plaani `välla Hel; om sellel iki pääлуу, kae, mes tä `väl`lä mõtel Ran

2. arvama, teat arvamusel, seisukohal olema ise `mõtsin, et `väike `ülge, et küll ma `sellest jägu saan Jõe; mis sa `mõtled selle `kõhta Lüg; mies `motles, et sääl on vist roda pesä; `sinne `taldrigo `pääle siis `pandi raha, ken kui `pal`jo `itse `motles (arvas panna) Vai; ma `mõtsi, äi, see pole `õige Ans; ma `mõtlesi, et tuleb `vihma; ärga `mõtlega, et see nenda `kerge on Khk; ma `mõtli, nüid ma saa omale kassi siit Kaa; ma `mõtsi, et sa nutad; tüdrik mõteln, et lind tahab puud maha nokki Muh; ta äi `mõtlen seda `ühtid, et tuul äi ae `laeva edasi Emm; ta `mõtleb `teistest ikka sandisti Käi; ma `mõtsi, et sa tead seda küll Vig; ma `mõtlesin, et tat põlegi kodu Mih; miä `mõtli, et küll sii läks ruttu Saa; `mõtlesin, et maja pidi põlema Ris; pul`l akab `jälle `mõirgama, `mõtsin nüid on `lahti `jälle Nis; `mõtsin, et need on uñdi silmad, et sedasi pimedas pästavad Ann; `mõtlesin temast `alba Iis; tämä `mõtleb, et tämä oo nõnnagu vaim Kod; me `mõtsime, et ta sureb ära Plt; ärä mõtelge, et ma valetan, se\_on peris `õige KJn; seaksed pool saksad, mis on natike `koolis käind ja siss `mõtlevad, et nad on päris saksad SJn; kijl kõnelde, aga `süämen ta `mõtles ike `kurja Trv; nemä olliva `üüße noodal olluva, mõtlenuva et toñt om noodan, aga `olli sägä Puh; ma või mitte unel ka mõtelda, et sa tulet; mul `vastne aid, ma toda es `mõtlegi, et ta minu aia ärä lahup Nõo; ta mõtel, et ma es näe, `näie küll, ärä sa `mõtle, et tõõnõ om rummal` ja sil`mitü Võn; ma `mõtsi, et vaist läiis `eñgüme tu\_pudõr San; hundsakut taheta ei? häämeelega palgata, mõtõldass, et tä ei taha? ekä tüüd tetä? Kan; kaßsil ol`l kuldnokk suuhn, tiä mõtel` roñi ollõv, pañd `maahha Rõu; tiä es `tolmugi su\_tulõkist, mõista as mõtõldakinä? Vas; ma `mõõtõlõzi ti lätõted kalmet`aida Lei

3. kavatsema, plaanitsema `mõtsin, et lähän `verkude `juure Jõe; Sie vade hakkas järel tulema - - ja ei medeltki maha `jääda Kuu; `mõtlen `ühte `kõhta `minna; kui akkad `miski `asja tegema, siis piad ette `mõtlemä, kuda `muodi teha Lüg; inimene `mõtleb küll, aga seda\_p tee `kengid, kudas see asi `korda leheb Khk; Seda peab ennem `mõtlemä, kudas seda [maja otsa] parandada Pöi; siis es ole mõtelda kokal üht, mis ma keeda Muh; ma `mõtlesi `oome `veskil `menna Käi; sa `mõtle ikke ette koa, mis sa tegema akkad Mär; ma teen kuehalaba `valmis, nii ma `mõtsin Vig; `mõtle ja `arva, aga asi lähäb teist `moodi Var; Mia `mõtõlõsi `õhtani kündä Khn; neil olid ikke - - nied päävad määratud, mis supp ikke ühelgi pääval oli, ega sie `mõtlemist old, et mis ma täna kiedan KuuK; täna `õhta ta ikke `sinna `mõtleb `tulla JIn; mina akkasin minema, aga ma `mõtsin, et sedasi üppan_nüd Koe; ei tia, kas `mõtleb õige `sõaga ää võtta teise VMr; `mõtsin ja ißsin siin sängi serväl, et ma lähän Kod; vanemad inimesed ikke `rohkem `mõtlevad ette, aga noored teevad `rohkem uisa päisa Lai; ette `mõtõleja inimene, kõik - - plaanitses ära Plt; mia `mõtli, mia pane piibu `suitseme Hls; mis inimene `mõtleb, sedä jumal mõõdab Krk; temä pañd ilbukese `endäle `ümbre, mõtel `Elvä `minnä; võtt ametist `valla ja kõnnip nii sama, ei\_tä, kudass ta `mõtleb ärä elädä; [vihm] Ei mõtlegi vist perrä jättä, tuleb nigu ua varrest Nõo; timä ol`l ka `uhkõ inemine, aga ega igäkõrd ei lähä nii nigu sa `mõtõlõt Ote; sa\_piat õks ette `mõtõlõmma, kuiss sa ellä_saat Har; mõtõl` är\_surmada? Se || lootma, soovima se tüdruk `mõtleb mehele soada Trm; tõõnõ `mõtõlõss mu latsõlõ `halva Se

4. a. kujutlema en või `mõellagi, kui pali neid õli Lüg; Sedä `jõrmsad `pääva taha enäm mitte mõtõlda Khn; kohe `irmus mõtõlda Äks; avva man mitu kõrd sai `käiduss ja mõtõlduss, et siin nüid `puhkab nuur poiss Ran; ime_küll om mõtõldõ, et tütar om `aigõ ja imä om terve? Krl; katõsakümmend `versta pääväga välõl`käu,ü, tuu om vanal inemisel võimata, noo,

mõtöldagi Har b. (millegi rõhutamiseks, esiletõstmiseks) siis ka tuli meri torm ja -- jaa ja`metle, siis läks viel aer`katki Kuu;`mõtle, kus õli ikke pulm, kui ia toit`tehti Lüg; ära sa`mõtle, või muhulane Mus;`mõtle, kus`orjus enne`olli (raskest tööst) Muh;`mõtle, kui pal`lo tä oo kedrand Mar; viis-kuusteistkümmelammast [tapeti] sügise ää, ja`mõtle, sial oli ikke ulk`sinkisi KuuK; neli`tuñni tul`li,`mõõtle`mõni neli`versta maad Har

mõtlemata `mõtle|mata Mär Var Tõs Kei Lai Plt KJn Nõo(-mada), `mõtlo- Har, `mõtle- Khk Rei Ris; `mõtlematta Lüg Jõh Kod mõtlematu On mõnikord ikke nattuuke `mõtlematta Jõh; neid `mõtlemata sõnu εε pang`tähelegid Khk; sa oled nii `mõtlemata inime, saa_p tea üht, mis sa reagid Muh; see oli üks `mõtlemata tegu, pärast kahjatsed Mär; ta on järel `mõtlemata Ris; on üks ilm `mõtlematta inimene Kod; tegi selle `mõtlemata teo Lai; tu_m `mõtlemata inemine, tuul` om pään Har **Vrd** mõtlõmalda

mõtlik `mõtli|k Lüg, g -ku Kse Tõs Iis Trm Plt Plv, -gu Trv Krl Rõu; `motli|kko g -go Vai mõtteis olev, sellist olekut väljendav; juurdlev, kaalutlev ku `mõtleb pali, siis on `mõtlik inimene Lüg; järäl `mõtlik mees Trm; ma ole alasi järele `mõtlik Krl; ta_m ütš `perrä `mõtlik inimene Plv || mõtlemisväärieline on `mõtlik asi, ei tule uisapäisa teha Iis **Vrd** mõttelik

mõtlus `mõtlu|s Rõu/-ss/, g -se Kse, -sse Lüg; `motlus VNg Vai, mödlus Emm, g -e mõte vale `motlus VNg; `mõtlesid kõik `mõtused `õhta, seneperä siis nägid unes Lüg; Poiss on sehane `vartsman, et teeb vanadele üsna mödlust (paneb mõtlema) Emm

mõtloomalda `mõtloomalda? mõtlematu timä om `mõtloomalda? -- `ütless tuu sõna ar?, kohegi võta_j kinni Se **Vrd** mõtlemata

mõts mõts g mõtsa Saa eL

1. a. mets lääme `mõtsa `seeni `korjama Saa; meil om tilluke einama lahk, mõtsa sehen Pst; mijs lätt `mõtsa, naine naba pidi sel`lan = lass Hls; segämine mõts, sääal kasvass egät ütte; mõts om vaeval ~ mõts om vangin (puud on lumega kaetud); `valgetel ja punastel [kartulitel] suure varre ku mõts pääl; mõts o einäma sel`län, ei näe `päevä, kunagi ein kuivass ei saa (mets varjab põikese ärä) Krk; rihavarresse `tuudu mõtst nuur kuusepuu; kos mägi, sääal mõis, kos kõngäss, sääal kõrts, talu om suu ja mõtsa veeren Hel; miä küll ei `julguess ütsindä läbi mõtsa minnä, ta_m`üüsi `pimme ja must; kui sij verine kötutõbi `ol`li, siss kükitivä kõik mõtsa all nigu jähesse Ran; kägu jo kõlgsutap nii et mõts kajab; meil om ikki varesse mõtsan, aga teil om taren saende pääl (linnutopistest); kudass temä sedä `mõtsa ois nigu marja `aida, ma_s tohi karja `vitsa ka mõtsast võtta Puh; `kartuli aenatava ärä, ain kasvap nigu mõts; siin `meie `mõtsu sehen `usse ei ole; mõts `kargab `kaala, aga maja om lagunu (mets on lähedal, aga palke ei viitsita teha) piltl Nõo; siss `mijldü ta mulle küll, aga ennemb `ol`le nigu mõtsast `püitu, pää nigu aena kuhi ja kolmkümmend säedse `aastakka vana kah Võn; meie mõtsun enämp sussõ (hunte) ei ole; ihu ol`like ja tuul tõmmass mõtsade vahel Kam; ääd `vihma `tulli ja lämmi ka `olli, `kapsta `kasvi ku mõts Ote; puutäi? elässe mõtsan puu`lehti pääl Kan; `Kae_ku kemmergust mõnõ pañgi tuud sipi aida veesi?, sõss kül_kasusi aiakraam nigu mõts Urv; esä es võta_karja `vitsa ka mõtsast, üt`el: es makat, mõts kasuss Krl; siist om `niikagu Koiva `viirde põlinõ mõts; no om mõts pal`lass, ei olõ? enämb `lihti ei medäge; hainamaa kasuss mõtsass, siss ku_tuud alasi ei niidä? Har; mi puul ol`l kuslapuu kõigihn mõtsuhn; kasu ui\_sääal hain, paks mõts um pääl; Mõtsal kõrva?, väläl silmä? Rõu; ku külm ilm talvõl, sõss mine\_`mõtsa, lüü_kuusõlõ `kül`ge mõni tirak, sõss kuiuss är? Plv; vanastõ_ks ol`l neid `mõtsu siih ka `väega pal`lo -- ollõv iks hu`ssi? takah ajanu ka\_vii; taa jago ol`l kõik` mõtsani sõta täüs; hopõn `võõti iust är?, hinnäst jäteti kõgõ `kuurmaga mõtsa `sisse; sääal omma_`säantse (tihedad) mõtsa?, et ei\_maha\_`sisse Vas; tädi vei mannergaga? esäle `piimä `mõtsa, kui esä

mõtsah puid ragõ Röp; k'eväjä `olle mi mõtsun pal'lu k'äku Lei b. (metsapuust, -materjalist) sel ajal sai riigimõtsast `mõtsa `osta ja üte tüki `mõtsa `ostsime sõss ärä [veski ehitamiseks] Trv; sijj ost neid `mõtse üless Krk; kui istutime sedä `mõtsa, siss temä kajoss `audu ja mia panni `sijnnit Puh; ma `ütli esäle, et mis me sedäsi `mõtsa `raome segite, `raome üits tük'k kõrraga `puhtass Nõo; egä `aasta pandass jo `mõtsa kasuma Rõn; raiendik, kost `värske mõts `raodu Rõu; täl ol' hää hopõn, siss vidi `mõtsu, `tiijne mõni katssada `ruublit talvega?; kel ol'liva mõtsa ragomise? ja mõtsa vidämise?, noil ka ol' vaia `rauda `osta? Vas

2. (mittesobivusest, kõlbmatusest) tüdruk `mõtsa minnu (ülekäte läinud) Trv; mine `mõtsa, mia ei talu `säantest lori kullelde Hls; sijj är `mõtsa lännu, sellest ei saa kedägi inimest; mine `mõtsa oma lõrige Krk; nigu mõni om, ku laalava, siss aab üsnä laalu `mõtsa tõstel kah Nõo; mine oma jutuga `mõtsa, ei taha kullõlda Kam; mine `mõtsa, mi_s a lasi minnu haugut Har; mine õigõ `mõtsa kõõ uma jutuga? Vas; su mõttõ\_käüvä kõik' `mõtsa, na mõttõ ei käü_kohegi? Se; mõtsa poole nupust nikastanud, napakas Raasike mõtsa poole Hel; Ta um vähäkese mõtsa poolõ Plv; Tä om jah sääne ladvaga? mõtsa poolõ Vas

3. metsaheinamaa, -karjamaa Aja kari ärä `mõtsa, `tõistre kari om joba mõtsan Trv; ku kari `mõtsa `aeti, `panti lauda läve ala vana vikat' Krk; ku `tüülise lätsivä põllu `pääle, `aeti karjusse kah sigadega `mõtsa; `enne jüri `päivä ku joba aena `latvu `kossegi `olli, nakass kari mõtsan `käimä Ran; `lehmile piap vesi `moldi panema, mõtsast tuleva, tahava `juvva Puh; miä viisi lehmä Meeri `mõtsa - - aga toda `aina es süü, panni ristikaena kandsu pääle, sääl oless vai maa ka ärä söönu; eläjä ommukusspoolen saeva veedike olla mõtsan, parmu tulliva `säl'gä Nõo; lehmä tull'iva mõtst ja seivä mol'list Kam; pääle päivä mineku es oleme karjaga konagi mõtsan Ote; läämi\_`hainu `riibma `mõtsa Urv; aja kari `mõtsa, kell om jo neli Har; ma? ol'li mõtsahn karaga?, pañni pää kivi unigu pääle, jäi magama; lehmä? jäi\_viiļ kette `mõtsa Rõu; puul'päivä ai varahhappa kara `mõtsa, ni sai varahhappa kodo kah Vas; aig jo `karja `mõtsa aia? Se

4. põld, nurm ku tulli lina `kakmine, iki `aeti miu `mõtsa lina `kakma Pst; miul ei ole `aiga, ma pia `mõtsa mineme rügi sidume; `erne olli siis mõtsan, mia ole üttelugu mõtsan tühün - - nurme pääl iki Krk; poiss olli vedänu sõnniku `mõtsa Hel; kes perämätse sita_kuurma `mõtsa viis, tuu jäi räpäkuss; peremiis `olli mõtsan `künmän Nõo; kui lätsivä `mõtsa rügä `lõikama, siss `võeti sirbid TMr; lase obesega `mõtsa Kam; mõtsan `olli üits miis, tuu `olli maha `laskja, tõmmaß kongsiga `kuurmast sitta maha unikude Ote; näid es olõ\_kotun, nä\_l'li\_sita\_kuurmaga\_ `mõtsa lännü? Urv; mi? ol'limi mõtsahn rüä man Rõu; laudah `pañti `kuurma pääle ja lätsile `añti uha\_kätte ja nuu\_vei\_ `mõtsa Plv; sulanõ läis `mõtsa `künmä ja pernaane läis söögiga? perän Vas

mõtsa- metsa- ma mõtsakurun elä, ei tää maast ega ilmast; mihe olliv mõtsatühün Krk; mõtsavahe tij om igävene `konkline ja `vintslin; siin `olli jäl'edäde neid mõtsa `vargit, egäl ütäl `olli jo puutükki vaja; külläld om saanu sääl vahituss, vahi iki mõtsa `viiri `müüdä, et konass tütar tulep Puh; mõtsaalune om kõik lume täis, ei tunne tiid mitte `kostegina; temä ütsindä ei taha `mõtsa `minnä, `pel'gäp mõtsa kahinat; Elä nigu susi mõtsa kolkan; kesänurme tõene ots lõppi mõtsa `viirde, mõtsa `viirde ma\_s `julge minnä konagi Nõo; kos mäe ja oru, sääl om noid mõtsa `saari pal'lu Kam; olliva küll latse üits üte `perrä, aga mul miis orjaß mõtsatüün, `näl'gä me\_s näe Ote; mõtsaalunõ om likõ - - muudku\_käve ennedä ligõhõt mõtsaalust `müüdä; mõtsa `laandõ `essü ärä?; vanast härr lašk mõtsa maie pääle talu `rahval `vil'lä tetä, kiä `tahtõ enne, is võta tuu iist medägi `massu Har; tuud mõtsa saart jo hoiõ, es

täü? ütte `puukõistki lõigada? Vas; külämaa kutsuti tuud, mis ol'l üless haritu, mi\_talo om mõtsa`maalõ tettü Röp; mõtsaviir' jo tul'l, mõts läts `otsa Se

mõtsa|elaja metselajas, -loom *Mõtsan`elli mõtsaeläje?*; sa röögit nigu mõtsa elläi Har; *Sõss ol'li\_nuu\_suurõ\_mõtsa\_jo\_kõik`är_pooõstidu? ja_mõtsaeläjä ol'li_ka inämbüsi är_`häönü?; Ku mõni mõtsaelläi üle tii juusk, tuu inäp hüü ei olõ? Rõu; minol ol'l naiste talvõ küpär - - verrev sammõt ol'l pääl, nahk ol'l `ümbre `viiri `pantu. nugiseja nahk ta es olõ?, ta ol'l üte tõõsõ mõtsa eläjä nahk Röp; susi om mõtsa elläi ja kahr Se **Vrd** metsa|elajas, mõts|elaja **-hain** metsahein mõtsa`aina `olli `kergemb `niitä kui lageda pääl; si mõtsaain ei ole midägi asi, eläjäd ei taha süvvä sedä Ran; konnuhain om rassõ, mõtsahain om `kerge, konnuhain om paremb Har; täl ei olõki eläjile mõtsahaina tegemist, täl um ristik`haina viländ Rõu*

mõtsa|haina|maa metsaheinamaa meil om siihn egal talul mõtsa hainamaad Har

mõtsa|haldjas metshaldjas mõtsa alijass `viibe inimese essi tiiid Hel; mõtsa al'jass, tu om serände sil`mä viirastuss Kam **Vrd** metsa-, mõts|haldjas **-hani** metshani kodohani? ja mõtsahani?, katõ? hani? Se **Vrd** metsa-, mõts|hani **-hopõn** -hopõn g -hobõsõ kiil (putukas) *Mõtsahopõn linnas ärä Har **Vrd** mõtshopõn -humal* metsas kasvav humal mõtsahumala? *kasusõ? mõtsah Plv **Vrd** metsahumalas -hunt* (üleannetust lapsest) *mõtsa ünt, muud ei kedägi Hls; nagu `meagi olli üüts mõtsa ünt Krk || (kirumissõna) vaat kus kurjategija, jalatalla alt salvab läbi, mõtsa ünt (kärbsest) Hls **Vrd** metsahunt -härä* metsaülem, metsnik miu miis käis mõtsaärräga iluste läbi, temä sai mõtsast `kõiki, mes tä `tahtse Nõo; mõtsaärrä ütäl, ma lätsi üle `raendiku Ote; mõtsahärä om suurõmb ku mõtsavaht; mi_mõtsahärä om hää härä, ei tuu kellegi `kaala `karga? Har **Vrd** metsahärä

mõtsa|jutt metsasiht mõtsa juti pääl saave looma süvva Pst; mine säält mõtsa jutti piti Kam **-jänes** metsjänes nu mõtsajänesi - - talvõ jaoh omma `valgõ, a sügüse omma haha? Se **Vrd** metsa-, mõts|jänes

mõtsa|kana ?metsis mõtsakana olli suur lind Krk

mõtsakas mõtsak|as(s) g -a Trv Võn Rõu metsakas `Pärnu ümmer om mõtsaka maa Trv; sääl om mõtsakas koht Võn

mõtsa|kasak (lind) siin nigu mõtsa kasaka? nakassõ `laulma Har **-koll** euf hunt soel om pal'lu nimesid, pajuvasikas, kriimsil'm, mõtsakol'l Ote **Vrd** metsakoll

mõtsa|kukk 1. teder – Urv

2. kägu (mõistatustes) mõtsakukk olli kägu Krk; maa suga, tii liba, mõtsa kukk, mere sikk = ägel, regi, kägu, vähk Kam **Vrd** metsakukk

mõtsa|kulu metsis kuule ku mõtsakul'u laulave Hls

mõtsa|kusi|kuklane (sipelgas) mõtsakusi`kuklanõ um pruunikass nigu `keisri kusi`kuklanõ, a katõst mõtsakusi`kuklasõst saa õi? ütte `keisri kusi`kuklasõ pikkust Vas

mõtsa|kutsa euf hunt *Naaõõ? tei_`kunstõ, loi\_ja\_pohe\_soola pääle, et mõtsakutsa inäp eläjiid `murdma es tulõsi? Rõu **Vrd** metsa|kutsu, mõtsa|kutsik -kutsik* euf hunt mõtsakutsiga? all `haukva? Rõu **Vrd** metsa|kutsikas, mõtsa|kutsa

mõtsa|lind metslind mis kodu ümmert kaven om, niij omma mõtsalinnu Krk; põra nakasõ mõtsalinnu `laulma, umma hellü ajamadõ Har || (metsloomast) mesilinnu ja kimalise, niij mõtsalinnu Krk; mõtsalind om suzi, repan, kahr Lei **Vrd** metsalind

mõtsaline mõtsali|ne g -se M TLä Kam San Har Rõu Plv Vas Röp Lut(-le|ne); mõtsali|nõ Rõu Se, mõtsalõ|ni Krl, g -sõ; mõtsali|n Lei, g -se Krk metsaline **a.** metsloom, kiskja (ka euf) Ei tohi ka unti nimeta, ku süvväs, sõs ei jätta sie lambid rahu, üteldes mõtsaline Trv; va

mõtsaline - - `lamba ärä viinu (hundist) Hel; *mõtsalinõ*, *tuu ül'däss nii sutt* Se **b.** metsik, julm, hoolimatu (inimene) *lai'ts ilma irmute üless kasunu, sij ku\_t's mõtsalin* Krk; *and`vitsu kõvaste, ega temä es pühitse, aga ehk oless* [laps] *muidu mõtsalisess lännu; läits nii`uugu, lärmäss nigu mõtsaline* Ran; *temä tõste`silmi`ijn`olli vagane, käis lammaste`rõivil, aga sehest`olli`kiskja mõtsaline* Nõo; *oh, tu`ol'li kui va mõtsaline* - - *ei mõsta`endäst lukku pidädä`kossegi`kotsil* Kam; *ta om üts aruda? inemine,`taplöss alasi nigu mõtsaline* Har; *tal ei olõ?`pel'gõ ei häpü, ta om kui mõtsaline* Räp; *kae ku_on mõtsalin* Lei

Vrd metsaline¹

mõtsaline² *mõtsali|ne* g -se Krk(-li|n) Ote Plv Vas

1. *metsane sääl ää karjan kävvä ei oole, paks mõtsalin karjamaa;`Püüggle meestel om mõtsalise einämaa* Krk; *lake ta ei ole, iks enämbüss mõtsan, mõtsaline* (karjamaast) Ote; *sääne mõtsaline kotuss ol'l, ütsik elo* Vas

2. *metsas töötegija mõtsalise? tuleva kodo* Plv

Vrd metsaline²

mõtsa|loom *metsloom mõtsalooma* - - *ken mõtsan eläve, rebäne, jäness* Krk; *va mõtsa luum tege`kurja* Hel; *latse om käest ärä lännuva, om nigu mõtsa looma* Nõo; *no ei tiidä jumalõst ei`kijstki medägi, no omma ennede nigu mõtsalooma? maa pääl* Har **Vrd** metsa-, mõts|loom **-lutik** *metslutikas mõtsalutik om roheline, lai, kutiku ais man* Krk; *mõtsalutik haisõss niisama ku sängülütk* Rõu **Vrd** metsalutikas

mõtsa|maasik *metsmaasikas mõtsamaasiku kivi aherikude`viiri ja kun neid kasvab* Hls; *Mõtsamaasiga? omma? parõpa?, mõtsa`maasikist keedi ma ka?`muuši* Se **Vrd** metsamaasikas

mõtsa|mees 1. *metsatöeline Mõtsamehe olliva mõisan alatise mõtsa tüülike* Nõo

2. *sisemaa elanik mõtsamijs kitt õdago, meremijs hummogo* Rõu

3. *metsavend poig ol'l mõtsamijs, käve salaja kotohn`haigõt essä`kaeman* Rõu

Vrd metsamees

mõtsa|mehine pl *mõtsa mehidse? metsmesilane* – Lut **Vrd** mõtsmehiläne **-münt** (taim) *mõtsa mündi kasvave lina sehen logaste* Hls

mõtsane *mõtsa|ne* Ote San, g -se Puh; *mõtsa|nõ* Rõu Räp, g -dsõ Krl Har Vas, -tsõ Plv *metsane mul om kõik mõtsane maa, peab tedä`ruukma* Puh; *mõtsane karjamaa* Ote; *meil om säärän mõtsanõ maa, siihn lätt pal'lu`aigu, kooni ta nurmõ maass kõik`tettüiss saa* Har; *aga no mõtsanõ kotuuss, siss väega heläss`kõike`paiko`vasta kah* Räp

mõts|angerjas *mõts angerjas* euf uss – Trv **Vrd** metsaangerjas

mõtsa|nulk *metsanurk, -tukk sääl mõtsanulga sisen om repän; mõtsanulk tulõ nurmõ`sisse* Har; *kas mi elänü (oleksime elanud) mõtsa nulgah, mi elänü küläh* Se

mõtsa|onu *mõtsa unu* euf hunt – Krl **Vrd** metsaonu

mõtsa|paju pl *mõtsa paiu?* (puu) – Har **Vrd** mõtspaju **-park** *taimevärv mõtsapargage puha värmit,`vaade, kui iluse na om* Krk **Vrd** metsapark **-puu** *metsapuu ku ta inemiisi käest oppust ei võta, kas ta siss mõtsapuie käest piat`võtma; kas sa`mõtlõt, et ta laits mõtsapuu küllest om tahudu* Har; *toorõss mõtsa puu nakass ligõhõt ajama`vällä* Rõu; *Ega mõtsa puu?`loeto ei olõ* Räp **-püvi** *mõtsa püvi laanepüü* – Vas **Vrd** metsa|püü, mõts|püvi

mõtsa|rohi *ravimtaim vana ilma rahvass teesivä mõtsa rohusit, kedä kohegi tarvitiva,`koide`vasta vai* Ran **Vrd** metsarohi

mõtsa|sagarik *metsasalk ku mia viijl sääl käesi, siss`olli sääl`väike mõtsasagarik, aga nüid om ta lajass lännu* Nõo **-saks** *metsaülem mõtsasaks is olõ viijl mu_puid`vasta võtanu?*

Har; *mõtsasaks, ta ol' mõtsa üle ülem, kelle kätte ol' usaldõdu mõtsa asjanduss RÄp*
Vrd metsasaks

mõtsastem *mõtsastem* metsistuma; metsa kasvama *einamaa om är mõtsasten* Hls
Vrd metsastama

mõtsa|susi (hundist) *talul`viidu mait (raibe) `mõtsa ja peremiiss arvanu, et mõtsasusi man*
Hel; süü`väega pal'lu ja juu`viinä, om kui mõtsasusi õkva San; *oh sa mõtsa susi, raisas mu*
`lamba vällä?* Har **-sälk** *metsasalu`väegä iluss mõtsasälk, sääl om toomet ja pihlaket ja
kitse`uibut ja soe`uibut Ran; *säräne paks mõtsasälk`olli, nii paks nigu üits pihestik* Puh; *siin*
üle jõe mäe pääl om üits kuuse mõtsasälk Rõn

mõtsa|tee¹ *metsavaheline tee mõtsatiid`müüdü`veeti mõtsa`kraami`vällä, palutuss*
`kraami ja* Ran; *ma kääni hobõsõga suurõ`ti päält vällä mõtsatiid`sõitma Har **Vrd** metsatee¹

mõtsa|tee² (metsa)taimedest tee (jook) *poetij om pal'lu paremp juvva ku mõtsa tij* Hls
Vrd metsatee²

mõtsa|tsiga *metssiga vanast`ol'li katõgese velle?* lännü`mõtsa mõtsa tsika`tapma ja_s ol'
näet üts veli saanu maha`laskõ? tu mõtsa tsia Har **Vrd** metsa|tsiga, mõts|tsiga **-tukk**
metsatukk eljä sööve ilusti mõtsatukan Hls; *läits mõtsatuka taga* Krk **-täi** *puuk Mõtsatäi sei*
naha läbi Har

mõtsa|vaht *metsavaht miu vanaesä olli mõtsavahk, esä olli mõtsavahk ja nooremp veli olli*
jälle mõtsavahk Hls; *mõtsa vahk võts puu`varga`kinni* Krk; *nende mõtsa`vahtega sai`nal'la*
külläld Puh; *lätsime rahendiku pääle`marju`oisma, aga mõtsavaht`tulli manu, es lase*
korjata Nõo; *mõtsavaht ütelnü: ega_s niu puu`loetu ei olõva* Võn; *mehel ol'li mitu ametit, temä*
ol'li tallimüiss ja mõtsavaht Ote; *mõtsavaht om kõkõ alamb mõtsa ammatnik* Har; *poig om*
Mõnistuh mõsavahiss Vas; *tuu nuurmiiss ol'li tah Ruusal mõsavahih* RÄp **-viserik**
metsavõserik`väike viserik`ol'li, serände mõsaviserik Ran **Vrd** metsaviserik **-värv**
metsataimedest saadud värv mõtsa`värveg värviti siss ku edimene ma`i-lma sõda, sõss`värve
`kuskilt es saa mite* Pst; *enne olliva mõsavärmi, tedremarana olliva`-`kõege`kangemba,
noedega värmiti verev; mõtsa värmi kaeveti`kraave pääl ja`mõtsust, kos serätsit`juuri`ol'li
Ran; ku mia`kasvi, siss es oleki muud`värvi ku mõtsa värvi Nõo; *Vanast värmiti`rõivõid*
mõtsa`värmega,`musta`värmi sai`leeskavarsist`kõiki`lihtiga, hal'last`värmi sai`piibelehist,
vahast`värmi sai`kõolehist Har **Vrd** metsavärv

mõts|elaja *metsloom Mõtseläjä elävä rohkemb suurten mõtsun* Nõo; *mõtseläjä? umma?*
soe?, kahru?, rebäse?, jänese?, orava? Rõu; *üttegi mõtseläjä es tohi? manida?* Se
Vrd mets|elajas, mõtsa|elaja

mõts|haldjas *metshaldjas ma tei ütškõrd`näite`mängu, sõss sääl ol'li mõts`hal'djass* Urv;
mõtshal'jast ole kuulnu, a nännü ei ole, kas timmä`omgi olnu RÄp **Vrd** mõtsahaldjas **-hani**
metshani mõtsani lähvä sügise ärä, enne ku lumi maha tuleb Nõo; *mõtshani`-`sügüselt`lätvä*
ärä?, keväjält tulõva`tagasi Har **Vrd** mõtsahani **-hopõn** *-hopõn (-n) g -hobõsõ kiil (putukas)*
mõtshobõsõ`lindasõ? Har **Vrd** mõtsahopõn

mõtsik¹ *mõtsi|k* Pst, g *-ku* Trv Hls Krk Puh Nõo, *-gu* Krk Rõu, *-kõ, -gõ* Se; *mõtsi|k g -ku*
Plv, -ko RÄp; *gpl`mõtskede* RÄp

1. *metsik a.* kultuuristamata; kodustamata *mõtsigu, niu om mõrru apu. vanast olli mõtsikit*
taluden, ku na ärä`külmiv, siss olli ää süvvä (metsõunapuudest)* Krk; *mõtsiku`uibu küll`len
om abuda ubina Puh; *Mõtsikit ubinit om ää kuivatada; Mõtsiku looma om murdja* Nõo
b. *taltsutamatu; julm, toores küll`om mõtsik müss* Hls; *ul`ak inimese laits om mõtsik* Krk; *küll*
om mõtsik inimene, ta ei ooli tõesest mitte midäginä Nõo; *küll um mõtsik müss, sänest ei ole?*

joht nännü? Plv || jube, kole on mõtsik küll, mis selle inimesest küll `vällä kasvass Krk
Vrd mõtslik

2. (eestlastest) a misperäst seto kuts meid mõtsiko?; kotoh ol'liva õks kõrraliku `rõiva, a ku
`vällä läts `mõtskede mano `kauplõma, sõss oís nuu, `kõõne narremba `sälgä Ráp; ma oísti
mõtsikide käest; mõtsiket ka on `ulle (lolle) Se

mõtsik² mõtsi|k Vil/-õõ-/ Ote Rõn Kan Krl, g -ku Krk Hel, `mõtsku San; mõtsk g `mõtsku
Ran väike puunõu, pütt Mõni perenaene `ol'li paks ku mõõtsik Vil; mõtsik om `väike
nurmik - - mõtsikuge viiäss kastet `mõtsa Krk; mõtsiku `sisse `pahti `räimi, `väike länik Hel;
või mõtsk üteldi vanast Ran; mõtsik om vähämb ku länik Kan; tuu? tuu `väike mõtsik siiä? Krl

mõtsjas `mõtsj|as g -a tugev, rammus madal `mõtsjas miis õli; ilos `mõtsjas lehmae Kod
Vrd motsjas

mõts|jänes metsjänes kirjukass, `musta ja `alli [on] mõtsjäneśs Hel; mõtsjäness om esi,
kodujäness om esi Nõo **Vrd** mõtsajänes

mõts|kanep mõts kañep (taim) – Plv **Vrd** metskanep -**kikass** mõts kikass musträhn – Hel
Plv

mõts|kits 1. metskits mõtskitsi tullive `talve siiä `õunu `süümä Hel; ma käesi mõtsan
vihalehessit `oísman, aga mõts kits eedut miu nii ärä, et tulema tulli Nõo; mõtskitsõ? ja
kodokitsõ?_ka omma, mõtskitsõ? eläse? `mõtsu sisen Kan; mõtskitsõ liha om ku `lamba liha
laih Krl; mõtskits, `valgõ `persega Rõu

2. tikutaja mõtskits om lind, ken irnuss, mõni `õikab tikutejess Krk; mõtskits om mõtsah,
taiva sikk Plv

Vrd metskits

mõts|kurg mõtsku'g sookurg – Se

mõtslane `mõtsla|ne g -se Hls Krk metsaline mis sa teed, ku poig om `mõtslane Hls; justku
`mõtslase tõise (lastest) Krk **Vrd** metslane

mõtslik `mõtsli|k g -ku Har, -gu Krl metsik tiä ol' `väegõ `mõtslik inemene Krl; kas ta no
nii `mõtslik om (siga, et sulu maha lõhub) Har **Vrd** mõtsik'

mõts|loom metsloom lehm olli ergu nagu mõtsluum, ku'rts `kopli pääl, es pistä nukkigi
maha Krk; sa olet ku üts mõtsluum kunagi, mõnikõrd pahameelege `ütlet Hel; temä esi es saa
poesist jagu, siss and kasvandigu, sääl kasvatadass ta inimesess, muedu kasvap ku mõtsluum
Nõo; meil sei kaśs voonakõsõ ar?, timä mõtõl' mõtslooma ollõv Rõu; üteh kuuh jõõ veereh
eleti, sõss ol' abi `rüüvlide ja mõts`luumõ iüst Ráp || (metsikust loomast) ostiva Kirepi laadelt
`mustlase käest üte `valge märä, ta ollu mõtsluum Ran

mõts|maa metsane maa mõtsmaide pääl olli sij tare Hls; mõtsmaa and rendi pääl Krk;
Ennembi `ol'li taludel iks suure karjamaa ja mõtsmaa Rõn; kütüst teiti `harva, `rohkõmb teiti
siinpuul `sõõrdu, selle et siin ol' pal'lo `säantsid mõtsmaid Rõu; külä seeh ol' paks ellä?, siss
inemise_ `lätsi\_ küläst `vällä mõtsmaa pääle Vas || uudismaa mõtsmaa? aanni_hääd `villä
Rõu -**mehiläne** metsmesilane noede mõtsmehiläse `kärgi pääle om varess `väega majass;
mõnikõrd om sammelde seen suur mõtsmehiläse pesä, vikatiga niidät ja kuulet et tirisäp Nõo
Vrd mõtsa|mehine, mõts|mesilane -**mesilane** metsmesilane mõts mesiläse elävä savi `sainu
sehen Puh; mõts mesiläne elotass `hindä sügäväl maa siseh Plv
Vrd mõts|mehiläne, -mesiline -**mesiline** mõtsmesiline metsmesilane – Hls **Vrd** mõtsmesilane

mõtsnik `mõtsni|k Hel, g -ku Plv, -gu Rõu Ráp metsnik enembe olli mõtsavaht, nüid om
`mõtsnik Hel; `mõtsnik um `vasnõ sõna Plv

mõts|pahr mõtspahr metssiga – Lut **-paju** (puu) mõtspaju om `jämme, pude puu, kuurt `kisti `parkmise jaoss Krk **Vrd** mets-, mõtsa|paju **-parts** metspart mõts par̄ts ja kodu par̄ts Trv; mõts `partse liha om ää Hls; mõts partsi käivä jõgede sehen `supleman Puh; mõtspar̄dsi omma alan ijn, mine lasõ maha? Har; mõtspar̄dsi `jahti lätsivä? pidämä Plv **Vrd** metsparts **-püvi** mõtspüvi laanepüü – Lei **Vrd** metspüü

mõts|robi mõtsrobi (taim) – Krk

mõts|siga 1. metssiga mõtssiga ei oole meie nännu Krk **Vrd** mõtstiga

2. mäger kähr ehk metssiga Ran

Vrd metssiga

mõts|sikk tikutaja mõtssikk mökiteb, ta tege kitse `muudu ellü Ote

mõts|tsiga metssiga mõtstsia omma `hirmsa vihasõ eläje? Har; oless tuu mõtsisiga viij sõi, a timä tsätsütäss `kartoli är?, tsätsütäss purulõ Rõu; lätsi ma sügüse `marja, mõts tsiku nii pallo, et `õkva, `pelgämmä `naksi Vas; mõtsisiko om pallo, `tsungva üless kõik kardohka? Röp **Vrd** mõtsa|tsiga, mõts|siga **-tuvi(ke)** metstuvi vihasadu om tulemen, kui iire piuksuve, vihmakulli kiunuve, mõtstuvide röögive või viij kohiseve Hel; mõts tuvike, al linnuke, pia serände sama ku kodutuvike Ran

mõts|uibu metsõunapuu `kesvä külvetess siss, kui mõts `uibu `äitsneve Hel; meil `olli aian ka üits mõts `uibu, esä üteli et raud `uibu Nõo; mõts `uibo kauss mõtsah, mõnikõrd tuvass mõtsast kodo, `aida kasuma Röp **Vrd** mõtsõõnap **-võõsik** püsimatuu loom assa mõtsvõõsik San **-õõnap** metsõunapuu meil olli mõtsõõnap Hel **Vrd** mõtsuibu

mõttekas mõttek|as Kse Trv/-ass/, mottek|as VNg, mõtek|as Iis Plt, mõtek|as Jäm, modeg|as Vai, g -a; mõtõk|ass Rõu, g -a Krl arukas, asjalik mottekas inimine VNg; mõtõkass `mõtlõss kavva aja pääle ette Krl || järelemõtlemist vääriv on üks mõtekas asi Iis

mõttelik mõtteli|k g -ku Hel; mõttõlik Har arukas; sõgavamõtteline mõtteliku küsimuse Hel; taa om mõttõlik jutt, taast jo saat arru Har

mõtteta mõttetu si oli ju mõtteta asi küll neil, et `vooder all oli, jakkidel `voodred all Pil

mõtus mõtu|s Muh Kir Var hajusalt Pä/-os Mih/, Ksi Lai, g -se Kse Tõs Tor Hää Pil SJn Hls, -sse Kod, -sa Kõp; mõtu|ss Pal Vil Puh Nõo Võn San, g -sse Lai Krk Hel Ran TMr Ote, -se Krl, -sõ Har Rõu Vas Röp Lei, -ssõ Plv, -ssa Trv; mõtus g -e SaLä metsis mõtused oo ühed metslinnud Khk; mõtus oo suur nagu ani Kir; mõtos mängib Mih; mõtus on kõre lind, tema võserikus ei ela Vän; mõtus oo suur ja tedre `moodi täpiline Tor; Mõtus tiij löka, löka, löka vuuh, `seukest äält Hää; mõtussed elämä puie `metse siden, Luavike metsän nägin mõtuss, ilos suur lind Kod; mõtuseks ike öeldasse teda, must linnu mürakas Pil; mõtus kuuse otsan makkab Hls; mõtussel änd taga ratas `ringi ku kul'ul; mõtuse kukk [ehk] esä mõtuss Krk; mõtuss om ka serände kikka `muudu, mõni `pernane `üteli oma `tütre `kotsile: suures ja pikäss kasunu nigu mõtuss jälle Nõo; mõtuss - - ta\_m pikä kaalaga, verevä arjaga, tuu mäng ei olõ muud midägi, nigu kats kuslapuu `pulka pessä kokko, kõkk-kõkk-kõkk Võn; mõtussel om illus punane ari, esi om must Ote; nimä omma? nigu mõtusõ laulu pääle saanu?, umast jutust ei_kuulõki ku_hõigutass; ma olõ mõtust nännü? - - timäl omma ilusa_pudsajõ? (suled), `helkäse_nigu kuld Har; ta laul nigu mõtuss, pitsitäss silmä? kinni? Plv

mõtus|kana mõtuskana one emämõtus Kod

mõtõssin mõtetes Sa_It `tämbä sääne murõlik, hummugust saani_mõtõssin Urv

mõu → moo¹

mõudsik mõudsik

1. mauk suur ku vana mõudsik Krk **Vrd** mõuk

2. *uss ku `seante mõudsik `vaatep `otsa Krk*
mõugu|püha (jõuludest) *mõni vanake ütleb mõugu pühä Hls*
mõuguteme *mõuguteme pikutama temä tahap mõugute, `viskap pikäli, siss mõugutep Krk*
mõuk *mõuk g mõugu Kse Pär Saa Vil Pst Hls Krk Hel jäme (tangu)vorst mõugu tegemises*
`võeti jäme soolik, pann sai mõugust täis kohe Saa; mõuk tetti sia verest, muust es tetä; jõulu
aig süvväs `mõuku Hls || (võrdlustes) ta olli ennast pikku maha `eiten ku mõuk kunagi; küll
olli suur uisk (uss), ku igäven mõuk olli Krk; [ta] ei tulegi `täambe üles, sais mahan ku vana
mõuk Hel Vrd mauk¹, mõudsik

mõuke → mõhuke

mõukleme *mõukleme roomama näi, ku temä `mõuklep `kaugel vinda-vända Krk*

mõuma → mõjuma

mõurama *mõurama Tõs Vas/-mma/, da-inf mõurata Trv Plv; `mõuramõ, da-inf mõuradõ*
Krl; nud-kesks mõuranu Hel

1. *mõirgama `purjus mehe `kohta, teeb kisa paelu, ikka `öetse, mis sa `mõurad Tõs;*
`saadan om sel aal mõuranu, ku teid om `soetet Hel; sa `mõurat ku lõvi Krl; kuulu pul'li
`mõuramist Plv; Härgä viidi laatu, kagos mõuraás kogo tii Vas Vrd mõirama

2. *püsimatu olema mis sä ikki `mõurat, seisä paegal Trv; puroh inemine `mõurass `ümbre,*
ei olõ? `koohkih paigah Plv

mõuratõmõ *mõuratõmõ mõiratama lõvi mõurat Krl*

mõõda → mööda

mõõdetse *g mõõdetse mõõtmise räime mõõdetse keés on võrgu `muuðu `koedud ja puu*
varu sehes Saa

mõõdi *mõõdi San Rõu Röp Lut, g `mõõtmõ (-õõ-) Krl/-t-/ Plv Vas Se Lei, `mõõtma Har*

1. *mõõt `umbleja võtt kleidi mõõdind Krl; rätsepp võtt kõkõ enne `mõõtma; ma_lähä särgi*
mõõdind `andma Har; Kellele `koete viisk, `ümbre tuu pää `võete mõõdi ja `naate sõss nel'ä
niidsega kudama Röp; muilõ `hauda kaivat, es `sisse satat, `hindä päält võta? mõõdi Se

2. *mõõtmisvahend; mõõduühik; mõõdutäis anna mõõdi `siia San; kol mõõdind lätt ütte*
vakka; nüüd om puuda? kõik, olõ õi mõõdind olõmahke?; mi vanaimä ol' jo põhaldä rikaás,
ku vanaimä `el'li `tütrugupõlvõh, siss `mõõtki rahha `mõõtmõga? Se

mõõduline *mõõduli|ne Rõu Vas Se, mõõduli|ne Tõs KJn, mõedulil|ne Lüg/`mõe-/ JMd IPõ,*
mõedule|ne Ris Koe, mõõduli|ne Jäm, `mieduli|ne Kuu VNg, g -se; mõõdulõ|ni g -sõ Krl (sag
liitsõna järelõsana)

1. *teat mõõduga, suurusega mis ei õle `liiga suur ega `liiga `väike, sie on paraja*
`mõeduline; ku võtta sie kott vai `tõine kott, kõik on ühe `mõedulised (üheraskused) Lüg; kaks
ühümõõdulest `nõue Tõs; see on paraja mõeduline rümka Trm; vanast olivad sõead `veiksema
mõedulised Lai

2. *mahumõõt; mõõdutäis [kolmteist] `naula `kaalus `mieduline kalu Kuu; kahemõõduline*
kiha Jäm; Kül'vimõõt ol' mõõduline vai veidükene suurõmb kah Rõu; timä võtt kät
viiemõõdulist kotti ja riha Se

Vrd mõõdune

mõõdu|lõng *lõng kanga pikkuse mõõtmiseks kui `kuuvad juo, siis paneb `mõõdu `lõnga*
`kanga `sisse, mittu `küünärd saab `kuutust Lüg; mõõdulõng `olle ka, kui pitk ta (kangas) pidi
olema Phl; mõedulõnga järel sai [kangast] kääritud Rid; mõedulõng `aetasse `enne
käärpuude `peale, kui üks kord oo kangast ää kääritud, keritässe mõedulõng ää Mar;
mõõdulõngage mõõdets kangast Hls

mõõduma `mõõduma IisR/-õe-/ Plv/-mma/ Vas/-õõ-/ , (ta) mõõdub Khn; `mõõdume, pr (ta) mõõduss Hel

1. mõjuma Kas `poisile nahatäis `mõedus IisR; Anna sedäsi, et `luusõ mõõdub Khn; üütski rohi es mõõdu; sij sõna mõõduss Hel **Vrd** mõõtuma

2. laabuma, sujuma nüüd nakass tüü jo? `mõõdumma Plv

3. piisama, jätkuma Lisa viel jahu, a `piimast jo mõedub; Pane viel `kühvlitäis `tangu, siis `mõedub IisR

mõõdune mõõdu|ne g -se Tõs KJn, -tse Trv; mõõdu|nõ Rõu, g -tsõ Plv, -dsõ Krl; mõedu|ne Koe Iis Trm Plt, mõõdu|ne Jäm Khk, `miedu|ne, `mietu- VNg, g -se; pl `mietused Kuu mõõduline `viie `mietused kala `kastid olid Kuu; `mietune `tuopi VNg; kolme mõedune riist Trm; ühemõedused mõlemad, `kumbki põle `raskem Plt; seande mõõdune nõu Trv; tävvemõõdunõ annum Krl; na umma? viie mõõdutsõ koti? Plv

mõõdu|nui margapuu mõõdunui, kilud pial kõik - - ennem olid naelad, nüüd oo kilud Aud; Vanašti `ol'lid puust mõõdunuiad Hää

mõõdu|pulk (mõõtmisvahend) ehituse tüöl pidi igal `tüülisel õlema `mõõdu pulk, sie õli `arssina pikkune; taludes `arvast külames `arssina `õstis, õli ikke `mõõdupulk - - `rohkem `kuusepuust õli `tehtu Lüg; `rätseppal õli `mõedu pulk Vai; alu tegijal oli oma mõõdu pulk, kaheksa teisend `tolli pitk Kär; mõõdu pulgaga mõõdeda puude pitkut Rei; `viljä mõõdupulgaga ei mõõdeta, viljäl oo oma nõued Tõs **-puu** teat pikkusega või peale märgitud pikkustega mõõtevahend tabaus kepp, sie on `muedupuu, sellega `moedame `vergu `nüöri pikkust Jõe; `küündrabu ehk `arssina puu ehk `mõõdupuu `üöldi, käis ikke lae vahel, `mõõdud pääl Lüg; Mõõdupuu oli üks `sirge puu, missega laude puude `pitkust mõõdeti Põi; mõõdupuu, nendega `pañdi vakamaid `väl'la, mõõdeti maad (süllapuust) Vig; kaßsil on vurrud, need pidada mõedupuud kaßsil olema Juu; sülepuu om mõõdupuu, meetri om mõõdupuu Har || piltl millegi hindamise alus Ärä `kaiki oma `miedu`puuga `mieda Kuu; südä ei taha, ei võta `vasta - - kui mõni alb süük vai, südä om iki tu mõõdupuu Ran

mõõdu|ratas töörist ringi ümbermõõdu mõõtmiseks Vanem `mõõdurattas on `kinnise kääpidemmega raudrattass, rist `keskel Lüg; ratta `rehvi mõõdets mõõdurattage ja nõu `vitsu kah Krk

mõõduss¹ mõõdu|s(s), mõe- g -sõ mõte; meel, mõistus hüä mõõduss um; mõeduss um mere takah, surm säl'ä takah; inemine lätt `hiitumisest mõõdusõ päält Lut

mõõduss² mõõduss mõõt pää mõõduss Lut

mõõdõ mõõdõ? g `mõõtõ? Har Lei mõte tal no\_ks ol'l tu\_mõõdõ?, tul'l ja\_kõnõli Har; äist `mõõttist nõsõs `äädus Lai

mõõga|ema isamehe naine `mõõga emä `keitäs `putru (pulmalistele) Lüg **-isa** isamees `mõõga isäl õli mõõk vüöl, `sõitas ies meno `ratsa obosega, siis kui sai `pulma vägi `pruudi majast `vällä; kui õli rikkas `mõõgaisä, siis ans `kõikide lappulistele `putru. `mõõgaisä pidi rikkas ja `naisemies õlema Lüg; Isamies `üaldi `enne `mõõgaisa Jõh; Pulmas oli tähtsam pulmaline isamees ehk mõõgaisa VMr **Vrd** mõõgataat

mõõga|lill (taim) meil one kua mõõgalilled aia jäären, pitkäd lehed Kod **-rohi** (taim) mõõga rohud_o suured eldad, pitkad varred ja eldad `otsas, siis nolgerdavad kenast, kui tuul `väljas oo Muh

mõõga|taat isamees kui `käisivad `kihlamas, käis `kaasas `miega`taati, senel oli `mieka vüöl VNg **Vrd** mõõgaisa

mõõgeldama mõõgel|dama Vil Trv, -tem(e) Krk

1. peksma, nüpeldama *aga ma mõõgeldasin neid, ma lõhksin neid maha et oitku Vil; ku ta (kubjas) aige oli ja surema akaás, sõss oli tal viil tapmise imu, sõss oli õle kubu sissi tuud, sõss oli ta viil mõõgeldanu [seda] tokiga Trv Vrd mõkeldama*

2. intensiivselt midagi tegema *nüri - - vikát - - mõõgelte kas surmuss; and iki mõõgelte sedä maad; nüid ma mõõgelti üte kõrra (sõin tublisti) Krk*

mõök *mõök g mõõga Pöi Lälö Pä Kod Lai KJn M Puh Nõo(mõök) Vön San V(mõök), mõõga Lüg; mõek g mõega Pöi Muh Lä HMd Kei Juu JõeK KuuK hajusalt Jä, ViK IPõ Pal Plt Pil SJn, mõega Jõe Hlj Jõh; möök g mööga Jäm Khk(-öe-) Krj VII Hi Noa; miek g miega Kuu VNg; mieka g miega VNg Vai; moek Jõe, g moega Ris; p moeka VNg; muek Jõe Vai, g muega VNg*

1. külmrelv raiumiseks või torkamiseks *soldatil oli muek noia kääs, sai selle noia kääst kätte - - löi muegaga noia maha Jõe; soja mies vehkleb moeka VNg; sõväes ohvitseridel kõikidel oli mõök Lüg; soldat tuli miegaga ja uotas kuninga käskü Vai; mööga ots on vahe, siis leheb Eesti sisse Khk; mõegad olid kaelas pruudi vennal ning peiu poisil, need käisid ikka mõekadega; Ratsaniku mõök oli nii pitk, et otsa ulatas manni, vöölt maani; Nuga nagu noor mõök (suur) Pöi; pista mõek tuppe Muh; rüüttil oli möök Rei; püssid ja padronid ja mõegad, need oo sõja riistad Mar; Kassakatel olid mõegad ja piigad Han; teritab mõöka Tõs; mõõgad oli peigel käe, nüüd põlõ mtõ enam neid mõöku Khn; miu vennal ol'i kah mõök külle pääl, venna mõõgal ol'i õbe pää Saa; siis olid moegad kääs nendel ja pruut nene kahe vahel siis, ja siis löödi moegadega risti ukse peal (teat pulmakombest) Ris; peiupoisil oli suur mõek külles JõeK; tema mõega vasta põle ükski vaendlane saand Rak; vaat juba - - mõek mõega vasta eliseb VJg; ma olen näind sabaga tähte, suur saba taga, kui mõek seisis kohe Sim; tõmbas mõega tupest Trm; Kal'evipoja mõök õlema Kiäpä jõen Kod; väits ku mõök püsti kähen Trv; olli püssi ja mõõga sellän puha Hls; ma näi, et soldatil olli mõök Puh; sõa aigu piat mõök terräv olõma, muudu saa vainlanõ võidu Har; tiä sai mõõga läbi surma Plv; keisri jal pelgäss umma ello, tuul om kõkö mõök jõhvega? asõmõ kottal, koh maka Vas; ma sullõ rao mõõgaga Lei || mõega kala on rasvane - - ülemise moka otsas suur mõek Khk*

2. mõõgakujuline tööriist **a.** ropsimõök *muekadega käsitsi sai ropsi; kel oli ikke ia muek, oli ia ka ropsi VNg; Mõõgaga pekseti lina kiu sihest välja Pöi; mõegaga ropsitse ja arjaga soetse Muh; Ropsijal on vasakus käes linapeo ja paremas möök Rei; siis roogi nõnna pärast et, möõgad kääs ja pane aga peal pihta Noa; kimbust läks lina sis rookmese alla, akati mõöka anma Vig; niukst mõõgad, puu mõõgad olid, kellega saab [linad] pehmes tehtud; roogetakud tulid siis, kui sa rookisid mõegaga Lih; suure mõegaga tuleb ju rookida nüid (linu) ja siis arja pial sugeda Tõs; lina rookimise mõõgad olid, naestel olid ikke isi moodi mõõgad, kergemad, meestel olid raskemad Aud; puust tehtud mõök, var's taga - - sellega tehti lina puhtasse, et tä kõlbas müigile menna PJg; kui linad lõugutud olid, tarvitadi mõeka HMD; Ropsimine käis mõegaga, neid oli igate seltsi, kudas kiski oskas teha Kei; mõek, sellega - - tautakse linaluu puruks JJn; mõõgaga ropsid, ropsimõõgaga, mõni mõök oo ühe pualega ja mõni kahega Kod; linad - - ropsiti mõegaga puhtaks Plt **b.** kudumisvahend (hrl vöömõök) *vüö kudumise mõek on sie, miska lüiasse niidid kinni Jõh; möögaga kujuti ühekorra kuue raksisid Khk; vanast kojuti kõik mõegaga, ohjad ja paelad Pöi; kudumise mõek o ammastega, sellega sai särgi pooke ja paelu kojotud Muh; mõõgaga sai vöösi kududa Aud; moek on vüö kudumise nõel, moegaga tehakse kirjad sisse Ris; kudumise mõek Tür; ilusad vüed olid, niisukesed mõegad, kellega kueti VMr; mõõga õtsaga nopid kirjad**

`vüüle, siäl on kiri üheksä lõnga piält Kod; vata põlnd `aega emal õpetada -- seda vöö kudumest, mõegaga kujuti neid Pil

3. a. soalaad `pääliste `mõegad `oiavad `päälised ehk `kamblad kuos Jõh; `kanga `mõõkõ om no `kerge tetä?, rassõmb mitu `kõrda om joba soa tegemine Kan **b.** (vankri osa) vanast `pañdi õtsa piält üks mõek läbi puust -- seda kutsutasse mõek, neid `pañdi kaks tükki vai kolm, ned oisid kuos Trm; ratta `päälseil om káts látti, edelaít om ja_tagalaít, kummagi latil om káts `mõõka; mõõga?, nuu? omma? `vankri láti sisen Har **c.** katusesarika tugipuu koogu mõõga? pandas tuu jaost, õt inne `ruudmit `maaha satasi_i? Se

4. kuke sabasulg kukk akkab `mõeku kasvatama Rid; kukel om pikä mõõga Krk; vahi, mes tore kikass, kaits pikkä `mõõka taka; latsile üteldi, et kikass lääp sõtta, om mõõga säl`län Nõo; kikass om kah uma mõõga maha ajanu? Har; kikass om ar `kaotanu? üte mõõga Se

5. (taim) mõegad kasvavad jõe ääres KuuK

mõõl mõõl tulelõõm ku mõõl läits suuress, akas sulateme, ku [tellised] kokku sulatat, sõss om ahi läbi Krk

mõõlama `mõõlama Hää; `mõõlame Hls, da-inf mõõlade Krk

1. a. mõllama, hullama Latse, magame, mis te `mõõlade; Sügüsel, ku kugare üleven ollive, siss olli meil lastel `lämmen taren kugarate_päl igävene `mõõlamine ulgani Hls; mis te iki `mõõlade siin Krk **b.** rassima, palju töötama Küll ta nüüd `mõõlab säl maa man, kaalub `kande ja lõhub kive Hls; sijj `mõõlass ülearu Krk **c.** ringi hulkuma kodun ta ei kurda, muutku `mõõlass `ilma `müüidä ümmer Krk

2. taga rääkima mis sa tast `mõõlad Hää

mõõlu p `mõõlu (-õõ-) Ran Nõo Võn Urv Krl (mõistatustes) mõšta, mõšta `mõõlu, kassi and `kaalu, kaalup kana pesä, üits muna sehen = laits ällin Nõo; `mõõlu, `maalu, kassi and `kaalu = häll Urv **Vrd** mõõru

mõõn mõõn Kse Aud KJn Trv, mõõn Nõo, g mõõna veetaseme langus põha tuulega oo mõõn; kui vesi mõõn (madalas olekus) oo, üks must kibi paistab `väl`la Aud; vee tõus ja mõõn KJn; meri kolm `versta mõõna `aigu taganana ja tõosu `aigu tulna tagasi Nõo **Vrd** mõõn

mõõnama¹ `mõõnama Rid, da-inf mõõnata KJn Trv, (ta) mõõnab Var; (ta) mõõnib Kse (veetaseme langemisest) kõõrika mättad `lähtvad tükkis suures, kui vesi `mõõnab Rid; kui meri tõuseb, siis tuleb `vihma, kui meri mõõnib, siis jääb kuivaks Kse; vahel mõõnab ja vahel tõuseb, kui on vaga meri, `ulka maad kuivab Var; vesi om vähemase mõõnanu Trv **Vrd** mõõnama

mõõnama² → mõnana

mõõr mõõr Rid, g mõõr|u Kse Han Hää, -a Vig Han ving suits tuleb tuppa -- tuba `mõõru täis Kse; tuba ei oln klaar mette, mõõr oli sees Han; Tuba `mõõru täis, ku `seukest läpatest ja `tossu tuas on Hää **Vrd** mõõrgis

mõõrgis mõõrgis ving `kanged mõõrgist oli saun täis Mar **Vrd** mõõr, mõõrisk

mõõri p mõõri Kod (mõistatustes) mõessa ärä `mõõri, läbi käte `kiijo, ise villa `viijo, ise lina liijo, ise taku tiijo, ise tirinäd tärinäd = vokk Kod **Vrd** mõõru

mõõrisk mõõrisk, p mõõriskid ving pliit ajab mõõriskid `sisse Rid **Vrd** mõõrgis, mõõrits

mõõrits mõõrits ving mõõrits [tuleb sisse]- - kui siiver_o `kinni Rid **Vrd** mõõrisk

mõõru p `mõõru Han Hää (mõistatustes) Mõista `mõõru, katsu `kääru, käärus kaks kana pesa, üks oo uus, teine vana, ää tee `sõrmi sitatses = Uied ja vanad `tuhlid põllal vau sihes, vanad võivad sõrmed ää `määri Han; Mõista, mõista `mõõru, katsu, katsu `kääru, `käärus kana pesa, kaks muna siis = meesterahvas Hää **Vrd** mõõlu, mõõri

mõõt *mõõt* g *mõõdu* Pöi Tõs Khn Tor Häa Kod Ksi KJn Trv Hls(n *mõõt*) Krk(g *mõõdi*) TLä(n *mõõt*) Vön San V(n *mõõt*), *mõõdu* Lüg; *mõet* g *mõedu* Pöi Muh hajusalt Lä(*mõedo* LNg Mar) KPõ, Iis Trm Äks Plt SJn; *mööt* g *möödu* SaLä Kär Pha VII(-öe-) Emm Rei Ris, -o Käi; *miet* g *miedu* Jõe Kuu VNg/n *mietul*; *moet* g *moedu* Ris, *moedu* Hlj Vai; *muet* g *muedu* Jõe Hlj VNg

1. *mõõtevahend* (hrl mahumõõt); *mõõdutäis sügüsene kilu old* *kallis, sen iest saand juo ige viis kuni kümme rupla miedust; nii suur kuhi [kalu] pidi olema miedul pääl, et akkas juba varisema, siis oli täüs miet; Sada mietu kalu toi vene ärä küll Kuu; kui mul oli viis vorku meres ja - igas ühes kala sies, siis mina sain igast vorgust ühe muedu VNg; ku kõvaste kartulid sinne mõõtu pani, siis üeldi, et suure mõõduga andas Lüg; Sie on puu mõet, pliidi puid saagin, selle panen piale, tulevad ühe pikkused IisR; see oo avarasti toobine mööt; mööt räimi maksab ühe rooni Khk; mööt on neli matti või kümme toopi, see üks puhas Kär; Mõõt oli mõõt, ikka täis tääve vastu anti kalu ja vilja Pöi; vahel_õ kolm neli mõetu räime sehes Muh; vilja möödod ika keige änam on Käi; ma sai neli mõetu silku Mar; toodi mõni kolmkümmend mõetu [kalu] Kse; mööt oo riiki, oo ääregä riiki, põle kuhja piäl Tõs; mis mõõduga annad, selle mõõduga saad tagasi Tor; kui kaupmehed [kilu] suolasid, oli mõet viiskümmend kopika HMd; see [on] vilja mõet, kui keegi mõedu tahtis, eks ta siis soand mõedu täie Kos; mitu mõetu lähäb sinna ämbrisse JMd; puol tündert on koit kartulid, me jo tunneme koti mõetu JJn; koredalt pandud silku läheb vähä mõetu Kad; jõema mõõdu viina pualess; jänesse vurrud õlema jänesse mõõt, kui vurrud sünmä läbi aia, siis tämä ise kua Kod; üits tõissku mõõtu pannas rüüsi ja üits mõõt pannas si-menti (ehitussegule) Hls; kohvi tetäss, pannass sigurit, rügi ja nisusit, egät üits jagu, üits mõõt Krk; ennembide olli kõrdsiden viina möödud, väike klaas maás kolm kopkat Ran; anna mulle üits mõõt rükki; pane üits katsandik pääle, muedu ei anna mõõtu väl'lä Nõo; õsti üte mõõdu tävve ubiniid Krl; vass, iks möödõti pikembä sõrmõga, sõss om iks tuu tävveline mõõt Har; mul läts lehm näide vilänukka, mi änni mõõdu herniid; Puhta terä_panti puu kõhvliga_ mõõtu ja möödust valõti kotti; ma jätä tasomada?, jummal tasogu sullõ tävve mõõduga? Rõu; esä paänd üts tõisskümmen mõõtu nissa pääle, läts püüdlit lüümä; nuu_ka käve? marah - - paar mõõta (ppl) küll ol' noid marju Vas; Vil'jä vanast müüde mõõdu ja vakaga?, puudõst ja naglost tiia es vanast kiäke_midäge?; Nissu tette meil väega_veedü?, külvete tuu mõõt vai paar talv pääle Röp; mõõt rük'i Se || piltl ma jätä tasomada?, jummal tasogu sullõ tävve mõõduga? Rõu*

2. *mõõtühik miet, sie on kilimit Jõe; külmüt on vilja mööt Khk; Rootsi möödud on ikka änam olnd Kär; sii oo Talina vakad Mar; üks adrama oli vana maa mõet Kul; Linapuñt, kakskümmend naela, üks leesikas, niid ol'lid selle aegsed möödud Häa; pää mõõt olli iki küünär, meil olli siin iki Riia mõõdu Krk; puul vakka, kolmandik, veerand, kuvvendik vakka, ni möödud olliva magari aedan Ran; vakamaa olli rahva suun - - aga kroonu mõõt olli tessätii-n Nõo; maad möödettass ruut mõõduga, sülläga Plv || piltl möõdupuu suu one südame mietu VNg; suu olna süäme mõõt Ran*

3. *mõõde või mõõtmed Mõödud võttis paberiga - - neli mõõtu oli kinkseppal Lüg; ma lasi möõdu järge teha; tünn, see ka ilma mööduta kiha Khk; Mõõt pole ikka õige olnd, kudas ta (kasukas) muidu nii suur tehti; Korra perse mõõtu võtta (peksa anda), küll siis akkab sõna kuulma piltl Pöi; Alla möõdu mihed (poisid) kasigu kuju Emm; Võrgu lina koodi võrgulõngast võrkargi pääl nii tihede silmadega, kui kalasi oli - - iga kala jäuks oli oma silma mööt Rei; antasse mõeto ja siiss tehässe [riideid] Mar; rätsep tegi riided ilma mööduta, ei võtngi*

`mõõtu; kis aru `saajad oo, võtavad isäst ja emäst koa ikke `mõõtu (eeskuju) Tõs; riie annab mõõdu `väl'la (jagub) Tor; siis `tehtaks laua peal kaarede mööt (paadi tegemisel) Ris; ta (külarätsep) võttis niidiga `mõetu ja `tõmmas sõlmed `sisse Kos; Seal oli üks kinksepp ja peremees - - `ütles `mulle kohe, et - - lase mõet ää võtta ja las tehakse sulle `suapad JN; `õmlesin teistele kua, `võtsin inimese järel mõedu ja siis snittide järel `lõikasin VMr; `koormal `kindlad `mõetu ei õld, mõni õli suurem, mõni õli `veiksem Trm; teki kirjäd kuduti mõõdu järele Kod; mõet oli `antud, kui suur tiha Äks; ega kuhjal ei old `mõetu, kuhi `tehti kudas `eina `jätkus Plt; sij om peris `parra mõõduge Hls; ma lää `rätsepa manu `mõõti `anme, vaja om `vastsit `rõõvit tetä Krk; üleväld otsast tetti särk mõõdu `perrä, aga alt `olli laga; ega\_s niij lombi `onte mõõdu all ei ole, ütiskõrd om suur lomp ja tõine kõrd om `väike lomp Nõo; tanol ol'li tutu tettü, näil es olõki märästki `mõõtu; herr matte pütütävve `kulda kolma mäe `vaihõlõ, egast mäest ol'li üte `võrdne mõõt Röp || piltl `Kiele `murre oli neil (Pudisoo inimestel) `toine kui peris `randlastel, `ansid peris maamihe `miedu `väljä Kuu; `Sõitas jo `teine `uuve `saaniga `koşja küll, aga jo siis ei and `mõetu `väl'ja, `tütruk `ütles ära IisR

4. hulk, kogus, määr; piir Miet sai täüs ja `kannadus `katkes Kuu; mina sain ka lohe vähesel `moedul Hlj; iga asjaga peab `mõetu pidama Rid; pulmad olid kolm `pääva - - kolm ja neli, sedasi naa kudas nad `kuskil `peeti, ega nad mõeduga põln Lih; karjapoiisi pää oli pikk, ikka pääva tõusust pääva loojani, kaheksateist `tuñdi `päävas, sie oli karjapoiisi mõet Kos; `kruami õssan suuremal mõõdul Kod; ega_s armul `mõõtu olnud Ksi; pea ometi `mõõtu KJn; kes suurõl mõõdul käve, tol ol'li obõnõ kah (rändkaupmehest) Võn

5. mõõtmine, mõõdistus kut niid jälle maade mõõdud pärast olid, siis möõdeti meite kodune aid üles Ans; meil sii müdu `aastad juba mööt käsil Khk; kui mõet oli, siis innati maad ka ää Vll; ja siis on mua mõedu aal siis on kõik [talud] laiali lahutud Koe; oli last koha era `mahti ära `mõeta, et jõund uodata kruonu `mõetu, milla sie tuleb Kad || `Ütle jäl\_tuud `muudu, et mõõt ol'li täl sil'män ja `tunmine käe seen Urv

mõõtlõm(m)a → mõtlema

mõõtma `mõõtma Põi Mar Vig Kse Tõs Tor Hää Saa Kod KJn Trv hajusalt T(-õõ-), V(-õõ-), `mõõtme Krk, (ma) mõõda(n); `mõetma, (ma) mõedan Põi Muh Lää Vän KPõ(-oe- Ris) IPõ Äks Ksi Plt SJn; `mõõtma, (ma) mõõda(n) Jäm Khk(-öe-) SaId(`mõõtama Kaa) Käi Rei; `mõõtama, (ma) `mõõdan Lüg Jõh; `mõetama Lüg IisR; `mietama, (ma) `miedan Kuu VNg; `muetama, (ma) `muedan Hlj VNg Vai(-oe-); (me) `moedame Jõe

1. hulka, raskust, pikkust jne määrama tabaus kepp - - `sellega `moedame `vergu `nüõri pikkust Jõe; kui `suurel `ulgal sai, siis `arvast sai `muetada, ikke `lueti kalad. kui `rohkest sai, siis `muedeti Hlj; isa oli `väljavaht, `muetas neid `leikutükkisi [teolistele] VNg; `mõisale tulid `lõikada `kraavid, siis `opmannid `käisid `kraavisi `mõõtamas Lüg; Täma on jo `kõie ära `mõetand (õpetust saanud), ei enamb kippugi `linna tagasi IisR; `ennevanast meil `lueti läbi keik kalad, `eigä siis ei `muedetu `eigä `kaalutu Vai; sel oli nägu üsna küünar`puuga mõõdetud (lai) Jäm; lapsed `möetsid kassi εε, pal'last kümme `naela `vaagis Khk; painandiga mõõdetakse `vilja ja jahusi Krj; `Suilise palk mõõdeti ikka külimetuga `välja Põi; mõrsiga mõõdetse kalu, kui kalakaubale mennasse Muh; `päsmriga mõõdeda Rei; ulgakalad jah - - siis akati `mõetma neid, egä ühõle nõnna, kudas see lasu sis `väl'lä `andis Mar; vanal\_al sigadel kasusid arjassed `sel'gä, suured pikäd vaksaga `mõõta Vig; küli rind mõõdetse `sammega, `ühthe pidi kolm `sammu Lih; vili tahab `mõõta Tõs; Mõõdeti jah `peidlakondiga, minu memm `mõõtis ikki, ku isal sukka kudas Hää; maa oli teises `kohta moedetud ja see maja jähi `siia külas Ris; astub suured pikäd sammud, nagu muad mõedab

Juu; *kuda`keegi` sammudega sülla`väl`la mõedab Kos; mõeda kui pikk see kangas on JMd; akkan tol`lipulgaga riiet`mõetma Ann; karjasmua mõedeti`siia TÜR;`enne olid rehdi kohad, kui kruht mõedeti, siis ärra`mõetis tükid`väl`la VMr; rehaga mõedab kuhja`laiust, et varras jääb ilusti`keskelle Sim; sitke mõedeti neli viis`sammu lai, kuda`keegi`mõetis Trm; no`mõõtka ärä, kumb one pitkem Kod; siis on mõedetud kõik aidad vili`üumber, aga kõik olnd täis, mis vakkade`viisi`pandud Ksi; igal ühel oli oma tee jagu`väl`la mõedetud (sillutamiseks) Lai;`kartulid mõõdetse vakaga KJn; kas sa lina ärä oled`mõõtan Trv; päeva`varju mõõdeti -- mea mõõdi`sammege; ta mõõts, kui sügäve raavi põhi om (kraavi kukkunud joodikust); silmäge mõõda, siin piap iki kait`s küünärt oleme; judin läits üle ihu, ei tää, ka surm avva aset mõõt piltl Krk;`tol`lega mõõdeti kaaltagutsit ja`käisse`värdlit Ran;`taivatij üteldäss kitsass oleva,`põrgutij üteldäss lağa oleva, kes tedä om`mõõtnu vai kes tedä tiiab Puh; vanast suka`talla mõõdeti, ku`koeti, et kuus päkä`roksu; ma`mõõta ei saa,`küindrepuu om ärä kadunu -- aga sil`mä nätä om täis küünär Nõo; t`ol`l jo ärä mõõdetu, et kolmandik jahu läits kohetusess ja kolmandik läits`sisse`kasta Ote; Sää`l mõõitseva`andu, kui and`küindusi koñdi manu, pidi ää nüssilehm olema Rõn; ah, ma anna sullõ niisa-ma silmä tähel, ilma`mõõtmalda?; nee`pal`gi`piame enne läbi`mõõtma, siss saami kupiku aru kätte Har; vannutõt maa`mõõfja mõõf maa ja võit piiri`vällä; luidsaga mõõdõtass`kõik`är?, mis`kuurmaga`kodo tuvvas (söömisest) Rõu; lätt ni`tassa nigu`varjo mõõt Plv; Ütesä kõrd mõõda?, üts kõrd`lõika Vas;`kasveva? suurõ? [kartulid], vassaga`mõõta?; meil ol`liva ärä?`jaetuva nu maa? -- vakamaidõ herräl mõõdõtuva? Rõp; karuse?`mõõtva? õks varro?, ku saa viis`jalga pik`k, sis aig kodo aia? Se || piltl (üldisemalt väärtusi võrreldes) `Mõõdab tõist oma`mõõdu`puuga Lüg; mia mõõduga sa mõõdat, tuu mõõduga mõõdõtass sullõ kätte Har*
Vrd mittama

2. a. mõõdu järgi andma, eraldama mõnel om sedä`kurjust kulbige mõõdet Krk **b.** hoope jagama, lööma mõedeti`setsekümmend viis`uopi tahaotsa peale Pee; küll ma mõedan sulle rihmaga Iis; mõedan ühe ära (löögist) Lai; muutku mõõts tokige miul; sellel ei oleki muud vaja, muutku mõõda`müüjä`kül`gi Krk; Medä rohkemb ta mõõtse, seda sügävambäle obene porri vajus Nõo

3. (korduvalt) teat vahemaad läbima, (edasi-tagasi) liikuma *Tuuling mõõdab (töötab) Põi; ma olen seda teed küll mõetnd Mär; mis sa iki sedä vahed mõõdad, sa kuludad oma`pastlad ärä Saa; mõõdab müdä`õvve Kod; eks ma ole seda teed küllalt näind ja mõet Plt; näe kudass ta lää, ku mõõt kunagi Krk*

mõõtsik → mõtsik?

mõõtuma `mõõtuma Var Khn mõjuma Anna sedäsi, et`mõõtuma akkab Khn
Vrd mõõduma

mä → mina¹

mäal → mäeal

mäale → mäeale

mäalt → mäealt

mäda¹ n, g *mäda* Jõe Lüg S(g *mäja* Khk Rei, *mäea*, *mäa* Rei) Kul Mär LÄEd hajusalt Pä(g *mää* Mih) K, IPõ Pal; *mädä* g *mädä* hajusalt R, Rid Mar Tõs Juu Kod KJn Kõp Vil Trv Hls TLä, *mää* Tõs Khn eL

1. mädapõletikust tekkiv eritis *siis vajotasin, kui nie`paised juo mädäl õlivad, sene rahaga, mädägä`võisin raha üle ja vein panin tie`pääle Lüg;`paise akkas mädä`juoksema Vai; mõni kõhib mäda, mõni kõhib rüga, see on ullem, kui mäda kõhib Ans; lapse silmad*

mäda täis Khk; koera nailad on vahede `pæedega, pisine mäda nupp on tal pæel Kär; verist mäda `tulli villist `välja Muh; `lastele `pantaks `rõuged, õhe pæeld `vöedags mäda Käi; Varsigu `lehti `panta mäja ja palaviku `pääle Rei; nendel `rõugedel, kis ülesse `aavad, nendel oo küll mädä sees Mar; muhul mäda pea peal, küll_ta `lahti lööb Mär; aav lööb mädäle, mädä täis Tõs; Uab läks ukka, üsa lõkötäb `määgä Khn; kui mäda `väl'la tuleb, sis pole enam viga kedagi Vän; aavale pannas soolast sia liha, `valged liha - - see kisub aava mädast `puhtas Saa; kõrv akkas mäda ja vett `joosma HMD; mädä tuli `väl'lä `selge sorinal Juu; `lammal maks jusku mäda ploodu kohe Kad; mädä one ärä `kuivnud, `niske al'l vesi Kod; küll lõigutab, akkab mäda tegema, ei anna `sulle öörahu Lai; mõnel aav mädaneb kaua, aab mäda `väl'la Plt; sil'm om `määge Hls; `kuiva mädä ei oleki, mädä om kikk `pehme ja like Krk; üits igävene tihnuss inimene - - ta_j anna küüdse alt mädä ka `sulle Puh; paese läits `juuškma, ai mädä `väl'lä ku jäl'e, `amme tei mul `määga kokku Nõo; ku mädä `vällä juušk, siss läits valu är kah San; kõo lipõnd pandass haava - - `pääle, kui ei naka? mätä `juuškma Urv; ega_ta pind enne `ussõ ei tulõ\_ku `määle lüü; sa? olõt haavilõ mua `sisse `laskõnu minnä?, ta nakass jo mätä tegemä Har; rääg um sääne paks mää `karva Rõu; sil'mäkese? `juuškva mätä Plv || mädapõletiku tekkeks soodne nüid ei sua lõegata, et mädäkuu õlema, uav minemä mädänemä Kod; ku kuu viijl täis ei ole - - ku kuu om maon, siss om mädä aig, siss ei vôi `põrsit lõegata Nõo; ku_no_liha jääss mädä ao pääle - - siss lätt hukka - - tuu õks noorõ kuu seehn om, tuu mädä aig Har

2. pehme, tüma (koht, maapind) sie kõht on `nõnda - - mäda, et ära mitte `päälegi mene Lüg; mädä suo - - `enne on `õlnud järv, ta `kiigub IisR; sedine mäda maa, pal'las mäda, karet pole pæel mitte; Lehm oli `jalgupidi mädase `kinni jäänd Jäm; tarn `aitas obuste `alla panna, mädad järved kasvavad sellega `kinni Mus; Obu tuli koodist `saati ropates mädast läbi Kaa; oh sa irm, kui mäda `sisse läks, aga `tõmmasime kõidega sodist läbi nii kaua kui kõva `pääle Krj; mäda eenamua Kse; läksi rabast läbi, mädä maa, `ühte `jalga tõstad, teine vaeub Var; mäda maa, `seuke mes õiete ei kanna Aud; kus kige mädam ja `pehmem, sääl porsud kasvavad Saa; mädä soo ees, egä sa seält läbi sua Juu; põllud on koa tänavu mädad JMD; ennäm nõnna mädä ja vesine, aga nüid näed `üste `piiska ei õle; kuusk kasvab mädemä mua piäl Kod; [kuhjalava] kõva maa pääl seesab, mäda maa pääl kõduneb ära Äks; poisiksed käisid `kompadega läbi kõik mädad maad SJn; ei tää, ka puús tulep, tii om mädä Krk; sääl olna jõe `kääre, jälle sügäväd, mädä põhjaga Ran; ennembide olli suu `kange mädä, obest es kanna, siss kärruga kõik käsitside tulli `aada Puh; karjuss `tulli kodu, et tulge appi avitage lehm mää seest `väl'lä `kisku; vanast Nabarsuu `olli mädä suu, es kanna inimest ei eläjät pääl Nõo; mädä pääl olli suu ain korrõ, nigu tarna `muudu Kam; lehm angib ennäst `vällä mää maa seest Ote; `Sääntse mää suu\_päl jääse eläjä\_ `sisse, sõss olt elu hädän Urv; [põllu] ala viij ol'l ni mädä ja pehmekene, et hopõn vaoss põlvini `sisse Har; ku järv koolõss, nuu\_veere? omma\_jo `väega mää? Vas; soe tõlva? `kaussõ mäti kotussede pääl Röp; hainamaa? mää?, piät `hindä `perrä rukka vidämä Se || märg ma sai [töötades] igavese mäda naha Khk; kui kašš `sarvas `aina, saava mää aja Lei

3. a. riknenud; mädanikust haaratud sie on `nõnda mäda `kartul - - vajutad `nõnda kui `keidetu `kartuli purust Lüg; abu piim, nõnda abu, et mädaks minemas; `värske kala leheb mädaks, kui ep `panda `soola `pæele mette Khk; olime `mõisa moonakad, saime mädad `vilja `mõisast, levad lagusid `ahju ära Kär; ane munad olid mädad, paljas lõga oli sehes VII; Öundel on mäda maik sihes Põi; Ää lask liha määks `minnä Khn; munad läksid mädase Aud; `pillusid mädu mune Tor; mia neid rääbakid sibulid küll ei taha, mädad ja vigased Saa; Ikka

mäda, kui täitsa rikkis oli - - ikka läheb mõni asi mädaks Jür; tämel ait mädu `õunu täis Kod; kolm tõistkümmet `poiga aus `väl`lä, kaits muna jäi määss Nõo; ma `ütlesi Juulilõ, et sukkõ käü ku mää munagõ `ümbre San; vesi om mädä, ais Lei || Mis kallis, see kaunis, mis odav, see mäda Han **b.** pehkinud; pude, rabe kuss on mädä puu Vai; [sõidad] üle sülla, rummi puu lihab katti, on mäda Jäm; see oo ää `audund, see pole kuigid viss änam, see üsna mäda, olga keis, võrk Khk; vana mäda ukse lääv Pha; Parand nii mäda, kerstu jalg läänd läbi; Mäda puu änam `sooja äi anna Pöi; lõhjad_0 mädad Muh; Äi see käiakrenk `kõlba änam - - jälad mäead ja longub Rei; `aknaraamid kõik olid mädad Tõs; Uava südämed enämiste mädad; Läbi vanadõ mädäde sende puhub `külmä tuult läbi Khn; see riie oli na mäda ja apar, et ei kannatan midagistki Aud; puu on päris mäda Koe; pal`gid nii mädad kui pori; mädä raud ei kannata, ku `tulle paad, tükid kukuvad kül`jess ärä Kod; ku on - - mädad puud, sij` tujb ka nõrga ahju, mädal puul ei ole `võimu Äks; si ol`li ni mädä, et `kiigi tedä kätte_i saand KJn; [kuhja] lavad seesävad ikka alles, kui ein ärä `veetässe, kui - - varrass mädäss lähäb, `pantse uus Kõp; mis te selle va mädä kobaskik teede Hls; igävese mädä puu ku sandi Krk; mia ole nigu mädä puu - - nii nõrk Nõo; taa vana mädä käüitse rõibõ?, ei_saa ma_`taaga `kuurmat `käütä Har; pesso? oma? mää kõõvo küleh Röp; mää? langa, kakkõsõ Se **c.** piltl (haigustest jm ebatervest olekust) lammastele sai [kailusid] keedetud, kui lammastel maksad mädad, lutigid sehes; kis pailu kõhib, selle `kohta `eetasse: jo selle kopsud mädad on Khk; Vana inimene on nii mäda, kui pulk jala ede jääb, kal`ts `pitkali maha Pöi; pea oo nii mäda, see pea `kinni midagid Muh; sij` onegi `niskese mädä kehägä, ei kannata kedägi `toito Kod; `šüä om mädä (iiveldab) Lei || halb, paha `dos ta las (kui ta oleks) üte mää `sõna talõ ülnu?; mädä miil` Lei

4. habras; pehme mäda jää, mis sa teed, `pääle ei saa Krj; Sügisene jää on `sitke, kevadine jää on mäda, ports ja ports läbi; `Purjus inimene on ikka mäda küll, mitte änam `püsti äi seisa Pöi; särjel mäda leha Kse; Täma oli `raskõ mies, iä mädä, nda kui `kõrva astub, saab `sisse Khn; nagu mädad niid käed, kui tüäle akad Kod; põllu kivid olid, kõvad, mäda ei `tohtind ollagi, vaid pidi kõva kivi olema Äks; juhtsarja põhi tetti toomõ pinnudest, pajo olliva mää Kam || viimast aega rase ta naane ka jo mädä, `nauss, kunass tä ar lagonõss Se

5. hõlbus, kerge, laabuv See asi aa meite kee mäda Emm; Perenaine Taali on igavene tragi eit - - töö on kõik mäda tema käes Trm; tämä ei mõessa rehkendätä, tõesel_0 rehkendus mädä Kod; Selle inimese käes on töö mäda Lai

6. (kirumissõna) äga näd (mustlased) ka mädad, nal`la rahaga - - räägi `suule ega ole; mis sa mäda sii `aeled Aud **Vrd** mädand

mäda² → mööda

mäda|järv soostunud järv mäda järv - - kui sa `sõnna `sesse lähed, nii kange kärin ja porin taga Mar; mädä järi, roho kõnts piäl, all sügä järi kohe, `pehme kõik Tõs; mäda järvele ei sua ligigi, `kaldad kiiguvad Kad; mädäjärv, aja kui pitk lait tahes `põhja, ike kõva `põhja ei sua kätte Kod; mädä järv, `põhja sääil suguki ei oole Krk; na mädäjärve? omma kõik ilma põhjalda Har

***mädakas** mädak|äs g -kä Kod; saav mädakast Lai mädavõitu pehässänd oo `niske mädäkäs kuare alt; eenam one mudane, muagene, mädäkäs Kod; lepa aod, oh nemad on kole mädakast lõövad, na pool rabadast Lai

mädaku mädaku Iis, mädaku Kod mädand mädaku küll Iis; sinuda mädaku `kiskma `seie; assa mädaku, supp õli magus Kod

mäda|maa lehmä jalad läksid tiigi servän mädämua `sisse, es õle `jõudu `väl`jä võtta; jänesse takk kasvab nõnna mädämuade piäl Kod; temä `lehmi ütte `puhku `võeti `vällä mää

mua siist Krk; *mädä maa, tuu ei kanna varest kah pääl* Ote **-muna** kui *mädale* - - läheb *sie muna, siis* `loksub ja `plaksub ka `kuore sies, *sie on siis mädamuna* Lüg; *Mäda muna äi* `aita *änam mitte* `kuskile Pöi; *oja send* `peale na suurt *mädä muna ja, ei sa põle sest parem üht* Mar; *kana* `audub *pojad* `väl'la, *muist jäävad mäda munaks* Mär; *mädä muna, sandis läin, põle iä* Tõs; *ega need mädämuna enam sünni* `süia Juu; *ku vähä õsatad, kõhe vihane, niiske inimene on mädämuna* piltl Kod; *aiseb ku mädämuna* KJn; *ku looma täüs lääve, nagu noore ristikeinä pääl käüve, söödets mädämune* `sisse, *et alb luht* `vällä *tule suust* Krk; *ei, tiia, kas kana sai* `haudma `pantuss *halva* `aoga, *mõni neli mädämuna om jäänü?* Har **-mülgas** *raba siis on mädä* `mülkäd KJn; *sehande suur mädä mülgäs* Vil **Vrd** *mädämülge* **-mülge** *mädämülgas ta läits siss kohegile mädä* `mül'kede, *suu pääl om jo serätsit mädä* `mülkit Puh; *nu om kõik vana mädä* `mül'ke, *sinnä piät* `oitma, *et esi* `sisse *ei lää* Ote

mädand *mädand* Jõe Khk Emm Käi Mar Aud hajasalt Ha JMd JJn Koe Rak VJg Ksi, g -i IisR Mär, *mädana* Kei; *mädänd* Kuu(*määnd*, `määnne) VNg Jõh Vai Mar Vig KJn, g *mädänu* Juu KJn; *mädan* Tõs/-än/, g -a Ris HMD; *mädanu* Hää Kei Plt Trv, *mädänu* Krk TLä Ote, *mädänu* (-ü?) Ote Har Plv Vas Röp; *mädanud* Iis Pal, *mädä-* Kod; `määnu Hel, `määnü? Har Rõu (kirumis- või sõimusõna) *mina ottasin alu ja virut* `sormide `pääle, *siis mädand* `laskes `lahti Jõe; *Kuhu mädänd sen kovasime* `viskasid; *Kanad* `määnned `ninda `pahnaned `heinä ärä; *lehm määnd pani läbi* [aiast] Kuu; *kuhu sa mädänd nüüd porudad* VNg; `Iired *mädänd närind kottid puha purust* Jõh; *Seda mädandid ära usu* IisR; *sel oli* [rüsas] *üks lohe, vai sie, mädänd,* `ülge Vai; *Oh sa mädand, löin* `kerve kivisse Emm; *mine, mädand, oma loraga* Mär; *mädänd reo, muku norib süüä* (kassist) Vig; *sa mädän küll* Tõs; `vaatanu, *mis mädanu si on, kõik mets* `arssina *pikkusi puid täis pillutud; Mädanu raibe küll, sij* pää *ei pia ju änam* `kiñni Hää; *mädanad va* `kärpsed *akkavad ka sügise puole* `jäama lol'limaks Ris; *mul* `kangesti *kal'lis kaás, ei tia, kus ta mädand koi on; olen* `määrin *teda mädanad küll* (seljast) HMD; *Riha mädand, kis selle* `jalgu *on jätt; Ekse sui old nende* `loomadega `risti küll, *läksid mädanad mõisa* `vilja Kei; *eks sest ole ea, et ta mädänd uht ää kadund on* Juu; `siukest `katri-lli `laáksid *nõnna et - - või kalo-pp, mis mädand ta oli* Jür; *oh mädand küll - - miks ma sedasi tegin* JõeK; *mädand teid olema, taásind* kõik *karduled ää* JMd; *mis mädand ta nimi oli* JJn; *sie va uavikuemand mädand vist siin käind, jäl'led* muas Koe; *nuor kaás, sie mädanud tahab ike* `mängida Iis; *sinä vana mädanud ei taha* `minnä Kod; `kärpse *mädanud õrritavad sinu* Pal; *ah sa mädand, kos oli aeg siis* Ksi; *nad mädand ole lõhiksed* Plt; *Oh te mädanud iired, kus* `ol'id *õlapiálsed särgil purus tõmmand; Laenas raha* `väl'lä - - vahel *salas ärä, et põle ärä maksnd, siis maksa mädänulle teist* `korda *viij* KJn; *ossa mädänu küll* Krk; *kule* `kärbläse *mädänu om ka ärä* `kaonuva Ran; *oi mädänu, üitskõrd taht* [kass] *mul paa* `taade *tuvva* `poige Puh; *mädänut, ma magasi ka kavva* Nõo; `lahksa *no mädänüle* Ote; *ma_s timä* `määnü\_ *maha\_tappanu?*, *ka kui rüük',* `määnü? (ritsikast) Har; *oh sa mädänu, kui* `valtass Plv; *Är?* *aeagu?* *mädänüt* (loba) Vas; *Perävalla mädänü?* (Kastre-Peravalla elanike pilkenimi) Röp **Vrd** *mädaku, mädanus, mädäsk(i)*

mädandama *mäda|ndama* IisR Jäm VJg Iis Trm, *mädä-* VNg, *mädändämä* Vai(-mmä) Kod Nõo *mädaneda* laskma; *mädanema* panema [heinakuhi] *Võttab* `vihma `sisse, `puoled `einad *mädandab ära* IisR; `vihmä *mädändä tuva* `seinä Vai; *mädandas oma linad väilal ää* VJg; *vihm mädandas - - vilja ära* Trm; *soe vesi mädändäb* [võrkpuünised] *ärä, kahed sel'kpaalad lähväd* `suvvess Kod; *Mes sä mädändät noist ainust väl'län, laota lak'ka, las tuul käib läbi* Nõo **Vrd** *määndama*

mädandik *mädandi|k* Muh JMd VJg Trm Äks Lai, *mädändi|k* Kod Puh San, g *-ku*; *mädändi|kku* g *-gu* VNg

1. tüma, soine koht *mädändikku* *uppus inimine* VNg; *obune jäi mädändikku `sisse* JMd; *teinekõrd õlid mädändikud vahel, ei suand `sinna sita `koormaga `minna, siis `jäeti [põld] maha karja tallata* Trm; *sij tjj õli aga üks mädändik, nüid one tegemise `alla `võetud; igavene mädändik, siäl\_o `persess suat` vesi; vana suu mädändik, linnugi võtab `sisse* Kod; *mädändik - - kui lähäd säält üle minema, siis `jalgupidi jääd `sisse* Äks; *see lepastik, mis siit lääb, kõik üks `vainu oli, al`lika `sooni ja mädändikkusi oli sees* Lai

2. *mädanik mädändik `olli `sisse läin* Muh; *`umbus, mädändik siden* Kod; *kos serände kopsu mädändik olna, lõegatana* Puh

mädandus *mädandus* g *-e* Kad; *mädändu|s* g *-kse* VNg *mädanik*; *mädanemine `aaval one mädändus* VNg; *ike kuuse puu pidi olema - - et `rohkem mädanduse `vasta pidas* Kad

mädane *mäda|ne* g *-se* Jäm Khk Pöi Mär Kse Tor Saa Koe VJg Iis Äks Lai Plt, *-tse* Hää; *mädä|ne* San, g *-se* Kuu VNg Vai Mar Tös KJn, *-tse* Puh, *`määtsse* Hls, *`määdsse* Rõu; *mätän(e)* g *`määdsse* Har

1. mäda sisaldav või eritav; *mädaga koos sorm on mädäne* Kuu; *kaik kohad `oldi mädäsed, `ninda `paljo mädä `juokses `paisest* Vai; *`riide mädaga εε `määrind* Khk; *See aav on irmus, `õmber `rinki kõik mädane* Pöi; *ega neid vanu mädasid narakid või änam aava peale tagasi `panna* Mär; *tikub `siuke muhk, piitsitab mädast vett `väl`la* Hää; *mädast `aava ja `paisid ravitadi ikki sia lihaga, `valge lihaga* Saa; *silmä om `määtsse* Hls; *aab om mädäne, `määge kuun* San; [rebane hundile:] *ala_süü,ü minnu põrhõlla?, kas sa ei näe, ku mätäne ma olõ* Har; *kurgu `haiguss, tuu um latsil, ku? kurgu lagi tulõ kõik `määdsit `ville täüs* Rõu

2. tüma, pehme *mädane* maa Jäm; *kos on niisuke mädane ja mudane kallass, sääl on mudane põhi kah* Äks; [heinamaa] *teisest servast sai ilusad `eina, teine serv oli siis mädasem* Lai

mädanema *mädanema* Jõe VNg IisR hajusalt Sa, Muh Käi Rei Noa Kul Mär Kse hajusalt Pä, HaLo KuuK(-mma) Amb JMd Koe ViK Iis Trm Äks Plt, *-mma* Lüg Jõh; *mädänemä (-ma)* Kuu RiId(-mmä, -mma) Rid Mar Vig Var Tös Khn Kod Pal KJn Vil T(*mädänämä, mätä-* Rõn) V(-mmä); *mädän|ama* Trm, *-eme* M(-em) San, *-õmmõ* Krl; *da-inf `määddä?* V; *nud-kesks mädanud* Saa, *mädänu* M T, *mädänü (-ü?)*, *`määnü (-ü?)* V(-õ Röp); imperf (ta) *mädäsi* Kod T V

1. põletiku tõttu mäda moodustama (ja eritama) *kui sorm mädaneb, siis ta tükkab* Jõe; *aav ei saand usina `tervest, `kaua `aiga on jo mädanend* Lüg; *`jalga lüüb mädänemmä* Vai; *Sui on üks `sõuke ull aeg, kui `sõuksed `aiged kohad `tahtvad mädanema `minna* Pöi; *aav lshab mädanema, `korjab mäda ja õisvett, aavad on ukkas* Käi; *ajas rohuga aava mädanema* Mär; *peab `lööma mädanema ja mädanemesest `peavad `jääma ned `rõuge täpid `peale* Vän; *paise `enne es parane, kui süda (paise kese) `väl`la mädanes* Saa; *nuo sie oli ruos - - valutas ja niikaua kohe kui akkas mädanemma iseenesest kohe* KuuK; *oavad mädanesid kaua `aega* Koe; *sõrataud ennemalt ikke oli `lambalgi, akkasid sõrad alt mädanema* VMr; *käevarss kohe mädanes suve `otsa* Kad; *uav mädänes, ae mädä `väl`jä* Kod; *suur kasuja ku jõmm - - siss ikki mädänes `väl`lä* Vil; *sa `neetud, keel võis sul suust kadude, sij keel mädäneg kigen kõrige sul maha* Hls; *nüid aa punatsess ja lää mädänem* Krk; *kui tuu aava kotuss `pakla suedsuga ärä suedsutedi, siss es lää mädänemä* Ran; *täl `olli sorgats `viina `karmanin, aga ta_s täi `viina käe\_päle valada, ja vahi, tal`v `aiga käsi mädäsi* Puh; *mia `aste pudeli põhja `otsa - - näiss, kas lääp mädänemä* Nõo; *las tel no `määddä?, kül ta õks ütskõrd paranõss* Har; *haavaga om*

halv asi, ta nakass jo kummaga mädänemmä Har; kõik' hainangu aig mul jalg mädäsi, suur
ísomp ol' seehn Rõu; [ta] jäi `haigõss - - tul'liva\_kärnä\_`külge, iho periss mädäsi Röp

2. a. roiskuma, rikhema; kõdunema, pehkima no mes sest mädänd laevast pidi `jäämä siie
järele, kütte puid said ja muud medägi Kuu; mädänie `puie siest `õtsib [rähn] `toito Lüg; kuhi
mädäneb, kui akkab `vihma võttama `sisse Jõh; `tõrva `viega `keideti [kalavõrke],
`muidu - - `niiti jäi libedast ja mädänes Vai; vamm `seinas - - oo `seoke, mis põledab puu
ää - - puu kuivalt mädaneb ää; mine sa siit mädanemast (peeretamast) ää Khk; puu raand
põhast akab mädanema, akab alvaks menema Kär; `tuhtid ää mädanend `keldris, libed puhas
VII; Seaste õunad äi seisa, vägisi mädanevad ää Põi; õhje lipsud_o mädan; pea oa oo nagu
ää mädanen (ei pea enam meeles) Muh; vihm pani lenad maha, `vastu `mulda mädänevad ää
Mar; `jooksva eli `aetakse mädand männa kännost Kul; puu asjad lähvad kõik mädänemä
Vig; kibi oo ea, puu mädaneb ää, aga kibi ei mädane Mih; mädä muna loksud, oo mädän,
terve muna ei loksud Tõs; aja teivaski on sügiseks mädand, ku sital ajal raiud Tor; `kapsa pää
mädänes `keldres ära Saa; `akna alused pal'gid keik ää mädanen HMd; puu
mädanend - - pal'las liik jäänd järele Nis; kui ta ikke - - sadu akkab `suama, siis on
mädanemine ruttu `lahti (männi- ja kuusepalkidest) KuuK; mädand mets `langeb ise maha
Amb; mädand nõfid Koe; tuleb `vasta tuult `lassa seina pal'gid maha, siis ei lähe mädanema
ja tuba seisab sue VMr; kuhja varras läks `titsude kohast `katki, `varda üks tits on mädand
nagu podi Kad; ega sij minu ein õle, tämä kurat mädäku `sinna Kod; üks rakked mädäne, on
ärä mädänenuvad pika aa `peale Pal; aeda uktsel olid põõnad seespool, väl'las_pol sadas vihm
`pääle, akkab ruttu mädanema Äks; aan latile laba `peale, et ära ei mädane Plt; katuss
mädäneb, ärä mädänd poha, tuul aab maha tüki `kaupa Vil; taime ei mädäneved viij sehn
Hls; `vaestel tuvass mädänit puid Krk; `amme kaaluss om igiga ärä mädänu; muud ei ole
`antu `vaängele süvvä ku mädänusi `kartuli Ran; kost sa neid puid tiät, mehnä sääal om, kas na
om `terve vai mädänu Puh; tare om nii `rõske, et `rõiva mädänevä ärä; `kartuli mädäsiva ärä,
esä vedäss kodu nigu sitta jälle Nõo; nemä panniva ristkaena puul likeld `rõuku, et ain sääal
kuevap, a vihm jälle man ja ain mädäni Rõn; nigu puu nakass mädänemmä, ei saa inämb
midäge `asja tetä Kan; kuuś mädäness iks kõgõ inne, kuuś ja lepp, petäi ja_kõiv ei_mädäne_ni
ruttu Urv; ta puu om puhass sisest välä `määnü? Har; Innembä lašk är\_`määda - - ku esi_sei
(ihnest) Rõu; säält `määnüist lauda sainast ol' länü\_lemmäle `sisse ja lehm sai `otsa Plv;
timä es olõ_sitahais, timä es olõ_kusõhais, es olõ_`määnü\_hais, a `hirmsa hais ol' tuul pahru
lihale; tuul lätsi mädänemmä nuu ubina?, sõss tõi lätsilõ noid `määnüisi ubiniid Vas; halva?
heeringe?, är? määnövvä joba Röp; timmä ei saa? pikäst, kätś `aastaga, sõss om sodi, ärä
mädäness (noodast) Se; vihm satass, siss [linad] mädänese Lei || ilmastiku toimel pehmeneda
laskma `nahkjas `toodi puu küljest ää ning `lasti tüki `aega mädaneda Kär; kui linad said
viest `väl'la `tuodud, siis kükitati nad, ladvad allapõle, ladva on pienem ja tahab
maas - - veedike nagu mädaneda Koe b. hapnema, käärima, laagerdama `atru paneme
mädanema, siis paneme einamaa `peale Jõe; kui `õige `valgest tahetasse `saada, siis
`pannasse maa `sisse mädänemmä, siis mädäneb [lubi] `valgest; kui `suoja `vihma tuleb, maa
akkab mädänemmä. sien `kasvab mädänes maas Lüg; sõnnik mädaneb maa sihes ää Khk;
`Sõuke vana mädanend sõnnik, see on ea Põi; talupoja inimese joove mädänut `taari ja
selleperäst om sij viga (arst haigele); temäl om `lupja pant mädänem, mullage `kinni matet,
temä `tõmbass esi `endest niistess, sõss lää ta ääss ja sikkess Krk; enne päevä tõsõngut `võeti
`kapsta `maarjapäevä ommogu kolm kõrd viglaga laadast sitta, `viijdi laada `taade maa pääle,
et siss sitt mädäness maa sisen ärä Võn; mädänü muld Plv

3. a. tüma, pehme olema *haanamaa seen um sääne mädäni_kotuss, koh `haina pääl ei kasu?* Plv; *`määnü järve man, kon juvva_ji-? mano? mindä?* Lut b. lagunema, sulama meri *akkab ää mädanema, ea üsna mäda juba* Muh; *kevädene aeg oli, iä akkas mädänemä* Khn

4. kahanema; vaibuma *see oo kuu mädanemese `aegas* (vana kuu ajal), *siis oo sandid ilmad* Muh; *ega sij tegu maha_ji mädäne, tule üless iki; las ta maha mädänte ja siiäsamass jäitä, sij kõne* Krk

5. sujuma, edenema *`eiga sie vokki tegemine midagi kunst old, sie oli minu kääs `justku mädand* VNg; *sij om tüü miis, tüü kähen ku mädänu* Hls; *selle mihe kähen om tüü kui mädänu, sel lää tüü edesi* Hel

mädanik *mädani|k* Lüg Khk Mus Pöi PJg, g -ku Mär Kse Vän Tor Hää Saa JJn Koe Kad Iis Lai Plt SJn; *mädäni|k* Tõs Hls Nõo Ote San Urv, g -ku KJn Krk Kan Krl Har Plv Vas, -gu Trv Puh Rõu, -gü Kuu; *mädäni|kku* g -gu VNg

1. mädane põletik loomses eluskoos *mädänikku löi aava `sisse* VNg; *obu oo lõuvel - - `viimaks mädanik lööb rinnust ähk kaelast `välja* Mus; *löi mädaniku küüne `alla* Mär; *`pandi püüli jahu `laasterd mädanikule `peale* Vän; *kardab mädänikku `sisse `lüüma* Koe; *`pal'la jalu `käidi - - mul oli vaest kaks `umbed korruga - - mõlemil mädanik sees* Lai; *mädänik om käe `sisse löönu* Hls; *sõrmen om mädänik sisen* Krl

2. lagunemisprotsess taimses koes *mineval `aastal omalgi ajas `kartulille plekkid `sisse, sie on mädanik* Lüg; *oksa august leheb mädanik puu `sisse* Khk; *Kenad suured puud, aga mädanik on kõigil sihes* Pöi; *parand võttis mädaniku `sisse* Mär; *sie maja on üle saja `aasta ja seinas ei ole viel mädänikku sies* JJn; *kus üks kase paherdus on, seal mädänikust kasvab [kõbjas], `kergeste võtab tuld `kül'gi* SJn; *Kapusta pääl om mädänik nii sügävän, et kuulme lehe kah om rikken* Nõo; *mädänik [sees]- - [puu] lätt `pehmess, murruss maha* Ote; *kui mädänik manu lätt, puu jo kõdunõss* Urv; *sel puul om jo mädäniku `sisse võttunu* Har

3. pehme, tüma koht *mädanik on mäda maa, ei kanna pial* Lai

Vrd mädandik

mädanus *mädanus* g -e Kei Jür HJn KuuK Koe VMr; *mädänu|s* g -s(s)e Kod, -kse VNg (sõimu- või kirumissõna) *tal mädanusel sepiku ahi alles küedes* Kei; *Kas sa mädanus jääd vaid; Ei saand teda mädanust kätte* Jür; *igas mõisas oli `kelder ja nemad mädanused panid inimesed `sisse `keldrisse* HJn; *mis sa mädanusega ikke tied* Koe; *kes_si mädänussega sõedab, tiä_p, kos sitt sõedab* (härjast) Kod **Vrd** mädand

mäda|pea 1. mädapea *Lähab punasest `ümbär`ringi, sis ajab mädapää `õtsa, sie on `kasvandane* Lüg; *koira nailad, pisike mädapea peas, `väiksed pinnid* Vll; *Pisike `paise puhn, mäda pea peal* Pöi || (unustajast, puupeast) *oled üks mädapea koa, et sa ää unotad kõik asjad* Mar; *mädä piä ei võta kedägi `kinni* Tõs

2. (üliküpses murakast) *kui murakad `küpseväd, siis võttab punasest nied `marja teräd, neid `üellässe mädapääd; `kutsuti mädapääd, nied `pehmed, mis õlivad* Lüg; *Mädapiad olid `suured `kollased nigu mesi magusad* IisR

mäda|rõigas taim (Armoracia); selle juur köögiviljana *mädä `reigas `kasva siin küll; mädä `reikust saab üvä salati* VNg; *mädä`reika juur võttab `ambavalu `vällä* Lüg; *mädarõigas `toodi `pandi õlle `sisse ligu* Jäm; *Mäda`reikad `kasvasid `tuhlimaa `ääres* Kaa; *Mäda rõigas on `tüütis, see põllu sihest änam äi kau* Pöi; *mäda reigast pannasse `kurkidele; meil\_o sii kao `juures mäda`reikud küll* Muh; *mäda`rõikad - - olid ikke `mõisas, suured laiad lehed, neid lõigati ja `pandi supi `sesse* Mar; *Mädarõigast oo kasutatud närvivalu `vasta, pannatse `toorelt `peale* Var; *mädä rõegas, tarvitatse toedu `juure, liha `juure süüäse* Tõs; *mäda`rõikid*

ol'li meil `irmust `moodu. kui ol'li `kuiskil mädanik või valu, siss kaabiti mädarõigast ja `panti `sinna `pääle Saa; meil oli mäda`rõikid `kopli taga väl'lal Pal; Mädarõegas sai nuaga peenikes `kaapi, `sinna `kasteti siis liha `sisse KJn; mädarõegass om obesa kõha rohi Try; mädarõigass, sij om sinepu kohuse `täitje Krk; kel sil`mä serätse tuhna om, siss mädarõegast ja noblud `süvvä, tuu seletäb `silmi; mädarõegass om mõrru, ega mia mõrudat ei taha; viina `sisse `panti mädarõögast, siss ku kõtuvalu `olli, sis\_`võeti Nõo; ku_tu mädarõigass mahelik ol'l, siss `panti põrmukõnõ `suuļa kah Ote; mädarõigass om hää kraam, ka kõlbass `mitmõ supi manu panda? ja tetäss viil ruhe kah Har; maa ol'l külmänü?, ma suladi maa ar?, siss `saiõ tuu mäda`rõika tälle rohoss kätte Rõu Vrd mäerõigas

mäda|soo siin on pail'u mäda `soosi JMd; mäda suu pääl ei olnu võemalik `suuri [heina] `kuhjasid tiha, suured kuhjad läksivad põlema Äks; mis inimest ei taha `ästi pial `kanda, see on mäda soo; mäda soos pidavad `laukaid ka olema Lai; mädasuu om `sianta `pehme ja vesine, sääl om pal'las pedäje sassi ja suu sammel Krk; kui ta `kelsä nakap `võtma, siss om sij ojaveere aenamaa pehme nigu üits mäda suu jälle Puh; mäda suu - - sääl sammelt `kasvi, vil'etsät vitsa `raagu kah Kam; mädasuu om alb läbi minna, jala vajus `sisse Ote

mädast nõrgalt, pehmelt Ju see koti suu nii mädast `kinni oli, et see `lahti tuli Põi

mädastik mädasti|k Lai, mädässi|k Kod, g -ku; mädasti|k g -gu Ote pehme, soine koht kuremarjad_o mädässikun, siäl mätässe piäl Kod; vahel suur einam oli kõik üks mädastik, vikati ja reha varre nõjal sai `väl'la `tulla Lai

mädi mädi S Kse Han Khn

1. püdel mass, lõga; soga **a.** (parkimissegu) `võoti kaks `naela rugi jahu ning poolteist `naela `soola vana `lamba naha `pæele, ning `tehti sedine mädi Jäm; nahad pannasse mädise Khk; Mädiga pargiti kasuka nahku - - mädi tegi naha `pehmeks ja `sitkeks Põi; mädiga `määtatse - - `lamba`nahku, kahessa `päeva oo ta mädi sehes Muh; Mädi sihes lasti kasukanahad apneda, siis läksid nad koogitsedes pehmes Han **b.** (muu mass) mis mädi sa `sõnna `pæele aasid Khk; Luuderohud `tehtud vee sihes palavaks ja `pehmeks, see rohu mädi `pandud siis oort palavalt `õmber `aige koha; Nüid tuleb mädi õlalt maha (lõrtsist) Põi; `valged mädi, `valged `aapa jäeb [mahlale] `põhja; `sõukest saue mädi sai üles `aetud (muda merest) Muh; Ma `värvisi ukse ee, eed `värvi pole olnd end, `aesin midagid mädi `pæele Emm

2. risu, praht; kõnts mädi sai `kaugemale `aetud [vilja tuulamisel], tolm ning praht; puu sodi ning mädi maas - - saa `käia ka mette Pha; rasva mädi läks kül'lest ära, siis [võrgud] `püütsid pal'lu paremine jälle VII; seda vanad vilja mädi seal on Põi

3. **a.** suur kogus, hulk Küll oli laadal mädi rahvast koos; `Kopli einad said mädi `vihma Kaa; kas saite mädi (vihmahoo) kätte Muh **b.** kiirus, rutt sai igavese mädi (karjane karjalaskepäeval) Khk; `Siokõ mädi oli taga, et ei suass `aega `aitima anda Khn

4. varandus; kraam, asjad [ta] Oo eesele seda mädi igatsugust kogu ajand Kaa; Seal't nad said seda mädi küll Põi; räha varred, vikati lööd ja `sõuksed mädid Muh Vrd mädin

5. vapustus, hoop Selle küüdi `reisiga ta sai ikka `sõukse mädi, et ta mäletab Krj

mädima mädima Khk Mus Pha VII Põi Muh Emm

1. määrima **a.** midagi pinnale kandma keik asjad mädind `pääle, `kampro eli ning Pha; `sukrud mädis levale `peale Muh **b.** määrdunuks tegema ää mädig ennast ää Khk; ma ole ennast ära mädind Pha **c.** mäkerdama Mädid muistab egaüks, aga katsu pärast mädit asja paranda Emm

2. **a.** hauduma, pehmeneda laskma ma lase pudrul veel natuke mädida; tael `pandi tuha `sisse ja `lasti seal seetse kaheksa `päeva mädida; Paneme õunad ahju auku mädima Muh

b. parkima ma pane tubaka mädima Muh **c.** ligunema lapsed soavad `karjas mädida; nüüd ta alles mädib (sajab palju) Muh

mädin mädin g -a kraam, koli mis mädinad sa omale `korjad Muh **Vrd** mädi

mädine mädi|ne g -se adj < mädi Pintsak mädine, kus ma tule Pöi

mädi|pütt parkimishõu mädipüttis pargidi `lamba `nahku Käi **Vrd** mäditoor

***mädistama** (ta) mädistab parkima mädistab `nahka Kse

***mäditama** impers mäditati parkima `Nahku mäditati Pöi **Vt** mädi

mädi|toor parkimishõu rugijahu ja `soola ja mis `senna keik `pandi, siis `lamba `nahku mädadi mädi `tooris Phl **Vrd** mädipütt

mädjas mädjas, `mätjas g `mätja Trm; `mätjas g `mätja Iis Trm; mädjäs, mätjäs g `mätjä Kod abakala pannasse õngele mädjas `õtsa ja avi rabab mädjast ja jääb õngele `õtsa; `mätjaid `püütasse kevade jõe rüsadega Trm; `mätjäd tükivad kevade kõege `enne jõkke minemä, tä one ümmärgune, üvä kala; `mätjite ulgan õli mõni turv; mädjäs one `valge, üvä suuruke; mätjäs oo pitkem ja `siugjam kui särg Kod

mädos mädo|s, mädö|s g -kse matus mädöksed on nied mattamised; `pal'jo `rahvast oli mädöksil Vai

mädsärik mädsäri|k Urv, g -ku TLä(-gu) Röp lühike tüse (olend) mädsärik - - tuu om miu `taoline, serände `väike - - lühike ja jäl'e jämme; pörss om kah - - mädsärik Ran; temä nüüd mõne illuss, om paks ja lühikene tõene nigu mädsärik Puh; ta_m elu aig serände mädsärik ollu; ma_i ole pikkä jagu, mia ole seräst lühikest mädsärikku jagu Nõo; `säärne mädsärik naisterahvass ol'l, lühelik Röp || mügarlik (tomp) mädsärik om ümärik küll, aga võib olla aruline, nigu kobara `muudu. mõne aena juur om mädsärik Ran

mädälik mädäli|k g -ku Har, -gu Puh Rõu mädavõitu ta `kirvõ `kuuda puu om küll sääräne mädälik Har

mädäsk(i) mädäsk Ote, g -i Nõo; n, g mädäski Ote mädand Oi mädäsk, ku ma oless tjidnu, siss ma oless tälle näedänu Nõo; enne `jõule om asemide `saamine, ai sa mädäsk, siss lää üits `aastak viij; oi sa mädäski nõgene, vöi kõrvetas ka kurivaim Ote

mädäüss mädä_üss mädanemine l'emmil am k'öödz'i mädä_üss (lehmadel on küunte mädanemine) Lei

mädös → mädos

mädüksiss, -e mädüksis(s), mädüksisse märjalt hunnikus(se), ummuksis(se) `Jääväd tänä [heina]d] muist viel kokki, sis tege `huomeks näist `huono, ku `päivä`paiste `märginesä siel mädüksis `hauvuta; Verk happane `märjält mädüksiss; `Vergud `viskas `paadi `parda ala mädüksisse, `aiga neid nakki `kuivama ei `joudand `viia Kuu

mäe- mäe- `Louna `puolised mäe `vierud on jo lumest `paljad Kuu; sie `istu siel mäe `rinde pääl VNg; se muidu pisine mäe küngas Khk; Mo isa osnd [tuuliku] ää ja toond siia mäenuki `päele; muidu (ilma sõnnikuta) ei kasu siin midagid mette, maa oli nii kehva, mäe seljandik Pöi; ma tuli sealt mäe selläst läbi, see oo `neoke `kõrgem koht Mar; seal mäe rinna all kasus ikke alati üsna ilus ein Mär; maja oo kohe mäe küiru peal Kir; mäe kingu pial ei kasva vili `iasti JMd; õlima karjaga mäe küürä piäl Kod; määrinnakust üless, siis on talud Plt; siss istub ta (koer) siin mäe `rünkä otses ja `uutab Vil; kikk niij mäe tipu ole ärä `niiten Hel; lätsi `kõrgede mäearja pääle, sääld olliva kõik jaanitule nättä; mäe `kalda pääl olna kuunst`aina külvetu, aga mäe lae pääl om mõts; lätsi marjule ja `tahtsi mäekallaku pääl maha sadada; siberigu, säberigu, mäe kül'le pääl kükitävä = kõrva Nõo; ku me siist mäkke üless lääme, siss om äkiline mäekallas; tu om tu äkiline mäe kül'g, kedä ei saa kündä ega `külvä Ote; meil

õigõ_suurt mäke ei olõ?, `väikese mäekingup omma? Kan; talu om mäe nõlva pääl Krl; päiv nõssi mäe harja takast üless Har; kivi\_ka tull'li\_ku kol'lin mäe `kaldõst `alla Rõu

mäeal mäeal Kaa, määl Kär Kaa mujal Äga mäeal - - ikka nenda εε pole kut kodu; Ta pole määl keind Kaa

mäeale mäeale, `mäale mujale Jämed oksa `tüikad - - läksid `jälle aja puudeks või põletati `ahjus ää, kui es ole mäeale taaris; Selle kuuega äi `aita änam `mäale kut `tuhli `minna Kaa

mäealt mäealt, mäält mujalt Ju kohegilt mäealt ka kohta-paika leevab; Teised olid kuha `pæeltsed, üks oli mäält tulnd Kaa

mäe|alune mäe all olev (koht, ala) sie on mäe alune jõgi, on kole sügäv Lüg; See mäe alune on puhas `sõuke allikane moa Põi; sij mäe `alne auk õli üvä, eläjäd saed `juumiss Kod; Kerkmäe all `olli mäealune aenamaa, karjatij käis läbi Nõo; vana vesitse mäe alutse oru Ote; ma_lähä tast samast mäealust `müüdä Har

***mäejane** pl mäejatse mäGINE, künklik mäejatse oru San

mäekas `mäekas Hag, -käs Kod; `määkas g määka Iis kallak `määkas põld Iis; `mäekäs, `alla puale `viirev Kod

mäe|kont mäekink sääl om niisugune mäekoht, pal't kadaja kasvava sääl; kui lume satap ja `tuiskap, siss om kõik oru ja mäekondi `kinni tuesanu Nõo; Meil ol'l iks herne alasi mäekundi pääle_külvet Urv; poisi_jäi_taha_mäekuhti `otsa `saisma Vas

mäel mäel Hel Har Rõu Plv talutare juures mis ta sääl mäel nõndakavva piass tegeme, võiss joba rihe `alla tulla Hel; `Väikese_latsõ_`mõsti mäel - - noid nakka kiä külmäga `alla sanna manu_vinnamma Rõu; tuuvikõisi pal'lo siin mäel es olõ, nuu? iks ol'liva alah, `veški man Plv

mäel mäel Khn Vän, määl Põi, meel Phl rannas, kaldal Ääre mõrrad `kuivasid mäel `vaiade vahel `kinni Põi; `Talvõ kõik puadid mäel Khn; võrk saab ää leitud, lootsikus vai mäel; `saarmas on jõe loom, tema jooseb mäel ka vahel Vän

mäel ülal ussõpiida?, õgal ussõl omma kats, mäel üts, alah tõõnõ Se

mäele¹ `mäele Kod SJn Trv Hls TLä TMr Võn Ote Krl Har Rõu Plv Vas talutare juurde läits sanna mant `mäele Trv; looma tahve tallite, lääme `mäele ärä Hls; mia `pletsi nuu `kanga sääl kokku, panni kärru pääle ja ai `mäele kõogi läve ette Puh; oi sa jummal, anna esi mu `jalgule `jõudu, et ma ike selle viijaariga `mäele jõvva Nõo; ma `ütli Ännale, et `põrssa om minu man, kutsu `põrssa ka `mäele Võn; ku anuma ärä `kuiviva, siss `viidi jälle `mäele `sahvride Ote; tõsõ `jäie `alla sanna manu?, ma\_pañni joostõn `mäele Krl; imä läits `mäele last `kaema Rõu; all järve man käve, a ol'l kül_vaiv `mäele saia? Vas

mäele² `mäele Jõe Kuu Põi Rid Mar Var Tõs Khn Vän, `määle VNg IisR Mus Põi Lih Kse Trm, `meele Phl, mäel Ris randa, kaldale vened `tommati `määle VNg; kui ne meremehed oli `õhtu pimedas merel - - siis `tehtud tuluke `määle Mus; Meri kukkus nõnda lainetama, õñn, et sa veel `määle saad Põi; `talve `veeti [paadid] `meele, lükadi kummuli Phl; vesi oo vahest nii suur, et `mäele jo tuleb Mar; paadimed `tõstsid kalad `paati ja vädasid `määle; vahel o kebad ilm naa ujus, et meremed ei nää `määle tullagi Kse; viina `ankur, meri oli aean `mäele Var; räemetegä tulid `mäele Khn; noodal on kolm inimest, üks jääb `mäele, üks sõuab ja üks laseb `sisse Vän; ikked tulivad `määle kõhe, `kalda Trm

mäele³ `mäele Ote Se üles, ülespoole nitse ei tuu `mäele, tal om viga man Ote; ristkabra pant `alla, ni nakat `mäele `kängmä noidõ `kapluga Se

mäeline `mäeli|ne Kse, -le|ne Mär, `määli|ne Koe, g -se mäGINE `mäelene maa Mar; `määlise moa peal ei kasva kedagist Koe **Vrd** mägeline

mäelmine `mäelmine Hel Har ülemine, kõrgemal asetsev `mäelmine Lasa lõhuti ärä Hel; taossõil om `mäelmine haruss `katski lännü? Har **Vrd** mäelmäne

mäelmäne `mäelmä|ne Rõu, g -tse Puh Har ülemine, kõrgemal asuv tuu `mäelmäne tii om porine Puh; `tsilkõ vett, alumitse läve hirre `pääle `külmssi, mis `mäelmätse läve päält `tsilkõ Har **Vrd** mäelmine

mäelt¹ mäelt Hls Hel Har talutare juurest Me tuu mäelt `piimä Hls; ku ma mäelt tulõma `naksi sanna manu?, siss nilvõstu mul jalg nii et `tahtsõ maha sata? Har

mäelt² mäelt Pöi Khn Vän rannast, kaldalt `Vääti lesta `noota - - noot `aeti paadist `sisse, pära oli mere peal paadi `kül'ges, kari inimesi `tõmmas mäelt Pöi; Lükkäme puadi mäelt `vällä Khn; kui mäelt vaadata [parve] tammist ala minekud, sis ol' irmus küll Vän

mäelt³ ülaltpoolt Maadi_lõigati mäelt `kitsakõsõ?, alt `lätsi `laembass, ku\_kokku ummõldi, siss `saiõ_klossikõsõ? jak'i Har

mäemine `mäemi|ne g -se Kse Urv, -tse Har ülemine, kõrgemal asuv `mäemised talud Kse; `mäemisest otsast `võeti kiinni?, ala otsan ol' jäl_sääne `salk lõigat, toolõ koogulõ vai koogu varvalõ Urv; `mäemine puul' om liivamaa, alapuul om mulla maa Har **Vrd** mäemäne

mäemäne `mäemä|ne Urv, g -tse Vas Se, -dse Rõu ülemine, kõrgemal asuv `Mäemädse? otsa_köödeti vitsaga_vijrmädse paaripuu `sõl'gusõ `kül'ge; `minke no siist `mäemäst tiiid, sõss um kolmass talu Rõu; ni_pik'k laut ol', ku_taa `mäemäne maja Vas; [naistesärgil] `mäemäne om peenebäst, a alomanõ om jämehep; kikas om linnanü? kuusõ `otsa `mäemätse ossa pääle Se **Vrd** mäemine

mäene `mäe|ne g -tse Plv, -dse Rõu mägine timäl um `mäedse maa?, savi kuñdi? Rõu; `mäetse maa vili um kõhn Plv

mäe|ots 1. ülaots, ülapool Koogul säl mäeotsan ol' sääne ravvaveerekene sisen, tuu ol' tu koogutusõ raud Urv; pulgal alaots ol' terräv, mäeots ol' jämme; mäeotsa puul ol' õigõ illuss hain, alaotsa puul ol' `höelap Har; [naistesärgil] peeneb ol' mäeots ja jämehep ol' alaots, keškkihäst saani? Rõu

2. tähtsamate isikute (või meeste) istekoht söögilauas pühasenurga juures – Se Lut

mäe|pool¹ 1. ülapool, ülaots pruñdsil es olõ mäepuult Har

2. tähtsamate isikute istekoht söögilauas pühasenurga juures mäepoolõ istõvva_kuul'ja suurõba? umadsõ?; [söögilaua] alaotsah õks olõ õs söögest ka nii `kõrda, mäepuul pidi õks kõkkõ vil'änd olõma Se

mäe|pool² ülalpool, kõrgemal mäe puul küünäspääd om `katski Ote; jala? ol'li väl'län, tek'k ol'li mäepuul; Jakuga `hammõl ol'li mäepuul hamõ? ja alhpuul ol'li jakk Har; laitsilõ tehti pähiits jalutsihe - - mijs naasõ ja katõ vähämbä latsõga magari mäe puul Rõu; kae no?, [kella] koñks om sääl mäepuul Plv

mäe|poolt ülaltpoolt, kõrgemalt ku hobõsel mõni jalg mäe puult `kapju `valgõ om, sõss tuu om kapu'jalguga hobõnõ Kan; siin ol'li_sinidsõ? [särgid], mäe puult kaarustõga õks är? ummõld Rõu; Kindso?, tuu omma? jala? mäepuult `põl'vi Se

mäe|rõigas määrõigas mää `rõikad kasuvad igal pool Mär; mää reigas ise on kibe, kui koalikas sial ligidal, koal' `tõmmab kohe selle õhu oma `külge Jür; mäe`rõikast tehasse `sousti - - pikk juurikas ja pikad lehed IisK; se määrõigas pidi mõru olema, teda vist tarvitati liha `juure Lai

mäestik `mäesti|k Var, g -gu Kam; `määsti|k Plt, `mäessi|k Kod, g -ku mägine maa `kõrge `mäestik, kivi kord oo all, vett `sisse ei võta Var; siin ligidal on üks `mäestiku joro Lai

mäe|tuul läänetuul *kui mäe tuul on, siis tõmmab kalad alla* Trm; *mäe tuul, siis ei käi laenet seie, siis lähäb üles Venemua servä* Kod

mäetämä mäetämä määgima lammad mäetäväd Juu

mägar¹ mägar Iis, g -a Ksi; mägär g -ä Kod Vön; n, g mägra Äks väike putukas (hrl kihulane) mägäräd one veikesed kiholased, valusass nagu siäsed ammussavad; mägäräd süäväd, siis tuleb vihimä Kod; mägrad, ni on jah tillikesed - - vagase õhtaga tükivad kallale; mägrad, nii valusast ammustavad, sääsk või kihu on teist moodu jälle Äks; mägarad käivad parves, peeniksed Ksi; mägärä tükivä sügüse äнна ala Vön **Vrd** mägärik

mägar² mägar Noa Trm, g -a IisR VJg mäger Pagari metsas võib vahest mägara aukusi näha IisR

mägelik mägelik Rõu, g -ku Plt, -gu Puh Kam, -kku Lüg

1. mägine Siin ei õle mägelik maa, siin on sie kõrge mere kallas Lüg; tuu ei ole ää maa, om väegä mägelik Puh **Vrd** mägeline, mägilikku

2. mäeahelik – Kam

mägeline mägeline g -se Amb Sim Trv Hls Puh Nõo Kam Ote Rõn mägine mägelist maad on siin vähe Sim; mägelis maad müüdä rasse kuurmaga miñnä Trv; tuu maakotuss ol'i serände kehkline ja mägeline Nõo; lähme sinnä Otebä poole - - kae säääl om joba periss mägeline kotuss, mägelise maa omma Kam; säääl om väega mägeline, säääl vili ei kasva nii Rõn **Vrd** mägelik, mägene

mägene mägene mägine mägene ta on, siin on mägesid ja järvesid tihti kohe Äks **Vrd** mägeline

mäger mäger Var, g mägra Saa Vil; mäger M TMr KodT, mäkr Lei, g mägrä; n, g mägra VMr Äks (metsloom) mia tahtsi mäkra sia põrsa päha kiñni võtta, säääl mäe all on mägra koopad Saa; mägra on nagu vähalik koer, kos kõrgemad liivased metsad, säääl ta pesitseb Äks; mäger ol'i pikk, kanis jäme - - suured küined olid kappe süs, auke süs elas Vil; saarmu ja mägrä rasvage ku määrid saapid, ei külme är (jalad ei külmeta) Hls; mägrä koera, madale jala iist, aave mäkrü auke süst vällä; paks ku üits mäger kunagi Krk; mäger om rasune luum, tedä ei süvvä, seebiss küll keedetess Hel

mägestik mägestik San Har, g -ku VII Mär(mägä-) Tõs Tor Hää Kos JMd Koe Sim IPõ Plt Pil KJn Puh Ote Vas, -gu Trv Puh Kam Rõu; mägestikku g -gu VNg

1. mäestik söuksi mägestikkusi pole sii moal VII; iust ku va mägästik, mis eenama see sitt oo koa Mär; mõnel maal olla suured mägestikud JMd; seal terve mägestik Trm; üks mägestiku joro lähäb - - lähäb Niarme külla väl'la Plt; Otebä puul om suur mägestik, Sangaste poole lätt tasatsembass Kam

2. mägine see jälle sohke moa koht, sohke rüngälene, mägestik Tõs; sial on mägestik koht Sim; igävene mägestik maa Ote

mägi mägi g mäe, mäe üld(g mägi Vän Hää); p mäke (-k-) Vön Ote Kam Rõn(mäkke) V; pl mäeda Trv, gpl mägide Kod

1. kõrgendik mäest alle on ninda kerge tulla kõhe Lüg; Kõrge mägi, sai ikke rönida enne kui määst üläs said Jõh; tämä läks mäkke liuguma Vai; sandi mihega on nii rist ja raske elada, kut peaks liivast mäge koutu üles minema Jäm; ta tuli sii sammas mäe all moole vastu Khk; mõni pisike mägi on sii kantis VII; Siit õles mäge minek, annab õsna tõugata; Mees just naagu mägi tee peal ees (suur) Põi; see pere on orgos, teene paestab mäält Kul; mäe all - - kasus ilus rohi Mär; meil_o väikesed määd Kir; siinpool põle neid mägisi nii paelu Vän; me käisime seal mägide pial karjas Hää; soos kasvis soo rohi, määl

oli jälle `niuke lible ein Juu; seal mää all oli maja, tee `eares Kos; neid ruosasi `siena süiakse koa, nad kasvavad suos, ei mää on koa neid Amb; lapsed lasevad kelguga mäest `alla JMd; oli paks suur kuusemets mää pial JJn; mää otsas oli põld, üks kivi krõbestik Sim; mää all on peresid küll Iis; lähäb peri mäge; lapsed `juuksid `müüda mägisid Kod; kui minu vanaisa on siin elanud, on siin määs nii suured puud olnud, et sülega `ümber võtta Pal; siin on mägesid ja `järvesid `tihti kohe Äks; ronisin `külge `mööda ülesse, sain mää `otsa; kui läks `koormaga `alla mäge, siis sidus ühe ratta `kihni Lai; mäe `külgede pial käis kari ka Plt; `Laosse puul om `mäeda, siin om tasatse `maada kikk Trv; lükkäve `alla mäest ja `viave jälle kelgu üles Hls; meil om `siantse peru obene, tule mäkke `alla perset `pildun iki Krk; kos mägi, sääl mõis, kos kõngäss, sääl kõrts Hel; ma lähä mäest üless nigu kõbiseb; kae tsaari `aigu `anti tuu mägi meele karjamaass Puh; serände äkiline mägi om - - ku sa_j tiiä, lähät üle pää pikäli maha; ku suur to`rm om, siss - - `laine tulnava nigu mäe `vasta `laiva; mia ka `näie, ku ta üless mäkke kongerd Nõo; mis siss vil`ol viga `kasva sääl, tasatsõ põllo `maakõsõ omava, ei ole mäk'i Võn; siss `olli mul `rasse küll `süämen, `õkva nigu kivi `kuurmat vedäsi `vasta mäkke Rõn; Mägi ei_saa mäe manu?, a inemine saa üks inemisega_kokku Urv; mäe otsan ol`l põld sääne sama ku all mäe Krl; liiväterä olõ õi\_suur ei\_la`ga, a kae_ku suur mägi saa liivaterist; ka määne ilm um, ütäl puul mäk'e satass `vihma, tõõsõl puul luvvass `kuhja Rõu; no kuiss mi_sinnä? armõdu `korgõhe mäk'ke joua viia\_suurõ mehe; tah no midä illo, pal`ass mägi; tuu majakõnõ om mäk'i `vaihhõl, mõnikõrd tuisass `aknõraami_kä `sisse Vas; pistülinõ mägi Se || suur kogus, hunnik terve mägi kiva Trv; tuul - - ai jää murru kokku, `kõrge jää mäe Ran; `olli suur lume mägi, siss ku sulama nakass, `lүүdi `katski ja pilluti laiali Rõn

2. piltl (soodsast, kindlast seisundist) sie asi akkab juo `alle mäge menemäie, säält enämb `tulla midägi ei õle Lüg; Mis sii änam, me oleme oma tööga varsti määL Kaa; elu lähäb allas mäkke LNg; `Täädsid nägu aimata, kas tuled omadega mäel Hää; põle äda kedagi, olen omadega määL Lai; kui ol`li suured talud ja suured kohad, sial `tul`li joba mitu `kaalu linu, siss said `mäele SJn

mägilikku mägili|kku g -gu mägine `meie maa one mägilikku VNg Vrd mägelik

mägiline mägili|ne San Rõu, g -se VNg Lüg IisR Lih Tor Jür JMd VJg Iis Kod KJn Krk Puh Plv, -dse Urv; mägile|ne g -se Mih Tõs Tor JMd Pee Koe Plt Kõp mägine mägiline maa, maa `rünkäid täis Lüg; tua taga on mägiline põllu sel`g Lih; see oo `seoke mägilene maa, üks koht oo loik, teene oo `kõrgem Mih; einama sies on nisuke mägiline põld Jür; temale oli `mielidind Miilimä, et ta `rohkem niuke mägilene koht oli JMd; ega mägilese moa peal sis `miskid kasva Koe; mägiline ja `orgline maa, maa, kus niesukesed kingud ja `künkad Iis; siäl Puhja puul on mägiline maa KJn; egä meil tasatse põllu ei oole, `siantse mägilise puha Krk; Sääne `korgõ mägiline maa, tan om hõel `põldu ha`ri? Urv

mägine mäg|ne Nõo San Rõu, g -se Kuu RId Jäm Khk(-sse) VII Põi Muh Rei Mar Mär Läd Tõs Tor Hää Ris Kos Koe Kad Sim Trm Kod Äks Lai Plt KJn Puh, -tse Krk Puh Kam Ote Kan Plv, -dse Krl; mäkine Lei/-n/, g `mäidse Har künklik; mägede rohke kus mägine maa, sääl on `allikuid `rohkemb Lüg; Siin ei õle mägised maad, siin on kõik ühätasased Jõh; mägised `pellod Vai; pole sii mägesid, pole mägist maad ka Khk; piiberleht kasub rohu sees mägise koha peal VII; Nende põllud on puhas `sõuksed `kõrged kuivad ja mägised Põi; nii mägine moa, saht `niita Muh; `jooseba juured, neid oo küll, nihukse suure mägise maa pääl kasvavad Mar; Sii ei ole, aga Vi`lla`ndimaal on mägised maad Hää; elavad sial mägiste moade peal Koe; ta on mägine, sis sellepärast ta on Mägi küla Kad; minu koht on kõege mägisem, kõege kehvem koht üle valla oli Äks; `kõrgeid mägiseid `paikasi meil ei old Lai; sial oli

mäGINE karjamaa, taga karjamaal olid ma_`ilma `kõrged liiva mäed Plt; kos mägitse ja `kehklise maa, sääl kruusakit pal'lu Kam; meil ommava siin va mägitse maa, mäe ja oru Ote; mäGINE maa küll ol'l, suurõ<sup>2</sup> mäe\_küll `ol'li² Krl; siihn om külh mäKINE maa, a see kand `vil'lä häste; meil omma enämbüsi siihn kõik' `mäidse maa² Har Vrd mägiline, mäine

mägisline *mägisli|ne g -se* mäGINE *mägisline tii* Kod

mägistik *mägistik|k Var, g -ku Rõu Plv* künklik, mäGINE (maa) *mägistik maa Var; siin* *mägistikuhn midägi ei saa² Rõu*

mägistikuline *mägistikuline* künklik, mäGINE *org ja jälle mägi, `väega mägistikuline Võn*

mägistikunõ *mägistiku|nõ g -tsõ* mäGINE *mägistikunõ maa Plv*

mägra|koer *mägrä koera, madale jala iüst, aave `mäkru `auke siüst `vällä Krk, vähäliku koera om mägräkoera, `musti ja punatsit Hel*

***mägärik** pl *mägäriku kihulane – Võn Vrd* mägari¹

mähal märg, higine *Kui nahk mähal, siis äi tohi tuule käde `minna Kaa*

mähale märjaks, higiseks *Seike töö vetab `varsti mähale Kaa*

mähandene → mihandene

mähandne → mihandne

mähane *mähä|ne g -se Jäm Khk Rei Mär Hää Koe; mähä|ne Rõu Se, g -se Tõs, -tse Puh, -dse Vas; mähjä|ne g -se Kod, -dse Har* mähine *kevadel on puud mähased Rei; lapsed `kaapivad `mähka ja söövad, siis oo kõik näpud ja suu mähased peas Mär; keväde puu on pehme ja mähjäne Kod; kõiv om põrhõlla mähjäne, ei massa_`kirvõ kuuda puuss maha raku `kõivu Har; mähäne puu Se Vrd* mähkane

mähe¹ *mähe g `mähkme Jäm VII Põi Muh Rei Rid Mar Mär Kse Tõs Aud Tor Hää Ris Hag Juu JMd Tür Kod Lai Plt KJn SJn, `mähke Khk Koe VMr Kad; mähä g `mähkme Kul, `mähkä VJg; mähi g `mähkme M TLä Rõu Plv Vas Se/`mäh-/ Lei Lut, `mähkmä San, `mähkmõ Krl; n, g mähä Iis Trm, `mähke Kuu VNg(-ä) Jõh Vai/g -me/; g `mähkme Käi*

1. imikumähe *laps `kierata `mähke sise, sis_on `mähke vüö, `miske `siuda `ümber `kinni VNg; `lapse `mähke, minegä last mähidä, `riidest `mähkemed Vai; Panavad `mähkmed pisikesele `õmber Põi; pisigeine titt oli `mähkmete sees Käi; `enni olid koa lapsed `mähkmes. ja olid `mähkme lapid ja `mähkme kaltsod Mar; `mähkmed - - ennem olid vanad linad ikke, ei palistud, vaata siis see äär oo kõva Aud; lapsel `mähkmed `ümmer, laps `mähkmes Tor; vanast `pañti laps ku kaegas `mähkmess Hää; lapse `mähkmed märjad Juu; laps oli `mähkmesse `pandud Koe; pane laps `mähkmesse, siis on üstku kuuse käbi Kad; ehä`valged ei tõhi `paissa lapse `mähkmete `piäle, siis lapsel one kõht `aige Kod; linasest ja kalingorist olid `mähkmed Lai; kaks mähet `ol'li, mis [imikule] `ümmer `pañti, linane `pañti `vasta ihu, puuvillane `autama lapse ära SJn; kaits mähit, linane all ja puumvillane pääl, `valge ku piimä Krk; pidi meeste`rahva `riidist oleme `mähkme tettu Hel; ta om vüj latse `mähkmin (lapsik) piltl Ran; kõik `mähkme om ligeda, latsele ei ole midägi `ümbre panna; ega tuu latse kasimine `rasse tüü ei ole, võta nuu sitatse `mähkme `ümbreld ärä ja mõse `puhtass, om laits puhass ku lutsu poig Nõo; vanaemä `mähkse last `mähkmõgõ Krl; mähi laits är, panõ `mähkmidi `sisse Se || mähkmevöö `mähked on `valgest villasest lõngast `tehtud, kahe `vardaga, kaks ja kolm küünart pikad, punane äär viel `ümber Kad*

2. haavaside *sõrmel mässi ka mähe `ümmer ku oled `aiged teinu Hää; `aige käsi pannakse - - `mähkmesse JMd || sidus `puule `mähke `ümber, koor oli pæelt ää `aetud Khk*

3. surilina *linnast tuuaste keik `mähkmed, kerst keige `mähkmetega Jäm; `surnu pannasse puu `särkis `mähkme `sisse Muh*

mähe² → mähk

mähene *mähe|ne* g -se mähine kevadi mahla aeg on puud mähesed; mähese paju koor tuleb `ästi ära, sis_saab paju vilete teha Saa

mäherdune *mäherdu|ne* Kuu Jäm Kaa Plt, *mähärdu|ne* Tõs Ris Koe Iis Kod KJn, g -se missugune, milline Mäherdusi lugusid nad keik `mängada `oskasid Kaa; mähärdune sie on Koe; mähärdune irmus asi Iis; mähärdused ilmad, alvad, ei lahe kedägi tehä Kod; mähärdune ta ikke on Plt || möödunud mähärdusi `aegasi `meele tuletada ei tahagi mitte KJn

mäherdus *mäherdus* g -e Pöi Muh viirastus Äi tea, mis mähärdus see mool oli, äga ma nägi päris selgeste, et üks nagu oleks meie aita läind Pöi

mähi → mähe

mähi|kord mähikiht puul oo mähä kord jah, kohe koore all Tõs; koore all on mähi kõrd Trm

mähine *mähi|ne* g -se rohke mähiga mähine puu Trm **Vrd** mähane

***mähis** *mähiss* Nõo, g -e KJn Puh; *mähus* Saa Pst, g -e Hls; *mähü|s* Lei, g -se Saa Urv(-sse) Vas; *mähü|ss* Kan, g -se Krk Har Rõu, -sse Plv, -ssa Trv; *mähü|ss* San, g -se Krl Se(-sse)

1. miski ümbermähitu vanad räbalad `pänti mähüse jaos paigale, mähüsed ol`lid `väikses sangaga korvikses; otsi säält mähuste seast `pehmemid Saa; tuu mul kapist üits sõrme mähus Pst; piat ligess `leotem, mudu ei tule mähüss `valla Krk; Kae_kos_tu mähüs mul jäi, ma pia käe kiinni_ `mähkmä Urv; jala `ümbre om mähüss Krl; tuu_tu latsõ mähüss siä? Har; `Riistmise jaoss murõtõdi kõik' `valgõ mähüse ja_ `valgõ suka? Rõu; jalg um mähüssih Vas; määne laga vüü vai määne `rõiva viir laga, `tuuga mähitäss [last], tuud üldäss mähüss Se **Vrd** mähküs

2. a. (laisast, lodevast inimesest) justkui vana mähüss Trv; `seante mähus ja kõhmerts, ei tii midägi Hls b. (kõlbatust esemest) tõise om `seantse mähüse, ei `lõika kedägi Hls

mähj → mäh

mähjald adv < mähk tuu om parõmb, kui puu mähjald ärä kooritas, siss om kuur `valla, tuu om keväde, mähjä aeal Ran

mähjäne → mähane

mähk *mähk* Kuu Hel, g *mäh|i* Lüg Phl/mε-/ Kul Trm Plt(n -hk) KJn Pst, -a hajusalt S, Mär Läd Ed Aud PJg Vän Hää Nis Juu Jür HJn Koe IisK Iis, -ä Jõh Vig Kse Var Tõs Khn Aud Tor Ris Kei Juu Amb SJn Trv Vön Kam, -e Muh Rei Mar Tõs Aud PJg Tor Saa KuuK Amb VMr Kad VJg SJn, *mähjä* Kod Ran Puh Krl/n -hk/; n, g *mähä* VNg, *mähe* Lüg; n *mähe* San

1. puu koorealune kude `Lähme `metsäst `mähkä `süömä Kuu; kased one mähäs VNg; `niinepul on ka, kui imed, siis kõhe vesi `tuiskab, sie on magus sie mähe Lüg; kut kašk akkab `urbe `välja ajama, siis on juba mähäl, sis_ta_p `aita änam Jäm; ta\_i poodi enam `õunbud, mähk akkab koore `alla tulema Mus; Lapsed enne sõid `mähka, kase puu `mähka, see oli magus Pöi; puud `lähtvad juba mähele Muh; kevade ajal, siis puud on mähäl Käi; `keikidel `puudel on mähk koorde vahel Rei; leppel oli `kange magus sahv, mähk all Mar; mähäl raiutud puud oo paremad Mär; Poisid kaabivad mähka Han; kevadi aeab mähä ja sellega pressib koore jämedamas Var; kased oo mähäl, mahl tilgub Tõs; aavapuu - - see tuli mähel (mähiajal) maha võtta PJg; labida varred toon vanal kuul mäha aeal Vän; kebade ajab koore `lahti ja mähä jagu kasvab sis sui kinni Tor; mähe `söömimine tegi mokad punases Saa; kašk on `mähkas juba Ris; Korvi `vitsu `võetakse ikka siis, ku koor `lahti, siis on mäha aeg Kei; sui puud on mähäl - - sis kobi nii paelu `mähkä, koe tahad Juu; niinebu mähk on ia `panna põlend koha `piaale, ruttu parandab ää Amb; poisid nährivad vahel lepa `pulki, suud mähaga

punased piias Koe; männi mähk, küll olime `maid mähet `süöma, `kuorisime männil kuore ära Kad; lepäd al`litäväd ehk õksendavad, siis akab mähk `kinni `jäämä; lepä mähjägä käed koon Kod; lepa mähk par`gib ära suu, lorivad `piale, et sa oled lammast käind närimas Plt; lapsed tükiväd `kaapma `mähki lepä küllest ja kase küllest koa KJn; kõevu puul om magus mähk ja `vahtra puul, lepä `mähka üteldäss, et ärä määrüb suu Ran; mähale võtma higiseks minema sihantse `koormaga võtab obuse mähale Ans; `Seike töö vetab `varsti mähale Kaa; ta_o suur paks mees, vetab teise palavaga päris mähale Pöi; Tuleruum aa - - ermus pala, vetab tulemihed (katlakütjad) üsna mähale Emm; nii soe, et naha võtab mähale Kse Vrd mäh

2. linnaseleib mähk `olli `tehtud rukilinnaste jahudest; suure mäha `panni lava `peale nooriku ette [pulmas] Muh; `tehti mähä `pul`la, mähä `leiba Var; Ennemä `tehti ikka `mähkä, kui olõss `suhkurt_mto Khn; Mähä olliva pehme leevä vist linnastõst küdsetü Võn

3. (laisast, saamatust inimesest) Sõuke va tüdriku mähk Muh; `Siokõ mähk ei sua kedägi `tehtüd Khn

mähka¹ mähk|a Vig Aud Pär PJg Hää Kei Jür Pee/-h-/ MMg Lai Plt Pil Kõp Hls Krk Rõu Plv Räp, -ä Juu KJn M Krl(-h-)

1. nätske, tainjas (leib) mähka leib naa `tainane Pär; Leib on täna mähka Hää; leib põle `ästi küpse, on mähka Kei; sepik naa mähkä, eks nesud ole `kasma läind Juu; leib jäänd mähkaks Pee; mähkad soab, päris `leiba ei soa Pil; Ahi olli jahe, leib sai mähka Hls; kooriksest ei saa jagu, muutku võta sedä sisukse mähkät (pehmet osa) Krk; Ta no määne leib, nigu mähka Rõu; tuu ku mähka vetel', tuure jahu leib Räp Vrd mähkar, mähke²

2. saamatu; pehmeke Niisuguse mähka mehe käes töö ei edene Vig; Siü poiss ju päris mähka Hää; Ta on kole mähka mees Plt; Mõnt inemist `naarva?, `üttese?, tä kui mähka Rõu || Siü inime on piast natuke mähka (puudulik) MMg

Vrd mähkats

mähka² mähka hea, maitsev Supp oli naa mähka, et köht sai täis, aga isu jähi üle; Kõpsetuhlid kalalaaga aa mähkad pista Emm || mõnus Muret midagid pole, siis aa inimesel mähka olemene Emm Vrd mehka¹, möhka

mähkam `mähkam `mähkam [oli] kess `paika jäänu (leiva nätskest osast) Hls Vrd mähkar

mähkama `mähkama, da-inf mähata mähki võtma ma `tahtsi puud akata `mähkama Rei

mähkane `mähka|ne g -se mähine `mähkane puu VNg Vrd mähane

mähkar mähkar' nätske leib ta um ku mähkar', ku leib um hukka lännü? - - um nätsk Rõu Vrd mähkam, mähka¹

mähkats mähkats Vig; mähkäts g -i Krk

1. nätske, tainjas leib – Krk

2. saamatu inimene On üks mähkats Vig

mähke¹ mähke Kad, `mähke Hlj Lüg IisR, `mähkä VNg Jõh mähk `korjas puu `mähket Hlj; igäl puul on oma `mähke; [puud] akkavad juo `mähket tegemä (mähile minema) Lüg; `Karja poisid `sõivad `mähket, sie oli magus IisR; kuare all on kasel mähke; tegid käd mähkega punaseks Kad || `kartuli `mähke (kaabe), kui inimine põletab `ennast, `sinne `pääle `pannasse Lüg

mähke² `mähke Jäm VII Pöi Han Tor Kei Rõu Lei nätske, tainjas (leib) Seaste leib on `sõuke `mähke, nii pailu vili on ikka kasund (idanema läinud) Pöi; `mähked `leiba ei taha `süia Tor; `mähke leib Rõu Vrd mähka¹

mähkeldämä `mähkeldämä hoolega midagi tegema; korraldama *Midäs siel `mähkeldäd `ninda tehä, et ei ole `aiga nenägi üles `tosta; Midäs siel nüd `mähkeldäd - - siis ma ei `löüä `jälle enämb `millist midägi üles Kuu*

mähkima `mähkima (-mä) Kuu RId Jäm Khk Kär VII Pöi Muh Käi Mar Mär Kse Tor Hää Ris Juu JMd Koe VJg Iis Trm Plt, `mähk|ma Tõs Saa, -me M(-h- Krk), -mä Tõs Kod KJn Trv/-h-/ T(-h- Vön) V(-h-), (ma) mähi(n); tud-kesks mähetud PJg, impers mähiti Vil

1. midagi tihedasti ümber keerama, mässima *ku ta (imik) on `märjast tehnd, siis tahab `mähkida Lüg; vanad inimesed `mähkisid lapse nenda `kinni, kut suur pal'l oleks olnd Khk; pajukoor oli ju üks tarviline asi, sellega sai ju ükskord `nahku mähitud Kär; Kaua sa seal mähid (riietud) piltl Pöi; siga oo nagu `koolja mähit suure lina `sisse Muh; mähi `ümber [sõrme] natune `kaltsu Käi; aava `mähkisin `eesel `kinni Mär; ma `mähksi jo lapse ää Tõs; vikatiga sai vili maha `niita, sai `kinni mähetud ja akki `lautud PJg; `mähkisin aiget `jalga Tor; mia olen `kässe ja `jalgu küll `kiinni `mähknud, kui kaäti on Saa; [laps] mähiti `kinne nagu puu alg Ris; obuse jalg on `aige ja tahab `mähkida JMd; ema mähib last VJg; vana käterätägä `mähknud rinna alt `kiinni Kod; sukka es oole - - rätik mähiti `ümmer jala Vil; käsi `kinni mähit Trv; karjapoiss räti `viltu `jalga pand - - kudass sa mähit neid `jalgu; poisslast mähiti kaitskümmend nädalt, tüdruklast katesa `tõisku; lumi om `pehme, mähk ratta `kinni Krk; vitsaga mähitäss vikat varrele `otsa; marlet es ole, ku midägi `mähki `ol'li, `võeti puhass linane `rõivalapp; nüid om lastel jalad `seesi `väntu - - vanast seräst `asja es ole, kui laits `ol'li mähitu, siss `ol'li jalad nigu pirrud Ran; `kangede kül'm ilm `ol'li, latse olliva `nahku `sisse mähitu Puh; virnain om serände kare - - virnain mähip `kartulipäälisse `ümbre; varass viis mul `kõik' ärä, oless ta mulle `ümbre sõrme `mähki närdsu `annu, toda ka es anna; sa Jat tõese `aabu `mähkmä, endä aava om sul koguni peräni (töötad teiste heaks, enda toimetused jäävad tegemata) Nõo; `peeñkene kabel `ol'le, tollega `ol'le arja and iluste `kõik' mähitu Vön; ku `naksit linnu `keträme, siss `mähksete näet lina `kuuñsli lauva `ümbre, siss `keträsit San; tõi jalgräti, `tuuga_mähe jala kiinni? Urv; mähi latsõl `rõivaksõ `ümbre, lais om henne `pal'lass `kuuñtinu; napu käüde?, tuu tetäss - - uipuidõ `ümbre `mähki, et ei `kül'mä talvõl Har; ma latsudi upinhaina\_kuumalt pääle ja mähe jala kiinni? Rõu; imä üt'el, et mähe iks kasuga `sisse pää, et siss kuulõ õi_tuud inemiste `täntämist, ku tal'li man `pešti; nüüür ol'li mitu `kiirdu `ümbre loodsigu mähit Vas; ku jalg om `haigõ, nisõldunu, siss `mähtäss `värsket `haino `ümbre jala Röp; võtat mähit latsõ `sisse, ei saa? ilm_`mähkmäldä? Se; ümber sõrme mähkima kedagi oma mõju alla saama Tämäl on nisukese `luomusega mies, et mähi vai `ümber `sõrme IisR; sij om `seante, et mähi ümmer sõrme, ku tahat Krk; sij naene om `kange naene, sij mõstap mehe `ümbre sõrme `mähki Puh; poig võt naese, kõrd om ta nii ää, et mähi `ümbre sõrme, tõenekõrd om nigu raka peni, `kargap põgsi `perse `kül'ge Nõo || piltl kae kuiss ta nüid meid `sisse `mähkse Hel*

2. a. kimpu, kahlu, rulli jne keerama *niidse ol'li kerässe keritu, siss mähiti kik'k `katsa ja `panti aia `teibas kujume Trv; siss `kisti ta (vanutatud kangas) sinna varva ümmer õige kõvasti `kinni, tõine inimene oi's `kinni ja tõine siku' või `mähkis Pst; keids kokku mähitu Ran; kui kangast `liina `pressi viia es taheta, siss mähiti kotu `trulli Puh; `mähkse `tsütsi `tõisi (juukseid), siss tõmmass lokki Rõn; ja sõss ol'li [lina] är\_vanutõt, sõss mähiti `trull'i ja sõss `pañti `vaoõsillõ Urv; lahhe_villa_mähiti `kuuñslehe, `pañti voki käsi `puuhtõ; Noid mähitüisi `niidsi kutsuti niidse kadsass Rõu b. kangast telgedele ajama Siss `pañti sinnä\_`vaeligu vahelõ lap'i ku_kangast `mähkmä nakati Kan; `Kanga `mähkmise man pidi olõma kolm inemist Rõu;*

[tal] *ol'li_peekle? üleväh, ol'l laudlina kangass är_mähit Plv; kangast mähitäss `võlla_pääle, kooni timä vil_um kudamalda? kangass Lut*

3. ahnelt sööma, vohmima *sie `mähkis aga ia kere `täie Lüg; eläjäd suure `suuga mähiväd süädä `kuivi `õl'gi Kod; sij ärä kül'mänu ein, mida na (loomad) suvel es süü, sügise mähive `siissi puha Krk; tõnõ `mähke `nahka (sõi ära) Har; Noodõ `räestikõ pääl `kasvi - - hüä hain, säääl sai? eläjä_ `mähki Rõu*

mähkjas `mähkjas g -a Jäm Khk Krj VII Pöi nätske `mähkjas leib on natise vähe `küpsend, nobesti ahjust *εε `vöötud Khk; Vili [läks] põllal kasuma ja niid on leib `söuke `mähkjas Krj; `Söukest `mähkjad `leiba äi taha `õhti Pöi*

mähklemä `mähklemä Urv/-h-/ Vas Plv, -mmä Har Rõu(-h-), da-inf mäheldä? rähklema, hullama *mis sa ummõtõ `mähklet Urv; `Poiskõisil ol'l - - külm, sõss võti\_joosi\_ja\_ `mähkli säääl hulganõ Rõu; `poiskõsõ? `mähklese tah, ei olõ? inämb `arvu ei `otsa Plv Vrd mähkrema*

mähkrema `mähkrema, -me, imperf mäher- hullama *poisi tüdriku mähersive San Vrd mähklemä*

mähksämä `mähksäm(m)ä (-h-), da-inf mähästä? Urv Har Rõu Vas Se; `mähksäme, da-inf mähäste? Krl mähkima *jalgrätt mähästi jala `ümbre, sukka es olõ? Krl; aid sai muudu `val'miss, muudku `vitsuga kiinni mähästä ennedä; `mähksä mul ta sõrm kiinni? Har; Hiuss pal'mitsõdi kattõ pal'mikuhe, nõorikese_ `panti viil `otsõ `sisse, sõss mähästi `ümbre pää Rõu; `kuuüli tä - - ar?, mähästi lina `sisse, `panti `hauda, es saa tälle `kirstu, es `puhtit Vas; sinine tsiga mähäss verevä vüü `ümbre jala (uppujale) Se*

mähkärömä `mähkärömä "hapnemata, mage olema" `mähkärönü leib Krl

***mähkümä** pr (ta) `mähküss Vas, imperf (ta) `mähkü Rõu mähkuma *Ku sõss tuud `tsõõri `ümbre `aeti, sõss `mähkü kabõl' `ümbre ruumi Rõu; Rõiva võllas om hõõrik sille puu, kohe valmis rõivas ümbre mähküss Vas*

mähkü `mähkü g -e, -õ mähis *laits mähitas `mähküõ `šišše Lei*

mähmäma `mähmäma matsutama – Vai

mähr mähr g mährä mahla pära – Puh

mähune mähune missugune mähune *see asi siis aa Emm*

mähähelemä mähähelemä Har Vas Se/-hh-/

1. askeldama, toimetama *tal lätt tanh mähäheleden viil hulga `aigu; medäs_sa säl mähähelet, ku jo_tulõma ei_saa? Har*

2. mehkeldama, kurameerima *kago mähähheles - - ku `tütrik tük'üs tsura mano vai tsura tütrigu mano; timä taht kül timäga mähähhel'lä, a tsura kae ei päälegi? Se*

mähälemä mähälemä San/-me/ Urv(-mmä) Lut, mähhälem(m)ä Röp

1. rassima, rügama *ma mähäli tuu `tüügõ; sa mähälet, et pää otsan likõ; Suur tsiga ol'l, esä puhel' ja mähäli tiäga nigu higi linnaś Urv; hain and iks pal'lo mähhälemist Röp*

2. hullama, vallatlema *Kül_niä_viiil ilman mähäli?, iks `kisksõva üts ütte pik'äle ja hullaśsiva? Urv*

3. mähäless, kaess `ümbre hinnäst, tõsõ päle heit sil'mä? Lut

mähätämä mähätämä riknema, hapuks minema *Taa süük' um är_mähätänü? Rõu*

mäi → mäih

mäih mäih San Röp, g mäihä Kan Krl Rõu Plv Se, mähjä Har(n -h) Rõu, mähä Rõu Vas/n -h/ Se Lut(g mähe); *mäi g mäiä Hel(g mäi) hajusalt T; mähj g mäja Lei mähk mäi egä `aaste kasvas puuss; ku koore `valla - - sõss saap mäid Hel; ku kõjo mäiän `olli, siss `võeti tohikut - - ku kõjo mäiäst ärä lääp, siss om tohik `kinni; ku ma laits olli, siss `kaapsi `mäiä ja*

sei Nõo; lepä mäi, tu park sul suu ärä Kam; ku `pikne edimest `kõrda müristeb, siss om mäiä aig Ote; lepä ajave `mäiä San; kõo puul om makuss mäih Krl; leib om makõ nigu mäih; no om mähjä aig, no ei olõ hää riista puid raku<sup>?</sup> Har; kui `vahtra[?] ja kõo[?] nakasõ[?] `mahla `juuškma, siss tulõ mäih kah koorõ ala[?] Rõu; kiä lepä `mäihä `süüše, tol umma[?] huulõ[?] verevä Plv; mähj, tuu k'evaja ände om Lei

mäimä `mäimä määgima `lammad tulid suure `mäimisegä; talleke mäis nõnna aledass; kadrina pääväl `mäitasse (kadrid matkivad lamba määgimist), siis `antse `ernid pihuga ja `suuja `leibä Kod

mäine mäine g `mäidse Urv Rõu Vas; `mäi|ne g -dse Krl/-nõ g -dsõ/ Se; gpl `mäitseide Har mäGINE `Rõuge puul omma `mäidsõ maa<sup>?</sup> Krl; siihn `mäitseide maie pääl piat `kangõ hopõn olõma, minga neid hellädä saat Har; sääl ol' illošs süüt, sääne mäine kallõss Vas; sooh veereh olõki<sup>?</sup> `mäidsit maid Se

mäitama `mäitama Jäm Khk Muh, (ma) mäidan Kse; `mäidama, (ta) mäidab Rei, nud-kesks mäidand Emm, impers mäidadi Phl parkima akkame `nahku `mäitama Khk; see oo `mäitet nahk; lõhmuspuu koordega `mäitasse `nahku Muh; Kijja rõhmad tehti vanal ajal vinnat või mäidat nahast Rei; rugijahu ja `soola ja mes `senna keik `pandi, siis `lamba `nahku `mäidadi mädi<sup>?</sup> tooris Phl; ulk tubakast veel `mäitmata Kse || võõpama Ma `mäidasi levale ee paksu korra void `peelee Emm

mäits|käpp → mätskäpp

mäiäne mäiäne mähine puu om mäiäne Ote

mäjane → määne¹

mäkerdama mäker|dama Mär Han Var Aud PJg Tor Hää Juu Trv, -damma Rõu, -dämä Tõs Khn, -deme Hls, -tama Saa, -tem(e) Hls Krk

1. ära määrima, mätsima; käperdama mis sa muđu mäkerdad tast, pane kääst ää Mär; lapsed `kortsasid kassi ära, mäkerdasid ta kallal nii paelu Han; lapsele ikke paegal `öetse, mis sa mäkerdäd pori kallal Tõs; Mäkerdand oma kõrdi naa ää, et mis sa nüid selga paned^s PJg; ära lase lapsel kašsi[?] poiga mäkerta, kasvab loru kašs Saa; om levä tük^k kähen är mäkerdet puha, ka^s sedä viil `kennigi süüß Hls; Sa olet oma musta kätega selle `papre ju ärä mäkerten Krk

2. saamatult või lohakalt midagi tegema Ää mäkerdäg muedu, `uata, kudas tulõb tehä Khn; mäkerdand ää, ei teind `assa easte Tor; kui lapsed `õpsid sukka kudama, es mõšta `lõnga oida, siss mäkertasid suka ära Saa; mäkerdeb `pääle, midagi `vällä ei tule Hls; sij[?] ei jõvva kedägi tetä, káperts ja mäkerts sääl man Krk

3. roomama, aeglaselt liikuma temä tilluke nagu olli, mäkerteb edesi Hls; ei saa `kõndi, pal't mäkerts Krk || sumama küll sa - - mäkertid läbi lume Hls

4. kortsutama – Rõu

Vrd mäkkeldämä

mäkert mäker^t g mäkerti paks olend sij om `seante paks mäker^t Krk

mäkerts mäkerts Hls, g -i Saa subst < mäkerdama sukk ol'li nõndakui mäkerts (halvasti kootud) Saa; koera vahive, mis `põrgu mäkerts siin mäkerteb (kodus kasvatatud metsjänesest) Hls

mäkine → mäGINE

*mäkitsema (ta) mäkitseb Muh Saa

1. näkitsema Mäkitseb söögi juures Saa

2. sokk mäkitseb ja kits Muh

mäkk *mäkk g mäki Hi(mäka Emm) kungas Einamoo sees on üks vehegene mäkk, seel äi kasva `eina äga midagid Emm; sii mede mäki peel oli `paargu Käi; einama on mäkkisi täis Rei*

mäkkeldämä *mäkkeldämä*

1. mäkerdama *Mes sest pesust samate mäkkeldäd, pane ilusasti lappesse Kuu*

2. mässama, tegevuses olema *`Kuivada ja mäkkeldä toist `enne mittu `päivä, `ennekui `toise `kuivaks saad (noorest heinast); `Neie pisukaste `saiuie `taigin sai ohukaseks viel `trullida - - `neiegä sai mäkkeldädä kohe küll Kuu*

mäkkima *mäkkima Jaa, `mäkmä Vig, (ta) mäki ära määrä; mätsima mis sa `peale mäkid ennast Jaa; mäki so `riided koa ää, ää võta tätä (last) sülesse; lumi oo naa võrd sula, siss mäki senna koko, siss nagu suured jurakad seäl all Vig Vrd mäkrimä*

mäkrimä *`mäkrimä määrä Nüüd oled sen `kliistrigä kaik henes `kuue ärä `mäkrind Kuu Vrd mäkkima*

mäku *mäku möku, kohtlane see aeab mäku juttu; lol'l kui mäku, kes kellegist midagi ei tia Lai*

mäkura *mäkura nätske leib küdsät säänest mäkurat, `raiskat jumala `ändet Se*

mäkutama *mäku|ama Jäm Muh Lai, -em Hls mökutama a. segaselt, katkendlikult rääkima mäkutab, ei saa söna suust `väl'ja Jäm; mis sa muedu mäkutad, sa\_p `oska `õiged `seadi `reaki Muh || plämama aab niisama jama, ah mis sa mäkutad Lai b. mökitama metskits mäkutab Hls || lapsel oo `lamba viga, mäkutab `peale `suuga Muh Vrd mäkätämä*

mäkätämä *mäkätämä Se, mäkätämmä Har mökitama no_m kevväj õigõ kauõdõ jo elet, `taivasikakõnõ jo mäkätäss Har; lõigatut oinast kutsutass paru, ku ma `hõika, et paru, siss mäkätäss mullõ `vasta Se Vrd mäkutama*

mäla → möla

mäldsä → mälsä

mäldsäss¹ *mäldsäss g `mälsä malts `kapsta omma `mältseid täüs ajanu Har Vrd meldsäss*

mäldsäss² → mälsas²

***mälehhämä¹** (ma) *mälehhä Vas Lut/-h-/ Kra, (ta) mälehäss Se*

1. mäletama *ma² mälehhä Vas; mälehhä ei² Kra*

2. mälestama *tulõ papp ka², s_papp mälehäss Se*

Vrd mälehtäm(m)ä¹

mälehhämä² *mälehhämä Lut; pr (ta) mälehhäs Se mäletsema timä mälehhäs nigu lammass; hopõn ei mälehhä² Se Vrd mälehtäm(m)ä²*

mälehhüss¹ *mälehhüss Lut, mälehhüss Vas Lut mäletamine, mälu kual jo halv mälehhüss Lut Vrd mälestus¹*

mälehhüss² *mälehhü|ss g -se mäletsetav toit – Se Vrd mälehtüss²*

mälehtäm(m)ä¹ *mälehtäm(m)ä Võn Vid*

1. mäletama *kas mak'ki (magi) no_kõkkõ mälehtä, sinna_sa jo² üts katõsakümmend `aastat tagasi Rõu; tä mäleht noid `aigo, mis ol'l noorõh Plv; lais mälehtäss kavvõndahe Vas; Vikahte tahk ol'l ku ma_jo_mälehtämmä `nakse õks soomõ paest taho² Röp; kui sa no olt ka sääne, sa mälehtä_j midägi Se*

2. mälestama *seto² käüvä² kalmõtõhe `hingi mälehtämä Vas; pääle kerigo ao lõik' [ema] muna neläst kümnest raasakõsõst ja jagi sandõlõ puja `hinge mälehtädä²; hingepäävä kerigo `aigo papp mälehtäss `kuul'jet Se*

Vrd mälehhämä¹

mälehtäm(m)ä² mälehtäm(m)ä VId(-h- Se) mäletsema lehmä² magahasõ² ja mälehtäse²; tuud eläjät süvväss, kel sõrg um `lahki<sup>2</sup> ja kes mälehtäss Rõu; lehm niil<sup>2</sup> `tervelt `alla ja sõss nakass peräst mälehtämmä Plv; lehm mälehtäss, siss õks eläss, a ku nakka ai mälehtämmä, siss ar lõppõss Se **Vrd** mälehhämä², mälestama²

mälehtäväst mälehtäväst Plv Se **a.** mäletades mu_mälehtäväst `kartold iks um Plv **Vrd** mäletavast(i) **b.** mäletamisest (saati) mu mälehtäväst saani² ol' sääne sama mõts Se **Vrd** mälehtüväst, mälehävväst

mälehtümäst mäletamisest (saati) mu_mälehtümäst `anti meil innembä õks `perrele kah hainalõpõtust (heinateo lõpetuse viina) Vas **Vrd** mälehtüväst

mälehtüss¹ mälehtü|ss Se, g -se Rõu Vas; mälehtüss- Plv mälestus mõni and `mõskmise iüst `kuuļnu `kraami, noh nigu kadonukõsõ mälehtüsess Rõu; `kuuļnude mälehtüss pühä Plv; timä kõgõ hoit mälehtüsess tuud vanavanaimä hamõht; seo om ka mul mälehtüsess kingit räätt Vas; kui mul jääsi mälehtüist `perrä Se

mälehtüss² mälehtü|ss Se(-ss), g -se Rõu Vas mäletsetav toit eljäkese² ol'li_tuu olõpuruga_periss rahulõ, eläjäl piät olõma mälehtüss Rõu; lehmä mälehtüss Se **Vrd** mälehhüss², mälestus², mäletüss²

mälehtüväst mäletamisest (saati) Olõ õi² mälehtüväst saani² mi `puuļgi käünü² Vas **Vrd** mälehtümäst

mälehhävväst mäletamisest (saati) Mu mälehävväst saanu omma õks naisil `olno `hammidi pääl `valgõ_poolõvilladsõ_rüvvi² Se **Vrd** mälehtäväst

mälehhüss → mälehhüss

mälestama¹ mälest|ama Kuu Hlj VNg Põi Tõs KuuK JMd JJn Koe VMr Kad Rak IPõ Puh, -amma Lüg Rõu, -ämä Kuu Lüg Vai(-ämmä) KJn Puh, -eme San; mälä|stama Jõh VJg Iis Trm, määle- Khk Kaa hajusalt L, JJn Tür

1. austavalt meenutama `surrud mälestetti `kirgos Vai; `Surnuaja pühal `keidi koos kadunuid mälestamas Kaa; Neid on sii mälestud küll, kes sõas `otsa said Põi; ega `suñtust põle, kis tahab, see mälestab [surnuid] Hää; ta mälestab (leinab) oma `lapsi kaua taga JMd; lapsed mälestasid vanemaid Koe; `peetasse mälestuse kõnesid, mälestatasse Lai; mälestäväd `surnid KJn

2. mäletama ma mälestan, ku olin vähikäne Kuu; seda `aiga ei mina mälesta Hlj; suvel sai `karjas `käia, `talvel sai `kuolis `käia, seda ikke saab mälestada; `Ninda `kauva kuer mälestäb, ku magu suus (abisaamine ununeb ruttu) Lüg; mälestan, et käisin sial `saunas Var; villased paelad olid `kingadel peal, nii paelu kui mälestan Mih; `näuksi vanu `laula ma oma lapse põlves mälesta vähe Tõs; mina mälestan, isa tegi rege, siis mina `näitasin [peeruga] tuld KuuK; mul kadus siis see mälestamine vähemaks, kui ema ära suri ja esimesed lapsed olivad JJn; täna on viel `mieles, aga `omme ei mälesta kedagi Rak; ei mälästa sugu, kuhu selle asja panin VJg; kas mälestad isada Iis; nigu mina mälestan, õlid ikke kivi luisud Trm; kas sa mälestat viil, ku esä ärä `kuuļi Puh; sa_j mäleste sedä `asja San || unustama kirjutage üles, et siin elas `Klaukse Ants, suur rammumies ja võimamies - - nuored muidu mälestavad ära KuuK

Vrd mälehtäm(m)ä¹

mälestama² mälestama VNg, -mma Lüg Jõh mäletsema luom ei mälesta `ühte enamb, ei tia, kas on `aige vai VNg; lehm ja `lammas, nied mälestavad - - nied on mälestajad `luomad; `lehmal on kõht täis, nüiid `puhkab ja mälestab `süömist Lüg **Vrd** mälehtäm(m)ä², mäletama², märestama

mälestus¹ *mälestu|s* Jõe Kuu(g -kse) VNg Lüg Pöi Muh Rei Saa Ris KuuK Amb JMd JJn Koe VMr Kad Rak Iis Lai KJn Vil San Krl, *mälestu|ss* Trv TLä, *mälestü|s* Kuu/g -kse/ Vai, *mälestü|ss* Har Rõu, *määlestu|s* SaLä Kaa VII Lä hajusalt Pä/-ü|s Khn/, HaLo JJn Ann Koe VMr Plt Pil SJn, *mälästu|s* Jõh VJg Trm, g -se; p *mälestust* Hel, g *määlestuse* Krk

1. mälus säilinud elamus, mulje, mälopilt kellestki või millestki *eks nie* (kroonid laes) *olid vist`pulma ajal ka,`jüsku oleks nisuke mälestus Jõe; Sellest päävast jähid kenad määlestused Kaa; see Jaagupson mo määlestuses oli ikka`kange mees küll Tõs; lapsepõlve määlestused SJn; menu kiige viimäne mälestus kojast ol`li viijl, püüst koda kiige viimäne`ol`li`Juhkamal Vil*

2. miski saadu, säilitatu või säilinu meenutamaks kedagi või midagi; mälestis *viel oli tädi mälestüs - - sie`siidi rätt, mes`mulle pähä`pandi Kuu; minu isa tädi - - sie tegi neid`käiksi ja nie jättas siis minule mälestusest VNg; õppetaja`annab mälestuse tähe, kui`lierist`lahti saad Lüg; jättis`moole selle raamadu määlestuseks Khk; See on veel mälestus sellest öhe`aastasest au-gusti tormist, ää`murdis [puu] Pöi; ma`oitsi ikka teist mälestuseks - - see`olli ema müts Muh; see`ohvrikibi oo vana määlestus Kir; kirjuta`moole määlestuseks Tõs; mina lähän küll`auda, aga las mu ead sõnad jäävad lastele määlestuseks Kei; see on isa määlestus veel Ann;`oitsin ike kaua`aega [puulüpsikut] mälestusest VMr; miu aeg on ta (tubakakast)`seisnud muðu mälestuses, isa aeg`ol`li ta tarvitusel, vana aa mälestus Vil; tulli siia nii alaste, es ole rõevast kah säll`än, esi üteli, et kõik jäevä maa`sisse, tare võti jäi meele (meile) mälestuses Ran;`kinkse mulle sõrmusse mälestuses Krl*

3. mäletamine, mälu minu isa tegi siis sen onupoja`Jaani mälestüksis kohe ühe - -`lauulu Kuu;`kingid - -`lauti siis minu mälästuses`sinne`laua`päälä, kes mis`kinkis [pulmas] Jõh; minu määlestuse aja sii pole teist`moodi olnd Ans; sedasi ta on kõege minu määlestuse aja`otsa olnd Vig; minu määlestuses - -`Selis oli see laat, Seli laat Tõs; sedä [sõna] küll enne es ole miu mälestuses Saa; mino mälestuse sies on nad ää kadon Ris; nisuke si`kuokisi nad tegivad minu mälestuses viel - -`ohra`pätsi ikke`üiti KuuK; Minu mälestuses ikke`söedi kolm kord`päävas, mina seda ei mäleta, kui kaks`söedi Amb; mõnel on`kange ia mälestus JJn; minu määlestuses, kui mina akkasin tegema, siis said teha klatstükid, klatstükiga särgid said Koe; seal mis minugi mälestuses on,`siegi on jo viies peremes seal; mälestus kadund ää tal kohe Kad; ea mälästusega inime VJg; minu mälestus on kõik alles Iis;`kooti ei`löödud minu mälestuses enam Lai; menu mälestuses ei ole sedä olnd, et nimepidi õeguti KJn **Vrd** mälehhüss¹

4. mälestamine *ma tahan koa vennale krañsi`osta, määlestuseks Nis; tema määlestuseks`pändi nüid`siie - - kivi HMd; mina istutasin sirinad poja määlestuseks Pil; lauleti`surnutelle igävest mälestust KJn; ruuñ`lühtren om määlestuse`küündle Krk; lil`li omma pantu avva pääle mälestuses Krl*

Vrd mälehtüss¹, mäletus

mälestus² *mälestus* mäletsetav toit`luomal on mälestus suust`välle tuld, nüüd täma ei mälesta enamb`ühhta, nüüd jääb`aigest Lüg Lüg **Vrd** mälehtüss²

mäletama¹ *mäle|tama* Jõe Jäm Khk Pöi Muh Phl Kul Aud Häa Saa hajusalt K, IPõ Trv, -tämä Khn Juu Kod KJn Vil T V(-tämmä), -teme Hls Krk(-tem) Hel San Krl(-tõmmõ), -dama Emm Rei; *määletama* Sa L(-ämä Mar Vig Tõs Khn) hajusalt Ha, Ann Tür Pai Koe VMr Plt Pil SJn Kõp, *meale-* Juu Kos, *mälä-* Jõh VJg Trm; (ma) *mäleda* Khk(määle-) Lei, *mälede* Krk, (ta) *mæledab* Käi

1. meeles olema või pidama, mälus säilima või säilitama *Mälätan nagu õles`eile õld Jõh; see oli vana`aegne juba, nõnda et moo ema_s määleta ka seda Jäm; vanad jämed`toimssed*

`riided - - ma pole nendega suuremad käind mitte, mu määletes akkas juba neid peenemid `saama Ans; ken seda mäledab, et nii pailu `külma oli Khk; ma määleta ka veel selle kaagi `samba Kaa; mõni määletab parem kui teine VII; Nelja viie `aastaselt, siis inimene akkab ikka juba mäletama Pöi; nii kava, kut mina ole mäletaja oln, mina ei mäleta, et mesilasi oleks oln Muh; ma mäleda seda `aega küll Emm; keerentsked mæledab ega üks Käi; ma määletan veel ühü juto LNg; ma enäm määletägi, nüid olen ää unetand Mar; noh, sa `tõmmasid oma nina kohe täis, et ei määleta Vig; ma määletan, põhu angud olid puust Han; tä iä määletäjä inimene, tiäb kõik ää Tõs; mia mäletä neli viis `põlve inimesi siit egä talust Khn; kiis neid vanu lugusi `kõike määletab Vän; ma mäletan sind küll, aga nime ei tule änam `meele Saa; sel aeal, kui mina olen mäletajaks saan, põle `märkigi näha oln (endisest talust) Ris; vähä määletan neid `uoneid HMD; mealetan viel, kuda kuue `oastaselt akkasin `karjas `käima Kos; `ärgadega `küntsivad veel minu määletes Ann; ma ühe jutu määletan veel Tür; mitte ei mäleta, mis tuosid nied olid VMr; ma mäletan Türgi sõdagi Rak; tämä ei mäletä, mes tä eelä sei Kod; mis mina mäletan Äks; ma ei määleta, tuletan aga `meele Plt; meil niikaua kui mina mäletän, ikke `miinti linnast `tuudi kirst KJn; tikku es ole, tuli `oiti tare `koldes toha sihis, sedä mäletän mena viil ärä Vil; neid om, ken mäleteve `äste Hls; ka siu esäesäl olli rii nime, ku sa mäletem akasit; sea ei mälede jumale `tuhka ka änap Krk; temä om mäletemed, ärä om kõnelnu, kõneles jälle Hel; mina olli laits koguni, mäletä toda vanainimest vähäkese viil Ran; tuu vana mullune asi joba, mes toda viil mäletädä; ma anni tälle serätse nahuka, et ta mäletäb elu otsani; susi unetab, peni mäletäb, vana kaß piab kavva meelen vns Nõo; ma mäletä tagasi katessakümmend `aastat Võn; ma mitte ei mälete, mis ma unõl näi San; kes vanna `asja mäletess, tuu tsusatõss silm pääst `vällä Krl; mul ei olõ kedägi, kiä minnu mäletäss, ku ma jo koolu olõ Har; vana? inemise mäletäse? küll orja `aigu Plv; kogoni vanast otspaja viil es olõ?, ma mäletä, ku tuu `sisse lõigati Röp

2. mälestama; leinama ma määletan teda taga Mär; Täinä mäletäme oma vanõmi Khn

3. unustama ma ole selle ää määletand Rid; mäletasin selle `oopis ära Kei; sul ei õle miäle tol'ogi, meks sa ärä mäletäsid Kod

mäletama² mälet|ama Trv, -ämä Kod TLä Ote Rõn Kan Lei, -ämmä Har Rõu Plv, -eme Hls Krk(-em) Hel San, -õmmõ Krl; määlet|ama Var Pälõ Kei, -ämä Vig Tõs; (ta) mäletõ Vai mäletsema mälõ maost `tullo tagasi, siis `lehmä mäletõ Vai; lehm määletäb ja lammas määletäb, aga obone ei määletä Vig; sada `korne `kinni ja, loom ei määleta, ei saa määletada Var; lehm teeb `seoksed eena junnid, laseb `alla, pärast - - tulebad need junnid suhu tagasi, siss määletab suus ää Mih; kui lehm `aige oo, siis lehm ei määleta Pär; muu luu ei mäletä ku `pal'jalt niid, kes `sõõrga kannavad Kod; ku ta (lehm) mäletä, jäi eläme Krk; eläje om joba kik'k maha `eitän ja mäleteme akanu Hel; kari jäi konutama ja mäletämä Ran; obosel ei `aiga mäletädä Puh; karilooma `kõik' mäletäsevä Ote; lehm mäletess omma `süüki, mis tä om sõõnü? San; ku lehm mäletäss, sõss om iks terve? Kan; mi\_sa\_tanh mäletät, süü\_sa\_kah virgõmbadõ halv Har; ku [lehm] mäletäss, sõss tsäl'k `pijnüss [sõõgi] Rõu Vrd mälestama²

mäletavast(i) mäletäväst Ran Nõo Võn Kam, mäletavasti Ksi mäletades minu mäletavasti on siin kolmas tuba Ksi; miu mäletäväst miä üte `viüükse kodasi Ran; miu mäletäväst olliva puuanuma kavva `aiga, ennegu ärä igäsivä Nõo; `ruukõnõ (pilliroog) om mu mäletäväst nii pal'lo kasunu Võn; minu mäletäväst ja seeni aani iks üteldäs `auka `paska Kam Vrd mälehtäväst

mäletis¹ mäletis g -e Kei, mäletse Pöi; määletis g -e Jaa HMD Rap; g mäletse Muh LNg, seesü mäletises Plt, -teses Jõek Plt(-ää-) KJn mäletamine moo määletise aa sihes pole neid

änam nähja olnd mette Jaa; Vehvermänts - - seda `rohtu vanasti pole olnd, see on mo mäletis aja sihes `siia sigind Pöi; `sõukest muda põle `olngid mo mäletse sihes, kõik arkmuda Muh; see [maja] on minu mäleetise `järgi ära kadund HMD; Kerstud ja kaštud olid liimitud, minu mäletise sees sai liim kõik poest ostetud Kei; see oli küll `enne minu mäleetist Rap; nelipühid on ikka minu mäleteses old JõeK; tema `enda mäleeteses tapeti veel üks siga ära Plt; nuad `kahvlid ja, ja kohvid ja tašsid ja siukst asjad kõik on olnd minu mäleteses KJn Vrd mäletus

*mäletis² mäledis Khk; mäleetis Var, g -e Tõs, mäleetse Aud Pär mäletsetav toit keelik on loomal, kust läbi looma mäledis keib Khk; mäleetis loomal suus, mäleetab mäleetist Tõs; mäleetis jääb `kinni, võtab mäleetse `kinni Aud

mäletsema mäletse|ma Kuu VNg IisR Vai Jäm Khk SaId Rei Phl Saa Ris Hag Jür Amb JMd Koe IPõ Ksi Kam, -mä Juu KJn, -mmä Jõh, -me Hel; mäleetsema SaLä VII hajusalt Lä/-ämä Mar/, Vän Tor Häa Ris HMD Ann Plt, mälä- VJg Trm; (ta) mäletsö Vai

1. toitu teistkordselt peenestama Lehm `aige, ei mäletse IisR; `lehmad mäletsesid `pääle `süemist Vai; mäletsejatel `loomadel on keelik, kui loom ep mäletse, siis on keelik `kinni Khk; Magades `veised ning `lambad mäleetsevad Kaa; obu_p mäletse mitte Jaa; kes mäleetseb, se paneb toedu saja `kordsesse Rid; loom sööb ja mäleetšab - - see melu tuleb tagasi ja akkab mäleetšämä Mar; kas loomad õige mäleetsevad või, ei kuule `kellu `ühti Mär; lehm on `aige, ei söö ja ei mäleetse Han; `karjes on siss ea `olla, kui lehmad magama eedavad ja mäleetsema akkavad Vän; obene ei mäletse - - tema närib suus `enne kätti, tema seedib siss Saa; Kui veis seisab pia `püsti ja suu aina käib teisel, siis mäletseb Jür; sinu suu piab alate `käima `süies ja `seistes, sellepärast ta mäletseb (härjast) Amb; siga ei ole mäleetseja, temal sadakoort ei ole Ann; luomad mäletsevad, ku kõhud täis on Iis; [loom] mäletseb ära ja laseb siis tagasi jälle ja jälle uue - - laseb edasi tagasi nigu kerilauad käivad Ksi; `veissel on tühemud - - see on ikke mäleetseja `loomadel Lai; lehmäd mäletseväd mälu KJn; siss om lehm ike terve, ku ta mäletsess Hel Vrd mälestama², mälitsema, mälotsema, märetsem(m)ä

2. halv (inimesest) aeglaselt mälu *Kaua sa nüid siel mäletsed Kuu; mis sa `ninda `kauva mäletsed, kui ei süö `kärrest Jõh; mes sa mäleetšad, lase `ambud `keia Mar; mäleetseb pähle ühe suutäie leva kallal Häa*

mäletus mäletu|s Muh Rei/-du|s/ HJn Kod Pal Äks Ksi Plt Hls Krk Hel Nõo, mäletu|ss TLä, mäletü|ss Khn/-ü|s/ Võn Urv Har Rõu, mäleetu|s LNg Khn Pee, g -se; g mäletuse Lei, meletuse Rei, mäledose Phl

1. mälus säilinud elamus, mulje, mälu pilt kellestki või millestki *minugi mäletuse karjamuad õlid kõik siin; isä mäletuss piab `oidma Kod*

2. mälestuse mul [on] *vaname pilt mäletuses Kod; sji aid jäi mulle poja mäletuses; esä ošt mulle sji räti, si_m mul eluajane mäletuss, seda ma_i anna kellekile Nõo; vellenanõ `kiinkse mullõ ilusa põllõ mäletuses; `lašsi padakõnõ om ennedä mäletuses jäänü? Har*

3. mäletamine, mälu *Minu mäleduse järel peaks ta juba kuue `kümnene olema Rei; Ennemä oli miol ette iä piä, aga soetõbi võttis mäletuse ää Khn; eks ta `orjus oli, sie oli ikke viel minu mäletuses HJn; minu mäleetuses ei old `ühtegi korstent siin külas Pee; minu mäletusen one kõlm neli sõda ära õllud; kõik oo minu mäletusen siäl elanud, Maš ja Tünniku `Aadam Kod; `kõrtsnik oli kõrtsi pääl `aastate `viisi, minu mäletuses olid `eestlased Äks; juba minu mälestusest, kui ma veel poisike olin, siis kaevati sial Plt; miu mäletusest ei ole siit maa inimestel ollu `viise (viiske) Hls; sji olli enne miu mäletust Krk; kuiss sa nii `väikese mäletusega olõt Har Vrd mäletis!*

4. mälestamine *tõene päev peräss matuss pidetässe viil peris mäletuss* Kod; *se da`tehke minu mäletusest* Pal; *`kuul'ja mäletüsess laulõtass* Har

Vrd mälestus¹

mäletü *mäletü tugev mäletü mats* (hoop) Khn

mäletüss¹ → mäletus

mäletüss² *mäletü|ss g -se* Har Rõu Plv mäletsetav toit *lehmäl om mäletüss`ussõ satt* Har; *ku mäletüss`maaha satass, sõss võõdass tõõsõ lehmä suust mäletüst* Rõu **Vrd** mälehtüss²

mäli → mälv

mälitsema *mälitsema* Tõs Saa, *määli-* Vig Var Tõs Tor *mäletsema kui loomal teris käe, sis tä määlitseb, kui täl`aigus käe, egä tä sis määlitse* Vig; *loom määlitseb, sööb omal`alla, pärast määlitseb peenikes* Var; [ta] *Äestas ärjaga, ärg eitis äe ette magama, ta tahtis ju määlitse da* Tõs

mälitämä *mälitämä* lööma **a.** *lajatama* Mälit *`teisele`puuga pähä* Kuu **b.** *hoogsalt midagi tegema* Kül *vade mälitab nüüd lund maha; See sai kalu`ninda, et mälit kohe vene täüs* Kuu

mälk *mälk g mälgu söim nina tatiga pääs ku vana mälk* Häa

mäll *mäll Kaa Põi halv* *Vaada sa niid, mis sest asjast väl'la tuli, muidu üks mäll Kaa; On see ka mäll* (määrdund lapsest) Põi

mällakili *mällakili* Jäm Khk

1. *rohkesti, küllaga kalu oli mällakili; tööd üsna mällakili* Jäm; *Nendel keiki`asju mällakili kees* Khk

2. *korratult, laiali mällakili asjad* Jäm

mällam *`mällam* Ans Krj

1. *tola, veidrik on igavene`mällam, sedist ma\_p tahaks mette neha* Ans; *On üks va`mällam inime* Krj

2. *saamatu`Mällam inimene ei saa millegi`tööga akkama,`mässab ja`mässab, aga`asja ei tule midagi* Krj

mällama *`mällama, da-inf mällata* Jäm Khk Krj Häa

1. **a.** *priiskama se`mällab toiduga - - kut kää,`mällab pailu* Jäm; *te`mällate, te\_b`oska elada* (vanem põlvkond nooremast) Khk **b.** *hoolimatult ümber käima, lohakalt tegema* Ää *`mälla sille tuhaga* [ahjust välja võttes], *keik kohad täis; Mis sa sii muidu mällad, äi mõista mette midagid kenasti teha* Khk **c.** *ära määrima laps`mällab`palge puhas* εε Khk

2. *möllama, mässama se`mällab kaladega* Jäm; *Seda mäsu`ol'li küll ja`luusti kah, nägu meil poisikstel, kis sind muidu`laassis tulega mällata; Põllu jauks`oõsis`es malt parema kuha - - säl akkas`mällama* Häa || *mätsima nõnda - -`mällab lume maha* Jäm

Vrd mällima

3. *jantima* Jäta *`järge, ära`mälla* Jäm; *Mis sa`mällad, ole kenasti* Krj

4. *lobisema muidu`mällab oma mokkadega; Ära`mälla oma`suuga* Jäm

mällas *segamini, sassis* [nad] *Oo eese eluga tükkis mällas, muud kut üks joomine, riid ja kisa* Kaa

mälli määrdunduks *Lasn oli sauega`mälli jäänd* Kaa

mällima *`mällima, (ta) mällib* Sa Muh Emm

1. *määrima a.* määrdunduks *te gema kui sa nõnda`oolimata sööd, mällid ennast tükkis ää; Sa oled`jälle püksid ää`mällind* Khk; *Mällis enese soobaseks* Krj; *pisike laps,`oska veel`keia, siis ta mällib ennast nõnda ära* Põi; *äe`mällig oma`uusi`riidid nõnna äe mitte* Muh;

medaged `pee le ajad, siis mällid Emm **Vrd** möllima<sup>3</sup> **b.** võidma mälli aga `salvi `peale; rasvaga mällitse ja tehase `pehmeks [nahkrihmu] Muh

2. mätsima Tänane lumi mällib keik kohad ää Kaa; veri`palli `tehti, kápuga sai `veetud ning kápuga `pällis või `mällis Pha

Vrd mällama

mällis `mällis Jäm Khk Kaa Pöi määrdunud nää, kui `mällis sa oled Jäm; Poisi nägu nii `mällis Khk; Kauss oli `tainaga `mällis Kaa; mo kääd<sub>o</sub> jahuga `mällis Pöi

mälone mälone purune ta `niske mälone sij lina kolga Kod

mälotsemma mälotsemma mäletsema `lehmäd mälotseväd, `süöväd ja mälotseväd Lüg

mälsas → mälsas²

mälspiik → mälspiik

mälsus → mälsus

mälsä `mälsä Vön Plv(`mäldsä) Vas Ráp(-l-) läila, imal; magus; mage ei olõ ää, `väega `mälsä Vön; leib om `säärtse `mäldsä `mauga<sup>2</sup>; lihal, pudrol, `kartohlil ja kõgõl või olla_o `mäldsä magu Plv; panõ no<sub>vii</sub>l `veetkese `tsukrot mano, saa `mälsäp; seo supp om `mälsä viil; voohopaadsal oma musta<sup>2</sup> `mälsä² ma²a²; olõ õi² makõ joht, ta (tomat) om sääne `mälsä Ráp

mälts mälts g mältsa Krj Mar; mäl'ts g mältsi Vig

1. segane, arusaamatu (kõnest) See seuke mälts jutuga; `Mältsa keelega inime - - pudilõug Krj

2. vähese taibuga, rumal (inimene) mältsa aiuga, ei ta tea kedägist, mis ta räägib või Mar; Ta on nii mältsi peaga; Selle perekonna lapsed on kõik mältsid Vig **Vrd** malts⁵

mältsam `mältsam Jäm, g -i Kaa

1. pudrutaja üks `mältsam inime - - va mältsmökk Jäm; `Katsus küll `kangesti seletada, aga ta oli `seike `mältsam Kaa

2. rumal inimene Oli muidu üks `mältsam, selle `mältsami sõna pole `kindel Kaa

mältsama `mältsama Jäm Ans Mus Kaa Krj VII, mältsata Pöi

1. pudrutama Midagid [ta] `mältsas, aga kedagid pole aru saand Kaa; mis sa `mältsad, räägi `selgest; kut ta `purju jääb, `mältsab `peale, ep_{sa} aru, mis ta räägib VII; [väike laps] `mältsab muidu Pöi || loba ajama Mes sa oma suuga muidu `mältsad, see asi pole sugugi sedasi oln_d Ans

2. **a.** sassi ajama Niid ta oo see asja jälle ää mältsand Kaa **b.** peast segi minema Inimesel `keerab ära, `mältsab ära `mõistuse Krj **c.** ebamõistlikult tegutsema On üks mältsamine, muud ühti Kaa

mältsas¹ `mältsas Ans Kaa VII; mältsas g `mältsa VII

1. segane, arusaamatu (kõnest) se_{on} `söukse `mältsas jutuga, jutt jääb `pehmeks VII **Vrd** mältsis

2. rumal (inimene) See `söuke `mältsas mees Ans; üks va mältsas on VII

3. adv **a.** määrdunud Oli `randas oma `paati `tõrvand, pärast olid püksid keik tõrvaga `mältsas Ans **b.** sassis, segamini Sää l peres oo keik see elamine tükkis mältsas Kaa

mältsas² mältsas Krj; mäldsäss g `mältsä Har, mälsas Kaa, g -e, `mälssa Krj

1. hallrähn, roherähn Mälsas see va lollike luhub `meitel linnu puurid puhas äe Kaa; mälsas nokitseb ega puu kallal Krj

2. metstuvi mäldsäss, üts mõtsa tsirk, mia käü tjuuldutõn Har

Vrd melts(as)

mältsatama *mältsatama turgatama nüüd mältsatas`meele* Mus

mältsima *`mältsima, (ta) mältsib* Jäm Krj; (ta) *mälsib* Jäm

1. ebaselgelt rääkima, pudistama *joonud inime mälsib* Jäm; *see mältsib muidu oma jutuga* Krj

2. *Ära mältsi* (tee korralikult) Jäm

mältsis *`mältsis* Khk Kaa

1. paks, kuivanud *Mo suu nõnda`mältsis, ma taha`irmsasti juua* Khk

2. segane, arusaamatu *See asi on alles väga`mältsis; [tema] Jutt oli nii`mältsis* Kaa

Vrd *mältsas*¹

mältsjalt *adv < mältsjas* *See räägib nii`mältsjalt* Krj

mältsjas *`mältsj|as g -a* Khk Krj *pehme keelega, pudikeelne see nii`mältsja keelega* (purjus inimesest) Khk; *`Mältsja keelega, pole aga`kõiki`tähti ütelnud* Krj **Vrd** *maltsjas*

mälts|käpp *mältskäpp* = mäntskäpp – Khk

mältspiik → *malspiik*

mältsus *mältsus* Kaa, *mäl'sus* Pöi (segi ajajast, unustajast) *Meite va vana oo ju seike mältsus* Kaa; *No on ikka mäl'sus, et täma midagi`meeles peaks, mitte* Pöi

mälu¹ *mälu* Hlj VNg Jäm Khk Krj Pöi Rei Kse Häa Kei Juu JMd Koe Trm Kod Lai Plt KJn M Puh Nõo, *mälü* Kuu Har Rõu Vas, *mälo* Lüg Ris Kan Plv Vas Se

1. võime meelde jätta, meeles hoida; mäletamine; meelde talletunu või talletatu *sul ei ole mälu`aisugi* VNg; *Mul on ikke ia mälo,`muistan viel`kõiki oma`ristemäsi* Lüg; *Mälu nõnda kadund, et mitte midagi äi mäleta* Pöi; *mälu on nõrk* Rei; *müno mälo sies oli se sedasi; pole änam seda mälo`ühtigi* Ris; *minu mälus seal seppa küll ei ole old* Kei; *tal on ia mälu* JMd; *mälu lõpeb nõnna ärä, kedägi enäm ei mäletä* Kod; *alva mäluga - - täna`kuulis,`omme enam ei mäleta* Lai; *ei ole sul ka sedä mälu sugu* Trv; *ilma mälude inimene, midägit meelen ei kurda* Krk; *ta om`väikse mälu*ge Hel; *mälu lääb ka segi, sõna ei tuleva ka enämb`mijilde; vana inimene unetab kõik ärä, ei ole suguki mälu* Nõo; *mis mälü sul tuu om, ku sul meelen ei saisa?* Har; *Mu mälü om nii otsah* Vas

2. mõistus, aru *coes soo mälu siis oli* Khk; *Sellel juba mälu peas, see juba suur poiss* Krj; *mijlt olõ õi, mälo sul`väega kõhn* Se **Vrd** *mölu*²

3. halva mäluga inimene *ega nii mälü`maksa siis`olla, et unestab kaik* Kuu; *oh sa vana mälu, ega sa midagi`mijles pia* Häa; *sa lõt ku vana mälo inne, ei_tiiä_vijl kosa? aša pañni?* Kan; *sul om ta pää kui mälo* (sa ei mäleta midagi) Se

mälu² *mälu* Hlj VNg Lüg Khk *hajusalt* SaId, Muh LNg Mär Var Aud Tor Häa Saa Hag JõeK JMd Ann Koe Kad VJg I Plt KJn M Puh Nõo Krl, *mälo* Ris Plv, *mälö* Vai, *melu* Mar

1. mäletsetav toit *mälu kukku suust`vällä* VNg; *lehmä suus on mälö, suus mälö täüs* Vai; *mälu tuleb kurgust`alla, siis ta mäletseb* Krj; *kui teene loom ei määletse, võetakse teese suust seda mälu, siis akkab jälle määletsema* Mär; *veisel määletsemise ajal mälu lõuad täis* Tor; *kui loom mälu`alla`neelab, tuleb maost`jälle uus tükk suhu* Saa; *saja`kordne on sie, kus ta mälu sies käis* JõeK; *aige lehmale`antasse teise lehma mälu* Koe; *mälu on suust`välla juust* VJg; *eläjäd ja`lammad mäletseväd mälu* KJn; *miul om mälu (toidusuutäis) suhun, ma\_j saa ütelte* Krk; *Suu putru täis, kui kõnelep, siss nigu lammas määgib läbi mälu* Nõo; *lehm aasõ mällo suust`vällä, um`haigõ* Plv **b.** (muust peenestatud asjast) *linad o peberäd, nagu taku mälud* Kod || *pilti küll ma teen su mäluks* (peksan läbi) JMd

2. mäletsemine see (äädikas) *pani mälu`kinni, lehm äi mäletsend VII; taal\_õ keelika viga,`antse`rasva, et mälu`jälle`keima akkab Jaa; Mälu`kinni on, siis on loom`aige Pöi; luomal ei õle mälu, on`aige Iis*

mäluma *mäluma VNg Jäm Mus Jaa Mar Juu, melu- Kuu Mar toitu vm närima, nämmutama laps melu`oite vähe`kerraga; lase [lapsel] meluda, siis oppi Kuu; Meitel on üks siuke elajas - - keik nahanirbad, kumminatid, vanad räntsud, keik mälub ära Jäm;`tõmbavad sehest suhu ja`jälle`neelvad`alla, nõnda na mäluvad`peeneks (mäletsemisest) Jaa; Kaua sa mäلود, et sa - - söönd ei saa Mar; [lehm] mälund maha jäänd`riide ää Juu || Kui`ambas kivi, siis ta sööb, sile kivi muidu mälub (siledaks kulunud veskikivi ei jahvata hästi) Mus*

mälu|pea *unustaja, halva mäluga Moni_õ niisugune mälopää, et ei`muista`itsegi, mes_õ`rääkind Kuu; mälupee unudab pailu Khk; oled aga mool koa mälupea Muh; ära nii malupee ole Phl; oled üks melopea - - kõik sa ää unotad Mar; Mälopää - - mitte üks vaim ei pia`milles Hää; ma olen ka üks mälopea Ris; oled üks vana mälopia, ei mäleta midagist JõeK; eks tema va mälopia unestand ära, mina seletasin küll mitu`korda üle Kad; on ike üks mälupea, ei seesa kedagi meeles Plt; sa olet üiis va mälopää Hel; ma_je serände mälopää, ma_j mäletä Nõo; sul om ku ta mälopää otsah, kes ei mälehtä?, kohe tä aša pand Se*

mälustama *mälustama Rei Mär Tor VJg, -äm Tõs*

1. a. lõmastama ärg oli inimese ära mälustand Rei; mälustand`veški kivi vahel kää ää VJg
b. maha murdma unt mälustän`lamba ää,`kiskun`katki kõik Tõs; unt mälustas`lamma ära ja jäätis ta maha Tor

2. mäluma loomad mälustasid kõie otsa ää Mär; koer mälustand liha tüki ää Tor

mäluteme *mäluteme*

1. mäletsema eläjes ja lammass mäluts; oben ja siga ei mälute Krk

2. mäluma, nämmutama mis sa iki mäludet, saa täüs ka vahel; süü ammastege, mis sa mäludet sääl man Krk

mälv *mälv g mälv|a Saa, -ä Pst; mäl'v g mälve Hls(n mäli) Krk Hel; mälve Krk Röp/-e?/; g mäl'lü, -ll- Har*

1. linnu kehaosa, organ a. rinnak *ku'l tuleb ülevalt ja lööb oma mälvaga kana surnus; kuke`mälva võib tunda, kui`peoga katsud, läbi`sul'gi tunned; kui sinna mälva`pihta lööd, siss kana sureva ära Saa; kanal ja kikkal [on] kõtu alh mäl'lü luu;`haukal om ka suur mällü luu Har b. liivapugu kikkal vai kanal vai pardsil om mälve? siseh, tuu, mis säärne kõva om - - tuu om sisikonna man Röp*

2. linnu rinnaliha *Latse tahav palt mälvä Pst; pane mäli ka`kijmä; sij om mälve tük'k üten selle õhukse`luuge Hls; anil seast suurt liha`mäl've ei oole ku kanal Krk*

3. käepäkk mälve sehen om paise Krk

4. terariista paksuks kulunud tera`kirve terä om`mälve kulunu; terä iist paks, mälven Krk;`kirvel om suur mäl'v ette kulunu Hel

mämise *mämise|ma Rei KuuK Koe Iis, -mma Rõu, -mä Kuu Kod*

1. mõmisema karu mämiseb Kuu; mämiseb ja uriseb kogu pää Rei; võerast inimest aga nägid, siis akkasid mämise (karudest) KuuK; laps mämiseb, tiiß mämm-mämm-mämm, ei sua viil kõnelda Kod

2. lorama mis sa mämised, kui sa_j tea`miski IisR

mämm *mämm Kad Krl Vas, g mämm|i Mär Vig Tor Nis Juu JõeK JMd Koe VJg IPõ Puh Rõu, -u Mär Han Hää Kei SJn Röp, -ä Kan,`mämmi Kuu Lüg Jõh IisR; n, g`mämmi VNg Vai*

1. nätske, tainane (leib) *leib tänä `taiginane kui mämm Lüg; `leibä - - ei ole viel üväst `küpse, tümä ku `mämmi Vai; kis siis nihukest `mämmi sööb Mär; mämm leib, põle `iasti apu, põle küpse koa Nis; leib on nagu `taigna mämm, ega sie sünni `süia JõeK; sie leib põle kohe kedagi, on üks igavene mämm Koe; leib läks `mämmi VJg; `mämmis leib on, akab `ümber ammaste Iis; Leib sünnü\_j süvvä?, om peris mämm Vas || linnaseleib `Mämmi `tehti vanasti jõuludese - - mämm `tehti linnase jahust Tor Vrd mömm*

2. lastek (suus peeneks mälutud) toit `anname `lapsele `mämmi (piima) VNg; *Oma suust akketi jo `lapsele `mämmi `andma, kui veel `ambidki ei öld IisR; `tehti lapsele `mämmi, näriti `peeneks, pisteti lapsele suhu Vig; Laps ei taha enam mämmu Han; anna lapsele `mämmi, laps tahab `süia Nis; ah laps taab `mämmi, no kül\_ma lapsele annan kohe `mämmi Sim; tegi lapsele `mämmi, võttis söögi suhu, näris peeniksest - - `andis lapsele Lai; laits kutsub `väikest perast `süüki mämmis Puh; latsõl naetas `varsti `pääle `sündümise `mämmä `andma Kan; lais sõi `mämmi Rõu*

3. piltl tossike *Ää ole mämm, ole ikka `täitsamees Han; igavene mämm Krl*

mämm² *mämm Phl Lih Ris, g mämme LNg Rid Han; n, g `mämma VNg memm vana taat ja vana mämm Phl; Ma kõisi mämmega `metsas `marju `korjamas Han*

mämmeldus *mämmeldus g -e JõeK; `mämmeldüs Kuu*

1. nätske, tainane (küpsetis) *kuok on nagu `taigna mämmeldus, on paks ja siest `taignane JõeK*

2. halvasti tehtud töö – Kuu

mämmeldämä *`mämmeldämä*

1. a. lohakalt tegema *tie `säälisest, mes sa sidäsi `mämmeldäd Kuu b. segi tuuseldama Vähikased `lapsed alade `mämmeldä kaik segamiste Kuu*

2. nämmutama (ka isutult sööma) *Süö jo `kiiremmi, mes sa nii `kaua `mämmeldäd; Mes sul hädä on, et `süömist `mämmeldad; Mes sa `mämmeldäd, ega sel subil ole hädä midägi Kuu*

mämmelkook *mämmel- Kei, `mämmel- Kuu*

1. nätske, tainane leib – Kuu

2. leivatainast, rosinat või õuntega küpsetatud kook *mämmelkook, kernu sees klopiti ära, `pañdi laia pannu `piale - - rosinad `pañdi `sisse ehk `õunusi, tainas, kellest `tehti, ikka apu leivast Kei*

mämmi *hätta, jänni Äi tule `toime omadega, jääb `mämmi Krj*

***mämmima** imperf (ta) *`mämmis mälua Kui tukkuma jäi, siis langes pea sel'ga ja suus läks lahti - - siis panivad mõnda toiduainet suhu - - unise peaga mämmis ära ja tukkus aga edasi Trm*

mämmis *määrdund, millegagi koos `lauba `eha pesema `puhtast pia, las ta nüüd `olla `mämmis sene rohoga `pialegi VNg*

mämmitama *mämmitama toitu suus peenestama; sellist toitu lapsele andma liha ja `leiba mämmitati segamene; ikke vekest last mämmitati; kas nüüd enam `keegi mämmitab last Lai*

mämmutus *`mämmutus g -e*

1. nämmutaja *`Korja ise laud, ma sind `mämmutust `jõuva `uotada; `Räegi `selgelt, `kesse sust `mämmutusest `muidu aru saab IisR*

2. (ebaselgest kõnest) *Suu `kinni podiseb, mina saa täma `mämmutusest `õiete aru IisR*

mämmätämä *mämmät|ämä Rõu Vas, -ämmä Har, -eme San ebaselgelt rääkima mis sa tah mämmätät, ku su kii'l um kammitsõh (öeld joodikule) Vas*

mämämä *mämämä mõmisema – Rõu*

mänd¹ *mänd* g *männi* KPõ IPõ, *männi* SaLä Põi; *mänd* g *männi* Krj Hi Var Vän, *männa* Khk SaId Käi Phl L Ris Pai Trm Plt SJn Kõp, *männä* Rid Mar Vig Tõs Khn Saa KJn Vil Trv, *männe* Mär Ris Jür HJn, *männi* Lüg, *männa* Hlj IisR, *männü* Kuu; *mändi* g *männi* VNg Vai(n *mändü*); *männ* g *männi* Trm Kod Ksi; *männ* Pst, g *männä* Hls Krk; g *männi* Äks, *männi* Kär Kaa Põi, *männa* Kei Amb Ann Tür, p *mändi* Muh

1. okaspuu (Pinus); männipuit *männü najal oli retli, sield kui taheti mändü* (männi otsa) *mennä* Kuu; *mene siit vähe metsa, siin on mändisi küll* Lüg; *Männa kasudest tied juodi kõha vasta* IisR; [püssist] *lasin s mändü langes - - no pienikäne puu ka ikke* Vai; *kuusel [on] ogad, männil pinnad; saksama mänd, sedised pitkemad pinnad, kangest pehmed* Jäm; *Majad said meil oleni männist tehtud* Kaa; *muist o männad, muist o kuused* Krj; *sellel männal ni tihe süi* Jaa; *Seda oli aru arva, kus mänd maja juures kasus, mänd oli irmus visa puu kasuma akkama; Meitel kuused äi kasund, siis tegime männast jõulupu* Põi; *ma tõi mändi koa Ellamaa männikust* Muh; *ainuld männad ja kuused on lülised* Phl; *tetr estob mändis* Rid; *männad oo kõik ühösugused; mändest ehitässe majasid, kuuski oo vähä* Mar; *jooksva eli aetakse mädand männa kännost* Kul; *männed kasvavad liivase maa peal ikke rohkem* Mär; *kuused ja männad, need öeltässe va malts puud* Vig; [soos] *männa kässakad pial, pisi tilluksed äda männad* Kse; *seoksed jämedamad männad juba, seokst vaegu tükid väl'la aan - - sealt sai siis võtta* [vaiku] Tõs; *Muñn (käbi) sadi männä otsast tolksti pähä* Khn; *mitu mända te täna maha võisite; kirstud tehti enamast männast* Vän; *sehuke kähär mänd, kasvab laiale* Tor; *männäl on paks kuur nigu korp* Saa; *kitsed kuorivad männed ää; tõi mändesi pajaaluse puudeks* Ris; *põhi on tal (kehikul) männest, kere on tuorest kase puust* Jür; *mõni mänd on kangesti paksu korbaga* HJn; *nied olid nied kuivand käbid - - mis männist olid maha langenud* KuuK; *pierud ikka [lõigati] mändidest, kuused on okselised* Amb; *poiss löi nua männisse* JMd; *mända ja kaska, kõiki kasvab* Ann; *männist suagisime kohe lauad* VMr; *sial aja nurgas meil kasvab kaks mändi* Kad; *mänd on ia pal'gi puu* IisK; *vañnisid männist tehasse koa - - kes valge mänd on, punasest männist ei teha, lähäb mustast pärast* Trm; *männid eloaeg piänikesed, kos mädä mua* Kod; *sial mända ka oli, aga veiksed* Lai; *mänd on allas, suvel ja talvel* KJn; *Tuul on metses paelu mändu maha murnd* SJn; *männad tundass okastest ärä, temäl on üksikud pinnud* Vil; *männ kasvab kuiva liivä pääl* Krk; *saksamaa mänd lehis saksama mänd, sedised pitkemad pinnad, kangest pehmed* Jäm; *parkis kasub lartspuu, öeldasse koa saksamaa mänd* Mih; *mõni ütleb lehised, mõni saksamaa männad* Tür || *osi söödav ein ta j ole - - mänd kasvab sees, loomad põlgavad, aralene rohi* Var

2. männiriisikas – VNg

mänd² *mänd* Hlj Mar, g *männ|a* Muh Hi Kir Han Var hajusalt Pä, Ris Rap Jür hajusalt Jä, VMr Kad TaPõ Plt SJn, *-i* hrv Muh, Phl, *-ä* Tõs Kod, *männä* Kuu VNg/n *mändä/* Lüg(-a, -i) Jõh; *männ* g *männ|a* Phl Hää, *-ä* Kod Hls; *mänd* g *männi* JõeK

1. toidu segamise või kloppimise riist *sel on suu kirnu ja kiel mändä* (perest, kus piim ilma võid tegemata ära tarvitati) VNg; *männaga liigudetta jahu putru, siis jahud lähevad üvast segamine* Lüg; *Putru ühtälugu kies ja siis tuli kloppida männäga ninda kaua, kui õli küps; Mehel käppä kui mändä* (suur) Jõh; *mänd olli ja sellega löödi eetsi ja takatsi* (võiteost) Muh; *putku sees tehti võid, mänd oli, senega virudati ja või läks kogu* Käi; *seal oli üks mänd, sellega tõmmati [võikirnus] vurradi vurradi üles ja alla* Mar; *meitel oli koa mänd, kadaga puust oli* Kir; *mänd oo männa puust tehtud sakilene ja arulene, klopib pudru päris vahule* Var; *männad tehatse kuusest, mänd ei ole ea, sehuke pude* Vän; *mänd ol'li,*

kellega `putru segati, see `olligi männa või kuuse ladvast Hää; võitegemese mänd oli nel'la aralene Rap; võid klopiti männiga, sie oli kas lepapuust või kadakast `tehtud JõeK; Naine - - võtt koorepüüti omale koe reite `vaele ja kukkund männaga taguma Amb; ega_{sis} nüid `mända enamb palju pruugita, liigutatakse samate puu lusikaga ja kuda `suadakse; tegin pudru `mända, ega seda muust kua `suagi, kui männi ladvast Kad; viie aruga mänd õleva vil'jä mänd, nel'jä aruga õleva näl'jä mänd, sij nägeva `näl'gä alate Kod; männaga segatakse pudru, `visvliga `körti Ksi; võid `tehti kirnus - - männaga löid tükk `aega, oli koos Lai; männäge se<sub>ets</sub> `putru, levä juurt paned, `männä jälle vaja Hls

2. lutsuõng lutsu mänd on nagu pudru mänd, pikad arud, männa ladva õtsast lõigatasse; nüid tievad vasktraadist kõhe männad. `litrikesed vaskketile aga `peale panna ja mänd `valmis; kivi jäärest vedasin männaga seitse `lutsu `välja Trm; `lutsa püüäväd, siis on mänd, viis `sarve ja kul'jos kül'jen ja punased lõngad vedetud Kod

3. teat motiiv rahvuslikes kudumites ja tikandites muidu `olli [vatt] must, aga punasega `ollid männad `sisse kojotud; kapetate ülemised otsad `ollid kirjutet, seal `ollid männad; mõned tooli põhjad<sub>o</sub> männilised, üks mänd sii, teene sii; lappidega kiñjad `ollid - - kõredegä männad `tehti `sisse, õbe kõredest männad Muh

mänd³ mänd pudrutaja tämä one üks vana mänd, `mändäb ja kõneleb `ilma `tiätä Kod

mändama `mändama Hlj Jõh Kei Äks Ksi, da-inf männata JMd Lai, (ma) männan Kse; `mändämä KJn, da-inf männätä Kod, `mändädä Kuu; `männäme Hls

1. a. jändama, mässama, (mõttetult) toimetama Kogu `päiva oli kalujega `mändämist; Mes sa `mändäd `neie `vieraste `lastega Kuu; tüdruk ei `oska linu `ropsida, `mändab aga ni<sub>sa</sub>-ma; küll ma `mändasin, ennekui metsast `välja sain JMd; mis sa siin `mändad teha Lai || ära määräma Anna ullule uut riidet, `mändab mäda põrandaid ää Kei b. möllama mes tämä `mändäb; ku märt `mändäb, siis kadri kuseb (kui mardipäeval tuiskab, siis kadripäeval sulatab) Kod; möllad ehk `mändad Äks; eks suured kua vahel tee vigurid või `koerust, siis ka `mändavad Lai

2. a. pudrutama mes sä `mändad, sij mõne jutt vai Kod; mõni inime koa, kis `siuke napak on, `mändäb oma juttudegä KJn b. kuulujutte levitama küll on sie `kange `mändämä Kuu

3. toitu segama, liigutama männägä männätässe `putro ja `körti Kod; ma `mändän jahud `sisse KJn; Tule `putru `männäme Hls

mändas `mändas Plt, `mändäss Kuu haraline Pudru `mändügi `tehti `kaigist puist, mes o hüäst `mändäss Kuu; mõni [lina] on üksikult, aga teine on laialt, on `mändas Plt

mände → mäände

mändine `mändi|ne VNg KuuK/-n-/, `mändü|ne Kuu, g -se männine, männipuust Sain merest pikke `mändüse `jordi (palgi); [paadi] `lauvad olid `mändüsed Kuu; `mändine `lauda VNg; maja seinad tehakse `mändised KuuK

mändjalg a. väike kidur mänd `veiked männid, siis `üeldasse mändjalg IisK; mändjalg [on] veike mänd Trm || Pisikese jässaka mehe kohta öeldi - - mändjalg Mär b. osi mänd jalg_o na sedasi kesk `paikas oks, neid ei söö loomad, nagu kuuse `moodi Vig Vrd mänd¹

mändud pl mändud (teat taimed) mändud, need oo einä sees, allid lehed, sinised õied. kui pal'lu `mäntusi eina sees oo, siss tegevad loomad luutõbesse Mar

mäne → määne²

mänemä → minema

mäng mäng Han Rõu, g mäng|u uus Kaa VII(-ny-) Pöi, Emm Käi Rid Mär Vig Kse Khn/-ü/ Tor Hää Ris Kos Jür JõeK JMd Tür VMr VJg I Plt KJn Hls TLä Ote San Krl Vas Se, -o Käi

Plv Ráp Se, -i Rid Mar Var Tõs Hää HaLo HJn Kad, *mähji* Sa Muh Rei Phl, `mängu (-h)- Jõe Lüg(-o) Jõh IisR Vai, `mähjü Kuu; n, g `mängu VNg Vai(-ü); *mähg* Muh Kõp, g *mähgu* (-n-) Saa Juu Trv Pst Puh Krl, *mähgi* (-n-) Tõs Nis Koe Krk; g *mähg|u*, -ü Krk; *mähgo*- Võn, *mähgi*- Jür KuuK VMr, *mähgü*-, -ngü Har

1. meelelahutuslik tegevus; mängimine *`pulka sai `mähgida*, *`kantskiest `ütlesima seda `mängu*; *`konna `karbid siin on - - jões*, *`piskse `piialle `tuodi `mähjust* (mängimiseks) Lüg; *`katskii mähg*, *piir `tehti maha*, *kepp õli ja pulk*, *seda `luobiti - - kui sai `pulga `piiri `pääle*, *siis sai `mähju omale Jõh*; *pimetsoku mähg Jäm*; *mis `mähgi sa mõistad Khk*; *`pulmas olid mähjid ja tantsid Mus*; *niid lapsed enam ei mähja seda `mähgi Krj*; *igas külas olid omad mähjid VII*; *pal`l_o jälle üks mähg. nüid_o iga `tõugu `mähga lastel Muh*; *kibimähgud olid ja `kangakudumise mähgud. `meitel olid nisust töömähgud kõik*, *kui me `karjas keisime Rid*; *nisoksed mähgid olid*, *terekibi `naaber ja kibimähg ja Mar*; *julgu `löömine*, *see oli mähg Han*; *`meitel oli `nipski mähg - - ega `meitel muud `mähgi põln Tõs*; *ringi mähgid ja tansu mähgid ja kõiksugu mähgid on Hää*; *see saar (põndak) ol`li mede `mähgude koht Saa*; *lapsed akkavad õheteše eest ää `petma*, *üks oisib*, *se laste mähg Nis*; *ega mähgu pärast tüö tohi tegemata jääda JMd*; *ega mähgiga elatud soa Koe*; *neil oli sie `kuorma tegemine mähgi asi VJg*; *tiemä üks mähg Kod*; *külade pääl teive `mähge Hls*; *pimme sikk olli sisimin mähg*, *sedä tetti `kamren*; *`mähgme `mõnda `mähgü Krk*; *vanasti olliva sõõri mähgu Nõo*; *mis `mähgo sa mõistat Plv*; *nakatõ `luste `lühmä ja `mähgo `lühmä Ráp*; *määnest `mähgu mi no nakka `mähgmä? Se*; *m ä n g u g a mähgeldes*, *kergelt ruhi läts küllüle*, *ma`rohe mähgoga `ruuhtõ tagasi ja `tõmpsi tä kah Plv*; *pik`k söögivahe`tüüd tetä?*, *a - - õdago [pead] mähgoga kodo tulõma Se || mähgult Olõ sia mähgüst obo Khn*

2. (hrl riski või kombineerimisega seotud) tegevus; olukord *Minu mähg `paistus läbi olema*, *vade ega ma `sendä viel taganend* (lüüa saamisest); *`mendi juo kätt`päidi kogu ja vahel `ueti viel `kaikad ja `teibäd juo `mähgü*; *eks sel vanal old siis ehk ka `kuigi `palju seda raha siel `mähjüss Kuu*; *sie* (piiritusega kauplemine) *oli ikke näil au `mieste mähg Vai*; *Kõik võib `mähgus* (elus) *ede `tulla Põi*; *Need kiilud lähavad veel mähgu Tür*; *pani `jälle oma tuhanded `mähgu VMr*; *Siis kui pannud vikati `mähgu*, *siis mõne lõögiga õlnud teistel kannul Trm*; *sõsar - - käis `õptaja juuren kisendamän*, *meie aga `vaatsima sedä `mähgu Kod*; *tuu`m üts `umbõ mähg kõik* (loata ärakäimisest) Plv

3. loomade paaritusaegne mähglemine *`milla `metsisse mähg `algab*; *no näd `muidu `kutrutavad küll `tetred sügise*, *aga`t sie põle mähg `ültse*, *`ainult kevade on sie mähg*; *näd `lennäväd `õhta `mähgo*, *robin taga Lüg*; *Kõsterkukke ei tohi `millaski maha `lassa*, *siis mähg lähäb `laiali IisR*; *Kui mähg* (kudemine) *`lahti*, *siis [särg] `änam `õnge äi võta Põi*; *päiligu `säinad oo sui aal mähjil Phl*; *mähgist lastase tedresi küll Tõs*; *tedres - - tieb siuh ja siuh nende mähgu ajal Ris*; *tedred ja mõtussed - - käeväd mähgule - - päävä tõõsu ajal näil one sij mähg Kod*; *kevadene mähg on siis see*, *kui nad kudrutavad sial väl`las Plt*

4. pillimähg, -muusika *ta akkas viiulid piñjutama - - siis lähäb mähjiks `lahti Muh*; *kannelde mähg om ikki `väega illuss Puh*; *`leierkasti mehe käesivä liinan akande `alla `mähgmä*, *mõni anđ raha tolle mähgu ijst*; *pasunakuur laseb nigu üits kõlin*, *väl`lä pääl mähg om `väega iluss Nõo*

5. mähguasi äga meil pole siis sedissi *`mähgisid olnud*, *kut niid lastel on - - klaasipudeli tükid olid - - siis männi `okste küljes kurdid ning*, *nee olid `jälle Jäm*; *minu ema - - tegi ilusad obused sellest jänekakust*, *nee olid meite mähjid Khk*; [uss] *olnd tuas lapse mähjiks Mus*;

kulli pea tegid lapsed jõuluks mängiks Muh; tõrode `otsas oo `pisksed nagu kübäräd, need oo ikke lapse mängiks Mar; laps mängib oma `mängidega HJn

6. komplekt `õstasin ühe `mängo `kaartisi Lüg; *Sene mehel aa mütu mängu püüsid Emm; vene kõige mänguga (paat koos püügiistadega) Ran*

mängatamma → mängätämä

mängeldama `mängeldama segama – Kuu

mängima `mängima Krj Pha Emm Phl Mar Vig Tõs PJg Vän Tür, (ta) *mängib* Rid Tor Hää Ris JMd Kad VJg Iis Trm, *männib* Käi Rei, `mängib (-ηη-) R(ma-inf -maie Lüg, -mä Kuu Vai), *männab* VII Rei; `mängima Aud Nis Kei HaId Amb JJn Sim Pal Äks, (ta) *mängib* Mär Juu Koe Lai Plt; `mängama, (ta) *mängab* Kse PJg, *männab* Khk Kär Mus Kaa Emm; `mängma Vän, (ta) *mängib* Mar, *mängab* Han, *männab* Jäm Khk(-ib) VII Põi Muh; `mängma Tõs, (ta) *mängib* Saa; `mängmä Var, (ta) *mängib* Mar, *mängäb* Khn Kod; `mängmä Kõp Vil, (ta) *mängib* Tõs KJn M/ma-inf -me Hls Krk/ T(-p TLä), (ma) *mängi* (-ń-) V; (nad) *mängivad* Kos SJn, `mängivad Jaa Mär Lih/-ń-/, *mängavad* Aud, `mängväd Mar; tud-kesks män|gitud Rap, *mæn-* Noa

1. mänguga tegelema, mängu harrastama `lapsed `mängivatta `oues VNg; *minu ajal `pallu ei `männitu - - nüüd `männitasse, nüüd on `kuoli `lastelgi `pallud käes Lüg; viis kivi, akkame `nipsu `mängima Jõh; siis kui neil oli `aiga, siis `mängisivad `kaarti - - üks oli `kange `kaardi `mängijä Vai; lapsed `mängvad pimet sokku Jäm; kui obu `lusti aeab, siis ta männib, änd ülal ning pæ ülal Khk; `pulmas männeti `panti Mus; jõulute `aegu `mängasime, kevade `lambas sai ka männatud Kaa; tegime ring `mängisi, `mänkti käsipidi koos VII; lapsed `tahtvad tikudega männa Muh; meie männime `palli Käi; küläs ma ole näind kui `mängväd pillardid Mar; urunui on lastel `mängida paranda peal Mär; kudumene ja eegeldamine, põln seokst `asjagi, et sul `aega oli `mängida Tõs; *Kaasi pojad `tahtvad `mängä; Poesiksõst piäst sai järjest `kjõtsu mängetüd Khn; lapsed mängavad pimesiga Aud; talleksed tahvad `kangesti `mängi. metsloomad mängivad teinekord ka Saa; vanemad inimesed ikka `mängisid kašsikäppa Nis; panime kuera kútsika temaga `mängima HJn; Ema õpetas veel `mullegi, aga või mul nendega `aega on old `mängida Amb; `mängisime `iidlast, kividega mängiti Kad; `mänkä õma `mänkmiss, mes te `tõmmata (öeld lastele); veiksed siad tulevad ukse ette, mängäväd soja päävägä; koer ei salli `mängä, tõene tast `mängmä akada Kod; lapsed mängivad `petmest (peitust) SJn; pruudi krañts mängiti `enne ärä, perän `panti tanu pähä Trv; see männgs talu omale (kaardimängus võidetud raha eest ostis talu) Hls; temäl ei ole lustikest `mängi, ta om `aigek Krk; peni tükib `mängmä Ran; üle-eelätse võtt kašs toki suhu, männg tolle tokiga nigu peni Nõo; jõolu `lauba `tuudi - - pikäd õled `tarre maha, siss latsed `mängsevä sääL TMr; mehe `piava `plaani `kaardit `mängmä minnä Kam; kašs `mänge nika hiirega, ku\_hiir läts `urgu Har; siss mi mänge pinikesega?, vahel ol'limi_käpikulla?, vahel upikulla? Rõu; `õkva silmäh om, kuis tu hõhvakõnõ laudast tullõh `mänge Vas; `mängeh saa ai kaia, õt `haigõt saa; om lipõ pini, tulõ `mängih `vasta Se; hopõn lätt `mängih mäkke Lut; maha ~ ära mängima mängu pandut kaotama vana `kindrali poeg `mängis `mõisa ää `kaartega Tõs; üte `üüge olli seidse tuhat är `mängin Hls; ta pois om hukka lännü?, ta\_om umast esäst peritü varandusõ kõgõ maha `mänginü Har; Nätä_saa, kas tä männg - - varandusõ maha_vai Rõu || (tühja kõhu korisemisest) Soolikad männivad `marjaa-si Mus; Kere on nii ele, et makid mängivad sees marjaasi Rei; sooled mängivad `marjoa-si Kos**

2. a. millesegi kerglaselt suhtuma, millegagi naljatama; kedagi niimoodi kohtlema `Mängib `toisega `nindagu kass `iiregä Kuu; Kui - - `tüolistega seda `viisi `mängitasse, ei siis

jää `seie kedagi suvest `tüöle IisR; See Leeni mänñab [poisiga]- - kut kass rotiga, poiss teeb keik, mis tüdruk vähe tahab; Terisega äi vei mänñata Kaa; Mis siis mõisnikkudel seda `viiti oli inimestega viga mänga; Kaua sa siis seda `moodi teisega mänñad, maksa [raha] ää ja `kordas Pöi; ärge `mängke nigu minu emäga mängiti, pange `pääle ja viige `Tartude (haigest) Nõo; tõõsõ `tsütsütäse `takast, et sa last naasõl `mängi `hindäga? Vas || timä ahd kaubmihele lina? `võlgu, no? om kaubmiis henne `pankroiti `mängünü, no `sai ta `pükse `müüidä Har **b.** jantima, vallatlema söö kenasti `pääle, mis sa seel mänñad Khk; Ära mänña mo kallal, ma saa kurjaks ka Rei; sa mängäd `süümise juuren Kod; elu `kargas täis, et mis sa mängid Pal; vanast üteldi, et märt mängib, no siss tuisass ja vahel [oli] sula, nigu ta trehväss Ran **c.** kellelegi vempu, ninanipsu jne tegema Lähme `mängime `talle mõne nina `nipsu, `tieme `akna taga `kolli ja; Sie teritab `ammast, tia mis `ullu tükki `teisele `mängibki IisR; ma mängi neil ühe vingerpussi Hää; oh sa `sinder, missuguse tüki sa mul `mängsid Saa; küll ma tal üte pussi mängi Krk; ta `mänge tõsõlõ kavalusõga säärást `konksu, et tõsõ is tiiä is Har

3. jändama, mässama `Estest on `õlpus küll rukkis vikkatiga maha `lüüa, a vahi, kui `pal`ju pärast piab `mängima `vihkudega ja `viisikutega; `Piitsaga `maksa `mängida, `selle peru tigateda obuselle `anna `ruoska IisR; varem `pañdi ta lume ange peal - - ja sai `jälle virutud ja, ja sedamoodi sai sellega mängitud (linasest kangast) Noa; Mis sa tühja mängad selle aea kallal, parem lähme põllale tõõsse PJg; mesterahvas ei oleks püsind `mängida [emata] tallega (talle lutist toita ja hoolitseda) JJn; tüdrukud tegid `patsisi, naised ei `mängind oma `juustega pal`lu Plt; välja mängima hakkama saama Kümne mehega ei mängi välja, vahetuses peaks kaksteist meest olema Tür; putked mängima panema kiiresti ära jooksmaga ega nüüd põle muud ku pane enese putked `mängima Mär; pani putked `mängima Lai

4. (loomadest) mänglema; paarimisajal erilisel käituma kui nad (kalad)- - siel `mängima tulevad vie `pinnale, siis vesi kohe `mustab Kuu; `katso ku kalad `lüövad `ninda `kuuti ku päiv on vilus, siis `mänñivad Lüg; `metsüksed `mängid keväde Vai; kui kalad `mängmas olid, siis ta läks `vörku `lasma; mihulased `mängivad vaa ilmaga Khk; kui räimid `mängavad, siis saab võrguga suure summa Mus; Kena ilmaga ääre kalad `kargasid vee peale õles, siis oli kena ilm edasi, kui kala `mängis Pöi; kalad `mängvad, kui kange soe vesi Mar; sääsed `mängväd päävä käe, kihavad kõik Tõs; tedred kudrutavad ja mängivad mets Tor; ku nad (kalad) mängivad, siis `pillavad üles viij sihist, siis tuleb `tormi; räim ju kõige `rohkem mängib, nõnda ku vesi pladiseb Hää; vaikse ilmaga mängivad kalad, `lüövad vie peal sabaga `lupsu; keبادi kala mängu aeg tulevad [haugid] maa vie `sisse `mängima Ris; kala mängib loimas nõnnat vesi `suitseb Iis; tedred ja mõtussed mängäväd keväde, näväd ei puari nagu kukk ja kanad Kod; konna mängiv `õhtu ja `piave oma pillerkaari Krk; Mõtus mängse suu pääl Har; Vanast ol`l illus kaia?, ku `kala `naksi `mängmä, `säntse hüä, ilusa ja `vaa ilmaga tull`l neil tuu lusti `lüümine Rõu; ku [latikas] pil`li`ruugu `sisse tule, siss nakkas `mängmä, lööse vett nigu `kauhna Ráp; latigõ? mängevä? nigu tsia? `tsukliva? Se

5. muutlikult liikuma; helklema Päiv kohe `mängib pääl (priskest, läikiva karvaga loomast) Kuu; nüüd `oige meri `mängi (lainetab kõvasti) VNg; mõni `naiste `rahvas on `ühte `puhku `poisi `kaulas, kas tämäl veri `ninda `mängib või Lüg; Kui sai väär palk `seina, akkas `seinas `mängima IisR; `päike `mängide lihavõtte esimese püha oomigu Khk; päe mänñab, kui ta tõuseb Muh; Sij inimene on nuur ja elav - - tal veri mängib Hää; olime sial reialuse ots, `vahtisime kui päike mängib Koe; esimesel lihavõtte pühäl pääv `mängnud, vot nõnna `viisi rabeleb; küll pada mängäb, liha küh kõvass Kod; lihavõttõ edimätse pühi hummogu `varra om nätä?, ku päiv mäng, lüü kõiksugutsit `värme Se

6. etendama *Mis`rahvamajas`õhta mängenägä Khn; Ühest kivist said pool õlksamast [veskikivi] teha kui teisest kivist, nii et see mängis jällegi inna juures oma rolli piltl Trm; ma sullõ mängi nii ilosahe`vällä, et naarat ni_et kotto piät kinni Se*

7. end kellenagi paista laskma; kellenagi esinema või teatud olukorras käituma; teeskleva mina olen -- `kauplend ja käind ja pekkulanti ka`mängind Kuu; `kaura lesemed`lüöväd`perses`marjaa-si, ise`mängib`saksa Lüg; siis käis viel`müöda`mõisate -- `mängis viel`luoma`arsti Jõh; *Mis ta`seie`põllule tuleb`kupjast`mängima`ilma`aegu, ise kedagi teha\_j`viitsi; Sie on küll`viimane sul,`mängib sõbramiest -- ja pettab su`ninda läbi et IisR; üks kana mängjab kuke osa, oli`pöösa all ja`tõmmas`laulu Mus; Sa ää mängja sii lolli üht Kaa; ta mängib ka peremeest,`eesel tal pole mette midagid VII; Ää akkag narra`mängmä Khn; [tüdruk] mängib kohe`litsi igaga Kad;`tahtis koa`tislarid`mängi, tegi mõne laua VJg; Pool seljakile muas -- mängib laiska vai puhkab väsimust Trm; no mes mõrsukat sa mängäd (öeld kirvega käivale mehele) Kod; peremehed olid enam jägu`töökad mehed, mõni ärrad`mängis Plt; kes tüüüd ei tii, ilusti`rõövin, mäng`saksa Krk; veli jõi ja`lakse ja`mängse pätti, siss`paanti`vaangi; Peremiis mängnu purjun olekut Nõo; mis no härrä pojäl`saksa viga`mängi om,`taškuraha`karmanin, peenü leib kõtun, ilusa`rõiva sällän Har; ta läts [kõrtsi] peremiist`mängmä Röp*

8. muusikat tegema, esitama`ommiku [karjane]`mängis pasuna, kui`luomad kokko`aeti Jõh;`mängi üks`tantsulugo;`kääväd`leier`kastiga`mängimäs Vai; sa_p`oskagit`pilli mängjata Jäm; noored keivad`tantsimas, pilli mees mängjab Khk; lõötsa pil'l, seda`mänktookse moal egal pool VII; Poiss õppes ennast juba noorel viulit`mängma Põi; ma`oskasi koa`simlid mänga Muh; vanaste mängiti`kandlid Rid; kerikus orilad`mängvad`jälle; mängi üks ea lugo`väl'la Mar; kis`oskas pil'li`mängi, see`mängis Mär; Anna pill`siia, ma mängä kua ühe luu`pilli Khn; pasunad mängiti`pühapäe Hää;`ennevanast mängitud toru`pil'li ja`aetud`sarve Rap; mul oli kitsesa'rv kua omal aal siin, puhusin teist ja --`a'ndis -- mitu lugu väl'la`mängida KuuK; timmin`kandle ää, siis akan`mängima VJg; minu peräss või`mänku lõötsa`pil'li Kod; karja pasun oli pikk suur -- kui vana õppind karjuss, siis`mängis sellega ilusad lood`väl'ja Lai; [pulmas]`tehti ringi`mängusi ja ta'ntsiti ja -- suur ärmoonik ol'li`mängmäs ja KJn; sõss lätsive`kambrese jälle`ta'ntsma ja`pilli`mängmä Trv; mine mängi minu`kandle pääl Puh; ku laalab, siss nigu erilit mängib jälle, kõik jooseva kokku`kullema; ta (kirp)`õkva nigu`pilli mängip kõrvan Nõo; kabelipühäl na laaliva ja mängevä`audõ man, kes`laške raha iist`mängi ja laalda Võn; vanast üteldi, et siss tüü lätt ku pil'l ka mäng Ote; vanast is mõistaki`kiäki muud`mängi? ku\_toru`pil'li; meil ol'l tubli pillimiis, ku tuu`mänge, siss vanainemise`lätsi ka`ta'ndsma Har; timä`mänge`kõiki`pille Vas; sa_j`taha muudku kindsokannõld`mänge? (ehal käia) Se; kõriorelit`mängima kõrist pigistama Kõre orelit mängib -- ku teine kõres`ki'nni akkab ja pitsitab Hää; eks nad luband mõnele kõri orelid`mängida, kõrist`ki'nni võtta Sim || piltl Õli ikke ennemalt kõvad niitjad, kui pani vikati`mängima, siis mua kadus Trm

mängitama mängi|tama Tor Hää Juu/-ämä/ Koe VJg Trm Puh, mängi- Mär PJg Jür Plt;`mängjit|ama VNg, -amma Lüg, -ämä Kuu;`mängjütäm(m)ä Vai mängitsema, kedagi mänglevalt kohtlema ema`mängjitab oma last Lüg; piend last`mängjüdedä Vai; koeral ei ole sest, et laps teda mängitab [aga kass läheb niruks] PJg; Ei viitsi`kässigi`õlekõrrega mängitada (laisast) Hää; mine mängitä last Juu; mine last mängitama Trm || hullutama, võrgutama Vanaste mängitasid poisid tüdrukuid, nüid tüdrukud`poissa Jür Vrd mängätämä

mängotamma mängotamma mängima latsõ[?] nakassõ[?] ilotamma ja mängotamma Räp
Vrd mängätämä

mängu- siin õli üks ia `mähjumies, küll, `mängis iast `kannelt; `seitse kaheksa [tetre] ja sedäsi tuli ikke sinne `mängu`platsile Lüg; `itles ennast mängimiheks, `tõmbas suurt lõõtsa `pilli Jäm; lastele tehasse puust mähhiobu Khk; ei `oska mängu riistaga `ümmer `käia Mär; mängi`kaartidega teeb tükka, `metmetsugu `kuñtsa Tõs; tõime laadalt lapsele ilusa mängi kañni Nis; mänguobene one puust, mes lapsile tuadasse Kod; egä ma su mängukañn ole Puh; mängüriista tetäse kõopuust, `vahtrõpuust, kuusõpuust, nuu omma mängüriistapuu[?] Har; lasõ ma `kullõ viijl tõõsõ mängotükü kah Räp

mängu|aeg 1. mängimise aeg Lapsepõli oo ju see mähhiiaeg Kaa; mängu aeg sol `ammu `möödä Juu

2. loomade paarimisaeg `metsist saab `vaide keväde `mähjo ajal `lassa Lüg; kui tedred kebade kudrutavad, siis `öötasse: see oo tedre mängu aeg Mär; kevade on tedre mängu aeg VJg; linnu mängu aeg Trm

mängu|asi 1. lelu Vahe nuga pole mähhiyasi; Käba oli ka laste mähhiyasi, lapsed tegid sest omale `loomi Kaa; ää `kiskug teise mähhi `asju Pöi; jõuluorikas oo mängiasi `riide `ilpudest Mar; lapsel on `pal`lu mängi `aassu Nis; tuli ei ole laste mänguasi Nõo

2. piltl kerge, lihtne asi sie mägi õli `jusku `mängu asi (kerge ületada) Jõh; `aukude `raiumine [jäässe] ei ole midägi tüö - - sie on küll `mähju `asja, aga, aga et se `külmä Vai; Oh see töö oo mähhiyasi ää teha Kaa; kuiva `aaga eena tüe on nagu mängi asi; neil oli sie `kuorma tegemine mängi asi VMr

mängätämä mängät`ämä KJn(-n-) Trv, -eme San; mängät`ämmä Har, -eme Trv Krk; mängatamma Plv; (ta) mängätäb Kod

1. mängitama nõnnagu kañt mängätäb iirt Kod; mängätä raasike õde KJn; `pernan mängäten last lavva otsa pääl Krk

2. mängima mi `väikene poišu nakass ka mängätämmä Har; laís jo[?] mängatass Plv
Vrd mängotamma

männ → mänd¹

männa- männi- `suured `laevadki `tehti ikke `männapuust - - tema lähäb kui ligub ära, lähäb `tervagaks kohe Kuu; `Männa kasudest tied `juodi kõha `vasta; `Männa `tõrvaga `praavitati vanemaid `aavu IisR; Mine oata korra sõnna männatuka taha koa, ehk jähi mõni lamma mändade sisse Pöi; Mustjalas põletatse männa `kändudest `tõrva Muh; männa koor olle nii paks, sennest `olled käbad [tehtud] Phl; nooda `külgis [on] männakoorest pul`lud; mustika `põesad kasubad männä metsä all Mar; poiss põletas männakäbisi Kul; mool oo sii - - kuevad tõrvatsed männa peerud, oo ea [tulld] akatada Vig; männa korbist tehasse pudeli `kořka Kse; `tõrva põletatse männä puudest, männä `kändest Tõs; männä `metsäs oln`se `klooster; Männä pal`gid piäb ää `kuerma, muedu näbrästäväd ää Khn; Männa `laudadest teeme põranda SJn; männä puust anum Vil **Vrd** männe-

männakas männak|as g -a männitaoline männakad puud Koe

männa|kurt männikäbi männaku`rdid `olla suured arstirohud, `meite lapsed `korjasid sii männa `kurtisi Pha; männa `kurtidega neid `lesti suitsetati Rid **Vrd** männikurt

männa|käba 1. paks männikoor ooletab männa käbast `laeva Khk; männa käbad saab `võrkudele `pääle `pandud Pha; männa käbad `pandi `võrkude `peale, vanal aal osteti neid Soaremalt, `tehti võrgu käbadeks Muh; Lapsõd `lõikavad männä käbäst `laevu Khn; mõnikord lõigati männa käbadeest ka need pul`lud Kei

2. männikäbi `metsas oo paelu kuuse kábäsi ja männä kábäsi Tõs; männa kába `seemned Vän

Vrd männikäba

männa|seen männiseen männä seened, need `kolbavad küll süüä, pruunid seened Vig; ruunikad on männa seened Mih; Tänäve oln ette paelu männä`sieni Khn; männaseen on nõnda mõru, et valus on keele pääl Saa

männe- männi- suure männe metsa all - - ta (männiseen) kasvab; männe puu on `iasti `süilene Ris; Kus liivane moa oli, sial oli igal pool `peeneid männe`juuresi, iluduse `korvisi `tehti männe juurtest; Laua jauks valiti ikka ia männepuu Kei; männe puust tehakse pudru männad Jür **Vrd** männa-

männel → mennel

männi- männi- `männipuust oli ne [paadi] `lauad `leigetü - - ja `kaared olivad siis `männi puust ka `tehtu VNg; `männitõrv pidada `kärnad `vällä võttama Lüg; `Männi kasusi `korjatasse kevade, `nende tie on kõha ja `kopsu`aiguste `vasta; Nuar `männi mets Jõh; Peenikstest männi juurdest `tehti kää`korvisi ja `tuhli`räätsusi, olid eed `sitked võruda; `Noori männi kasusi lapsed söid ka, kui `karjas `oldi Kaa; Sii pole männi `metsa `kuskil, mõni pisike istunud tukk; Kui sa ikka männi tõrvaga paadi ää `tõrvasid, siis ta ikka oli sool tõrvatud; Männi `vaiku `pandi seebi `sisse, võttis kõvaks ja tegi kena aisu Pöi; kábad on männi koorest Käi; ennem meil karjasmaal oli mõni arv mänd, nüüd on nii männivõsu täis Var; rabad kasvatavad ka, männijässid on peal Vän; männi peerul oli `valgem tuli - - aga `suitses `rohkem Juu; `teisi puid pailu ei kasvagi, kõik `selge männi mets Amb; männibul ole `ästi paks kuor Kad; männi `kasva on suanud kaarte siden `süütä obesille; nõmmemadosid mõjal ei õle ku männimetsän; männi `piirgu kistasse südäme puult, sel`jä puult ei juakse; männi`tuhka kõhe ärä pane peso `piäle, teeb punasess Kod; talvel ei ole loomale midagi `anda mutku männi oksad Pal; männi mets on suur, sialt saab männi `pal`ka Plt Plt **Vrd** männa-, männe-

männik¹ männi|k Phl Rid Saa, g -ku Kaa VII Pöi Muh Mar Vig Kse Tõs Vän Hää Juu, -gu SaLä Rei; männi|k g -ku Mär Tor Amb JMd Koe VJg IisK Iis Trm Plt KJn; `männi|k g -ku VNg Lüg Jõh, -gu Kuu VNg/n `männi|ku/; mäni|k g -ku Ris männimets kure`miegad `kasvavad vesisis `männikuies VNg; `seie on ka `männik `kasvand Lüg; `jõutsime `umbest `seie männigu ala - - kui siiss akkas sadama Ans; `meite obused `aetakse männiku, keivad männikus karjamoal VII; Liivastes männikutes ta (pohl) kasub oort suurde larakate `viiti `Pöi; ma tõi `mändi koa Ellamaa männikust Muh; männigus on veel lund Rei; männikusse ei `tohtind `loomi tänabu `lastagi, männikus naa ilus rohi et Mär; siin olli üks `kõrgem männiku nukk Vän; läksin männikust läbi lipates ni`et Juu; männikus `piale `mändade `teisi puid pailu ei kasvagi, kõik `selge männi mets Amb; männik siin tie jaares Koe; ku inimene `aige on, siis kässasse männikus `uidata IisK; seal õli `neske `väike männik Trm; lähme männiku marjule KJn

männik² männi|k g -gu, -go Hi (mahumõõt) kaks männigud on `tünder, viis ja pool `küldu vettis männik `sisse; männik on vilja mõõt Emm; mõni `ütleb: ma sain nii ja nii müto männigod ja teina, et nii ja nii müto `tünderd Käi; mitu männigud töid `tangu Phl

männik³ männi|k g -ku Kod; männi|k g -ke Ran mennik männik ei lähä kül`jess ärä Kod; männikega tehti `vankre rattit vereväss Ran

männik|seen männiseen `männik`siened `onvad `pruunid; Kohe troppis pisikesi ja `suuri `männik`sieni Lüg

männi|kurt männikäbi Männi kurdid olid ka laste mänñasjad Kaa **Vrd** männakurt

männi|käba 1. paks männikoor *männikäbast tegivad lapsed* `lotjasid Jäm; *männi käbadest tehasse võrgu käbi* Khk

2. männikäbi *kuuse türgid ja männi käbad* Phl

Vrd männakäba

männiline *männili|ne, -le|ne g -se* Muh; *männiline* Kod

1. mändidest koosnev `Nautrasi mets on männiline Kod

2. männikujulise mustri *männilised särgid, õlarihmad ja rinna iest* `ollid ää kirjutat; *mõned tooli põhjad* o männileseid Muh

männi|seen *nied on* `männi`siened jah, `pruunid Lüg; *männi seened kasvavad* `mändide `ümber Lai **Vrd** männaseen

männissik *männissi|k g -ku* männik *siäl männissikun one* `sijni Kod

männäline *männäline männataoline* *sij o mua kaar, männäline* [ripse] Kod

männäme → mändama

männäne *männä|ne g -se* KJn; `mändäne Kuu

1. männi puidust *männäne* [pudru] *mänd* KJn

2. haruline, männataoline *Pudru* `mändä `saadigi *tehä, kui sie puu oli hüäst* `mändäne Kuu

mänsak *mänsak, mäntsak pähklimänsak* *Mänsak on kiri lind, pisem kut vares, neid on sii väga vähe; Mäntsak on* `pähkeräägu `moodi lind Pöi

mänseldämä `mänseldama kloppima *Küll sen* `mandiga *saab* `mänseldädä, `ennegu *voiks lähte* Kuu

mäntel `mänt|el, -li Hls/n *mäntel/* Puh San, -le Saa Ran; n, g `mäntli (-n-) Nõo Kam Kan Krl Har VId/-e Röp/ *mantel kiriku ärrä mäntel* Hls; *mungad käesivä - - neil* `olli *serätsed allid* `mäntled Ran; *kudsariil muiduki* `olli *oma kudsari* `mäntli *sällän* Nõo; *üts* `mäntliga *miüss läts läbi* `mõisa Kan; *opõtajal om* `mäntli *pääl, ku* *kerikun om* Har; *Lääk* *es pal* *lond* `aigo `müüdä, *ku tul* *lge timäle mano üts pik* *k miüss, must* `mäntle *säläh* Röp

mäntsak → mänsak

mänts|käpp *mäntskäpp* (rehepeksul kasutatud tööriist) – Khk **Vrd** mäalts-, mäts|käpp

mäntuss *mäntuss* linask – Lut

mära¹ *mära* Lüg IisR Muh Hi Kul Mär Kse hajusalt KPõ, TaPõ Plt, *mära* Kuu VNg Lüg Jõh Vai Rid Mar Vig Tõs Khn Kod KJn Vil hajusalt T V(-r- Rõu Se), *määra* Sa; p *määrä* hajusalt T, V emane hobune *mära on täkkul käind, sie tuob* `varsti `varsa Lüg; `tarvis `viia *mära* *tägõle* Vai; *Sõitas oma valge määraga kirkule* Jäm; *määra on paes* `tiine, *sellega ep* või `rasked *tööd* *tehja* Khk; *kui määra täkku tahab, siis ta ingub* Jaa; *See Lauri määra tuleb ühtelugu üle aa meite otra* Pöi; *mine too vana mära karjasmaalt ää; mis sa irnud kui mõni vana mära* Mär; `ostis *uie* *mära* Tõs; *märal* [on] *ilus vars* Hää; *märade eest maksetse vähem, täkud* *ol* *lid* `kal`lemad Saa; *mära taab täkku* `saada Ris; *Meie märal oli kaks varssa korraga* Jür; *meil on al* *l* *mära* JMd; *mära* *otsib täkku* Kad; *meil on kaks mārada, kaks* `veiket *mārada* Iis; *minu mära on ramm - - täku juures käis ära* Lai; `inkur *mära, ei lase ligi* Plt; *varsaga* *mära - - sii* *ajas* `uhti *taga, tagumeste* `jalgega *lõi et uht* `surnuss *kohe* Vil; *me oben täkkisi* `varsu *u tuu, temäl o* `puhte *märäse* Krk; [tal] *olli küll ilus kõrb* *mära* Hel; *ennemb* `rüipä *mära* *kust, ku toda* `lahja `viina Puh; *küll* `olli *iluss* *mära, õkva nigu* *kätega* *tettu; ta* *m* *jo* *suvikonnane* *vars, vaja* *ärä* *võõrutada* *mära* *mant, muedu* *kisup* *mära* `väega *kõhnass; tüütrigu* *olliva* *suure* *nigu* *märäse, tugeva, pikä ja paksu* Nõo; *mitu* *määrä* *ol* *l* *ja* *mitu* `varsa *kah* Ote; *Karäss* *mustalõ* *märäle* `säl`gä - - *ja* *nakaäss* *nii* *muudu* *kodu* *poolõ* *kihutamma* Rõu; *ku suur* *tuul* *ol* *l* *ja* *mõts* `väega *habisi, siss* *tuu* *mära* *peläss* *armõtohe; mära* *ol* *l* *nurmõ* *veere* *all* *koolu*?

jalakõsõ_`pistü Vas || (võrdlustes halv naisterahvast) magab kui märä (laisast) Lüg; Tüdruk sihes kut suur määrä, mingu `tööle Pöi; jusku va määrä sõidad müeda `ilmad (kergemeelsest) VJg; lohakad naisterahvast `öeldi, kes kasimata, et nigu määrä Lai

mära² määrä Iis, määrä San kära õli suur määrä Iis

mära|hobu(ne) määrä määrähobune, sie, kes `varsa tuob Kuu; Määrä obu oli kasulikum, ta tõi `varsu Pöi; `meitel `olli määrä obu Muh; noor kuue`aastane määrä obu oli, akkas vallatusega tagant üles `lööma Kul; naeste`rahva näpud ja määrä obuse mokad, need vagusi ei seesa Tõs; määrä obune oli `kal`lim, tõi `varssasid Lai; Kuri nagu varsaga määrä obene Vil; mõnel talul `olli kaits määräobest ja ruunobene ja täkkobene kah Nõo

märak|sälg märäsälg teine märak sälg ja teine täkuk sälg Emm **Vrd** märatsälg

mära|sälg `tõised on täkko sälod, `tõised on määrä sälod Lüg; `meitel on pisine määrä sälg niid kasumas Jäm; määrä selod oo paremad pidada ja määrä `selgosi nüid ikke tahetasse Mar **Vrd** märak-, määrat|sälg

märatama märatama Plt; määrät|ämmä Har, -õmmõ Krl märaks sõimama `pernani määrätõs alasi `tütrikku Krl; mi_sa tedä tanh no ega `päivi määrätät Har

märatsema märatsema Kse Var Mih Tor Saa Koe Trv/-ama/, määrä- Jäm Khk Phl LNg Mär Var Plt; määrats|ema Var Tõs Puh, -emma Rõu Plv, -emä Khn KJn, -eme San, -õmõ Krl; `määrätsemä hrv Kuu; (ta) märatseb Lüg

1. enesekontrolli kaotanult käituma kui `purjes on, siis märatseb Lüg; `jõhkrad mehed hakkavad määratsema Phl; lõhub ja määratseb `ringi Mär; ää määrätse, ole vaid Tõs; `tul`li tupp ja märatseb ilma`ssata Tor; kui ta segatses läks, sis_ta võis koledasti märatseda Saa; määratses ja `lõhkus mis `irmus Plt; ull määratsap Trv; är naka määrätseme San

2. pilti marutsema (ilmast) saeab `kangeste ja tuul tõuseb, nüid ete akkab määrätsema Var; ilm määrätseb `vällas mis kole kohe Tõs; to`rm määratses väl`las Saa; tuul määratsess mõtsah Plv

3. rahmeldama, rassima määratsen `loomega; mis ta märatseb selle `tööga Var; mena ei ole sellega märatsema änam akand (pole rohkem vikatit käianud) Mih

märat|sälg määrat- Pöi Hag Ann Koe VJg Iis Plt Pil, määrät- Jaa märäsälg emane o määrat sälg, se_o paari `oastane noor obu Jaa; Kena määrat sälg Pöi; mõni on täkutsälg, mõni `jälle määratsälg Hag; kaks määrat`sälgu Iis; si kolme`aastane sälg, si oli määrat sälg Pil **Vrd** märaksälg

märat|varss määrat- Mär Vig Tor Ris Kei Hag Amb Koe VJg Iis Trm Plt, määrät- Juu KJn, määrät- Khk VII Jaa määravarss meitel oli see kevade määrat varss Khk; määrä tõi määratvarsa VII; määratvarss oo ikke kal`lim kui täkutvarss Mär; Vanasti löödud määrat varssad maha, määrat varssa u`nt pidi ää murdma Kei; `enne kui määrät varss oli, `viidi lepiku loadale (hukati)- - täkut`varssa ikke kasvatati Juu; kumm on, kas täkust varss vai määrät varss KJn

mära|varss määrä `varsast saab määräobune IisR; määrävars ja täkkvars Kod; miu obesel om ollu üits täkk vars ja kaits määrä `varsa Krk **Vrd** määratvarss

märde|sant märde-, märde- mardisant mi_`lätsi märde `sa`nti -- siss `a`nti meile niu\_konagi sandõlõ; vanast ku esi\_kah nuu`f ol`li, siss sai märdesa`ndin `käu`tiiss Har **Vrd** märdisant

märdi|ajane mardipäeval sündinud si_m märdiajane laits, kae kui suur Nõo -emä mardiemä märdiemä käes ol`li suur pikk tok`k Saa; märdiemä õli `sa`ntel ühen, koit kaalan Kod; märdi emä `korjab karaskid Hls; märdi emäle visati [kotti] ubinit, kui es ole, siss jälle `põrknit Kam -esä = märdiisa märdiesä, kell koit kaalan, võtap `raami kokku Krk; tetti ää

pikk vorst ja visati märdiesäle `kaala Hel; Kes siss märdiesä olli, tol olli koft kaalan ja kepp käen Puh; märdiesäl olli lina`kolkmet tettu suure abena ja `juusse Nõo; märdi esäl ja emäl pidivä koti kaalan olema, sinnä `panti `andit `sisse Kam -hani mardihani märdipäävast `tehti märdiani, `sisse `paanti `kapsid Äks; märdipäevän tapeti `aanne, siss märdisandi lätsivä märdi ani `süümä Nõo -isa mardiisa, mardisantide juht talu peremed ol'lid ikki märdiisad; mina seda märdiisa es tunne, nägu ol'li nõnda `söega -- ära määritud; märdiisal ol'li `pantud kaks lina `väantu kõrvataha, see ol'li siss abe Saa Vrd märdiesä

märdi|karask mardisantidele küpsetatud karask *märdikaraskid `tehti pikad -- kui märdid puha ära käisid ja märdikaraskid üle jäi, siss `söödi [seda] isi Saa; märdikaraskit `tetti kah, `saantele `anda Hel; `aanti neele kriivikaraskit, kutsuti märdikarask Ran -kuu november `õige vanast kutsuti `novembre kuud märdikuuss Kam*

märdi|laat mardipäeva laat *lehmä viisi märdi laadele Puh; Siss ol'li viij esi `poißkõnõ ja lätsi üteh märdi `laatu Võrolõ Vas -lill krüsanteem lubas `mulle märdi`lille tuada Kod Vrd märdi roos*

märdi|päev mardipäev *kui siga tapeti märdipäevas, siss `tehti `sül'ti kah Saa; märdipääväl muku `saanti `testi; karu lähäb märdipääväl `pessä talve`korteli Kod; märdipäävast kuus [nädalat] `jõulu Lai; akati `aikselt rihet `pesmä, siss sai märdipäeväs rihe pesset Pst; kui märdipäevän jõel jää pääl, siss om ka maarjapäevän pääl Hel; suviline `olli jüri päeväst märdi päeväni Ran; märdipäevä `aigu tapetass pal'lu `aanne Puh; ütessä `aastane ol'li, siss lätsi ma `väl'lä `karja, märdipäevän tul'li kodo Võn; Märdepäss õks ol'l alasi ani süüvä? Krl; sügüse märdipäevä `aigo, sõss om lina puhastamine Röp Vrd mäртеба, märtnä|päiv*

märdi|roos märdi ruuś krüsanteem – Plv Vrd märdilill

märdi|sant mardisant *mia pel'lasin märdi`saante, kui laps veel ol'lin Saa; märdi`saantele `aanti kvalikid ja `ermid Kod; meil käisiv mitu `parti märdi `saante. `anti `saia ja `õunu ja õlut märdi`saantel Krk; ku ta märdisandiss lääb, siss lõegup `paprest libemit, siss panep rõevaste `ümbrele, siss om märdisand Nõo; kui märdisandihn `käüti, siss ol'li? märdi ääde, märdi tätä ja latsõ? Rõu; märdisañdi `juuškva märdi `puuläbä Plv; märdisañdi? -- kävevä? mängevä ussõ takah ja uma laul ol'l näil kah Röp; `vasta `tal'sipühhi om märdisañdi? Se Vrd mäрте-, märtnä|sant*

märdi|õdak = märdiõhtu *märdi õdagu `aeti `kaska karupäedi `säl'gä ja põgsi `jalga ja `minti `sañtma Nõo; `tulli märdi õtak, `tulliva siss sandi Kam; märdiõtak ja kadriõtak olli pillerkaari tegemine Ote -õhta = märdiõhtu märdi`õhta õli, sañdid `juuškid, õvv täis Kod Vrd mardiohta -õhtu mardipäevale eelnev õhtu, mardiohtu märdi `õhtu kävve sandi Krk Vrd märdi|õdak, -õhta*

märestama *märestama Lüg(-ämmä) Jõh, märä- VNg mäletsema `lehma märästa VNg; lehm -- kui saab `süönest, siis akkab märestämmä Lüg Vrd mälestama²*

märetsem(m)ä *märetsemä Kuu, -mmä Vai mäletsema märetsejä luom Kuu; `lehmä on tänä vist `aige, kui ei märetsö Vai*

märg *märg g märja (-ä) eP, `märja, -ä R(n `märgä VNg Vai)*

1. adj a. rohkesti vedelikku sisaldav, vedelikust läbi imbunud või sellega kaetud *nii märg, et noretab Kuu; ega `vil'ja ei saa `korjada `märjanna Hlj; `märja `riietega ei saa `välla `menna, `märja riide sies tuleb külm Lüg; obone lähäb `märjäst, `vahtu kõhe Jõh; Igavesed `märjad `roikad -- `kesse neid põletab IisR; sie on ikke se vanainimese `tundemärk, et `silmäd `märjad ja nenä `tilgub Vai; see töö võttas nii märjaks Ans; kääd tehasse märjaks, kui `leiba akatasse üles tegema; kasta oma suu ka märjaks (joo ka) Khk; märg vili `pandi ogise,*

kuiv vili `pandi nabrase Mus; märg kui noón VII; Kõrvatagused alles märjad (noor veel); Katsu magada, kui sool küljealune märg on; Küliks on aeg varane, maa on veel märg ja külm Pöi; kui karjast `tuldi esimest kord, siis kasteti märjaks; märg sa oled, märjemaks sa enam ep vöi `soaja Muh; Ma olen nii ligund - - märg kui uppund kass Rei; `olle nii igine ja märg, et püksid `värdle vahelt `tilkos vesi maha Phl; vesi oo so jo märjaks teind Mar; ma kein märja roho peal Kul; tegi püksid märjaks Mär; tänabu sai märjast pärast sisse tuua eenäd Vig; Küll Saás `sahkis `niita, nii et pia oli märg Han; ää istu märjä moa `piäle `ühti; kuevatada, mis muud tehä siis `märgi kätega Tõs; Sua\_mntõ `märke puudõga tuld põlõma; Ää pang `einu `märgen kogo Khn; leevad tahvad märjaks `kasta Tor; noodalestel alati märjad `riided `sel`ges Hää; kui märg vili `seisma jääb, siis lähäb läpastama Nis; poiss on nii märg kui vette kastetud Kos; lume uidakas on kuivad lume `elbed, rändsakas on märg HJn; pea märg, enne kui [säärükud] `jalga saad JõeK; Kui `pestud suad, siis oled ise sama märg kui see lammaski Amb; oh sa aeg, kui märjaks palit soand Tür; märja `moaga ia istutada Koe; sa oled täna nagu lina `liutaja märg VMr; uhasid `pol`kad, n_et pia märg ots Sim; ära sinna `märga `kõhta istu Iis; ei sua vijl kedägi tehä, mua on vijl märg; `elde perse alate märg vns Kod; õli nagu kaás märg Pal; kui iki kõvamast tööd teed, võtab ihu märjass Ksi; need on madalamad kohad, seisid alati märjad Lai; `ämmus kuevab [vili] ära, ei soa märjaks Pil; sil`mäd on tal märjäd KJn || piltl (kergesti vihastuvast inimesest) ei `kannata mitte `märga sana Hlj; kannatamata inimesele vöi mette `märga sõnagid ütelda Khk b. vihmane, sajune nüid ulga aea `kohta pole `märga suid olnd Khk; Niid kuluks üsna eesti - - seikest märga ilma - - ää Kaa; märjem aeg, sis_on ein `kergem ka (niitmiseks) VII; Täna on nii märg ilm, äi sellega too `põhku äga midagi Pöi; nüid_peab `kangest `märga `aega (sajab pikalt) Rid; kui oli ike märg aeg - - siis sai (kuhi) ike tahedama koha\_päle `tehtud Mär; Märjä jõlmaga ette `kerge `niitä Khn; `vaata kui soe ja märg ilm HMD; külm maikuu ja märg `juuni täidavad põllud Rak; kui märg aeg, `juurdub [vili] rutem Trm; eks sügise old kõige `rohkem neid `märgasi `ilmasi Lai

2. subst miski märg a. vesi vm vedelik laps tegi `märgä Jõh; Vere rohuks kutsuti, kollane märg sees Jäm; Pühime paranda ää, mis see pisike märg teeb; Seda `märga tuleb nüid ega päe õlalt `alla Pöi; nüid `andis `märga, nüid akkab `sündima küli teha Muh; riie oo natuke `märga saand Mär; `märga (kastet) ei tohe lammas `sisse `süia, jäeb tõbises Tõs; kuib oli, nüid teeb `märga PJg; sial on `märga, ma annan lapi JJn; puude otst tilgub `märga `kaela Koe; täis vuat immitseb pruudi vahelt `märga `välja Kad b. (alkohoolne) jook mies on nattukese `märga saand Lüg; Joulu aeal, siis `tehti `märga Jäm; `kange märg akab ikka pehe `kinni Khk; Meki meite märga ka Kaa; Toit läheb `kergemine `alla, kui midagi `märga `peale võtta on Pöi; Äga ma sünu märga äi laida Emm; `peime poolt `minnes olid ajumed kõige ees ja - - neil olid omad märjad ike koa `juures Vig; `purjus põle `ühti, müdu natuke `märgä saan Tõs; Puust `tehti `lähker, `märga `kuasa võtta Amb; põle `märga kiele piale soand Koe; jahu kõrt, leiva `piale `märga rüibata Kad; anna mulle `märgä juada Kod; ei märga ega kuiva ei jooki ega sööki ei ole `märga ega `kuivas süend, on nii `aige VJg c. märg keskkond, ilmastik vöi koht `Märjaga `konnad `välja `ilmund IisR; saue maa läheb märjaga nõnda lidriseks Krj; Kevadine märg taheneb ruttu Pöi; märjaga soa `terveks koa teha, nabrad\_o lademes moas Muh; ei tea, mis asjast need `roosteplekid tulevad, kas märjäst vöi Mar; kui oli kuib ilm, sis_sai ühe kütuga läbi, märjaga sai mitu kütta teha (reheahju kütmisest) Mih; märjaga ei kolva ein kokku `panna HMD

*märgatama tud-kesks märgatedu märgatedu sil`mä? (vesised silmad) Lei

märginasa `märginasa märjalt – Jõe Vrd märginesä

märginesä `märgines|ä, -a märjalt `Vergud visatud `märginesä `kuuri`nurka happanema; *Olime `märginesä `külmä `tuule kääss; Mes sa `märginesa kohe `kuube `selgä panid Kuu Vrd märginasa*

märgu vihjamisi `ändis `mulle seda märgu `mõista Plt

märgu|mees taibukas inimene *sa_lt ike märgumiis küll, märgässit ärä tolle asja Nõo; Aadu om märgu miis, ega tuud joht naljalt ei petä? Urv; ta um hää märgo miis, kül sa näet, ta iks viil midägi `vällä märk Plv; Märgomiis, tu_um nigu targõmbagõnõ Vas*

märgus `märgu|s g -kse VNg; p `märgust Hää Pal niiskus, märg olek `saunas one pali `märgust VNg; *Kui jääb kuival suulviist liha või räimed - - `märgust änam ei ole Hää; minul lehm õli alati vesimärg `üüsi - - [luupainaja] tegi tämale seda `märgust Pal*

märgutama märgutama Nõo TMr Rõu, märgotam(m)a Plv Vas

1. aru pidama *Ku neh tul`li\_nuu\_pulma?, sõss ol`l inne tuud `mõtlõmist ja\_märgutamist Rõu; `Naksi mi? sis märgotamma, mis tuust asäst saa Vas*

2. aru saama, taipama *Kui laits nakab joba märgutama, siss om noid küsimisi nii pal`lu, et ei jõvva ärä vastata Nõo; Vanast jäänu, ei märguta enamb TMr*

3. mõtlema, meenutama *Ma_`nak`si ütškõrd märgutama, et kunas Ene `sündinü? um. Märgudi, märgudi, nikagu õks `vällä märgudi Rõu; mina ole vana miis, midägi mul siin suurt tetä? ei olõ?, istut ja - - märgotat nii `saatõ Plv*

märgutte märguse poolest *kuidas einad `märgutte oo, nõnna kaaretatse Muh*

märgäs → märksä¹

märhämä `märhämä mürama, mürgeldama *Noorõ\_poisi? õks ao`viitess `märhäse? Rõu Vrd märrama*

märi märi rähm, silma eritis – Lei

märi|kahru märi- San Krl Rõu Vas Se rhvl mäger tuli oriki orusta ja märakahru mäe alt *San || märiset ku märi kahr [õeld], ku kiä om pahanu? Vas*

märis leos *Villad `oiti märis Mus*

***märisema** märis|emma Rõu, -emä Kuu Kam, -eme San Krl, -emme Har, -õmmõ Krl; (ta) *märisess Urv mõrisema, mõmisema ma_j ole [karu] märisemist kuulu Kam; elläi märisõss Krl; ku nakass märisemme `irmsa kõvastõ Har Vrd märisämmä*

märistämmä märistämmä Har Plv; nud-kesks *märistänü Ote mõrisema, mõmisema karh saißt üless ja `naksi märistämmä Har; kahr märistäss `vasta, kui pini `pääle `aetass Plv*

märisämmä märisämmä Har Rõu Vas; (ta) *märisäss Kam mõrisema, mõmisema kahru muku märisäss laada läve_päl Kam; sa märisät nigu karh Har; latsõlõ mõni tek`k vigurit, märisi Rõu; kahr `saistass katõ jala pääle üless, siss märisi Vas Vrd märisema*

märjakas märjak|as Mus Lai, g -a Jäm Mär Kse Koe VJg Iis Trm; *märjäk|äs g -ä Kod; `märja|ka g -ga VNg märjavõitu, niiske toorakas ja märjakas vili lähäb läpatama Mus; eenad naa `niisked ja märjakad veel Mär; sukad märjakad, pane märjakast piast `jalga Koe; meie karjama on märjakas VJg; märjäkad puud, egä nad `irmass eväd põle Kod Vrd märjalik*

märjakene märjakene märjake sie on saand nattukese `märjakest, akkab jo `tuikumae Lüg

märjalik märjalik märjavõitu *märjalik [hein] ei kolva kokku `panna HMd Vrd märjakas*

märjalt märjalt Khk Muh Koe märjana *on tä (riie) märjalt jäänd kohegi paksuli, siis tä `audub ära Khk; ei sua juo neid (linu) märjalt ää korjata Koe*

märja|puu `märjabu margapuu – Vai

märja|võimu märjavõitu *mäda `oukus maa - - sedine märja `võimu maa Jäm*

märjuke(ne) *märjuk|e* Muh Vig Amb Hls, g -ese Jäm Mar Mär Kse Ris Lai Nõo, -se Khk Han Tor Häa Saa/-r-/ Koe KJn; `märjuke Hlj Lüg, g -se IisR; *märjuke|ne* Jäm Tõs JMd VJg Iis Trm Kod/-r-/ Plt, *märjugei|ne* Rei, `märjukei|ne VNg, g -se

1. (enamasti alkohoolne) jook *kui tõine`viina võttab, siis küsin - - et`anna`mulle ka seda`märjukest* Lüg; *see oo va märjuke, mis ta pæes laulab* Khk; *rüüpab seda va - - õlle märjukest* Mär; *viin oli viha märjuke, võttis miistel meeled piäst Vig*; *See (õlu) oo koa üks ea märjuke, kui toobi ää jood, oo loul lahti* Han; *tä oo maias märjukese`piäle* Tõs; *kas teil on sii natuke märjukest, ma taha oma kiilt`kasta* Häa; *rüibasin selle märjukse kekk ära, mis sääl pudeli põhjas ol'li* Saa; *Karjasele oli peti piim igapäine märjuke* Amb; *on liig pal'ju märjukest soanud* Trm; *võtame seda märjukest, kas juuasse vett,`viina või õhut* Lai; *nüid kül'mäga oless kül ää, kui toda märjukest saassi mõni lõnks rüibätä* Nõo **Vrd** märjakene

2. märjavõitu *sie riie on õige märjukene* Iis

märk¹ *märk (-r-)* g *märgi (-r-)* S(mæ- Jäm Mus Phl) hajusalt L K, I M TLä San V, `märgi Jõe Hlj Rld(n `märki VNg Vai)

1. a. tähis; tunnus *oma`märgid [on] pial,`vergu`pulludel ja`puojudel ja kuppudel,`aerudel ikke ka* Jõe; *tiemo kuhugi`seinä`külge üks`märki`kriidigä; tanu oli jo au märk vanal inimesel* Vai; *oue märk, igal ühel isi`moodi* Jäm; *jutu akadise märk pannasse jutu ede. kui jutt`otsas on, siis pannasse jutu lõpedis märk (jutumärkidest)* Khk; *tõmmeti märk`sisse, tahmaga tõmmeti`riipsusid, kui pailu pidi`vörku kuduma* Mus; *kiriku to'n on see`meite [kalurite] märk* Pha; *võrgul\_o [meres] märgid, suured pitkad lipud`külges* Muh; *Pesti üks ots aa märgi külgis, teina ankru voi kivi külgis* Emm; *iga perel oli oma märk, iga aena_päl oli märgiga pull või käpp; meres on`märkisi küll - - laebad`oskavad siis Väinamerest läbi`keia* Rid; *Metsas murdetse põesaste`kül'ges`oksi, need oo märgis, kust läbi`minna* Han; *kui`vil'ja`veskele`viidi, oli vil'ja kottel - - märgid pial* Tõs; *sial on märgid`pandud, et sial on uus tie nüid`sisse`aatud* Hag; *tanuga`käidi, kui inime`väl'lä läks, se oli naese märk* Juu; *igal talul on oma vapp ehk märk, sial on igasugu vigureid* JõeK; *puu`külge on pikkuse märk lüödud* JMd; *mu isal oli küinarbu, märgid pial* JN; *ajad adravagu, märk on eden, tikk`püssi* Kod; *kui külvati, olid lepa oksad`kaindlas, need`pändi märgist; teed jahuko'ile märgi, sõlme iseäralist`moodi* Lai; *tegin sinna`kohta ühe märgi* KJn; [pruudile] *nüüd muud`märki ei panna manu kui leier* Hls; *ku ma sukka kua, siss pane märgi manu, kui pal'lu ma är ole kudanu* Krk; [laud] *visati nõoriga`kaala, tuu`ol'li tu märk, et eesti`kiild kõnel [koolis]* Ran; *pane üits märk siia, kost saanikeld kudasin* Puh; *naise² es nõvvaki sõrmust, naise märk ol`tano* Kan; *sinna<sup>2</sup> piät midägi`märki`pandma<sup>2</sup>, sõss tunnõt ärä* Krl; *süvä lumõga`ísüsätäss tii`viirde ossa\_kost tii lätt, tuu om siss`tiile niu_märgiss* Har; *mõtsu päält pandass märk [et järvel kalastades mitte eksida]* Röp **b.** jälg, laik vms *mõnel`luomal on pali`valge`märkisi`külles,`selle`tunneb jo`kaugelt`tõiste`ulgast`väl'la* Lüg; *ken`tundo`amba`märkisi, sie`tiedä, kui vana obone on* Vai; *taal oo`sündimise märk löua peel* Khk; *kui rubis (rõugetes) olnd oo, siis rubi märgid jäävad`peale* VII; *Päris puhas [laualina] äi ole, [värvi] märgid ikka peal näha* Põi; *Mõnel oo must märk või täpp näu pial* Han; *obusel on ilus märk otsa ies* Hag; *tule`kahju ei pidand`tohtima ema näha - - siis pidi lastel ikke`miški märk`kuškil olema - -`miški punane plakk* KuuK; [nahal] *küüne märgid kõhe (kassikriimustustest)* Kod; *na (õunad) om puha loppi saanu, aava ja märgi kül'len* Krk; *periss verevit`märke om, nuu om tulemärgi* Ran; *miä ei tiiä, kost sji tõrva märk om saanu näo pääle* Nõo **c.** lõige; šabloon *Selle märgi järge leigame kalaventski kurgunipi vassikanahast väl'ja* Kaa; *Taal olid kasuka märgid,*

`märkide `järge `lõikas `välja ja `õmbles kogu Pöi; Oleks mool märgid olevad, ma teeks praegu veel püksid valmes Käi

2. a. märklaud *sie on õppind iast `märki `laskema, laseb õsavast `märki Lüg; `soldadid `laskod `püssügä `märki Vai; poisid `lasvad noolega `märki Khk; käiväd `piale ega õösse `märki `laskmas (ehal käimisest) piltl Krj; Osav käsi oli, laks ja laks pani `märki Pöi; laseb märgi `pihta Tõs; laseb `ästi `märki, on kõik märgi pärast pannud Trm; lask püssüst `märki Krk; kas sa saat püssäga `märki `laskõ? Har b. piltl (millegi õigeaks osutumisest või õnnestumisest) *sie ei mend `märki küll - - sie ei ole tosi VNg; `ninda `märki kui `märki läks [ennustamine] Lüg; See mis sa Juhanile selle asja kohta ütlid, läks küll otse märki Kaa; mo töö läks õege `märki, oli iä ilm jah Tõs; see läks `märki mul, et täna läksin `sinna Tor; tuu sõna läts `väega `märki Plv**

3. a. märguanne; leppemärk *sie `annab `märki, et nüüd tuleb `lassa Lüg; Andis eemald kougeld keega märki Emm; `praegu nad (neerud) ei anna `märki, et nad `aiged on HMD; lüüb `käegä `väljä `puale, `näitab `märki, [et] ärä tule, ärä tule Kod; and `märki tõisele, kas näut `käege või pilgutess `silmi Krk; olõss sa mullõ veidikenegi `märki `andunu Krl b. enne, ettetähendus *virmalised - - se iad ei tähenda, et sõea märk Sim; sij one `selge märk, ku ninä piält süveleb, suab surma sõnumid Kod; täht tul' `maaha, inemine siss koolõss, meil om tuu märk Se c. tundemärk; ilming, mille põhjal midagi järeldatakse mõned tuntsid ja `vaatasid `märka, kui `lehma `ostsid - - kas oo ea piimalehm Mih; tormi märk - - ku räimekul'lid `metsa lähvad, siis tuleb kolme päeva pärast `santi `ilma; Piupesades on nüid inimese elu märgid Hää; rohodega määrin, aga reuma vedelik midagi `märki ei too, et ta `aitaks HMD; `selge märk one sij, kui kaev tühjäss `tõmmab, one sadu uadata Kod; temä selet noid `aiguse `märke, kudass ütte vai tõist `aigust tuta Nõo**

4. (eitavates väljendites) sugugi, põrmugi, raasugi; ühtigi *`vankrid olivad puust, ei old `rauda mitte `märki VNg; `ninda ajas `suitsu `sisse, et mitte üks märk ei `tõmmand Lüg; sii pole `märkigid `vihma sadand Khk; `Suhkrut ei pane mitte üks märk [õllele] `juure, see teeb pēe `aigeks Mus; Vanatoadi katus äi pea mitte `märki änam Pöi; Ma pole `märki väsind Emm; mul paljas kaju leib, pole kõrust `märki Rei; pole seal korsnast peal oln `merki Phl; olin kõek_se öö virebil ja ülal, saand magada `märkigi Mih; ei ole kuuld tast mitte üks jumala märk Plt*

5. märgile ~ märki panema; märgi pärast panema 1. ära märkima *Pane nüüd `märgile, et `mõistaks `seie tagasi `tulla IisR; Nii tasa inimene käib, et pane `märki, kas läheb paigast ää või mitte Mus; Kahlud olid `loetud ja märgi pärast `pandud, `kartis `vargud Pöi; pilved `lähtvad, aga `pissi, kui sa `märki paned, siis väha `kõikuvad ikka `eetsi Muh; ega varas `õösse tea vodata, et [puud] märgile on `pandud HJn; panen märgile, siis soab aru, kas kiegi on käind `võtmas Koe; panen asja märgile, kui ise kodunt ää lähän VJg; perenaene paneb või märgi peräss, et tunneb ärä Kod; ma panin märgi pärast - - kui uksest `väl'la lähen, panen õle kõrre või mis taht vahele, siis tunnen ära, kui `keegi on käind Lai 2. tähele panema *Eks\_ned `massuu-rikad pand juo `laadal keik `märgile [kui palju keegi raha sai] IisR; [kui] tiivastega `naadrased `lindvad inimese `pääle, siis on aga pili tulemas ka ja vihem, oleme neid `asju märgile pand Rei; tähedess panid `märki, mes kellä aeg one Kod**

Vrd merk

märk² märk g märgu Mär Han Var Tõs Tor Hää Juu Trm Kod Ksi Lai Plt KJn Krk Puh San V(-o VId), märgü Lei; p `märku Hlj IisR Jäm Krj Pöi Muh Ris Kei Koe, `märko Lüg Mar, `märkü Khn

1. märguanne, signaal *sie`andas`märko, et piad just menemaie`välla Lüg; mere ääres tulega annab`märku Jäm; Ju kedagi taale ikka`märku`andis, et`otsima tullakse,`täadis ää`panna Pöi; igaiüks`andis oma märgu [merel olevatele kalameestele] Muh;`andis käe`näitamiseega teesele`märku Mär; annab`neile`märku, et tulevad juba Tor; metsän tõene annab`märku, et metsävaht tuleb, vilissäb ehk kuda Kod;`andis`silmadega`märku --`vaatas ise sinnenäpöole ja sellega nagu`suündis teist ka sinnenäpöole`vaatama Lai; sa_pedi telle`märku`andma, et timä enämb edesi tulla ei vöi? Har; sõss ku`tä (ennustaja)`märku`and -- siss`ísirgukõnõ võtt tõmmaßs nokaga_karbist õnnõlehe`vällä Rõu; sala`kullõja?`änniva?`vainlasõlõ`märku Plv*

2. a. mõistus, aru *Kui mehel omal`märku`pias ei ole, siis`naisel tämaga`raske elada küll IisR; Ei tia, millas poiss märgu`pähä võtab Han; põle seda`märku, et sellega akkama saad Var; Aga`nda paelu ikka oli`märkü`piäs, et üks ikka`valvas Khn; tal märgu`puudus, põle aru pääs Hää; tal on`märku, ta saab aru kohe Ksi; Asi om nii sassih ja märk om otsah Vas; tuu (vanake) om`märgü mun (arukas) Lei b. meelemärkus`inimine on`märkota jäänd, kukkus maha Lüg; ei taal põlnd meele`märku`peas Mär c. nõu; plaan`kost`tä tu`märgo võtt Vas; imäl`olno\_ka`märk, et panõmi`rõiva\_sanna ette; Märgoga\_tetäs`rohkõp ku_`jõuga? Röp; kerikoh kogondußs tulõ kokko, pidävä`märko; mu`märgu`perrä lätt Se*

3. märku saama taipama, aru saama; aimu saama *sie laps saab jo`märko`kõigest`asjast Lüg; sai sest ikke`märku, jättis selle ameti maha Mär; ma saen`märku, et`täma`käen one Kod; ma sai`märku`küll, aga ma is panõ`täheliki Har; vanapagan`sai`märko, et poig kotoh käve; inne saa`õi\_lats`määnestki`märkugi?, ku meeletotuss`kiinni_kasuss Vas; märku võtma 1. tähele panema, märkama, taipama`ei sie`votta`märku`seda`teha Hlj; Küll`mina`pilkan`talle`silma -- et võttaks`teine`õmmetegi`märku; Kui jo`lapsed -- ise`märku`võttama`akkavad, eks siis lähe elu`kergemast IisR; teene võtab`märku, teene ei võta Mär; ega see mees`märku`ei võta, ei pane`tähele Kei 2. eeskuju võtma`ta võttis`võerast`märku`Juu; võttis`asjast`märku`ja`tegi`järele Ksi; minije võits sellest`märku -- siss`sai`sedäsi`valla Krk*

märkama `märkama Muh Var SJn, da-inf `märgata hajusalt Sa, Kul Mär Kse Han hajusalt Pä, Ris Kei JõeK hajusalt Jä, Rak VJg I Ksi Plt, `märkada Hlj Lüg Jõh IisR; `märkämä Khn San Plv, da-inf `märgä|tä Tõs Kod KJn Trv Nõo, -dä Lei, `märkädä Kuu Lüg Jõh; `märkämmä Rõu, da-inf `märgädä? Har Vas; `märkämä TLä, `märkmä Lei, da-inf `märgätä; `märkäme Krk(-r-), imperf (ta) `märgäßs Hel; tgn `märkaja Hls; da-inf `märdädä Lei

1. tähele panema, täheldama a. (aistides, eriti nägemismeelega) *mina mitte ei`märkantki`ühtä,`milla`täma`tuli Lüg; Ma ei`märkand, kas ta õli pue`juures Jõh; seda\_s ole`märgatagid, mis ta siit ää võttis Khk; ma`märkasi`il`juti, et`meite`tuhlid`mädanema`läind oo VII; Siis kui teised`märkasid, vana oli juba`kadund Pöi; siis alles`märkas, et oli ää`eksind Mär;`Kiski ei`märgan, et`laps`vee`sisse`kukkus Han;`küindlapäe`aegas`pähkel`õitseb, pisikene roosakas`vähä`märgatab`õis PJg; ma`märkasin`oma`eksitust`JõeK;`eks`seda`märgand`kõik`Koe;`läksin`müeda, ei`märgandki, et`ta`seal`oli VJg; ei`märgand`mitte`kedagi`Iis;`kas`sa`märgasid, kes`mööda`läks`Ksi;`lehmäl`ol`li`utar`kaiski, veri`läits`piimä`sisse,`vaie`põhja,`tedä`es`märkä,`pääl`ol`li`iki`puhass`piim`Ran;`kas`sa`märgäßsit,`kohe`ta`raamatu`pañd`Puh;`siss`naksi`ma_ka`märkämmä, et`meil`ka?`ei`olõ`leibä`Har b. (tajudes, aru saades, mõistes) `muistus on`juo`vähemäst`jäänd, enämb ei`märkä,`midä`räägib Lüg;`Laps`nuor`viel, ei`sie`märka`miski`Jõh;`nüid`mo`meel`ep`märka`änam`midagid`Pha;`see_p`märka`enam`mette`midagid,`see`oo`nii`joonud`Muh;`ta`märkas`surma`tuñnini`Mär;`kas`sa*

akkad ükskord `märkama Var; laps `märkab natike, kui `vaatab, akab `naerma Tor; saab suuremaks, siis ta akkab juba `märkama Ris; pea oli oemane, ma<sub>i</sub> märgand kedagi Kei; elased rehetuas, kui ma `märkasin, siis isa oli teind uue tua juba JIn; `saksalaine õli, kavva `aega ei märganud `iesti kielt Trm; laps kannab `kaala, issub ise ja `märkab juba Kod; ma jo vähä sest asjast märgäsin KJn; `väike laits ei `märkä toda, mes om kõlvulik vai mes ei ole Ran; ei `märkä kõnõlda Lei; m e e l t m ä r k a m a aru saama (hakkama) laps akkab ju miilt `märkämä KJn; mis iki miilt `märkäss ja aru saa (lapsest) Krk; laits `märkäss jo² miild Plv

2. taipama, millegi peale tulema Ei `märka tõist terestatagi Jõh; Ei `märkand `õigel ajal `vilja kokku `panna, tia mis nüüd tieb IisR; ei `märka koju `tulla Mär; kes `märkas sel ael `kohta (talu) `osta, see sai veel Mih; Nämäd `märkä<sub>ss</sub> `ühti tagant `purju `suõti `lahti `laska Khn; ehmataasin, et ma_i `märkan tal sol'gi `ämrega `anda Ris; ta `märkas veel `õigel aal `tulla JMd; võeh, `meske tuul, ei `märkä `jäädägi veiksemäss piltl Kod; kanad on nüüd lakas, rumalad, ei `märka `väl'lä `minna Pal; oss ma märgänü oma kääri üten võtta Nõo

Vrd merkimä, märkima

märkamata `märkamata Mär Kei Lai, `märkämätä Tõs taipamatu, tähelepanematu nii aru saamata ja `märkamata inime Mär; jookseb pia laiali - - niske unestaea inimene, `märkamata Lai

märkane `märkane terane, tähelepanelik `ninda `märkane ja terane laps, kõik `asjad täma `püiab kätte `saada Lüg

märkima `märkima, (ma) `märgi(n) hajusalt Sa, Muh Rei hajusalt L, Ha(-mä Juu) JMd Tür Koe VJg IPõ Plt, `märgin RId/-mä Vai/; `märkimä, (ma) `märgin Tor Hag Kad; `märkmä, (ma) `märgi(n) Tõs Khn Kod Lut; `märkmä Mar/-ma/ Võn, (ma) `märgi(n) KJn Trv Nõo Ote Krl Har, `märgi V(märge); `märkme San, (ma) `märgi Hls Krk; tud-kesks `märgitud Vil

1. a. tähistama, märgistama kas `lõigeti `kõrva `õtsast tükk `välla vai `tehti rist `kõrva `külge - - `ninda `märgiti vanast `lambaid Lüg; Kuhu siin `metsas `eksida saab, tie `puite järele ära `märgitud IisR; sa `tõmbad riipsu ede, märgid εε, kust saadik εε saed Khk; riidiga `riide `peale märgitakse joned, kui soab `leikama aketud Vll; paadid märgitse ää Muh; `lammud sai enne `märkida, lammaste kõrvad lõegati märgid `sisse Mär; `Metsas tihatse puude `märkimest, lüüatse `kirvega laba pial, see märgitud puu `võetse maha või pannatse `vaiku `joosma Han; `Meister märgib tüemehele laeva kuarõ mõõdud ede Khn; `märkis aeda `seina, et `märki lasta Tor; mõned aßsad, mis `tarvis on, märgin ää, et segämini ei lähä Juu; nüüd märgitakse `luomi sarve piale JMd; märgin maa ära, kust saadik Iis; isa tegi puutööd, tema `märkis `reismaßsiga, `tõmmas puu `piale joned Lai; lihunigu märgiva `luume Trv; märgi ärä, kost saanikeld kodosid Puh; Egä üits piab oma tüü ristale iks märgi kül'ge tegemä, kui om ärä märgitü, siss ei saa tõene ärä vahetada Nõo; mõtsavaht `märke mõtsah puid Plv || tähendama ei `märgi tuu midägi Se b. pesu märkima, nimetähti tikkima `särgid - - keik oli `märgitu, nimed ies ja; kolmküend kaks `patja `püüri oli mul, nied oli keik ka `märgitu VNg; Ei `idal ole `aega `tulla, `märgib `kaasavara pesu IisR; Padjä `püiridel, käterätikul ja kõigil `aßsadel olid nimetähäd märgitud Han; naiste rahvad märgivad `riided äe Hag; kuoliõpetaea naene, see siis õpetas iegeldama ja `märkima Kad; mina märgin rätikud Iis c. üles tähendama, märkmeid tegema ega lesel naesel ole sellest `märkimesest lugu, vana nimi oo ea küll (abielu registreerimisest) Mih; ku ma `kußkil tüüßs lähä, märgitass mu nime `sisse Hää; tüdruk `märkin `auto nummer üles Ris; ma `märksingi juba üles KJn; sai jo raamatudõ üless märgitüss, et sa mõtsan iilä tüühn ol'i; märgi õigõ üless, mis sa? `täambä tei Har || arvestama

`kauplesid omale sulase või `tütriku suvest, `anti ikke `rupla käe raha `kauplemise ajal, seda siis `palga `külge ei `märgitud Lüg

2. a. mõtlema, aru pidama *ega ma_i tiia, aga ma esi märgi todavisi Nõo; müüßs `märknü, et mis ma tii Võn; tiä `märkse tan tük'k `aigu, sõss `võtsõ vikati `sälgä ja läts `mõtsa `niitma Kan; ma märke uman vaimun, et ma<sub>i</sub> lasõ [hunti]- - tappa<sup>?</sup> Urv; ala<sub>i</sub> `märkü säl enämb medägi, muudgu mine edesi Har; odot, ma märgi, kuiss tä tulõ tetä[?] Plv; inemine märk ütsilde, jummal' käänd tõisildõ; är_i tekku[?] ilma `märkmätä<sup>?</sup> midägi Vas; küll tä märk kavva Se; `märkvä_i katekeisi - - miä tetä Lut* **b.** kavatsema, plaanima *mis `süüki sina `märksid [teha] Hls; kui kavva `aiga sa märgit olla sääl Nõo; Mä `märkse õigõ_i `täämbä Kikka `mäele minnä[?] Urv; mi_i märgi, et `täämbä õigõ kotun rahulikult olla<sup>?</sup> Har; Nää `märkvä viimate `tütrigu võtta Vas; ku<sub>i</sub> tä - - märk `naadagi illahhutma, siss tulõva_i pahandusõ[?] Se; märgit är `sõita<sup>?</sup> Lut* **c.** nuputama; välja mõtlema *ärä `märksi viimate, et nü om soe Puh; märgit vällä, mis tu om, verrev lihmake, `ihvine lõiakõnõ = jõhvikas Har; Nakanuva<sub>i</sub> sõss `märkmä, iks et midä kül_i kikkalõ tetä[?], et täl `aigu ei olõss nii varra laulda<sup>?</sup> Urv; märgime no<sub>i</sub> katõ<sub>i</sub> pääle kokko üte nal'a juto Röp; `märke üts laul, mis saa kõigil laulda[?] Se*

3. märkama, tähele panema *mie_n `märkind, et `auku on sies Vai; Loomad täätsid ede ää küll, kui ilmad kurjaks läksid - - vanad inimesed olid selle kõik ää `märkind Põi; Kui nina ots kiheleb, siis soab surma sõnumid - - olen `märkind, et [see] on tõsi Jür; ma `märksin seda inimest ennemgi Koe; siäl üks müßs - - sü järveß märgib ärä, sü `ütleb, milla vihimä tuleb Kod; ma märke ärä oma eßsituse Võn; ma mitte es märgi[?], et ma jäti vanainemise ilma Krl; tõõnõ `märknüki is, et mullõ `kängi vaia om Vas*

4. a. nentima, mainima *Juhataja `olle `märkin, et Küit teeb iad tööd Han; mis sa sest naa märgid Hag* **b.** (imestust väljendavalt) *Ära märgi, kas tõesti ikka lasite selle piraka koorma juba läbi Tür; märgi_s sa[?] Se*

5. värkima märgitasse, kui *`rautasse - - obose `kapja Mar*

märk|lõng 1. = märkniit *märk `lõngaga mõned `õmblevad nime tähed linade `pääle Lüg; märk lõng, `miska pesu `märgita Jõh; pesu märgiti, siis oli `enne ikke märklõng, oma nimetähed `tehti `peale Juu*

2. lõng kootud kangaosa pikkuse märkimiseks *`kangale `pandi märgid `sisse - - kudumese ajal `nähti, paelu kujutud oo, `õeti märk lõng Tõs*

märkne|päiv → märtnäpäiv

märk|niit *teat tikkimislõng `miska pesu `märgita, on - - märk niit Jõh; Vanaste märgiti pesu, õmmeldi nimetähäd punase niidiga `sisse - - see märkniit ei ann pestes `värvi maha ja `riided `tunti ää Han* **Vrd** märklõng

märksa *`märksa Koe Iis Kod(-ä)*

1. veidi, natuke *sie on `märksa paha teha Koe; õlen `märksa `kuulnud seda Iis*

2. vägisi *`märksa tahab külm ärä võtta; tüib `märksä, rohmib tehä Kod*

märkse → märksäⁱ

märksäⁱ *n, g `märksä Krl Rõu Vas Se, `märkse Har, `märksä Plv Se(-a); märgäs g `märksä Kod; komp `märksäm KJn*

1. märkav, tähelepanev; arukas, taibukas *one märgäs - - [märkab] et si asi nõnna lähäb Kod; `märksä inemõni ei lase ennäst pettä<sup>?</sup> Krl; esä om `märkse, poig viil `märkse Har; susi um jo `väega_i `märksä Rõu; tä om `märksa, ta võtt kõik' märgu[?] ar[?] Se*

2. märgatav, tähelepandav *sij ikki vähä `märksäm ja ilusam teisest KJn; `märksä küil', tõist `muudu Se*

märksä² → märksa

märkus `märkus Lüg Muh Rõu/-ss/, g -e Vai Vig Kir Tõs Tor Ris Juu JMd Koe Kad VJg I Plt Trv Krk Hls; `märküis Lei

1. meelemärkus, teadvus; mõistus, taip *sene `märkus õli `selge `viimase `tunnist `saadik Lüg; ei tuld `märkuselle Vai; `märkusel oli Vig; täl põln `märkust `viimse tunnini Tõs; mul oo ike veel `märkust Tor; ei enam ole `märkust pias Koe; ike ei õle sõgedal `märkust Iis; tämä ei segänd õma jutuga, `märkus õli kuñni surmani; sul ei õllud `märkuss küsidä sedä `asja Kod; oleks võind teha, aga põld seda `märkust Lai*

2. etteheide, hoiatus, noomitus *ma õlen jo `märkust saand, et ma ia `tüoline ei õle Lüg; annan tale `märkuse, et ta teenekord sedasi änam ei tee Tor; ega ta ooli `märkustest, mis `talle `tehti JMd; ametnikule `testi `märkus, et alvass `ütleb Kod*

3. märguanne `kästi - - kola lauad igas peres ülesse `panna tulekahju pärast, et siis sellega `märkust `anda, kui `kuşkil põleb Kad; ma anna tal sõrmege `märkust Krk

märlak `märla|k g -ku pleiss – Jõe Kuu

märlama `märlama pleissima – Jõe Kuu **Vrd** märlima

märlima `märlima pleissima – Jõe **Vrd** märlama

märling `märling kanepist lõng köieotsa sidumiseks – Jõe Kuu

märnik → mernik

märo¹ `märo vesine, soine koht `märost saat `mõnikõrd pal'lo kallo Röp

märo² → märu

märrama `märrama, da-inf `märrata Ksi Plt SJn Kõp; `märrämä Trv, da-inf `märrä|tä KJn T, -tä², -dä² V(-mmä; -mõ, -dõ² Krl), `määrädä<sup>2</sup> Se(-r-); `märräme Pst, da-inf `märräte San

1. marutsema, märatsema (enamasti ilmast) *talve `tuiskab, `mässab ja `märrab Plt; Juba kolm `pääva `märrand, nõnna et maa ja `taeva vahet ei näe SJn; ilm nakass `irmsade `tuiskama ja `märrämä Puh; serände ta\_i ole, et `mässäb ja `märräb - - aga ta\_m napak, `puuduss om ike man Nõo; ilm om nakanu `märräme jo San; Ilm `väega `märräs vällän, `tuiskas ja `tormas `hirmsallõ Urv; no om jo kolmass päiv, ku ilm `märrämmä `naksi, ei_tasahu viijl vällä² Har*

2. hullama, mürama *latse joosiva ja `märrässivä ussaian; mes sä `märrät, ole rahu Ran; nüid [lapsed] `märrävä ja `piävä pilla `kaari, seeniss ku mõnele `aiget teevä Nõo; seeni sa `märrät, kui pill perän Kam; tä `märräs nii hullustõ, et pää otsan likõss läts Kan; Latsõtüükü_nuu `märsi<sup>2</sup> ja `kirsõ üüd ku_ `päivä Urv; mis\_ti nakat `märrämmä jälle, piüüüge õmõta paigal Har; latsõ² ummaki² nu suurõ² `märrjä<sup>2</sup> Rõu; suur inemine, aga muud mõistaki<sup>2</sup> tetä, ku lastõga `märrätä Röp **Vrd** märhämä*

3. jändama, vaeva nägema *siss Oskar `ulka `aiga `märräss temäga (õmblusmasinaga) - - enne ku ta `kõrda sai Nõo; [mis sa] sitaga `märrät Urv*

märsik `märsi|k (-r-) g -ku väike, inetu olend *õege inetu naene nagu märsik; siin one kõik nagu märsikud `veiksed; kas nüid one mõned tüdrikud, nagu märsikud (kohmakad); märsik on `veikse kasuga - - nõnnagu üks põnn Kod*

märsi|vahe `märsivahe söögivahe – Lüg

märss¹ `märss (-r-) g `märsi (-r-) Jäm Khk Pha Tõs Vän Saa Juu hajusalt Jä ViK, I Äks Plt Pil KJn eL, `märsi Kse PJg HJn Amb SJn Kõp Pst, `märsi Hlj RId(n `märsi VNg Vai), `märsi Jõh; `märsš g `märsi, `märsi Lei

1. kasetohust või niinest punutud seljapaun *sie oli kala `kandamise nou, kase tohust punutud märss Hlj; `leiva `kannikas `märsis ja `lähker ies `piimaga - - `läksivad vanadmed*

`moisa `puole, `ninda et märss `uiskus VNg; ku `karjas õlin, siis õli mul ka märss, leib ja `silgud õlid mul `märsis Lüg; kesk`ommik ja `lõune toit `pandi [karjasele] `märssiga `kaasa Jõh; märss tehakse kasetohust, muust ei sünni teha HJn; `märsside sies on `leiba ja leevakõrvast JMd; leib oli märsis ja karbis oli `silku ja võid VMr; võta aga `enne päeva `tõusu märss ja `lähker `sel`ga ja mine Kad; märsile käis lakk `piäle, tämä ei `võtnud vihimä `sisse Kod; märss - - oli kase tohust `tehtud, selle märsiga käis ta seenil ka Lai; karjassele pandas märšš `kakla Lei **Vrd** merss

2. a. suuresilmaline võrkkott einad pannasse `märssi Khk; enamasti olid märsid - - mette sülega ei oln `tarvis [heinu] võtta Tõs; märsid on nõorigä `tehtud Juu; ristikeina märsid olid [vankri] pial Pil; pane aina `märssi ja võta üten Puh; märss `aeti `kuive `ainu täis, `panti rattile ja `panti `persealune tek`k pääle ja `minti `sõitma; miu esägi kodass `kaplust `märssi Nõo; ku kohegi obõsõgõ `minti, siss `pañti aina `märssi San; võta no_tuuj märss, aja `hainu täüs hobõsõle üten võta? Har; kablonõ märss, läbi märsi `süügi hopõñ Se **b.** vitslookadega võrk heinte, põhu vms kandmiseks märsi look on üle `meetre pikk, õhe looga kül`les ol`lid paalad Saa; märssid `ol`lid paeladest `tehtud, kahel puul ol`d puud - - `pañnid `märsse `pääle `kõlkad ja Kõp; märss - - kaits `luu`ka olli kül`len, kabla man Krk

3. vana ese ma aja kasuga märsi maha? Har

Vrd mõrts¹

märss² märss g märsi väike olevus ta ei ole edesi jäänu, ta om niigu märss Ote

***märssima** tud-kesks märsitud korratult nõeluma muko mässitud ja märsitud, nagu mina pimedispidi tijn. enam ei näe nõuldu, muko märsin aga Kod

märssus kortsus `riided kõik `märssus üll Muh

märsu|piip teat väksemat sorti piip minu mehelgi oli `märsupiip, ei tühi ole teese piibu `vasta, eli tuleb suhu Koe

märsä märsä kallim Selle poesil märsäsi mjõtu tükkü Khn

märt märt (-r-) g märdi (-r-) Saa Rap Kod Plt KJn M hajusalt T, V

1. mardipäev kui märt must on, siss tulevad mustad jõulud; märdis `tehti karaskid ja veri `vorsti Saa; ku märt kapsib kasukaga, siis kadri ripsib `riidetä (kui mardipäeval külm, siis kadripäeval sula) vns Kod; `mihkle pääväst kuus [nädalat] `märti, märdist kaks kadrina KJn; rääbiss - - koeb jää all kül`mäge märdi-kadri ümmer sügise Trv; märdi aig läab karu `pessä, `maarjal tuleb `vällä Hls; märt `määndeb, kadri kanguteb, andress aruteb, nigulas needib Hel; suvik pidi `tijnmä jüripäeväst märdini Ran; märt `olli `enne, kadri `tulli kate nädäli takst `perrä Nõo; Enne `märti `olli aiavili kah joba koristedu Rõn; märt `määteess, `katri `kaotõss, siimuñ tege silla Krl; rügä `pañti kuhilikku, sääl saís märdini; märdiss iks rehe\_saava? är\_`pestüss Rõu; Tsiko tapõte vanast suurõmbalt jaolt märdi ja jõulu vaihhõ pääl Röp

2. mardisant märdidel ol`lid näod määritud ja linatuít lõua otsas, siss es tunne ära; `märti es tohi ukse taha jätta, siss viib maea õnne ära Saa; märdid - - kääväd vanan `riiden Kod; ku uiss `valla `lasti, siss märdi visassiva `peoga `vil`lä `sisse Nõo; märdi küüitse? külmetäse, märdi `varba? valutasõ rhvl Plv; Ku märdel ol`l sääne vahva esä, kiä `mõistsõ `häste lõvvada\_siss tuud sai naarda\_ku `kurja Vas; ku `mäртеба om, sõss märdi? `karglõva (tantsivad) Lei

Vrd mart¹

märteba `mäртеба mardipäev ku `mäртеба om, sõss märdi? `karglõva Lei **Vrd** mardipäev märtne- → märtnä-

märtnälpäiv `märtnä-, `märtnä- Har Rõu Plv Vas; `märtnē-, `märtnē- Har mardipäev *ma olõ periss `märtnepäävä `sündünü; hommõn om `märtnepäiv, `täämbä õdagult tulõ märde`sahti minnä?* Har; *Tulõ `miilde ku_tul'l neh `märtnäbä tuu `isia`tapmise aig Rõu; `märtnäpäiv käeh Vas* **Vrd** mardipäev

märtnälsant `märtnä- Rõu Vas, `märtnē- Har mardisant `märtnepäävä käävä `märtnesahti? Har; *kadõrna sandi? ol'li? kõge `valgõ?, `märtnä sandi? musta?* Rõu **Vrd** mardisant

märtäne `märtäne mäherdune *kae\_`märtäne ka'p Räp*

märu *mär|u* Mus Pha Emm Phl Var Tõs PJg Tor Koe Ksi Plt Pil SJn Kõp Hel, -o Lüg, -ü Rõu

1. maru, suur torm *`kange tuul ja märo Lüg; ilm leheb märuks Phl; `öösi tuli `kange märu, see oo tormist veel suurem Var; Ku kaas tuult kiub, sis lähäb ilm märule Tor; küll on täna `kange märu Ksi; kole märu oli, aas kõik ajad maha Pil; märu `märrab nõnna\_t suud ega `sil'ma ei näe Kõp*

2. piltl riid, tüli; lärm, mürgel *Kui vana tuli, läks märuks lahti Pha; nä `tjõdseve ärä - - `missugust märu siin enne olli Hel; laisõ teevä märrü Rõu*

Vrd meru

3. aur, ving, suits *kõök märu täis Tor; küll seda `suitsu ja märu on ahju `küttese aal tuba täis Koe*

märul *märul g -i* Emm Jür Ote; p *märulit* Rõu mürgel, möll, lärm *Läks igaveseks märuliks (lööminguks) Emm; Selle joodiku märuli pärast ei saand `öösse magadagi; Teeb aga täna märulid (tormisest ilmast) Jür; Vana - - ol'l `hinde täüs `laknu, sõs tek'k pulmõn säänest märulit et hirmus Rõu* **Vrd** merul

märuldama *märuldama* Trm Nõo

1. mürgeldama *Latse mängiva ja märuldava Nõo* **Vrd** meruldama

2. riidlema *Asja eest teist taga märuldab nii, et - - küla rõkkab* Trm

märuma *märuma* mässama, möllama *`kange rajoga järv `irmsass `mässab ja märub* Kod **Vrd** meruma

märune *märu|ne* Ksi Pil, g -se Rei *marune meri on märune Rei; tänane ilm on nii märune* Ksi **Vrd** merune

märäh(h)ämä *märähämä* Vas Se(-hh-) Lut, -mmä Se; *märähämä* Lut

1. märatsema *kui tul'l `juubunu, märähäss* Lut

2. mürgeldama, hullama *tä_i mõista? `mängi ka?, märähämä tükiss* Se

3. mässama, jändama, vaeva nägema *ma vana inemine, ma naka ai lastõga inäbät märähämä* Se

4. mõmisema *kahr märähhäss* Vas; *märrä ku maka lävi unõ* Lut

märände → merände

märändene → määrändene

märäne → määrane

märästi sugugi; midagi *raad (raha) ai ollõv olnu nei märästi; väznü olõdõ, sõss ei `kõhta (jaksa) nei märästi* Lei

mäs → mis

mäsale *sassi nõörid need on mäsale läind* Rid **Vrd** mässale

***mäsar** g *mäsara* lühike *mäsara `jalgudega - - kõverad ka viel* Lüg

mäsime → mässima

mäskima `mäskima mässima, mähkima `Mäskis end nii `kinni nigu kala `vörku Mus
mäslema `mäslema San/-me/ Rõu/-mma/ Lei, da-inf mässelda Kse; (nad) `mäslese Har
hullama, vallatlema latse `mästlese San; pini<sup>?</sup> `mäslese Har; poiži[?] lätevä[?] `mäslema
`tütrikidega (ehalkäimisest) Lei

mäsmä → mässima

mäss¹ mäss Lüg Rõu Vas, g mässu Jäm Khk VII Rei Mär Kse Mih Tõs Tor Hää Ris Juu
JMd Koe VJg Iis Trm Kod Trv Krk Ran Puh San Plv, mässü Krl, `mässü Kuu; n, g `mässu
VNg, `mässü Vai

1. vastuhakk, üleštõus `mässu one `lahti VNg; tuhat `üeksasada `viierendel `aastal õli mäss
siin Lüg; suur mäss oli söa aal Khk; mässu aal keik inimesed oo nenda ärevile VII;
lähvad - - `tõstvad `mässu Mär; vabriku sehes suured mässud, `tüülesed treegivad Hää; eks
`ilmas ole pailu `mässusid old JMd; läksid `mässu (riidu) Iis; rahvas tiib `mässu Trv; minu
aea sehen om mitu `mässu ollu Ran; mässü `aigu inemise `mässäse Krl

2. torm, maru tuule mäss ja tuisk; ei õle enam `mässu, on ilus ilm Kod

mäss² mäss g mässä hajusalt Sa, Mih Hel; mäss VII Mär Sim Pil, g mäss|i Emm
Rei, -a Khk, -u Vig Var; g mässä Kos

1. a. sasipundar päästa `mässast [lahti]; lõhjavihht paljas mäss, nenda segamine Khk;
`Mässä pole `kerge aruta Kaa; ui es jookse änam `ümber mette, pidid seda aruteme - - et see
mäss ää kadus VII; See on paljas lõnga mäss, kis seda änam `lahti arudab Emm; lõnga
viht - - üks mäss teine, sialt ei sua aru ega `otsa Sim b. kogum, pundar kuuse kollud, mede
Mari tõi suure mässu neid Vig; sääsed sõdivad, `öotse naa et tuleb `vihma, nisuksed suured
mässud Var; ta ei ole turvass, [vaid] üüts mulla mäss (rohujuurtega läbikasvanud mäta) Hel

2. mässamine, jant See on nii suur mäss, kes seda (vilja) mütu kord `tõstma akkab Pöi;
[linnaste tegemisega] on ilma mäss, aga no tuleb tiha, no kudass sa muidu õlut saad Pil

Vrd mäsu²

3. hoop, löök – Kos

mässä `mässä Sa sassi, puntrasse Võrgud olid `mässä läind Jäm; köis läks `mässä; Nöör
keriti pööra pæele, muidu nöör leheb `mässä Khk; lõhja viht läks päris `mässä, sest ep saa
enam midagid Mus; Magadusi äi `tohtind kerida, siis lõng tuli `käärimise `aegu - - pahmakate
viiti moha ja läks `mässä Pöi **Vrd** mässä, mässu

mässaitama `mässai-tama IisR; `mässäi-tama IisR Iis segama Ära mene piupere `naisi
`küögis `mässäi-tama; Mis ta, turakas, `mässäi-tas `ennast `teiste `ulka; `Kesse sie
`mässäi-taja (korratuse tekitaja) siin oli, `eldus küll, misike tuba IisR; leiva pudid, apud kuart,
`mässäi-tasin sellega pudid `ümber Iis

mässak(as) mässä|k Plt, mässä|k Kod Plv, g -ku; mässak|as Muh Mar Kad, g -a Kaa Kir
Han; mässäkäs Vig pundar; mütsak `Sahklis oli mässakas `lõnga; Ma akkasi mässakad `lahti
arutama Kaa; see oo muedu suur mässakas, see põle kellegid nägu (heinalabust); inimese
mässakas, sandist `riides ja Muh; ma `andsi Jaagupile ühõ mässaka (pataka) paberid Kir;
Vanamees arutas köiemässaka lahti Han; lõng on mässon nagu mässäk Kod; aruta nüid seda
[lõnga] mässakud Plt **Vrd** mätakas

mässal mässal Kaa Pöi, mässäl Mar sassis, segamini Sääl peres oo keik asi nii mässal
Kaa; `juused oo sool ühnä - - mässäl piias Mar || mittesoovitud olukorras, hädas [ta] Oo eese
tööde ning asjadega mässal, just kut kana takkus kinni Kaa

mässale mässale Pöi, mässä- Rid Mar sassi, segamini lõng läks mässale Pöi; märe
(märjuke) ajab peaaiood mässäle, `lähtvad segäseks Mar **Vrd** mäsale

mässama `mässama, da-inf mässata S Rid Mär Kse Var hajusalt Pä, Ris HJn KuuK JMd Tür Koe VMr Kad VJg Iis Trm Pal Plt Pil, `mässada Jõe Hlj Lüg(-maie) Jõh; `mässäma, da-inf mässäta Rid Mar Tõs; `mässämä Rõu/-mmä/ Räp, da-inf mässä|tä Mar Tõs Juu Kod KJn Kõp Trv TLä Kam Ote, -tä? Plv, -dä? Har/-mmä/ Vas Se/-ss-/ , `mässädä Kuu Vai; `mässäme Hls Hel San, da-inf mässäde Hls Krk Krl/-mõ, -dõ/

1. marutsema, möllama (enamasti ilmast) maru `mässäb Kuu; meri `mässä kovast VNg; Meri `mässab - - äi `sõuksega saa täna `välja `õhti `minna Põi; meri `mässäb, kui oo üks väga kõva maru Rid; meri `mässab `kangesti tormiga Var; ilm `mässab, torm on PJg; obune lõhub ja `mässab Tor; maru on juba kolm `päeva mässanud Saa; ilm `mässäb nõnna et Juu; küll tuisk `mässab VMr; mõnes kohas sie suetõbi `mässab kaua Kad; talve `tuiskab, `mässab ja `määrab Pst; ilm om seande pööräne, `mässäp Trv; tuul `mässäb väl`län nõnda, et ei saa `sil`mi `valla aada Hel; `irmus torm, järv `mässäb ja `mülläb Ran; ilm `mässäss armõtudõ, ei olõ `otsa ei arru Har

2. mürgeldama, hullama, mürama Midä_s ne `lapsed nüd `mässäväd kogu `onsa `päivä Kuu; las nad ullata sis `peale ja mässätä Mar; mis te `mässate peal, [ei] mõista raho `olla Ris; õled `toodi [jõuluks] tuppä, mürasid ja `mässasid sial `õlge sees Tür; mis te lasete last mässata Plt; suured inimest `mässäväd ka vahel pühäde aal KJn; mis sa `mässäd tooli otsan, paigal ei kurda (ei püsi) Hls; latse nakava sääil `mässämä ja `mürrämä, jooseva ri_ale, `aava üits `tõisi taka Ran; sääil ollu `ulka `latsi kuun, müllänuva ja mässänuva nigu karva tolmanuva Nõo; pulman jah siss `pildsõva toda raha ja mässässivä Ote; latsõ\_ `mässäse? nigu hullu? Plv; kevväi käeh, sis latsõki `pässä ar `väl`lä `mässämä. õga_s mässädä saa ai näil viländ Se || vigurdama `lapsed nied ikke `matsutavad ja `mässavad `süömise `juures Lüg

3. jändama, vaeva nägema, rassima kaladega sai `mässada Jõe; Mes sa `mässäd sen `tühjä `tüögä; `Päivil saand kovasti `einägä `mässätüd Kuu; Ma pole sellega mässand mette Jäm; ma `mässasi tükk `aega obusega Khk; `Mässä ja `mässä, täna juba akkab `selgas `torkima Krj; mõni inimene `mässab `peele, äi soa `eese töödega akkama VII; küll `mässäb aga tööd tehä, mis tä piäs naa paelu `mässäma ommeti Tõs; ulga `aega ma `mässasi nändega, ku ma neist (vaenukõie moodustanud vakladest) jagu sai Aud; praegu [kuivaga] põle ia mässata karduliga HJn; `võeti üks tühi põllutükk käsile - - akati sial `mässäma (härgi kündma õpetama) KuuK; muku `mässäb, ei õle tüüss `õtsa ei perä Kod; pagana töö ikke, `mässamine küll, aga no muidu õlut ei saa Pil; muudku `mässäss `pul`lege Krk; küll enne `pulmi olli `mässämist ja tegemist pal`lu Puh; kos [maapinnal] kõva kivi põhi all, ei massa mässätä tollega Kam; ma olõ ütsindä mässänü külh ta `tüüga? Har

4. mässu tõstma, mässamises osalema siis ku taheti seda `riigi `püöret siin teha, siis akkasid `mässäma; nied õlid `rohkeemb nied `maata mehed, ke `mässasid, talumehi õli vähe Lüg; kui kedagit pole `riikis rahul mette, siis tekib `mässamine VII; rahvas akkavad `mässäma Rid; inimesed `mässäväd, rahutu aeg Tõs; `rahva `ulkas `tõusis `mässamine JMd; sõjad panevad `rahva `mässäma VJg; `mässäjäd väl`jän, tahavad `palka `juure Kod; rahvass nakanuva `mässämä - - kui `mõisnigu ülekohut tennuva Ran; `tüülise? `mässäse liinah Plv

5. jõudu katsuma; kaklema, tülitsema on `kaua `aiga jo `mässaned, ei õle `andand `tõine `tõisele `võitu; `enne `kõrtsi `kõhtades ikke sai näha, kui `mendi `mässämaie; ku `tõine taub tõist, siis `mässavad `vassakute Lüg; sõdib üht `inge, kui kaua ta (Jaapan) Iinaga oo mässänud juba Mar; `mässämä `naksiva? - - ütsüite `vasta Räp

6. mässäma; puntrasse minema Lapsed oo lõhjavihhi nii kanhest ää mässand, et seda_p aruta ükskid Kaa; [lõng oli] süi`kaupa keritud - - need tulid nagu pialt ära ja siis läks

`mässama Mär; `mässäs minu `sinna `sisse Kod; *kerad on ära `mässanuvad, `mässu lähnuvad* Pal

mässas `mässas Khk Mus Kaa Krj VII Pöi sassis, *segamini vale (hõreda) kammiga `soetasse `mässas `iussi Khk; Maja on `mässas kut Sauna Jaani püksid Mus; kui noorik `viidud, siis `antud kõige änam `mässas lõhnaviht ta käde kerida VII Vrd mässis*

mässi `mässi Jaa Hi(-e Käi) Rid sassi, *segamini lõhjad lähvad `mässi Jaa; Aest õnged nii mässi, et leikast konksud küljest ee, enne kut klaariks said; Inimeste elu leheb ka vahel nenda ullusti mässi, et äi ole otsa aga aru Emm; Mis moode sa sene (lõngavihi) nii mässe omete aest Käi; Lõhjad `panti tihva `aukudest läbi, et nad `mässi äi lähe Rei; võrgud läind `mässi Rid Vrd mässä, mässu*

mässima `mässima, (ma) mässi(n) SaLä Pha Pöi Muh Rei Vig Kir Kse Häa HMd MMg, `mässin VNg Lüg; `mässimä, (ta) mässib Tõs(`mäsmä), `mässib Kuu Lüg(-mäie) Vai; `mässima IisR, (ma) mässin Mär Vän Tor Häa hajusalt Ha/-mä Juu/ Jä, VJg IPõ Ksi Plt Vil; `mäsmä Rõu, (ma) mässin Kod KJn, mässi TLä; `mäsmä San, tud-kesks mässit Krk; ma-inf mäsime Hls; tud-kesks mässitud Khn, mäsitud Kod, mässitu KodT, mässitü Kam

1. a. (korrapäratult) mähkima; *puntrasse ajama ema `mässib `lapse `ninda kõvast `kinni, et külm ei tule Lüg; kala `mässis `vergo `sisse kuhugi Vai; `aige koht mässitase `riide `sisse; mässi leib paberi `sisse Khk; korigu öö (vöö), missega korigud `kinni mässitse Mus; torm on võrgud ära `mässind Pha; ma mässi küll jalad siiliku äna `sisse Muh; Ema sind nii `riide `mässind, et saa_p saa `käia ka Rei; `mässis `eese suure rätiku `sisse Mär; külmä ilmägä ikke mässitse sooja `riidese Tõs; Ju põlõgid sukkõ `jalga `panna, tallukatõga jalad mässitud Khn; aav mässitass `kiñdi Häa; sügisesed lestad `mässist nii tublisti [võrku] `kinni Ris; lõhe rabab silmad puruks, kui ta mässib võrgu `sisse HMd; `mässisin sõrme narsuga `kinni Juu; [pastla] paelad mässiti `ümber jala Amb; ema `mässis mu riiete `sisse, olin nii ummukes riiete sies JJn; pehme mies mässi `ümber sõrme piltl VJg; `mässis kõik asjad paberi `sisse Trm; vaja teha jalad `lasti, siit piält [on] `kiñni mäsitud Kod; [rõhtaia] iga lat'i all on vits - - mässitud kahe `teiba `kül'ge Ksi; tuul om lõnga ninda ärä vanuten ja `mässin kokku Krk; temä `kaknu mõtsast sõna `jalgu, toonu kodu, `mäsnu ümbre ihu kõik ristluist sandik, siss kadunu valu ärä Ran; mässi `aige jala `ümbre midägi Puh || Küll vanamies `oige `mässib juttu ajada (räägib seosetult) Kuu; õlut võttis mehed `mässima (pani purju) Jür Vrd mähkima*

2. piltl millesegi segama `mässis `eese `sisse ja sai kahju Mär; *ma ei taha ennast senna `ulka `mässida Koe; mes sa mässid ennast selle asja `sisse Trm*

3. mässama **a.** jändama; *rassima üle `liia `mässib ja `möllab tüö `juures Lüg; see_p jõva teha midad, muidu mässib Khk; Et inimene tahab seda `viiti `loomadega `mässida Pöi; Sebib ja mässib oma asjadega, kunagi `valmis ei saa Häa* **b.** mässu tõstma `tüölised akkavatta `linnas `mässima VNg

4. mätsima küll `mässis maha `tulla lund, kõik teed, raad ja ukse esised täis Lai

mässis `mäss|is Jäm SaId Rei, -es Khk Käi sassi(s), *segamini lõng on `mässis Jäm; Vörk on `mässis Krj; lõhjad puhas `mässis VII; unega `mässis (unesegane) Pöi; Sue oma pää - - ää, muidu on `oome umiguks `juuksed ermus `mässis Rei || mittesoovitud olukorras tööd on nõnda_t ma ole üsna `mässis Jäm; Leikuse kuus tuli viljaõsumine, aga änamisti oldi veel einaga ka mässis Kaa Vrd mässas, mässus*

mässok → mässukas

mässon sassis lõng on mässon Kod

mässu `mässu Muh Mär Lälö Mih VJg Kod/-o/ Pal Krk sassi, segamini lõnna viht läks `mässu Muh; [kui] süim tuleb kerä peält ää, siss läb `mässu Vig; villane lõng ei lähe `mässu iialgi, seda saab lahutada Kse; lõnga viht oli keribude pial, läks nii `mässu - - et kas `lõika katti Var; tuul peksab lõngad õues `mässu VJg; ajab lõnga `mässo Kod; kangass lää `mässu Krk **Vrd** mäsä, mäsä

mässukas mässuk|as Koe, `mässuk|as Hlj, g -a; mässo|k g -ka Võn kott, paun Lähen `poadi, anna üks `mässukas ka `kaasa Hlj; tul'l, mässok sälän, tõi mullõ suurõ mässoka tävve jahu Võn **Vrd** messuk, mäsäk

mässus `mässus Muh Mär(-s-) Han Mih Ris sassis, segamini, puntras lõng\_o üsna `mässus Muh; Lapsed jukerdasid `mässus lõnga vihi kallal, aga said keritud Han; Viht läks uiesti `mässu Mih; lõng `mässus keik Ris **Vrd** mässis

mäsäk mäsä|k g -ku Võn Rõu(-gu) kott, paun üts kotimäsäk ol'l sälän Võn; vana koti mäsäk Rõu **Vrd** mässukas

***mässätüs** pl mässätüse^p vigur mässätüisi tege Se

mäsu¹ mäsu LNg Hää Sim Kod(-o) Lai Plt KJn Trv Krk Ran Röp Se, mäsu Ote

1. möll, mürgel Seda mäsu `olli küll ja `lusti kah Hää; muud ei ole, üüts laste mäsu Krk; iki luum ädäga rabeleb, oma mäsu tiib (võrkusattunud kalast) Ran; kui poisi - - meid takan nakassiva `aama, no tuu `olli viil mäsu Ote; sääl olõ-i rahu määnestegi, sääl kõõ üts mäsu lätt Se || (ilmast) ilm teeb mäsu Lai

2. mäs, vastuhakk meie rahvas akasid `vasta - - õma mäsoga Kod; `nõudmisi ei täidetud, niikaua kui läks mäsust `lahti Lai; rahvass nõstiva mäsu Röp

mäsu² mäsu sassis lõnga viht olid jäänd ma ilmama lõnga mäsud Jür

mäsuline mäsuli|ne g -se adj < mäsu¹ – Kod

mäsuma mäsuma mäsama, möllama kui mehed `riidu lähvad `joomise pial, siis ka mäsuvad; ilm `kangest mäsus, `tuiskas ja `tormas Lai

mäsus mäsus Jäm Jür sassis võrgud olid mäsus Jäm; sie lõng on `kangeste mäsus, seda ei soa arutada Jür

mäsusse mäsusse Jür Kad sassi lõng oli mäsusse läind Jür; lõng lähäb mäsusse Kad

mäsutama mäsutama Nõo; imperf (nad) mäsutiva Ran mürgeldama, hullama latsed leevä `luikari, `mängsivä ja mäsutiva Ran; mes sä nakad jälle mäsutama Nõo

mäsä mäsä lühike, tõntsakas (inimene) küll on `veike inime, üks mäsä KJn **Vrd** masa

***mätakas** mättak|as g -a IisR; pl mätakad Mar mütsakas On üks mättakas küla `tütruk IisR; `kaske `otsa kasovad nisuksed raa mätakad Mar **Vrd** mäsak(as)

mätas mätas S L hajasalt K, I, mättas Jõe Lüg VNg IisR, g mätta; mätas Mar Vig Kir Tõs Khn Juu Pai Kod KJn eL(-ss), mädäs Kuu VNg Vai, mättäs Lüg Jõh, g mättä

1. a. (sambla või rohuga kaetud) kühmuke maapinnal eks_{ne} (rästikud) maa sies ole, `suurdes `suodes ja mädäste all; Sa oda kohe sie mädäs omale `naiseks, sie o peris ilus ka (väikesekasvulisest ümarast tüdrukust) Kuu; se<sub>asta</sub> akkas mätta pæe ruttu `paistma (lumi sulas kiiresti) Ans; linalind teeb mätaste `sisse pesa Krj; kus pailu mättud, seal oo saht `niita, vikat lihab järjest mätta `sisse VII; Mätas oli mättas `kinni, nii `mätlikud olid einamaad Põi; kiived munevad `soose mätaste `peale Muh; Pea ege oma makk mättas (ole vait); Pisine mätas aeb suure `koorma küli vns Emm; põle sii mättud ega kiba Mar; jõhvikad `kasvavad rabas mätta `otsas Kul; eenämäl oo paelu mätti Tõs; `lamrik (lambur) üppab mättalt mättale Tor; `metses suur karusambla mätas Hää; paabadega tagusime mättaid maa `sisse, et maa läks siledaks JõeK; ma kukkusin mätta `otsa maha Amb; mätaste vahel on paha `niita Sim;

suu mättid täis Kod; nii `uhke nagu konn mäta otsas Pal; üppa mäta pialt mäta `piale Lai; mättal `pehme rohi kasvab pial; läeb nigu mättid möda, viletsasti Plt; mätäss mättän `kinni Trv; ma imeti [tütart] kaits `aasted, selleperäst ta om `siante paks ku üits mätäs Krk; vai sa muud saat, togi `pääle mätäste vahel (vaevalisest niitmisest) Hel; maa karjal ärä sõkutu, mättit täis; `olli põrm `vaene - - nüid om nigu konn mättä `otsa saanu (uhkest inimesest) Ran; uss `olli mättä pääl `rõngan nigu mõni kirriv pää liht Nõo; igävene mättä kombastik - - üle põlve omma mättä Ote; suun vai hainamaiõ pääl omma_`säantse\_`korgõmba_kotussõ?, `samblõ mättä? Kan; no\_m sul nõna mättähe saanu? - - et ei painu mukka enämb kõnõlõmmagi Har; suu pääl `kasvi_kadaja? ja kahrusammõl, mättide pääl `kasvi ilvesshain Rõu; lais lätt nigu mättit pite (ei kõnni hästi) Plv; väikene miis ku mätäs Vas **b.** meremadalik Põrudasid laeva täve jutiga mäta Emm; mis `kalda ligidal, madal mätas Rid **c.** miski mättakujuline; mütsak siit `Narva alt ajab `neskest `pilve `mättäid Lüg; mida `rohkem linnassed mättas oo, seda parem õlut `tulle Vig; lena ari oli kahe mättaga, terabad naelad olid `sisse `taotud Mih; Iga pää tuli linnaseid segada ja õhutada, muidu läksid mättasse Jür; või läheb mäta, kui ta `suurde tükkidesse läheb Iis; lina arjal om kaits mätäst Trv

2. a. rohukamar; sellest väljalõigatud tükk maa `kirvega `raiuta maad ja mättäid `välja Jõe; mätäs saab `pandud `surne `auva `künkäle Lüg; tuli unõib veel mätaste sihes Jaa; tänä toome [haudadele] mättud Kir; saha õlm piab `põõrama, keerab muld kummuli, [tekib] mätas Ris; mättad ja aod `toodi `ühte `kohta ja paandi põlema (kütise tegemisest) Kos; pärast `äästamist korjati põllult mättad ära Sim; iga mua pial adra `keerab mäta Trm; `enne ei akka `lõoke `laulma, kui mätas pal`jas on Lai; lõegutasse maast mätäst KJn; mätäss `panti kuhja `varda `otsa, et vesi `väege `sissi ei joose Krk; suvel olliva kuad - - katuss `olli söödi mättist, mitu mätäst `panti `pääle, sääl siss keedeti all Ran; sitt ader om, ader ei luy, jätäp mättä üless; mättäga liivväs aud ärä, siss saap kääbäs iluss Nõo; Suik' ja suik', a viimäte lašk mättä pääle pik'äle ja\_jäi uinukillõ Rõu **b.** turbakamar, turvas [soos] `Lõikas mättäid minu isä, sai kaks `rupla `päiväs Lüg; mättud sai `toodud üks kolmkümmend `koormad, nendega `kõõti kõik reheahjud Pha; mättad, nee olid keik kuivatud VII; keväde enne sõniku vädu `miindi rabasse mättuid `lõikama Vig; `raudadega sai lõigatud mättad `väl'la Lih; Täna oo ahi mätastega kõõtud Han; vanast sai ikke mättaga kütta Mih

3. karjamaa, rohumaa (väljendites söödaga kevadeni väljatulemise ja rohumaaale pääsemise kohta) mida viga siis enämb one, kui maa `aljenda, siis võib juo `luomad mättale aja VNg; loom juba mättal Khk; Meitel einad jäävad elu pæel nõnda väheks - - teeb kudas nee loomad mättale saab Kaa; Ma soatsi omad [lambad] juba mäta peale, noore rohu otsad `väljas Põi; põhud oo kasinad, peaks ikke, nii et ma nad (loomad) mättasse saaks Mär; Kui mätas juba `lahti, siis põle `loomadel änam näl'la `surma `karta, võib loomad `väl'la aada Han; aame loomad mättäle - - `söömä Tõs; See aasta saeme oma loomadega ikke mättasse PJg; `Aitaks aga mäta, kül siis suvi sueb ja Jaan tieb jalad alla Iis; lähäb õma põhuga ike mäta, ei tule `puuduss Kod; elajad `aetasse mättale Plt; ku looma mättäl saave - - ega na sõss änäp ärä_ji koole Krk

4. pilt **a.** muld (väljendites suremise, surnud-oleku või matmise kohta) kahel `kolmel `kõrral õlen õld juo mättä menokis Lüg; `Tõine `aasta õli kevadest mittu `luoma mättäs Jõh; [ta] nüid surnd, ammu mäta all juba Khk; Vara veel mäta `alla `minna Põi; niikaua mürad sii maa peal, kui mättasse lähäd Mär; sie `aigus on inimesi mättasse küll viind JJn; miis võib `õlla one mättän Kod; ei teda enam ole, ta mäta all Plt; kes tääd, ku pal'lu neid [lapsi] om, mis mätä all makave Krk; Tuleb miis mäe takast, mättä alt ei konagi vns Nõo; lais `jäie

igävess mättä ala Har; ma pañni mehe mätt_ala makama Se **b.** häbe va mätäss om nüid `aige (menstruatsioonist) Krk

mätas|hari teat tüüpi linnuhari kugul on kas leht`arja, muru`arja ehk mädäs`arja VNg; mõnel kanapojal lehtari, mõnel `jälle mätäsari peas Juu **-karu** väikest tõugu karu metskarusi kaks `seltsi `vaide on, suur karu ja mättäs karu; mättäskarud on `kange murelase pesi `kaapimaie Lüg; sa oled nagu mätäskarud, jäme ja lai Juu; mätaskaru [on] paksu säkkaras karvaga VJg; sijn olli väheline [karu]- - mätäs karu Hls

mätasline mätasli|ne Trm, mätäsl|ne Kod, g -se mätlik, mättaline mätasline mua Trm; vana inetu mua, nutiline ja mätasline Kod **Vrd** mätäslk

mätastik mätasti|k g -ku Kse Ris JMd VJg Trm; mätästi|k San Röp, g -ku Tõs Juu Iis Kod/-s/-/ KJn Hel Krl Plv, -gu Ran Puh Kam Ote Rõu mätlik, mättaline (rohu)maa mätästik, paelu mätti, `mätlene moa Tõs; mõni eenämä see on, mätästik puha Juu; ega seda mätästikku `niita saa JMd; siäl ei sua `einä ajada vikatigä, `selge mätässik Kod; kari om mätästigun Ran; madalambide kotuste pääl om mätästigu Kam; ta (heinamaa) om kui mätästik - - üits mätäss siin, tõne sääl Ote; sulanõ ragi `köplaga mätästikku Plv **Vrd** mätistik

mäterdama mäterdama Khk Emm Phl/mätä-/ Mar Han, mäterdamma Lüg

1. mäkerdama [või siis] nee lapsed raamadud `oidvad, mäterdavad kohe εε Khk; lapsed `mängvad ja mäterdavad kõik omad `riided ää Han

2. mässima kana oo takkus küll, mäterdab eese ää; laps mäterdab eese koa takkega `kinni Mar

3. soperdama, vusserdama mäterdab tüö `juures, ei saa jago; midä `niisike vedämik sääl mäterdab Lüg

mätigukene mätigukene mätlik mätigukene iks om, olõ õi midägi kasonu Rõu

mätik mäti|k Trv, g -ku Khk(-gu) Pär/-t-/ mätlik, mättaline (maa) paljast mätigud `anti `meile einamaks; loomad on mätikus Khk; mätik on `seuke soomaa, `mätline Pär; oh sijn va mätik maa, mättit täis Trv **Vrd** mätisk

mätikune mätikune mätlik, mättaline mes ta om sii, mätikune karjamaa Puh **Vrd** mätistine

mätisk mätisk g -i mätastik – Vas **Vrd** mätik

mätist mätist g mätistü mätastik mul om hainama pääl ütten kottal ni suur mätist, et ei `saaki `niitä?; Mätistün `õigõt `haina is kasuki, mätistüde `aeti kari Har **Vrd** mätistik

mätistik mätisti|k g -ku mätastik ta vana igävene mätistik; mätistikun mitte midägi ei kasva, üits `kölbmada maa; mis - - loomest sinnä mätistikku `aada Ote

mätistine mätisti|ne, mätistü|ne g -dsõ mätlik, mättaline Karjamaa om mätistüne Rõu **Vrd** mätikune

***mätistuma** nud-kesks mätistünnü mätastuma, mätlikuks muutuma mätistünnü niit Röp

mätistüne → mätistine

mätja|kala abakala, mädjas `mätja kala on särje `moodi Trm

mätjas → mädjas

mätjämä `mätjämä mätsima, paksult täitma `Ehtul `täüdüs juo [võrgud] `välja `tuua, ei voidn neh üöks meresse jättädä, et `mätjeb kalu `paksuld kohe täüs Kuu

mätlane `mätla|ne Lih, `mätlä|ne Mar Tõs, g -se; mättäläine Vai mätlik, mättaline mättäläine maa Vai; `mätlane maa - - mätti täis Tõs **Vrd** mätline

mätlik `mätli|k Muh Phl Ris Puh, g -ku Lüg Jõh Jäm Khk SaId VJg IPõ/-t- Trm/ Plt KJn Hls Krk Krl, -gu Kuu Nõo; `mätli|ko g -go Vai; mättäli|kku g -gu VNg mätastega (maa) `mätligud maad Kuu; Sie (maa) on siin `niisike `mätlik, et kuda siin küll `einä tehä saab Lüg;

`mätlik einam - - pisised rohu mättad peel Jäm; loomad söövad `mätlikus Khk; Einamoa nii `mätlik, et kas kääna niidu ja loo `aegu jalad ää Pöi; kui [põllu] teisi pidi üle künnad, siis on ta mäta puru - - `mätlik mua Trm; kun - - `mätlik maa, sõss om ää mättit `müüdü `kõndi Krk; `mätlik maa om `sände küärlik, sata vai pikäli Nõo; niit om `mätlik Krl **Vrd** mätik, mätlikane, mättäligäs

mätlikane `mätlika|ne Nõo, g -(t)se Ote; `mätli|kanõ San/-ganõ/, g -kadsõ Har(-gadsõ) Rõu Vas, -katsõ Plv mätlik, mättaline Suu karjamaa om irmus `mätlikane Nõo; üits aina puhm nakass kasuma ja kasvass iks `korgembale - - siss kasvaski `mätlikatsess Ote; pal'luss sa siss jouat `niita pääväl, ku hainamaa `mätlikanõ om Har; ei mõista lukõ?, lätt nigu `mätlikatsit soid pite Plv **Vrd** mätlikune

mätlikune `mätlikune mätlik, mättaline tuu maa om `irmus `mätlikune Ote **Vrd** mätlikane

mätline `mätli|ne Muh Rei Lih Rak Sim Hls/-t-/ Ote Urv Rõu/-nõ/, g -se Kse Tor Saa JMd IPõ Äks Trv Krk(-li|n) Hel Ran(-t-) Kam Rõn, -tse Kam(-t-) Plv, -dse Krl; `mätli|ne g -se hajusalt L, Ris Juu Ann Koe Plt KJn SJn Kõp mätlik, mättaline `mätline moa, `keegid taha [heina] teha Muh; siin olid väga sañdid einamad ka, ned olid nii `mätlesed Noa; madal vesine koht, `mätline maa, sammal ja mätas ja vesine Lih; `Mätlese maa pial ei saa `vankriga `sõita Han; `mätlise sohu läksin Tor; ätt tegi `mätlised tükid labidag õhetasases; `mätlise einamast sai väga ääd `põldu Saa; `mätlene mua kõik, ei põle eä `niitä kedägist Juu; ta üppab `mätlisel maal JMd; `mätline tüma soo oli, mõned puud ja `põõsad pial Lai; karjamaad on ka `mätlesed Plt; arjak einamaa, kõva `niitä ja `mätline Hls; soksi `aiga `müüdü iki, ega tulist ei saa `niita, `mätlin Krk; karjamaa om jo `mätline Ran; viletsä aenamaa, `põõsatse ja `mätlitse Kam **Vrd** mätlane, mätlikane

mäts¹ mäts Jäm Krj Pöi, mätsi Khk; mäts Rei, g mätsu Tõs KJn, `mätso Lüg, mädsä Rõu Lut

1. nätske (leib) leib tänä `taiginane - - mäts on `tõine; `taiginased `mätsod Lüg; `tainane leib, pool mäts Jäm; ta (leib) oli sihand `rohkem mätsim, akkas ammaste `külge Khk; See pole kellegi leib, muidu üks mäts Pöi; `sohke mäts leib - - põle `kerkin `ühti Tõs; leib on ni `mätsu tänä jäänd, põle `iästi `kerkind KJn

2. (inimesest) a. saamatu; laisk Üks igavene mäts mees Jäm; See sihuke mäts inime Krj b. tüse pisise paksu inimese kohe öelda mäts Rei

mäts² mäts Mär Kad, g mätsu Juu mats klopib `riidid, annab `pihta vitsaga ikke mäts ja mäts Mär; nii suured mätsud kohe kääväd, mis sa mätsutad, koe sa sööd Juu

mätsakalt hästi, kenasti Loul oli mätsakalt `tehtud Jäm

mätsakas mätsak|as Jäm Hää Sim Iis, `mätsak|as IisR, g -a; mätsä|k g -ku Kod Hls Krk(-ds-) Ran Nõo Krl Plv

1. matsakas (olend, ese) `Mätsakamast olen läind mina ka IisR; küll sie on mätsakas inime Iis; nigu inimest üteldäss, et serände `väike mätsäk. põrss om kah mätsäk, ku a paks om Ran; ta om jämme, mätsäk inemõni Krl; jala[?] nigu mätsäku[?] Plv

2. mütsak Ku lahutadi, siss `pañti `ulka `villu [kraaside] vahel, `tehti suur mätsakas Hää; kuke `sijni ku löiäd `niskese mätsäku, näd kasvavad unnikon Kod; talu latsek olli ramune ja `pehme ku mätsäk kunagi Krk

3. nätske, tainane leib on ku mätsakas kohe, puol tuores Sim; tii `kuuke, ku mädsäk, ku `liister pane panni pääl, ei lää kobeless Krk; leib om mätsäk ja tooress Ran

mätserdama mätserd|ama Kaa Koe, -ämmä Röp, -eme Hel a. (kokku) mätsima, mäkerdama Lapsed mätserdasid sauega Kaa; `tehtud pärmiga ja jahudega ja siis mätserdud

se laps kõik ära ja linane rätik `piale (teat ravitsemisest) Koe b. halvasti, lohakalt tegema `juštku ärä mätserdet, sij ei ole midägi tüü Hel; mätserd leevä_kokko, tegi nigu `mähkä Röp

mätsi mätsi hallitus Näe, mätsi leva sees, `viska see `raanda lehemdele Rei **Vrd** mats¹

mätsik mätsi|k g -ko Röp; määtsi|k g -ka, -ga Se; `mätsi|k g -ku Jöh IisR; `mätsi|kä g -gä Vai(`mätsü-); mätsk g `mätsko Vön; n, g `mätska IisR; sisseü `mätska Har pall `Ennemast `tehti `riidest neid `mätsikuid, `kiereti `kontsud `punti ja `ömmeldi `paksemb `riide `päälä, öligi `mätsik `valmis Jöh; `lapsed `mängivad `mätsigägä Vai; teime koton mammaga kärke, mamma ütél: tii `särtse `mätsko `taolise Vön; esä `kiñkse mulle ilosa mätsiko Röp; määtsikat hiidetäss Se

mätsikä → mätsik

mätsima `mätsima, (ma) mätsin Mär Tor Hää Ris Kos Jür Amb Koe Lai Plt Pst; `mätsima, (ma) mätsi(n) Jäm Khk Pöi Muh Emm Rei Kse Han Var Mih Pär, `mätsin Jöh IisR; `mätsimä, (ma) mätsi Tõs, `mätsin Kuu

1. mingit (pehmet) ainet vormima või sellega katma; midagi paksult täis toppima `Mätsind `vergud `ninda kalu täüs, et ei `jaksa `toisi `paati vedädä Kuu; No riialune siis siest savega `mätsiti `kinni nied kivide vahed Jöh; Suurte sakste pahateud mätsiti kinni piltl Jäm; Ta ikka natuke `olla `mätsind (peksnud) teist Pöi; Mätsis krohviga keik kurruvahed umpseks Emm; mätsib kõik sauega kokku Mär; `sauue tuleb ikke `leotada, `enne kui tät saab `mätsida Mih; mätsib levä `tainast ühü pulli Tõs; `Mätsisin näpu kudagi lapiga `kinni Jür; isa `mätsis seinä `jääri lumega; kevade mätsib lund maha, nõnna et paks kord maas Lai; `tehti kütist, mätsiti `enne ära, siis `pañdi põlema, kus suits `väl'la tuli, sialt mätsiti veel mätastega Plt; Pääsukse mätsiv endel pesä laudan tala külge Pst || (söömisesest) Mätsi nahk teis Jäm; Vanamees mätsis süüa maailma aa Han **Vrd** matsima

2. midagi (kaua või saamatult) tegema Kevade akkasid `mätsima ja jaanibeks oli riialune ölal Pöi; Ta pusib ja mätsib ühe asja kallal, `tüüga edesi ei saa Hää

mätsis `mätsis Jäm Pöi Kse

1. nätske a. tainane kuidas se leib nüid nii `mätsis oo Kse b. poolmärg `Mätsis ein Jäm

Vrd mätsjas

2. ilusa, hea väljanägemisega On see ikka kena `mätsis `moega lehm Pöi

3. madal, matsakas `Kangest `sõukse pisikse `mätsis jalaga madal lehm Pöi

4. kimpus See on oma asjaga nii `mätsis, äi täma\_b saa `valmis millegiga Pöi

mätsitama mätsitama mätsima `võeti takku, `tehti `seoke suur köis, mätsitati sauega ää Mih **Vrd** mätsutama

mätsjas `mätsj|as (-t-) g -a Khk VII Pöi nätske a. tainane leib oo - - `mätsjas Khk; See leva tegu on puhas `mätsjaks jäänd Pöi b. poolmärg `mätsjas ein, pole veel tükkis kui (kuiv) Khk

Vrd mätsis, mätskas²

mätsk → mätsik

mätska¹ mätska Lai Krk, `mätska Jür, `mätskä Kod, Mätskä San nätske (leib) Vana `sooldund silk oli ka `mätska närida Jür; ei või vijl `leibä `kassa - - siis suab pudrujas, üks mage `mätskä Kod; leib om vähä küdsänu, ku üits mätska kunagi Krk; Kost nu mätskä pärit omma San **Vrd** mätskas¹

mätska² mätsk|a Trm, -ä Kod niinekoorde või kasetohtu mässitud võrgukivi nuodakivi on mätska, kivi on toho sies Trm; vaja nuada mätskäsid tehä; mätskä one kõvass `kiñni mässitud, et nüür kivi `ümbert ärä ei tule Kod **Vrd** mätskas²

mätska³ → mätsik

mätskas¹ `mätskas nätske leib\_õ selle korra üsna `mätskas Kse **Vrd** mätsjas, mätska¹

mätskas² mätskas g mätska, `mätska = mätska<sup>2</sup> mätskad ~ `mätskad on all võrgu ääres, kivi sees ja pajuniin `ümber; mätskas nii kaua käib, ku niin ära kulub; ma toon näha seda mätskast Trm

mäts|käpp mäts- Khk Krj, mäts-, mets- Jäm, mäits- Khk rehekäpp metskäpp [on] rõhveste (põhu) kergitamiseks, vili jooseb ala Jäm; Vilja rabamisel läks ikka mätskäppa taris; mäitskäpaga tõsteti `peenemaid pühusid, mis anjüst läbi läksid Khk; viis aru uherdati mätskäpale taha põigeti puu `sisse Krj; mätskäpp - - sellega sai vissatud laudi `peale, suured jämed piid oo sehes VII || piltl kobakäpp – VII **Vrd** mätskäpp

mätsuma `mätsuma, (ta) mätsub Mär Jür/-t-/ , `mätsub Lüg(-maie)

1. nätsuma; matsuma `taiginane leib `mätsub `ammaste vahel Lüg; sööb naa, et suu mätsub Mär

2. lastek sööma Kiisu mätsub oma leivatükki Jür

mätsutama mätsut|ama Jäm Ans/-t-/ Muh Mär Hää Juu Jür JMd Iis Trm KJn Trv Puh, -amma Vas, -ämä Tõs, -eme Hls Krk San; `mätsutama Jõh, `mätsütämä Kuu; mätsodama Käi

1. matsutama Mes sa oma `leugujest `ninda `mätsüäd Kuu; küll näväd `süögi `juures `mätsutavad Jõh; mätsutab `suuga süües Ans; mis sa mätsutäd suust, söö ilusti Tõs; Kui nääd, kudass mõne mokad `vastamesi mätsutavad `süües, siis võtab kohe süema `tahtmise ära Jür; süüüb mätsuten Trv; Kui süüüt, ar naaku_i suuga mätsutamma Vas || piltl latrama mis sa sii oma `suuga mätsutad muidu kui sa_p tea mitte Muh

2. nätsutama, aeglaselt või hambutult mätsutama mätsutab ühest suu äärest `teise Hää; Lihakamarad mätsutan suus igemete vahel, kunni sialt `viimne lihamekk suhu tuleb Jür; ei taha `iasti süük `alla `minnä, küll mätsutab suus KJn; tõise ammu är söönü, temä mätsutep iki alle Hls; ta mätsuts pääl, ei lää süük' `alla; mätsuti igimidege, ega `ambit ei oole Krk

3. mätsima Nüüd on `mätsütänd `märjad `vergud `hunniku happanema; Ottaned `rannalt save ja - - `mätsütänned sis `ümmürgäse puutüvikä vai kive `ümbärille Kuu; ta mätsuts pääl levä sehen, ei mõista `leibä `ahju lasta Krk **Vrd** mätsitama

mätsäk → mätsakas

mätta|alune 1. euf a. madu uisk om mättaalune Krk b. surnu, maetu tuleb ike meretagune, aga ei tule mättaalune Kod

2. söim sa viimane mättaalune Hää; kuradi mättaalune Krk

mätta|kirves maakirves mätta `kirvel käib terä `põiki vart Lüg; Mätta `kirve tera tegi sepp IisR; mätta kerves\_õ teist `moodi, see oo rauast, tõstab mätta üless Lih; `mätlist einamad puhastse kirkaga ja mätta `kirvega Saa; mätta `kervel - - tera oli mõni viis kuus `tol'li lai, võttis laia löögi Trm; mättäkirvess om jußt ku adra lusik Krk; mättäkirvess om `siande kumerik, sij lüvväss mättäle ala ja tõmmatess mätäss `ende poole üless Hel; mättä `kirvega `raoti juured `valla Ran; mättä kirvess olli laemp kui kõblass - - suumaa pääl `raoti mättit, aenamaad teiti sil'edäss Kam

mättaline mättali|ne LNg Ris, mättäli|ne VNg Lüg Kam, g -se mätlik Siin mättälisel maal saa `niita `õiete egä `riisuda Lüg; mättaline maa, kannatas vee all LNg; mättälise kotusse, kos puu maha `võetu Kam **Vrd** mätline, mättane

mättama mättama Jür Iis askeldama, mättama ma aga mättan kodu edasi, ei ma soa `kuškille `minna Jür; mis sa mättad siin Iis

mättane *mätta|ne* g -se Jäm Khk Kse Ris Iis Plt; *mättä|ne* San Lut, g -se VNg, -tse Har, -dse Rõu mättaline, mätlik *see sehande mättane karjama, mättud täis* Khk; *va mättane maa* Ris; *einamaad on mättased* Iis; *mu_hainamaal om keškkotus kõik' mättäne* Har
Vrd mättine

mätta|pealne piltl (elavast inimesest) *liiguvad ike mättä`piälsed, ei liigu mättäalused* Kod

mätte → mitte

mätti *mätti* mustaks, määrdunuks *Vihik läks mätti* Jäm

mättima → mettima

mättine *mätti|ne* Se, g -(t)se Plv Vas; *mätti|ne* g -tse Rõu(-dse) Plv mättaline, mätlik *üüs maakotuss ol'l meil suu, ol'l mättine* Rõu; *mättine hainamaa* Plv; *mättine maa, murrat ar riha pidime?* Se **Vrd** mättane

mätt|käpp *karu mätt käpp tulnd teissest küljest tee`poole, isä teind: nämm-nämm, nämm-nämm* Khk

mättäk *mättäk* mätlik *sij mua õli mättäk* Kod

mättäligäs *mättäli|gäs* g -kkä mätlik, mättaline *einämaa on mättäligäs, ei ole üvä`einä`lívvä* Vai

mättälikku → mätlik

mättäläine → mätlane

mättämä *mättämä*, da-inf *mädädä matma sääl mädädä tänä üht vana miest;`valvati kolm üöd vanal ajal,`enne kui mättämä`mändi* Vai

mättä|räpsäjä, -rääpsäjä väikest kasvu inimene; *laps kuiss sa nii sukugi ei kasu?, sa jäät`väikesess nigu mättä`rääpsäjä* Har; *Tuü ol' sõss, ku ma viil mättä`räpsäjä olli* Rõu; *Esi? nigu? mättä`räpsäjä, a? tüüd rühk kõvastõ tetä?* Vas

mätu → mitu

mätäslük *mätäslük* mätlik, mättaline *süüt üles künnetud, mätäslük* [maa] Kod **Vrd** mätasline

mäugma *mäugma* mäuguma, näuguma *kassi?`mäugva* Rõu

mäuh *mäuh* g *mäuha* euf *karu mäuha? mõtsan* Urv **Vrd** mäü

mäur → määr¹

mäurama *mäurama*, da-inf *mäurata* SJn; (te) *mäurata* Lüg

1. möirgama *mis te* (vasikad) *mäurata, tulen kõhe teid`juutama* Lüg

2. möllama, mässama *Tü tüüd aru järele, ära`mäura* SJn

Vrd meurama

mää *mää* Lüg Mar Khn Aud Hää Saa Kod MMg Vil Hls Krk Nõo Urv Rõu Röp Se

1. lastek lammas *Määd* [on] *sääl ja muud* (lehmad) *kah; Til'lu mää, tule lapse`juure* Hää; *määd tulevad, pali`määsid* Kod; *laits läks mää`karja* Krk; *l'oogu\_ui?`määle, mää saa`haigõt* Se

2. lamba häälotsus *lammas olnd a_ea peal ja karind mää* Mar; *sij lammass muud ku kisents, lõvva laiali pähän, ku mää ja mää* Krk || piltl (nõutust või teadmatust väljendavalt) *mis temä ka tääb, temä ei tä mitti miid egä määd* Vil; *Panõ_laabõrdama ja_lõõpma, sõss omma_mehe_küll, a küüsü_tuud, midä vaja om, sõss om mää* Urv

määg *määg, määk'* g *määgi* Hls Krk *mähk kase või lepä`määgi kästäs aava`pääle panna; ku kuuf`kinni, siss ei ole`määgi änämp; määgi aig kooriti är kuuse, ku koore`valla* Hls; *määk' kasvats puud, puu lää jämmepess määgige; mia ole lepä`määgi küll söönü -- lepä määg om kippe, kase määg om magus; puud nemä vanast`raiusive just määgi aig -- mai kuu sehen* Krk

määgema `määgema Khk Mus kopitama, läpastama *einad* `määgema läind - - keik ää `määgend Khk; `niistand ein ähk vili lähäb soja kää `määgema - - sandiks palavaks Mus **Vrd** määgima²

määgima¹ `määgima, (ta) määgib Jäm Khk Rei Mär Kse Jür HJn JMd VMr VJg Iis MMg, `määgib VNg Lüg IisR VII Muh Ris, määb Jaa Pöi Rid Mar Var Hag MMg Plt, mäeb PJg Hää Kõp; `määgimä, (ta) `määgib Kuu; `määgmä San, (ta) määgi|b, -p Nõo, määg Plv Lei; `määgmä Har, (ta) määgib Trv Krk/ma-inf -me/ Hel Puh Ote(-p), määg Ote Urv Krl Rõu Vas Se Lei; `määma Khk Vig/(ta) mäeb/ Mih Tor Hag Juu Jür Koe Lai, `määmä Tõs Khn Juu KJn, (ta) määb; imperf (nad) `määgsiva TMr (lamba häälitsemisest) `lambad `määgivad, *tia mida neil on, `tahvad `süüa vai `juua* VNg; `lammas - - jääb `tõistest maha `kaugele, siis `jälle `määgib Lüg; `lambad `määgivad koo `tulles VII; *Ma kuuli pisike `lamba tall mäas seal aja taga, ma läksi `vaatama Pöi; lammas `määgis `metses, see oo vist teestest maha jäänd Mär; lammas mäeb - - mutku otsib süüa Vig; talled akkavad `määma Mih; ma mäe ku üks lammas Hää; `lambad määgivad, kui neil kõht tühi JMd; eila `lambad `määgsiva MMg; tall ka määb, tal natuke eledam se ääl Lai; emä `lambal ollive poja ärä kadunu, küll `ots ja määgs, enne kui ta na kätte sai Hel; mul om tuline ää lammass, ta_m nii vagane, ta_j määgi ei, sa_j kuulegina, et lammass om laadan Nõo; siad jälle nüüt sääl `rüük'siva - - ja `lambat `määgsiva TMr; *Voonakõnõ nakaás nii hallõ helüga määgmä Urv; eläje `aeti ussõ karjamaa pääle, `lamba jäi `lauta kinni?, ol' osa vil pügämädä, `naksi armõtudõ `määgmä Har; tul' tõõnõ määgin (määgides) mõtsast Rõu; lammass lätt ijh `määgih, voona<sub>u</sub> `takah `kepsu lüvveh Vas; ka kuiss tsile (tall) ilma imäl'dä `veiga halõhhõhe määg Se **Vrd** määkimä**

määgima² `määgima kopitama; riknema *einad* `lähtevad `määgima; *Lestad akkavad `määgima Khk **Vrd** määgema*

määgnä `määgnä määgimine *Laudan ol' `määgnät kuulda?* Har

määgähtäm(m)ä määgähtä|mä Lut, -mmä Plv määgatama *lammass määgäht `veitkese Plv; kohe üts lammaás määgähti sinnä? tõõsõ? `perrä Lut **Vrd** määgätämmä*

määgähtüss määgähtü|ss g -se määgatus `lamba määgähtüst ol' kuulda? Plv **Vrd** määgähüss

määgähüss, määgäüss määgähüss Rõu, määgä_uüss Krl määgatus *mõtsa all ol' kuulda `lamba määgä_uüsi Krl **Vrd** määgähtüss*

määgätämmä määgät|ämmä Har Rõu, -õmmõ Krl, -eme San korra määgima `lamba? määgätõsõ mõtsan Krl; *lammass määgät üte suutäie Har **Vrd** määgähtäm(m)ä*

määhhämä `määhhämä määgatama *üts lammass määhhäs, kõik' kari `kaehhass = opõtaija ja kogoduss Vas **Vrd** määhtämä*

määhtämä `määhtämä Rõu(-mmä) Vas määgatama *lammass `määhtäss Rõu **Vrd** määhhämä*

määk → määg

määkimä `määkimä määgima `lambad `määkid, `lambo `määkimist on `kuulla Vai

määlest(ki) p määlest(ki)

1. missugust vana roisak, määlest roppu tüüd tä tege Kan

2. mingisugust `mustlasõ tõlgerüss nuiass ka iks viil `hindäle määlestki `rõiva tükkü Kan

määletis → mäletis²

määling määling teat nõör taglases määling [on] nõör, mis saab `vandide ümmer määssitud, kolme `keega peenike nõör Ris

määma → määgima¹

määndama `määnd|ama VNg Lüg IisR Jäm Khk VII Pöi Emm Rei Kul Mär LälLõ Tõs Aud Vän Saa Ris JõeK JJn hajusalt Jä, Äks Trv Rõu/-mma/, -ämä Kuu Lüg Mar Tõs Khn Juu KJn Kõp Vil Ran Puh, -em(e) Krk(`mäante-) Hel, -õmõ Krl; `mäendama Pöi Kse Tor Kad, `mea- Muh Plt mädandama kui pali `vihma tuleb, siis `määndab `eina `välla; ega vie sies puu usina ei mädäne, `liiva maa, sie `määndab `kõige `rohkeemb Lüg; Vihm `määndab `eina nii ära, et polegi, mis `korjata IisR; suur vihm `määndab `tuhlid ää; sõnnik oo lauda seina ää `määndand Khk; vesi `määndab rugi juure ää, nii et pole `vilja mette VII; Lepa oksti pandi umalate peale, väetis, mäendas rohu ka ää Pöi; mis ma sõnna (hauda) siilikust `meanda võta Muh; Mis sa kotist `määndad Rei; kui katus vilets oo, `määndab seenad ää ja lae Mär; mis sa `määndäd `riidest sii mulla piäl Tõs; Egä aasta `määndäb räamed ää, täü_mte `suõla `panna Khn; `vihma saeab iga päe, `määndab kardulad vao `sisse ära Vän; ära `mäenda vangert `väl'las Tor; va sammal ka `kasvan juba nii pal'lu peal, et ta se katos ää `määndan Ris; maad `määndati ka, kõvera maa `kervega `löödi mättad `lahti - - `viidi `loomadele `alla ja siis `jälle `väl'ja tagasi JõeK; laps kuseb `alla ja `määndab koti ära JMd; vesi `määndab eenamoal küinid ää Koe; ilusad `kartulid, mullu vesi `määndäs ää tesed KJn; mis sa `määndet oma asjast vällän like kähen Krk; tal'v om rüä ärä `riknu, kas ärä `määndänu vai, rüä juured Ran; vihm `määndõss aina är[?] Krl **Vrd** määntama

mäände `mään|de Plv, g -dse Hel Har, -tse Hls Ote; `mäante San; `män|de g -dse Rõu; mände Aud

1. milline, missugune näe mände pisse rakus Aud; Mäände nägu täl küll pään `olli, ku löidse, et raha iire `ollive är närinü Hel; mina ei tiia, `mäände tuu tina `olli Ote; Tuhkhavvakarašk ol' tett kesvä vai ütškõik' `määndsest jahust soola ja `viiga[?], kastõti `häste\_kõva ja `pahti kuuma tuha `sisse Rõu

2. mingisugune, mingi, miski mi olõ läbi ja läbi sugulasõ, ega mi ei olõ `määndse `võõra Har; ta om kui vana loodõr, ta_i olõ `määndegi miiss Plv

Vrd määndene, määne²

määndene `määndene Krl, `määndäne San missugune, milline kae, sis näet är[?], `määndene olt Krl **Vrd** mäände

määndis `määndis g -e vikatitera liigsel teritamisel kahekorra keerdunud äär tera murrab, `määndis tuleb ette. kui `vastu tera `käiad, siss ei tule PJg **Vrd** mööndus

määnduma `määnduma Kaa; (ta) `määndü Kuu mädanema tuba lagus ärä, `kaiki `määndü Kuu; Vihmase ajaga akab ein juba kaare peel varsti määnduma; Puujupid oo metsa all seistes juba ää määndunud Kaa

määndü `määndü mädand (leebe kirumissõna) `kərbäsi `määndü on tuld tuba, tukkivad `silmissõ, `tiedäväd sadu; nää nüüd miest `määndü, `itse `istu `piidal ja `naine vedä `verku Kuu

määne¹ `mää|ne g -tse Khn Krk Pst, -dse Krl(-nõ, -dsõ) Vas; `määne Kuu; mäja|ne g -sse Khk; `mäane Rei mädane `Määne `tuhlis oli Kuu; lapse silmad mäjassed pées Khk; Tämäl egä umiku ikka silmäd `määtsed Khn; `määtsõ silmä, mädä juusk `vällä Krk; `silmä<sup>?</sup> [on] `määdsõ[?] Krl; määst (pudedat) `langa um halv kuta[?] Plv

määne², **määness** määne Nõo Ote V(-ä Rõu), määness San V(-äss Rõu), g `mäantse (-dse); mäne g `mäntse Se; g määntse Se, `mändse Vas, p määnäst Röp, mänest Se

1. milline, missugune Määne alb ilm om vällän, ei tiia mäantse ta võib viijl miinnä Nõo; poiss `olli enne täis aruga, aga näet `mäantse tüki tä tei Ote; ei olõ ma `emmä nännüki, ei tiia ma, määnest näkkü ta ol' San; ega\_sa\_i\_tiiä<sup>?</sup>, `mäantse_päävä[?] iijn `uutva[?] Urv; no määness

tu la'rm, et `tütrigul la's Krl; Anuma<sup>?</sup>, nuu\_pidi<sup>?</sup> ilusa `valgõ olõma, tuust jo_nätti är[?], määnä um must ja_määnä puhas `pernaanõ Rõu; kae\_`mäntse jama om ajanu_käe pääle; näüss no määness taa maja saa, kolmass `aastak jo tetäss; määne elo, sääne ots vns Vas; Es olõ<sup>?</sup> ütølge sääräst puud, mäntsest vehmer olõs saanu<sup>?</sup> Räp; määne kala, sääne hind; määntsel naasel olõ õs linniket pääh, tuu `kõlba as `sel'tsege Se

2. mingisugune, mingi ti arvad - - mu määnsigi rikka ärrä olevet San; taal inemisel ei olõ_määnestki `folku Kan; tuu määne mi'iss, üt's `lunduss om; Vai no_vanast kiä määnäst rõõvast ost, kõgõ esi_tetti Rõu; talopaigah piä es `kiäki määnest sünni`päivä Plv; nuu ei olõ mäntsegi säksa[?], nuu umma jo `põrgulitse<sup>?</sup>; `hernel olõ õi määnest `halva maku Vas; sääl es kasu<sup>?</sup> määnästki rükä Räp; hingehätä olõ õi täl mänestki; mul om humalit määne `nakla kolm kakut Se

3. mõni sääl ka_ks ol'l suur talo ja, ol'l määne kümme lüpsi`lehmä; es olõ\_tä vana - - määne viiskümmend `aastaga vai kuiss ta ol'l Vas; mul om humalit määne `nakla kolm kakut; `kartsu `pahti `mäntsess pääväss Se

Vrd mäände, määre²

määnte → mäände

määntem(e) → määndama

määr¹ määr Kse, g määr|a Kul Kir Lih Mih PJg Tor hajusalt KPõ(määras Hag), Trm Ksi Lai SJn, -ä Rid Mar Tõs Juu KJn Kõp, -i Tor Hag Koe; määur g määura Kad IPõ, `määura Hlj Lüg IisR(-äe-); määur g `määurä Kuu; miär Khn, g miäru Kod; miar Ksi, g miara JJn Kad; mear g meara Juu TÜR Plt; maur g mauru LNG; n, g määra VMr, `määra Vai, miäru Kod, meara Kad mäger `Määuräd eläväd jo `metsäss `liiva mägie sies Kuu; määur elab vist maa sies Lüg; `Mäerasi on siin `metstes nii vähe IisR; maur, `juusku siga, al'l karb peal LNG; määuräd oo nagu koerad - - koobaste sees eläväd Mar; määur oli allikas must, madala jalaga paks rammus loom Mih; määural oo al'l nahk, küüdüd sel'la peal Tor; mõned nimetavad `määri metssiaks Hag; ühe määra olen ka kätte saand JõeK; miar, rasvased elukad `piavad olema - - sia muodi luom JJn; määr on nisukene pika karvaga - - kriimud silmad on tal VMr; meara `juoksis ühekorra üle tie kohe Kad; `määrisid määra ja karu rasvaga piad, siis pidid `juuksed `kiinni `jääma, et pia ei lähe `pal'last Sim; määur on - - maa sies, määura kuerad lähvad järele Iis; miäru liha ei `kõlbama süädä; miäru kua lähäb `pessä talvess, kas määrdipäväss lähäb talve`koorteli Kod; määr on üks `aisev loom, aiseb kui `irmus Ksi; oled nagu vana määur, kasimata ja arimata Lai; neid `määra'si meie `ümruuses ei ole KJn **Vrd** möir¹

määr² määr San Rõu, g määr|a Khk Põi Muh Mär Tor Ris KuuK Amb JMd JJn VJg Trm, -ä Mar Tõs KJn Ran Puh, -u Trv Krk, `määra Jõe Kuu/-ä/ Hlj; miär g miärä Kod; mear Amb, g meara JMd Plt; meär g meäri Juu; n, g `määr|a VNg, -ä Vai

1. mõõt, piir; hulk; norm, taks kui `meie olime `nuored ja kodusimme [võrku], siis isa pani `meile `määra ette, `aina süld `päävas pidi olema; oma `määra lähäd ülesse (merele) ja lased `vergud `sisse Jõe; Kuo määr täüs Kuu; no meil oli ikke `määra, kolm `sülda pidime iga pääv [võrku] kuduma Hlj; üle `määra `andasid `miule Vai; See oli vangile `kõrgem määr, saadeti Siberi Põi; põle seal `õiged `määra `tehtud ega kedagid Muh; mes üle määra, üle kaalu, jähi maha Mar; see oo üle määra (tähtaja) läind, seda oleks pidand ennem tegema Mär; see tal üle meäri kää Juu; kui vanaks teda (härge) `kiegi - - pidas, seda ma ei tia kua, kas sel vanusel `määra oli KuuK; Lõuna akkas kaeteistkümmest, tuind ja pool oli mear Amb; üle määra rikas Trm; kas siäl on kedägi `miärä, võtab nõnna pali, ku tahab Kod; meil `õiged `määra põlegi,

mudku teeme KJn; [vene] tetti nigu `kiägi taht, mõni suurembat, mõni vähämbät, ega tollel midägi `määrä es ole Ran; sa annid mul kull üle määrä Puh

2. aru, mõistus *ei sel mehel ole `õiged `määrä VJg; ta om periss ilma määrute; tal iki ääd `määrü pähän es ole; sul ei\_ole aru ega `määrü, mis sa tüt Krk*

määr³ määr Jäm(määri) Rei, määr' hajusalt V, g määri määre *sedine `kõrge pang, koes `ül'ge rasu sehes ikka oli, sellega `tehti kinna `määri Jäm; Vok'ki määritäss rasvaga?, om `näede_lemmä sarv, sarvõl ol'l määr sisen Urv; tuu ol'l küll üts hää keele määr (joogist) piltl Plv*

määrä¹ → määr¹

määrä² → määra¹

määrä|koer mägrakoer määrakoerad *leiavad `määri üles talve Tor; `mõisnikul oli ea määrä koer, läks maa `sisse `auku Hag; määrä kuerad kruabivad määräd `väl'lä Juu; määur on - - maa sies, määura kuerad lähvad järele Iis Vrd mõirakoer*

määräma `määräma VNg Rei, da-inf määräta Jäm Khk VII Pöi Muh hajusalt L, Ris Kos KuuK JMd Koe VJg Iis Trm Äks Plt, `määräda Hlj Jõh; `määrämä VNg Lüg(-mäie) Vai Rõu/-mmäl, da-inf määrätä Mar Vig Tõs Juu KJn Vil Trv TLä Plv, määrädä? Har/-mmäl/ Vas, `määrädä Kuu; `määrämõ, da-inf määrädõ Krl; `miärämä, da-inf miärätä Kod; `miarama Kad; `mearama, da-inf mearata Kos Koe; tud-kesks määrät Se, määrätö Röp

1. a. millekski korraldust andma; ette kirjutama, ette nägema *Tädä - - `määräti `kümmeks `päiväks periss `seljällä lesimä Kuu; `määrasin `tõise `siia, `tõise `jälle `sinna `tüöle Lüg; `minnu `määräti `sinne `kohta `ammeti Vai; muudkui määratakse `maksusi `kaela VII; Pole nee `seltsis `õhti, poiss oli kohe `teise `kohta määratud Pöi; mes üle määrä - - jähi maha, seesama määratud kraam, mes oli, sai võtta ühös Mar; `määräs `moole rahvi koa Vig; [sulastele] oli vil'lapalk määratud, raha oli vähä Mih; `määräs mule rukkid vähäm Tor; turu pääl võid inna isi määräta, kudas tahad, poes määrätse `kindel ind Saa; `enne määräti tükk ette, `õhtaks pidi `val'mis olema Juu; mis `sulle mõis `piale `määräs, seda sa pidid ära tasuma Kos; ta `määräs `tämini seks ajaks JMd; sie poeg määräti peremest VJg; vallale määrässivad viil kolm tuhat rubla raha `trahvi kah Äks; karjuss tei neele iki meeleeäd, et siss jälle `palka määräti tolle `perrä Ran; ametimihe lätsive `rehti `määrämõ Krl; niä? es taha joht määrätä nii suurt `massu Plv*

b. (milleski kokkuleppimisest) *kas teil on `määrätüd aig Kuu; `Pulmapäiv sai `kindlast `määratud Jõh; `määrämata aja `peale sai `võetud Mär; peremijs `määrab sulasega palga `kindlaks JMd*

2. kindlaks tegema; määratlema *Ei `oska enämb `määrädä, `kaua sie `kustutamine kest, aga - - `saimme `viimaks tulest jagu Kuu; `määrä ärä, mes ma sulle `masma peä Puh*

3. kellelegi ette nähtud olema (tahtest sõltumatult) *see oli `taale juba jumalast sedasi määratud Khk; Kes merele on määratud, selle ka meri võtab (ära uppumisest) Pöi; [kui] määratud see surm, piad sellega rahu olema Aud; kudas elutee määratud on, kes tahab neitsiks `jääda Juu; `sünnisess suat sinule on kõik miäratud, õnn ja õnnetus, mes sa piäd läbi `käimä Kod; üts kooleb vara, tõene kooleb `il'da, nigu kellelegi elu om määräta Nõo; aig jo är eletö, määrätö aig jo käeh Röp*

4. a. märkama, taipama *nii `muistamatta olin, ei `määränd mitte `toisele `süüa `andada Hlj; `kurjad elajad, ei `määrägi järele jätta, `mutku `kiskuvad aga `riidu VNg; tere ka ei `määränd `üöllä, `niske tola Lüg; Ei sie ka `määrä enamb kodu `tulla, kui lähäb Jõh*

b. millestki aru saama *Ei see `määränd enam midagi, oli `purjes kui puujumal Hlj; laps on*

viel tekki sies ja `mähkmete sies, ei `määrä midägi Lüg c. oskama täma enamb ei `määrändki `rääki (oli liiga vana) VNg

määrändene `määrändene Ote, määrändene Kam milline, missugune `kaege, `määrändene org siin om Ote Vrd määrane

määrane määrane Iis; määrä|ne Ote San Rõu, g -tse Ran Puh Krl Plv, `määrtse Har(n -n); määrä|ne Kam, g -tse Puh Võn; p määräst Võn Röp, määräst Har Röp; määrän g `märtse Lei

1. milline, missugune määrane suur asi Iis; määräne irmuss sadu, ku ma aedast `väl'lä tulli, siss vesi juusk nigu pangiga valaden Puh; tulõ `kaema, määräne irmuss luum siin om; ega_ss ísika kotin ei ostõta, enne iks kaiass ärä, määräne ta om Võn; [nad] kõnõlõsivõ, määräst ätä niä sussõgõ nännü? San; määräst `pil'li ti annat, tuud ma mängi; kae no\_määrän mul ta eluasõ om; `määrtsehe `puuti sa lähät Har; sõta no küll inämb ei taha?, määräst hätä sai nättüs sõa `aigu; määräst `asja immess `panda? viil, ka_kos viil asi Röp; tu `tiidse, määrän sul viga `ol'le Lei

2. mingisugune, mingi, miski sääl ei ole määräst kõrda; kas siin söödi pääl om ka määränegi ain Puh; sepäl määrästki kellä `aigo es olõ? - - `lüüdi uma kol'k Võn; `orja sinnu nigu määräst `saksa Har; tiäst ei saa? määrestki `pernaist Plv; tanol ol'li\_tutu\_tettü, näil es olõki määrästki `mõõtu Röp; ku ei läte kõrraldõ määrän tüü, sõs `ül'tass: lätt ku `kandõ müten Lei

Vrd merände, määrändene, määrdene, määrästunõ

määras → määr'

määratu määratu Muh Tor Ris Juu Iis, g -ma Vig Kse Var Hää Puh; `määratu g -ma VNg; määrätu San/-tü/ Rõu, g -ma Juu; `määrä|dü g -tümä Kuu; n, g määratu Jäm Khk VII JMd VJg, määrätu Tõs KJn, miärätu Kod, mearatu Koe tohutu(lt) `määratu suur mies VNg; `mõisas määratud lepad jöö `ääres VII; pulma levad olid määratumad suured Vig; määratu kaua `aega tahab [liha] `keeta; need oo suured määratumad `lained - - nii kui elumõead Var; määratu suur loom oli Juu; küll ta on määratu tugevaks läind JMd; mearatu suur õnnetus Koe; linnas on määratu hulk rahvast VJg; obene [on] miärätu suur Kod; su võlg om jo määratu suur Puh Vrd määratuine

määratuine `määratui|ne VNg, miärätu|ne Kod, g -se määratu `määratuine suur `kuera VNg

määratumast määratult, tohutult olime `nuored ja rumalad, tappasime neid (hülgeid) nii `määratumast maha Jõe

määrdene `määrde|ne g -tse Ote, `määrtse San milline, missugune nuhuta sa kah, `määrdene ais om Ote; kas neid om kullatsiid vai õpõtsiid vai `määrtsiid vai `säärtsiid San Vrd määrane, määrne

määrdima `määrdima Kaa Mar Tor Hää JN VJg Iis Trm KJn Trv Puh San/-me/, `mear- Muh Koe Plt, `miar- JMd Lai; `määrdimä Tõs, `meär- Juu, `miar- Kod; `määrdü|m(m)ä (-r-) Har Rõu Plv, -mõ Krl; nud-kesks `määrdind Lüg, `määrdin Hel määrduma `Valge riie `määrdib `kergesti Kaa; see riie oo nõnna ää `meardin et Muh; ei tea, kost se kana oo ukka saand, ärä `määrdind Mar; ää `määrdin kõik, tahab pestä Tõs; see look oo ette `määrdind, puhasta teda natike Tor; ei selle `meärdind kuuega `mindä enäm `kuskille Juu; mul on koa paergu `miardind `riided `selgas JMd; [kirju riide pealt] ei pasta `väl'la, kui ta `määrdib JN; laps nagu vares, muss ja `miärdinud Kod; `miärdinud riietega - - läks pidule Lai; `pehme karvane riie `meardib ruttu, lääb mustaks Plt; `valgõ rõõvas `määrdüss ruttu? Krl; kuht tüküss `määrdümä, um musta `pel'gäjä Plv

määriline `määrdi|ne g -se määrdunud `määrdised `riided Tor

määrduma `määrduma Vig Puh Nõo, `miar- Lai mustaks, määrituks saama [kasukas] `määrduus juba ää, siis `aeti riie `peale Vig; lapsel silmad `miardund, `kriimus Lai; jak'k `määrduusi sällän väega ärä Puh; kate teräga väits `olli, pää `olli nigu sugu `määrdeni; Musta tüü man määrduva rõiva ja käe ruttu ärä Nõo **Vrd** määrdima, määrgume

määrduus `määrduus Hag Tür määrus, ettekirjutus mõnel olid suured pulmad, sel oli `rohkem [pruuttüdrukuid ja peiupoisse], mõnel `väiksed, sel oli vähäm, ega sial `määrduust põld Hag; mõnikord `tehti tihemast [kaerakilet]- - ega seal `määrduust põle, et sellek-sellek päeval piad tegema Tür

määre¹ määre Phl Vän VMr Sim, g `määrde Tor Ris Kei VJg KJn TLä Rõn, `määre Jäm Khk VII Pöi Rid Mar Kse Tõs Hää Saa Kei Rõn, määre Iis Rõu; n, g `määre R(g `määrde Hlj Lüg); meare Hag, g `mearde Muh Juu Kos Plt, `meare Pöi; meäre g `meärde Juu; miare Plt KJn, g `miarde JMd Lai; miäre Trm, g `miärde Kod millegi määrimiseks kasutatav aine; võie `määrega `määrita `saapaid VNg; `määrdel on paha ais; `vanker akkas `kiuksumaie, tahab `määret `saada Lüg; see oo üks ee määre, parandab ruttu Khk; [tuuliku] Argi raua otsa vahele pannakse mearet ja pilli (võlli) ots, sii piab alati `meare sihes olema Pöi; mine too `määre kärp ää Tõs; piiritus oo jala määre Tor; panen `vankrel määret, siss jooseb ratas `ästi `ümmer rummu Saa; `vanker käunub, vähe miaret suand JMd; kui põlve ila `väl'ja jokseb, siis põlv on `kange, põle määret, kuiv Sim; selle määrega määritase `vankrid Iis; vii `suapa miäre õlema tõiss `muudu Kod; traan on oboste `riistade määre KJn; kel määret (altkäemaksu) ütten es ole, nuu `uutsiva kas vai õdaguni piltl Nõo; usse kruudsuva, ta,ava määret - - kas `elli vai `rasva Rõn **Vrd** määre², määris

määre², **määress** määre Kan Lei, g `määrtse Urv Plv; määress, -äss San Krl/-õss/ Har Rõu Lei, g `määrtse Urv; g `märtse Röp

1. milline, missugune kae, määress ta om San; määre lats [on] kausi `katski tennü<sup>?</sup> Kan; määress tuu `ündruk om, näüda mullõ kah Urv; kärjapoisi viiuli päält ol' hää kaia[?], määress tetä_tulõ Har; määre lats sul är[?] `kuuli Plv

2. mingisugune, mingi `märtsegi `aigusõ man timä väist ka es tarvita[?], mutku rohits kõik ärä[?] Röp

Vrd määre²

määrestegi määrestegi Urv, määrestigi Krl Rõu, määristigi San

1. (mitte) mingisugust Täl es olõ_määrestegi_ jõudu es Urv; ma ei taha määrestigi `süüki, ma<sup>?</sup> ole `aigõ inemõni Krl

2. (mitte) midagi määristigi ei olõ San; määrestigi ei saa tuust mehest Rõu

määrgume `määrgume määrduma nägu ärä `määrgunu; ärä `määrgune nij `rõõva Krk

määri → määre³

määrima `määrima, (ma) määri(n) hajusalt Sa, Rei Rid Mar Mär Kse PJg Tor Hää Ris Hag Kei HJn JJn VJg Sim Iis(-ie-) Trm Äks Plt, `määrin RId(-äe- IisR); `määrimä, (ma) määrin Mar Vig, `määrin Kuu Jõh; `mearima, (ma) meari(n) Pöi Muh Kos Jür Amb Koe Trm Plt, `mearin Kuu; `miarima, (ma) miarin Nis Hag Juu JMd VMr Sim Trm Lai Plt; `miärimä, (ma) miärin Juu(-eä-) MMg; `määrma Var, (ma) määri(n) Han Saa; `määrmä (-r-), (ma) määri(n) Tõs KJn eL(-me M); `miärmä, (ma) miäri(n) Khn Kod

1. a. mingit ainet peale kandma; millegagi võidma, õlitama `vanker tahab `määrida `välla, sene rattad kisendavad Lüg; `Mõtles, et vist enamb `nalja ei õle, `määris päkkäd (jooksis minema) Jõh; `Aitand sie `selja `mäerimine kedagi, ikke valutab IisR; mo kirjnad `tahtvad

`määrimist `saaja, taarist ära `määri Jäm; määri levale võid `peele Khk; Vanasti meariti tuulingud - - tõrva ja `ülge rasvaga Pöi; ma akka rattud `mearima, `mearimata ratastega p lähe `kuskile Muh; `enni määriti `saapud sea rasvaga Mar; määri sel'g joodiga kokku; `saapad tahvad tõkatiga `määri Mär; Masinad piame määрма, muđu kulub ää Han; Miäri anõ `rasva jala `taldõ `alla ning paesta ahu ies, siis võtab kõhä ää Khn; Suuvärk `ästi määritud, [jutt] jooseb libedasti piltl Hää; pääd määriti koore ja `võiga, et juused libevad `seisid; kui jala põhja alt nahk praguneb, siis määritse ka make `võiga Saa; kui `ahju ei miari, siis kibid põlevad seest praguleseks, lähvad `katki Nis; meäri `seepi `peäle, veruta kurikaga `peäle Juu; kis piiritust `sisse ei võta, sie `mearigu `piale Kos; kõik praud `määrisin siledaks sauuga (saviga) HJn; Vokki meariti ennemal aal anerasvaga Amb; `mearisivad `sal'vi `peale Koe; `määrisid määra ja karu rasvaga piad, siis pidid `juuksed `kiñni `jääma, et pia ei lähe `pal'last Sim; määri mulle võid-`leiba üks tükk Iis; kui miärid ihu kellegagi, siis ihu akab `õõgama; sia rasvaga miäritässe ussi `naalamiss Kod; ikke neid `aisasid määritse jah, siis on ta (vokk) `kerge `käima Äks; ukсед tahavad `mearida, sis ei kisenda Plt; vanal aal määriti tõkändige ja makke sia rasvage `saapit Krk; ei ole vaja sedä vangerd `määri, kevjä sai määrituss, siss käib suve läbi selle üte `määrmisega Ran; miu kadunu esä määrd ka lambi eliga endä `põlve ja mähk kõvaste `kinni; `kampvere eliga määritass lehmä nisa, ku `paistedu om Nõo; õdagu mõssime käe `puhtass ja enne magama minekit `määrseme `apna koorega kokku Ote; rata? omma `määrmäldä, no_`röökiva? Har; ma\_tasõ ja määre taad `haigõt kätt, no um pisu parõmb Rõu; tedä (käsikivi) pidi `määrmä, kui es määritü olõ, siis ol' rassõ, es jõvva liigutadaki Vas; inne sül'leme `tarro ajamist `määrte taro `miija? är? Rärp; ka elä määrima kellelegi midagi kavalusega, üles kiites sokutama või peale suruma Vai nie `rannamihedki peris `ausad igäüks olid, `määriti `tihti lugu maa`miestele abuks mend `silku `kaula Kuu; Nii kuda ise iast `arvab, nii neid `küüdi `kordi peredelle `kaela `mäerib IisR; Vana Jaagu Juri sai eese obuse kaubaga kena põntsu, mustlased määrisid laadal talle tõbise looma kaela Kaa; Kui sa kua ei tahtnud, aga sedasi mearis sulle ikke oma kauba kaela Trm; `Õigõ mijs joht `hindele säänest naist `kaala `määri `lasknu õs; määr mullõ uma pero hobõsõ tükü `kaala Rõu **b.** piltl meehead, altkäemaksu andma Ega `ilma `määrimata ei sa midagi `asja Lüg; Tahad ikke iad, piad `määrima Jõh; Pärast `suure `mäerimisega sai oma paberid kätte IisR; Teda peab pirekse `määrima, küll siis saab Pöi; `määris teise ää VJg; see mees tahab vähä `määrida Trm; miariti, `viidi kilu või teine võid ehk `viina - - mõni tükk liha, mis kellegil `juhtus Lai; `kohtumehe? umma är? määritü Plv

2. a. mustaks, määrdunuks tegema `riie on `ninda `välla `määritu, et ei `kõlba kuhugi enamb Lüg; `Oia sa oma `uusi `riideid `mäerimast IisR; laps oo ennast nenda muriks `määrind Khk; `meite rehe toas määrib riided tahmaga ää Vll; Oli üks pisike `papri `määrija ka, valla elus (vallamajas) ta oli piltl Pöi; roomad üsna tõkändised, `määrivad kääd ää Mär; lapsed `määrväd kõik asjad ää, ei seesä puhas `ühti Tõs; Lubjanõ sein miärib `riidi Khn; `miäris `riided ää, kõik kohad miäritud Juu; `mearis selle põranda `jalgadega nii ää Koe; ärä miäri `kleiti mussass Kod; määrd puha näpu är Hls; sa oled `endä ärä `määrnu, must nigu põrss Ran; imelik inimene, üttegi rõevast ta_i oia, kõik om täl ärä määritu Nõo; ala_`määrü? ummi `mustõ kässiga tõsõ puhast raamatut vällä? Har; rääbaku latsõ? umma `rõiva? är? `määrnü? Plv; Luitsa? ol'liva_puust `vällä kaavetova? pik'ä hannaga? ja sügävä?, `süümise `aigo määret alate nõna är? Rärp **b.** määrduma Valge riie pole seikse töö peel midagid, määrib varsti ää Kaa; mool `kampsun nõnda ää `määrind Vll; Nii `määrind `riidid `raske `pesta Rei; `liiga eledad tekid, nied määrivad juo ruttu ää JJn

määris *määris* Hls; *määri|ss* g -se Rõu, -sse Puh San; *määrü|ss* g -se Krk *määre lapiksege tõmmatse määrist ratta vahele* Hls; *määrüsege määrits rattit; úss taht - - määrüst, siss ta ei röögi änäp* Krk **Vrd** *määrus*²

määr|karu 1. *mäger miärkaru one mua siden, miärkarud kuabivad aagud `sisse; miärkaru õriseb, suured `ammad, kõhe rabab; miärkarud one kõik puu juure all, ise on al'l, pehme nõnnagu peki tükk* Kod

2. (suurest loomast) *`miñhesugune määrkaru sen `rannamihe obune igäness pidäb olema* Kuu

määr|kass 1. *pärdik `eile oli meil määr`kassi `tantsitaja; määr`kassid on `targad elogad; `laada ajal `näüdedä määr`kassi Vai; määrkaás karu seljas Khk; kommeti tegije ahvi kutsuti vanast määrkassi; korilla ahvi om suure ahvi, määrkaás om `väike ahv Krk; määrkaásil lastass `tandsi Krl; määrkaás tege kõik` viguri takan, mia inemine iihn tege Har; juuú käve määrkaási ja leierkaástiga Rõu || söim kaeb kui määrkaás Puh*

2. (määrduud, mustast lapsest) *Neid määr`kaáska tuleb pesta Han; määrkaásist ei saa muúdu `asja, kui pane `toores (toobrisse) likku Saa; Lapsed püherdasid - - musta põranda pial - - `vahtisid vahel kui miarkaásid Trm; `jälle sa oled must kui miarkaás Lai; latsekobrik näo ärä `määrnu - - kos ma serätse määrkassiga lää Ran; sa`let ku määrkaás, kae `mände su nägu om Nõo **Vrd** määrkatt*

3. loom **a.** *mäger männa mets ja liiva mäed, `koopad läksid `sinna `alla määrkaásidel Saa; Määrkaás eläb urun Nõo **b.** (mingi metsloom) määrkaás - - metsä eläjäs tä oo, allikarbalene Vig; määr kaás on metsä loom, eläb jõe kallastes KJn; määr kaás om mõtsan Trv*

4. (lind) *mearkaás on al'l lind, pikk saba `püsti Trm; Määrkass tänütäss mõtsah, tuuperäst tuu nimigi, nigu kass mitot muúdu tege hellü Se*

määr|katt määrduud laps *Mene, määrkatt, pese `ennast `puhtast Jõh **Vrd** määrkass*

määrne *`määr|ne* Kod/-iä-/ Plt Rõu Plv, g -tse Võn Krl Räp milline *`määrne si asi õli* Kod; *alasi, näid oll `suuri ja `väikesi, `määrtse esi ostit Võn; `määrtse² põllu² omma² Krl; kae, `määrtse naase võtt - - kõhõn ja `väikene Räp **Vrd** määrdene*

määrson → määrsu

määrstu n, g *`määrstu* Vai Muh, *`miarsu* Lai, *`mearsu* Koe; *`määrson* g -i Hls (teat piip) *`määrstu `piipu - - `keldase `karvaga, `Englis maalt `tuodi (merevaigupiibust) Vai; `määrstu piip `olli `määrstu puust `tehtud, suur kollane Muh; va suur `määrson suhu pant; vaißt olli suure puu piibu, `määrsoni, nüüd om `väikse kalgi puha; see [piibu] kaañ om mitu `määrsoni är pidanu Hls*

määrte *`määrte* milline *kae `määrte palitu, nigu vana tõl'u; siss sa näed küll, `määrte tuu aid om Ote **Vrd** määte*

-määru Ls umb-, uup|määru

määrus¹ *`määrü|s* Kuu Lüg, g -se Jäm Khk VII Põi Kse Tõs Tor VJg I/`miä- Kod/ Plt KJn Puh, -kse VNg; *`määrü|ss* Trv San, *`määrü|ss* Rõu, g -se; *määrus* Krk/-ss/, g -e Hls; *`mearus* g -e Koe

1. korraldus, eeskiri *vanemad `ninda `uskligud ja siis old kohe `määrus, et `pääle `kellä `kümme enämb ei tohi `kussagi `olla Kuu; nid tuli uus `määrus, mis ep luba änäm `metsi `laasta Khk; Pailu, mis `määrus ede näeb, kes see `määruse `järke teeb Põi; andase `määrus, kästase või nõuetse `mõnda `asja Tõs; neid `mearusi muudetasse Koe; piab `määruse järele `käima Iis; neil olli üüts määruss, kui pal'lu `päevi pidiv tegeme Krk; `kohtu puuüld `anti üüts uus `määrus `vällä Puh*

2. määr, piir kui kaua ühed kivid tuulika peal `vastu pidavad - - sellel põle `määrust mette Pöi; vihul ei ole määrust, kui suur ta om, peo piab nii suur oleme kui peo Hls

3. tähtaeg `lainas teese käest raha, annab `määruse, millas ää maksab Tõs

Vrd määrus

määrus² määrus g -e PJg; *määrü|ss* Krk, g -se Hls, -sse Nõo, -ssa Trv *määre Sa tuu sii* `vankre määrussa *kašt siiä* Trv; *pol'l olli vii`saapa määruss* Krk; *Pane noele katele saia käärule määrust (võid) pääle, siss ma süü na ärä* Nõo **Vrd** määris

määrämatta `määrämatta taipamatu sie inimene on `õige `nõnda `määrämatta, et ei `õska midagi `asja teha; *eks nõid õle pali, neid `määrämatta inimesi* Lüg

määrämätu `määrämätu määramatu sie `veksel on `määrämätu aja `pääle `tehtod Lüg

määrästunõ määrästunõ milline, mäherdune – Rõu **Vrd** määrane

määta `määta|ama Koe, -ämä Nõo Võn Kam V(-mmä), -eme San, -õmmõ Krl *mädandama varmm määta pörmandu lavva ärä; märt `määtäb ja kadri kuseb ja simmun tiib* `silda soie `pääle piltl Nõo; *vihm vil`lä maha lõõnü, `määtäss alt ärä* Kam; *mi_sa neist hämmist kaputõist `määtä, panõ nimä\_kuiuma; vesi om haina vällä `määtänu?* Har; `poiskõsõ räbäk um sängü koti är<sup>2</sup> kusnu<sup>2</sup>, `määtäss ummõht koti är² Plv; *märts `määtäss lummõ ja saat minemä piltl Röp || (lubjakustutamisest) Vanast `määtedi `lupja maa sisen, nikagu tää hääss läts* Rõu **Vrd** määndama

määte `määte milline, mäherdune Oi, `määte like sa nüid olet; *Vaade `määte keevi* (edvistaja) *Alviine om* Krk **Vrd** määрте

määtle `määtle talaar *k'erikesanda* `määtle Lei

määts määts Võn Rõu Vas Se, *määts* Har Röp, *määds* Urv Plv, g *määdsä* pall, kakk, *kamakas tuurõlt ka teiti kamma, `siäti kamajahu külmä vii `sisse, teiti äste paks, et `määtsä sai kändä, määdsäst `võeti ja `süüdi* Võn; *kähr um sügüse väega rasvanõ, ku rasva määts; kui lumõ `memme teiti, siss sula lumi pitsitedi `määtsä* Rõu; *kama määdsä<sup>2</sup> andass lastõ kätte* Plv; *kruuslit `pahti leevä pääle vai haugati määdsäst* Vas; *kañebi `sijmne pisseti är, sai määts; aänd määdsäga* (lumepalliga) `päähhä Se

määtsale maha, puruks *Mis sa sii tammud ühe ja samma koha pial, tallad kõik rohu määtsale* Tor

määtsik → mätsik

määtslemä `määtslemä Vas/-t-/ , da-inf *määdseldä?* Se lumepallidega pilduma *lumõtük'äga määdseldi; `määtslemisõ man lašk `hindäl vere nõnast `väl`lä lüvvä?* Se

määtüss `määtü|ss Vas, g -se Plv Se/-t-/ miski mädanev või mädandatu *ta\_m nigu* `määtüss, *tast ei olõ² midägi saia²* Plv; *siu `määtüss* (mädandatud ussi leotis, kasut ravimina), *kiä inemine ulliss jääse, andass toolõ* Vas

mäü mäü euf karu vana mäü *tulõ* San **Vrd** mäuh

mäüräm(m)ä `mäüräm(m)ä, da-inf *mäürädä?* Har Rõu Vas möirgama *ku tu* (pull) *mi\_`karja näk'k, siss `naksi `hirmsadõ `mäürämmä ja `kaibma `jalguga* Har; *Kahr `mäüräss `väega jälehäle; Joova\_`hinde täüis, sõs mugu_`mäüräse?* Rõu; *tuu pul'l ol'l nii kuri, et ku võõrass `lahkohegi_tul'l, nii paänd `mäürämmä* Vas

möal → mõjal

möale → mõjale

mödinal deskr *Jões on `vähki nii palju, et tuleb lausa mödinal* Krj

mödrü mödrü JJn Kad

1. pori, sopp *jalad mödrü täis* JJn

2. sodi, praht – Kad

mödrune mödru|ne g -se porine, sopane jalad - - mödrused JJn

mödujas mödujas adj < mödu¹ – Jäm

möegas möegas g `möika jäähunnik – Trm

möga möga Lüg IisR Vai Kaa Pöi Emm LNg Mär Hää Saa Hag JMd Koe Kad VJg Sim Iis Trm Lai, mögä VNg Tös Juu Kod KJn Trv Krk Hel Rõu

1. tühi jutt, lora; loba *älä aja möga juttu* Vai; *Ah, see pole muud kut paljas möga* Kaa; *εε ae sii jälle oma möga* Emm; *mis sa `tühja mögad, ajad peale möga suust `väl'la* Mär; *aab `tühjä mögä* Tös; *siu (sinu) jutt on möga puha* Saa; *aab oma möga `väl'la* Hag; *selle inimese möga sina usud* JMd; *sie on muđu_ks möga, aga mitte mehejutt* Sim; *mögä on ku purjun inimene kõneleb, ei `õtsa, ei perä* Trm; *Tema aab mudu mögä, kis sest aru saab, paelu sial õigust ja paelu mudu möga on* KJn; *sij om üits mögä jutt, sel ei ole midägi `põhja* Trv **Vrd** mögä

2. halv mögaja, möga ajaja *`Purjus `peaga ta on `sõuke möga, et taha teist mitte näha* Pöi; *üks kuradi möga on teene* Trm

3. püdel mass, mögin *supp `jüsku mögä, põle vedeläd enäm `ühti* Juu

***mögajas** g mögaja puderjas, tummine [ta] *kiedab ea mögaja supi* Jür

mögama mögama IisR Pöi Muh Mär Saa Kos Koe VMr Kad VJg Sim Iis Trm Puh; mögä|ma Trv Rõu, -mä Tös Kod KJn, -me Krk; *tn mögamine Lüg möga ajama; lobisema; segaselt rääkima mina `niiskese mögamise sies ei taha `õlla* Lüg; *Kui mögama akkab, viruta `müüda `kõrvi* IisR; *mis_sa muđu mögad, mis jutt see koa oo* Mär; *ta mögas `muidu* Koe; *oli tene muđu mögand, põle kellegi jutt old* Sim; *mes sa mögad, pea parem suu `kinni* Trm; *siäl ta mögäs* Kod; *mis ta peass mögäma, ka sij mõne jutt om* Trv; *egäüüts ei saa kõnet pidäde, mõni mögäss niisama* Krk; *kõnele `selgede, ärä mögise ja möga* Puh

mögeldama mögeld|ama Hlj RId(-mma; mögä- Jõh), -ämä Kuu; *mökeld|ama* Muh JõeK Kad, -ämä Mar

1. (hambutult) mäluma; isutult sööma *Mes sa mögeldäd, kas `putru o `suolane vai; Kui `suolast `silku suuss mögeldid tükk `aiga, [siis] vois `jälle midägi kovemba suhu otta* Kuu; *`Ambaid ei õle `ühtki suus, mögeldan igemmittega; luom `nõnda vaist `viisi süüb, et `nõnda kui mögeldab* Lüg; *ken siu `kiela mögeldammast, kui `amba ei ole* Vai; *obu mökeldab muidu `suuga `peale, võta mitte eina kõrt* Muh; *mökeldasin `süia `palja igemetega* Kad **Vrd** mökeldama, mögeldamma

2. segaselt kõnelema, kogeleva *kogeldab ja mögeldab, ei `räägi `õtsekõhe juttu* Lüg; *`Jusku mögeldab neid sõnu suus, mitte kedagi ei saa aru, kui `räägib* IisR

Vrd mökerdama

mögerik mögeri|k g -ku ebatasane, konarlik – PJg **Vrd** mügerik

mögetama mögetama VNg, mökke- Lüg mökitama *`kitsed mögetavad* VNg

mögima mögima Trm, -me Hls Krk (hambutult) mäluma, mugima *mögib oma `leiba `süia* Trm; *küll ta mögib, `ambit tal ei oole; mea mögi `pääle ilma ammastede* Hls **Vrd** mögima¹

mögin mögin Kuu Lüg JõeK VJg, g -a IisR Vai Kaa Mär Saa Kad Trm, -e Käi Krk, -ä Ran; n, g mögina VNg

1. mökitus *ei tea kas lammas oo talle toond, tegi seal niisukest möginat* Mär

2. möga, jama *sial ei saa `arvo midagi, `muudku üks mögin `vaide* Lüg; *älä uso tämä mögina* Vai; *ei taha siu möginad kuulata änam, kas sa lõpetad oma mögina ükskord ära* Saa; *Kas sina - - aru kah saat sellest möginest* Krk

3. möks, püdel mass *Mis mögin sie on, kas supp vai `putru, aru ei saa IisR; Kas sihuke mögin `süüa ka `aitab Kaa; mia seda möginad küll ei taha Saa; tie on mudane, nagu möginad täis kõik Kad*

mögisema *mögisema* RId Jäm Pöi Käi Mär Vig Han Tõs Aud Hää Saa Hag Kos JMd VJg Sim Trm Lai Plt Pil KJn Trv Puh, -mma Vai Rõu Vas, -mä Kuu, -mmä Röp, -me Krk

1. mökitama, katkendlikult määgima vm häälistsust tegema *kits mögise ja eks ne `lambda `pässid ka `toisina mögiseväd Kuu; Kevade on `jälle `taevakits, päeva läbi mögiseb `taeva all Pöi; kui ta (karuäke) ära `kuivis, siis akkas kõgisema ja mögisema Trm; `oinad mögisevad niisama Lai; obone mögiseb, kui tahab `süia Plt*

2. mögama, segast juttu või jama ajama *Las ta mögiseda `pialegi, ega mina täma juttu `kuulda ei võtta IisR; `tahto mögise `aiva Vai; mögiseb peale - - nää vakka `olla mette Mär; mis tä piäs mögisema Tõs; mis sa mögised, kas sa `räägi ei saa Saa; ärge mögisege sial niipael'u JMd; tal `põldki kedagi juttu, mögises niisama Lai; Ole parem vait, mis sa mögised, kui sa midagi ei tea Pil; Sij ei ole midagi kõnemiis, ainult mögiseb tasa omaette Krk; Mi\_s\_a\_mögiset, sa\_kõnõlõ õks nii, et `arvo sai jass Röp*

mögistama *mögistama* Sim Trm Lai; da-inf mögissä Kuu mögisema *Mes pidäsid inimised höderdelemä, kue `puoli `asjugi `eivad `tiie, vade `tahtuvad mögissä Kuu; kogeldab - - ulga `aega mögistab, `enne kui sõna `ütleb Sim; mögistab peal, soa täst `keski aru Trm*

mögri *mögri* (loom) – Koe

-mögädi *Ls mugadi-mögädi*

mögätsemma *mögätsemma* mögama, möga ajama – Rõu

mögödus *mögödu|s g -kse mökitus `irmusad on `kitse mögöduksed, ajavad `korvad lugu Vai Vrd mökotüss*

mögötamma → mökutama

möhakas → mühak(as)

möhali *päripäeva (keeruga) möhali on `mööda pääva keerd, keermine. kaheli saab `pandud, kaks keed kõruti ning möhali korrutud Jäm*

möhama → mühama

möhatama → mühatama

möhen → mühin

möhik *möhi|k g -ku mühkam, nohik Ei ole tal juttu ega tegu, igasugu möhikuid on ikka `ilmas olemas IisR*

möhitaja *möhitaja* IisR Kse Saa Amb Äks KJn Trv Har, möhe- Mih Tõs PJg Trm tikutaja *Möhitajad on siin `einamatel küll IisR; möhitaja teeb möh, öh, öh, kui möhitaja üles läheb vihmatse `ilmade ees, siss karib tikut, tikut Kse; möhitaja, kis kevadi `kuulis, kui möhitas, siis `lambad surid see `aasta ära Var; möhetajal oo jäme iäl Tõs; pori pääl ol'lid möhitajade jäl'led Saa; möhitaja - - ta `esti tikutab ja pärast tüüb möhöhöhöö Äks; möhitaja lennäss Trv Vrd mehetaja, möhotaja, möhätaja, mühitaja*

möhitama *möhitama* Kse Aud Juu/-ämä/ KJn, möhe- IisR Kse Tõs PJg

1. (tikutaja häälitsemisest) *`Taevasikk juba möhetab, nüüd piaks `korbii-tsakas ka juba `lennama IisR; tikutaja lend teeb ikka tikat, tikat, tikat, vahel möhetab jälle Kse; üks pisike lend `lendäb `taeva all ja isi möhitäb sedäsi eledä iälegä: möhöhöhh Juu Vrd möhötam(m)a*

2. mühatama *möhitas korra* Aud

Vrd möhätama

möhites möhites Pai, g -e Juu = möhits möhites möhitäb igä kebäde, mine soo eenämäle, kuuled kohe Juu; möhites - - läheb ülesse, teeb tikkikk, läheb `alla, teeb möhö Pai

möhits möhits Noa, g -e Mär; möhets PJg tikutaja tänabu ei ole möhitsid `kuuldagi olnd Mär; möhets on paras lind, suurem kui rästas, `rohkem al`l ikke PJg **Vrd** möhites

möhitsema möhitsema möhitama (tikutajast) möhits möhitseb Mär

möhitus möhitus g -e möhitamine möhitaja möhitust oli kuulda KJn

möhka `möhka maitsev, hea `Lähme sinikalle - - `tieme `veinist, tuleb `möhka `juomaaeg IisR **Vrd** mähka²

möhkämä `möhkämä

1. hädaldama, ohkima Nüüd oli kahi, aga eks sest pia üle `saama, mes sest `möhkämisest kasu on Kuu

2. nutma Mes sa `möhkäd `aeva igä `asja peräst Kuu

möhküne `möhküne kõdunenud Sie puu on jo `ninda `möhküne, et `ahju ei tasu sedä enämb `panna Kuu

möhlakas `möhlak|as g -a IisR; n, g `möhläkä Jöh rumal, juhmakas sie on puol `möhläkä, puol tola Jöh; Oled va `möhlakas, ei saa kedagi aru IisR **Vrd** möhmakas

möhläkä → möhlakas

möhmakas `möhmak|as g -a mühkam, juhmakas Seda `möhmaka taha `keski omale [meheks]; `Möhmakast `pietasse teist, täma oma `piaga küll suurt ei jaga IisR **Vrd** möhlakas, mühmäk

möhmerdama `möhmerdama

1. kohmerdama `Taevas `oia ja `kiela, `kauva sa `õmmetegi `möhmerdad nigu takkus kana IisR

2. segaselt rääkima Akkas säel `teine kedagi `möhmerdama, kui ei `möista kõnet pidada, mis sa<sub>s</sub> kippud `ilma`aegu `rahva `naerust IisR

möhmerdus `möhmerdus g -e saamatu inimene Ega sa<sub>s</sub> `niisuke `möhmerdus ole, et `selle `tühja `asjaga akkama_i saa; Teist `sõimad `möhmerdusest, mis sa ise oled IisR

***möholene** pl möholest kühmuline kuhjad on möholest Ris

möhõtaja möhõtaja tikutaja möhõtajad oo soovikute `maade sihis Aud **Vrd** möhitaja

möhundene möhundene missugune vaada, möhundene ilm-aeg öues on, mette ep nēē maad äga taivast Khk **Vrd** möhune

möhune möhu|ne g -se missugune vaada möhune pale sool pēēs on (määrdundud näost) Khk **Vrd** mihune, möhundene

möhä → müha

möhäma → mühama

***möhätaja** möhätäea = möhitaja ku sa kevädi esimest `korda möhätäead kuuled, ku ta tsikat-tsikat laulab, siis sa saad nutta, ku ta ah-ah-öh tiib, siis sa saad naarda Saa

möhätama möhätama Lüg, -ämä Kuu

1. (tikutaja häälitsemisest) Metskits möhätab: möhö-möhö Lüg

2. ühmama, mühatama Ma perisin `hulga `aiga, vade ei sie mies möhätändigi mitte Kuu

Vrd möhitama

möhäts möhäts g -i miski rohmakas küll Katil oo sū ahi üks möhäts Kod

möhötam(m)a möhötama Jür, -mma Lüg möhitama (tikutajast) metskits (tikutaja) möhötab `metsäs, `õhtalde `suuremb jago `laulab Lüg; metskits tikutab ja möhötab. kui tikutab, siis soab varrusi, kui möhötab, siis soab `pulme Jür

möhü möhü kõdunenud, mädanenud *Sie maja on `ninda möhü, ei ses saa eläda; `Vergud `seisusid `aestu `kirstus, peräst olid möhüd; Maass `seisund puud on möhüks `menned Kuu*

möir¹ möir g möir|a Han Var Tõs(g -i); möür Kod, g `möura Hlj Jõh IisR(-öü-); n, g `möörä VNg Lüg, möiru Kse mäger `möörä ela `metsas VNg; Mina õlen nähnd `mööradä Lüg; möür ei õle suur luom, elab maa sies, suvel `luusib `ringi IisR; mõni üiab möirut ka metsseass Kse; Möirad oo oma `koopas Han; möir, `kiskjas elajas, `metsas elas `rohkem Tõs **Vrd** määr¹

möir² möir g möiri (taim) kui looma jalad `aiged, siis keededaks möiri `juuri ja `lehti Käi

möir³ möir g möiri tige, pahur inimene inimene pahur kui va kuradi möir Var

möira|karu 1. räuskaja kes on möirakaru `järku, see akkab kohe `lärtsima, kui teisega on ašjaõiendust, mis põle `talle meelt `mööda; eks neid möirakarusid ole alati old - - kui veel pia täis `tõmmab, siis oia alt Lai **Vrd** möurakaru

2. mürgeldaja, mürakaru Eks ne `poisikased ole kaik `mööräkarud, `aeva tükküsi tegeväd Kuu

möirakas möirakas Mus Kaa tige möirakas - - jurab testega `kangesti pailu Mus; Oo üks va igavene möirakas mees, seikest kas vei karda Kaa

möira|koer mägrakoer `möörä kuer Lüg **Vrd** määrakoer

möirama → möirgama

möirgam `möirgam g -i lärmaja, mürglitegija On üks möirgam, ta alati joob ja kakleb Vig

möirgama `möirgama VNg/`möö-/ Jäm LNg Var Vän Saa Ris Hmd Nis Amb JMd Rak TÜR, da-inf möirata Sald Hag Jür Lai Plt KJn, möerata Mär, `möirgada IisR; `möirgämä Vig, da-inf möerätä Nõo, möörätä Juu; `möirama PJg Kei Rõu/-mma/, da-inf möirata S Khn; `möirämä Var Ran, da-inf möirätä Tõs, möörätä Juu; `möörä|ma, da-inf -da VNg Vai; `möörä|mä, da-inf -dä Kuu Lüg; (ta) mööräss Se; imperf (ta) `möergas Kei; nud-kesks möiranu Hel valjusti ja jõuliselt häälitsema; möirgeid kuuldavale tooma Mes sa `perguline `möörad siin kori `laialla Kuu; `ärjad `möörgavad väga VNg; tämä akkas `seisujalu `mööramä minu `pääle Lüg; `ärgä `möörä, aga `lehma `muugi Vai; sõnn `möirab, kui ta teed `kauta leheb Khk; `möirab kut meriärg mörra päras Mus; tuule püste, ulub ning `möirab `peele tuule kiris Kaa; pul'l tuleb pöua, pöua, akkab `möirgama Krj; Lahesõnni `möiramine kostab `mütme võrsta taha ää, see peab ikka ääl olema Pöi; tuleb möirates kirgu `juure, et Volli surn Muh; pull `möirab, jooseb, ju ta kurja vaimust vaevat oli Emm; teene [siga] oo paelu pahurim ja `möirab `aidas Var; ärg `möirab, tige `kangeste Tõs; mehed `möiravad, kui `joonud on PJg; ärg on kuri, mürab ja `möirgab ku ull Vän; toropill akkab `möirgama Ris; Õpetaea `ütles sõnad ette, `köster `möergas `laulda Kei; pada `möirab tühjalt tulel Juu; üks vana emis on ja see `möirgab nagu ull `aetas TÜR; mõni `möirgab `laulda `purjes `piaga Lai; mis sa kisendad ja `möirgad nigu tige ärg Plt; `tütrik `mülläp [kuuri] sehen, `möiräp, ei saa `väl'lä, küläpoesid usse `kinni pannuva Ran; tuu pul'l `aie sil'mä `jõl'li, `kaapse `jalguga maad ja möeräss `irmsa eliga Nõo || huugama, valutama pia `möirgab alati `otsas Hmd **Vrd** möirgama, möurama

möiru → möir¹

mökats mökats möku ta on niisugune mökats, et põle tal magu ega mõnu, taha mitte teise `varjugi näha VJg

mökeldama → mögeldama

mökerdama möker|dama Trm Lai, -dämä Ote, -teme Krk; mögerdama VNg; (ta) mökkerdab Lüg

1. vaevaliselt, hambutult sööma *sie mögerda vaist`viisi, ei saa`leiba kätte* VNg; *mökerdab kui vanainime* Trm **Vrd** mügerdamma

2. ebaselgelt kõnelema, kogeleva *mis sa mökertet, ku sa_j kõnele`vällä`õigest; ta_i saa`äk'selt`vällä ütelte, siss mökerts* Krk

Vrd mögeldama

3. vaevaliselt kõndima väike`nakse juba mökerdämä Ote

mökert möker^t (halvasti joovast vasikast) möker^t ütelts vasigu`pääle Krk

mökin → mögin

mökitaja mökitaja Trm, -*äjä* Ran Nõo; mökkitaja Jõe; mögütäjä Kuu tikutaja üks lind oli`lendand`surnu`aia kohal - - üks mökkitaja oli Jõe; Mögütäjäd mögütäväd`korgel neh enämiste Kuu; sika`muudu mökitäb, siss kutsutass mökitäjäss kah Ran; Mökitäjä`lendäp ja tiirutap`suude ja suu võsastiku kottal ja esi mökitäp nigu`kitski mökitäp Nõo **Vrd** mökutaja

mökitama mökit^aama Jäm Pöi Mär Kse Tõs Tor Hää Hag JMd VJg IPõ Plt Trv Rõu, -*ämä* Mar Tõs Juu KJn Puh Nõo; mökkitamama Lüg; mögütämä Kuu; (ta) mökiteb Ote

1. **a.** katkendlikult määgima *Sokk mökitas üksi, pole`kitse`õhti näha olnd* Pöi; *jeerid aavad emä`lammud takka, mökitäb aga* Mar; [näärisokule]`pandi pahupidi kasukad`sel`ga ja abened ette ja mökitas`piale Tõs; *eks poisid mõnikord koa mökita viguri pärast* JMd; *kiits mökitäb ütte`viisi* Puh **b.** (tikutaja häälitsemisest) *Taevamögütäjäd`lendäväd`oite`korgel ja`itse kogu aja`aeva mögütäväd* Kuu; *mõhetaja mökitab* Trm **c.** kogeleva, kokutamama ühel isäl kolm`poiga mökkitavad Lüg; *ää mökita, räägi üks jutt ilusti`väl`la Mär; mis sa mökitad ja ekutad, kui iast ei riagi* Iis; *Mitte midägi ei saa aru, mes tä tääl mökitäp* Nõo

Vrd mökitsema, mökätämä

2. mökutama, midagi venitades ja aeglaselt tegema *mis sa sii kallal mökitad, kui sa ei joo* Mär; *lehmad mökitasid, ei tahtnd`süia* Tor

mökitsema mökitsema Muh Juu mökitama sokk mökitseb Muh; *kits mökitseb, ta mäab koa ike* Juu

mökitus mökitu^s Jäm Plt KJn, mökitu^{ss} Trv Rõu, g -*se* **a.** mökitamine *kitse mökitus* KJn **b.** kogeleva, kokutamama *mis mökitus se_{on}, reagi`selgesti* Plt

Vrd mekituss, mökotüss, mökätüss

mökk mökk g möki Kad, mögi Kuu väike (vilets) elamu, onn *Eks heness mögiss on igä`kaikse paremb`olla; Ku igä`mihjegisugune mökk on, kus eläda võib, ei siis ole häda`millist midägi* Kuu

mökketama → mögetama

mökkätaja mökkätaja ökitaja Mökkätaja - - *ei saa sõnu iast suust`vällä* Jõh

möklas millegagi koos, määrdunud *kääd keik`möklas* VNg

möklämä`möklämä hambutult sööma`hamba ei ole, ma pean ka`möklämä Kuu

mökotüss mökotü^{ss} g -*sõ* mökitus mökotüss um`kaugõhe kuulda? Plv **Vrd** mögõdus, mökätüss

möks mök's Pst Hls Krk, möks Se, g möksi

1. (väikesest olendist) *tilluke ärja mök's* Pst; *ma nakka ai sääntse möksiga* (väikest kasvu mehega) *elämä* Se

2. müks **a.** mügar, nukk *sarve möksi, ku na akkav alle kasume* Hls; *kae, sarve möksi pähän joh, kuuenädäline* [vasikas] *juba joh* Krk **b.** kerge tõuge, muks *suust`eitmine* (oksendamine) *taht iki tulla, möksi käive* Krk

3. väike kuhi, koorem – Hls Krk

möksari `möksari lastehirmutis kui lapsed vagusi\_s oln, siis `ööti: `möksari tuleb Krj

mökutaja mökutaja Iis, mökku- Jõe, möko- Plv = mökitaja mökkutaja on - - `auli `suurus pia `aegu Jõe; mökutaja lind tieb [häält] kui lammas Iis

mökutama mökut|ama Jäm Khk Kaa Pöi Emm/-dama/ Han Tõs Jür Lai Trm Plt Trv Ote Rõu/-mma/, -ämä Nõo, -eme Krk; mökotam(m)a Kan Rõu Plv; mökötämmä Röp; mögötamma Lüg(mökkö-), -äm(m)ä Lüg Vai; mögütämä Kuu

1. mökitama kits mögöti `eile kovasti Vai; oinass mökotass ja aja lammast takan Kan Vrd mökutama

2. kokutama, kogeleva Mögütäb `enne tükk `aiga, `ennegu sana suust saab Kuu; mökkötäb, `mitmed sõna ei saa `üöllä, `õige `alvast `räägib Lüg; Mökudas peele omaette Emm; eks see mökutamine ole se_sama mis ökitamine - - ei saa sõnu õieti `väl'la `öölda Lai; mökutaeta ei saa ühe korraga sõna `väl'la `öölda, alustab mitu `korda `ühete `ütlemist Plt; saa ei? tast kõnõmijst, `muutku mökötäss õnnõgi Röp

3. aeglaselt, venitades midagi tegema; jökutama mes sa mökutad, mene ruttu Jäm; Mis sa mökutad, söö kõht täis Han; Mökutas sial tee pial, `seia ei tuldku Jür; Ärä mökute ninda kava, kõnele rutep Krk

mökutis mökutis g -e Vig Han Jür

1. möku Nende mökutistega põle kedagi piale akata Han; No on üks igavene mökutis teine Jür Vrd mökutis

2. kokutaja, kogeleva Mökutab peale, sõna suust välja ei saa Vig

mökätämä mökät|ämä Lut, -õmmõ Krl; mökkätämmä Lüg Jõh

1. a. mökitama kitsõ mökätõsõ Krl b. möögima vašk ni hilläkeidsi müüg ni mükätäss, möö? möö? Lut

2. kokutama, kogeleva mõni on kõhe `lapsest `saati `luodu `nõnda, et ei saa aru midagi, mida `ütleb, `aiva nagu mökkätäb Lüg

mökätüss mökätü|ss g -se mökitus kuuli kitsõ mökätüisi Krl Vrd mökotüss

mökötämmä → mökutama

möla¹ möla VNg IisR Khk Kaa Pha Pöi Emm Saa Kad Sim Trm, mölä Kuu VNg Lüg Jõh Kod Krk Urv/-l-/ Rõu loba, tühi jutt Kas sinu mölä loppeb vai mitte Kuu; sääli oli `sauna `sieski vahest kisa ja möla kohe, moni `viskas monele vett ja VNg; Ajab igavist mölä suust `vällä Jõh; Poisid ajavad paljast tühja möla, missel mettemidagid sehes pole Kaa; Mis sa mölised, iga su mölal pole kõla Pha; Kes so möla kuulda tahab Pöi; Aes igavest möla, nenda et sant oli kuulda Emm; `tõmman vitsaga, kas kaob see möla ära või ei kao Saa; [ta] ei tia isegi, mis möla suust `välja ajab Kad; oh sa jube, `miskest möla tievad `purjes peast Trm; Ärä `kullegi sääst rumale inimese mölä Krk; Tuu [jutt] om möl'ä Urv || pilti suu Pia oma mölä `kinni Lüg; Sai õhe [hoobi] `vastu möla ja oli vagusi kohe Pöi Vrd mölä¹

möla² möla paks supp – Jäm Vrd mölä²

möla³ → möll²

mölakali ammuli Sõna ei `lausu, `mutku vahib, suu mölakali Jaa

mölakas mölak|as Hlj Khk Kaa Lai Pst, g -a Jõh IisR Pöi Muh Mär hajusalt K; mölāk|äs Lüg Kuu/-gäs/, g -ä KJn; mölä|kä g -gä VNg; mölä|k g -ku Kod Krk(g -gu)

1. molkus; tohman midä sul on `kärpäsed pää ajodes vai, et õled niisuke mölākäs Lüg; on nisike mölakas inimene, ei saa aru `miistki Jõh; `Selle mölakale ei `maksa õppetama akkadagi IisR; va mölakas, ep osa eieti kenasti olla mette Khk; reagi mölakale ähk ära reagi (nagunii ei saa aru) Pöi; mis mees see koa oo, nagu igavene mölakas tene Mär; ei mõist teretada ega

kedagi, on üks igavene mölakas Jür; kui `riakima akkab, siis ei tia, mis suust `välja aab, lol'l ta ei ole, aga muidu `kasvand kohe nisuke mölakas ülesse Kad; on üks kuradi mölakas, ega ss teiste `ulka kohe `kõlbagi Sim; vahib nõnnagu mölāk, ninä tatine piän Kod; [ta on] va mölakas muđu Pil; Mis `sääte mölāk `ültse kõnelep, temä ei tää ju üüšt egä päeväst midägi Krk

2. kolakas Eks se `tüürü`aeru `raskas mölägäs ole Kuu; ma ilma paks mölāk ta olli Krk

mölakil mölakil IisR Pil molukil, töllakil, ammuli `Seisab, suu mölakil IisR; kuulab koa, suu mölakil peas Pil Vrd mölakilla, mölakille, mölukil

mölakile → mölakille

mölakilla mölakilla JõeK, mölāgillä Kuu = mölakil suu mölāgillä `lahti -- nagu kidu meri `ärjäl Kuu; mis sa seisad, suu mölakilla JõeK

mölakille mölakille IisR Kad Iis Trm Lai/-kile/, mölä- Kuu = mölakil Mes siel `jälle vahid, suu mölakille Kuu; suu alati mölakille Iis; mis sa vahid siin, suu mölakile, ei `märka ära `minna Lai

möla|lõug lobamokk on üks mölalõug, möliseb aga `piale Hag

mölama mölama VNg Jõh IisR Jäm Khk Pöi Emm Rei Mär Kse Tõs Saa Hag Jür JõeK JMd Kad Iis Lai; mölä|mä Kuu VNg Vai, -me Krk; (sa) mölat Har

1. möla ajama, mölisema ärä mölä, ole vaid VNg; `Sulle sie jah `mieldi, kui saad külas mölamas `käia IisR; sedine sañt räbal jutt -- pole taarist mölada Jäm; Ta akkab `purjus peast kohe mölama, `sõukest `solki ajab suust `välja mis irmus Pöi; mis sa `tühja mölad, ole parem wait Mär; kül sa võid ikki mölada Saa; moni juua täis mies mölab, ajab igasugu loba suust `välja JõeK; Mis sa mölät, kui sa midägi ei tää Krk; mis sa mölat, möliset ilma `aigu Har

2. nutma mis sa mölad `ommetegi Jõe; Sie `veike on virisk, `ühte `puhku paneb mölama IisR

3. lotendama; vibama laiad püksid jalas, näe perse mölab testel taga; ratta rumm kua mölab, kui auk on kulund suureks Kad

möla|pea rumal inimene `sõuke mölapia nd midagid ka tiab Krj; möläpiä, aab rumalid jutta, põle `õtsa ei perä Kod

mölder `möld|er Khn VMr Vil, g -ri Kuu VNg(`müö-) Lüg Jõh Vai(g -eri) hajusalt S, Rid Mar Tõs Amb JMd VJg I Äks Puh, -re hajusalt L/`mõ- Tõs/, Ris Nis Juu Koe Plt KJn M Ran Puh/-l-; `meld|er g -ri Kse, -re Vil; n, g `möldri Vas, `möldri Har(`me-), `möldre Nõo(-l-) Kam Ote San Urv Krl Rõu Plv Röp, `meldre Lei veskipidaja, veskitööde tegija lähän `möldrile (veskile) Lüg; Iga `mihklibe siis `tuule`veski `möldrid tegivad `aasta `liiku `neile, kes `aasta `ümbär `veskil `käisivad Jõh; `mölder võtab jahvatamise eest matti, kui ta so vilja ää jahvatab Ans; `mölder laheb (laseb) tuuligul jahu Khk; `Möldri loomad `tundis kevade karjamal teiste seast kohe ää, olid silemad Pöi; `möldert põln kodo Kul; `möldred `tahtsid ikke matti `saa ja Tõs; sääil ol'li `möldrid mitu, muist ol'lid `möldre õpipoisid Saa; käisin `veskil, sain `möldrega oma aäsa ää õiendada Juu; üks igas `veskis pia `mölder olema JMd; `mölder one sij, kes javatab, `veskit pidäb Kod; `mölder `ütleb, et kas mõni ei taha `möldrist akata t tulgu minu juure, ma õppan Äks; `Meldre ametis ta tühjä kategä es jää Vil; ku miu kadunu mijs minnu pruudiss valinu, sij olli Lõvven tuule`veski `mölder Hel; [ta] pidäs mitukümmend `aastat `möldre ametit Ran; `mölder añd `luumele toda `tursti Puh; `möldre jahvatab jahu ja tiib `suurmit kah Nõo; ta om vana `mõistlik `möldre Urv; `möldrill piat õks kõva rinna olõma, et ta saa ni `kangõn tolmun alasi ellä? Har; `möldre võtt suurõ mati?, peremehe? nurisõsõ, mis pal'lo võtt Plv; `däänu (jäänud) `meldrest Lei

möldima → meldima

möldre, möldri → mölder

möldri|poiss möldri abiline või õpipoiss lähän ommiku järele, et poisid tievad, `möldrepoisid, üösse `val`mis jahud Amb; Tema õli noores ias kua möldripoiss - - õlnud Trm; o`lin `mölder sin `veske `juures ja `möldrepoiss o`lin neli `aastad - - `enne KJn; `möldre poiss `o`ligi tu jahvataea, periss `mölder `o`li esi kõrdsin (möldrist, kes ka kõrtsi pidas) Ran

mölekalle ammuli, tõlakil miga sa vahid, suu mölekalle; moni `seisa, suu mölekalle VNg
mölgas mölgas g `mölka JJn Lai Plt mülgas patsik on tätsa mölgas JJn; kukkus `mölkasse Plt

mölgerdus `mölgerdus g -e mäkerdaja Oe `mölgerdust, suu ja `silmad kõik koos `putruga Lüg

mölgäelemä, mölgäjelemä `mölgä,elemä, `mölgäje-

1. kometit tegema, vigurdama Ise vanamies, `mölgä,eled siin `nuorde `hulgas Kuu

2. isutult, valivalt sööma Mene siit `mölgäjelemäst menemä, kui midägi suust ala ei lähe Kuu

mölgäüs `mölgä,üs g -e kometitegija no migäs `mölgä,üs siel akkuna taga `kummita, `justku moni tont; Eks siis lähä aig ka `kiiremene, kui moni `mölgä,üs `hulgas on Kuu

möli → möll²

mölima¹ mölima muljuma Vedel loñn jäi lauvatükikse `pääle ja `viiti selle pääl löövi `alla kueuma - - viies `tul`li oeda, et `loñna kätegap ärä es möli Vil

mölima² → möllima¹

mölin mölin g -a VNg Jõh IisR Vai Khk Põi Rei Juu, -ä Kod, -e Krk

1. möla, loba `purjus `mieste `juures one mölin VNg; inimene\_p lahe oma suud ka iñjata mette, pal`las mölin `ühte `jooni Khk; se mölin akkab ää `tüütama Juu; sij`jutt ei õle täl kedägi, muku üks mölin Kod; Ega sij mölin ninda pea ei lõppe, kui vana pahane om Krk || lärm `Terve külä õli `õhtate [pasunate] mölina täis Jõh Vrd mölin

2. nutt Mis ta_s `teiste `ulka `mängima tuleb, `miski vähe on, siis kohe mölin taga IisR; kas sie jättäd mölina maha (nutvale lapsele) Vai

3. möögimine; möirgamine Vasikas `mutku vahib mölinal kodu `puole, `uotab `juuva IisR; pul`l, ku vihane, möliseb ja `jõurab Kod

mölisema mölise|ma Hlj VNg Jõh(-mma) IisR Vai/-mma/ Jäm Khk Pha VII Muh Rei Kul Mär Hää Hag KuuK JMd Kad Sim IPõ, -mä Kuu Lüg(-mmä) Juu Kod, -me Hls Krk Hel; (sa) möliset Har

1. möla ajama; norivalt rääkima pia suu, ärä mölise VNg; Mis ta säel möliseb `ninda `kauva, pidagu `lõuvad IisR; Mis sa mölised, iga su mölal pole kõla Pha; mis nad muðu mölisevad seal Mär; ära mölise sial niipailu, jäta jo oma mölisemine JMd; mis sa kurat mölised siin Sim; mes\_se `purjus mees siin möliseb Trm; Külüge `ästi, muðu vana akkap jälle möliseme Krk; mis sa - - möliset ilma `aigu Har || segaselt rääkima ää mölise mette, räägi `selgemine; ma\_p soa aru, sa pal`jast mölised VII Vrd mölisema, mölisämmä, mülisema

2. valjusti nutma [lõi] `säplegä `poisile `selgä - - poiss akkas mölisemmä Lüg; Tuli mölisemisega, et ei õle raha, ei õle `süüä Jõh || lärmama `juobund mehed mölisevatta VNg

3. möögima; möirgama vasikas möliseb, kui kuer taga ajab Hlj; vasika mölise, `tahto `juuva VNg; karu möliseb ja `undid uluvad Lüg; lehm - - `kaevas teist, nõnna_t kõhe mölises kääs Iis; pul`l möliseb ja müriseb, eel`a mölisi, õli vihane, et ärä mine ligi Kod

***mölistama** mölisteme Hel; mölissämmä Kod

1. möla ajama – Hel

2. möögima eläjäd akasid mölissämä - - mölissäsid ja kisendäsid Kod

mölisämmä mölisämmä mölisema, mölama *Miä timä sääl no_mölisäs, saa õi? `arvu midägi?*; *Ma\_sullõ `ängä, vai sa_vijl mölisät siin Rõu*

mölk mölk HMd Iis, g mölgi JõeK JMd JNn Kod(g -ä), `mölgi VNg Jõh IisR; möl'k Ksi, g möl'gi Ris Koe Kad Iis KJn; `mölkö g `mölgö Vai

1. poolpaks kõrtjas supp või puder *Mina nisikest `mölki ei süö IisR; obone juob `mölkö (rokka) Vai; kardulest kiedeti `möl'ki Ris; supp on paks kui mölk, ma ei taha seda `mölki JõeK; mis sa sellest mölgist `mulle pakud JMd Vrd möll'*

2. tilgastanud piim piim on mend `mölgist Jõh; kui piim rikis, siis on möl'k Iis Vrd mölk³

mölkas tummine supp on `mölkas, `kardulid on keik `katki `kiened VNg Vrd mölkjas, mölkis

mölki `möl'ki Koe Kad, `mölki VNg JNn tummiseks, paksuks supp on `mölki läind JNn; tangusupp kieb `möl'ki Koe; pudru kies kole `möl'ki, nõnna libe ja ullu `võitu Kad

mölkima `mölkima, -mä, (ta) `mölgib Kuu Lüg

1. kometit tegema, vigurdama *Olete juo `mölkind küll, nüüd `ahkerast `tüöle Kuu*

2. isutult, toitu valivald sööma `Mölkis jo tükk `aiga `laua taga, ei `kelband üks ega `toine toit Kuu; *Vahi, kuda `mölgib Lüg*

mölkis `möl'kis Amb Koe Kad Sim Lai KJn, `mölkis VNg

1. tummine, paks, kõrtjas mõni tahab `möl'kis suppi Koe; rukkijahu rokk on `möl'kis Kad; *Supp on `ästi `möl'kis, kies ea; Üks tahab raagset suppi, teine `möl'kis suppi Sim Vrd mölkas*

2. tilgastanud sie piim on `möl'kis, ei süe seda sigagi Sim

mölkjas `mölkjas VNg, g -a Krj; `mölkjäs Kod

1. tummine, paks paks jahusupp, ea `mölkjas; `easti ära `apnend piim, ea `mölkjas piim Krj; *supp_o paks ja `mölkjäs, sellele tuleb vett `juure `kiitü Kod Vrd mölkas*

2. tilgastanud alb piim - - `mölkjäs Kod Vrd mölkjas²

mölkus `mölkus VJg, g -e IisR mölkus *Vahi `mölkust, kus on mies `õiget juttu pahupidi `kieramas IisR; mis sa `mölkus vahid viel, mene aja luamad viljast `välla VJg*

möll' möll' Ote Lut, g möll'i Saa Kei Jür VJg Iis Äks Ksi Lai Pil SJn TMr Kam Rõn Rõu Vas Se Lei, mölli Krj Põi M Ran Nõo Kam Rõn Se püdel, kõrtjas (toit vm mass) *see supp `söükseks mölliks läin Krj; supp on `mölli keend Põi; `mölli `tehti sigadel kaarajahust, `pañti kiiv vesi `pääle ja mölaga segati; `peale `vihma ol'li tii `mölli täis, es jõua `jalgu `väl'la sikutagi Saa; supp on `mölli lähnd, kui ta tummine on Iis; mis sa sihukest `mölli oled `kiitnud Äks; mõni süüb `mölli ia meelega Ksi; taludel keedeti `mölli, keedeti paks möll' Hls; ärä uppuss - - mölli `sissi Krk; söök' lää iks saesten mölliss Hel; *Sij om üits möll', söögu kes taht, mia tedä ei süü Nõo; puder om möll'iss keenu, ei ole ta paks egä vedel TMr; tuu [kaera] jahu `siäti vij `sisse, ku vedelap sai, siss ol'l möll', kiä sagõhõppa `tahtsõ, tuu tek'k `paksu Vas; kama jauhast tetti `mölli, kui paastõti Se Vrd mölk, müll'**

möll' möll' Var Vän Sim, g möll'i Tõs Tor HaLä(mõ- Juu) Jä, mölli Jäm Ans Khk VII Põi Mar Kse Han; möll g möllu hajusalt Sa, Aud, mölla Kse Tõs Ris, möllä Vig Var, `mölli Jõe; n, g möli Jaa Põi Muh Hi Lämpö Vig Pä(mõ- Tõs Saa) Juu Amb VMr Kad, möla Kos, möllu Kaa Krj Pha suur puur rattarummude puurimiseks, käämer möll vist `möllab selle `augu suuremaks Jõe; mölliga saab rataste rummu `sisse ougud `tehtud Ans; mölluga mölludati auk ratta rummu `sisse Khk; Mölluga sai rattarummu augud - - puuritud Kaa; möli on poolümargust, ots teravam, tagant laiem Põi; möli - - oo suur, ilmatu jäme, misega augud `sisse `aetse Muh; Mölliga `puurida rattarummu `ouku puuige jäuks Emm; mine too küläst `mölli Mar; `enne

puuriti oherdiga auk `sisse, siis `tehti möliga seest `õõneks Mär; möllaga puuritse ratta rummu `auku, uherd ei tee naa suurt `auku; pöörispuu oo möllal taga, sellega keerdetse täda `rinki Kse; möli on otsas peenem ja takka poolt jämedam Tõs; möl`liga lastase ratta rummuse aksi auk Tor; möllaga möllitakse `aukusi Ris; tegi möl`ligä rummu tühjaks; otsi möl`l ülesse Juu; möl`l, eest ots on peenem, `keerab `auku nii jämedaks, kui sa tahad Pai; ega sie möl`l põle `täpne asi, ühel pikem, teisel lühem, sie on kodu oma sepa tüö; möl`li teral on kaks tera, jaared on teravad - - mõlemit pidi `leikab Koe

möll³ möll Lüg Mar Kei TMr, g möllu Jäm Pöi Rei Kir Saa Trm Kod Lai Plt Hls, `möllu IisR, möllü Rõu, `möllü Kuu, mölli Rid, `mölli VNg; möl`l g möl`li Kos Vas; n, g `möllö Vai

1. a. torm, tuisK Küll on aga paks möll `väljäss, `silma ärä `vasta tuult `lahti tie (tihedast lumesajust); `kitsub [mere] `möllüle Kuu; `Õnetu inime, kes `selle `mölluga nüüd tiel on IisR; `möllös ei `pääsegi edesi Vai; Kuul oli raants `õmber, peaks ta õhe möllu tegema, muidu ta_b lähe `pehmeks (ilmast); Võta võrgud ja katsu et enne `möllu mäele soad Pöi; merel oo `kange möll ja pröök tänä Mar; tänä `tuiskab ja saeab, `välles on suur möll Kei; möll - - ei lahe `silmi `lasti tehä Kod; selle mölluga akkasid sa tulema Lai **b.** tihe suits või tolmupilv `Korsnast tuleb `paksu `möllü - - kogu `ilmaalune on `möllü täüs; Kui `autu - - `möüde `lähteb, on `irmus `tolmu möll järel Kuu

Vrd mölle¹

2. mäsu, märul, mürgel siis `mölläsid siel `pehkuje pääl - - siel oli_s igäväne möll `joulu`laupa `üöse Kuu; laps kadus `vällä `sinnä `suure `mölli sise VNg; üks pidi `puodi ja müüs `viina, mõnikõrd õli säääl siis `niiskene möll, et aga `klaasid kelisesid Lüg; Suure möllu sihes es saand arugid Jäm; kui mehed ol`lid lakku täis ja kiskusid `arjapidi koos - - ol`li igavene möll Saa; üks muailma möll siäl õli, ei `õtsa, ei perä Kod; küll olli säääl `möllü, kui mõtsan olli tegemist, veo man Hls

Vrd müll²

mölla → möla

möllakil¹ töllakil moka on möllakil Jür

möllakil², **möllakili** möllakil Jäm, möllakili Kaa väga palju Toitu oli säääl möllakil Jäm; `Loomadel oli `einu möllakili ees, muist jähi `jalgade ala; Mätaste pæel oli `marju möllakili Kaa

möllama `möllama Jäm Kaa Krj Pha VII LNg Kul Mär Aud Vän Ris Kei Kos JJn Kad VJg Sim Iis, da-inf möllata Pöi Emm Rei/-da/ Rid Saa VMr Trm Ksi Lai Plt, `möllada Hlj RID; `mölläma Vai, da-inf möllätä Kõp; `möllame, nud-kesks möllanu Hls; `möllämä Kuu Lüg LNg Rid Khn Kam San/-me/, da-inf möllä|tä Juu Kod, -dä² Rõu(-mmä) Vas

1. tormakalt liikuma või tegutsema **a.** mängeldes hullama, mürama küla `poisid õlid kõik siin kuos ja `tütrukud - - `tantsisimma ja `möllasimma Lüg; `Lapsed `möllaned tua puha segamine IisR; mamma es lase meid möllata, tõmmas kohe vitsaga Saa; küll nad aga müräväd ja `mölläväd Juu; inimene `mölläb, `tjib `koeruss Kod; keevalised poisikesed - - `möllasivad ühes koos, ei seisnd paigal `koskil Lai; `ullavad ja `möllavad, kuñni `kiskuma lääväd Plt; Noorõ\_mugu\_mõl`ssi `hainu pääl Rõu **b.** (muud juhud) ärgvasikad `lähvad karuks, `möllavad ja `tuuseldavad Hlj; `aigus `möllab - - võtab perekonna `kaupa `aigid Vän; sie on nüüd küll kurat, keš inimeste sies `möllab VMr; sõda\_o mölland jo mitu `oasta Trm **c.** piltl Oled küll `mölland (võimutsenud) siin majas - - nüüd `olgu lõpp IisR; muidu `möllab oma moka dega, pole `asja ees ega teist taga (tühja jutu ajajast) Jäm

2. marutsema, tormama (ilmast) *Meri`mõllas ja`mässas tugevast Jõh;`Õuves`mõllab mis kole, sie on`pärtli raj, võttab`mõllada kolm`päeva IisR; Mõllas ette mitu päeva ühtejooni lund, täna ilm jähi ometi püsut pidama Kaa; maru tuul`mõllab sügiseti, purub keik asjad ää VII; Vahest`mõllas`talve`mütmed ööd päevad Põi;`mõllab nõnna tuisata, et ei nää maad ega taevast Rid;`Kuldsõd jõlusad jõlmad juba tükk aega, küll`varssi akkab`mõllämä Khn; ilm`mõllab, saeab ja tuult on Kei; kül`mõllas nüüd vällän ja`tuiskas Hls; küll ilm mõlläp Kam*

3. jändama, vaeva nägema, rassima *Tänä`ehtul`täüdüb`sauna küttä, sai kogu`päivä kalujega`mõllätüd Kuu; isa võttas`kella`lahti ja`mõlläs tämäga Lüg; Ära akka`mõllama`ahju parandamisega, sa ei`mõista`õiete IisR; küll mie`mõllasin nüüd tüöd teha Vai;`rähkle ja tie ja`mõlla, aga selle taga`järke põle midagi VMr; kahekeisi`mõlläväd selle`tüügä Kod; einaga suab vahest mitu`korda mõllata, ennegu kuivaks suab Ksi; tetäs kärke, mõni küdsätes ja raad, mia ei ole mõllanu nendege Hls*

4. ära määrima – Pha **Vrd** mõllima³

Vrd mõllama, müllama

mõlle¹ *mõlle Jäm Khk Kaa VII Põi möll, maru`Enne`tormi veab meri mustaks, läheb mõlle`lahti ka Jäm; Täna tuisu mõllega paneb teed keik umbe Kaa; ilmatu suur mõlle oli VII; Mõni kord on kuul - - raants`õmber - - mida suurem raants oli, seda pitkemalt oli mõllet Põi || (tolmupilvest) Poisid panid ratastele seikse tambi pæele, et paljas tolmu mõlle oli järges Kaa **Vrd** mülle*

mõlle² *mõlle Mär Vig savikas liiv`mõlle liib, mõlle ei kõlva tee kruusaks; sii ei kasva kedagi, see oo mõlle Mär; mõlle liib, see oo va kollane liib Vig*

mõllene adj < mõlle² *mõllene põhaga maa Vig*

mõlletama *mõlletama mõllama See nädali oo - - lund mõlletand tuisata;`Õhta ämarikkus akkas nõnda mõlletama, et äi näind maad äga taevast; [korstnast] Mõlletab seikest paksu suitsu välja Kaa **Vrd** mülletama*

mõlletis *mõlletis tuisk, torm Täna oo õues seike lume mõlletis lahti, et äi vei mette silma pilutada Kaa **Vrd** mülletis*

mõlletäm(m)ä → mõllütämä

mõllik *mõlli|k g -ku pehme, vesine maa`Enne oli mõllikus metsapadrik - - [siis tehti] einamaast Kad*

mõllima¹ *`mõllima, (ma) mõlli(n) Jäm Khk Mar(-mä) Kse JõeK JMd Tür Kad;`mõllima, (ma) mõllin Ris Kei, mõllin Nis Pai;`mõlima, (ma) mõli(n) Põi Muh Käi PJg Saa;`mõllämä, da-inf mõllätä Var;`mõllema Aud;`mõllima, (ma) mõllin Juu, mõllin Kse mõlliga puurima ratta rummule [on] auk`sisse mõllitud Jäm; ma mõli rattud Põi; mõliga mõllidags rummule auk`sisse Käi; ta mõllib augu suuremaks Mar; rata rummu auk tahab suuremaks mõlida Saa; kui puu aásid olid, siis ratta rummu auk sai mõllitud Nis; mõlli need rummud ää, siis võib edasi teha Juu; nad mõllivad`auku suuremaks JMd; suur auk, üsku mõllitud kohe Kad*

mõllima² *`mõllima Ris Hag Juu Jür VJg Trm,`mõllmä KJn, (ma) mõllin;`mõllima Kir, (ma) mõlli(n) Jäm Khk VII Põi Emm Han,`mõllin Kuu/-mä/ VNg Jõh IisR Vai meldima, registreerima`Täüdüb`hendäs sise`mõllidä ka, kus eläd Kuu; läks`passi`vallamaja`mõllima VNg; taarist [teda]`sisse`mõllida Jäm; Ega obusel [oli]`pass - - kui obuse ää müüsid, siis vallaelus mõlliti`pass`ostja nimele Põi; Keik pidavad`mõllit olema Emm; vallamajas piab enese ülesse`mõllima Hag; Kis suri, sie mõlliti maha, eks`kiegi pidi`mõisa`tiatama Jür*

möllima³ `möllima, (ma) mölli Khk Pha määrima, mustaks tegema *need sa, kuidas laps ennast ää`möllind on Khk; `möllis [ennast] ära Pha Vrd mällima*

möllimä `möllimä nutma *Sie laps ei tie muud, ku `aeva `ühte`puhku `möllib; Mes sa `möllid - - igä pisukase `asja peräst; Vai se `möllimine avitab, ku midägi paha teid Kuu*

mölline möl`li|ne Äks, g -se Krj/-ll-/ tummine *supp on mölline Äks*

möllingas mölling|as g -a paks, tummine *möllingas supp; pidi supi tegema nii möllinga, et midagid süüa oleks Jäm*

möllitamma → möllütämä

möllu → möll²

möllutama möllutama Khk KuuK JJn, `möllu- Hlj VNg; `möllütämä Kuu; `möllötamma Vai möllama `möllutas (tuuseldas) *seal `öige `ringi Hlj; mida te `mölludata ja `tieta `kuerust VNg; Terve öö möllutas, keik kohad angesi täis Khk; [mees] oli - - möllutand, `lõhkund `uksi ja ühe riivi saand `preßida puruks JJn || suitsema `Korsin `möllütäb kovasti Kuu Vrd müllutama*

mölläkälli töllakile *kui sa `pistäd kää `sisse, eks tämä (kinnas) jää siis `mölläkälli Lüg*

möllämä → möllima¹

mölläne mudane ja mölläne, segäne *vesi Krk Vrd müllane*

möllüma `möllüma segunema *Nikagu kodu sai, ol`l hapu piim karran koorõga segi `möllünü² Rõu*

möllütämä `möllütämä Kuu; `möllütäm(m)ä Lüg; `möllitamma Jõh

1. suu ammuli vahtima *`karvane `möllütäb, ku `paljas `pistedä = `kinda käde panemine Kuu*

2. laiali jagama, ära andma *sie `möllitab kõik nied `asjad `laiali Jõh*

mölmä `mölmä, (ma) möl`li Har Rõu segama, kloppima *Ubina `tampi tulõ häste, `mölli² Har; Kuuk' taha õi, `mölmist, tuud piät `tassa segämä Rõu Vrd mülmä*

mölt¹ mölt g mölda Kaa Krj VII tihe suits, tuisk või tolmupilv *Korsnas läpatab suitseda, pool taeva alust mölta täis Kaa; liiva mölt; lume mölt `lahti VII Vrd mült¹*

mölt² mölt g möl`di Kad; seesü `möltis IisR (tummisest toidust) *Mõned inimesed ei süö `möltis suppi IisR; `mölti kiend [puder] Kad Vrd mölts, mült²*

möltama `möltama tolmama; tuiskama *Tee `möltab tolmata; Küll täna oo päris koerailm - - möltab nõnda, et äi nää maad ega taevast Kaa Vrd mültama*

mölts möl`ts Aud Kei, g möl`tsi LNg Kse Nis Pil, möltsi Vig Han Var, möl`si Mih Nis Jür, möl`si Tõs; mölts Jäm Käi Phl Tõs, g möltsi Jäm Muh Emm Mar Kse tummine, poolpaks (toit) *mölts [on] sedine paks supp Jäm; Supp keend nii paksuks kut mölts, tuhlitükid kadund päris εε Emm; `erne leem lähäb `möltsi LNg; jahuleem läks möltsiks Mar; kuda se supp nii möltsis oo läin Kse; kui supi limbid ää lagun, sis liem oo mölts Var; `erned lähvad nii möltsisse Mih; supp läks `möltsi Tõs; ma ikka tahan, supp olgu `iasti mölts Kei; Supp on `jälle `liiga möl`siks keend Jür || halv Mõlts inime oled, vaat mis Jür Vrd mölt²*

möltsakas möltsak|as Emm, g -a Juu

1. tummine *εε möltsakas ölut Emm*

2. a. sõim sa oled `jusku va möltsakas Juu b. `ühte `ütigi möltsakas, oli nihuke paks ja jäme Juu

möltsas möltsas Kul Mär Pär, g `möltsa Vig PJg Tor, möltsase Ris; mölsas Kei TÜR, g -e Mär lind (hrl roherähn) *mölsas taob talvel `metsas Mär; Mõltsas kuigutab, tuleb vihma Vig;*

`möltsas piab mühetama PJg; möltsas roheline lind, raiub mesi`puule augu `sisse ja sööb mesilasi Tor; möltsas kuigotab Ris **Vrd** melts(as), möltsas¹

möltsjas `möl'tsj|as g -a tummine, poolpaks `tuhle leem lähäb mõnikord `möl'tsjaks, nigu kõrt teene Juu

mölu¹ mölu Vig Han VMr, mölo Kod, mölö Vai

1. nägu; suu `panna - - `vasta mölö Vai; Pea oma mölu maas Vig

2. sõim; tobu; molkus, mölakas Kuradi mölu Vig; Küll [ta] oo - - ühü mölu `kaela saan, `neukse möluga ei elaks ma `tundigi Han; vat kus mölud - - viivad riista ää, tagasi ei tuo VMr; mõni laps on `niiske mölo, ei tiä üüjd ei `päevä Kod

3. (liiga pehmest lõngast või kangast) See lõng oo nagu mölu - - `langeb käte vahel katti; Mõni riie oo kua mölu, ei kannata `valmis õmmeldagi; Mõlust maksa kedagi tiha Han

mölu² mölu mõistus `kõrremaad õli küll, kuhu õleksid rukki tehend, aga vot seda aru ega mölu ei õld Jõh **Vrd** mälu¹

mөлukil mölukil Hlj; mölökilla Vai ammuli, töllakil `vahtis, suu mölukil Hlj; migat sa vahid, suu mölökilla Vai **Vrd** mölakil, mölukili, mölukille

mөлukili = mölukil kuulab, suu mölukili Juu

mөлukille mölukille Iis; mölökillle, `möllökille Vai = mölukil suu alalde `möllökille Vai; mis sa vahid, suu mölukille Iis

mөлäjüs möläjüs karjumine, karjatus Mes möläjüs nüüd sieltpuolt `kuulus; Paar möläjüst oli `kerraks `kuulla Kuu

mөлäk → mölakas

mөлätämä¹ mölätämä mõiratama [loom] Mөлät `kerra, läks `toise `kallale Kuu

***mөлätämä**² (sa) mölätäd (rumala näoga vahtimisest) mes sä mölätäd siäl, suu ammuli Kod

mөлөjäs mölөj|äs g -ä rumal mölөjäs pois; koer tuli mölөjä `näoga Kod

mөлökilla → mölukil

mөлökille, möllökille → mölukille

mөmin mömin g -a Vai Jäm Rei Ris Saa; n, g mömina VNg mömin karu tieb mömina VNg; vanainimese mömin Rei; kikk `kuulsid seda möminad Saa **Vrd** mümin

mөminal mömisedes se käib aga möminal Ris

mөmisema mömisema RId(-mma Lüg Vai) Jäm Khk Rei Saa Ris JJn Trm mömisema ku `kiegi segasest kõneleb, siis `üella: mis sa mömised Lüg; Mөmiseb nagu karu mättä all Jõh; Kedagi ta säel `täntaras (purjus) `piaga mömisema akkas, kes sie aru sai IisR; karu mömises metsas `põõsa taga; lakku täis mees lännu teed mööda, mömisenud omaette Saa; obustel oli luupainakas, obune oli märg kohe ja `eitles pikali maas, mömises vahest JJn **Vrd** mümisema

mөmistam(m)a mömistama VNg Jäm, -mma Vai mömisema tämä mömisti oma ede Vai **Vrd** mömistama, mümissämä

mөmm mömm Trm, g mömm|i Juu, -e Iis

1. nätske, halvasti küpsenud (leib) õige mömm leib, ei taha seda `mөmme `leiba Iis **Vrd** mämm¹

2. paks, tummine toit kardule supp `jüsku mömm, kis nist `mөmми sööb Juu

mөmmökäine `mөmmökäi|ne g -se (putukas) `mөmmökäised - - `elläd enämästi sääl, kus midägi `sonniko Vai **Vrd** mommukaine

mөmө mömө mühakas, mühkam sie on `oige mömө; `muistmatta mies, sie on vana mömө Vai

möndine *möndine* missugune *need sa, möndine ma ole* Khk

möne|kordne kiidekas, kordmagu *loomal, kes määletseb, on ikka möne`kordne* Jäm
Vrd mönikordne

möni|kordne kiidekas, kordmagu *möni `kortse sitast puhastamine on vaivaline töö* Ans;
möni`kortsed `üiti veel kiritanuks; kui pailu `riidid üll on, siis `öötasse: `umbast kut sur
möni`korne, aruda kut surt möni`kortsed Khk Vrd mönekordne

mönts *vesine, tänkjas teist `seltsi tuhlis, sedise `mönts* Jäm

mönuma *mönuma* Hi mõjuma *Eida `leili nenda, et mõnuma akab* Emm; *Jo see `moole ka*
mönub Rei

mönutsema *mönutsema* lärmama *lapsed mönutsevad* Rei

möra → mürama

mörastama *mörastama* käratama *mörastas minu `pääle; `tõise kääst, ku `miski `asja `palju*
küsid, siis `viimast mörastab ka Lüg

mörgämä *mörgämä* korisema *minä isegi en saa `värski midägi `süönest, sies akkab*
`mörgämä Lüg

mörikas *mörikas* toriseja *oled üks igavene mörikas* Jür

mörin *mörin* g -a IisR KuuK jäme *jorisev hääl Täis kui igavene sittikas, jäi tuas magama,*
mörin taga IisR; *suur pul`l oli, vihase mörinaga tuli* KuuK

mörisema *mörisema* Jõe IisR Khk HJn JõeK VMr Lai; (nad) *mörisöd* Vai *mörinat* tegema;
jorise *kui juba ärg sinu `pääle möriseb, siis ei ole kedagi kes teda kamandab; vanaeit*
mörisend nuttada tuas Jõe; *Akkas `teine kedagi `laulu `muelist mörisema* IisR; *karud mörisöd*
Vai; meriärg aeab toru, möriseb Khk; *pul`l möriseb, kui vihane on* HJn; *nüid üks vasikas*
mörises siin nõnna äda kisa, vana võsa `villem old sial* VMr; *kes `purjes täis, see läbi une
möriseb Lai Vrd *mörisämä, mürisema*

mörisämä *mörisämä* mörisema *Ol`l põrmadu pääl pik`äle, sõs mugu_mörisi* Rõu

mörk *mörk* g *mörgi* vihane, äkiline – Aud Vrd *mürk*^s

***mörkima** (ta) *mörgib* *kärkima* *`ühte `puhku `turssib ja `mörgib, ei saa läbi kenegagi* Lüg
Vrd *mürkima*¹

mörn → mernik

mör *mör* → müüser

mörsmä *mörsmä*, (ma) *mör*sin *purssima, pusima laps romib näid [sukki] ja*
*mör*sib - - *kand lähäb jalass ärä, paab jälle `jalga* Kod

mör *mör*ssi *mör*ssi Rei *Ris* *tor*ssi, *mossis seesab, mokad aga `mör*ssi *Ris*

mör *mör*ts *mör*ts g *mör*tsu *korts* – KJn

mör *mör*tsik *mör*tsi|k g -gu? *hapu oblikas lapsed söid mör*tsiguid; *mör*tsigud *näritase ka [või]*
keedeti suppi Khk Vrd *mör*tsinges, *mör*tsik

***mör** *mör*tsinges pl *mör*tsinged, *mör*tsiged = *mör*tsik *mör*tsiged - - ne_o ise `kanged abud,
`meitel põllu `kargel kasusid Khk

mör *mör*tsuma *Mör*tsuma *korts*uma *Riided mör*tsuvad *istudes ää* KJn

mör *mör*tsutama *mör*tsutama *korts*utama – KJn

mör *mör*u¹ *mör*u IisR Kaa Krj Jaa JMd VMr Kad, *mör*ö Vai **a.** *maru `väljas `irmus*
*mör*u - - *`ninda\_t jala ette kedagi ei näe* IisK; *`kange mör*u, *et ajab puud külit* Krj; *eile oli*
`sõuke mör*u *`väljas Jaa; *mör*u *`möllab vahest, võtab terve maja `kaasa* JMd; *väljas kohe kole*
*mör*u, *et ää pista `piadki uksest `välja; ei nisukese mör*uga *piase `keški `kuškille* Kad **b.** *piltl*
*möll, mür*gel *seal oli sellepärast nisuke mör*u *old, et õige `aitab; ei tia, mis mör*u *see `lahti*

oli, aga kisa ja madinad olid kõik kohad täis; kui mina `sinna sain, oli pulma möru täies uos Kad

Vrd mörul

möru² *möru Jäm Khk Mus madal, mörisev (hääl) [tal] oli seoke möru ääl - - jäme ääl Jäm; sitiged ajavad möru (sumisevad) Khk; torupilli möru, torupil'l, mänjab madalast; laula kenasti, mis sa söust möru ajad Mus*

mörujas *möruj|as g -a vali mörujas ääl Jäm*

mörul *möru*l g -i **a.** maru Minev talv ja kevade olivad siin nisuksed - - mörulid mõni päev, et ära nina `õuve `pista IisR **b.** mürge, märul `Eile `lapsed tegivad siin `kanget mörulist, `tallasivad kõik `piendra ära; `Juoned ninad täis, pärast läind `suurest mörulist IisR

Vrd möru¹

möruline *möru*l|ne g -se marune mörulise ilmaga on ikke küll vilets väljas `käia; ilm `kiskus kohe mörulisest, nii et ää ullemad otsi Kad **Vrd** möru

möruma *möruma* IisR Jäm Amb Kad

1. a. marutsema, tormama *Vahi, ku kevade `puole - - möruma akkab, kuda siis `luomad `niisukeses `laudas `suoja `saavad IisR; äkitselt akkas nii möruma, et ei näind muad ega taevast Kad **b.** kisklema, riidlema tühjast asjast akkasid kohe nõnna möruma, viimaks kisa kõik kohad täis Kad*

2. koledat häält tegema *möru*b, teeb `irmust äält Jäm

Vrd möruma

mörune *möru*ne määratud olen kohe nii tahmane ja mörune Koe

möruskäne *möru*skäne halvatujuline, pahur *Miks sa tänä `ninda möru*skäne oled Kuu

mörutämä *möru*tämä norutama *Lehm möru*täb, ei akkand `ühtägi `eini `süömä Kuu

mörukama *möru*kama, da-inf *möru*kata müksama, tõukama teine `mörukab teist Khk

Vrd müskama

mörula *möru*la möks, määre *Mis `möru*la sie oli, `õige ia oli, tuo seda viel IisR

mörulama *möru*lama Jõh IisR, -ämä Kuu Lüg määrima; mäkerdama *Ärä `möru*lä `kaiki `piitasi ärä, ku ust tahud `värvidä; Oled `jälle `kuue kaik ärä `mörusländ; *Midäs neist mokrast `möru*släd, ku pidule lähäd Kuu; `Mörula iast jalad ane `rasvaga `sisse Jõh; `Mörulas `juuksed ja näu eliga kokku, et pidada `vistrikud ära võttama IisR

mörunä *möru*nä hea, mõnus, tore *möru*nä mies; *Siokõst möru*nät tuult [on] `arva Khn

Vrd mosna

***möru**sama imperf impers *möru*sati mässama, möllama kus olid vanemad inimised, sääl `mörusati ja `tommeti `ommikunni [jõuluõlgedel] VNg

mörussis *möru*ssis *Midäs seel `seisud, mogad `möru*ssis; *Mes sa oled `möru*ssis, no `katsu vahest `naurada Kuu

mörusune *möru*su|ne Käi, *möru*su|ne Käi Rei Phl, g -se missugune värisemeise rohol on ka väga pisigest `öitsed ja ne värisevad ikka, olgo elm mörusune tahab; *Vat möru*suse asja sa veel välja mõtlest Käi; *Möru*sune nuga see keige teravam on Rei

mörulemissi mõteldes *möru*lemissi räägib, sõna aaval tulad sedised pooligud sõnad Jäm

mörurijäs *möru*rijäs g -e must, määratud (inimene) *Tõist `niisikest `möru*rijäst ei õle küll `kuski; *Tämä on kõhe ku `möru*rijäs Lüg

mörurämä *möru*rämä määrima, mäkerdama – Lüg

mötsakas `mötsak|as g -a napakas *Sie on piast `mötsakas; Seda `puole `mielega `mötsakat ei usu `kauvast `üksi kodu jättada; Sel `mötsakal oli vara ja rikkust, `sellepärast poiss ta võttaski IisR*

mötsik `mötsi|k g -gu = mörtsik – Khk

möu¹ → mõju

möu² → mõnu

möuke `mök|e Krj Pöi, g -se Kaa Pha Han, möukese Ans; `mök|e g -se Tor mihuke `mökse `riide ta omale töi Kaa; *Tee on säel nii `mütme araline - - et `möuke aru säelt siis Mustjala `päele lihab Pöi; `Möukest `laulu sa õpid; Nää, `mökused lapsed oo, ei `kuula isa sõna Han; Mõoke inime sulle seda lora rääkis Tor Vrd möhuke*

möuma → mõjuma

möur → möir¹

möura|karu räuskaja *On üks `mörakaru, ala `ilma `lõugab IisR Vrd möirakaru*

möurama, möurgama `möraama Jõe Lüg Pha, da-inf möurata Lai, `möraada Jõh IisR; `möür|ama Saa, -ämä Kuu; `möurgama HJn JõeK VMr, da-inf möurata Saa Lai möirgama; üürgama; räuskama *siis pill `möraama ja tants `lahti Jõe; tuul - - tõist `päivä juo `möraab ku ärg Lüg; kui ned Mäetaguse `mõisa `pullid tulid, oi küll nad `möraasid Jõh; Tuleb `juuva täis kodu ja `mutku akkab `räiskima ja `möraama IisR; ta `möurgas ukse taga kui ull, `tahtis `sisse Saa; kui emis `otsib `kul'ti, kus siis `möurgab HJn; `ül'ged `möurgavad nii kui pullid JõeK; pullid `möraasivad, et seinad põrusid - - kui nad laudas `kihni olid Lai || möllama Siis `lasti seda õlut `käiä `päivä kolm `lahtises `tuarvis ja siis `pandi õlut `ankru ja vot siis kui akkas `ankrus `möraama Jõh*

möökma → möökima

mööbel `mööb|el g -li Jäm VII Pöi Mar Mär Tõs Trm, -le Mär Vän Tor Juu KJn; `mööb|el Kuu Ris VJg Iis, `müeb|el JMd, g -li; `müüb|el Hls(-v|el), g -li Hel San, -le Hää KJn; `meeb|el g -le Plt; `mööv|el g -li Muh Rei; n, g `müübli Nõo(`mij-) Krl Rõu Plv, `müüble Röp; `nööb|el g -li VJg/-öü-/ Har, -le Juu Koe; `nüüb|el g -le Trv Krk; `neeb|el Kod(`nij-), `nieb|el VNg Vai, g -li; n, g `nüübli Vas, `niibli TMr uus (elu)ruumide sisustusesemed `niebli iest `tarvis muret pida Vai; `mõisates oo kallis `mööbel, kullast ääred VII; *Koigas, laud, pink ja pakk oli vanasti kõik see `mööbel Pöi; ega seal pole `mööblid sees kedagi Mär; `sakstel oo `mööblid toas Ris; koid sõnd augud `nüöblisse `sisse VJg; majakruam one sinu `niibel Kod; mul on kõik maa\_j-lm `mööbelt täis `tehtud KJn; küll om iki rikka, täl om nii pal'lu `mijblit nigu miu talu väärd om Nõo; `saksul om illus `müübli Krl; `tihka ai\_ `sisse minnä?, nii `uhkõh majah eläse?, maja um `nüüblit täiis Vas || tapeet maja [seinad] oo `möövlitega `löödud Muh*

mööda `mööda (-ä), mööda (-ä) S L(-õõ- Tõs) hajusalt Ha, Tür JJn hajusalt TaPõ, Plt KJn, `müüda Hää Saa Pal Äks, `müüda Saa Kod hajusalt KLõ, eL; `müöda (-ä) R(-e; müöd Lüg Vai) Muh hajusalt KPõ(müöda, -ä), Iis; `müeda, müeda Amb JMd Kad Rak VJg Trm, `müede Jõh(`müädä) Khn/-ä/; möda (-ä) Jõh Mus hajusalt L, K(mõ- Nis) Trm Pal Lai, müda (-ä) Kuu Mär Kei Ksi KJn Nõo TMr, mäda Ha Jä VMr Ksi Plt, meda Vig Kse Kei JJn Plt

I. adv 1. a. (väljendab kellestki või millestki möödumist) *Tämä `tõmmas obused tie `kõrva, et saks saab iast `müädä Jõh; siis `ihmised, ken `müödä `läksivad, nied `vahtisivad Vai; ma lehe ikka uksest `mööda, äi nee Khk; läks `meitest `lõntides `mööda Jaa; Nõnda läks moost `mööda, et mitte pole `välja teind, et ma seal seisi Pöi; ega see pilv `mööda ei lähä, täna ikke `vihma tuleb Mär; siis pidi [tervitamisel] sedasi `kangelt `seisma, kuñni ülem mööda sai Mih; kividest ja rahnudest mine `müüda Hää; inimesi käib `mööda Ris; ommiku [ta] alles läks siit*

`müöda VMr; lähäb teretamata `mööda Trm; `sõitis meilt `mööda Plt; pääsukse vahel `lendlevä siist `müüjä Ran; kui sa nondest lagendigadest `müüjä saat, siss käänä ääd kätt; meil `olli nuur obene -- temä nii `kangede juusk, läits `kõikist `müüjä Puh; sij vihm läits `müüjä, es naka siin sadama; sa let mul iin, ma i saa `kostegi `müüjä Nõo; sikakari läts `müüjä Rõu; tuu naanõ kää ka siist iks `müüjä `kerkohe Vas **b.** piltl surm ka minust `müöda ei lähä Lüg; see õnnetus läks moost `mööda Khk; Sõda läks siit õsna `kergest `mööda Põi; ega see `soostki (sinustki) `mööda lähä Mär; suur erm oo möda läind Mih; miust läits mõni asi `müüjä Krk; sij õnnõtuss, mia ta tõsõlõ `suuvõ, ei lähä timäst `müüjä Har

2. a. (ajaliselt tahapoole, seljataha jäämisest) `nuorusaig on minust jo `müöda mend, sie enamb ei tule tagasi Lüg; tæ.p, müdu `aastad sest `mööda on leind Khk; See sadu läheb `mööda, `päike tuleb `välja Põi; Läks mõni päe `müüjä, põõsas lõi `närbuma Hää; no sai sis see nali `mööda, siis `tehti uks `lahti Ris; kõik lähäb `müüjä, ükskõrd on kõik vanad ja piavad surema VJg; sis läks sedäsi mõned ajad `müüjä Vil; pühä `müüjä saadet joba Trv; olge `terve, et te tullite, nüid läits mul ka sij aig `jõudsalt `müüjä; võti vett suhu, läits suudsuimu `müüjä Nõo; seo kuu lätt ku nähvähhäss `müüjä Rõu; aig lätt `müüjä kui lõhõn Röp **b.** möödas Ma ei ole küll pabile lugemas käünd, sie muod oli juo `müöde, ku ma pisuka olin Kuu; `lõunaaig on `müöda, nüid `piama `tüöle menema Lüg; sui on juba `mööda Ans; kask oksendab juba, nüid on mahla aeg `mööda Phl; vanadose pääbad on ete `kiired tulema -- kõik elu on mööda Mih; nüid oo `entsed ajad mööda Aud; tähtpäev on `müöda Koe; `september on `vausti `müüjä VJg; ärä kurvaste kedägi, küll sij mure läep `müüjä Krk; ain kah `oiskub (taheneb), kui vihm `müüjä Ran; ku jakuppäiv `müüjä om, siss tulna noorele `kartulile magu Nõo; nigu tä nuu ussi sõna pääle luges ja `käega `piire, nii `ol'le valu `müüjä Võn; näätal om `müüjä, aga poiss ei ole tagasi tullu Ote; no? olõit ni vanass är elänü?, no m jo katõsakümmend `müüjä Har; hummogospuul jo `müüjä Röp

3. viltu, märgist kõrvale, mitte täppi *Anamasti oli jutt `õige, aga vahel pani `mööda ka piltl Kaa; Mis hoop `pihta, sij õpetuseks, mis `müüjä, sij `koeruseks (laste karistamisest) Hää; mis `müüjä, sij `mõtsa, mis `pihta, sij parass Krk*

II. prep **1.** (väljendab liikumist või paiknemist mingit pinda pidi või mingi koha piires) inimiste `karjad `kondisid `müöde `randa ja igäl ühel olid `silmad vesised Kuu; paat läks `soudades `müöda vett edasi Hlj; sie viletsus käib `müöda inimesi VNg; saba `juokso müöd maad ja kahiso Vai; `rendab `mööda maa ilma Khk; keis mödä `tohtrid ja rohotas ennäst Mar; va kintspüks, ajab peale möda külavahet Mär; tulime `õhta pimedäs mödä `metsi kojo Vig; ta kobas meda `nurki Kse; püss `sel'ges, ulgub möda `metsa Vän; inimese laps `vähkreb `müüjä maad Hää; möda `maandid on `raske `sõita Ris; lammast piab möda `nahka `niitma HMd; meil isa ei luband seda, et me lapsed `jooksime mäda peresid Nis; õnnetus käib mäda inimesi, ega ta kiva ega `kända mäda käi Kei; suured `irmsad vene `soapad old jalas, last siis möda soali põrandad Jür; tulid möda suurt `muandid; `kelpab mäda õuet `pal'la siari JMd; naised tulevad `karjudes ja `kiiludes meda tied JIn; aßsad `mööda `nurki laiali; kui pääsused mäda maad `lindavad -- tuleb kohe `vihma Tür; ma ronin üles mäda redelid Pai; on üks `vemblaruog, ajab aga `pialegi müöda küla `ringi nagu `vuoster Kad; `müüjä ninä juakseb vesi Kod; obused kolasid möda `põldu Pal; kooberdab mäda `metsi Plt; pisarad tulevad `müüjä `pal'gid `alla KJn; judine kävve `müüjä ihu Krk; temä i ole magada saanu, kõik' üü kõnnu `müüjä taret Nõo

2. (seoses löömisega:) vastu ottand käde ja virut `müöda `korvije `tohlaka Kuu; sen `tõise `poisil `leivad munakaga `müöde `silmi Jõh; `annan `siule malakaga müöd `külgi Vai; võta

`astla ja anna `mööda `kaela Mus; rukki vihk `võeti kätte ja akati siis müda `lauda `anma, niikaua ku se tühaks läks Mär; Ma pane sul `müüda pääd, ku kõlab Hää; `ándis tal ühe `lahkama `müüda `kõrvu Saa; sellel (lapsel) `tõmmasin mäda `säari Ris; `ántsin `talle puari `tohlu möda `kõrbu Nis; virutand koerale selle ahju argiga mööda keha Kei; `tõmmasin `talle `kämlega möda nagu Juu; `ándis mäda `kõrvu `talle JMd; `ánnin koerale müeda `koibi VJg; kihutanud leevägä `müüda nägo Kod; `tõmba tal paar `lähkamet `müüda `kõrvi Hls; süä täis just ku `väike jonnipulk, anna `müüda perset ku tuld Krk; `ánd malgaga `müüda `siiri Ran; ma anna tokiga sulle `müüda `külge, kui sa ei kuule Puh; ma anna sulle `müüda lõbemit Nõo; m ö ö d a p ü k s e s a a m a tüssata, petta saama; kahju kannatama ta sai selle asjaga `iasti müöda `püksa Koe; `sij miis sai enele `müüda `püksä, `ánd kraami ilma käess ärä Kod

3. (väljendab kellestki või millestki möödumist) `kiäki olõss nigu `müüda akand lännü? Kan; kiä `müüda hernet lätt, piat õks `kaksamma paar `kõtru Har; ku siist `müüda meid mine?, siss iks saat rutõmbidõ Vas

4. päri `müöda `päivä kaik `müllüid `käiväd Kuu; `müöda vett on ikke `kergemb ujuda, `vasta vett `raskemb; `müöda `tuule läheb iast edesi Lüg; arilikkult `ketretasse `müöda `päiva ehk `õieti Jõh; mööda `pääva `ketrad, `vasta `pääva korrutat Tõs; kui tuul pöörab mööda `pääva, siis tuleb ilust `ilma, `vasta `pääva, siis lähäb tormile Aud

III. postp 1. (väljendab liikumist või paiknemist mingit pinda pidi või mingi koha piires) salaja siis `viedi, `metsade `müöda `käidi Hlj; ega siis `õnnetused ei käi `metsä `puie `müöda, nad `käiväd inimeste `müöda; mõned panivad [kuhjavarda otsa] `sambla toppi, et siis `kuhja `varda müöd vesi ei `juokse `alle; `metsävaht akkas karu `jälgide müöd `käimä Lüg; nie `räägivad `ninda suud `müede - - puol salamiste `tahvad `rääkida piltl Jõh; üks ludika `juokso `seinä müöd Vai; [karuputk] kasub põllu `ääri `mööda Jäm; koes ma `änam kei, `seina `mööda saab natise edasi Khk; `kootimas `käidi küla möda `öösseti Mus; Luusib peresi `mööda, otsib õlut Põi; see läks juba merd `mööda suurele `moale Muh; rabast korjatasse `marjo koa, seal `ääri mööda Mar; `poolgad oo koa naa tordi viisi, `jõhikad oo maad mööda Vig; `jõgi mööda tulla on poolteist kilo `meetrid Tor; mis sa `aelad `uksi `mööda, `muuku `sisse `väl'la Saa; siin on ranna `ääri möda rootslesi Ris; peab minema riba rada `müöda, pole seal oiget tied JõeK; ronis korstent `müöda ülesse nigu orav VMr; `servi `müüda (ääri-veeri) aanud sedä juttu piltl Kod; `poivaarid käisid külä `müüda ja müüsid peris `siaksid [puuliudu] Kõp; pikad pingid ol'lid seinä `viiri `müüda, säääl nad magasid ja `suiksid Vil; küll ma summassi lumet `müüda Trv; noorik käüs mitu `päevä sugulisi ja `tutvid `müüda [veimevakka kogumas] Pst; `sij ulgup pääle `ilma `müüda Krk; peremiis läits esi obestega jõe `perve `müüda Puh; vihma `maokese vingerdava maad `müüda; katusse `arja `müüda juušk välk nigu tule juga Nõo; koess ma pimesi redelit `müüda minnä\_s saa Ote; uisuge sõidetse lume `müüda San; `nulka `müüda `kävve kaäsi üless Har; mi\_sa\_hainast ar\_sõkut, tulõ\_tiid `müüda Rõu; lätt `ilma `müüda `korjama (kerjama) Lut

2. millelegi vastavalt, millegi kohaselt, millegi järgi oma tegu `müöde saab tasutud Kuu; mis käsetasse, siis ma tien seda `käsko `müöda Lüg; see pole vanale meelt `mööda sugugid; mool see oma kätt `mööda `pandud Khk; mis `karva tõuk maa sies, seda `müöda sui Ris; läksin - - juhatus `mööda Juu; millagi ei sua tämäle `jalga `müüda suabass Kod; vanast `tohtert es oole, inimese `arstsiv esi oma `täädust `müüda Krk; `sij om tälle `kohti `müüda (jõukohane) Ran; vanast tetti kõik vanembide `tahtmist `müüda, `olli siss meheleminek vai mes taht; t\_om miu müild `müüda inimene Nõo; elu piat õks `mõistu müüda `säädmä, siss saat ellä? Har

3. (seoses lõomisega:) vastu, pihta *sain vitsaga perset`müüdü, et ei oole korralikult`puhtass teend Vil;`okmañ lõönü temät mitu`kõrda,`anden`seantse nähvi`küürä`müüdü* Krk; *kääneti pika õle`kursti ja`anti vastatside, tõene and tõesele perst`müüdü* Nõo

Vrd müte(n)

mööda|läinud möödunud`müödaläind sügise olime siin Kuu; *minu tüttar kudas`müödaläind talv sada`küünart* Hlj; *müeda läind`vuastal käisin`tütre juures* VJg; *tuu`müüdüälännu mullune asi* Puh

möödas `möödas Sa Muh Noa Mär Vig Tor Kei Kos Plt, -äs Kõp, -es Vän Hää/-üü/-,`müödas VNg Ris, `müedas JMd VJg, möödas Rei Kse

1. **a.** (ajaliselt) möödunud, lõppenud, läbi *need ajad oo niid`ammu`möödas; mis sest vanast inimesest änam on, elu juba`möödas* Khk; *suiste pühad oo nüid`möödas* VII; *orju aeg oli`möödas* Põi; *põle enam`lilsid`ühtid, kena aeg\_o`möödas* Muh; *need äda päävad on`möödas* Rei; *see aeg oo minust`möödas, ei ma tañsi änam kedagi* Mär; *metu`pääva on sellest`möödes* Vän; *sij asi ju`müüdes, tüü`tehtu* Hää; *need aead on`möödas, mis me neist änam`meele tuletame* Kos; *iki kui jaanipäe juba`möödas, siis akati`einä tegema* Kõp
b. (ruumiliselt) millestki, kellestki möödunud *kõrts juba ammu`möödas* Khk

2. **a.** *mööda ja sai sis see eina aeg`möödas, siis sai`jälle akatud reht* Noa **b.** *päri eks seda`vasta`tuule sai`luovimist`palju`rohkest kui`müödas tuuld - - kel se oli`aega`vahtida,`uotada`müödas tuuld* VNg

mööde → mööda

müögima `müögima, (ta) *müögib* Jäm Iis/-üö-/ Lai, `müögib IisR(-üö-); (ta) *müögib* Ote, (sa) *müögid* Lüg (veise häälitsemisest) *lehmad, ku`ammuvad, siis`üella: mis sa`müögid* Lüg; *Juoda vasikaid paremast, kas sul`nende`müögimist ale kuulda ei ole* IisR; *mul`likas müögib ajas* Iis; *kui - - [lehm] vahel maha jäi, üksi päine tuli järele, siis`müögis* Lai; *vašk müögib* Ote **Vrd** müökima, müügima

***müögähhütmä** imperf (ta) *müögähhüü* müögatama väega *kõvva müögähhüü* tu vasik Se **Vrd** müögätõmmõ

müögätõmmõ *müögätõmmõ* müögatama *elläi müögät`üts kõrd* Krl **Vrd** müögähhütmä, müügatama

müögäüss *müögä,ü|ss g -se müögatus kuuli eläjide müögä,üisi* Krl

***müökama** da-inf *müögata* Trv; imperf (ta) *müükäs* Kod *deskr* *Kui ikke`põhku on täitsa loomadele ette müögata, siis on ikke looma kõht täis* Trm; *küll`müükäs`toito`sisse ajada* Kod

müöke → müöke

müökima `müökima Jür Trm Lai, `müökma Kod, (ma) *müögin;* `müökima VNg, -mä Kuu, (ma) *müögin* müögima *sarv`luomad`müökivatta, kui`toine`kaiva* VNg; *Vasikas müögib* Jür; *vasikad`rohkest müögivad, aga lehmad ammuvad* Lai

müön *müön* Khn, g *müön|a* Jäm Mus Põi Emm Rid Mar Aud, -ä Var Tõs, -u Rei Tor, -i Rid Var Tõs; *müün* Saa, g *müön|a, -i* Hää; *müen* VNg, g *müen|ä, -ü* Khn; n, g *müöna* VNg *müön ja`tousu* VNg; *Siis oli kohe täada, et üks igavene möll lõmm`jälle tuli, kui meres müön sihes oli* Põi; *meri läks müönaks* Emm; *vesi oo müön, ei ole`lootagi`vihma* Var; *müönä aeg, vesi lähäb minemä* Tõs; *müen vesi, rand kõik kui* Khn; [kui] *merenäk`i on nähja, siis oomel on mere müün* Saa **Vrd** müönd, müöne

müönama `müönama Jäm Emm; `müönama, (ta) `müöna VNg; `müönma Rid Mar Var, `müünma Hää, (ta) *müönab;* `müönmä, (ta) *müönäb* Tõs Khn/-üe-/; `müönima, (ta) *müönib*

Var Pär; (ta) *möön|ab* Pöi Aud, *-äb* Mar Saa; da-inf *müünätä* Kod *möönama vesi`müöna meres* VNg; [kui vesi] *äkist tõuseb ja möönab, siis`öotakse: meri`lõõgleb* Pöi; *meri möönab, üsna jooseb tagasi* Rid; *kui tuul vesikaarest oo, siis [merevesi] tõuseb, kui oomingust, siis möönab* Mar; *lee on sehuke, mis vesi pial käib, kui meri möönab, on ulk maad puhas lee* Var; *mere vesi möönab, lähäb`alla* Tõs; *Vee`müenis maha, lae jäi põhja`piäle* Khn; *vesi on ära`müünnu* Hää **Vrd** *mööndama*¹

möönd *möönd* g *mööni* Rid; *müüünd* Hää *möön ku vesi müüünd on, siis nasvad paistavad`väl`la* Hää **Vrd** *möön, mööne*

***mööndama**¹ (ta) *`mööndab möönama meri`mööndab* Var **Vrd** *möönama, möönduma*

mööndama² *`mööndama* liigest teritamisest kahekorra, keerdu minema *vikati on ära`mööndand;`mööndab, ku sa ülearu lükkad, lööb vaheda tera kahekorra ette* PJg

***möönduma** (ta) *`mööndub möönama kui meri`mööndub, on poolteist`jalga vett, mõnes kohes pole`piiskagi vett* Mar **Vrd** *mööndama*¹

mööndus *`mööndus* g *-e* subst < *mööndama*<sup>2</sup> *kis paelu`käiab, tera teeb`liiga õhukseks, see justkui`murdub, siss võtab`möönduse ette* PJg **Vrd** *määndis*

mööne *`mööne* *möön* kui meri *`kõrge on, siis on ta loe ja madal on`mööne* Käi **Vrd** *möön, möönd*

möönimä → *möönama*

möönimä → *möönama*

möör *müür* g *möörü* möll *mis sa säääl ulga möörü sian tiit; laste müür pal`t siin, ulganti`müüräv* Krk

möörama *`möörama* Aud PJg; *`müüräm(e)*, da-inf *mööräde, -te* Krk; (ta) *`möörab* Hää Trm, *`möörab* Tõs

1. *mürgeldama; segi paiskama ull,`möörab naa, et kole kohe* Tõs; *me`möllasime ja`möörasime, naa et aur oli taga* Aud; [kodukäija] *lõhub ja`möörab elus maeas (elumajas)* Hää; *sa olet kik`k segämin mööränu* Krk

2. *marutsema, tormama (ilmast) küll nüid ilm`müüräp vällän; tuisaás ütte ilmast`ilma - - küll ilm`müüräss* Krk

3. *jändama ta`müüräss selle`kohtuge mitu`aastet* Krk

4. *ligi ajama; seksima* Mis sa *`miuge`müürät; sa olet esästege mööränu; kunass mia sut`mööränü ole* Krk

mööräne *möörä|ne* g *-tse* marune, tuisune *`seantse - - möörätse ilmäge ei saa varass varju alt`vällä minnä* Krk

möösel, möösen, mööser → *müüser*

möösertem(e) *möösertem(e)* paksult riidesse panema *mööserte, mööserte ennäst`äste`rõöviss; ta mööserts`endel`sel`gä niij igävese paigat`rõöva;`täempe piap`äste ennäst`möösertem* Krk

mööster *`mööst|er,`müüst|er* g *-ri*

1. (nõidumisvahend) [seal] *olevet punatsit`lõngu ja`mööstrit mahan ollu* Krk

2. paksult või lohakalt riides olev inimene *ma`i`lma`rõöva`sel`gä aet, kõnd ku`müüster* Krk

möösterteme *möösterteme* nuuskima, luusima *mööstertep tõise talu ümmer, nuhip ja vahip* Krk

mööts *müüts* g *möödsä* mütsak *Kuiss ma`säantse suurõ möödsägä lää?* Rõu

möövel → *mööbel*

möügme `möügme, (ma) möügi Hls Krk möirgama pulli möügive Hls; *ku ärq kurjass lää, siis kaap, `sarvege lõhk maas, möüg ja lask `kõhvi; Kui pul'l ninda kurjalt möügip, sis ta võip `kergest `sel'gä kah tulla Krk*

möük möük g `möügü suur olevus, mauk Küll aga sain tänä `uomigul `suure rodi `möügü käde Kuu

möürik `möür|k g -gu määrdunud, kriim (inimene) – Kuu

möürimä¹ `möürimä ekslema `Eksus `paksu `möüllügä ärä ja nüüd `möürib jääl `ringi ega `oska kuo `tulla Kuu

***möürimä**² nud-kesks `möürind määräma, mustaks tegema Kus sa `endäst `ninda ärä oled `möürind Kuu

möürä → möir¹

***möürätämä** (ta) `möürätäb möiratama Kus `suuremb `ülgekari kuoss, pidi üks `vahti pidämä - - kui midägi nägeb vai `kuuleb, `möürätäb ja kogu kari on vie ala kadund Kuu

möüskimä `möüskimä kisama, röökima `pistsin `uuesti - - `möüskimä Kuu

müaline `müali|ne g -se taoline, sarnane ta oo nõnna so `müaline; et sa selle samma `müalise maja teed, kut teistel oo Muh

müda → mööda

müde müde g -jä priske, lihav Siga on juo müde, `täüdüb hakkada ärä ottama (tapma); Üä `toidu pääl on `endäst `oige müdejäks `nuumand Kuu

müdi müdi Jäm Khk Kaa VII Pöi Muh

1. peenike prügi, praht rott veab müdi oma pesasse Jäm; see pole änam `oige vili mette, pal'las müdi Khk; see läheb puhas kaila vahele see müdi, einapuru VII; `võeti nee aganad ja see alumine müdi, see `viidi vilja `veskile Muh

2. nodi, varandus Vaada nüüd, mehel müdi kui palju Kaa; sellel oo seda müdi küll Muh

müdigäs müdigäs priske, lihav Vanaeit on `ninda müdigäs, ei `tunne enämb ärägi Kuu

müdimä müdimä Kod Ran; (sa) müdid Trm

1. peksma kõva savi mua - - aga kui müdid ta puru, siis saab vili `kasva Trm; isä ei aja lasse `külge käsi, emä müdib kõhe läbi su Kod

2. müksima, nügima üte obese roedusse kissime keväjä üless, müdisime, siss saeme tõese üless (jalule) Ran

müdin müdin g -a RIid Sa Muh Rei Noa Mär Kse Tõs Tor Hää Saa Ris Hag JõeK JMd Koe VJg Iis Trm Kod Plt KJn Kõp, -ä Kuu Juu Trv Nõo, -e Hls Krk San; *mütin TLä, mütin Urv Krl/g müdinõ/ Har Rõu Plv Vas, g müdinä tümin, kõmin `juokseb müdinägä Kuu; Ühä `kõrra akkas `kambri lakkas ma\_`ilma müdin ja kolin Jõh; sehande müdin keis `eemalt Khk; Löuna alt keib seike müdin - - Abruka taga teeb kõueilma vei mis see oo Kaa; `Ööse oli laudil irmus müdin Pöi; läks et müdin taga Muh; muudkui müdin oli ja muud kedagi Noa; `lambad `joosvad, müdin taga Tõs; mia ei saa müdina pärast magada, säng rappub kohe Saa; inime joosebki, tuleb suure müdinägä Juu; lapsed - - tulevad kui üks müdin JMd; `vankri müdin on `kuulda Iis; tume müdin kossab `kaugelt Kod; enäp `kunnegi maa müdint ei ole Hls; läbi une kuuli müdinät Puh; peremijs kuulu, et mütin tuleb, mõtelnu, et obene tuleb müdinäga Nõo; Mee_kae_mis_tu mütin säl vällän om, `lamba omma\_vaest vallalõ päsnü? Urv; ma\_kuuli `väikene mütin ol'l, lätsi `kaema, tul'li külälise mullõ Har; müdinä helü ol'l kuulda?, pini nakaß `haukma Plv; müdina peale umbes, huupi räägib müdü müdina `peale Mär; aab müdü müdina `piaale, ega ta tia `ühti Hag Vrd müdsin, mügin*

müdinäl müdinäl Kaa Tor Saa Ris Trm Plt müdinaga, müdinat tehes *Poiss jooseb juba müdinäl üle toa Kaa; mõni jooseb vist müdinäl ümmer tare Saa; justku suur pudro pada kieb müdinäl Ris; joosis mis müdinäl vasta ust Plt*

müdine müdi|ne g -se SJn Vil tummine, poolpaks (supist) `ästi `iasti on ära keend, segane `ästi, müdine SJn; ku ta `kangeste ärä kiiß, sis on müdine, ku ta vähäm kiiß, sis on `sel`gem, laarem Vil

müdisema müdise|ma RId(-mma Lüg Vai) Jäm Khk Pöi Muh Rei Mar Mär Kse Han Tor Häa Saa Ris Koe VJg Iis Trm Plt KJn Trv Puh Rõn, -mä Kuu Tõs Juu Kod Ran; müdisõmma Rõu; pr (ta) müdisep KodT müdinat kuuldavale tooma, müdinat andma `vanker ka müdiseb, ku `sõidab `müöda tied Lüg; `lähtö `ninda kovast, et maa - - müdisö Vai; Muhust lasid, siis sii võttis ikka maa müdisema (suurtükitlest) Pöi; jahukivi müdiseb Rei; obo jooseb nõnna mis maa müdiseb Mar; `vanker koliseb, `vanker ei müdise `ühti Tõs; kui rehepeksu masin ol'li üle silla läinud, siss sild müdisenud mis `irmus Saa; tuleb `neokse valuga, et mua müdiseb Juu; laps lähäb nõnnagu müdiseb Kod; müristab nõnna, et `aknad müdisevad Plt; pain lähäb edesi nigu siil, mugu müdiseb, veiti ajaga vili kuun ja kõik pessetu Ran; Iks `ratsa lännuva ja `ratsa tulluva nigu maa müdisi Rõn **Vrd** müdisämmä, müdsisem

müdistama müdistama Lüg IisR Vai/-mma/ Jäm Khk Kaa Pöi Muh Mär Kse Tor Saa Ris Koe Kad VJg Iis Trm Äks Plt Pil KJn Trv; müdistä|mä Kuu Tõs Juu Kod/-ss-/ Puh, -mmä Rõu Plv müdinat tegema; müttama, rahmeldama *Eks sidä tegemist `tellamist ole `runsast ja üht toist müdistämist Kuu; mida `asja sa müdistad, ku rahul et õle, emä `ütleb `lapsele Lüg; Oleme `senni ajani müdistaned `einamal IisR; Lapsed müdistasid põhuvirna peel Jäm; üks tuleb müdistes, seant suur müdin `lahti Khk; Rehepeksu massin akkas varakult müdistama Kaa; Akkab aga müdistama `jälle, `paergus on `kaugel (müristamisest) Pöi; mis sa kolistad siäl, ää müdistä Tõs; `keegi ol'li aidas müdistanud, rotid vist Saa; [lastele:] mis te müdistate peal, vanad inimest ei saa raho Ris; küll müdistas `akna ja ukse taga Koe; lapsed müdistavad tuas VJg; `lammad müdissäväd ja juaksevad Kod; ta akkab müdistama kah - - äikest tuleb täna kuuma `järgi Äks; müdistab vasta ust, mis müdistamene se olgu Plt; kessi müdistap säääl väl`län Trv; roti müdistävä ainte all Puh; es saa? inämb `maata, terve pereh nakaß müdistämmä Plv*

müdistus müdistu|s Vai Jäm Iis Kod/-ss-/ KJn, müdistu|ss Trv Puh, g -se müdistamine müdissus - - lähäb ku müdiseb Kod; ei tiä, mis müdistus see siäl on KJn

müdisämmä müdisämmä Urv Rõu müdisema *Läts juušk tarrö peten nigu müdisäss Urv; Poolõn tiihn `pässi üts hopõn käest vallalõ ja paänd joostõn nurmõ pääle nigu_maa müdisi Rõu **Vrd** mügisäm(m)ä*

müdrama müdrama HJn Pee; tn `mütramene Plt

1. ringi sumpama siin väila peal ühe korra `eksisin ää - - ma müdrasin puole `üöni HJn; müdras maailmatu aea soos, aga `väilla ikka ei saand Pee

2. putrama müdrad ja müdrad aga `peale, kes sest aru saab Pee

müdselema müdselema hullama – Vas

müdserkass müdserkass (-ts-)

1. mütsakas suurõ kõtuga?, mütserkass Se

2. tuu sääne kui müdserkass, vaikokõnõ, ilodukõnõ Se

müdsin müdsin, Hel, g -e Krk; `mütsin Kam müdin ta tule ku üüts müdsin joostan Krk; lännuve kui üüts müdsin, `juušknuve kik'k siij aig Hel; tullu joba nii kibenä aja peräst tõne `mütsin, iks müts-müts-müts-müts Kam

müdsinen *einäk tule ku müdsinen* (rohi kasvab mühinal) Krk
müdsisem *müdsisem müdisema üits tule joostan, nõndagu maa müdsisess* Krk
müdsähüss → mütsäüs
müdsärik *müdsärik mütsakas sõmmõrhain nigu müdsärik* Räp
müdu → mitu
müduks → mituks
müdäk *müdü|k g -ku*
 1. hoop, löök *tä_o - - neid müdäkid küll suand `kukmisega; and ühe müdüku* Kod
 2. pauk *üks müdäk käis. mes müdäk sij pidi õlema* Kod
müenama *`müenama lumes sumpama üks `müenab üle välja `tulla, ei tia, mis teda selle tuisuga on `välja ajand* Kad
 ***mügal** pl *mügalad mügar pisikest `sarve mügalad õlid piast neil* (merihärgadel) - - *mügalattest jäid `võrku `külge `kinni* Lüg
mügam *mügam g -e* Mus VII Pöi Muh Ris, -a Muh Hää Ris, -i Pöi Hää
 1. pikergune heina- või viljahunnik *vanast `tehti mügamed põllale, üks ots oli kohe `põhja, teine kohe lõunat* VII; *Nee pole kesegi nabad, muidu õhed mügamid on kogu `aetud* Pöi; *`einu tihasse `paergu veel mügameks* Muh; *mügama ein vihmaga ei seisn, ta ju pikk, pialt sadas vihm `sisse; odrad pannaks mügamas* Ris **Vrd** mügamik
 2. mütsak, ebamäärane kogu *Ma `vaata, üks mügam seisab tee peal* Pöi; *Luum või kivi või inimene küirakil - - niid on mügamid* Hää
Vrd mügames
 3. (väikesest lainest) *vesi on vaga, aga `sõuksed `laine mügamad on sihis viil* Hää
mügama *mügama* Jäm VII Pöi Muh Kse JõeK, -ämä Kuu
 1. möllama **a.** *mürama, hullama mügavad `ulkas* VII; *Istu kenast vagusi, mis sa mügad* Pöi
b. *tormama tuul pani mere mügama, tormiga meri mügab* JõeK
 2. nühkima, hõõruma *lammas mügama ennast ja õerub* Muh
 3. pügama – Jäm
mügamas¹ *mügam|as g -a* kirp va *must mügamas `kargab* Hää
mügamas² → mügames
mügames *mügames* Ris; *mügäm|es g -e* Mar; *mügam|as g -a* Ris
 1. pikergune hunnik *odra mügämes* Mar; *pikk rida, pealt kitsas, eina mügamas* Ris
 2. **a.** ebamäärane kogu *seal tee peal `olle `neoksed suured mügämed olnd - - need olid `neoksed ermotessed ja tondid* Mar **b.** mütsak, komps *neil olid ühõd suured mügämed kää, tea mis näd tõid* Mar
Vrd mügam, mügamus
mügamik *mügamik* pikergune hunnik – HMd **Vrd** mügam
mügamus *mügamus g -e* LNg/-gä-/ Kul Han Nis Kei
 1. hunnik *Küll oo põld `suuri mulla mügamusi täis* Han; *maha niidetud vili - - `laagres moas, nagu va mügamus* Nis; *eina mügamus* Kei
 2. mütsak, komps [tal] *Oli suur mügamus suurrätiku all, vist õunakomps* Han
Vrd mügames
 3. muhk [ta] *Lõi pia `vasta lõsna `palki, sai mügamuse otsa ette* Han
mügar *mügar g -a* Pöi Kse Tõs Kad; *mügar g -a* Tõs Trv, -ä Kuu Jõh, -e Hls Krk Hel
 1. **a.** *kühmjas moodustis Kiil õli `aigus `kapsa `juurika `külläs, nigu mügaräd* Jõh; *Vihma `järge maa on mügarid täis, vanad inimesed `ütlesid, maa `õitseb* Pöi; *käed olid kõik täis*

mügäri Tõs; *meriärg on imelik, tal on mügarad pia pial* Kad; *põlve kül'le pääl olli elepunane nahk - - midägi kahret es ole - - vôi mügarit* Trv; *`rõõval om mügär sehen, ku lõng näbrän* Krk **Vrd** *mügarik, müger<sup>2</sup> b. ring loomasarvel mitu `poiga ta vana om, setu mügärt tulep sarvel `pääle* Krk; *igä `aaste `kohta tule üüts mügär manu* Hel

2. (rünkpilvedest) *tuul ajab pilve mügaraid* Kse; *kui akati `kartulisi tegema, siis pidid olema mügarad `taevas* Tõs; *taevass om mügarit täis* Trv

mügarik *mügari|k* Pöi Tor, *mügäri|k* Tõs KJn Krk Nõo, g -ku

1. *mügar Vihma ussid ajade `sõuksed mügarikud moa peale* Pöi; *`laode rõõvass `sõnna mügariku pääle* Krk; *Kui kapstale kasvab mügarik alla, siss tu kapust jääb kängu ja närbup ärä* Nõo

2. *mügarlik, mügarane mügarik maa, põle tasane `ühti* Tõs; *põld oo mügarik, saue `kampasi täis* Tor; *küll on taevas mügarik, kõik pilve `mürke täis* KJn; *lõng om mügarik, ku tal tombi sehen* Krk

Vrd *mügerik*

mügar|pilv *rünkpilv [kui olid] mügarpilved, siis lina ei külitud* Plt

mügarus *mügarus mügarlikkus, konarlikkus kuda kivi kõvadus on - - ja kudas kivi mügarus on (veskikivist)* Pöi

mügel *mügel g mügl|a* Hel, -ä Trv; pl *mügläd* Ran

1. *kärn siga [on] marjan - - kui `pääle tuleva nu mügläd* Ran

2. *soop, seebipära Põrmandid `mõsti iks müglage, tu sei kirbu ja põrmandu saiva `äste valge* Hel **Vrd** *mugel*

mügelema *mügelema hullama – Mih*

müger¹ *müg|er g -ra* Jäm Kaa, -rä Hel Nõo Võn Kam Ote San(n -r) Kan Urv Rõu Plv, -ri Hi; *müg|õr, -õr g -ra, -rä* Kan Urv Vld; *müg|ür g -rä, -rü* Kan; n, g *mügri* Sa(-a Jäm) Hi; *müg|r* Jaa Pöi, g -ra Urv, -rä Plv Kra; *mükr g mügr|a, -ä* Krl Har Lei; *müg|õr* Vas, g -ra Rõu Se(n -r); *mükr g mügra* Krl Har

1. *mutt vahel seantsed suured mügri lasud rohu sees, mis ta `mulda üles aeand on* Khk; *mügrid `mültavad maa sihes, kes neid käde saab* Kaa; *Poiss nagu pisike mügr pugrib einde sihes* Pöi; *mügrid ajavad `mulda üles* Rei; *mügrä eläve urun* Hel; *vahi, kos müger om `mütnu* Nõo; *müger künnäp maad üless, nigu tsikul mulla kueha üless `aetu* Kam; *`mükre `nahku ostõtavat ka* Kan; *Pini ol' pal'lu mügrä mütüssiid `vällä `kraapnu* Urv; *meil tek'ki `poiskõsõ `kapstõidõ tuul'ratta `mükra hirmuta* Har; *mügõr tege `kurja tüüd, aja lil'li\_kõik' `ümbre?; sai mügra kätte, kai mügõr kolmõ jalaga²* Rõu; *mügräl om kõik' maa mütet üless* Vas; *mügõr, nõna kui `sial* Röp; *kuju suvi, sõss om `mükre; tu mükr ka tsoóng* Lei

2. *hiir; rott põllal vilja nabrade all on sügise mügrid* Kär; *Koer kaapis mügri pesa välja* Kaa; *Mügri - - mõnikord söövad õumpute juured `talve alt ää* Pöi; *ma nägi suurd mügri `lautes* Phl

müger² *müger g -i* Hää Hls

1. *mügar mügerik asi, mügerid pääl* Hls

2. *mütsak üks inimese müger sääl maas* Hää

mügerdamma *mügerdamma mugima, hambutult mäluma mia mügerdin `leiba* Vai **Vrd** *mökerdama*

mügergune *mügergu|ne g -se* mügarlik *see pihelgas oo na mügerguse koorega* Aud **Vrd** *mügeriküne*

mügerik *mügeri|k* Hlj Lüg PJg Saa Kad Kõp, -ku IisR Hls, -gu Kuu

1. mügar Nää `mingesugused mügerigud on `värssil juo pääss Kuu; `võeti lusikas kätte, akketi siis `astja `kaapima ja senest siis `tehti ka üks `niske pisike mügerik ja sie õli sis `kaape kakk Lüg **Vrd** mugerik

2. mügarlik, mügarane mügerik tee Hlj; Maa on mügerik, üks koht kõrgem, teine koht madalam Saa; mügerik asi Hls **Vrd** mögerik

Vrd mügarik

mügeriküne mügerikü|ne g -se mügarlik Sie `heinämaa\_o `ninda mügeriküne, paha `heinä `niitädä Kuu **Vrd** mügergune

mügerlene mügerle|ne g -se mügarlik müristamise pilve akkab tulema, mügerlene pilve; pahad mügerlesed juured Pee **Vrd** mügarline

mügima mügi|ma Pai Kad Lai, -mä Juu Nõo nügima, togima mügis `molle `kül'ge Juu; mügis teist `ullu `pööra, kas `käega ehk mõne asjaga Lai; Kui paksult rahvast kuun, siss mügivä ütstõist Nõo

mügin mügin g -a Kse Kad Trv, -ä Kuu; mükin Puh, g mügin|ä hajusalt V(n -k'-), -e San, -õ Krl müdin Teridä `korvi, kas on juo mottori müginä `kuulla Kuu; rahvass tulep `kerku nigu mükin Puh; nigu mük'in om `kõrvu sisen vai pää sisen Har; Üte kõrraga_ `nõssi suur mük'in ja\_kabjaplak'in Rõu; tä juusk nigu mük'in om Se || mühin, kohin `Ouest `kuulub juo suur mügin, `lähte vist `tormiks Kuu

mügisema mügis|ema IisR Tõs Kei Juu KuuK, -emä Kuu KJn Se, -emmä Räp, -eme Krk San, -õmmõ Krl, -ama Trv

1. müginat kuuldavale tooma; pomisema Mehed mügisesid ise `keskis troppis `naerda IisR; [laps] taob aga `jalgu ja ise mügiseb koa Kei; me Mart - - mügises alati (ümises unes) Juu; mügisap muidu ärä esi `endäse, ei ole sääl jutu aru ega kedägi Trv; siil põgisess ja mügises; sääl ta mügisi, mea_s saa aru, mis ta sääl mügisi Krk || lobisema mis sä mügiset alati, ei piä? suud kinni? Räp

2. a. müdisema latsõ `juuskva ku mügisõss Krl; juusk nigu maa mügisesess Se b. mühisema tuli palass `väega kõvastõ, mügisesess Räp c. kihisema Siis `tuodi [virre]- - `suojemasse `kohta - - ja mone `tunni peräst juo ott `toise mügisemä Kuu

Vrd mügisäm(m)ä

mügistama mügist|ama PJg KJn Trv, -ämä Kuu Juu, -ämmä Rõu, -õmmõ Krl

1. müginat tekitama; pobisema `lammad mügistavad `suuga KJn; mis ta sääl mügišt (arusaamatust kõnest) Trv

2. a. müdistama Mes sa mügistäd siel `seinä taga, ole paremb rahu Kuu; mügistavad ja kolistavad PJg; latsõ `juuskva ku mügistõsõ tarõl Krl b. mühistama `Ninda tänä `tormab, kogu aja `muudku mügistäb `seinä taga Kuu

mügistuss mügistu|ss Krl/-üss/, g -se Trv müdistamine mis mügistuss sij ikki ütsilugu om Trv; `latsi mügistüss ol'l tõsõst tarõst kuulda? Krl

mügisäm(m)ä mügisämä Rõu(-mmä) Vas

1. mügisema, pobisema Mi_sa_tan mügisät, kõnõla `selgele Rõu

2. müdisema üts juusk kui mügisi `müüdä tarrõ Rõu; maa mügisäss Vas **Vrd** müdisämmä

mügo mügo mütsak jõõ pääl om midägi `johtunu, [seal on] `miskisugutsõ mügo Võn

mügr, mügri → müger¹

mügrits mügrits sõim isi oled sa üks mügrits Kse

mügrä|müte mutimullahunnik Timahavva om `väega pal'lu mügrämüttit Rõu
Vrd mügrämütü -**müterüss** mügrä müterüss mutimullahunnik - Urv **Vrd**

mügrämütuss **-mütuss** mutimullahunnik *kõik aid om mügrä mütussit täis* Nõo
Vrd mügrämüterüss **-mütü** pl *mügrä mütü?* – Rõu **Vrd** mügrämüte

mügä *mügä möga tulavad siält, suur jutu mügä taga; aab müdu` tühjä mügä* Tõs

mügähtümmä *mügähtümmä möirahtama` purju` müš mügäht* Rõu

mügäline *mügäline mügarane, tombune ku kedratäss` lõnga, sõs ku ruttu sõkut, lääb`
`kiirdu, tuleb mügäline* Trv **Vrd** mügäline

mügäline *mügäline* Hls Krk(-in) *mügarane taevas om säänte mügäline* (pilvemügaraid
täis) Hls; *puu kuur` karplin ja mügäline* Krk **Vrd** mügäline

mügärlük *mügärlük mügarlik kõru om mügärlük* Ran

mügärlük *mügärlük* mügarlik, künklik [maa on] *mügärlük, siss om` niita alb* Ran
Vrd mügerlene

mügäräne *mügäräne* Kuu *mügarane Sie` heinämaa` ninda mügäräne,` oite paha`
`niitädä siel* Kuu

mügür *mügür* mugul – Lüg **Vrd** mugur(a)

mügüräne *mügürä|ne g -se ümar Küll sul` kenad mügüräsed` puusad ja` kannigad ka*
Kuu

müha *müha* VNg Lüg Jäm Khk VII Kse Hää JMd Trm, *mühä* Tõs KJn Trv Puh Rõu, *möhä*
Rõu *mühin` männa müha tuba` kuullu* VNg; *mets mühiseb` tõinekõrd pali` rohkemb, müha`
`kuulub jo` kaugele* Lüg; *tuule müha* Jäm; *mets mühüb, mühä kuulda kohe* Tõs; *ma kuule*
mere müha Hää; *tuulel on koa müha* JMd; *vällän ol` suur mühä* Puh **Vrd** mühe

mühak(as) *mühak|k g -ku* Saa Pst; *mühak|k g -ku* Kod KJn M Ran Nõo Võn Kam San Har
Vas, *-ko* Röp, *-gu* Krk Plv; *mühak|as g -a* Lüg Khk(-g|as) Põi Emm Mär Vig Kse Hää Saa
Rap Jür Koe VJg Sim IPõ Pil Plt; *mühak|äs* Mar Tõs, *mühak|äss* Ran, g -ä; *möhakas* VII

1. tahumatu, taipamatu, saamatu (inimene) *ku mitte` õiete` arvo ei saa` kõigest` -` üks*
mühakas on Lüg; *ta pole nooremast peest nii mühagas olnd* Khk; *Vahib kut suur mühakas`
`otsa, mitte sõna äi räägi* Põi; *nagu` sur mühäkäs lähäb mööda, ei teretä* Mär; *ei soa aru, ei*
tiä kedägi, oo mühäkäs jah Tõs; *mõni oli mühakas isames* Jür; *seda mühakat põlegi siin täna*
VJg; *igavene mühakas tõne, nägo (nagu) karu* Trm; *nisukse mühäkuga mõni suab juttu ajada*
Kod; *mõni on` uhkusest mühakas* Lai; *si` om küll üits tuim ja mühäk inimen* Krk; *istub nigu*
mühäk, ei tule sõna iust ei tagast; vahib kui mühäkäss, ei laosu kellekile midägi Ran; *Ta om*
seräne mühäk, et ei võta oppust Nõo; *taa nigu vana mühäk, ei` ta kingagi ei` kõnõla?*, *kohegi*
ta` lähä? Har **Vrd** mühkam

2. a. suur, kogukas, mürakas (olend, ese) *ahju küljel olid kivi mühakat` väljas* Khk; *mäe*
mühakud [on] *Tahkuranna puul* Hää; *mühakas kuhi, see on nõnna jäme ja tugev* Sim; *üks*
mühäk` ol`li, ei saand aru, mis ta` ol`li KJn; *eina tuudi ollive siantse suure mühaku* Pst; *rõõvit*
pal`lu aanu ümmer, nüid om ku üits mühäk* Krk; *suur inimese mühakas* Plt; *pik`k va`rs takan,
suur ravva mühäk otsan (kõplast) Kam || *oksakoht palgi mühakud olliva ülevän*
puul` -` kirvega` lüüdi mühäkid maha* Ran **b.** salk, kobar inemise lätsi? *keik` mühäkudõ San;
Lamba? juuskva üteh mühäkuh ussõst vällä Vas

3. hoop, löök *ännin ühe mühaku tämale* Kod; *mia joosi takst` perrä, anni poosile mõne*
mühaku, et ko`sa sia jätit* Nõo; *and mõnõ mühägu, [et] mis roidat tan` üüse Plv

mühama *müh|ama* Kuu VNg Lüg IisR Jäm Khk VII Põi Muh LNg Mär Kse Tor Hää Saa
JMd Koe VJg Iis Trm Plt Pil, *-ämä* Vai Rid Mar Var Tõs(mö-) Kod Puh Kam Rõu(mö-), *-äme*
Hls; (ta) *mühüb* KJn Trv

1. mühisema, kohisema *mets mühab ja kohiseb* Lüg; *Mets akkab mühama, siis on tuult `tormi tulemas* Pöi; *mets mühab naa, ei tea, kas tuleb sadu või Mär; meri müháb ja koheseb, nii kui üks jõud tal sial sehes* Var; *`metses mühavad puud* Hää; *vesi mühab koa* JMd; *ku vagane tuul, muku müháb, ku kõva tuul, kohiseb* Kod; *pia mühab* Pil; *sis olli mõtsa, nõnda ku mühäsive* Hls; *mõts mühäs ommugu `väega* Puh

2. hoogsalt kasvama *Küll on `mõisa ajas `kaalikad `läined mühama* IisR; *See on vana täis kasund laht, `roogu täis mis mühab* Pöi; *rohi kasvab et müháb* Mar; *rukis mühab põllul* Koe; *mühasid `kasvada, aga külm võttis ää* VJg

3. muhelema *`muudku mühä `naura* Vai; *sie aga - - mühab `naerda* Iis **Vrd** muhama **mühatama** *mühat|ama* Kaa Trm, *-eme* Hel; *mühätämä* Kod Puh Nõo Ote Rõu Ráp/-mmäl/; *mõhatama* IisR, *möhä-* Trv; (ta) *möhätáb* KJn midagi ebamääraast ütleva, *ühmama* Vai sa *`selle käest kedagi `kuuled vai `tiada saad, ia kui mõne sõna `vasta möhatab* IisR; *Es lausu teise jutu peele mette musta ega valget, muidu aga mühatas korra* Kaa; *ei kõnele suurt, muku mühätáb* aga Kod; *või see kedägi kõnelab, möhätáb ka vähä, kui küsid* KJn; *ta es mühätegi `vastu* Hel; *Temägä kõnela pikk jutt ärä, aga oles ta mühätänugi* Nõo; *Mühät` mullõ midägi üle ola ja pañd ajama* Rõu; *häkiline inemine mühätäss ar? midä `mõtlõss ja sõss `omgi viha lännü? Ráp* **Vrd** mühastama, mühütämä

mühe *mühe müha mõts `väegä kohisõss, ilma? läävä? `tõistõ, sääne mühe um tuulõ siseh* Plv

mühena *mühinal, hoogsalt mühena kasvab (metsast)* Aud

mühetama *mühetama* onomat *`mõltsas piab mühetama* PJg

mühin *mühin* Krk, g *-a* Lüg IisR Jäm Khk VII Pöi Muh Vig Kse Tor Hää Ris Juu IPõ Plt Pil KJn Trv, *-ä* Kuu Mar Juu Kod Puh Har Rõu; n, g *mühina* VNg Vai; *mühen* Tõs(mö-) Khn PJg, *mühün* VJg Har, g *-a*; *mühhin* g *mühinõ* Krl müha, *kohin on `kuulla suur mühina* VNg; *Sie jo `uhkust kole täis, pani saba `kierus, mühin taga `müöda* IisR; *mere kuhas sajab `vihma, suur saju mühin keib* εε Khk; *Tuul on vali, mets mühinad kohinad täis, kuule midagi* Pöi; *`talve `tuiskab suure mühinaga* Muh; [vesi läheb] *paesost alla mis mühin taga* Vig; *Pahen ning mühen tuli metsäst* Khn; *Kas sa kuulsid väl`las kõies suurt mühenad* PJg; *mere mühin ei käi kätte (ei kosta)* Juu; *küll oli mühünad, kui pilve tuli* VJg; *küll tuul mühisel sial `korstnas, nii `irmus mühin oli, et ei saa kohe magada* Lai; *üks kohin ja mühin kõrvus, ei kuule kedagi* Plt; *tulli suur kohin ja mühin, akasive uluma puu puha* Krk; *ma kuuli suurt mühinät* Puh; *sis omma? `ümbre puu nigu mühün `ümbre ossa (mesilaste pereheitmisest)* Har

mühinal *mühinal* Mih Kos, *mühe-* Tor mühinaga, hoogsalt *sõdurid ei pand ülemadest änam tähelegi, läksid mühinal `mööda* Mih; *Abe kasvab mis mühenal* Tor; *ärjabä `kasvas naa mis mühinal* Kos **Vrd** mühena

mühis *mühis, mühüs* g *-e* Hls, *mühü|ss* Urv Vas, g *-e* Krk

1. mühakas, tahumatu inimene *kõnd nagu üits mühis `pääle; Sij om küll üits mühüs, aru i saa kellekist, mi sa tal õppad või kõneled* Hls; *ta nigu vana mühüss* Vas

2. miski kogukas, mürakas *jämme niu vana mühüss* Urv

3. kalts, kulunud rõivas *Koristemedel inimene, kik kotus mühüsid täüs* Hls; *ei saa külmäg müdu, ma pia neid mühüsit `selgä `aama* Krk

mühisema *mühis|ema* VNg IisR Jäm Khk Mus VII Pöi Muh Mär Kse Hää Saa Ris Hag Juu Kos JMd Koe VMr Kad IPõ Äks Plt Try, *-emma* Lüg Vai, *-emä* Kuu Mar Juu Kod KJn Puh Nõo, *-eme* Krk, *-õmõ* Krl; *mühe|sema* Tõs, *mühü-* VJg; (ta) *mühüseb* Vai

1. mähinat kuuldavale tooma [miski] mähisi siin akkuna all VNg; Tuul `kange, üöd läbi mähises IisR; mähiseb viha pärast Khk; tuule kää mets mähiseb VII; `Lained on suured jämed mustad - - mähisevad ja kohisevad; Ta oli mo `peale nii vihal, et ösna mähises, kui `mööda läks Pöi; puud `kangesti mähiseväd, tuul vali Mar; mets - - pahiseb ja mähiseb, vist tuleb `tuisku ja `tormu Mär; vesi mähises vesiratta all Saa; vesi joosis üle `vankre naa et mis mähises Hag; vanakuri tuld suure mähisemisega `metsäst `väl`jä Juu; `kange tormiga mähisevad puud koa JMd; õllekapp `pañdi lauale, õlu mähises ja vahutas sies VMr; ta on `kange tige, mähiseb aga nurgas VJg; pul`l õli tulekil, mürises ja mähises Kod; kui järv akkas kohisema ja mähisema, siis tuli `pikse `vihma Äks; küll tuul mähises sial `korstnas Lai; kuule, kuis mõts nakas mähisemä Puh; mul kõrvun kohisõss ja mähisõss Krl

2. (jõudsalt kasvamisest, edenemisest) `kange vili, kasvab nagu mähiseb Mar; kevade suure `viega viab `kõntsa ja sodi `piale, sie annab rammu, kus ein kasvab et mähiseb Kad; Võttis veel piale selle noore naise ja elu läks jälle mis mähises edasi Trm

Vrd mähisämmä

mähistama mähistama IisR Khk Lai, mähissämä Kod

1. mähinat tegema Tuul `tõusis ja akkas mähistama IisR; tuul mähistab Lai

2. (hoogsast tegutsemisest) mähissäb `vistu (vihtu) tehä, lehed kül`jen kohisevad Kod

mähisämmä mähisämmä Har Rõu

1. mähisema mõts mähisäss, no`ks suurõ vehma sao`tulõva Har

2. (hoogsast kasvamisest) no`sai `vihma, no`kasuss vili nigu mähisäss ennedä Har

mähitaja mähitaja tikutaja – Aud **Vrd** möhitaja

mähk¹ mähk Mus, g mähü Khk(mähä) Kse Iis; seesü mähün Krk küm seinast mähk `väljas; vaadil ka mähk, mähä pæel Khk; orjal (suurel puul) on mähk sies Iis **Vrd** möhk², mähkar

mähk² mähk (-`hk) Rõn Lut, g mäh|ü Kam Ote San V, -i Kam Ote San Röp, -u Hel (pirru) kubu; pundar mähk keideti õle keidissege Hel; `pirde `võeti mähist ja palutedi järjest - - mõnel mähil `olli viis-kuuskümmend, mõnel ka sada `pirdu Kam; pirru mähk ol`l ütte `viisi nukan San; pirru `pañti `mähkü, nä ol`li² nii `ümbre võtta<sup>2</sup>, `üska võtta² Kan; `kõitse `rõiva `mähkü Urv; meil pedi õdagu pois<sup>2</sup> `pirdõ `kiskma looga täüe, siss nuu` kääneti jäll mähü `kaupa kokku; `sol`kna<sup>2</sup>, nuidõ kätte koolõss inemine vällä<sup>2</sup> kah, ku nu `mähkü löövä² Har; kas vallalist hako olõ õs, et sa mähü tõ² Rõu; pirru mäh², kui suurõ nuu² ol`liva<sup>2</sup>, kõik<sup>2</sup> riihe aho pääl `kuiva Röp

mähk³ mähk Ran, g mäh|u Emm Trv, -ü KJn; mähk Trv Hls Hel mähkam; nohik mähk mees Emm; jusku va mähk - - ei räägi egä tee kedägi KJn; üits vana tuim mähk Trv; om ku - - mähk kunagi, ei kõnele Hel; vahib nigu mähk, ei tule sõna iust ei tagast Ran **Vrd** mähka

mähka `mähk|a VNg, -ä Kuu; mähkä Krk mähkam; nohik `Mähkä eit eläs omaede `väikäsess `urtsiguss Kuu; sie on nisuke va `mähka VNg; läits kui`ts mähkä `müüdä Krk **Vrd** mähk³

mähkam `mähkam g -i Jäm Pha Emm Rei Jür Rõu; `mähkäm g -i Kod(n mähkäm), -e Krk tahumatu, saamatu inimene, mähakas Igavene `mähkam ta oli oma eluajal Jäm; Äi sii pole tüümiis ega jutumiis, üks igavene mähkam Pha; Ära sa `mõtlet, et see `mähkam tere `oskab ütelda Rei; Selle `mähkami kätte maksa midagist `uskuda Jür; nagu vana mähkäm, `niskene `uhke Kod; sij üits `mähkäm, tusane ja ei kõnele midägi Krk; Um üts `mähkam kül², ei`ta suust joht sõnna kuulõ² Rõu

mühkama `mühkama IisR Aud mühatama, ühmama *Mina küsin ja pärin, oleks [ta] kas vai kedagi `mulle `vasta `mühkandki IisR; ei `mühkan mettegi `sinna `kohta Aud*

***mühkar** `mühkär g -ä Jõh; g `mühkari VNg; pl `mühkred Hää mügar, kühm kukkusin jää `mühkari `piale VNg; *Näsu - - puu kül'les seuksed kasuvad, seuksed `mühkred Hää || kamakas `Suured kivi `mühkäräd `pandud tie `piale Jõh Vrd mühk'*

***mühkima** des-vorm `mühkides Kaa Rei Tõs Juu; (ta) *mühib Lüg*

1. (vaikides mööda minemisest) *Ta läks muust `mühkides `mööda Kaa; Pani `mühkides `mööda, äi `ütlend teregi Rei; läheb `mühkides mööda, lausu `musta ega `valged Tõs; `ésteks oli nõnna tõsine, läks na `mühkides `mööda, nüid ikke reagib juba Juu Vrd möhkima*

2. onomat poig `kuuleb, et [emapõder] *mühib, ei `ammu, aga mühib Lüg*

mühklane `mühkl|ane Kad, -äne Juu mühakas, juhm

mühklema `mühklema Rõu/-mmäl, da-inf *müheldä Puh tõuklema eläjä nakassiva üiits ütega `mühklema Puh*

mühklik `mühkli|k g -gu Kuu mühklik, kühklik *Jala `säared on kaik `mühklikud Kuu*

***mühkline** `mühklene Tür; `mühküline Kuu mühklik, kühmuline *Mühküline `ouna vai `kirsipuu oks Kuu; tee koht jääb `kõrgeks - - jääb krobelikuks, siis jääb nisuke `mühklene Tür*

mühküline → mühklene

mühmāk *mühmāk mühkam ken vihane, ei kõnele tõistege, kõnd nagu mühmāk üitsite Hls Vrd möhmakas*

mührik `mühri|k g -ku möhk, leivaastja *laiba kastõtass `mührikun Lei*

mühuke → mihuke

mühuline *mühuline adj < mühk' mühuline pael, seda `aeti tal'jedelle ja sielikulle mitu rida `alla Jür*

mühäkille *pahuralt vahib mühäkille, one vihane, ei kõnele minuga Kod*

mühästama *mühästama mühatama, ühmama Mühästas `miski altsuu, mina ei kuuld Jõh*

mühüss → mühis

mühüstem(e) *mühüstem(e) Hls Krk*

1. paksult riietuma *ta mühüstes ennäst äräde, pal'lu `rõõvit `sel'gä aet; mis sa `endest nõnda mühüset Krk*

2. saamatult töötama *Kelleki `tüüge edesi ei saa, mühüsteb ja käperteb päl_säl man Hls; sa olet nõi sukka är mühüsten (nõeludes kokku kiskunud) Krk*

***mühütämä** imperf (ta) *mühütäs mühatama Ei tämä üöld sõnagi, mühütäs ja läks `uksest `õuve Lüg*

müi- → müü-

müiatama *müiatama, müiä- müütama müiätab oma `lehma Var*

müigmä `müigmä Võn, (ta) *müügib Nõo Rõn, (nad) müigive Hel(ma-inf `müigme) möögima, ammuma pulli nakanu `mürräme ja lehmä `müigme ja `kaapme; sa ei ole vist lehmile viil `põhku `andan, mis na muðu müigive Hel; temä toonu `aptigist `muste `küümnit ja `annu noid jahudega tolle kahetedu lehmäle ja lehm enämb ei ole `müignu Nõo; tullime sannast, lehm `müige, nigu `küsse, et anna mulle viil, veedi sai Võn; lehm müügib, ku ta `pull'e otsib Rõn Vrd müügima*

müilikas *müilik|as g -a suur leiva- või saiapäts Rikkas peres küpsetatse ikka müilikuid Han*

müis(i) *müis Vän, g müisi Juu; n, g müisi Juu ümber kerise ehitatud müür vuampalgi ja ahju lae vahele `tehti müir ja seda `üiti müisiks; kui sa `küüsid sedä `ahju, aas sädemeid `väl'lä, siis se müis oli seäl ees Juu*

müistama `müistama müütama mina<sub>i</sub> `julgend isi `menna `müistama `teisa (marju), a
ema käis Pilstveres Pil

mükeldämä mükeldämä ukerdama, koperdama emä pidi pori sehen mükeldämä Nõo
Vrd mükerdama

mükerdama mükera|dama Häa Vil, -dämä KJn Ran Puh Kam Se, -dämmä Kan Plv, -teme
Hls(-deme) Krk ukerdama; sekeldama Inimene tiib `iimal midagi - - mis ta säääl mükerdab
Hää; [saarmas] nagu `nel'la lääb, `väikse `jalguge mükerteb edesi; mõni tiib midägi, mängib
säääl man, [öeldi] mis sa mükereded, ei tule midägi `vällä Hls; oss na vähä loodsikun mükerten
vai `tampin, sis oss `sisse lännu; näe, kudass laits säääl mükerteb, ei jõvva üless tulla Krk; siin
na käesivä vangerdega üle nurme, mükerdivä rummuni sehen Ran; mükerdät nigu `väike laís,
ei saa iluste `kõndi Kam; mükerd tönõ jupi `aigu ujah ja sai sõss kolm `lutsu Plv || edvistama,
eputama ei seisä paegal, mükerdäb ja säeb ennäst pääle KJn Vrd mükerdama², mükeldämä

mükerduss mük'erduss (väikesest olendist) päk'äts om kah serände `väike mük'erduss Ran

mükert mükert g -i mükham sij om üits mükert - - ei oole ilu ega `lahkust ega `mõistust
ega kedägi Krk

mükin → mügin

mükitsema mükitsema kratsima [poiss] oli `täisid täis, mükitses paigulist Khk

***mükk**¹ pl mükid kannikas, tuhar – Kul

mükk², **mükka** mükk Jõh; n, g mükk|a VNg, -ä Lüg Jõh(-e); mükkä g mügä Vai kurtumm
seal oli üks mükka VNg; `kolmas poig suri maha, kaks mükkädä jäi maja Lüg; mükkä on sie,
ken ei `oska `rääki Vai

mükr → müger¹

müks¹ müks g müksu Jäm Khk Kse Tõs Jür JMd VJg Trm KJn Trv Puh, `müksu IisR,
`müksü Kuu; mük's g müksi Har hoop või tõuge siis tuli `mardaus ja tegi siel vähä midägi
`müksü Kuu; Kes sul `käskis `pässi `puksima õppetada, ära_s nüüd nurise, kui ise `müksusi
saad IisR; sai palgi otsaga müksu `pihta Khk; sai paar iäd `müksu Tõs; Annad teisele `veikse
müksu, et `ruumi saaks Jür; lehm `andis `mulle `sarvedega müksu `sel'ga Trm; anna üits mük's
`külge, küll siss `kargass üless Har || hüüds müksas tõisele `külge müks ja müks Puh
Vrd muks¹, müksnõ

müks² müks Kaa, g müksu Ans; pl müksi Hls mügar, kühm vana Sörve sarilik
müts - - suured sarve müksud olid säääl ülal Ans; Laava sörval oo sii kohas veel vähike müks
sehes, lüka veel korda paar siit lükmege üle Kaa; tiirä üless aanu, `siantse kõva müksi (paistes
kurgumandlitest) Hls Vrd muks²

müksama `müksama, da-inf müksata Jäm Khk Kaa Kse Tor Saa Jür JMd Lai Plt Puh,
`müksada Lüg Jõh IisR; `müksämä, da-inf müksätä Tõs Khn KJn Trv, `müksädä Kuu;
`müksäm, `müksme, da-inf müksäde Krk; `müksamõ, da-inf müksadõ Krl müksu andma,
kergelt tõukama Kui vasika `juotama lähed, ära lase tal kappa `piaga `ümber `müksada IisR;
`müksas `moole küinaspe nukiga kül'je `pihta Khk; Mia ei suass aru, miks mjõnd müksäti
Khn; Müksan `seisja `liikuma nagu `naksti Jür; ära `müksa minu JMd; lähed inimeste vahelt
läbi, `müksad mõnele `külge Lai; tõine laits olli taga müksänu Krk; ma müksassi ainult
raasikese `talle `külge Puh Vrd müksama, müssama

müksatama müksatama Jäm Jür korraks müksama müksatas teist - - et teine ka se `asja
nägi Jäm; Müksatasin `talle õlaga `vasta, tema kohe vihane Jür

müksima `müksima Jäm Kaa Mär Kse Jür JõeK Amb Koe Lai Plt, `müksimä Mar Tõs,
`müksma Saa, `müksmä Kod, `mük'sma KJn Trv, `mük'sme Hls Krk, (ma) müksi(n); `müksima,

(ma) `müksin Kuu/-mä/ IisR; imperf (ta) *mük's* Ran korduvalt müksama *Mes sa minust oma jalgujega* `müksid Kuu; *Kiisu tahab süüja, ega ta muidu* `müksima tuld IisR; *Müksis küinarnukiga moole külge* Kaa; *jääräd* `müksivad ja *löövad* `puksu Mar; *oinas müksib teisi, mõni on kange* `müksma Saa; *Vasikas müksib enne udarad, siis saab piima kätte* Jür; *müksis küll küinarnukiga külge, aga teine ei soand aru* Koe; *vahest müksib kogemata ja vahest oolimata* Lai; *latse müksive ja lükkäve üüts* `tõisi Krk; *latik mük's tasakesti* [võrgus] Ran **Vrd** müksima

müksnõ `mük'snõ müks *leie küinäspäägõ ütõ* `mük'snõ `kül'ge Krl

müksti `müksti IisR Jür müksuga, müksates *Kiisu - - muudku lüöb aga piaga* `müksti IisR; *Tied veikselt müksti sel'ja piäle, et teine sind märkaks* Jür

***müksuma** (ta) *müksub* KuuK; da-inf `müksüdä Kuu deskr *Pulma olu lasti igä* `müksüdä *kohe mittu üöd ja päivä enne pulmi* Kuu; *nõnda ta (süda) siin müksub ja tuksub* KuuK

müksutama *müksutama* Jür KJn Trv Puh; `müksütämä Kuu müksima *Jääräd müksutavad küll päid vastamisi* Jür; *küll müksutab, taob teist* KJn; *vasik müksutap lehmäl sehen* Trv; *ärä müksutä nii palju külge* Puh

***müksäüs** g `müksäükse müksatus *Äkkitseld paat tegi ühe* `müksäükse, *ma* [kukkusin] `otsite *kohe sinne kala hunniku* Kuu

***mükähütmä** (ta) *mükähüt mühatama mükähüt munõ sõna* Se

mükä|kakk *mühakas ei oole ilu ega lahkust ega mõistust ega kedägi, mükä käki seantse om puha* Krk

mükämä *mükämä*, (ta) *mükä mühisema, lõõmama tuli palass väega kõvastõ - - mükä õnnõ* Röp

mükükene *mükükene* kokutaja – Se

***mükütämä** tn *mükütämine*[?], imperf (ta) *müküt* kokutama *sääne mükütäjä* Se

müldane *Müldane* purune, prahine *Poiss oli söuke müldane - - ta ju saekaatri tööline* Khk

mülde *mülde*[?] g `mülte *mülgas ta veli vaoss nigu mülde*[?] Har **Vrd** *mülge*

müldussin *mül'dussin* Nõo, *müldüüsin* Urv, *müldüsih* Vas ummuksis, *vindudes ku tuura puu, siss tuli ei pala, ei kistu, pal't visiseb mül'dussin; ku kütist kütsit, ega siss elu tuld es ole, pal'lald suedsass enne ja õõgusi nigu mül'dussin* Nõo; *Vana_likõ_puu*[?], *mülduüsin palasõ*[?], *suitsu kõik ilm täüs* Urv; *Tuli palli ummussih, müldüsih* Vas **Vrd** *müldüssen*

müldätüs *müldätüs* g -e *mülgas* – Vas **Vrd** *mülgätüss*

müldüsih → *müldussin*

müldüssen *mül'düssen* ummuksis – Ran **Vrd** *müldussin*

müldüteme *müldüteme* kustutama *ärä müldütedü üdse*[?] San **Vrd** *mülgütämmä*

mülgas¹ *mülgas* g `mülka Khk Kir Vän Tor Saa JJn Tür Kad Trm Äks Lai; *mülgäs* Kod KJn Vil Ote, *mülgäss* Trv Krk Rõu, *mülgäs* Kuu Lüg, g `mülkä; *mül'gäss* g `mül'kä Krk Ran Nõo *laugas*; *mudaauk on mülkä mend* Kuu; *lauka rabas on mülkad ning augud* Khk; *soo mülkad oo tüma kohad, kus sisse vaub* Kir; *mülkal kasvab sammal pääl, aga alt on lahti* Saa; *Anne auk oli suo mülgas, ümber oli kuivemad maad ka* JJn; *linask elab mülka sees* Trm; *taga pool oli karjamaa kõrge, aga keskel oli turbane - - siis oli nigu mülgas* Lai; *koger - - lagevij sehen ei elä, mülke kala rohkemp* Trv; *muidu õhuke järv, aga siantsit äkilisi mülkit om sehen* Krk; *mül'kel om vesi nätä, aga älvel vett pääl nätä ei ole* Ran; *poiss satte mül'käde* Nõo; *koh omma*[?] *lätte, üldäss mülgäss, suu seeh inämbüsi* Rõu || *laukane mülgas soo - - jalge all vaob ja ees kerkib, puliseb kõik ja kidiseb* Tür **Vrd** *mulgas*², *mölgas*, *mülge*, *mülgässik*

mülgas² mülgas tülgas, vastik `neske mülgas mekk jures Trm

mülge mülge Kod Plt Trv Hel TLä Vön Ote, mülge² Urv Plv Vas, g `mülke; mül'ge TLä Kam Ote, mül'ge<sup>2</sup> Röp Se, g `mül'ke mülgas mülge one mädä mua - - ei kanna piäl Kod; obune läks `mülkesse `sisse Plt; linask om ilma soomuseta kala, eläss ka ruuṃ mülgete sehen, kus pehme põhi om Trv; sääl olna nii ahtake tii, ku obene üits täpp piass kõrvale minemä, siss olna mül'ken seen Ran; nii porine tii `olli, nigu üits igävene mül'ge Nõo; ega sääl `aina kah ei kasva, sääl om suur vesi ja pori ja tsombu - - om igävene mül'ge Ote; mõtsa seeh `mül'ke<sup>2</sup> Röp; vanast ol' taa Miku suu `veiga vesine, kõik' ol'liva_sääntse_`mül'ke\_siseh Se || (tummisest toidust) paks liim nigu mülge Puh; tsusati kausiga sääne mülge<sup>2</sup> `ahjo Plv **Vrd** mülde

mülgässik mülgässik g -ku mülgas igävene mülgässik, `õige sügäv muda metsän, karjamual vai mõnikõrd eenämual kua Kod

mülgätüss mül'gätü|ss (-l-) Kam Ote San V, mül'gätü|s (-l-) Trv Hel Ran(n -ss) Ote, g -se

1. mülgas küll ta sedä `vihma nüid maha ladisteb - - tii om joba kui igävene mül'gätus Hel; [lehm] om jälle mül'gätusen Ran; meil si suu `ol'li kõik üts mül'gätüse kotuss, eläjä ol'liva kõik kõtu pääl sisen Ote; `saarva omma<sup>2</sup> mül'gätüse seen, järve õdsu seen Kan; sinnä mül'gätüste ei vöi<sup>2</sup> joht eläjit aia<sup>2</sup> Plv; mädä mül'gätüss `ümbre jõki Röp **Vrd** müldätüs

2. mulksatus mütt om siist õõnel, sellege lüüt vette, ta tii `seantse mül'gätuse Trv

mülgütämmä mülgütämmä kustutama sa olõt jo_tulõ vällä mül'gütänü² Har **Vrd** müldüteme

mülin mülin Kse Iis Trv, müllin Puh, g mülina

1. mulin vesi kiib ku mülinat Trv; pada kiib nigu müllin Puh

2. mölin; kära kui `purjes on - - on mülin Iis; pidul ei ole muud kui üits `rahva müllin Puh

mülinen onomat teder kudruteb, võtt kui mülinen mõtsa veeren Hls

mülisema mülisema Kuu IisR Kse Iis Trv

1. mulisema Lase kivid sütte pial eledast, siis `viska `tünni, las mülisevad, `auduvad `ästi puhtast IisR; vesi mülisep paan Trv

2. mölisema, möla ajama kui `purjes on, siis müliseb Iis

mülk mül'k Saa, g mül'gü Har puru, praht [kui] agane rabatse `leiba sõid, `pal'lalt suured aganed ol'lid `väl'la `võetud, aga peenike mül'k ol'li seas Saa; ma² otsõ säält palanu mül'gü sisest sai mitu palanut raud`naala Har

mülkeline `mül'keline mülkeline luus om säräne pehme `mül'keline, kos vesi enämbiste pääl saesap Puh

mülkene `mül'ke|ne g -tse mülkeline Vihmatse ilmaga om tii nii mül'kene, et ratta om rummuni sehen Nõo

mülkline `mülkli|ne g -se KJn Trv mülkeline `mülkline maa KJn; `mülklise suu pääl Trv

mülkäjä `mül'käjä mülkasarnane, vajuv sääanne `mül'käjä muda, kas muro pääl vai jõõ veereh Plv

mülkümä `mülkümä ummistuma puu<sup>2</sup> ei pala, ahi um `mülkünü, `korsna um `nõitõt Plv

müll¹ müll g müllü Kan Plv Röp/n mül'l, mülla Hää

1. püdel, paks mass ta määnegi ruug, ta_m nigu müll Plv; pudõr om är² paksost keenü kui mül'l Röp || (ebamäärasest kogumist) tähe² läävä² ütte `müllü kõik', midägi ei saa² jaku Kan **Vrd** möll¹

2. sodi, soga Müll on kõik `seuke peenike tolm, mis viis `lendu tõuseb Hää

müll³ müll g müllu Jäm Khk Kse Han Var Tõs Aud Tor Trv Hel Ran Puh Rõn, müllü Nõo Krl; müll' g müllü Har Plv Se

1. torm, maru meri `müllab nii, et müll käib `ääre Jäm; ma oli just selle keige suurema müllu (tuisu) kää Khk; `Väl'las oo na `kange müll, et `õige peremes aa oma `koera kua ulu alt `väl'la Han; kus sa `sohkse koleda mülluga lähäd Tõs; nüid om - - müll väl'län, ärä `kaegi sugugi `sil'mi `valla tetä Hel

2. mürgeel, lärm Suure müllu järel `vaiksem elu Han; sääl oli maailmatu mäss ja müll Trv; ta (hobune) lahk ütte lugu, tei minuga turelit, `müllu Ran; noil võhludel om koti ärä lahutu, vili aedan kõik segi nigu üits müll Nõo; Nüid kõik ilm `müllu täis Rõn; mis müll teil sääl om Har; olõ õi määnestki `tandso, tu müllu siseh no kuulõt midä Plv; `väega suur müll' - - tuu om üits talo tüü Se || sekeldus `veskega oli igavene müll Aud

Vrd möll³

müll³ müll' g mülli mull vahu müllid oo mere `ääres Tõs

müllakas müllakas pillaja üks müllakas inimene Khk

müllama `müllama, da-inf müllata Jäm Khk Mus Kaa Põi Muh Lälõ Mih Tõs Aud(-ll-) Tor Hää; `müllämä Lüg Jõh, da-inf müllätä Tõs Trv T V(-mmä; -tä[?], -dä[?]); `mülläme, da-inf mülläte Krk Hel Krl/-mõ, -dõ/

1. mürama, hullama; mürgeldama `joonud inimene `müllab, pole aru midad, mis teeb Khk; Noored koerad `müllasid `kargel Kaa; poiss ja tüdruk `müllavad ja `ullavad Muh; Küll lapsed `müllasid, et piad märjad Han; tedrekod (tüdrukud) ehk tulad koa, siss\_o `meitel ea `seltsis müllata Mih; ärä tule muga `müllama Hää; mis sa sääl `müllät, aat kikk segämin Krk; `tütrik `mülläp sehen - - ei saa `väl'lä, küläpoesid usse `kinni pannuva Ran; sääl ollu `ulka `latsi kuun, müllänuva ja mässänuva nigu karva tolmanuva Nõo; `vastse `aasta `puul'bä, siss `tuudi aenat `sisse - - siss nakassime sääl aende seen `müllämä TMr; poesele sai vanast üteldüss, mis sa kurat `müllät Kam; Mi_sä no `müllät ta viija<sup>?</sup>, kõõgi põrmand kõik' `lainallõ vett täüs Urv; latsõ[?] mülssivä nigu tolm `keie inne üless Plv; `mülläss, tüllü tege Se || mässama nakati `müllämä ja `müllämä, nigagu `võeti saar (tsaar) troonild maha Nõo

2. tormama, maruma kui meri `tormab kõvast, `üöllä viel et - - `mülläb Lüg; meri `müllab kut `põrgu Mus; ilm `mässab ja `müllab Muh; `mülläb tuesata Tõs; vesi `veske `juures vesi `müllab Tor; küll ta nüid `tuiskass ja mülläss, maa ega `taeva vahet ei oole Krk; järv `mülläb ja laenetab, nigu pada kiib Ran; no om jo kolmass päiv, ku ilm `müllämmä `naksi Har; ilm `väega `mülläss väläh, `väega tuiskass Vas

3. rügama, rahmeldama Küll `meie `mülläsimmä sene `tüögä `nuores `põlves Lüg; ta `müllab seal üksi Põi; mis sa nendega (lammastega) `müllad Var; mis sa `müllad Aud; mõni asi taht parandemist ja `säädmist, mul olli `müllämiist Hel; küll meie müllässime karjapoesiga nõnda_t ärä `vässeme, aga lehm `luhtit täis, midägi es avita Puh; no olõ ma taa uma noorõ hobõsõga terve aastaig müllänü, ei jätä ta umma kammõldamise ammatit maha[?] Har; naasil om ummi `luumõga müllä[?] Röp || pillama, raiskama nüid oo raha käe müllata Tõs

Vrd möllama

4. segama ta mülläss, ta segäss nij marja puha katik Krk; läits [kanga] `sõkmine segi, mülläss vaheligud ärä, mine tõene jälle säe Ran **Vrd** mülmä

müllane mülla|ne g -se sogane Tormi ajal on merevesi müllane, `lained loksutavad `põhjast muda üles; Vesi on müllane alles, las `sel'guda Hää **Vrd** mölläne

mülle mülle Khk Mus Muh, g `mülle Kaa möll, maru *södune tuisk ning mülle `lahti Mus; `Seikest müllet pole ammu änam olnd Kaa || (tolmupilvest) täna saab müllet põllal, nii irmus `kange tolm et Muh Vrd mölle¹*

müller → mulder

mülletama mülletama Khk Kaa Pöi möllama mülletasime (viskasime hoogsalt) säält sõnnigud `välja Khk; Mülletas lund otse `vastu `silmi Kaa; [lastele:] *mis te sii mülletate, olge kenast Pöi Vrd mölletama*

mülletis mülletis Kaa Pöi, mülledis Khk, g -e torm, maru *paljas mülledis `lahti - - mette ep nεε maad äga taivast Khk; Selle mülletisega äi vei tuulikud `lahti tehagid, purub ää Kaa; `kange tuule mülletis oli `väljas Pöi Vrd mölletis*

-müllü Ls üllimüllü

müllile müllile Ran, müllüle Röp tummiseks *supp om nigu müllile keenu, ei ole lahe Ran; müllüle om är keenü², paksost Röp*

müllin → mülin

***müllutama** (ta) müllutab Muh; müllütämä Rõu

1. hoogsalt segama, kloppima *Mis sa_`tast söögist müllütät Rõu*

2. tossama, suitsema *`Kopli maja müllutab nõnna et Muh*

Vrd möllutama

müllü `müllü veski `müödä `päivä kaik `müllüd `käiväd Kuu

müllü|jaak (elavast lapsest) *Sie laps `joudab igäle `puole, on üks igävene `müllüjaak; Meil\_õ niisugune `müllüjaak tuas, et ei `seisu enämb siel migägi `kerras Kuu*

müllür `müllür g -i möllaja, müraja *Küll on meil `müllür `porsas, `kussagil `karsnas ei `seisu; `müllür - - ei `seisu - - pudeliski `paigall Kuu*

mülmä `mül`mä TMr Rõu segama *Tuu rasõv valõti `katlahe kardohkile pääle ja\_`naati `mül`mä, `püürüsega\_`segämä Rõu Vrd mölmä, müllama*

mülsakas mül`sakas miski nääpsuke *juur on - - `väike, til`luke, peenike mül`sakas Saa*

mült¹ mült g mülda Sa(-i VII); mült g müldi Jäm Pha Jaa Vig, müldi Hää Saa, müldä Khn

1. tolm, puru, pihu *pailast `mülta tee pεel, pailu `tolmu Jäm; [pahmati] kunni parandale jähid odrad müldaga segamini Khk; Jahukotti raputades tuli `mülta kui pailu Kaa; rehede all `mülta nenda, et äi soa iñjata VII; jahu peenikseks müldiks läenu Hää; nad `jätsid tolmu ja müldi puha sekka ja viisid [vilja] `veskil Saa || (peenikesest, tihedast rohust või karvast) Rohi kui mült, nii raske niita; Ruunal on nii tihe karv seljas justkui mült Vig Vrd mölt¹*

2. veekeeris *Lae lähäb sedäsi, et mült taga Khn*

mült² mült g müldi Hää Saa, müldi Var tummine, püdel *mass limbisupp oli mült Var; Natuke kauaks kñjma jävad, laguneb kõik laiaili, saab kartulepudi, jusku mült Hää; kui peenike liiv märjas saab, siss lähäb ka müldis Saa Vrd mölt²*

mült³ mült g müldi Vän Tor; mült g müldi Rap mutt mült, nii *pahurad see `aasta, kardula vaod ja kõik aeavad ülese Tor; müldid `tustsid `kapsad üles Rap Vrd münt³*

mültama `mültama Pha, da-inf müldata Jäm Khk, `mültada Khk Mus Kaa; `mültämä Khn, -mmä Urv

1. tolmutama; tolmama *ärjad `mültavad liiva sihes; nenda kuivadas `riided ära, et üsna `mültas Jäm; `mültas einte sihes - - nõnda_`tolmu pili keis üle pεε Khk; Vanast oli rehtede aegu seda mültamist mütmeks ajaks Kaa || tossama *Kuñjailma rõibõ<sup>2</sup>, taa `mültäss taad suitsu `vällä ku_mahuss (pliidist) Urv**

2. möllama **a.** hoogsalt tegutsema *akkame jälle`mültamist`mültama* (tööga pihta) Jäm; *tee natuse tasamini, mis sa`mültad* Khk; *mügrid`mültavad maa sihes, kes neid kädä saab* Kaa **b.** tuiskama, tormama *nõnda`mültab oues,`kange tuisk* Jäm; *küll see oli sadu, mis nõnda`mültas lumega* Khk; *Täna ikka alles mültab, anjed varsti üle katuse räästa* Kaa; *laene akkab`mültämä* Khn **c.** mürama; *mängima nee va lapsed`tüitavad* εε, *kui panavad`mültama* Khk; *lapsed`mültavad liiva sees* Pha

Vrd möltama

mültema → mültümä

mülti tummiseks, pudruks *`mül*ti *`tõmmab kõik,`vahtramahl; kardulid keesid`mül*ti Var **Vrd** mültsi

mültis *`mül*tis Pha Var paksuks, pudruks *keenud jahu supp on väga paks, nii`mül*tis Pha

mültjas *`mül*tjas tummine *`mül*tjas *supp* Mus **Vrd** mültjsjas

mültsa *mül*tsa maik (mingist kõrvalmaitsest) *mül*tsa *maik sehes supil* Khk

mültsane *mül*tsane *sogane vesi ka nõnda mül*tsane Khk

mültsi tummiseks *Tanjusupp peab eesti mül*'tsi *keend olema* Kaa **Vrd** mülti

mültsis *sogane supp* nii *`mül*tsis, *pole* nii *`laarind* Khk

mültsjas *`mül*tsj|as g -a tummine *`mül*tsjas *supp oli paksuks keend* Khk **Vrd** mültjas

mültuma *`mül*tuma Nõo Kam

1. ummuksis vinduma või kustuma *ligeda puu ei tahava palada, tuld ei`näegi, mugu`mül*'tup ja *`suitsep* Nõo; *tuli mugu`mül*'tup paa all Kam

2. kopitama, riknema *Kui kellert kah vahel ei õhutada - - siss om õkva kõvaste mül*tenu *ais tunda* Nõo; *supp - - om`mül*'tenu, *ei`kõlba enämp* Kam

Vrd mültümä

mültu|viisi *suitsedes kui tuli`mül*'tu *`viisi`palli, siss tuu tähend`alba`ilma* Kam

mültõmmä → mültümä

mültümä *`mül*'tū|mä (-l-) Võn Kam Ote V(-mmä), -me San, -mõ Krl; *`mül*'t|ema San, -õmmä Räp

1. ummuksis vinduma või kustuma *tuli om ärägi`mül*'tünü, *ei lää palama* Võn; *ahjun`tuure puu, siss`mül*'tüss *ärä vai kistuss periss ärä* Kam; *ma vali vett`pääle, siss`mül*'tüsse? *üitse ärä* San; *Vana likõ hagu, taa muidugu`mül*'tüss *tan* Urv; *sa_pañni ahu palama, pañni ussõ kiñni?, no_m ahu vällä`mül*'tünü?, *tuli`kistunu?* Har; *puu? ei olõ palama lännü?, nuu umma?`mül*'tännü Plv

2. kopitama, riknema *üts vili lätt`mül*'tümä Ote; *lätt`apnõmõ ja`mül*'tüss *är?*, *apu är`mül*'tenü *süük* San; *kuumagõ om ain är`mül*'tünü Krl; *ku ruttu um kaas piimäle`pääle`pantu, siss lööse piimäle`mül*'tünü *mau* Plv; *jaahu? iks`mül*'tüsse? Räp; *tuorass leib nakass`mül*'tümä Lut

Vrd mültuma

3. paksuks keema *muu supp iks ei`mül*'tõ? *nii är kui klõmbi supp* Räp

mülä *mül*ä San; p *mül*lä *möla ta ei olõ`üitsegi jutt, üits mül*ä *aiass õnnõ* San; *Aja pääle umma mül*lä *suust`vällä* Rõu

mülä² *mül*ä (paksust supist) [supp] *sakess keenu ku mül*ä *õkva* San **Vrd** möla²

mümin *mü*min g -a Jäm Tõs Ris Koe Kod Trv, -ä Kod KJn; *mü*min g *mü*min|ä Puh Rõu, -õ Krl *mõ*min *mü*min *kuulda,`sohke segäne ü*min, *ei soa aru`iästi* Tõs; *vähä mü*minad *`kостis* Koe; *mü*minad *one kuulta, aga inimesse ei õle nähä* Kod; *kuuli ütте imelikku mü*minät Puh; *niä ajasi juttu tassagõiste, mü*min *õnne ol'l kuulda* Krl **Vrd** mömin

mümisema *mümis|ema* Jäm Kse Tõs Ris JMd Koe Iis Trv Puh, *-emä* Kod KJn, *-õmmõ* Krl mõmisema või ümisema *mis sa sii mümised, ma soa aru mette kedägi* Tõs; *ma nisa-ma mümisen, ega ma laula* JMd; *mümisep juonud`peaga* Koe; *karu mümisep; mes sa mümised, ku ei kõnele* Kod; *mümisep esi`endäse* Trv; *küll mümisep mokkega* Puh; *mümisõss õnnõ tassagõiste* Krl **Vrd** mõmisema, mümisämmä

mümissämä *mümissämä* mõmisema [langetõbine] *muku mümissäb ja rabissab* Kod **Vrd** mõmistam(m)a

mümisämmä *mümisämmä* = mümisema – Rõu

mümmiin → mümin

mündiline *mündili|ne* g *-se* adj < münt¹ *mündiline kõrs, alb`riisu, rehä jääb`kiinni* Kod

mündine *mündi|ne* g *-se* adj < münt¹ *obone ei süe mündist`einä* Juu

mündi|rohi münt (taim) *`mündiroho on üva`aisuga* Vai; *tihveldes na paelu mündä`rohtu, põle aru egä`otsa* Tõs; *mündi`rohtu pannakse vorsti`sisse* JMd; *mündi rohud nagu`nõeksed, sinakad`õiled* Kad; *mündirohod kasvavad`kartules* KJn

mündrik *`mündri|k* Nai Hlj, g *-ku* JõeK (suur) paat *`mündrik - - suur ja`korge* Nai; *see va`mündrik, kuhu`sellega ka läheb* Hlj

münklikune *`münklikune* künklik maa on *`münklikune* Jõe

münserdama → munsterdama

münster → muntser

münsäk(as) *münsä|k* g *-ku* Kod; *münsäkas* Mar mütsak **a.** mütsatus *üks münsäkas oli* Mar **b.** miski ebamäärase kujuga *`varvad nagu münsäku õtsan, käis`pal`ja`jalgega* Kod

münt¹ *münt* Põi Kan, g *mündi* Mär Mih Tor Hää Saa Juu Jür Amb JMd Koe Kad VJg IPõ Plt KJn, *mündi* Kse HJn Trm M; *münt* Mar Kir, g *mündi* Rei Tõs IisK, *mündi* Kod, *`mündi* Kuu Lüg Jõh Vai/n *`münti*; pl *mündid* Pil münt (Mentha) *`mündid`jälle on hüäd, nie`haisevad`kangesti* Kuu; *`pandi siis - -`müntisi`maitse`ainest - -`sinne`vorstile* Lüg; *Münt on [heina] sihes, sellepärast loomad äi söö Põi; saab rukki kõrt riisunud, vahel oo`münti sees, ajab pea üsna valutama* Mär; *vanemal ajal`õeti teed`tehtud, mündi teed* Tõs; *mündidel on sihande vehvermeitsi õhk juures* Saa; *mündil`neoke saht ais* Juu; *Münt, seda siis`paandi`ulka vorstile ja süldile kua* Amb; *mündid on ia supi`piale`panna* VJg; *münt on`vänge lõhnaga rohi* Trm; *mündi tee on kõha`vasta, mündid tuleb ummukses ära`keeta* Plt; *loom ei söö neid`müntä* KJn; *einamaa pääl ja vil`lan om`münthe* Pst; *vehvermeitsi om ka`seantse ku mündi, aisev`kangest* Krk **Vrd** mint¹

münt² *münt* Jõe/-nt/, g *mündi* Khk Kad; pl *mündid* Trm, ppl *`müntisi* Ksi metallraha mitte raha *`müntigi põle enamb* Kad; *Metall rahasid nimetati vanemal aal mündid, üks ta kõik, kui suured nad õlid* Trm; *siin`rootslaste ajal old lahing, tuld müntisi`väl`la* Ksi

münt³ *münt* VMr, g *mündi* Kad(-ndi) Kod Plt KJn Kan; *münt* Kuu Hlj, g *münd|i* Mar Kod/-ndi/ Pst Hls Hel, -ü Plv; p *`münti* Sim Vas/-ä/ Se, *`münti* Nõo Röp/-ä/

1. laad, mood; kuju *sidä`münti* (seda värvitooni) Kuu; *mis`münti need olid ehk mis`su`gosed need võivad`olla* Mar; *kuor tieb supile nisukese ia mündi (maitse)`juurde* Kad; *seda`münti oli siis sie lugu jah* Sim; [kumbki on] *tõiss`münti ehk tõiss`muudu, aga ühe emä lapsed* Kod; *nemäd on vähä nagu`ühthe`münti* KJn; *ta om seda`münti juba, et ta rikkass ei saa* Pst; *tõist`münti, vašt säänte`võõrep* Hls; *Näigusust ei ole, aga konti ja münti (pikkust ja paksust) om* Nõo; *hobõnõ om nii ilosat`münti* Kan; *nuu? inemise? omma? ütte`müntä, üte suuru?, üte jämmü? Vas; sul`l`att`kõik`sedä`münti, parebahe`saaki`i? Se*

2. raas, kübe ei olegi `õiget `tuume, pisikene münt alles sies VMr; mul ikke natukene nagu seda `müinti on, kui on midagi vähäkene Kad

münt⁴ münt Jäm Khk Mus Rid, münt Emm Rid, g mündi merivarblane Müntisi tuleb ahvenite ja teiste kaladega seltsis Khk; `müinti `söödi küll, kevadel `keidi merest `müinti `püidmas Mus; münt, suur `pehme libe kala - - äi mei kass pole mitte söönd end Emm; münt - - `kangeste `nastu täis, aga `pehme kala, pal`las rasv Rid Vrd mint²

münt⁵ münt mutt münt aab `mulda üles Har Vrd mült³

münt⁶ münt g münda väike lootsik mündaga küll süst üle ei või minna, `laine om suure Ran

münt⁷ münt g münda jomp, tombuke münda² langa siseh Vas

müntlikanõ `müntlikanõ jombuline, tombuline `müntlikanõ lang Vas

münts¹ münts g `müntsü mürts ku sõa ajal suurtükkidega `lassi, siis kõvad `müntsud kõhe `käisid Lüg

münts² münts (tuuliku osa) `Söömri münts Pöi

müntser → muntser

müntserdämä → munsterdama

müntsni `müntsni|k g -ku mütsatus `kuulin, `müntsni õli, laps kukkus Lüg

müra müra Hlj VNg Vai hajusalt S, Kse Tor Hää Saa Ris HJn JMd Koe VJg Iis Trm Plt, müra Kuu Lüg Jöh Mar Tõs Khn Juu Kod KJn Trv Hls Puh San hajusalt V(p mürrä)

1. mürin; lärm ku `vanker `sõidab, siis on müra, kui inimene tuleb, siis ei `kuulu midagi Lüg; rihepeksu `massin teeb suurt müra Khk; Laste müra on tuba täis, seal `tehta midagi Pöi; mis müra se seal oo Muh; mere müra Rei; `kange müra, kui `joonund mehed `lärimi `löövad Mar; Masina müra nda suur, et kuulõ`ntõ kedägi Khn; müra, kära kõik kohad täis, kui `talgused koos Tor; lapsed teevad ka müra, lõhuvad nõnda kui seinad värisevad Saa; üks müra-kära alati siäl `lahti Juu; küll kuolimajas oli suur müra JMd; ei taha teie müra `kuulda Iis; üks müra ja `tõmmamine, ei `õtsa, ei perä Kod; teeve suurt müra ja kõla Hls; kõik kammer kärä ja müra täis Puh; kõrdsi man ol` suur müra Krl; mis ti nakat tanh mürrä tegemä Har; tuud mürrä ei jõvva² joht kullõlda Plv || (tormist) jo Vikkuri meri kohise, `kuulu `kaugele `maale, `varsti on müra `lahti VNg

2. Suursaar, seda `sünnib `vaatada, sie on `selge `kalju müra Hlj

mürak(as)¹ mürak Hää; mürä|k g -ku Kod KJn Hls Nõo Kam San Plv, -gu Krk Rõu; mürak|as VNg, g -a Khk Muh Hää Ris Plt; mürä|käs Krl, -gäs Kuu; n, g müräkä VNg

1. mürts, kärgatus Mes mürägäs sie tänä `üöse `kuulus, `seinäd kohe värisesid Kuu; küll oli mürakas, kui kukkus maha `vuodest VNg; vali mürakas keis, kut miinid `lahti läksid Khk; mis mürakas sji `olli Hää; kas kuultsid ka suurtüki mürakad Ris; `rentniku naene kuulnd, et müräk käis Kod; käis suur mürakas ja ehmatas ää Plt; Mia kuuli kaits müräkud Hls; nii irmuss müräk käis, et kõik `värisi puha Nõo; Ku tu pom`lahes, sõs ol` suur-suur müräk Rõu

2. hoop, löök ma anna soole müraka `kaela, kül`sa siis vagusi jäed Muh; `andsin talle iä müräku KJn; ands küll ää müräku Krk; rehepapp aaranu tulitse roobi säält ahjust ja`s `annu tolle müräku Kam; ta sai üte müräku `sälgä `müüda San; tuud müräkut ma`s olõ² joht är² `tjinnü Plv

mürak(as)² müra|k g -ku Saa Pal; mürä|k Kan Urv, g -ku Kod KJn M hajusalt T, Plv, -gu Krk Rõu; mürak|as g -a VNg IisR hajusalt Sa/-g|as Khk/, Muh Rei Rid Mär Vig Kse Han Aud PJg Tor Ris Nis HJn JNn Pee Koe Kad VJg Iis Trm Äks Plt; müräk|as uus Vas, g -a Lüg Vai/-g|as/ Mär KJn Vil; müräk|äs g -ä Kuu(-g|äs) Mar Tõs Juu Puh kogukas, suur (olend või

ese) `suured `leiväd `tehti kohe, `suured igävased müräkäd; Oda pudel ja `suupa ka paar kova mürägäst (suurt lonksu) Kuu; Suur `paasine `korssna mürakas oli sies [hoones] IisR; küll on pali müräko mehi Vai; põld oo kivi müragid täis Khk; vana`aega ahi, suur igavene mürakas Pha; mõned maasikad `ollid suured mürakad Muh; suur mürakas mees Rei; lõhed oo suured mürakad kalad Rid; mere sees oo naasa-ma sugune suur müräkäs, `üitätsse Rõudukivi Mar; vene `saapad olid ühüd `koltset mürakad; sai eä suur kueha mürakas `tehtud Mär; karduled õege mürakad `ollid mullu Tor; `võtsin õhe müraku kurgi, mia seda mürakud es jõua ära `süia Saa; oli `neoke jäme suur täis inimese müräkäs Juu; ned kangaspuud on suured nagu mürakad JIn; lõugas, üks suur mulla mürakas Pee; suur mürakas `leiba, mis ma selle mürakaga tien Iis; `tõmmab aga jälle mürakid (pilvi) `taeva `piäle Kod; pöörass eenad kokko ja vahest pöörati kahekõrra kokko - - siss sai nisukene mürakas kuhe Äks; põle änäm `muudu egä nägu inimesel, ku üks igavene mürakas Vil; õige suur müräk [leiba] kätte võet Hls; sügüse mea sai kardulit ku mürakit Krk; Nii väikukeni ol`li tuu pörss, ku osti, a peräst `saie tsika ku müräk Hel; meil om kaits `jorjenit, küll näil om suure tutu nigu müräku jälle Nõo; mõni `annu `värsk kala, mõni `annu ää müräku `saia Kam; lõigassi ää müräku `leibä San; Vanast ol`l `suuri kallu - - ol`li\_ku\_mürägu Rõu; murraás õnnõ noid mürakit poolõss ja `ände laasilõ (leivapätsidest) Plv || (halvast, kiuslikust inimesest) oled va mürakas, paha inime, rahu ei pia `ühti Nis

mürama mürama VNg IisR Vai Sa Muh Emm Rei Kul Mär LälLõ Pä(mö- Tõs) hajusalt Ha, JMd Koe Kad Sim IPõ MMg Ksi Plt SJn Vil, mürä- IisR Vai Trv; mürä|mä Kuu Lüg IisR Vai Mar Tõs Juu Kod KJn Vil TLä Rõu, -me Hls Krk Hel

1. (häälekalt) hullama, vallatlema poiss `lapsed vai tüttär `lapsed, eks nied kõik mürä Lüg; `sonnikuveo ajal - - oligi niisugune mürämine, et `viegä `luobiti Vai; poisid müravad ning `ullavad tüdrugutega Khk; ole kena laps, ää mürag nii `kangesti Mus; Nüid on müratud küll, olge vagusi koa vahest Põi; lapsed näselevad, müravad ühe teesega Muh; Kassipujad müravad nii kinasti Emm; koer tahab mürädä Mar; Mürades kukn lamp laua pialt maha ja läin katti Han; ärge müräge, olge vaid Tõs; mürasid poole pühäbäd tüdrukutega Juu; mis sa akkad mürama jälle Koe; mürasid ja `mängisid, lapsed kigatsesid õues Lai; ole vait, ärä mürä, esä magab Trv; temä lahk ütte lugu ja müräs Ran; mes te müräte sääl, ei lase mul magada Nõo

2. mürä, lärmi tegema; mührisema kerikuplats kohe käras ja müras `kelladest ja obustest VNg; meri mürab tormi `järge Khk; Seike kärme vesikaare tuul, kut täna mürab, akab juba merejääd luhkuma Kaa; `Veske müras juba omiku Põi; meri ja tuul müravad ermsasti Rei; `irmsasti magu mürab Lih; kui sitikad müravad (põrisevad), siis tuleb `vihma Aud; Mänd - - see müras siis võid tehes edasi tagasi Kei; masin käib mis mürab Koe; noriseb nigu mürab, magab Ksi; pil`lid mürasid ja rahvas `tañtsisid kõik SJn; müräás pähl oma püssige, kõmmuts pähl ütte `puhku Krk

3. valjusti häälitsema a. mõirgama ärg akkab mürama, lähäb nii kurjasse, et põle arugi Mih; suured `irmsad pullid oln sii - - mis müran ja `kaapin Tõs; mürades joosid ärjad kokku Tor; Punu - - `võõra inimeste `vastu ol`li tige, müras aia taga nõnda et `irmus Saa; pul`l müräb Hel b. riidlema, pahandama, ka valjusti kõnelema Kui `teised ei teind nigu tema tahi, siis akkas mürama IisR; sain mürada, et ei old tuld teind Plt; [ta] müräb tämägä, tõreleb tämädä Kod; Onu müräs lastege, et na mõtsalist teive Hls; mis sa nõnda valust mürät, ta kuul mudigi Krk c. hüüdma, hõikama karjapoiás olli müränu: tulge appi; kirikust müräti, kirigu `kantslist `alla; ma müräsi küll, ei tää, ka_na tuleve `süüjä Krk

4. rassima, rügama, midagi tegema *täma oli ise sie`nuodaperemes ja sis müras`nendega* VNg; *müras vassigatega tüki`aega; ma pea üksi`rasked tööd mürama* Jäm; *Mis sealt inimesed`paergus müravad Pöi; ehk akatse oome`taari mürama* Muh; *mõni suur aug rübeleb ja mürab (rabeleb) Lih; Siin ikke viil`müratasse edesi elada nõnna iast-kurjast, ku aga soab* MMg; *siin on ike peris ime`jahti saand tehä ja müräda küll* KJn

Vrd mürrämä, müürama

mürastama *mürastama* R(-mma Lüg) VJg Sim Iis Trm, *mürä-* VNg Jõh Trv; *mürästämä* Kuu Lüg(-mmä) KJn; *`mürrastama* Jõe, *`mürrästämä* Kuu veidi hapuks minema *Ägejääd`ilmad, `sengä`mürrästäb`silku* Kuu; *sie piim on jo mürastama lähend* VNg; *liha vai`silgu kala, kui on vähäse`suolaga, `tõmmab`maitse`külge - - müräständ magu* Lüg; *`Oia sa suvel`piima kus tahes, ikka läheb mürastama* IisR; *supp mürastab, aina vahutab* VJg; *mürastand piim ehk tilgastand, see on apu, aga paks ei ole* Sim; *lihal mürastand magu juures* Trm; *piimäsupp lähäb mürästämä* KJn; *piim mürästap ärä* Trv **Vrd** murastama, mürastüma, mürestama

mürastamma¹ *mürastamma* momen < mürama oi, midä see mürasti Vai

mürastamma² → mürastama

***mürastüma** nud-kesks *mürastünd, mürä-* tilgastama *`este on mürastünd, `piimä ei ole viel`rieska egä ole appu; `piimä on mürästünd* Vai **Vrd** mürastama

mürä|taar nalj (õllest) *oled sa`pulmadeks`laskand mürataari`valmis teha* Krj

müratama *müratama* Äks; *mürät|ämä* Saa/-dämä/ Kod Trv hajusalt T, Kan Urv, -ämmä Urv Har Rõu, -eme Hls Krk(-em) Hel San veidi hapuks minema *räimedel on mürädänü õhk juures* Saa; *juba sij supp lähnud mürätämä - - akand apuss minemä* Kod; *mürätet piim, kes sedä tahab* Trv; *kolme päevä`leibä tetti, ütelti mürädet maik leväl* Krk; *ei vöi enämb mürätedu piimägä`kijtä, siss lääb kokku* Puh; *supp kah mürätäss* Kam; *mürätänü`piim tege kõtu`haigõss* Kan; *Ku müristäss, sõss piim ruttu mürätäss* Urv; *Pudõr um är`mürätänü?* Rõu **Vrd** müretämä, mürätüm(m)ä

mürbima *mürbima* veidi hapuks minema *`silgud on`mürbima läind* Hlj **Vrd** mürdima, mürgima

mürdeme → mürdima

mürdima *mürdima* Kad Sim Trm Kod/-mä/ Pal Rõn; *`mürdümä* Kuu Vai Urv Har; *`mürdeme* San veidi hapuks minema *Palav päiv ottab kalad`mürdümä ja`lehkama, ei`kelba enämb`suolamiseks egä` süömiseks* Kuu; *piim on`mürdünd* Vai; *liha oli vähäse suolaga - - läks suojaga`mürdima* Kad; *kui supp lähnud`mürdimä, ei`kõlba enäm süädä, aga piimäss vöib viil`üvä`asja`suada* Kod; *`mürdind piim, ta ei ole apu, ei ole röösk* Pal; *`Mürdinut`piimä ma ei taha* Rõn; *supp om är?* *mürdenü* San **Vrd** mürbima, mürdume, mürgima

mürdume *mürdume* hapuks minema *`mürdun leib* Hel

mürdümä → mürdima

müre *müre* Lüg Pal KJn Ote Rõn San, g *müreda* Vai Iis Nõo/-dä/; *mürre* Puh Rõn, g *müredä* Kam, *mürehe* Vas, *`mürre* Võn Rõu Plv; n, g *müre* Trv Har Rõu, *mürre* Plv Räp Se tilgastanud, kergelt hapu *mina`j taha sedä suppi, `niske müre`kangest* Lüg; *piim on müre* Iis; *mõni`ütleb kilastand, mõni`ütleb müre* Pal; *piim on müre, ei ole viil`päris apu* KJn; *ku sa nüssetu piimä`kül`mäle piimäle pääle`kurnat, siss om müre nigu lõhn; mia olli pasal, jõi müredät`piimä* Nõo; *kas tuu piim`kääse kohvile vai om mürre; piim - - om`lämmän`mürrest*

lännü Võn; Supp om mürre `võitu Rõn; piimäl um `mürre maik man Rõu; taa um mürre piim, tast ei saa_`putro Plv; mürret `piimä taha ei? kiäki Räp

mürekäss *mürek|äss g -ä müredavõitu piim om edimäld mürekäss, ei `kõlba äste, aga perän lääb apuss, siss om ää küll Ran*

mürelema *mürelema rüselema, maadlema `poisid müreleavad Koe*

*mürestama (ta) *mürestab tilgastama kui piim `sõisab `kaua, siis mürestab Lüg*

müretämä *müretämä Ran Nõo Kam Rõn Har müredaks, hapuks minema müretänu piim ei `kõlba `kiitā enämb, lääb `kiiten kokku Nõo; Ega müretänüst piimäst ei saa süüki tetä Har Vrd müratama*

mürgama¹ *mürgama tilgastama `piima `mürgas jo Vai*

mürgama² *mürgama mõirgama ärg `mürgas laudas Iis*

mürgatama *mürgatama käratsema mis sa mürgatad siin Iis*

mürge *mürge g `mürge Ote; p mürget VII*

1. *mürgel lapsed müravad, teevad mürget, kaks-kolm tükki koos VII*

2. *mürts kuiva `mürge käivä Ote*

mürgel¹ *mürgel g `mürgle Mär Saa; mürgel, p mürgelt Hls; p `mürgelt Vil, mürgelt Pöi möll nad (kassipojad) tegad ise kahegeste niisugust mürgelt Pöi; tema es tee `mürgelt, kui lakku täis ol'li, `laulis pal't Saa; ku `purjus pää, siss tüjb `mürgelt Vil; sis akaś ta mürgelt tegeme [kui kaasavara kätte sai] Hls || möllav, määratsev meil ol'li seante `irmus `mürgel pul'l, et `ükski aid es pea Saa*

mürgel² *mürgel (mütakast olendist) sa pidid ta (riietuse) siis niukseks paksuks tegema, siis olid niikui `mürgel `metsas (talvel metsatööl olemisest); `talvel olidki niukst `pasled, siis `pañdi neid kapukaid `sinna `ümber, siis käisid niikui sur `mürgel kohe Kos*

mürgel³ → mirgel

mürgeldama *mürgel|dama Mar Plt, -tama Saa, -teme Krk; `mürgeldämä Kuu möllama Mes sa `mürgeldäd siel `ukse taga Kuu; karo tansitajad - - suured nuiad olnd käe, et kui karod akkavad mürgeldama Mar; see pul'l mürgeltas nõnda, et ilm segamini, siss `pañti laud `sil'mi ette Saa; [mees] mürgeldab, kui `tüllü tükkis mõnedega Plt*

mürgilene *mürgile|ne g -se VII Aud Plt mürgine mürgilesi `seena paelu, `kärpse seen ja Aud; nisuksed mürgilesed taimed on, kasvavad jões mäda `kohtade sees Plt*

mürgima *mürgi|ma VNg Äks Lai, -mä(ie) Lüg; `mürgümmä Urv veidi hapuks minema piim on `mürgind, `enne kui `oige appust saab VNg; akkab `mürgimäie, `lehka on juo `küljes Lüg; moosid lähvad `mürgima, mõni `ütleb `käärima Lai; Taa piim om joba `mürgünü?, taad latsõlõ inäp är angu? Urv Vrd mürbima, mürdima, mürkima²*

mürgine¹ *mürgi|ne Pöi Phl Mih Aud PJg/g -tse/ VJg Sim Iis Kod, `mürgi|ne Kuu Lüg, g -se mürki sisaldav, kihvtine meil suri ära mittu kana, [sõid] `mürgisi puttuku Kuu; umurad, sie on üks `mürgine taim Lüg; `Kärpse seenes, see riu on mürgine, nääd sa kui võtab `kärpsed ää Pöi; kaks `kassi surid ära, sõid mürgised rotid ära Phl; kaelud (kailud)- - need_õ `seoksed mürgitsed PJg; ta on väga mürgine taim (näsininest) Sim; kõllane lill one mürgine, õõrud `jalga, kõhe `valtab Kod*

mürgine² → mürgüne

*mürgistämä *nud-kesks `mürgiständ tilgastama piim on `mürgiständ, ei õle appu egä rõõsk Lüg*

mürgitämä *mürgitämä pidutsema poisid tüdrukud käiväd mürgitämäs Juu*

mürglene `mürgle|ne Käi, `mürglei|ne Phl, g -se kaapekakk `mürglene `tehtags keige `viimags Käi

***mürgutama** (ta) *mürgutab, mürgo-* mürtsutama mine kiviteed `vankriga `linna, `vaata, kuda mürgutab; ei tiä mes niid lapsed siäl mürgotavad ja paagutavad Kod

mürgäkille pahane, tusane ämm one `niske muhakille ja mürgäkille Kod

mürgüne mürgü|ne g -tse Rõu Plv, -dse Krl/-nõ, -dsõ/ Vas Se; mürgü|ne San Se, g -tse Urv; mürgi|ne g -tse Trv; `mürkün Lei terasene, terasest vanast oliva küll mürgitse `varda Trv; vikat om mürgünõ Krl; riista[?] umma kõik mürgütse, vikahti[?], väidse[?], adra nõna[?] Plv; pahni mürgüdse[?] haagi[?] Se

mürin mürin Khn, g -a hajasalt R(n, g -a VNg) Jäm Khk Kaa VII Muh Rei Mar Mär Kse Tor Hää Saa Ris Hag JMd Koe VMr VJg Iis Trm Plt KJn Trv, -ä Kuu Lüg Vai Mar Tõs Juu Kod TLä, -e Pst Hls Krk; mürrin Hls Krk Hel San Rõn, g mürin|ä Puh Nõo Võn Kam V(n -ír- Har Rõu Se), -õ Krl

1. a. kestev müra, lärm üks mürin ja kärin `korvades viel `ohta, ei saa magama `jääda (linnaskäigust) Hlj; `kuulivad sedä ragina ja mürinä Vai; üks mürin keib Khk; Aknalaasid virasid mürinast Kaa; see mürin ei ole sii likki mette Muh; kas te ei `oska tasa tehä, mürinäd ja kolinad kõik kohad täis Mar; `vankre mürin `kaugelt `kuulda Mär; põle veel mürinäd kuulda `ühti, ei tule veel na ruttu Tõs; mia es saa selle mürina pärast magada Saa; söidab möda `maandid suure mürinaga Ris; põle mürinatki `kuulda Koe; peru obune - - kui jääb `seisma tie `äärde ja siis läheb nõnnagu mürin taga VMr; lähäb suure mürina ja kärinaga Trm; ku ta `üüse akaás mineme - - sij jää, siss olli üits kolin ja mürin Pst; mina es `pel`gä noid suuretüki mürinit Hel; vanast `olli sitasitikit pal`lu, õdagu na lennässivä ku mürrin Nõo; Ma `ikse ku mürrin Rõn; joba ta `norskass, mürrin ja torrin Krl; voki mürrin `aie latsõ üless Plv; ratastõ mürrin Se || (pahurast inimesest) alati müriseb ja poriseb - - on üks mürin või porin inime Hag **b.** (äikesemürinast) tuna `mullu oli suur mürina VNg; Ku sügise on mere puolt `viimane mürin, sis on `kauva sue Lüg; `välku eidab küll, aga mürinad pole `ühtid kuulda Khk; `üste `puhku ku mürinäd tuleb, teeb `kahju Kod; mitte üits mürin täo ei ole ollu Krk; kui [välku] lei, `ol`li `taiva viir kõik täis, aga mürin es ole väegä kõva Ran; väl`k om iks `enne ja mürrin om perän Nõo; müristäp, nigu mürrin ja kärrin Kam; ega_minnu `piknõ es lüü<sup>?</sup>, tu `kangõ mürrin, tuu lei mu maha[?] Urv **c.** mühin, kohin see oo muedu tuule mürin Muh; tänä tuul kohiseb ja müriseb nii `kangeste, et ühnä mürin taga Mar; mul puu paa all palava nõnda ku üits mürin Puh; ku\_tu räüss tul`l, sõss klaasi tիրin ol`l inne ja tuulõ mürrin Rõu

2. piltl (tegevuse intensiivsusest) kardule kasvav `keldre ku mürin Krk; ain nakass kasuma nigu mürrin Kam

Vrd mürinik

mürina mürinal raít (kratt) läind mürina taha `aita PJg

mürina- äikese- mürinä `pilve tuli üless, akkas müristämmä; mürina vihm on jäme vihm, jämedast sadab ja `valjust Lüg; mürinä vihmad tulevad põhjass Kod

mürinal mürin|al Tor Juu JMd Pil, -äl Kod mürinaga, lärmiga `veske jooseb mürinal ja kärinal Tor; `lendur läks täna `jälle nii mürinal et Juu; mürinäl tulid `lauda (lapulistest) Kod; koer `joosis kohe mürinal `väl`la ja jälle [akna] ruudud purud Pil **Vrd** mürina

mürinik mürini|k g -ku mürin **a.** kestev müra läks üle sij mürinik, õhulaev teeb `niskess iält Kod **b.** (äikesemürinast) soe one, siis ta ike `üste `kõsta müriniku viib Kod

Vrd mürin

mürisema *mürise|ma* Lüg Jõh IisR Jäm Khk VII Põi Muh Emm Rei Mar Mär Kse Mih Tor Hää Saa Ris Hag Koe VMr VJg Sim Iis Trm Plt KJn Trv Puh Lei, -mma Vai Plv, -mä Kuu Tõs Khn Kod Se, -mmä Räp, -eme Hls/-em/ San; *mürisõmmõ* Krl; pr (ta) *mürisess* Krl Urv

1. a. *mürinat*, *lärmi tegema kärr*, *mis mürises*, *‘luomi ‘irmutedi ‘senga* Lüg; *kõik ‘ulka rie ‘päälä*, *sis tulima sält - - määst ‘alle nii et mürises* Jõh; *‘eile miul seest mürisi ja korisi* Vai; *suur massin müriseb* Khk; *kui kõue ilm on*, *siis taevas müriseb* VII; *See oli ikka ‘sõuke pauk*, *et kõik kohad mürisesid* Põi; *jahukivi müriseb* Rei; *‘kange ‘vankri mürin*, *‘vanker müriseb* Mar; *akkab ‘valged ‘eitma ja müriseb koa*, *tulab vali ‘äike* Mih; *‘veški müriseb ‘kangesti* kui *jahvab* Saa; *käsikivid mürisevad* Ris; *kus oli suurem pere*, *sial vahest - - kolm vokki mürises tuas* Koe; *raud‘aasidega ‘vanker müriseb*, *aga puu‘telgedega müriseb vähemb* VJg; *kõht müriseb ja koliseb* Trm; *‘juuskje võtap siüst korisem ja mürisem* Hls; *sääl om pal‘lu inemisi*, *kõnõlõsõ[?] ku mürisess* Krl; *maassin nakass jo mürisemma* Plv; *ratastõga mindäss*, *kõik mürisess* Se b. *mühisema*, *kohisema* *ku tuul ‘kangest kohiseb ja müriseb*, *‘ütlevad et tuleb meru* Lüg; *kui ‘Tohri ots müriseb*, *tuleb sula* Emm; *tänä tuul kohiseb ja müriseb nii ‘kangeste* Mar; *‘meitel ikka metsä puõl sii piält ranna meri müriseb* Khn; *tuli palass*, *niu mürisess inne* Urv; *‘väega mürisess*, *väega kõvastõ lätt palama* Se

2. *mõrisema*, *mõirgama ärg kuabib ja müriseb* Kod; *om taal häräl kurkukõnõ nii mürisedä[?]* Se

Vrd mürisämä

***mürislema** (nad) *mürislese[?] mürä tegema nimä[?] mürislese[?]*, *kolislõsõ[?]* Lut

müristama *mürist|ama* RId(-amma Lüg Vai) eP Trv, -ämä Kuu Lüg(-ämmä) Jõh Vig Tõs Khn Juu Kod/-ss-/ T hajusalt V(-ämmä), -em(e) M San, -õmmõ Krl

1. (kõuemürinast) *hakkas müristämä ja ‘välkü ‘lüömä* Kuu; *‘panga vikkastimmed verävä ‘pääle*, *akkab müristämmä* Lüg; *Ajas ‘suure ‘musta müristamise ‘pilve ülesse*, *aga ‘vihma tuld ‘tilkagi* IisR; *‘äiukäine mürista*, *tulo vist ‘äiukäise ‘vihma* Vai; *selle müristamise ‘järke ‘läkskid palavaks* Khk; *Kui sooja sisse müristab*, *läheb ilm viluks*, *kui külma sisse müristab*, *läheb ilm soojaks* Kaa; *Müristas nii ‘valju*, *et moa põrus* Põi; *isu (äike) müristab* Rei; *tänakund põle val‘lostest müristand* Mar; *see põnd mette müristmese ‘muõdigi*, *püssi paogu ‘muõdi oli* Mih; *tuli suur müristamise uep ‘piäle ning siis mihed olid ädäs* Khn; *müristama ei akka*, *kis seda ‘õhku laarib* Aud; *suure nädala sees ei ‘tohtin pesu kurikaga virutada*, *siss sui müristab paelu* PJg; *müristab*, *‘taeva taet ‘tapleb* Hää; *müristamese kõmin on ‘kougel* Ris; *müristand ja lüõnd ‘välku*, *vihma ‘tilka põle tuld* Kei; *kanad on vagased*, *kui müristab - - kardavad* HJn; *kui jüripää on müristamatta*, *siis ei tohi ‘kuiskil ‘pal‘la maa pial ‘istuda* Amb; *ega mina küll müristamist ei karda* JMd; *täna kuluks müristamise ‘vihma ära* JJn; *kuuse puu all ei ‘tohtima või okaspuu all ei tohi ‘ollagi müristamise aal* Koe; *müristamine täiskuu ajal tuob pikka ‘vihma* Rak; *müristas kõvast*, *nii et ‘akna klaasid tärisesid* VJg; *kas vanger jõriseb või äike mürissäb* Kod; *müristamese ‘pilvid ei ole ‘rohkem kui üksaenus* Äks; *vahel müristab küll kolistamise ‘moodi* Lai; *põhja poolt müristab - - siis minema külmaks*; *mina kardan müristamest*, *aga - - ‘kuškile tema eest ‘minna ei saa* Plt; *ku ‘taeva ätt müristess*, *sõss lää puul kuur ‘valla* Krk; *kui enne jüri‘päevä müristeb*, *siis ei müriste suvel* Hel; *ku ta ‘umne vihm om*, *egä ta siss ei müristä* Ran; *vanast ‘panti iks prügi ‘suitsema*, *ku vanemb mürist*, *et siss ei lüüj välk ‘sisse* Nõo; *moonamiis pidi alati ‘tüütämä*, *kas ta mürist vai ‘välki lei* Kam; *mõnikõrd ‘olli ütekõrraga müristamine ja välgi ‘viskamine kah* Ote; *‘taiva esä müristäss*, *tuuj lüüj tulidsõ roosaga* Kan; *‘täambä saa ‘pikse ‘vihma*, *‘lõunõ*

puul' jo müristäss Har; kõgõ pandass nuu_tulõ_palama ku_müristämmä nakass Rõu; `pik'ne kää, mugu müristäss ja lüü `väl'kü Vas

2. müra, lärmi tekitama *kirp on nüüd `kõrva mend, `nõnda müristab `kõrva sies Lüg; müristasin jahukivi Rei; mis sa seal müristad, kui sa vakka ei ole Mär; üks müristab kõõgis, raiub puid Saa; müristab ja kolistab `reial Koe; tuli `sisse ja akkas kohe `ássadega müristama Plt; kessi müristap säääl usse kallal Trv; keha akkas valutem ja müristem (kõhu korisemisest) Hls; ala müristä?, mul laís maka Har; latsõ? müristäse, es kuulõki, kui tul'lit Plv*

müristus *müristus KuuK Iis Plt Pst, g -e Jäm Kse Trm Kod/-ss-/ KJn Trv/-us|s/ San; müristü|ss Rõu, g -sõ Krl*

1. kõu; äike kui väga palav ja lämmitis, siis tuleb suur müristus KuuK; õli juba müristust kuulda Trm; ega sa_j karda müristust KJn; müristuse ajal pane akan `kinni Trv; üits irmuss müristus olli ja välgu `lüümine Pst; kõstiss `kangõ müristüss Rõu

2. müra müristus - - kõva kolin Kod

mürisämä *müris|ämä Kan Urv Har, -ämmä Har Rõu*

1. mürisema määri sa naid rattõid kah, naa_`hirmsadõ mürisäse? Har; `vankõr mürisäss Rõu

2. mõirgama pul'l mürisäss ja kaap, ku tiä vihanõ om Kan; kuri pul'l - - mürisäss ütte`puhku ja tük'iss eläjit ja inemisi `puskma Urv

mürjel, mürjen, mürjer → mirgel

mürk¹ *mürk Kuu Lüg Ris Amb Koe Kod, g mürgi Mar Kul Mär Saa JMd Iis Trm KJn Krk; mürk g mürgi Khk Põi Muh Tor Hls, mürgi KJn Puh; `mürki g `mürgi Vai; p `mürkid Noa mürGINE aine, kihvt tämä `keitäs ikke `maltsarohost sedä suppi ja sedä roho `mürki `süödi Lüg; mürk võtab inimese eε Khk; See (viha õlu) oli `sõuke mürk, et see äi `aita mitte `kuskile piltl Põi; kui `mürki võtad, siis jäeb `mõistusest `lahti Muh; mul oli omal siin ea agijas oli, aga nad `aantsid tal vist `mürkid Noa; nõela ussid, täma `korjab maast kõik mürgi Kul; tubagas on mürk Saa; võttis `mürki `sisse JMd; suri ära mürgi kätte Iis; üks `aasta `pañni [rottidele] `mürki KJn; `mürki, egäss poole tatt pannass, kik'k om är mürgitet Krk*

mürk² *mürk g mürgi Trv Krk TLä Ote, mürgi KJn Hel, mürgü (-r-) San V teras suur ja kõva ku mürk KJn; tüdär olli `kange ku üits mürk Krk; `mürki vaja `kirvel `laske panna Hel; terve kõva inimene, nigu mürgi tük'k Ran; mõni lašk `mürki `kirve `sil'mä pääle ka `kiitä, siss ta `olli kõva Nõo; mürgist tetti tule`rauda Ote; väits om läbi ja läbi mürk; mürgüst tetäss kõik`terävä\_riista? Kan; `kirvõllõ pandass `mürkü, mürk om ravvast kõvõmb Urv; ta om säärän müis, ku\_ta vällä\_pahanõss, siss ta\_m nigu mürk (järeleandmatu) Har; inne ol'li? sita vigla? mürgüst - - saisi? mitukümmend `aastaka, ku haro? ar? `kullu Rõu; `kirvel ol'l mürk otsah, tuu ol'l kalõmb Plv; Vanamijs ol'l vijl kõbus ja kõva nigu mürk kunage? Röp*

mürk³ *mürk Koe Kod, mürk VJg Kod(g mürgi) VJg KJn Trv, g mürgi (taim) tema `korjab mürgi `juuri VJg; siga ei süü `mürki; mürk aeseb Kod; mürgi kasvave jõen Trv*

mürk⁴ *mürk Khn, mürk Hls, g mürgi (kala) Mürk, `säünämäst vähäm, säönäkä `kañti Khn; mürk, `väikse kala kivi all, paari tolli pikutse Hls*

mürk⁵ *mürk Hää, g mürgi Saa Ris Nis Võn; mürk Saa, g mürg|i Se, -ü Rõu (sõnakehvast või vihasest inimesest) seisab `nurkes ku mürk, et tema sul ka midagi `ütteks või küsiks Hää; ta ei kõnele mitte sõnagi, vihane ku mürk Saa; oli täna jusku mürk, ei `lausun sanagi Ris; seisab nagu mürk, ei reagi `musta ega `valged Nis; ta om `õkva kui mürk, ei kõnõle ei midagi Võn; ta um nigu mürk inne, ta ei_kõnõla? Se Vrd mörk*

mürk⁶ *mürk Kse Var, g mürgi Juu; mürk g mürg|u, -o Kod; p `mürki Hls*

1. mürtsatus *kääsid niid mürgud nõnnagu mua põrus; mürgod kävad, niid_o suuretiiki mürgod* Kod

2. a. mürgel, möll *kui pererahvas kottu ää, siis tüdrukud poisid lähvad mürgi peäle* Juu

b. müraja küll *see oo mürk inime* Kse

mürk⁷ *mürk g mürg|i SJn, -u Pal; mürk g mürgi Saa; pl mürgid Vän*

1. rünk *pilve mürgid, `seoksed `valged `rünkad, `vihma neil sees ei ole* Vän

2. muhk *mürgud aab üles* Pal

mürkel *`mürk|el Lüg Jäm VMr VJg IisK, `murk|el Khk Amb VJg, g -li; pl `mürklid Kuu KuuK (seen) Mõni süüb ka kevade `mürklisi Lüg; `murkel - - karune kärviline, pisised augud sehes Khk; kevade `ésteks on `mürklid, `kõrged krobulised, iad siened KuuK; `mürklid on ümmargused siened nagu lehma nidad VJg*

mürk|hain (taim) *mürkain om nii kõva (kange), et kui raot puruss, annat tsigadele, koolep tsiga ärä Kam; minga käe `katski `lõikat, tuu kutsutass meil mürkhain Har; mürkhaina_ja pinikeele[?] ummava_kõgõ `hirmsapa<sup>?</sup>, noidõga\_lõpõss elläi är<sup>?</sup> kah Plv; mürk hain om haroline, säärtse lehe<sup>?</sup> ku `põrkna päälisse[?] Röp*

mürkima¹ *`mürkima Käi Mar Mär Kse Var Juu/-mä/ Jür JõeK Kad Iis Trm Pil, `mürkmä KJn, (ta) mürgib; `mürkima (-mä), (ta) `mürgib Kuu VNg Lüg Jõh*

1. kärkima, riidlema *nie `mürkivata, nie paremast ei `räägigi VNg; kes ei õsand lugeda, sai õppetaja kääst `mürkida Lüg; laps aeb `jõnni, siis öödags, et laps mürgib Käi; pahandust tegid, `kuksin aga `mürkima Mar; mürgib alati, kellegä kokko soab Juu; ärge `tehke `kurja, lapsed, isa tuleb koju ja mürgib JõeK; aga ma sain vast mehe `muodi `mürkida Kad; vanames tuleb, akkab jälle `mürkima Pil Vrd mörkima*

2. lööma, lõhkuma *Üks kävi `mürkimäss `üösel `ukse taga Kuu; tuul mürgib naa, et puud purus lähvad Kse; `mürkis (suskas) küünarbu `õtsadega mind Iis; mürgib `joonust peast ukse taga Trm*

3. hullama, mürama *mõni inime mürgib, siis_o `tarvis taltsutada täda Kse; inime mürgib, tansib ja rämätseb Var*

mürkima² *`mürkima kergelt hapuks minema Seda `piima ei `kõlbagi enamb `süüä, sie on `mürkima mend Jõh Vrd mürgima*

mürkimiste *kärkimisi `Mürkimiste `rääkis Lüg*

mürkjäs *`mürkj|as g -a pahane, vihane üks `mürkjäs inime Kod*

mürkläne *`mürkläne (sõnakehvast inimesest) muni ku `mürkläne lätt `müüdä Se*

mürkmä¹ → mürkima¹

mürkmä² → mürkuma

mürk|pime *kottpime mürk pime ja nii `hirmus teräv `laine [merel] Kuu*

mürksnik *`mürksni|k g -gu mürtsatus `suured `mürksnigud on Kuu*

mürksnä *`mürksnä mürts, mürtsatus ku `kirvõ võtt ja `naksi vahesaina asõnd raguma, siss ragi nigu `mürksnä enne Har Vrd mürtsknä*

mürk|tulik (taim) *mürktulik, `rohkebb ikke tõrva lälle nime all [tuntakse] IisK*

mürkuma *`mürkuma Pil; `mürkmä, (ta) mürgub Kod*

1. mürtsuma *kui kivi akab `mürkmä ja `lõhknemä, siis tükid `kargavad; lüüß `pal'ki `seinä ku mürgub Kod*

2. müristama (äikesest) *aga omiku `mürkus kõvasti Pil*

mürkume *`mürkume, nud-kesks `mürkunu, -r- veidi hapuks minema supp om `mürkunu; raasike om `mürkunu sji piim, ei ole ää Trv*

mürlain `mürlain müristamine (äikesest) *keskomiku all akkab* `mürlain `piale Kad
mürmlemä `mürmlemä, da-inf *mürmeldä* vihane olema, vihastuma *Nigu_telle midä üldäs,*
nii nakkas `mürmlemä Rõu

mürmüskellemä *mürmüskellemä* vihane olema *Su_hopõn* `võõralõ *mürmüskelles* Rõn

mürr *mürr* g *mürru* müramine *mia olli koolin vagane, es lää* `kaema tõste `mürru Nõo

mürrama → mürrämä

mürrastama → mürrastama

mürre → müre

mürrin → mürin

mürrämä `mürrämä (-mmä), da-inf *mürrä|tä* hajusalt T, -tä[?], -dä[?] hajusalt V(-mõ, -dõ[?] Krl);
mürrämä Plv *Vas*(da-inf *mürrädä*[?]) *Se*, *mürrämmä* Har; `mürräma, da-inf *mürräta* Trv;
`mürräme Hel, da-inf *mürräde* San; `mürrama, da-inf *mürrata* Äks SJn; pr (ta) `mürräss Lei

1. (häälekalt) *hullama, vallatlema ärge mürrake* Äks; *latse nakava sääl* `mässämä ja
`mürrämä Ran; *tuu naene* `ol'li igäne lõbuss inime, `ol'li ka `mürräjä, *mürräss kah* Nõo; *latsõ,*
olgõ vak'ki, är mürräku San; *Ma_j_läpe_tan sukka* (sinuga) *mürrädä, mul om kinnass kota*[?]
Urv; *latsõ omma üless tullu magamast, no nakasõ* `mürrämmä Har; *latsõ*[?] *mürrässe*[?] *nigu*
tolm `keese Plv

2. a. *müra, lärmi tegema; mühisema* *Mis sa* `mürrad ja *kolistad* SJn; *kodu* `käijä *nakanu*
`kollama ja `mürrämä Kam; *kõik' üü käve mürrätõn tarõ* `müüidä Har; *mürräse*[?], *et ütte sõnna*
ei kuulõ[?] *Se*; `mürräss *õndõ ku palass* (tulest) Lei b. *tormama mõnikõrd ilm* `tuiskap ja
`mürräp Kam; *järv mürrä inne* Plv

3. *möirgama pulli nakanu* `mürräme Hel; *ärög* `mürräb, *ärög lähäb vihatsess* Nõo; *ku õtak*
tulõ, siss ärjä `mürrävä ja `puskleva Võn; *must kui toht, mürrä kui härg, lindas kui lind,*
tsung kui tsiga = sitasitik Räp

4. *rassima, rügama* `Mürrab *seal saadu* `aidas *kivide ja* `kändudega SJn; *Egä õdagu nä*
mürrässive kauga nurmen tüüid tetä kas vai pimmeni Hel; *iki kell üits üless - - ja* `mürrä sääl
rii all nonde linadega Ran; *lõikasi puid ja siss* `ainugõ `mürräsi San; *mi_sa no_nii* `hirmsadõ
`mürräde, *ega sa\_taad tüüid kõkkõ* `täämbä lõpeta *ei jõua*[?] Har

Vrd mürama

***mürrütämä** (sa) `mürrüädäd riknema *Mes neist kalujest* `mürrüädäd, *eks pand*
`suola `pääle Kuu

mürsak(as) *mürsa|k* Trm MMg, *mürsä|k* Kod, g -ku; *mürsak|as* Jür, *mürtsag|as* Rei, g -a;
mürsä|äs g -ä Mar *mürts, pauk* *Mis sa sehusid mürtsagid teed vastu* `louda Rei; *Käis ikka*
`vahva *mürsakas* Jür; *ku_si* *mürsäk käis, kuksi maha* Kod; *Panime suuretüki vanale kõhale ja*
tegime uuve mürsaku MMg || *hoop annund tääle ühõ mürsäkä* Mar

mürsatama *mürsatama* *mürtsatama* *Uks küll vahel mürsatab* `kinni Jür

mürsel → müüser

mürsk(ü) *mürsk* g `mürsk|u Hlj, -ü Kuu; n, g `mürskü Kuu *torm Sättib* `ninda `iiliseks,
tänä vist `mürskü *tuleb küll; mürsk on juba niisugune - - et sia* `tostab *juo kahe jala* `pääle
`püstü Kuu; *lähäb ilm* `mürskule Hlj

mürss! *mürss* Khk, *mürss* Hls Krk, g *mürsi*

1. (vihasest, pahasest inimesest) *sij om ku üits mürss kunagi, või sellege saab midägi*
[rääkida] Hls; *ta kui mürss, kõõristes pähle* Krk || viha – Khk

2. a. *pundar ärä sõlmit kokku, ku üits sõlme mürss;* [suka nõelumisel] `mürssi *ärä kist; ta ei*
ole kunagi `seante *mürss ollu* (kaltsakast) Krk

3. (jändrikust, okslikust puust) *ka* (kas) *mea nüid jõvva `seantsit `mürsse `lõhku; mis pal'k nüid sellest saa, `okse täüs ku oksa mürss* Krk

mürss² *mürss* g *mürsi* võldas *mürsi, latse noid veerest `püindve* Hel

***mürssime** tud-kesks *mürsit* kortsima [rõivas on] *mürsit kokku* Krk

mürssis mossis, pahane *Äi saa mette midagid rääkida, tä oo mürssis* Khk

mürsä `mürsä tige, kuri (inimene) *Sene mies õli periss `mürsä, ei `naine `tõhtind `iitsatadagi* Lüg

mürts *mürts* Krj Ris MMg Lai Hls Ran Rõu, g *mürtsu* IisR/`m-/ Jäm Khk VII Kse Tor Hää Saa JMd VJg Iis Plt KJn Trv, *mürdsu* Trm Nõo, *mürsu* Põi Muh Mär Tõs Juu Jür Koe Trm Kod, `mürtsü Kuu

1. **a.** mürtsatus; sellist heli tekitav löök *suur mürts kävi* Kuu; `Käisivad `laupä vana `poissi `irmutamas, *panivad mõned `mürtsud `vasta `seina* IisR; *läks suure mürtsuga vastu teist* Jäm; `sõuke mürts oli püssi `laskmisel VII; *Üks mürts käis `ööse `vastu `seina, tuul ajas siis [pingi] õlalt maha* Põi; *üks suur mürts kõis `välläs, ei tiä, mis mürts see oli* Tõs; *küll oli aga suur mürts, koe ta kukkus* Juu; *ma kuulen väl'las `mürtsusi* JMd; `pañti `mürtsä, *suurtükkä `lasti* Kod; *käib üks mürts `vastu ust* KJn; *visa'ss usse suure mürtsuga `kinni* Trv || (käredest inimesest) *küll tema on alati riikakas, niisuke mürts* Koe **Vrd** mürts<sup>1</sup> **b.** mürtsu heli kivi käinu *ku mürts ja mürts taga `vankri* Hls

2. mürtsel, möll `varsti tuleb jällä *tansu `õhta, saab `mürtsu* Mär; *nad teevad nõnda kõva `mürtsu säääl pidu pääl* Saa; *lähmä teeme `mürtsu* Trm

3. kange, äge *ea mürts õlut, kohe pähe läheb* Krj; *Ju seda `mürtsu* (kanget õlut) *seal veel on; Täna ta on ikka nii mürts* (tormine) *ilm, et ää mitte `õue mine* Põi

4. puunui mürts `olli serände puu pakk, *va's olli taka ja siss tollega `lüüdi pal'k ligi tõese palgile* Nõo

mürtsagas → mürsak(as)

mürtsatama *mürtsatama* Jäm, *mürtsa-* Hel; *mürtsät|ämä* Urv, *-õmmõ* Krl mürtsuga kukkuma, *prantsatama sattõ maha nigu mürtsäti* Krl

mürtsidi `mürtsidi mürtsi – Krk

mürtsknä `mürtsknä mürtsatus *sõa`aigu ol'li suuretükü `mürtsknä kuulda?* Krl **Vrd** mürksnä, mürtsnä

mürtsnä `mürtsnä mürtsatus *`mürtsnä om kuulda trepi `pääle* Ote **Vrd** mürtsknä

mürtsi `mürtsi IisR Mar Jür VJg Sim Ran Puh hüüds, adv mürtsatades *`Mürtsi `lendas kivi `vasta `seina* IisR; *tämä jõsku jää'r pani `moole `külge `mürtsi* Mar; *Kivi kukub `mürtsi teise `otsa* Jür; *tuol' kukkus `ü'mber kui `mürtsi* Sim; *satap `mürtsi maha* Puh **Vrd** mürtsidi, mürtsik

mürtsik `mürtsik Mus Kaa Saa mürtsi *Üks mürtsik keis ukse pihta, mine vaada, kes säääl oo* Kaa; *ta `andis nagu `mürtsik `puuga `vastu `seina* Saa

mürtsuma `mürtsuma Põi Saa Koe, (ta) *mürtsub* IisR/`m-/ Jäm VII Tor VJg Iis, *mürsub* Muh Mär Tõs Kos Jür Trm; `mürtsoma, (ta) *mürtsob* Ris; `mürtsma, (ta) *mürtsub* Trv; `mürtsmä, (ta) *mürtsub* KJn TLä(-ds-, -p), *mürsub* Tõs; `mürtsümä Rõu/-mmä/, (ta) *`mürtsüb* Kuu mürtsi tekitama, *kuuldavale tooma* *Sie mies panebki `trummi `mürtsuma* IisR; *Matmise `aegu pillid pasunad `mürtsusid `surnu `aidas* Põi; *ei tea, kas masin oo rikkes, akkab teene `mürtsuma* Mär; *suured paugud taga, mürsub mis kole* Tõs; *rumm* (trummi) *`mürtsus nõnda, et Nõmmest ol'li meile kuulda* Saa; *kardulad kievad nõnna, et mürsub* Kos; *Igaiüks, kes `sisse tuleb, sie ukse `mürtsudes `kinni `viskab* Jür; *kukkus lakast alla nagu `mürtsus* Iis; *lääb nõnda,*

et usse mürtsuve Trv; Tantsiva ja trambiva nigu põrmand mürtsub Nõo; Suurtüki? `mürtsüse? Rõu || piltl kurjustama, riidlema seekord oln naa kuri tene, et `kärkin ja `mürtsun Tõs; kukkus `mürtsuma VJg; vihane tene, mürsub ja kärsub kui ull Trm

mürtsutama mürtsut|ama IisR/`m-/ Kse Ris/-o-/, -ämä Puh, mürsutama Mar HMD Jür JJn Kod(-o-) Plt

1. mürtsatusi kuuldavale tooma Tuli oma `suurte `saapadega tuppa `mürtsutama IisR; `Kiegi mürsutab uksega Jür; `sinna `võssu on koledass [sakslane] mürsutanud, kõik mua `auka täis (suurtükitlest) Kod; mürsutab ukse taga ja tahab `sisse Plt

2. mürtsu, möllu tegema me mürtsutasime `terve öö läbi Kse; nooremad olid muist `juua täis, mürsutasid `vastamesi HMD

***mürtuma** (nad) `mürtuvad kopitama [kui] Jumala märgi einu kokku paned - - `mürtuvad ära Häa

müru mür|u KuuK Pee, -ü Khn Vas

1. mürakas, kogukas (olend või ese) Sie [inimene] nagu igävene müriü Khn; ahi oli paekividest niisukene suur müru KuuK || (tigidast inimesest) Ku? vana müriü kotoh om, sis ma kül tohe ei? sinnä? minnä? Vas

2. müra, kära tänsiti, ega nisukest suurt müru old KuuK

3. raske, halb müru aeg - - nagu sõja aeg Pee

müruma müruma tülitsema inimesed müruvad - - `raskused `kaelas, tülisse lähvad Pee

mürähämä¹ mürähämä, da-inf mürädä?

1. müristama vanaesä (äike) mürähäss Lut

2. möirgama härg - - `võõra `karja näge, nakass mürähämä Lut

mürähämä² mürähämä Vas Lut(-h-) veidi hapuks minema ruug um äm mürähänü?, `raaskõsõ hapu; mürähänü? piim Lut **Vrd** mürähümü

mürähümü mürähümü Se, mürähümü Rõu; nud-kesks müräh(h)ünü? Vas Se veidi hapuks minema piim mürähüss är? - - süük' kah või är? mürähüdä?; kõik söögi? mürähüse? `saiismisega? Rõu; mürähünüt `piimä taha ai_ `kiäki? Vas; ruug om ka kipõn hapu, sõjo om mürähünü? Se **Vrd** mürähämä²

mürähütmä mürähütmä Rõu(-h-) Vas; (ta) mürähüt Se

1. kärgatama `pik'ne `väega mürähüit Vas; mõnõkõra ku mürähüt väega vihasahe (piksest) Se

2. käratama um mullõ hüä kül?, a vahel mürähüt kah Rõu

mürähtämmä¹ mürähtäm(m)ä Rõu Vas käratama ku midägi halvastõ um, sõss mürähhäss Rõu **Vrd** mürätama

mürähtämmä² mürähtämmä Rõu Plv Röp veidi hapuks minema suvinõ aig, piim ei_püsü?, ku är? mürähhäss inne, nii um hapu kah Rõu; Piim ol' väläh är_mürähtänü? Röp **Vrd** mürähtüm(m)ä²

mürähtüm(m)ä¹ mürähtümä Röp, -mmä Plv mürtsatama lei ussõ kinni? nigu müräht Plv; `tahte `kirstu kodo tuvva?, kui peräle `saieva?, mürähtü kirst maa `sisse, es näe_ `kiäki inämb Röp

mürähtüm(m)ä² mürähtümä Rõu, -mmä Rõu Plv; nud-kesks müräht|ünü? Kan Vas, -önü? Röp veidi hapuks minema mürähtünüt `piimä tohi ei? - - müvvä Kan; suvõl piim tük'iss mürähtümä Rõu; piim - - mürähtüss ruttu är? Plv; supp om är mürähtönü Röp **Vrd** mürähtämmä², mürätüm(m)ä

mürähüss mürähü|ss Har Rõu Plv Vas Se, mürähühü|ss Vas Se/-s/s/, mürävü|ss (-u|ss) Nõo San Urv, müräü|ss San Urv Krl Har Rõu Lei, g -se

1. mürtsatus; kärgatus suur mürävuss `olli, ma `eitusi `irmsade ärä Nõo; õdagu ol'l pimesi tu suur mürävuss, lei ussõ rambist `vällä San; armass jummal', nii suur mürävüss ol'l ja `piknõ; säääl aida man küll ääd ei olõ?, joba tõnõ müräüss ol'l Urv; jäl'l ol'l üts mürähüss, ei_tiiä, mis säääl lahutass Har; nigu kõtt mürähühüse (korina) är_tege, nii um kimmelguhõ minek' kah Vas **Vrd** mürätus

2. hoop, löök ma aäni telle üte hää mürähüse Har

müräki müräki kaás tuli nõnna müräki ahju pealt maha Juu

müräklane müräklane mürakas, kogukas (inimene) Küll sie õli vast müräklane, pikk ja liha täis Lüg

müräklane müräkli|ne g -se suur, mürakas müräklised pilvetükid juaksevad `taevan Kod

müräsk müräsk g -i Kan Urv Rõu Röp

1. mühkam taa inemisetükuga ma_j_tahaki kõnõlda?, taa om ku vana müräsk inne Kan; mis sä nii müräsk olet, et sa ei sõnna lausu Rõu; Sa olõt sääne müräsk, et `suuga `õkva ei tahaki kõnõlda? Röp

2. mürakas, kogukas olend Mehe müräsk, mahu õi_tarõ ussõst `sisse minemä Rõu

mürästämä mürästämä käratama Ma kui vihasest lähän, siis mürästän Jõh

mürätama mürät|ama Trv, -ämä Kod KJn Nõo, -ämmä Har, -eme Hls San, -õmõ Krl; (ta) mürätäss Kan

1. mürtsatama üks müräk käis, mürätäs Kod; kukub maha nigu mürätäb KJn; nõnda tulli ku märäten ülevest maha Hls; küll ma satte alvaste, pää käis `vasta kappi ku mürätäb Nõo; `piknõ äkki mürät, ma `eitüsi `õkva Krl; poit sattõ laua päält maha nigu müräti Har

2. käratama sõna või kaks mes tä mürätäs Kod; `pernaanõ hõik' perremiist maalt üless, tuu müräti `vasta Har **Vrd** mürähtämmä

mürätus mürätus kärgatus `olli edimene prahvatus vai mürätus Hel **Vrd** mürähüss

mürätüm(m)ä mürätümä Ote, -mmä Kan Har; nud-kesks mürätünü? Krl veidi hapuks minema mürätünü? `piimä ei saa `kiitä Ote; piim mürätü tarõn är? Kan; Meil ei juu? `kiäki mürätünü? `piimä, tuu voit kõtust vallalõ ka_tetä? Har **Vrd** mürätama, mürähtüm(m)ä?

mürävuss, mürävüss → mürähüss

müräüss → mürähüss

mürü → mürü

müsadi-mäsadi riidlemisi nee tegavad nõnna müsadi mäsadi, põle ead olekud `ühtid Muh

müsalema müsalema = müselema pul'lid ja `veised sedasi lükkavad `ühteteist ja müsalevad, inimesed koa Mär

müsama müs|ama Khk LNg Mär Kse PJg Tor Hää Jür Trm, -ämä Kuu Lüg tõukama, togima Müsasin `toisele paar `kerda `vasta `külgi, küll siis `vuodest üles `kerkis Kuu; müsas teist küünaspe nukiga Khk; teene vähä müsas teist, kohe kisa `lahti Mär; `veised müsavad `sarvedega Tor; Muksib või müsab, `tassa `pihta lüüb teesel Hää || torkama, halvasti ütleva Pidas `õisi `alvast, `ühtälugu müsäs, üttäl, et käis südämmele kõhe Lüg

müselema müsele|ma Krj Pha Lälõ Tõs PJg Tor Saa Juu JMd Trm, -mä Kod KJn Puh Nõo, -mmä Vas, -m(e) Hls Krk; müselama Trv; müsölõmma Rõu puselema, rüselema, tõuklema Kevadel loomad välja lastes müselevad Pha; Läksid esialgu müselema ja pärast oli päris riid lahti Vig; poisid müselevad, `möllavad või vädavad `sõrme Var; mis te müselete, ühüteese `külgis `kinni Tõs; kül_nid koerad kisuvad ja müselevad selle puutüki juures Saa;

inimeste sias tõuseb koa mõnikord müselemine JMd; eväd `maadle kedägi, müseleväd nõnna sama Kod; ärjäd rüseleväd ja müseleväd KJn; kutsika müselave mahan Trv; `väikese latse lääve müselem Hls; ärge müllake ja müselege nõnda pal'lu Puh; küll temä võis [voodis] müseldä, kišk toda tekki `endä pääle, siss jälle istukeli Nõo; Naakõ ti? mul müselemmä, ma? võta vitsa Vas Vrd müsalema

müsim *müsim g -e Saa Hls Krk kulunud või lapitud rõivas; kaltsakas mia `seakest müsimed omal küll `sel'ga ei pane Saa; `seantse vana `rõõva ütelts müsimis Hls; temä käip, vana müsime sel'län; üiits `seante vana müsim, `näotu `rõõva sel'län Krk*

müsima *müsi|ma Saa Trv, -mä Nõo Ote Kan Plv Röp, -me Hls Krk*

1. *pusima, aeglaselt ja kehvasti tegema olen sukad nõnda `kiinni müsunud, et jalg `sisse ka ei läha Saa; müsib pääle, ei tule midägi `vällä Hls; ma müsisi `vankre otsalavva man; tõine kuap tulist, tõine müsi sääl man Krk*

2. *tõukama, müksima kikk müsisisid siss õlleruusi `ümmer Saa; mõhk pidi olema `kossegi kõrval, muidu latse oless müsину ja `tõstnu tedä, oless `aanu puru `sisse Nõo; ta müsis minnu `rahvamurrun Ote; ku pääst rehkendüss ol'l, sõss müsisi minno kõrvalt, et ku pal'lo om Kan; mis sä müsit taah, kui küünärnukiga `toukasõ? tõist Röp*

müsisema *müsisema posisema pomises omaette, posises ja müsises, pia oli rikkis (vaimuhaigest) HMd*

müskama *`müskama Khk Mus Kaa VII Nis JõeK müksama, tõukama `müskas mind `pitka maha Mus; Lehmal oo seike sant moed, et müskab teist Kaa; `müskab teist, pärast lööb koa Nis; on va tige, `müskab teist piale JõeK Vrd möskama*

*müskeldama (nad) *müskeldavad rüselema, tõuklema käpagili koos müskeldavad Jäm Vrd müsseldama*

müskema, *müskima *`müskema Khk, `müske- Jäm; da-inf `müskida Jäm müksima `ruske mullik tuli mu `juure, `tahtis mind `müskida `sarvedega; üks `müskes siit, teine seelt (imevatest talledest) Jäm; tall `müskeb lammast ka imemise aeg; vähe `müskes küinarnukiga Khk*

müsklema *`müsklema pusklema jäärased, sõnnipunnid - - `müsklevad Khk*

müss *müss moss, mossis olev Ta on üks va müss Käi*

müssama *`müssama, da-inf müssata Pöi Lih Kse Hää Ris; `müssämä, da-inf müssätä Tõs Khn Puh, imperf (ta) müssäs Plv müksama, tõukama Pole ta mitte üks kord elus mind `müssand, elasime ka ulk `aega `seltsis Pöi; mis sa moost `müssäd, ää `müssä mind Tõs; Kui üles tõosõtõ, müssäke mjõnd kua Khn; tema `müssab ikki, tikub `riidu Hää; sa `müssät miu nii valluste Puh; tiä `müssäss minno Plv*

müssa-mässa *tujust ära Sa oled juhtund sõhuksel ullul aal, tuba sumas (segamini), inimesed koa müssa-mässa Pöi*

müsseldama *müsseldama Kse Sim rüselema, tõuklema sääl müsseldatse nii, et käristavad `riided sel'jast Kse Vrd müskeldama*

*müssima (ta) *müssib müksima tä müssib teist, et `vaata, teine ei soa aru koa Mar*

müssis *`müss|is Emm, -es Käi mossis, tusane Ta paistab täna na `müssis olad, tæb mis tal viga_o Emm; See mees on alate müsses Käi*

müssö *kobarasse `rästä\_`lihtsevä `müssö Se*

müssüh *kobaras `rästä - - müssüh kõlgusõ katusõ pääl Se*

müssüst *müssüst kobarast – Se*

müsterdämä → müüsterdämä

müsu- → *misu-*

müsuma (ta) *müsub tits on inge all, et uks maha ei vao ega `vasta ei käi, sedäsi müsub ja krooksob* Juu

müsune → *mösune*

müsä *müsä* Krk Hel

1. saamatu, kohmetu *Temä om otsast saatik `sääte müsä ollu* Krk

2. (kamakäkist) *pernaene `andse kirivetse müsä* Hel

müsü *müsü komps sel oli üks suur müsü `seljäss; Ei `tiie, mes müsü sel `kaendla all oli, `riide sise oli `kieretüd* Kuu

mütak(as) *mütä|k* Saa, *mütä|k* Kod Hls, g *-ku*; *mütak|as* Khk Kaa Pha Pöi PJg Aud Tor Iis Trm Plt SJn, *müttak|as* Lüg IisR, g *-a*; *mütäk|äs* g *-ä* KJn

1. matsakas, kogukas (olend, ese) *Mina tast säel pimedikus aru sain, kasuka sies üks müttakas nägis olema* IisR; *sur müttakas tüdruk* Khk; *See mänd oo ka igavene müttakas, annab neid oksti ää laasida* Kaa; *See (koer) on just naagu suur karva müttakas, sui on pala, aga `talve taal on ea* Pöi; *suured müttakad tüdrekud juba* Tor; *selle müttaku suka (jämedast lõngast kootud) pean `jalga `tõmmama* Saa; *paks laps one müttäk ehk põrsas* Kod; *kül`si inime on müttäkäs* KJn

2. kamakas *`anneti ia müttakas liha* Lüg; *obusel oo kombad `jalge all, sula lumega, kui jalg oo soe, sis võtab `seokse müttaka `külge* Aud

müte(n) *müte(n)* Lei; *miten, miti* Lei mööda, *pidi mijs` tullõv tiid müten; `dumala (jumala) miijt müten ta mihev keik `äste* Lei

müterdama *müter|dama* LNG Lai, *-dämä* Rõu, *-tem(e)* Krk

1. materdama, taguma *kui [kott] oli takune või luine -- sai kõvast läbi kopitud või nuiatud -- sai -- müterdada* Lai; *Ma müterdi tedä kül`ruškiidõga, a tuu es tiij telle midägi* Rõu

2. askeldama, tegutsema, müttama *kodo tuleb küll seda müterdamist `pal`lu* LNG; *mis te müterdate siin (mängivatest lastest)* Lai; *Ma müterdi jo`säält läbi lumbi `õkva* Rõu

müti- *muti-* *kust mütt läbi käib, `sinne jääb mütti auk* Lüg; *Iga `aasta ei õld neid mütti`mulla `unnikuid, siis õli tasane nagu tua põrand, lust `niita* Jõh; *pali müttimulla uunikid, soe sügis* Kod; *mütä muld maa sihest `väl`lä `aetu* Kam

mütjane *`mütja|ne* g *-se* Lüg; *`mütjää|ne, mütti(j)äi|ne* g *-se* Vai *mutt `Mütjased `uuristasivad kõik `peendrad segamiste* Lüg; *`mütjaine aja `mulda maast üles; müttiäised `elläd maa sies, nemäd `etsid matto* Vai **Vrd** *mütjas*

mütjas *`mütj|as* g *-a* Lüg(*-äs* g *-ä*) Jõh *mutt `mütjäd on `kuival maal `augus, ajavad kabustad üles* Lüg **Vrd** *mütjane, müttajas*

mütlikane *`mütlikane* Rõu, *-nõ* Räp, *`mütliganõ* Vas *tombuline ol`l tõrõld õnnõ, et [lõng on] jämme, jämme ja `mütlikane* Rõu; *ta om nii `mütlikanõ lang tettõ* Räp

mütme- → *mitme-*

mütmekesta *`mütme-*, *mütme|kesta* Kaa Pöi *mitmekesi Mehed oo sääl mütmekesta juba mütu pääva töös* Kaa; *Noor obu, mütmekesta `rautasid, äi lase kudagi `rauta; Kommi (võlvi) kivi, seda `käidi `mütmekesta `toomas* Pöi

mütmä *`mütmä* Kam Ote, (ta) *mütä|b*, *-p* Nõo Võn, *mütt* Võn VLä Rõu Plv Vas; *`mütme* Pst Krk Hel; *tud-kesks mütetü* Ote San, *mütet* Krk Vas; (ta) *mütib* Kod *mulda üles ajama (mutist) mütt mütib muad, siij mua siden eläb* Kod; *mütästel om [maa] õõnel mütet puha* Krk; *ma tei `endäle `kapsta looma, mütt läits `sisse, `mütse kõik üless* Nõo; *ainamaa veere ommava*

kõik' mütel üless mütetü Ote; tan aian om pal'lo mügrä mütetüisi unikit Kan; mu niit om mügrest `mütmädõ Krl; mügrä? mütti maa üless Har; siihn um mügõr' `mütnü? Rõu; mügräl om kõik' maa mütet üless Vas

mütmä² → müttama

mütramene → müdrama

müts¹ *müts* Rid Vig Mih, g *mütsi* Mär hajusalt Pä, Ha Jä Kad I Plt KJn, *mütsi* Sa Muh Vig LÄEd Trv Krk Hel T, *mütsü* Krl Plv Lei(n *müts*); *müts* JõeK Amb VMr Kod Ksi KJn, g *mütsi* Muh Hi LNg Mar Tõs Ris Rak VJg Hls, *`mütsi* Jõe RId(n *`mütsi* VNg), *mütsü* Khn Kan Har VId, *`mütsü* Kuu; g *mütsi* VMr Rak TMr, *mütsi* Aud Vil

1. a. *peakate kes [abielu] `naine oli, sel oli `trielmiega `korge müts Jõe; minuld vei tuul vedäjes `mütsü ärä, aga isa oli `kange mies, muud kui paat perälist tuuld ja `mütsüle järele Kuu; siis õlivad `suome `mütsid, `niskesed `ümmärgused, `aagid taga Lüg; mihed `seisid kirikus, mütsid kää Jäm; eida müts omale pehe ning tule mind abi Khk; kes teist änam `austab, kergitab `mütsi, kui ta teretab VII; Jahi mees oli, rebase `nahkne müts oli `talve peas Põi; [meestel olid] sojal aal notimütsid ja külmaga jälle karused mütsid Muh; mees on midagid mütsi `alla saand (on purjus) Rei; notiga müts Phl; `enni olid naiste mütsi peal nisuksed suured kudrossed, mes `sõnna `aeti Mar; võta ikke toas müts maha Mär; noorik oli `valmis juba, pandi tääle müts pähe, uiu `ümmer Vig; ta ikka `nohke teist `viisi, `jüsku mütsiga `löödud (puudulik) Var; `mütsel sirmid ees; tä oo `joonud, kaks `mütsi piäs piltl Tõs; Miestel üks-kaks `mütsü, aga naestõl rätikusi `kümnete `viisi Khn; narri meest, aga mette mehe `mütsi Tor; [vesipüks] `Võtnu merest ühe paadi ja `tõstnu üles ja sji paat olnu jusku `väike müts sääl üleval Hää; naistel - - karuse müts oli ja siis oli rätikud vel pialt läbi Ris; `pulmas `käidi ikka `valge mütsiga Kei; `õhta läks magama, pani mütsi voki käsibu `otsa, omiku pani `jälle mütsi `topsti pähä ja akkas `kehrama Juu; niukst suured `kõrged mütsid nigu sured pajad olid pias Kos; kus värvusi on paal'u, soab `pandud toht `taimelavasse, müts ja vanad `riided `roika `otsa Amb; Mütsi Madliks `üütsivad, tema tegi `mütsisi Ann; lehma mokad - - nied on ise iad siened, suur nagu müts VMr; müts oli ikke `kõrge torn - - papist oli all ja sis siid oli vel pial Kad; enne ei `tohtind saksast `müeda `menna, kui kergita `mütsi VJg; sorgi müss, aga mette mehe `mütsi; ilus metsä salk `niigu müts Kod; kui minu ema mehele oli lähnud, olid mütsid, `riidest `tehtud Pal; võttis mütsi pääst ärä, mine `pal'la `pääga Vil; ku tüdruk pordikus läits, siis kolmenukiline punane müts olli pähän ja olli kirikun äbipengin Krk; `juusse nii säbärän nigu üüts müts, aga iluss poiss olli kah Nõo; nokatsiss kutsuva seda `mütsi, ku lakk ijn om Ote; `kuuljalõ tetti `valgõst niidist müts, varrastega? `koetu?, suka `muudu Kan; noorõmihe imä tulõ `mõrsal `mütsü pähä `pandma Har; `väikel latsõl umma inne mütsü? Plv; tu panõ õi? kellegi? `mütsü `päähhä (ei kuula kahtlaseid soovitusi) Vas; `lontruss, müts pääst maha herrä ijn Röp; ü h e m ü t s i a l l ü h e s nõus, mestis puha `onvad ühe `mütsi all, üks ei `ütte ühele `alvast, `tõine ei `ütte `tõisele Lüg; Oli üks pettiste puht puha, kõik ühe `mütsi all IisR; Poisid oo keik ühe mütsi all, äga nee p räägi üht Kaa; sedä põle elo `aegaski olnd, et inimesed ikke kõik oleks ühõ mütsi all olnd Mar; kõik õlid ühe mütsi all, kõik õlid ühen nõun Kod; poisi olli ütelt nõul nagu üüts müss üte mütsi all Hls; na es ole üte mütsi all kõik, nuu soldati Puh*

2. *miski mütsikujuline, -laadne siis hakkab tegemä jääd `randa ja - - tegeb `mütsüid kivije `pääle Kuu; sahk `kieretasse kahe `kruuviga `atra `külge `kinni, `talla `rauva `õtsas on `niske müts, `sinne `kieretasse `kinni Lüg; mättal peab `enne jõulut seitse [lumest] `mütsi pæs*

olema, siis tuleb kena vilja `aasta Khk; laenetel oo `valged mütsid pääs Phl; Vihk `tehti `lahti, tüigas `löödi otse, side `pändi natuke alla `poole, sellest `tehti rukki müts Kei

müts² müts Vai Rei Krl, g mütsu Jäm Khk Muh Saa Juu Jür JMd Kad Trm Kod Plt KJn, mütsü Pst Hls

1. hoop, löök saab pähe igavese mütsu Muh; ta `andis `miule mütsu `sel'ga, `jusku ma mütsu pärast rutem lähan Saa; Suurt `aiged müts ei tie, on `kerge oop Jür; Egä si mudu_j kuule, ku anna müts Pst; `andsi ää mütsü tal Hls **Vrd** muts⁴

2. hoobi, löögi heli mütsatas maha, naa et suur müts `olli kuulda Muh; rukit mütsutse `vastu rabatsi `lauda, mütsud käivad Saa; aäs (astus) nõnna kõvass müts-müts-müts Kod; mütsud käisid `vasta ust Plt; and latsõlõ `säl'gä müts ja mats Krl

müts³ müts g müts|u Ran, -ü Pst Krk

1. mütsak, nutsak Mia käänsē tüü röõva mütsü Pst; mitu `mütsü olli tii\_päl mahan `einu; tulep mütsü ja komsu sellän Krk; `lamba vill kääneti `tuuti - - sedä `viisi mütsu `kaupa neid siss `olli Ran **Vrd** muts⁵

2. tükk ands suure mütsü liha Krk

müts⁴ müts g mütsu soust, kaste teeme `mütsu, kus tuhlest `sesse `kasta Juu **Vrd** muts⁶

mütsak(as) mütsa|k g -ku Saa Äks Plt, -gu Se; mütsä|k Krl, g -ku Kod KJn M TLä Kam San Plv Röp Se, -gu Krk Rõu Se(-ds-), -ko Vas Röp; mütsä|k Röp, g -gu Rõu Se; mütsa|kas Rid Mär Kse PJg Jür Koe Iis Trm, `mütsa|k(as) IisR, g -ka; `mütsa|gas Vai, `mütsa|ka VNg, g -ga; mütsäk|äs g -ä Tõs Juu; `mütsä|gäs g -kä Kuu; seesü mütsakus Jür, müdsäkun Hel

1. hunnik, pundar, nutsak Mis `mütsakas siin kappi `nurgas on IisR; tuuleaga kasvab `kaskede `otsas, nisuke mütsakas Rid; sääl tee pääl on üks must mütsak maas; [paberi] mütsakidest sai kori peris täis Saa; Mütsakus on kuos vilja vihud Jür; kasvab sääl järve sehes nagu üks mütsak (põõsatukast) Äks; istub ku mätsäk paigal (tuimast inimesest) Hls; kari oia iki üten mütsäkun; `väike einä mütsäk Krk; `mäsnu siss nu `rõiva kõik kokku - - tennu serätse mütsäku Ran; nurmkana olliva üten mütsäkun; maamehine kannap `prahti kokku, pesä om nigu mütsäk Nõo; tuule pesä - - lepä kül'len om `tihtsast kokku kasunu, nigu mütsäk sääl Kam; tal ol' üits mütsäk kähen San; Tii pääl ol' üts mütsäk Rõu; ta es olõ? täüs kasuno - - sõss ol' õnnõ nigu mütsäk (käopojast) Plv; müdsüt `rõiva? mütsäkohe Vas; kamajahost tette sääne mütsäk, `mutku võta\_ja `hauka õnnõ Röp; taast mütsäkust (heinahunnikust) saa no? hobõsõlõ midä? Se **Vrd** mutsakas³

2. a. matsakas, tüse `mütsägad mehed Vai; Kas sa jõuad sis seda suurt mütsakast pampu tarida PJg; on `neokene mütsäkäs inime Juu; Tall ikka üsna mütsakas Jür; mütsaka siardega tüdrik Iis b. (suurest, түsedast olendist) ea suur kana nagu va mütsakas teene Mär; Pul'li mütsakas tuleb tapule viia Jür; va paks inimen kui mütsäk Hls; `tütrik om paks ja `lühkõni ku mütsäk `õkva Krl; suur vasiga mütsäk Rõu

3. kantsakas üvä mütsäku and `sippi ja liha Kod; suur mütsäk liha Trv; Temä võtab endäle egä ommuku suure mütsäku leibä üten Nõo

mütsak(as)² mütsä|k Hls, g -ku Rõu, -gu Se/-t-/; mütsak|as Koe Trm, `mütsak|as Lüg IisR, g -a

1. mütsatus ku kukkus `miski asi maha, siis üks `mütsakas käis Lüg; `Üöse une pialt `kohkusin üles, `ilmatu `mütsakas käis `vasta `seina IisR; käis ia suur mütsakas Koe; `Pärnu puul olli `siantsid tumesid mütsäkid kuulda Hls

2. hoop, löök ta andis mullõ kõva mütsäku Rõu; kulaguga mütsäk `päähhä ja asi nudi Se **Vrd** mutsakas²